

बितरक
मोतीसाल बनारसीबास
मेरुती बनारस,
पोख बास नं ७५,
बनारसी
(बनारस)

THE
AṄGUTTARA NIKĀYA
(EKAKANIPĀTA, DUKANIPĀTA & TIKANIPĀ

General Editor

BHĪKKHŪ J KASHYAP

नवलोकन महाविद्यालय

PĀLI PUBLICATION BOARD
(BIHAR GOVERNMENT)

B. E. 2504

1960

Sole Agents:

MOTI LAL BANARASI DAS,

Nepali Khapara,

Post Box No. 73,

Varanasi,

(India)

GENERAL PREFACE

The teaching of the prophets is generally distorted by the beliefs of the world and the interpretations of the priests. If we wish to ascertain what the founders of great religions taught, we have to get back to the original sources

Buddhism in all its forms goes back to the life and teaching of the Buddha. While the austerities practised by him till he attained enlightenment appeal to the Hīnayāna, the Pālī, or the Southern school, his life of service and compassion for 45 years after the attainment of enlightenment is the authority for the Mahāyāna, the Sanskrit or the Northern school.

The religious quest springs from the consciousness of the imperfection and suffering of the world. The questions which worried Tolstoy in the fiftieth year of his life disturb all thinking men. "What is life? Why should I live? Why should I do anything? Is there any meaning in life that can overcome inevitable death?" Nijnzky summed up the whole problem in his *Diary* when he wrote: "The whole life of my wife and of all mankind is death." How can we be saved from the body of this death? This is the problem of religion.

The Buddha traces suffering to selfish desire. Suffering is the result of tension between a living creature's essential impulse to try to make itself into the centre of the universe and its essential dependence on the rest of creation. Craving is that which binds the individual to the creative process. The individual with selfish desire becomes the slave of the universe. We can overcome suffering only if we get rid of *trṣṇā* or *tanhā*. To attempt to get rid of suffering through the various devices of self-deception is not to cease to suffer but to suffer in a different way.

The Buddha formulates the eight-fold path of morality which helps us to eliminate selfish desire and overcome suffer-

ing When the Upaniṣads declare, "That thou art" *tat tvam asi* it is not a mere statement of fact. It is a call to action. Make thyself that which thou know thou canst be. Whereas the Hindu mind believes in a permanent element in the individual which can stand firm and unshaken in the midst of change the Buddhist stresses the dynamic character of the self. No change is possible with an unchanging consciousness. We can achieve the possibilities in us by the exertion of the will rather than by the play of the intellect. Religion is not a creed but a vital process. It is no use railing against God or destiny when we are ourselves the authors of our disgrace. If few are chosen, it is because few choose to be chosen. The Buddha laid stress on the creative freedom of man. The Buddha did not encourage dependence on the supernatural. He could not conceive of a being capable of creating a world for the express purpose of its creatures praising him. The ten veramanis or prohibitions or abstinences called *dasasīla* or *dasasikkhāpada* which the novices in the path of Buddhism utter are given in these words. I take upon myself the abstinence (1) from destroying life, (2) from taking what is not given (3) from leading an unchaste life (4) from speaking untruth (5) from giving myself to intoxicating drugs, (6) from eating at irregular hours (7) from seeing musical and dancing performances and other shows and pageants (8) from wearing garlands perfumes unguents and other bodily decorations (9) from using high couches and seats (10) from accepting gifts of gold and silver. The first five are the Buddhist *pañcasīla*.

Pāṇātipātā veramanī sikkhāpadam samādiyāmi
 Adinnādānā veramanī sikkhāpadam samādiyāmi
 Kāmesu micchācārā veramanī sikkhāpadam samādiyāmi
 Musāvādā veramanī sikkhāpadam samādiyāmi
 Surā-meyamajja pamādaṭṭhānā

veramanī sikkhāpadam samādiyāmi

Conflicts in the world are conflicts in the human soul enlarged. If men were at peace within themselves the outer conflicts between nations would inevitably cease. By practising the *Pāṇātipātā* & *pañcasīla* we will develop patience courage love

and unselfishness The Buddha teaches us that even in an age of anxiety and violence, it is possible to gain and maintain inner harmony, which is not at the mercy of outward circumstance

Nirvānam paramam sukham Nirvāna is the highest bliss It is not a negative state of annihilation but a positive state of joy, consciousness grown from an unhappy to a beatific one The Buddha does not tell us that man is but a bubble on the turbulent surface of nature and that he has no destiny save to undergo dissolution The Hindu affirms that man can realise his identity with Brahman, the ground of all being, the Buddhist says that man can live in a transfigured world where *samsāra* and *nirvāna* are one In *Mahā-saccaka Sutta*, the Buddha himself is reported to have described the supreme triumph of reaching the goal of his quest as follows

“When this knowledge, this insight had arisen within me, my heart was set free from intoxication of lusts, set free from the intoxication of becomings, set free from the intoxication of ignorance In me, thus emancipated, there arose the certainty of that emancipation And I came to know : “Rebirth is at an end The higher life has been fulfilled What had to be done has been accomplished After this present life there is no further for this or that This last insight did I attain to in the last watch of the night Ignorance was beaten down, insight arose, darkness was destroyed, the light came, inasmuch as I was there strenuous, earnest, master of myself” Thus ended the struggle of six long years

The Buddha is said to be a physician Even as the physician strives to restore to health a sick man, the Buddha tries to restore us to our normal condition If our leaders become normal, we may be able to replace the present social order in which division, falsehood and violence prevail, by a new one in which humanity, truth and brotherhood will reign.

On the occasion of the 2,500th anniversary of the Buddha's parinirvāna, the Government of India decided to publish

standard versions in Devanāgarī script of the complete Pāli and the Sanskrit texts of the two schools Southern and Northern in the hope that some of the readers of these books may be impelled to love the good to practise altruism and hold their spirit aloof from the desires and ambitions of the world

S Radhakrishnan

INTRODUCTION

1. The Pāli Tipiṭaka

After the passing away of the Buddha at Kusinārā, the disciples had assembled to pay their last homage to him. The Venerable Mahā Kassapa, the chief of the congregation, was delivering words of consolation to the bereaved assembly, reminding them of the declaration of the Buddha:—"It is the very nature of all things near and dear to us that we must divide ourselves from them" Subhadra, a monk who had received ordination in an advanced age, however, did not look gloomy. He took a perverted view of the situation and spoke—"Do not grieve, brothers, for now we are definitely released from the restraint of the Great Teacher and his too rigid discipline. While the Teacher lived, we were constantly rebuked for failing to observe the hard rules; but, now we are at liberty to do as we please; therefore, do not grieve." These words sounded a note of warning against the future possible distortion of the Dhamma at the hands of faithless members of a similar category. The Venerable Mahā Kassapa felt an urgent need for convening a Grand Council of the leading Elders of the Saṅgha to make a full collection of the teachings, and also to adopt means for their right preservation and transmission to posterity. He addressed the Bhikkhus thus:—"Come, friends, let us chant together the Dhamma and the Vinaya." The Venerable Mahā Kassapa drew a list of five hundred names of the topmost disciples to be appointed as members of the Council. At first, the name of the Venerable Ānanda was left out in view of the fact that he had not attained Arhat-hood till then. But, as no one else in the Saṅgha had the privilege of listening to the Teacher so very closely and for such a long period of time, his participation was deemed necessary and important. He was, consequently, asked to go to a suitable abode and develop insight, so as to become an Arhat and be able in time to join the Council. King Ajātasattu made necessary arrangements for the accommodation and convenience

of the convention at Rājagaha, a favourite resort of the Teacher himself. A spacious beautiful pavilion was raised for the meeting at the entrance of the Sattapaṇṇi cave, on the northern side of the Vebhāra Hill.

Venerable Ānanda made the best efforts to train himself in developing insight. He kept walking up and down for the whole night absorbed in deep meditation, and, early in the morning as he was going to stretch himself on the bed, his feet had left the ground and the head had not reached the pillow at that moment, as if by a flash of light, darkness was dispelled and the sublime light of saint hood dawned upon him. And through his miraculous superhuman power of an Arhat, he appeared all of a sudden on his appointed seat in the hall, as if emerging out of the ground, exactly as the proceedings were going to be started.

With the permission of the Saṅgha, Venerable Mahā Kassapa asked Upāli questions on Vinaya, relating to the different monastic transgressions the matter the occasion, the individuals concerned, the principal rules (paṭṭatti) the amended rules (anupaṭṭatti) and all other details about them. In this, the Vinaya text was agreed upon and settled. Then again, with the permission of the Saṅgha, he asked Ānanda questions on the Dhamma the occasion of a sermon and the person or persons with reference to whom it was preached¹.

The commentary *Aṭṭhakathā*, of a much later date, assumes that the *Abhidhamma Piṭaka* was also included in the collection of the Dhamma, and that the *Tiṭipāka*, as it is available to us, was finalized at this very stage.²

A century after the passing away of the Buddha, a great controversy arose in the Saṅgha concerning the interpretation of some Vinaya rules. This necessitated the holding of the Second Council at Vesālī. Seven hundred leading Elders from distant parts of the country assembled to take part in

¹ *Calasappa* Chapter xi. ² *Samaṅgalavilāsi, Nidda-kathā*.

it; and they had drawn up a new edition of the Scripture, resulting in the fixing up of the Pītakas, Nīkāyas, Angas and Dhammakhandhas¹.

A century after, when King Asoka embraced Buddhism and gave patronage to its propagation, the richly furnished monasteries became centres of attraction even for the members of other sects. They donned the yellow robe, either by proper ordination or stealthily, and went about as Bhikkhus enjoying the privileges and honour given to them. They could not, however, leave their own inclinations behind, and began to twist and distort the Doctrine in their own ways. This led to a state of confusion and it became difficult to distinguish the true principles from the coloured ones. The Elders felt the necessity of safeguarding the purity of the Dhamma by affecting a total purge of the alien elements in the philosophical life of the Saṅgha. This task was entrusted to the Venerable Moggaliputta Tissa, a saint, a thinker and a writer. He compiled a book called the Kathāvatthu, refuting all the foreign theories, which was adopted as a book of the Tipitaka at the Third Council held at Pāṭaliputta under his presidency. After the council, Asoka despatched missionaries to the then civilised parts of the world for a wide propagation of the Dhamma².

Prince Mahinda and Princess Saṅghamittā renounced the world and joined the Order to lead a mission to Sīhaladīpa (Ceylon). Since then, the island became a stronghold of Buddhism, and, even up to this day, has maintained the tradition of Pāli Tipitaka with all religious zeal³.

Up till then, the Tipitaka was traditionally handed down orally from teachers to pupils. The complete Scripture was compiled in the form of books for the first time in Ceylon in 29 B. C., under the patronage of king Vaṭṭagāmaṇi Abhaya, with all the detailed classifications that are now obtained in the Pāli Tipitaka of the Theravāda School. This was done at the

---

1 *Cullavagga*, chapter xi. 2 *Mahāvamsa*, chapter v.

3. *Mahāvamsa*, op. cit.

Council convened for the purpose, known as the Fourth Great council¹

The Fifth Council, according to orthodox tradition was held at Mandlay, Upper Burma, in 1871, under the patronage of king Mindon. In this Council the entire Pāli Tipiṭaka was revised, re-edited and finally engraved on 729 marble slabs as follows²—

Vinaya	111 slabs
Sutta	410 slabs
Abhidhamma	208 slabs

Now in this present age, the necessity of bringing out an up-to-date edition of the Tipiṭaka printed on modern machines was felt. This task was taken up by the Burmese Chaṭṭha Saṅgāyana, the Sixth Great Council, held in Rangoon, which opened on the 17th May, 1954 in the artificially built Rock Cave, especially constructed for the purpose, at a little distance from the city. Two thousand and five hundred of the most erudite Bhikkhus, from all parts of the world participated in chanting the Tipiṭaka together. A modern printing press was installed in a separate building and there the texts were printed as soon as they received the sanction of the Saṅgāyana. The Council kept functioning for two years and concluded on the fullmoon day May 1956 synchronising with the 2500th Jayanti of the Buddha.

In Ceylon, Burma, Thailand and Cambodia the principal religion of the people is Theravāda Buddhism, that adheres to Pāli Tipiṭaka as its Scripture. There, they have been having editions of it in their own scripts. Pāli Text Society, London has been able to complete the publication of a major portion of it in Roman characters. But, as yet, it is not fully available in any script of India.

It is with a view to removing this want that the Government of India and the State Government of Bihar have jointly sanctioned a scheme of editing and publishing the entire Pāli

¹ *Mahāvastu* chapter x xxiii. 2. बीड बरि के २५ वर्ष १९५६
p 35

Tipitaka in Devanāgarī, which will be complete in 40 volumes of about 400 pages each. This task has been entrusted to the Devanāgarī Tripitaka Publication Department, Nalanda. It aims at presenting a co-ordinated edition of the text based on the printed books in Roman, Sinhalese, Burmese and Siamese scripts.

The following chart will show the distribution of books in the literature:—

TIPITAKA

Vinaya Piṭaka	Sutta Piṭaka	Abhidhamma Piṭaka
1 Mahāvagga	1 Dīghanikāya	1 Dhammasaṅgani
2 Cullavagga	2 Majjhimanikāya	2 Vibhanga
3 Pārājika	3 Samyuttanikāya	3 Dhātukathā
4 Pācittiya	4 Aṅguttaranikāya	4 Puggalapaññatti
5 Parivāra	5. Khuddakanikāya	5. Kathāvatthu
	which contains the 6 Yamaka	
	following fifteen 7 Paṭṭhāna	
	books:—	
	i Khuddakapāṭha	
	ii Dhammapada	
	iii Udāna	
	iv. Itivuttaka	
	v Suttanipāta	
	vi Vimānavatthu	
	vii Petavatthu	
	viii Theragāthā	
	ix Therīgāthā	
	x Jātaka	
	xi Niddesa	
	xii Patisambhidāmagga	
	xiii Apadāna	
	xiv Buddhavaṃsa &	
	xv Cariyāpitaka	

2. The Present Book

This big book, covering four volumes in our series, is the fourth *Nikāya* of the *Sutta Piṭaka*. The very name of the book,

Anguttara reveals that the method of treatment in it is characterised by grouping numerical classifications of principles in the gradual ascending order. As far as the spirit and contents of its discourses are concerned it is very much one with the other books of this *Piṭaka*. There are altogether eleven chapters in it, constituting so many groupings or *Nipātas* making a collection of short *Suttas* arranged in divisions or *Vaggas*.

As an important book like the *Mulindapañha* calls it by the name of *Ekottara* it is evident that this title of it also must have been in vogue at a time or in a circle, which expresses a meaning not different from that of *Anguttara*. The Chinese translation of this book, in the collection of the Sanskrit version of the *Tripitaka* of the *Sarvāstivāda* literally means the same as *Ekottara*.

This style of grouping numerical classifications of principles is not a new feature only of this *Nikāya* though here it forms the chief basis of the composition of the entire work. The same method has been adopted at previous places, like—the *Saṅgīthaparyāya Sutta* and the *Dasuttara Sutta* of the *Dīgha Nikāya*, the *Kamārapañha Sutta* of the *Khuddakapāṭha*, the *Theragāthā*, the *Therīgāthā*, the *Itivuttaka* and others. In the *Abhidhamma piṭaka* the method of such numerical classification becomes very prominent throughout. Specially about the *Puggala paññatti*, it can be asserted that it is so similar to the *Anguttara Nikāya*, that it is even possible to get the entire book assimilated in it without causing any loss either to the contents or the style.

The *Thānāga Sutta* of the *Prākṛta Āgama* literature comes so near to the *Anguttara Nikāya*—in spirit, language, style and contents—that it would not even be improper to call it a Jain edition of it. Even from the old Brahmanical literature it is not difficult to collect portions parallel to these. It seems that during those days when, for the preservation of their literary traditions memory was a chief resort, this style of numerical classification was greatly helpful. Rather it would be very valuable if a scholar undertakes to make studies in such

numerical classifications on a comparative basis in the different traditions of Indian literature.

If we follow our usual plan in writing the introduction, as adopted in the previous volumes, we are committed to give a summary of the book at this place. But, it seems, it would be neither managable nor profitable to do that in the case of this book, containing as many as 2308 small *Suttas*. The best we can do here is to give a cursory bird's eye view of it, as one would open it here and there

VOLUME I

Ekaka Nipāta

(Collection of clāssifications by one)

One thing is very strong that arrests the heart of a man or woman—the form or sound of the opposite sex¹

**

**

**

One thing leads to the arising of the 'hindrances'—a perverted thought. One thing leads to the suppression of the same—a disciplined thought²

**

**

**

One thing is restless most of all—our own mind³.

**

**

**

The mind in itself is pure and bright, it is due to the foreign impurities that it gets defiled⁴.

**

**

**

One thing—Loving kindness (*Mettā*)—practised even for the fraction of a second—yields great merit⁵

**

**

**

One thing—association with the noble—yields great results⁶

**

**

**

One thing must be developed with vigilance—wisdom, for, it is much more valuable than wealth and property¹

**

**

**

The only person who can turn the wheel of the *Dhamma* so well as the *Tathāgata* is *Sāriputta*²

**

**

**

One who excels all in having long experience is *Āṇā Kondaṇṇa* in wisdom is *Sāriputta* in having psychic powers is *Mahā Moggallāna* in leading a coarse life is *Mahākassapa* in having supernatural vision is *Amuruddha* in coming from a high family is *Bhaddiya Kāḷigodhā* in having a sweet voice is *Lakunḍaka* in making roarious proclamation is *Prāḍola Bhāradvāja* in delivering sermons is *Manānuputta*³

**

**

**

The watery beings are far greater in number than those that live on land Just so the number of other species is far greater than those who are born as human beings Just so the ignorant are far greater in number than those that are wise Just so those that remain in bondage are far greater in number than those that are liberated⁴

2: Duka Nīpāta

(Collection of classifications by two)

There are two evils of a bad action—of this world, and of the other Due to a bad action one is subjected to reproach in the society and punishment in the court—this is the first and, is born in a low state—this is the second Man must be afraid of both and refrain from committing a bad act⁵

**

**

There are two attitudes—gratefulness and ungratefulness A good man remains obliged to one who has done good to

1 p. 14.

2 p. 23.

3 p. 23.

4 p. 35

5 p. 46.

him—this is the first; and, a bad man does not remain such—this is the second¹.

**

**

**

There are two, whose obligation one cannot be freed of—mother, and father. Even if one were to carry about one's mother and father on the head, nursing them as best as possible, there can be no freedom from their obligation. Such great is the obligation of mother and father. The only possibility of it is by helping them to see the truth and to follow the right path².

**

**

**

There are two statuses—of the elder, and of the youngster. This is not determined by the age of a person, but by the goodness one has³.

**

**

**

There are two conditions—of the criminal becoming powerful over the government, and of the government being powerful over the criminal. Just so, there are two conditions in the Order—of the bad monks becoming powerful over the good, and of the good monks being powerful over the bad⁴.

**

**

**

There are two states in an association—when the members remain undivided, and when there is a division amongst them⁵.

**

**

**

There are two assemblies—that in which the members do not pay heed to a deep sermon on the *Dhamma*, but do that to a shallow flowery lecture of a common speaker, and that in which the members do otherwise⁶.

**

**

**

Two persons are born for the good of the many—the Perfectly Enlightened One and the *Cakkavattī* king⁷.

**

**

**

Two persons do not get shaken at a sudden roar of the thunder—the Buddha and a lion of the forest. (The Buddha, because he is free from all egoism, and the lion because his egoism is very strong)¹

**

**

**

There are two states of blissfulness—that of the householder and that of the homeless. The second is much superior to the first²

**

**

**

There are two principles—mind and matter³

**

**

**

There are two principles—shame in committing evil, and fear in it⁴

**

**

**

There are two fools—one who does not discharge a duty that is his own and one who undertakes upon himself a duty that is of some one else⁵

**

**

**

Two hopes are difficult to give up—of gain, and of life⁶

**

**

**

Two persons are rare in this world—one who does first good to other and one who remains grateful⁷

**

**

**

There are two gifts—of the articles, and of the *Dhamma*. The second is superior to the first⁸

**

**

**

There are two quests—of the things and of the truth. The second is superior to the first⁹

Tika Nipāṭa

(Collection of classifications by three)

There are three places the king is always reminded of—

1 p. 72.

2. p. 74

3. p. 77

4 p. 77

5. p. 78.

6. p. 80.

7 p. 80.

8. p. 81

9. p. 83.

of his birth, of his coronation, and of his victory. Just so, there are three places the *Bhikkhu* is always reminded of—of his ordination, of his attainment of insight into the truth, and of his attainment of ultimate liberation¹.

**

**

**

There are three persons—hopeless, hopeful, and free from hope. One who has no high ambition is the first; one who has it is the second; and one who has risen above all temptations—the saint—is the third².

**

**

**

Three things are essential for a good monk—mastery over the senses, moderation in food, and awakefulness³.

**

**

**

There are three persons, whose obligation is very great—due to whom one gets faith in the Triple Gem, due to whom one gets the right view, and due to whom one is able to realise the ultimate freedom⁴.

* *

* *

* *

There are three persons—like a rotting a sore on the body, like the lightening, and like a diamond. An easily irritable man is the first, who, like a rotting sore on the body, bursts forth being hurt even slightly. The second is one, who has got glimpse into the four noble truths, like a lightening in the sky, that makes visible all round in the dark. The *Arhat* is the third, who, like the diamond, does not get hurt by any external agency⁵.

**

**

**

There are three persons—blind, one-eyed, and two-eyed. One who is neither wise in wordly dealings nor in a spirituality is blind of both the eyes. One who is wise in worldly dealings, but has no entrance in the spiritual life is blind of one eye. And one, who is wise in both, is like a two-eyed person⁶.

**

**

**

There are three protections of the thief—a hiding in a place difficult to approach, a hiding in a thick jungle, and the support of the government authorities¹

**

**

**

Kesamutti Sutta *O Kālāmas* not by hearsay not by tradition not by customary, not by bookish authority not by mere sophistry, not by an example, not by a grand form, not by the glamour of a philosophical view not by grandeur and not with the thought that one's teacher should be respected. But, *O Kālāmas* be guided by your own knowledge and conviction²

**

**

**

There are three trainings—in conduct, in concentration, and in insight³

**

*

**

One should realise the three—that there does exist pleasure in the world, that there are evils in it, and that there is a freedom from the evils⁴

**

*

**

There are three persons—like the mark inscribed on stone, like the mark drawn on the ground, and like the mark drawn on the surface of water. The first is one whose anger is as strong as the mark inscribed on rock. The second is one whose anger is as short lived as the mark drawn on the ground which disappears quickly by wind or water. And, the third is one who does not get offended at all, like the mark that disappears out no sooner it is drawn on the surface of water⁵

**

**

**

There are three qualities of a true friend—readiness to offer whatever he has, readiness to render his best possible service, and not minding even a serious offence⁶

VOLUME II

Catukka Nipāta

(Collection of classifications by four)

Four are the shortcomings in a judicial authority—

1 p. 141

2 p. 174

3 p. 212

4 p. 240.

5 p. 263

6 p. 266.

giving decision by his own desire, by ill-will, by dullness, and by fear¹

**

**

**

Four qualities are necessary for keeping others favourable to oneself—offering presents, sweet speech, assistance, and equal treatment²

**

**

**

There are four ways of disposing of a question—answered absolutely, answered with reservation, answered by a counter question, and by paying no heed to it³

**

**

**

There are four perversions of a view—taking the transitory to be permanent, taking the miserable to be a bliss, taking the non-self to be self, and taking the duty to be clean⁴.

**

**

**

There are four defilements of the sun and the moon, due to which their brilliance get dulled—cloud, mist, dirt, and eclipse⁵

**

**

**

There are four marital relations—ugly with ugly, ugly with beautiful, beautiful with ugly, and beautiful with beautiful

If both the husband and wife are immoral, it is a first type of the relation. If the wife is moral but the husband is not, it is the second type. If the husband is moral but the wife is not, it is the third type. And, if both of them are good, it is the fourth type⁶

**

**

**

Four gifts are given by one who makes a gift of food—life, beauty, happiness, and strength⁷.

**

**

**

Four things are very rare—earning by fair means; fame, if earned by fair means, long life, if earned by fair means,

1 vol II p 20

2 p 35

3 p 48

4 p 54

5 p 55.

6 p 61

7 p 66

:

and also having got fame attainment of heaven, if the above conditions are fulfilled ¹

**

**

**

There are four families of the serpent king—*Virūpakka*, *Eṇḍapatta*, *Chabyāputta*, and *Kaṣṭhagotamaka*. One should develop loving kindness (*Mettā*) with them, and be safe from a danger from their side ²

**

**

**

If the government is bad the officers also become bad, the society becomes bad. Due to a bad state of affairs in the life of the world there is a disturbance even in the natural agencies which lead to a awful state ³

**

**

**

There are four qualities of a good man—he does not speak against others even being asked he does readily speak in praise of others even without being asked he discloses one's own fault even without being asked and he feels shy in disclosing one's own merits even being asked ⁴

**

**

**

There are four persons—dark destined to darkness, dark destined to light, light destined to darkness and light destined to light. The first person is one who is born in a low family and is also given to immoral deeds. The second person is one who is born in a low family but is devoted to self-discipline and a progressive life. The third person is one who is born in a high family but is leading a bad life. And the fourth person is one who is both born in a high family and is also leading a high life ⁵

**

**

**

There are four clouds—that which thunders but does not rain that which rains but does not thunder that which neither thunders nor rains, and, that which both thunders and rains. Compared to these, there are four persons—one who speaks but does not act, one who acts but does

---

1 p. 69.

2 p. 76

3 p. 79.

4 p. 81.

5 p. 89.

ot speak, one who neither speaks nor acts, and, one who does both act and speak¹

**

**

**

There are four places that the devoted disciple should visit and get inspired—where the Buddha was born, where he attained Perfect Enlightenment, where he turned the wheel of the *Dhamma*, and, where he got *Mahā Paṇṇibhāna*²

**

**

**

There are four paths—difficult and slow, difficult but quick, easy but slow, and both easy and quick³

**

**

**

There are four originations—love from love, hatred from love, love from hatred, and hatred from hatred One loves a man who loves him—this is the first One hates a man who does ill of a person dear to him—this is the second One loves him who is the enemy of his enemy—this is the third One hates a man who hates him—this is the fourth⁴

**

**

**

There are four postures—the posture of a corpse, lying flat on the back, the posture of the sensual man, lying on the left side, the posture of the lion, lying on the right, and, the posture of the *Tathāgata*, absorbed in different stages of *Jhāna*⁵.

**

**

**

Four things are greatly beneficial to a man—association of the noble, listening to a discourse on the *Dhamma*, right reflection, and a *Dhammika* life⁶.

**

**

**

One, having the following four things in him, is destined to go to hell—commits a crime, encourages others to commit a crime, feels happy at a crime, and speaks in praise of a crime⁷.

Pañcaka Nipāta

There are five strengths of the learner (*Sikhs*)—faith, shame in committing evil, fear in the same, energy, and insight¹

**

**

**

Purity of life ensures right concentration right concentration ensures insight and ultimate realisation insight and ultimate realisation ensure detachment and renunciation, and, detachment and ultimate realisation ensure the realisation of emancipation²

**

**

**

There are five advantages in charity—love of people association of the noble, name and fame, fulfilment of the duties of a householder and birth in heaven hereafter³

**

**

**

There are five opportune charities—given to a visitor given to one who is departing given to an ailing patient, given during famine and of a new yield of crop given to the unblamished monks⁴

**

*

**

There are five wealths—of faith, of purity in conduct, of learning of renunciation and of wisdom⁵

*

One must constantly reflect on the five facts—that old age is sure to come that disease is difficult to avoid that there is an undoubted surity of death, that there is bound to be a separation from the near and dear ones that one's own actions are the cause of one's state and destiny⁶

*

*

There are five soldiers—one who gets unnerved at the very sight of a battle from a distance one who gets unnerved

1 p. 273

2. p. 289.

3. p. 308.

4 p. 307

5. p. 318.

6. p. 334

at the approach of the battle, one who gets unnerved when ordered to charge, one who get unnerved at the very attack of the enemy, and one who stands all these and is able to fight till the victory is won¹.

**

**

**

There are five factors that make a dacoit bold to carry on his crime—he is able to hide himself in an unapproachable place, he is able to hide himself in thick jungles, when caught he is able to get himself freed with the support of the ministers of the government, he is able to give big bribes and to get himself freed, and he carries on all alone without a partener².

**

**

**

These are the five qualities of an assistant accompanying monk—goes behind neither too far nor too close, holds what is put in the bowl, forbids while speaking undesirably, does not drop in while talking to some one else, is wise and sharp³.

**

**

**

There are the five factors of a patient being easy to be waited upon—takes only that which is for the good of his health, is moderate in taking that, is ready to take medicine, is not shy in communicating his exact symptoms and, is able to bear the pain and agony of the disease⁴.

**

**

**

There are the five requisite qualities of one, who waits upon a patient—is able to administer the medicine, knows what is good and what is bad for the patient, waits upon with a feeling of loving kindness, not with a greed of any gain; does not hesitate in removing the commode or the washing bowl of the patient, and, is able to deliver religious discourse to him from time to time⁵.

**

**

**

These five factors are not conducive to the longevity of a man—takes that which is harmful, is not moderate in

taking that which is healthy, is an over-eater roams about untimely is not controlled in the senses¹

**

**

**

A devotional talk looks vain to the faithless, an ethical talk looks vain to the criminal, a learned talk looks vain to the ignorant, a talk on charity looks vain to the miser and a talk of wisdom looks vain to a fool²

**

**

**

The preacher should have the following five qualities in him—ability to make a speech graduated, giving apt similes, compassion for the congregation having no desire for fees, and making the speech as impersonal as possible³

**

**

**

Gotama had seen the following five dreams just before getting Buddha hood—that he was sleeping flat on India the Himalayas being his pillow his right hand dipped the western sea, his left hand in the eastern sea, and the feet in the southern sea that a certain kind of reeds sprang up from his navel and stood spreading on high in the sky that a cluster of ants, of white body and black head, covered his feet up to the knees, that birds of various colours come up to him from different directions and turned white at his feet, that he was walking on a hill of dung being unpolluted by it⁴

**

**

**

These are the five factors that make a speech good and perfect—spoken timely consistently softly meaningfully and, lovingly⁵

**

**

**

There are five advantages in using a twig-stick as tooth brush—it is good for the eyes it removes bad smell, the taste-buds get toned up it avoids food being mixed up with cough or bile, and it makes the food agreeable⁶

**

**

**

---

1 p. 322.

2 p. 430.

3 p. 434.

4 p. 480.

5 p. 483.

6 p. 489.

There are five faults in a chatterer—he speaks lie, he indulges in back-biting, his speech is rough, he goes on gossiping, is born in hell after death¹

**

**

**

There are five evils in Madhurā (modern Mathura)—the land is uneven, it is full of dust, the dogs are fierce, there are evil spirits, and it is difficult to obtain alms²

**

**

**

There are five disadvantages in undertaking unnecessary long journeys—is unable to attend new lessons, is unable to revise the old lessons, is timid before others, is caught by some serious disease, and has no group of friends³.

**

**

**

Just like the black serpent, the woman has five evils in her—excessive anger, revengefulness, poison, being double-tongued, and, unfaithfulness⁴

VOLUME III

Chakka Nipāta

(Collection of classifications by six)

The following six are disadvantageous to a learner—having too much of business, gossiping, too much of sleep, having a large company, unrestraint in the senses, and, lack of moderation in food⁵.

**

**

**

There are six roots of action—Greed, ill will and dullness are the roots of bad actions, renunciation, kindness and wisdom are the roots of good actions⁶

**

**

**

Pūraṇa Kassapa has taught six classes of people—‘greed-class’ is of those who have a bad livelihood, ‘blue-class’ is of

those who have a difficult livelihood red-class' is of those who are the followers of *Nigaṇṭha*¹

**

**

**

A monk who has the following six qualities in him is sure to make progress in spirituality—contentedness, devotion, purity of character energy mindfulness and wisdom²

**

**

**

There are the six impossibilities—that the person of right view would have disregard for the Buddha, for the *Dhamma* for the *Saṅgha*, for the teaching would fall in a woeful state, and would take on eighth birth³

Sattaka Nipāta

(Collection of classifications by seven)

These are the seven strengths—faith, energy, modesty discretion, mindfulness, concentration and insight⁴

**

**

**

There are the seven points in the Vajjis that make them undefeatable—assembling together very often, assembling together with unanimity not breaking their tradition respecting their superiors not misbehaving with the girls and ladies of the community worshipping their shrines, and giving protection to the saints⁵

•

•

•

There are the seven points that lead a lay disciple to prosper—does not neglect visiting the monks, listens to the religious discourse, trains himself in good conduct, is strong in devotion does not indulge in seeming faults of the monks, does not look elsewhere for guidance and offers his services for the good of the Order⁶

•

•

•

These are the seven qualities of a true friend—is ready

1 p. 92.

2. p. 135

3. p. 137.

4 p. 152.

5. p. 163.

6. p. 175

to make his best sacrifice, is ready to render his best services, does not mind a fault of his, reveals the hidden to him, keeps his secrecy, does not desert during adversity, and keeps regards for him even when he is stricken by poverty¹.

**

**

**

Seven are the assessories of *Samādhi*—right view, right resolution, right speech, right action, right livelihood, right effort, and right mindfulness².

**

**

**

Aggī Sutta, : gives a description of bloody sacrifice, at which thousands of animals were brought near the sacrificial post for being slaughtered. The Buddha gave a spiritual interpretation of the procedure of the sacrifice, and converted the *Brāhmaṇa*³.

**

**

**

There are seven kinds of wives—like an executioner, like a thief, like a grand mother, like a mother, like a sister, like a friend, and like a servant. A bad wife, having connection with someone else, ready even to murder her husband is the first. The wife who always tries to get money and ornaments from her husband, and is never ready to give him any from it—is the second. The wife who is lazy, inactive, easily irritable, and keeps her husband in hard control—is the third. The wife who is full of compassion for her husband—is the fourth. The wife who has great regards for her husband—is the fifth. The wife who is faithful and friendly—is the sixth. And the wife who is always afraid of her husband, standing in obedience—is the seventh⁴.

**

**

**

There are seven arrangements in a frontier city—a strong post at the gate, deep and wide mote all round, high and wide road all round, collection of arms, military cantonment, clever gate-keeper, high and wide boundary wall running all round⁵.

Atthaka Nipata

(Collection of classifications by eight)

There are eight advantages in the practice of loving kindness (*Mettā*)—sleeps peacefully, awakes peacefully has no bad dreams becomes lovable to men, the same to spirits, the gods give protection, fire or poison or weapon can do no harm, is atleast born in the plane of the Brahmas¹

**

**

**

There are eight ways of the world—gain loss, fame, blame, dispraise praise pleasure and pain²

**

**

**

Sīha Sutta Narrates the conversion of the famous *Nigantha* disciple—Captain *Sīha*³

**

**

**

There are eight impurities—non revision is the impurity of a memorised stanza lack of upkeep is the impurity of a building sloth is the impurity of beauty negligence is the impurity of a watch man misconduct is the impurity of the wife misery is the impurity of the charitable evil deeds are the impurity of this world and the next, and ignorance is the worst of all impurities⁴

*

*

**

Woman has the following eight ways to entangle the heart of man—weeping smiling talking moving on one side, twisting the brows perfumes offering good food and touching⁵

*

**

*

There are eight wonderful points in the ocean—gradual depth not rising beyond the shore not betting a corpse stagnate in it, accommodating the water falling from the different rivers constancy of volume, unity of saltish taste treasure of all precious stones and abode of huge beings⁶

There are eight kinds of gift—given due to attachment,

1 p. 220.

2 p. 273.

3 p. 293.

4 p. 305.

5 p. 306.

6 p. 313

given due to some hope from him, given considering it to be good, given to the monks thinking it to be proper, given for fame, and given for self-purification¹

**

**

**

As the seeds do not take root in a ground faulty in eight ways, so the charity does not yield good resultant that is given to one who is underserving in eight ways².

VOLUME IV

Navaka Nipāta

(Collection of classifications by nine)

Four strengths beget freedom from five fears The four strengths are—wisdom, energy, unblemishness and winning people in favour The five fears that are got rid of by these are—fear of livelihood, of bad name, of people going against, of death, and of falling in a bad state³.

**

**

**

There are nine person—*Arhat*; one who is on the path of Arhat-hood, *Anāgāmī*, one who is on the path of the realisation of the fruition of *Anāgāmī*, *Sakadāgāmī*, one who is on the path of the realisation of the fruition of it, *Sotāpanna*, one who is on the path of the realisation of the fruition of it, and the *Puthujjana*⁴

**

**

**

These nine reflections, if developed and cultured, yield great results—reflection over the impurities of one's own body, over death, over abominableness of food, over non-attachment towards the world, over transitoriness, over all transitory states being misery, over all miserable states being non-substance, over the feelings of getting rid of, and, over renunciation⁵.

**

**

**

The family having the following nine manners must not be visited by the monks—that does not greet respectfully, that does not pay due regard, that does not offer honourable seats, that does not give recognition to existing qualities, that offers little even if it is plenty, that offers bad things even

Atthaka Nipāta

(Collection of classifications by eight)

There are eight advantages in the practice of loving kindness (*Mettā*)—sleeps peacefully, awakes peacefully has no bad dreams, becomes lovable to men the same to spirits the gods give protection, fire or poison or weapon can do no harm is atleast born in the plane of the Brahmas¹

**

**

**

There are eight ways of the world—gain, loss fame blame dispraise praise pleasure and pain²

**

**

**

Sīha Sutta Narrates the conversion of the famous *Nigaṇṭha* disciple—Captain *Sīha*³

**

**

**

There are eight 'impurities—non revision is the impurity of a memorised stanza, lack of upkeep is the impurity of a building sloth is the impurity of beauty negligence is the impurity of a watch man, misconduct is the impurity of the wife misery is the impurity of the charitable, evil deeds are the impurity of this world and the next, and ignorance is the worst of all impurities⁴

*

**

*

Woman has the following eight ways to entangle the heart of man—weeping smiling talking moving on one side, twisting the brows, perfumes offering good food and touching⁵

**

*

*

There are eight wonderful points in the ocean—gradual depth not rising beyond the shore not betting a corpse stagnate in it, accommodating the water falling from the different rivers, constancy of volume unity of saltish taste treasure of all precious stones and abode of huge beings⁶

*

**

There are eight kinds of gift—given due to attachment,

1. p. 270.

2. p. 273.

3. p. 293

4. p. 303.

5. p. 306.

6. p. 313

generates joy; that generates thrill; that generates tranquility; that generates ease; that generates concentration; that generates insight; that generates detachment; that ensures the realisation of emancipation ¹

**

**

**

A man of impure character is repentful. A repenting man has no joy. Without joy there is no thrill. Without thrill there is no tranquility. Without tranquility there is no ease. Without ease there is no right concentration. Without right concentration there is no realisation of the truth. Without realisation of the truth, there is no detachment. Without detachment there is no realisation of Emancipation.²

**

**

**

It would be very fruitful if a *Bhikkhu*, having the five qualities in him, dwells in an abode suitable in five ways ³

**

**

**

There are ten fetters, that keep a being in the bondage of birth & death—static view of existence (*sakkāyadiṭṭhi*), doubt (*vicikicchā*), indulgence in rituals thinking that the performance of these would yield liberation (*sīlabbataparāmāsa*), desire (*kāmacchanda*), ill-will (*byāpāda*), attachment for the blissful states of the *Rūpa Jhāna*, for the *Arūpa Jhāna*, egoism, distractedness, and ignorance ⁴

**

**

**

The universe is thousands of times bigger than this system in which there move the sun and the moon. The plane of *Mahā Brahmā* is the highest of all. Even that is not beyond the limitation of the law of transitoriness. One should develop non-attachment even towards that ⁵

**

**

**

The *Tāthāgata* has laid down the rules of *Pāṭimokkha* with a view to the following ten purposes—for the well being of the Order, for the convenience of the Order, for restraining the rough, for the destruction of the evils hereafter, for generating faith in the faithless, for developing faith in the faithful,

if it has good that offers with disregard that does not come near and that does not pay heed to the *Dhamma* that is being preached¹

**

**

**

These are the nine considerations that cause one to get hurt—that he did harm to me, that he does harm to me, that he will do harm to me, that he did harm to my dear one, that he does harm to my dear one that he will do harm to my dear one, that he did good to my enemy that he does good to my enemy and that he will do good to my enemy²

**

**

**

These are the nine graduated cessation—worldly desires cease in him who has got the First *Jhāna* mental application ceases in him who has got the Second *Jhāna* thrill ceases in him who has got the third *Jhāna* respiration ceases in him who has got the Fourth *Jhāna* sense of *Rūpa* ceases in him who has got the *Ākāśānāñcāyatana* sense of space ceases in him who has got the *Vīṭṭānāñcāyatana* sense of consciousness ceases in him who has got the *Ākāśañcāyatana* sense of nothingness ceases in him who has got *Nevasaññānāḍasañcāyatana* cognition and affection cease in him who has got *Saññāvedayitanirodha*³

•

•

**

With the help of the simile of a young calf taking a jump in an unknown direction and thus falling off it has been taught that, in the process of a meditative practice, one should not be impatient to take a step further without first getting firmness in the acquired stage⁴

Vibhāna is realised with a concentration atleast as strong as that of the first stage of *Jhāna*. It is much better if the concentration is of the strength of the higher stages⁵

Dasaśloka Nipāṭa

(Collection of elucidations by ten)

Lustre of character generates non repentedness that

1 p. 32

2. p. 48.

3. p. 49

4 p. 57

5. p. 61

generates joy; that generates thrill; that generates tranquility; that generates ease; that generates concentration; that generates insight, that generates detachment; that ensures the realisation of emancipation ¹

**

**

**

A man of impure character is repentful. A repenting man has no joy Without joy there is no thrill Without thrill there is no tranquility Without tranquility there is no ease. Without ease there is no right concentration Without right concentration there is no realisation of the truth Without realisation of the truth, there is no detachment Without detachment there is no realisation of Emancipation.²

**

**

**

It would be very fruitful if a *Bhikkhu*, having the five qualities in him, dwells in an abode suitable in five ways ³

**

**

**

There are ten fetters, that keep a being in the bondage of birth & death—static view of existence (*sakkāyaditthi*), doubt (*vicikicchā*), indulgence in rituals thinking that the performance of these would yield liberation (*sīlabbataparāmāsa*), desire (*kāmacchanda*), ill-will (*byāpāda*), attachment for the blissful states of the *Rūpa Jhāna*, for the *Arūpa Jhāna*, egoism, distractedness, and ignorance ⁴

**

**

**

The universe is thousands of times bigger than this system in which there move the sun and the moon The plane of *Mahā Brahmā* is the highest of all Even that is not beyond the limitation of the law of transitoriness One should develop non-attachment even towards that ⁵

**

**

**

The *Tāthāgata* has laid down the rules of *Pāṭimokkha* with a view to the following ten purposes—for the well being of the Order, for the convenience of the Order, for restraining the rough, for the destruction of the evils hereafter, for generating faith in the faithless, for developing faith in the faithful,

1 p 98

2 p 101.

3 p 109

4 p: 111

5 p 145

for the long life of the *Dhamma*, and in the best interest of the Discipline.¹

**

**

**

A *Bhikkhu* must avoid entering the inner compartments of the royal palace, for the following ten considerations—a smile on his face in the presence of the queen might be misunderstood by the king the king might suspect him of having caused conception in the queen forgetting that it was actually done by himself he might get involved unnecessarily in a case of theft he might be suspected of having divulged the secrecy of the government etc.²

Ekādasaka Nīpāta

(Collection of classifications by eleven)

There are eleven merits in loving kindness (*Mettā*)—he sleeps peacefully gets up peacefully does not see a bad dream, he wins the love of men of the spirits the gods give protection, is not harmed by fire or poison or weapon attains concentration easily gets a glowing face has a peaceful death, and at least he attains to the plane of *Brakma*.³

3 The Present Edition

This presents a co-ordinated edition in Devanāgarī of the *Aṅguttara Nikāya* of the *Sutta Piṭaka* based on the following versions of the text—Burmese Chaṭṭha-saṅgāyana publication, 1956 Siamese Mahāmakūṭa Government publication 1926 Sinhalese edited by Siri Devamitta Mahānāyaka Thera 1929 and Roman, edited by Rev Richard Morris (P.T.S 1885)

For preparing our MSS, we have adopted the Chaṭṭha-saṅgāyana edition as our basic text, an edition that has been brought out by the efforts and sanction of an international Saṅgha constituting of the zealous holders of the orthodox Theravāda tradition. Very often we have agreed in selecting the readings and in paragraph-arrangement but we have broken new grounds by providing a system of headings and

sub-headings and adopting a method of punctuation, thereby making the text more useful for the modern reader.

(a) *Headings*

In the old-fashioned books, no headings have been given in the beginning of a section. Instead, it is at the end that we have words like *mutthitam*. But, to the modern reader, this presents a difficulty in forming a complete picture of the text as an organic unity. We have, therefore, ventured to provide headings, numbered and arranged, with the purpose of bringing to relief the order and sequence in the parts of it. As far as possible, the headings have been constructed with words picked up from the body of the text, the chief objective being to indicate at the outset what does the section contain. Our readers should note that they have been supplied by us and that they do not belong to the original text.

The principal headings have been printed in 20pt. Black and are numbered. Suttas contained in it have been printed in 16pt Mono Black, and are numbered. In the folio of odd pages, only Suttas have been mentioned.

(b) *Selection of readings*

In selecting a reading for our text out of the variants available, philological justification, no doubt, has been the chief consideration; but, at the same time, we have not lost sight of the importance of the historical usage. When different forms are both grammatically correct and current in use, we have put one in the text and mentioned the others in the foot-notes. In such cases, selection of one form does not mean the rejection of others.

(c) *Punctuation marks*

Originally, no punctuation marks were used in Pāli, except, perhaps, one for full-stop. The Siamese edition has followed the same tradition. But, as the syntax of Pāli is, at times, so very difficult and complicated, the use of the modern marks of punctuation is decidedly advantageous in making out the meaning explicit and in bringing out clearly the inter-connections between the different constituent clauses.

and phrases, which, in their absence, would have remained obscure, if not misleading. We have, therefore, used all the modern marks freely, not in a mechanically rigid manner, but, only with a view to facilitating the correct understanding of the sentences. And in this, we have tried to be systematic and consistent.

The following marks have been used—full-stop of Devanāgarī (.) comma (,) Colon (:) semicolon (;), note of interrogation (?), note of interjection (!) hyphen (-), dash (—) double inverted commas (" ") and single inverted commas (' ')

(d) Abbreviations

In the foot note, the abbreviation श्री stands for the Sinhalese edition, ส for the Siamese edition, रो for the Roman edition and မ for the Burmese edition.

In the margin, the abbreviation 'R' stands for the Roman, and 'B' for the Burmese editions. They indicate that the page number put by its side begins from that line. Reference to the page numbers of the Roman edition will facilitate the use of the P T S Pāli English Dictionary as well as other modern publications in or on Pāli in which references are made to the books of the Roman edition.

(e) Corner references

On odd pages of the book, the corner numbers refer to the *Nipāta*, *Vagga* and *Sutta* number occurring at the end of the page and on even pages they refer to those occurring at the beginning of the page.

(f) Spelling

About the mode of our spelling, it is necessary to note that we have generally treated the indeclinable particles *so*, *pi* and *ti* as independent words, as the initial vowels of *eso*, *epi* and *iti* are very often dropped in Pāli.

The Parasavarpa combination has essentially been made when occurring in the same words, as—*Saṅgha*, *Kiṇci*, *Paṭha* etc. At other places, this combination has been generally

avoided as—*evaṃ pi*, *kammaṃ ti* etc. But, to show that the other forms are also grammatically valid, we have on occasions, used this form also—*evampi*, *kammanti* etc.

Some western editors have accepted the same method of spelling; but, in cases where 'ti' is preceded by 'i' or 'pi' by 'a' they have applied the Sanskrit rule of sandhi—*akāḥ savarṇe dīrghah*; and have spelt the indeclinable particles together with the preceding words; as—*desesīti* and *tassāpi*. But, in such cases also, we have spelt them separately, as—*desesī ti* and *tassā pi*. The lengthening of the preceding vowels before *ti* and *pi* may well be explained by the rule—*Byañjane dīgharassā* (Moggallāna 1 33), which allows lengthening of a short vowel, if it precedes a consonant; as in—*muni+care=munī care*; *Khanti+paramaṃ=Khantī paramaṃ*; *Gotama+ti=Gotomā ti*, *Hoti+ti=Hotī ti*

**

**

**

The basic MSS have been edited by the Venerable Acharya D Sasanasiri, Principal, International Pali Institute, Mahabodhi Society, Sarnath, and finally revised by our learned Editor, Shree Birbal Sharma, M A, who has also vigilently supervised the work of printing.

My best thanks are due to them for their prompt and valuable cooperation.

Bhikkhu J Kashyap

अङ्गुत्तरनिकायपालि

(एकक-दुक-तिकनिपाता)

सूची

१. एककनिपातो

	पिट्ठङ्का
१. रूपादिवग्गो	३
२. नीवरणप्पहानवग्गो	४
३. अकम्मनियवग्गो	६
४. अदन्तवग्गो	७
५. पणिहितअच्छवग्गो	८
६. अच्छरासङ्घातवग्गो	१०
७. विरियारम्भवग्गो	१२
८. कल्याणमितादिवग्गो	१३
९. पमादादिवग्गो	१५
१०. दुतियपमादादिवग्गो	१७
११. अधम्मवग्गो	२०
१२. अनापत्तिवग्गो	२०
१३. एकपुग्गलवग्गो	२२
१४. (क) एतदग्गवग्गो	२३
(ख) एतदग्गवग्गो	२४
(ग) एतदग्गवग्गो	२४
(घ) एतदग्गवग्गो	२५
(ङ) एतदग्गवग्गो	२५
(च) एतदग्गवग्गो	२६
(छ) एतदग्गवग्गो	२६
१५. (क) अट्ठानपालि	२७
(ख) अट्ठानपालि	२८
(ग) अट्ठानपालि	२८

१६. (क) एकधम्मपालि

(ख) एकधम्मपालि	३१
(ग) एकधम्मपालि	३३
(घ) एकधम्मपालि	३५
१७. पसादकरवग्गो	३८
१८. अपरअच्छरासङ्घातवग्गो	३९
१९. कायगतासतिवग्गो	४२
२०. अमत्तवग्गो	४४

२. दुकनिपातो

१ कम्मकरणवग्गो	४६
१. वज्जसुत्त	४६
२. पधानसुत्तं	४७
३. तपनीयसुत्त	४८
४. अतपनीयसुत्तं	४८
५. उपञ्जातसुत्त	४८
६. संयोजनसुत्त	४९
७. कण्हसुत्त	४९
८. सुक्कसुत्तं	४९
९. चरियसुत्तं	४९
१०. वस्सपनायिकसुत्तं	५०
तस्सुद्धान	५०
१. कम्मकरणवग्गो	४६
२. अधिकरणवग्गो	५०
३. वालवग्गो	५७

	पिठुङ्गा		पिठुङ्गा
४ समचित्तवग्गो	५६	१० मलसुत्त	६६
५ परिसवग्गो	६६	तस्सुद्धान	६७
तस्सुद्धान	७१	२ रथकारवग्गो	६७
६ पुग्गलवग्गो	७१	१ आतसुत्त	६७
७ सुक्खवग्गो	७४	२ सारणीयसुत्त	६८
८ सनिमित्तवग्गो	७६	३ आसससुत्त	६९
९ धम्मवग्गो	७७	४ धम्मकवत्तिसुत्त	१००
१० आसवग्गो	७८	५ सचेतनसुत्त	१०२
११ आसाकुप्पलवग्गो	८०	६ अपण्णकसुत्त	१०४
१२ आयाचनवग्गो	८१	७ अतम्याबाधसुत्त	१०५
१३ आमवग्गो	८४	८ वेवसोकसुत्त	१०५
१४ सन्धारवग्गो	८५	९ पठमपापणिकसुत्त	१०६
१५ समापत्तिवग्गो	८६	१० धुत्तिमपापणिकसुत्त	१०७
१६ कोषवग्गो	८८	तस्सुद्धान	१०८
१ कोषपेम्माळ	८८	३ पुग्गलवग्गो	१०८
२ अकुसलपेम्माळ	८९	१ समिद्धसुत्त	१०८
१७. अत्थवसवग्गो	९०	२ गिसानसुत्त	१११
१ विनयपेम्माळ	९०	३ सङ्खारसुत्त	११२
२ रागपेम्माळ	९१	४ बहुकारसुत्त	११३
३ तिकनिपातो		५ यजिरूपमसुत्त	११३
१ बालवग्गो	९३	६ सेवितम्भसुत्त	११४
१ भयसुत्त	९३	७ जिगुन्धितम्भसुत्त	११५
२ लक्खणसुत्त	९३	८ गूयभाणीसुत्त	११७
३ चिन्तीसुत्त	९४	९ अथसुत्त	११८
४ अथयसुत्त	९५	१० शवकुज्जसुत्त	११९
५ अयोनिशिसुत्त	९५	तस्सुद्धान	१२२
६ अकुसलसुत्त	९५	४ वेवसुत्तवग्गो	१२२
७ सावज्जसुत्त	९६	१ सप्रसक्तसुत्त	१२२
८ सम्पावज्जसुत्त	९६	२ आनन्दसुत्त	१२२
९ अतमत्त	९६	३ तारिपूत्तसुत्त	१२३

४. निदानसुत्तं	पिट्ठङ्का १२४	९. जाणुस्सोणिसुत्तं	पिट्ठङ्का १५३
५. हत्थकसुत्तं	१२६	१०. सङ्गारवसुत्तं	१५५
६. देवदूतसुत्तं	१२८	तस्सुद्धानं	१६०
७. यमराजसुत्तं	१३१	७. महावग्गो	१६०
८. चतुमहाराजसुत्तं	१३१	१ तित्थायतनसुत्त	१६०
९. सुखुमालसुत्त	१३४	२ भयसुत्त	१६४
१०. आधिपतेय्यसुत्तं	१३६	३ वेनागपुरसुत्तं	१६७
तस्सुद्धानं	१३८	४. सरभसुत्त	१७१
५. चूळवग्गो	१३८	५ केसमुत्तिसुत्त	१७४
१ सम्मुखीभावसुत्तं	१३८	६ साब्बहसुत्त	१७६
२ तिष्ठानसुत्तं	१३८	७. कथावत्थुसुत्तं	१८२
३ अत्थवससुत्तं	१३९	८ अञ्जतित्थियसुत्त	१८४
४ कथापवत्तिसुत्त	१३९	९. अकुसलमूलसुत्त	१८६
५ पण्डितसुत्त	१३९	१०. उपोसथसुत्त	१९०
६. सीलवन्तसुत्त	१३९	तस्सुद्धानं	१९६
७ सङ्खतलक्खणसुत्त	१३९	८. आनन्दवग्गो	१९६
८ असङ्खतलक्खणसुत्त	१४०	१ छन्नसुत्त	१९६
९ पब्बतराजसुत्त	१४०	२ आजीवकसुत्त	२०१
१०. आतप्पकरणीयसुत्त	१४०	३. महानामसक्कसुत्तं	२०३
११. महाचोरसुत्तं	१४१	४ निगण्ठसुत्त	२०४
तस्सुद्धानं	१४२	५ निवेसकसुत्त	२०५
६. ब्राह्मणवग्गो	१४२	६. पठमभवसुत्त	२०६
१ पठमद्वेब्राह्मणसुत्त	१४२	७. दुतियभवसुत्त	२०७
२ दुतियद्वेब्राह्मणसुत्त	१४३	८ सीलव्वतसुत्त	२०८
३ अञ्जतरब्राह्मणसुत्त	१४४	९ गन्धजातसुत्त	२०८
४ परिव्वाजकसुत्त	१४५	१० चूळनिकासुत्त	२१०
५ निव्वुत्तसुत्तं	१४६	तस्सुद्धानं	२१२
६ पलोकसुत्त	१४७	९. समणवग्गो	२१२
७ वच्छगोत्तसुत्त	१४८	१ समणसुत्त	२१२
८ तिकणसुत्तं	१५०	२. गद्रभसुत्त	२१२

३	सैत्तसुत्त	पिण्ड	७	अरक्खितसुत्त	पिण्ड
४	वज्जिपुत्तसुत्त	२१३	८	व्यापन्नसुत्त	२४२
५	सैक्खसुत्त	२१४	९	पठमनिदानसुत्त	२४३
६	पठमसिक्खसुत्त	२१४	१०	दुत्तियनिदानसुत्त	२४४
७	दुत्तियसिक्खसुत्त	२१६		तत्सुदान	२४५
८	तत्तियसिक्खसुत्त	२१७	१२	आपायिकवग्गो	२४७
९	पठमसिक्खसत्तयसुत्त	२१८	१	आपायिकसुत्त	२४७
१०	दुत्तियसिक्खसत्तयसुत्त	२१८	२	बुल्लभसुत्त	२४७
११	सङ्खवासुत्त	२१९	३	अप्पमेव्यसुत्त	२४७
	तत्सुदान	२२२	४	आनेञ्जसुत्त	२४७
१०	सोणकपल्लवग्गो	२२२	५	विपत्तिसम्पदासुत्त	२४९
१	अञ्जायिकसुत्त	२२२	६	अपण्णकसुत्त	२५०
२	पविवेकसुत्त	२२३	७	कम्मन्तसुत्त	२५१
३	सरदसुत्त	२२४	८	पठमसोचेव्यसुत्त	२५२
४	परिसासुत्त	२२५	९	दुत्तियसोचेव्यसुत्त	२५३
५	पठमभ्राजानीयसुत्त	२२६	१०	मोनेव्यसुत्त	२५४
६	दुत्तियभ्राजानीयसुत्त	२२७		तत्सुदान	२५५
७	तत्तियभ्राजानीयसुत्त	२२७	१३	कुसिनारवग्गो	२५५
८	पोत्यकसुत्त	२२८	१	कुसिनारसुत्त	२५५
९	सोणकपल्लवसुत्त	२३०	२	भण्डनसुत्त	२५६
१०	पमुधोवकसुत्त	२३४	३	गोतमकचेत्तियसुत्त	२५७
११	निमित्तसुत्त	२३७	४	भरण्डुकालामसुत्त	२५७
	तत्सुदान	२३९	५	हत्थकसुत्तं	२५९
११	सम्बोधवग्गो	२३९	६	कट्टुवियसुत्त	२६०
१	पुम्बेवसम्बोधसुत्त	२३९	७	पठमभनुरुद्धसुत्त	२६१
२	पठमअम्मादसुत्त	२४०	८	दुत्तियभनुरुद्धसुत्त	२६२
३	दुत्तियअस्सादसुत्त	२४०	९	पटिञ्चदसुत्त	२६३
४	ममणआह्वणसुत्त	२४१	१०	सेससुत्तं	२६३
५	रुण्णसुत्त	२४१		तत्सुदान	२६४
६	अतित्तिगुत्त	२४१			

	पिठुङ्गा		पिठुङ्गा
४. योधाजीववग्गो	२६४	२. सावज्जसुत्तं	२७२
१. योधाजीवसुत्तं	२६४	३. विसमसुत्तं	२७३
२. परिसासुत्तं	२६६	४. असुचिसुत्तं	२७३
३. मित्तसुत्तं	२६६	५. पठमखतसुत्तं	२७३
४. उप्पादासुत्तं	२६६	६. दुतियखतसुत्तं	२७३
५. केसकम्बलसुत्तं	२६६	७. ततियखतसुत्तं	२७४
६. सम्पदासुत्तं	२६७	८. चतुत्थखतसुत्तं	२७४
७. बुद्धिसुत्तं	२६७	९. वन्दनासुत्तं	२७४
८. अस्सखळुङ्कसुत्तं	२६७	१०. पुब्बण्हसुत्तं	२७४
९. अस्सपरस्ससुत्तं	२६९	तस्सुद्धानं	२७५
१०. अस्साजानीयसुत्तं	२७०	१६. अचेलकवग्गो	२७५
११. पठममोरनिवापसुत्तं	२७१	तस्सुद्धानं	२७७
१२. दुतियमोरनिवापसुत्तं	२७१	१७. कम्मपथपेय्यालं	२७७
१३. ततियमोरनिवापसुत्तं	२७२	तस्सुद्धानं	२७९
तस्सुद्धानं	२७२	१८. रागपेय्यालं	२७९
१५. मङ्गलवग्गो	२७२	तस्सुद्धानं	२८०
१. अकुसलसुत्तं	२७२		

THE PĀLI ALPHABET IN DEVANĀGARĪ AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

वा वाः ई ईः उ ऊ ए ऐ ओ औ

CONSONANTS WITH VOWEL A

क ka	ख kha	ग ga	घ gha	ङ ṅa
च ca	छ cha	ज ja	झ jha	ञ ña
ट ṭa	ठ ṭha	ड ḍa	ढ ḍha	ण ṇa
त ta	थ tha	द da	ध dha	न na
प pa	फ pha	ब ba	भ bha	म ma
य ya	र ra	ल la	व va	श sha
		ह ha	ळ ḷa	स sa

VOWELS IN COMBINATION

क ka का kâ कि ki की kī कु ku कू kū के ke को ko
ख kha खा khā खि khi खी khī खु khu खू khū खे khe खो kho

CONJUNCT—CONSONANTS

क्क kka	क्व ñca	द्व dva	म्ब mba
क्ख kkha	क्ख ñcha	घ्य dhya	म्भ mbha
क्य kya	ञ्ज ñja	ध्व dhva	म्म mma
क्रि kri	ञ्झ, ञ्झ ñjha	न्त nta	म्य mya
क्ल kla	ट्ट, ट्ट ðta	न्त्व ntva	म्ह mha
क्व kva	ट्ट, ट्ट ðtha	न्थ nthā	य्य yya
क्य khya	ड्ड, ड्ड ðḍa	न्द nda	य्ह yha
ख्व khva	ड्ड, ड्ड ðḍha	न्द्र ndra	ल्ल lla
ग्ग gga	ण्ट nta	न्ध ndha	ल्य lyā
ग्घ gggha	ण्ठ nthā	न्न, ञ nna	ल्ह lha
ग्य gya	ण्ड ṇḍa	न्य nya	व्ह vha
ग्र gra	ण्ण ṇṇa	न्ह nha	स्त sta
ङ्क nka	ण्ह ṇha	प्प ppa	स्त्र stra
ङ्ख ñkha	त्त tta	प्फ ppha	स्न sna
ङ्ग, ङ्ग ṅga	त्थ ttha	प्य pya	स्म sma
ङ्घ, ङ्घ ṅgha	त्व tva	प्ल pla	स्य sya
च्च cca	त्य tya	ब्ब bba	स्व sva
च्छ ccha	त्र tra	ब्भ bbha	स्स ssa
ज्ज jja	द्द, द्द dda	व्य bya	ह्य hma
ज्झ, झ्झ JJha	द्ध ddha	ब्र bra	ह्व hva
ञ्ज ñña	द्य dya	म्प mpa	ळ्ह lha
ञ्ह ñha	द्र dra	म्फ mpha	

ī=ā; ī=i, ī=ī; ū=u; ū=ū, ē=e, ō=o
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ ०
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

सुत्तपिटके
अङ्गुत्तरनिकायो
(एकक-द्वक-तिकनिपाता)

अङ्गुत्तरनिकायपालि

१. एककनिपातो

१. रूपादिवग्गो

१ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति
जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि —
“भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पञ्चस्सोसु । भगवा
एतदवोच —

B vol
R vol

“नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकरूप पि समनुपस्सामि य एव
पुरिसस्स चित्त परियादाय तिट्ठति यथयिद, भिक्खवे, इत्थिरूप ।
इत्थिरूप, भिक्खवे, पुरिसस्स चित्त परियादाय तिट्ठती” ति ।

२ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकसद्द पि समनुपस्सामि य एव
पुरिसस्स चित्त परियादाय तिट्ठति यथयिद, भिक्खवे, इत्थिसद्दो ।
इत्थिसद्दो, भिक्खवे, पुरिसस्स चित्त परियादाय तिट्ठती” ति ।

10

३ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकगन्ध पि समनुपस्सामि य एव
पुरिसस्स चित्त परियादाय तिट्ठति यथयिद, भिक्खवे, इत्थिगन्धो ।
इत्थिगन्धो, भिक्खवे, पुरिसस्स चित्त परियादाय तिट्ठती” ति ।

४ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकरस पि समनुपस्सामि य एव
पुरिसस्स चित्त परियादाय तिट्ठति यथयिद, भिक्खवे, इत्थिरसो । इत्थि-
रसो, भिक्खवे, पुरिसस्स चित्त परियादाय तिट्ठती” ति ।

15

५ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकफोटुब्ब पि समनुपस्सामि य
एव पुरिसस्स चित्त परियादाय तिट्ठति यथयिद, भिक्खवे, इत्थिफोटुब्बो ।
इत्थिफोटुब्बो, भिक्खवे, पुरिसस्स चित्त परियादाय तिट्ठती” ति ।

६ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकरूप पि समनुपस्सामि यं एव
इत्थिया चित्त परियादाय तिट्ठति यथयिद, भिक्खवे, पुरिसरूप । पुरिस-
रूप, भिक्खवे, इत्थिया चित्त परियादाय तिट्ठती” ति

20

७ “नाह, भिक्खवे, अञ्जं एकसह पि समनुपस्सामि य एव इत्थिया चित्त परियादाय तिट्ठति यथयिदं, भिक्खवे, पुरिससहो । पुरिससहो, भिक्खवे, इत्थिया चित्त परियादाय तिट्ठती” ति ।

८ “नाह, भिक्खवे, अञ्जं एकगन्धं पि समनुपस्सामि य एव इत्थिया चित्त परियादाय तिट्ठति यथयिदं, भिक्खवे, पुरिसगन्धो । पुरिसगन्धो, भिक्खवे, इत्थिया चित्त परियादाय तिट्ठती” ति ।

९ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकरसं पि समनुपस्सामि य एव इत्थिया चित्त परियादाय तिट्ठति यथयिदं, भिक्खवे, पुरिसरसो । पुरिसरसो, भिक्खवे, इत्थिया चित्त परियादाय तिट्ठती” ति ।

१० “नाहं भिक्खवे अञ्ज एकफोट्ठब्बं पि समनुपस्सामि य एव इत्थिया चित्त परियादाय तिट्ठति यथयिदं, भिक्खवे, पुरिसफोट्ठब्बो’ । पुरिसफोट्ठब्बो’, भिक्खवे, इत्थिया चित्त परियादाय तिट्ठती’ ति ।

२ नीवरणप्पहानवग्गो

१ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकघम्म पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्नो वा कामच्छन्दो उप्पज्जति उप्पन्नो वा कामच्छन्दो भिम्मो भावाय वेपुल्लाय सवत्तति यथयिदं भिक्खवे, सुभनिमित्त । सुभनिमित्त, भिक्खवे अयोनिसो मनसि करोतो अनुप्पन्नो चेव कामच्छन्दो उप्पज्जति उप्पन्नो च कामच्छन्दो भिम्मोभावाय’ वेपुल्लाय सवत्तती’ ति ।

२ “नाह, भिक्खवे, अञ्जं एकघम्म पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्नो वा व्यापादो’ उप्पज्जति उप्पन्नो वा व्यापादो भिम्मोभावाय वेपुल्लाय सवत्तति यथयिदं भिक्खवे पटिघनिमित्त । पटिघनिमित्त, भिक्खवे अयोनिसो मनसि करोतो अनुप्पन्नो चेव व्यापादो उप्पज्जति उप्पन्नो च व्यापादो भिम्मोभावाय वेपुल्लाय सवत्तती’ ति ।

३ “नाहं भिक्खवे अञ्जं एकघम्म पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्न वा धीनमिद्धं’ उप्पज्जति उप्पन्न वा धीनमिद्धं भिम्मोभावाय वेपुल्लाय सवत्तति यथयिदं भिक्खवे, धरति तन्दि विजम्मिता’ मत्त सम्मवो चेतसो च सीनत्त । सीनचित्तस्स भिक्खवे अनुप्पन्न चेव

१ पुरिगद्देव्यं - रो । २ भिम्मोभावाय - सी । ३ व्यापादो - सी रो । ४ विजम्मिता - म स्सा । ५ विजम्मिता - सी स्सा रो ।

थीनमिद्धं उप्पज्जति उप्पन्नं च थीनमिद्धं भिय्योभावाय वेपुल्लाय सवत्तती” ति ।

४ “नाहं, भिक्खवे, अज्झ एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्नं वा उद्धच्चकुक्कुच्चं उप्पज्जति उप्पन्नं वा उद्धच्चकुक्कुच्चं भिय्योभावाय वेपुल्लाय संवत्तति यथयिदं, भिक्खवे, चेतसो अवूपसमो । 5 अवूपसन्तचित्तस्स, भिक्खवे, अनुप्पन्नं चेव उद्धच्चकुक्कुच्चं उप्पज्जति उप्पन्नं च उद्धच्चकुक्कुच्चं भिय्योभावाय वेपुल्लाय सवत्तती” ति ।

५ “नाहं, भिक्खवे, अज्झ एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्ना वा विचिकिच्छा उप्पज्जति उप्पन्ना वा विचिकिच्छा भिय्यो- 10 भावाय वेपुल्लाय सवत्तति यथयिदं, भिक्खवे, अयोनिस्सो मनसिकारो । अयोनिस्सो, भिक्खवे, मनसि करोतो अनुप्पन्ना चेव विचिकिच्छा उप्प- ज्जति उप्पन्ना च विचिकिच्छा भिय्योभावाय वेपुल्लाय सवत्तती” ति ।

६ “नाहं, भिक्खवे, अज्झ एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्नो वा कामच्छन्दो नुप्पज्जति उप्पन्नो वा कामच्छन्दो पहीयति 15 यथयिदं, भिक्खवे, असुभनिमित्तं । असुभनिमित्तं, भिक्खवे, योनिस्सो मनसि करोतो अनुप्पन्नो चेव कामच्छन्दो नुप्पज्जति उप्पन्नो च काम- च्छन्दो पहीयती” ति ।

७. “नाहं, भिक्खवे, अज्झं एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्नो वा व्यापादो नुप्पज्जति उप्पन्नो वा व्यापादो पहीयति यथयिदं, 20 भिक्खवे, मेत्ता चेतोविमुत्ति । मेत्ता, भिक्खवे, चेतोविमुत्तिं योनिस्सो मनसि करोतो अनुप्पन्नो चेव व्यापादो नुप्पज्जति उप्पन्नो च व्यापादो पहीयती” ति ।

८ “नाहं, भिक्खवे, अज्झ एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्नं वा थीनमिद्धं नुप्पज्जति उप्पन्नं वा थीनमिद्धं पहीयति यथयिदं, 25 भिक्खवे, आरम्भधातुं निक्कमधातुं परक्कमधातुं । आरद्धविरियस्स^१, भिक्खवे, अनुप्पन्नं चेव थीनमिद्धं नुप्पज्जति उप्पन्नं च थीनमिद्धं पहीयती” ति ।

९ “नाहं, भिक्खवे, अज्झ एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्नं वा उद्धच्चकुक्कुच्चं नुप्पज्जति उप्पन्नं वा उद्धच्चकुक्कुच्चं

पहीयति यथमिदं, भिक्षवे, भेतसो वूपसमो । वूपसन्तचित्तस्त, भिक्षवे,
अनुपपन्ना चेव उद्वञ्चकुक्कुञ्च नुप्यज्जति उप्पन्ना च उद्वञ्चकुक्कुञ्चं
पहीयती' ति ।

१० "नाहं, भिक्षवे, अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन
अनुपपन्ना वा विचिकिच्छा नुप्यज्जति उप्पन्ना वा विचिकिच्छा पहीयति
यथमिदं, भिक्षवे, योनिसो मनसिकारो । योनिसो, भिक्षवे, मनसि
करोतो अनुपपन्ना चेव विचिकिच्छा नुप्यज्जति उप्पन्ना च विचिकिच्छा
पहीयती' ति ।

३ अकम्मनियवग्गो

१ "नाहं, भिक्षवे, अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि यं
एवं अभावितं अकम्मनियं होति यथयिदं भिक्षवे, चित्त । चित्त,
भिक्षवे, अभावितं अकम्मनियं होती' ति ।

२ "नाहं, भिक्षवे, अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि यं
एवं भावितं कम्मनियं होति यथयिदं, भिक्षवे चित्त । चित्त, भिक्षवे,
भावितं कम्मनियं होती' ति ।

३ "नाहं, भिक्षवे, अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि यं
एवं अभावितं महतो अनत्थाय सवत्तति यथयिदं भिक्षवे, चित्त ।
चित्त, भिक्षवे, अभावितं महतो अनत्थाय सवत्तती' ति ।

४ "नाहं, भिक्षवे अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि य एवं
भावितं महतो अत्थाय सवत्तति यथयिदं भिक्षवे चित्त । चित्त,
भिक्षवे भावितं महतो अत्थाय सवत्तती' ति ।

५ "नाहं, भिक्षवे अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि य
एवं अभावितं अपातुभूतं महतो अनत्थाय सवत्तति यथयिदं, भिक्षवे
चित्त । चित्त, भिक्षवे, अभावितं अपातुभूतं महतो अनत्थाय
सवत्तती' ति ।

६ "नाहं, भिक्षवे, अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि य
एवं भावितं पातुभूतं महतो अत्थाय संवत्तति यथयिदं भिक्षवे चित्त ।
चित्तं, भिक्षवे भावितं पातुभूतं महतो अत्थाय संवत्तती' ति ।

७ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि यं एव अभावित अबहुलीकत महतो अनत्थाय संवत्तति यथयिद, भिक्खवे, चित्त । चित्तं, भिक्खवे, अभावित अबहुलीकत महतो अनत्थाय संवत्तती” ति ।

८ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि य 5 एव भावित बहुलीकत महतो अत्थाय संवत्तति यथयिद भिक्खवे, चित्त । चित्त, भिक्खवे, भावित बहुलीकत महतो अत्थाय संवत्तती” ति ।

९ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि य एव अभावित अबहुलीकत दुक्खाधिवाह^१ होति यथयिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त, भिक्खवे, अभावित अबहुलीकत दुक्खाधिवाह होती” ति । 10

१०. “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि य एव भावित बहुलीकत सुखाधिवाह होति यथयिद, भिक्खवे, चित्त । चित्तं, भिक्खवे, भावित बहुलीकत सुखाधिवाह होती” ति ।

४. अदन्तवग्गो

१ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि य एव अदन्त महतो अनत्थाय संवत्तति यथयिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त, 15 भिक्खवे, अदन्त महतो अनत्थाय संवत्तती” ति ।

२ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि य एव दन्त महतो अत्थाय संवत्तति यथयिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त, भिक्खवे, दन्त महतो अत्थाय संवत्तती” ति ।

३ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्मं पि समनुपस्सामि य 20 एव अगुत्त महतो अनत्थाय संवत्तति यथयिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त, भिक्खवे, अगुत्त महतो अनत्थाय संवत्तती” ति ।

४ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि य एव गुत्त महतो अत्थाय संवत्तति यथयिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त, 25 भिक्खवे, गुत्त महतो अत्थाय संवत्तती” ति ।

५ “नाहं, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि य एव अरक्खित महतो अनत्थाय संवत्तति यथयिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त, भिक्खवे, अरक्खित महतो अनत्थाय संवत्तती” ति ।

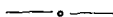
६ “नाह भिक्षवे, अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि य एवं रक्खितं महत्तो अत्थाय सबत्तति यययिदं भिक्षवे चित्तं । चित्तं भिक्षवे, रक्खितं महत्तो अत्थाय संवत्तती” ति ।

७ “नाह भिक्षवे, अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि य एव असवुत्तं महत्तो अनत्थाय सबत्तति यययिदं भिक्षवे चित्तं । चित्तं भिक्षवे असवुत्तं महत्तो अनत्थाय सबत्तती” ति ।

८ “नाह भिक्षवे, अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि य एव सवुत्तं महत्तो अत्थाय सबत्तति यययिदं, भिक्षवे चित्तं । चित्तं, भिक्षवे, सवुत्तं महत्तो अत्थाय सबत्तती” ति ।

९ “नाह भिक्षवे अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि य एव अदन्तं अगुत्तं अरक्खितं असवुत्तं महत्तो अनत्थाय सबत्तति यययिदं, भिक्षवे चित्तं । चित्तं भिक्षवे अदन्तं अगुत्तं अरक्खितं असवुत्तं महत्तो अनत्थाय सबत्तती” ति ।

१० “नाह भिक्षवे, अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि य एव दन्तं गुत्तं रक्खितं सवुत्तं महत्तो अत्थाय सबत्तति यययिदं, भिक्षवे चित्तं । चित्तं भिक्षवे दन्तं गुत्तं रक्खितं सवुत्तं महत्तो अत्थाय सबत्तती” ति ।

५ पणिहितमञ्चवग्गो

१ “सम्ययापि भिक्षवे सालिसूकं वा यवसूकं वा मिच्छा पणिहितं हत्थेन वा पादेन वा अपक्कन्तं हत्थं वा पादं वा भेच्छति” सोहितं वा उपपादेस्सती ति नत्तं ठानं विज्जति । तं विस्सं हेतु ? मिच्छापणिहितत्ता भिक्खवे मूकस्स^१ । एवमेव सो भिक्षवे, सो वत्तं भिक्खु मिच्छापणिहितं धित्तेन अविज्जं भेच्छति, विज्जं उपपादेस्सति, निम्मानं सञ्चिदरस्सती ति नत्तं ठानं विज्जति । तं विस्सं हेतु ? मिच्छापणिहितत्ता भिक्खवे, चित्तस्सा^२ ति ।

२ “सम्ययापि भिक्षवे मानिसूकं वा यवसूकं वा सम्मापणिहितं हत्थेन वा पादेन वा अपक्कन्तं हत्थं वा पादं वा भेच्छति साहितं वा उपपादस्सती ति ठानमत्तं विज्जति । तं विस्सं हेतु ? सम्मापणिहितत्ता,

भिक्षवे, सूकस्स । एवमेव खो, भिक्षवे, सो वत भिक्षु सम्मापणि-
हितेन चित्तेन अविज्ज भेच्छति, विज्जं उप्पादेस्सति, निव्वान सच्छि-
करिस्सती ति ठानमेत विज्जति । त किस्स हेतु ? सम्मापणिहितत्ता,
भिक्षवे, चित्तस्सा” ति ।

३ “इधाह, भिक्षवे, एकच्च पुग्गल पदुट्ठचित्त एव चेतसा 5 B
चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमम्हि चे अय समये पुग्गलो काल करेय्य,
यथाभतं निक्खित्तो एव निरये’ । त किस्स हेतु ? चित्त हिस्स,
भिक्षवे, पदुट्ठ ।

“चेतोपदोसहेतु” पन, भिक्षवे, एवमिधेकच्चे सत्ता कायस्स
भेदा पर मरणा अपाय दुर्गति विनिपात निरय उपपज्जन्ती” ति । 10

४ “इधाह, भिक्षवे, एकच्च पुग्गल पसन्नचित्त एव चेतसा
चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमम्हि चे अय समये पुग्गलो काल
करेय्य, यथाभतं निक्खित्तो एव सग्गे’ । त किस्स हेतु ? चित्त हिस्स,
भिक्षवे, पसन्न ।

“चेतोपसादहेतु पन, भिक्षवे, एवमिधेकच्चे सत्ता कायस्स भेदा 15
पर मरणा सुर्गति सग्ग लोक उपपज्जन्ती” ति ।

५ “सेय्यथापि, भिक्षवे, उदकरहदो आविलो लुलितो^३
कललीभूतो तत्थ चक्खुमा पुरिसो तीरे ठितो न पस्सेय्य सिप्पिसम्बुक
पि सक्खरकठल^४ पि मच्छगुम्ब पि चरन्त पि तिट्ठन्त पि । त किस्स
हेतु ? आविलत्ता, भिक्षवे, उदकस्स । एवमेव खो, भिक्षवे, सो वत 20
भिक्षु आविलेन चित्तेन अत्तत्थ वा जस्सति परत्थ वा जस्सति उभयत्थ
वा जस्सति उत्तरि वा मनुस्सधम्मा अलमरियजाणदस्सनविसेस सच्छि-
करिस्सती ति नेत ठान विज्जति । त किस्स हेतु ? आविलत्ता, भिक्षवे,
चित्तस्सा” ति ।

६ “सेय्यथापि, भिक्षवे, उदकरहदो अच्छो विप्पसन्नो अना- 25
विलो तत्थ चक्खुमा पुरिसो तीरे ठितो पस्सेय्य सिप्पिसम्बुक पि सक्खर-
कठल पि मच्छगुम्ब पि चरन्त पि तिट्ठन्त पि । त किस्स हेतु ? अना-
विलत्ता, भिक्षवे, उदकस्स । एवमेव खो, भिक्षवे, सो वत भिक्षु
अनाविलेन चित्तेन अत्तत्थ वा जस्सति परत्थ वा जस्सति उभयत्थ वा

१ ० पदोसहेतुच्च — सी०, रो०, ० पदोसहेतु च — स्या० । २ उपपज्जन्ती — सी०,
रो० । ३ लुलितो — सी०, स्या०, रो० । ४ ० कथल — स्या० ।

आस्सति उत्तरि वा मनुस्सघम्मा अलमरियञ्चाणदस्सनविसेस सन्धि-
करिस्सती ति ठानमेत विज्जति । त किस्स हेतु ? अनावितता,
भिक्षवे, चित्तस्सा' ति ।

७ "सेम्यथापि, भिक्षवे, यानि कानिचि स्वस्वजातान'
५ फन्दनो' तेस अगमक्खायति यदिद मुदुताय चेव कम्मञ्जाताय च ।
एवमेव सो अह, भिक्षवे नाञ्जं एकधम्म पि समनुपस्सामि य एव
भावित बहुलीकत मुदु च होति कम्मञ्जं च यथयिद चित्त । चित्त,
भिक्षवे भावित बहुलीकत मुदु च होति कम्मञ्जं च होती' ति ।

८ "नाह, भिक्षवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि
१० य एव लहुपरिवत्त यथयिद चित्त । यावञ्चिद, भिक्षवे उपमा पि
न सुकरा याव लहुपरिवत्त चित्त ति ।

९ "पमस्सरमिदं भिक्षवे, चित्त । त च सो आगन्तुकेहि
उपक्किसेसेहि उपक्किलिट्ठ' ति ।

१० "पमस्सरमिदं भिक्षवे चित्त । त च सो आगन्तुकेहि
१५ उपक्किसेसेहि विप्पमुत्त ति ।

६ अञ्जरासङ्घातवग्गो

१ "पमस्सरमिदं भिक्षवे चित्त । त च सो आगन्तुकेहि
उपक्किसेसेहि उपक्किलिट्ठ । त अस्सुतया पुणुज्जनो यथाभूतं नप्प
जानाति । तस्मा अस्सुतवतो पुणुज्जनस्स चित्तभावना नत्थी ति
वदामी' ति ।

२ "पमस्सरमिदं भिक्षवे, चित्त । त च सो आगन्तुकेहि
२० उपक्किसेसेहि विप्पमुत्त । त सुत्वा अरियसावकौ यथाभूतं पजानाति ।
तस्मा सुतवतो अरियसावकस्स चित्तभावना अत्थी ति वदामी' ति ।

३ "अञ्जरासङ्घातमत्त पि चे, भिक्षवे भिक्षु मेत्ताचित्त
आसेवति अय धुञ्चति भिक्षवे - 'भिक्षु अग्निज्ज्ञानो विहरति सत्थु
२५ गामनकरो ओवादपतिक्करो' अमाय रट्टपिण्ड भुञ्जति । को पन वादो
य न बहुसीवरोग्गो' ति ।

४ “अच्छरासङ्घातमत्त पि चे, भिक्खवे, भिक्खु मेत्ताचित्त^१ भावेति, अय वुच्चति, भिक्खवे – ‘भिक्खु अरित्तज्झानो विहरति सत्थु-सासनकरो ओवादपतिकरो, अमोघ रट्ठपिण्ड भुञ्जति’ । को पन वादो ये न बहुलीकरोन्ती” ति ।

५ “अच्छरासङ्घातमत्त पि चे, भिक्खवे, भिक्खु मेत्ताचित्त 5 मनसि करोति, अय वुच्चति, भिक्खवे – ‘भिक्खु अरित्तज्झानो विहरति सत्थुसासनकरो ओवादपतिकरो अमोघ रट्ठपिण्ड भुञ्जति’ । को पन वादो ये न बहुलीकरोन्ती” ति ।

६ “ये केचि, भिक्खवे, धम्मा अकुसला अकुसलभागिया अकुसलपक्खिका, सब्बे ते मनोपुब्बङ्गमा । मनो तेस धम्मान पठम 10 उपपज्जति, अन्वदेव अकुसला धम्मा” ति ।

७ “ये केचि, भिक्खवे, धम्मा कुसला कुसलभागिया कुसल-पक्खिका, सब्बे ते मनोपुब्बङ्गमा । मनो तेस धम्मान पठम उपपज्जति, अन्वदेव कुसला धम्मा” ति ।

८ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन 15 अनुपपन्ना वा अकुसला धम्मा उपपज्जन्ति उपपन्ना वा कुसला धम्मा परिहायन्ति यथयिद, भिक्खवे, पमादो । पमत्तस्स, भिक्खवे, अनुपपन्ना चेव अकुसला धम्मा उपपज्जन्ति उपपन्ना च कुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

९ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन अनुपपन्ना वा कुसला धम्मा उपपज्जन्ति उपपन्ना वा अकुसला धम्मा परि- 20 हायन्ति यथयिद, भिक्खवे, अपमादो । अपमत्तस्स, भिक्खवे, अनुपपन्ना चेव कुसला धम्मा उपपज्जन्ति उपपन्ना च अकुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

१० “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन अनुपपन्ना वा अकुसला धम्मा उपपज्जन्ति उपपन्ना वा कुसला धम्मा 25 परिहायन्ति यथयिद, भिक्खवे, कोसज्ज । कुसीतस्स, भिक्खवे, अनुपपन्ना चेव अकुसला धम्मा उपपज्जन्ति उपपन्ना च कुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

७ विरियारम्भवगो

१ “नाहं भिक्षवे अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन
अनुपपन्ना वा कुसला धम्मा उपपज्जन्ति उपपन्ना वा अकुसला धम्मा परि
हायन्ति यययिदं भिक्षवे, विरियारम्भो । आग्गविरियस्स, भिक्षवे
अनुपपन्ना चेव कुसला धम्मा उपपज्जन्ति उपपन्ना च अकुसला धम्मा
५ परिहायन्ती” ति ।

२ “नाहं भिक्षवे अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन
अनुपपन्ना वा अकुसला धम्मा उपपज्जन्ति उपपन्ना वा कुसला धम्मा परि
हायन्ति यययिदं, भिक्षवे महिच्छता । महिच्छस्स भिक्षवे, अनुपपन्ना
चेव अकुसला धम्मा उपपज्जन्ति उपपन्ना च कुसला धम्मा परि
१० हायन्ती” ति ।

३ “नाहं भिक्षवे, अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन
अनुपपन्ना वा कुसला धम्मा उपपज्जन्ति उपपन्ना वा अकुसला धम्मा परि
हायन्ति यययिदं, भिक्षवे अप्पिच्छता । अप्पिच्छस्स, भिक्षवे, अनु
पपन्ना चेव कुसला धम्मा उपपज्जन्ति उपपन्ना च अकुसला धम्मा परि
१५ हायन्ती” ति ।

४ “नाहं भिक्षवे अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन
अनुपपन्ना वा अकुसला धम्मा उपपज्जन्ति उपपन्ना वा कुसला धम्मा परि
हायन्ति यययिदं भिक्षवे असन्तुट्ठिता । असन्तुट्ठस्स भिक्षवे, अनुपपन्ना
चेव अकुसला धम्मा उपपज्जन्ति उपपन्ना च कुसला धम्मा परि
२० हायन्ती” ति ।

५ “नाहं भिक्षवे अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन
अनुपपन्ना वा कुसला धम्मा उपपज्जन्ति उपपन्ना वा अकुसला धम्मा परि
हायन्ति यययिदं, भिक्षवे सन्तुट्ठिता । सन्तुट्ठस्स भिक्षवे, अनुपपन्ना च
कुसला धम्मा उपपज्जन्ति उपपन्ना च अकुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

६ “नाहं भिक्षवे, अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन
अनुपपन्ना वा अकुसला धम्मा उपपज्जन्ति उपपन्ना वा कुसला धम्मा
परिहायन्ति यययिदं भिक्षवे अयोनिशो मनसिकारो । अयोनिशो,
भिक्षवे मनसि करोता अनुपपन्ना चेव अकुसला धम्मा उपपज्जन्ति
उपपन्ना च कुसला धम्मा परिहायन्ती ति ।

७. “नाह, भिक्खवे, अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्ना वा कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना वा अकुसला धम्मा परिहायन्ति यथयिद, भिक्खवे, योनिसो मनसिकारो । योनिसो भिक्खवे, मनसि करोतो अनुप्पन्ना चेव कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना च अकुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

5

८ “नाह, भिक्खवे, अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्ना वा अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना वा कुसला धम्मा परिहायन्ति यथयिद, भिक्खवे, असम्पजञ्जं । असम्पजानस्स, भिक्खवे, अनुप्पन्ना चेव अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना च कुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

10

९ “नाह, भिक्खवे, अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्ना वा कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना वा अकुसला धम्मा परिहायन्ति यथयिद, भिक्खवे, सम्पजञ्जं । सम्पजानस्स, भिक्खवे, अनुप्पन्ना चेव कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना च अकुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

15

१० “नाह, भिक्खवे, अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्ना वा अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना वा कुसला धम्मा परिहायन्ति यथयिद, भिक्खवे, पापमित्तता । पापमित्तस्स, भिक्खवे, अनुप्पन्ना चेव अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना च कुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

20

८. कल्याणमितादिवगो

१ “नाह, भिक्खवे, अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्ना वा कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना वा अकुसला धम्मा परिहायन्ति यथयिद, भिक्खवे, कल्याणमित्तता । कल्याणमित्तस्स, भिक्खवे, अनुप्पन्ना चेव कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना च अकुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

25

२ “नाह, भिक्खवे, अञ्जं एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्ना वा अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना वा कुसला धम्मा परिहायन्ति यथयिद, भिक्खवे, अनुयोगो अकुसलान धम्मानं, अननुयोगो कुसलान धम्मानं । अनुयोगा, भिक्खवे, अकुसलान धम्मान, अननुयोगा

कुसलान धम्मान अनुप्पन्ना खेव अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना च कुसला धम्मा परिहायन्ती' ति ।

३ "नाह, भिक्खवे, अठ्ठं एकधम्म पि समनुपत्तामि यन अनुप्पन्ना वा कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना वा अकुसला धम्मा परिहायन्ति यथमिदं, भिक्खवे, अनुयोगो कुसलान धम्मान, अननुयोगो अकुसलान धम्मान । अनुयोगा, भिक्खवे कुसलान धम्मान, अननुयोगा अकुसलान धम्मान अनुप्पन्ना खेव कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना च अकुसला धम्मा परिहायन्ती' ति ।

४ "नाह, भिक्खवे, अठ्ठं एकधम्म पि समनुपत्तामि येन अनुप्पन्ना वा बोज्झङ्गा नुप्पज्जन्ति उप्पन्ना वा बोज्झङ्गा न भावना पारिपूरि गच्छन्ति यथमिदं, भिक्खवे अयोनिस्सो मनसिकारो । अयोनिस्सो भिक्खवे मनसिकरोतो अनुप्पन्ना खेव बोज्झङ्गा नुप्पज्जन्ति उप्पन्ना च बोज्झङ्गा न भावनापारिपूरि गच्छन्ती' ति ।

५ "नाह भिक्खवे, अठ्ठं एकधम्म पि समनुपत्तामि येन अनुप्पन्ना वा बोज्झङ्गा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना वा बोज्झङ्गा भावनापारिपूरि गच्छन्ति यथमिदं भिक्खवे, योनिस्सो मनसिकारो । योनिस्सो, भिक्खवे मनसि करोतो अनुप्पन्ना खेव बोज्झङ्गा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना च बोज्झङ्गा भावनापारिपूरि गच्छन्ती' ति ।

६ "अप्पमत्तिका एसा, भिक्खव परिहानि यदिदं आति परिहानि । एत पतिकिट्ठं भिक्खवे, परिहानीनं यदिदं पञ्चा-परिहानी' ति ।

७ "अप्पमत्तिका एसा, भिक्खवे बुद्धिं यदिदं आतिबुद्धिं । एतदग्गं भिक्खवे बुद्धीनं यदिदं पञ्चाबुद्धिं । तस्मातिह भिक्खवे एव सिक्खितव्यं - 'पञ्चाबुद्धिमा यद्विस्सामा' ति । एव हि वो, भिक्खवे सिक्खितव्यं ति ।

८ "अप्पमत्तिका एसा भिक्खवे परिहानि यदिदं भोगपरिहानि । एत पतिकिट्ठं भिक्खवे परिहानीनं यदिदं पञ्चापरिहानी' ति ।

६ “अप्पमत्तिका एसा, भिक्खवे, वुद्धि यदिदं भोगवुद्धि । एतदग्ग, भिक्खवे, वुद्धीन यदिद पञ्ञावुद्धि । तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खितब्ब — ‘पञ्ञावुद्धिया वद्धिस्सामा’ ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं” ति ।

१० “अप्पमत्तिका एसा, भिक्खवे, परिहानि यदिद यसो- 5 परिहानि । एत पत्तिकिलिट्ठ, भिक्खवे, परिहानीन यदिदं पञ्ञापरिहानी” ति ।

—०—

६. पमादादिवग्गो

१ “अप्पमत्तिका एसा, भिक्खवे, वुद्धि यदिद यसोवुद्धि । एतदग्ग, भिक्खवे, वुद्धीन यदिद पञ्ञावुद्धि । तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खितब्ब — ‘पञ्ञावुद्धिया वद्धिस्सामा’ ति । एव हि वो, भिक्खवे, 10 सिक्खितब्बं” ति ।

२ “नाह, भिक्खवे, अञ्ञ एकधम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अनत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, पमादो । पमादो, भिक्खवे, महतो अनत्थाय सवत्तती” ति । R

३ “नाह, भिक्खवे, अञ्ञ एकधम्म पि समनुपस्सामि यो 15 एव महतो अत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, अप्पमादो । अप्पमादो, भिक्खवे, महतो अत्थाय सवत्तती” ति ।

४ “नाह, भिक्खवे, अञ्ञ एकधम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अनत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, कोसज्ज । कोसज्ज, भिक्खवे, महतो अनत्थाय सवत्तती” ति । 20

५ “नाह, भिक्खवे, अञ्ञ एकधम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, विरियारम्भो^१ । विरियारम्भो, भिक्खवे, महतो अत्थाय सवत्तती” ति ।

६ “नाह, भिक्खवे, अञ्ञ एकधम्म पि समनुपस्सामि यो^२ एव महतो अनत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, महिच्छता । 25 महिच्छता, भिक्खवे, महतो अनत्थाय सवत्तती” ति ।

७ “नाह, भिक्षवे, अञ्ज एकघम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्षवे, अप्पिच्छता । अप्पिच्छता, भिक्षवे, महतो अत्थाय सवत्तती” ति ।

८ “नाह, भिक्षवे अञ्ज एकघम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अनत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्षवे, असन्तुट्ठिता । असन्तुट्ठिता, भिक्षवे, महतो अनत्थाय सवत्तती” ति ।

९ “नाह, भिक्षवे, अञ्ज एकघम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्षवे, सन्तुट्ठिता । सन्तुट्ठिता, भिक्षवे, महतो अत्थाय सवत्तती” ति ।

१० “नाह, भिक्षवे अञ्ज एकघम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अनत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्षवे, अयोनिसो मनसिकारो । अयोनिसो मनसिकारो भिक्षवे, महतो अनत्थाय सवत्तती” ति ।

११ “नाह भिक्षवे, अञ्ज एकघम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अत्थाय सवत्तति यथयिद भिक्षवे, योनिसो मनसिकारो । योनिसो मनसिकारो, भिक्षवे महतो अत्थाय सवत्तती” ति ।

१२ “नाह भिक्षवे अञ्ज एकघम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अनत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्षवे असम्पजञ्ज । असम्पजञ्ज, भिक्षवे महतो अनत्थाय सवत्तती” ति ।

१३ “नाह, भिक्षवे अञ्ज एकघम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्षवे सम्पजञ्ज । सम्पजञ्ज भिक्षवे महतो अत्थाय सवत्तती” ति ।

१४ “नाह, भिक्षवे, अञ्ज एकघम्म पि समनुपस्सामि यो एवं महतो अनत्थाय सवत्तति यथयिद भिक्षवे पापमित्तता । पापमित्तता भिक्षवे महतो अनत्थाय सवत्तती” ति ।

१५ “नाह भिक्षवे अञ्ज एकघम्म पि समनुपस्सामि यो एवं महतो अत्थाय सवत्तति यथयिद भिक्षवे कल्याणमित्तता । कल्याणमित्तता भिक्षवे महतो अत्थाय सवत्तती” ति ।

१६. “नाहं, भिक्खवे, अज्झं एकधम्मं पि समनुपस्सामि यो एव महतो अनत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, अनुयोगो अकुसलान धम्मान, अननुयोगो कुसलान धम्मानं । अनुयोगो, भिक्खवे, अकुसलान धम्मान, अननुयोगो कुसलान धम्मान महतो अनत्थाय संवत्तती” ति ।

१७. “नाहं, भिक्खवे, अज्झं एकधम्मं पि समनुपस्सामि यो 5
एवं महतो अत्थाय संवत्तति यथयिद, भिक्खवे, अनुयोगो कुसलान धम्मान, अननुयोगो अकुसलानं धम्मान । अनुयोगो, भिक्खवे, कुसलान धम्मान, अननुयोगो अकुसलान धम्मानं महतो अत्थाय संवत्तती” ति ।

— ० —

१०. दुतियपमादादिवग्गो

१. “अज्झत्तिकं, भिक्खवे, अज्झं ति करित्वा नाज्झं एकज्झं 10
पि समनुपस्सामि य एव महतो अनत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, पमादो । पमादो, भिक्खवे, महतो अनत्थाय सवत्तती” ति ।

२. “अज्झत्तिकं, भिक्खवे, अज्झं ति करित्वा नाज्झं एकज्झं
पि समनुपस्सामि यं एवं महतो अत्थाय संवत्तति यथयिद, भिक्खवे, 15
अप्पमादो । अप्पमादो, भिक्खवे, महतो अत्थाय संवत्तती” ति ।

३. “अज्झत्तिकं, भिक्खवे, अज्झं ति करित्वा नाज्झं एकज्झं^१ 15
पि समनुपस्सामि य एवं महतो अनत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, कोसज्ज । कोसज्ज, भिक्खवे, महतो अनत्थाय सवत्तती” ति ।

४. “अज्झत्तिक, भिक्खवे, अज्झं ति करित्वा नाज्झं एकज्झं
पि समनुपस्सामि य एव महतो अत्थाय सवत्तति यथयिद, 20
भिक्खवे, विरियारम्भो । विरियारम्भो, भिक्खवे, महतो अत्थाय सवत्तती” ति ।

५-१२ अज्झत्तिक, भिक्खवे, अज्झं ति करित्वा नाज्झं एकज्झं
पि समनुपस्सामि य एव महतो अनत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, 25
महिच्छता पे० अप्पिच्छता . असन्तुट्ठिता सन्तुट्ठिता अयोनिस्सो मनसिकारो योनिस्सो मनसिकारो असम्पजज्ज सम्पजज्ज ।

१३ “वाहिर, भिक्षवे, भिक्षुं ति करित्वा नाञ्जं एकञ्च पि समनुपस्सामि य एव महतो भन्त्याय सवत्तति यथयिद, भिक्षवे, पाप मित्ता । पापमित्ता, भिक्षवे, महतो भन्त्याय सवत्तती’ ति ।

१४ “वाहिर, भिक्षवे, भिक्षुं ति करित्वा नाञ्जं एकञ्च पि 5 समनुपस्सामि यो एव महतो भन्त्याय सवत्तति यथयिद, भिक्षवे, कल्याण-मित्ता । कल्याणमित्ता, भिक्षवे, महतो भन्त्याय सवत्तती’ ति ।

१५ “भज्जत्तिक, भिक्षवे, भिक्षुं ति करित्वा नाञ्जं एकञ्च 10 पि समनुपस्सामि यं एवं महतो भन्त्याय सवत्तति यथयिद, भिक्षवे, अनुयोगो भकुसलान धम्मानं, अननुयोगो कुसलानं धम्मानं । अनुयोगो, भिक्षवे, भकुसलान धम्मान, अननुयोगो कुसलानं धम्मानं महतो भन्त्याय सवत्तती’ ति ।

१६ “भज्जत्तिक, भिक्षवे, भिक्षुं ति करित्वा नाञ्जं एकञ्च 15 पि समनुपस्सामि य एव महतो भन्त्याय सवत्तति यथयिदं, भिक्षवे, अनु योगो कुसलान धम्मान, अननुयोगो भकुसलान धम्मान । अनुयोगो, भिक्षवे, कुसलानं धम्मान, अननुयोगो भकुसलानं धम्मान महतो भन्त्याय सवत्तती’ ति ।

१७ “नाहं भिक्षवे अञ्जं एकधम्म पि समनुपस्सामि यो 20 एव सद्धम्मस्स सम्मोसाय भन्तरधानाय सवत्तति यथयिद, भिक्षवे, पमादो । पमादो भिक्षवे सद्धम्मस्स सम्मोसाय भन्तरधानाय सवत्तती’ ति ।

१८ “नाहं भिक्षवे अञ्जं एकधम्म पि समनुपस्सामि यो 18 एवं सद्धम्मस्स तितिया असम्मोसाय भन्तरधानाय सवत्तति यथयिद भिक्षवे अप्पमादो । अप्पमादो भिक्षवे सद्धम्मस्स तितिया असम्मो-साय भन्तरधानाय सवत्तती’ ति ।

१९ “नाहं भिक्षवे अञ्जं एकधम्म पि समनुपस्सामि 19 25 यो एवं सद्धम्मस्स सम्मोसाय भन्तरधानाय सवत्तति यथयिद भिक्षवे कोसज्ज । कोसज्ज भिक्षवे सद्धम्मस्स सम्मोसाय भन्तरधानाय सवत्तती’ ति ।

२० “नाहं भिक्षवे अञ्जं एकधम्म पि समनुपस्सामि यो 20 एवं सद्धम्मस्स तितिया असम्मोसाय भन्तरधानाय सवत्तति यथयिद भिक्षवे कोसज्ज । कोसज्ज भिक्षवे सद्धम्मस्स सम्मोसाय भन्तरधानाय सवत्तती’ ति ।

भिक्षवे, विरियारम्भो । विरियारम्भो, भिक्षवे, सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय सवत्तती” ति ।

२१-३१ “नाह, भिक्षवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि यो एव सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय सवत्तति यथयिद, भिक्षवे, महिच्छता पे० अप्पिच्छता असन्तुट्ठिता सन्तुट्ठिता अयोनिसो 5 मनसिकारो योनिसो मनसिकारो असम्पजञ्ज सम्पजञ्ज पाप-मिच्छता कल्याणमिच्छता अनुयोगो अकुसलान धम्मान, अननुयोगो कुसलान धम्मान । अनुयोगो, भिक्षवे, अकुसलान धम्मान, अननुयोगो कुसलान धम्मान सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय सवत्तती” ति ।

३२ “नाह, भिक्षवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि यो 10 एव सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय सवत्तति यथयिद, भिक्षवे, अनुयोगो कुसलान धम्मान, अननुयोगो अकुसलान धम्मान । अनुयोगो, भिक्षवे, कुसलान धम्मान, अननुयोगो अकुसलान धम्मान सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय सवत्तती” ति ।

३३ “ये ते भिक्षवे, भिक्खू अधम्म धम्मो ति दीपेन्ति ते, 15 भिक्षवे, भिक्खू बहुजनअहिताय पटिपन्ना बहुजनअसुखाय, बहुनो जनस्स अनत्थाय अहिताय दुक्खाय देवमनुस्सान । बहु च ते, भिक्षवे, भिक्खू अपुञ्ज पसवन्ति, ते चिमं सद्धम्म अन्तरधापेन्ती” ति ।

३४ “ये ते, भिक्षवे, भिक्खू धम्म अधम्मो ति दीपेन्ति ते, भिक्षवे, भिक्खू बहुजनअहिताय पटिपन्ना बहुजनअसुखाय, बहुनो जनस्स 20 अनत्थाय अहिताय दुक्खाय देवमनुस्सान । बहु च ते, भिक्षवे, भिक्खू अपुञ्ज पसवन्ति, ते चिमं सद्धम्म अन्तरधापेन्ती” ति । B

३५-४२ “ये ते, भिक्षवे, भिक्खू अविनय विनयो ति दीपेन्ति पे० विनय अविनयो ति दीपेन्ति पे० . अभासित अलपित तथागतेन भासित लपित तथागतेना ति दीपेन्ति पे० भासित लपित 25 तथागतेन अभासित अलपित तथागतेना ति दीपेन्ति पे० अनाचिण्ण तथागतेन आचिण्ण तथागतेना ति दीपेन्ति पे० आचिण्ण तथागतेन अनाचिण्ण तथागतेना ति दीपेन्ति पे० . अपञ्जत्त तथागतेन पञ्जत्त तथागतेना ति दीपेन्ति पे० . पञ्जत्त तथागतेन अपञ्जत्त तथागतेना

ऊरुद्विक अञ्जेन कटिद्विक^१ अञ्जेन पासुकद्विक^२ अञ्जेन पिट्ठि
 वण्टकद्विक अञ्जेन सन्थद्विक अञ्जेन गीवद्विक अञ्जेन हनुर्द्विक
 अञ्जेन दन्तकद्विक अञ्जेन सीसकटाह^३ अद्विकानि सेतानि सङ्ख-
 वण्णप्पटिभागानि^४ अद्विकानि पुञ्जकितानि^५ तेरोवस्सिकानि अद्विकानि
 ५ पूतीनि चुण्णकजातानि, सो इममेव काय एव उपसहरति - 'अथ पि
 सो कायो एवधम्मो एवभावी एवअनतीतो' ति । इदं, भन्ते, अनुस्सतिट्ठान
 एव भावित एव बहुलीकृत अस्मिमानसमुग्धाताय सवत्तति ।

१० "पुन च पर, भन्ते, भिक्खु सुसस्स च पहाना पे०
 चतुत्थ भान उपसम्पज्ज विहरति । इदं भन्ते, अनुस्सतिट्ठान एव
 १० भावित एव बहुलीकृत अनेकधातुपटिवेधाय सवत्तति । इमानि सो,
 भन्ते पञ्च अनुस्सतिट्ठानामी' ति ।

११ "साधु साधु, भानन्द ! तेन हि त्वं, भानन्द इव पि
 छट्ठ अनुस्सतिट्ठान धारेहि । इधानन्द, भिक्खु सतो व अभिक्कमति
 सतो व पटिक्कमति सतो व सिट्ठति सतो व निसीदति सतो व सम्म
 १५ कप्पेति सतो व कम्म अधिट्ठाति । इदं, भानन्द, अनुस्सतिट्ठान एव
 भावित एव बहुलीकृत सत्तिसम्पज्जञ्जाय सवत्तती' ति ।

१० अनुत्तरियसुत्त

१ "छयिमानि, भिक्खवे अनुत्तरिग्यानि । क्तमानि छ ?
 दस्सनानुत्तरिय सबनानुत्तरिय आमानुत्तरिय सिक्खानुत्तरिय, पारि-
 चरियानुत्तरिय अनुस्सतानुत्तरिय ति ।

२० २ "क्तमं च भिक्खवे, दस्सनानुत्तरिय ? इध भिक्खवे,
 एकज्जो हत्थिरतनं पि दस्सनाय गच्छति अस्सरतनं पि दस्सनाय गच्छति
 मणिरतनं पि दस्सनाय गच्छति, उच्चावचं वा पनं दस्सनाय गच्छति,
 समणं वा^१ ब्राह्मणं वा मिक्खविट्ठिकं मिक्खापटिपन्नं^२ दस्सनाय गच्छति ।
 अन्थेता भिक्खवे दस्सनं नतं नत्थी ति वदामि । तं च सो एतं, भिक्खवे
 २५ दस्सनं हीनं गम्म पाधुज्जनियं अनरियं अनरियसहितं न निव्विदामं न

१ कट्टिकं - ही । २-२ पिट्ठिकण्डं अञ्जेन गीवकटाहं - ही । ३ रो पिट्ठि
 वण्टकद्विक अञ्जेन सीसकटाहं - स्वा । ४ सङ्खवण्णपटिभागानि - स्वा० । ५ सङ्खवण्ण-
 पटिभागानि - ही । ६ पुञ्जकितानि - रो । ७ या पन - ही । ८ मिक्खापटिपन्नं -
 स्वा ।

विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे, तथागत वा तथागतसावक वा दस्सनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरिय, भिक्खवे, दस्सनान सत्तान विसुद्धिया सोकपरिदेवान^१ समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सान अत्थङ्गमाय^२ जायस्स अधि- 5 गमाय निब्बानस्स सच्छिक्किरियाय, यदिद तथागतं वा तथागतसावक वा दस्सनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । वट्ठ वुच्चति, भिक्खवे, दस्सनानुत्तरिय । इति दस्सनानुत्तरिय ।

३ “सवनानुत्तरिय च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो रसद्दं पि सवनाय गच्छति, वीणासद्दं पि सवनाय गच्छति, गीतसद्दं 10 सवनाय गच्छति, उच्चावच्च वा पन सवनाय गच्छति, समणस्स वा ह्यणस्स वा मिच्छादिट्ठिकस्स मिच्छापटिपन्नस्स धम्मस्सवनाय गच्छति । त्थेत, भिक्खवे, सवनं, नेतं नत्थीति वदामि । तं च खो एतं, भिक्खवे, वनं हीनं गम्मं पोथुज्जनिकं अनरियं अनत्थसहितं, न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न 15 निब्बानाय संवत्तति । यो च खो, भिक्खवे, तथागतस्स वा तथागतसावकस्स वा धम्मस्सवनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरिय, भिक्खवे, सवनानं सत्तान विसुद्धिया सोकपरिदेवान समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सान अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिक्किरियाय, यदिदं तथागतस्स वा तथागत- 20 सावकस्स वा धम्मस्सवनाय गच्छति निविट्टसद्धो निविट्टपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सवनानुत्तरिय । इति दस्सनानुत्तरिय, सवनानुत्तरिय ।

४ “लाभानुत्तरिय च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुत्तलाभं पि लभति, दारलाभं पि लभति, धनलाभं पि लभति, उच्चावच्च 25 वा पन लाभं लभति, समणे वा ब्राह्मणे वा मिच्छादिट्ठिके मिच्छापटिपन्ने सद्धं पटिलभति । अत्थेसो, भिक्खवे, लाभो, नेसो नत्थीति वदामि । सो च खो एसो, भिक्खवे, लाभो हीनो गम्मो पोथुज्जनिको अनरियो अनत्थसहितो, न निब्बिदाय न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न

यो च खो, भिक्खवे, तथागत वा तथागतसावक वा परिचरति निविट्ठ-
सद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरिय, भिक्खवे,
पारिचरियान सत्तान विमुद्धिया सोकपरिदेवान समतिक्कमाय दुक्ख-
दोमनस्सान अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरि-
याय, यदिद तथागत वा तथागतसावक वा परिचरति निविट्ठसद्धो 5
निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इद वुच्चति, भिक्खवे, पारि-
चरियानुत्तरिय^१ । इति दस्सनानुत्तरिय, सवनानुत्तरिय, लाभानुत्तरिय,
सिक्खानुत्तरिय, पारिचरियानुत्तरिय ।

७ “अनुस्सतानुत्तरियं च कथं होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो
पुत्तलाभं पि अनुस्सरति, दारलाभं पि अनुस्सरति, धनलाभं पि अनुस्स- 10
रति, उच्चावचं वा पणं लाभं अनुस्सरति, समणं वा ब्राह्मणं वा मिच्छा-
दिट्ठिकं मिच्छापटिपन्नं अनुस्सरति । अत्थेसा, भिक्खवे, अनुस्सति, नेसा
नत्थीति वदामि । सा च खो एसा, भिक्खवे, अनुस्सति हीना गम्मा
पोथुज्जनिका अनरिया अनत्थसहिता, न निब्बिदाय न विरागाय न निरो-
धाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न सम्बोधाय न निब्बानाय सवत्तति । 15
यो च खो, भिक्खवे, तथागत वा तथागतसावक वा अनुस्सरति निविट्ठ-
सद्धो निविट्ठपेमो एकन्तगतो अभिप्पसन्नो, एतदानुत्तरिय, भिक्खवे,
अनुस्सतीन सत्तान विमुद्धिया^२ सोकपरिदेवान समतिक्कमाय दुक्खदोम-
नस्सान अत्थङ्गमाय जायस्स अधिगमाय निब्बानस्स सच्छिकिरियाय,
यदिद तथागत वा तथागतसावक वा अनुस्सरति निविट्ठसद्धो निविट्ठपेमो 20
एकन्तगतो अभिप्पसन्नो । इद वुच्चति, भिक्खवे, अनुस्सतानुत्तरिय ।
इमानि खो, भिक्खवे, छ अनुत्तरियानीति ।

“ये दस्सनानुत्तर^३ लद्धा, सवनं च अनुत्तर ।

लाभानुत्तरियं लद्धा, सिक्खानुत्तरिये रता ॥

“उपट्ठिता पारिचरिया^४, भावयन्ति अनुस्सति ।

विवेकप्पटिसयुत्तं, खेमं अमत्तगामिनि ॥

“अप्पमादे पमुदित्ता, निपका सीलसवुत्ता ।

ते वे कालेन पच्चेन्ति^५, यत्थ दुक्खं निरञ्जती”ति ।

अनुत्तरियवग्गो तत्तियो ।

१ पारिचरियानुत्तरिय - स्या० । २ विमुद्धया - स्या० । ३ दस्सनवर - सी०
रो०, दस्सनानुत्तरिय - स्या० । ४ पारिचरिये - सी०, स्या०, रो० । ५ पच्चेन्ति - सी०,
स्या० ।

तत्सुदानं

सामको अपरिहानियो', भय हिमवानुस्सति' ।
कच्चानां द्वे' च समया, उदायी' अनुत्तरियेना ति ॥

४ देवतावग्गो

१ सेत्तसुत्त

१ "छयिमे, भिक्खवे, धम्मा सेत्तस्स' भिक्खुनो परिहानाय
सवत्तन्ति । कतमे छ ? कम्मारामता, भस्सारामता, निहारामता,
५ सङ्गणिकारामता इन्द्रियेसु अगुत्तदारता, भोजने अमत्तञ्जुता - इमे
सो, भिक्खवे छ धम्मा सेत्तस्स भिक्खुनो परिहानाम' सवत्तन्ति ।

२ "छयिमे भिक्खवे, धम्मा सेत्तस्स भिक्खुनो अपरिहानाय
सवत्तन्ति । कतमे छ ? न कम्मारामता न भस्सारामता, न निहा
रामता न सङ्गणिकारामता इन्द्रियेसु गुत्तदारता, भोजने मत्तञ्जुता
१० - इमे सो भिक्खवे छ धम्मा सेत्तस्स भिक्खुनो अपरिहानाय
मवत्तन्ती' ति ।

२ पठमअपरिहामसुत्त

१ अथ सो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्ता-
वण्णा वेव नक्कप्प जेतवन ओमासेत्वा येन भगवा तेनुपसक्खमि उपसक्ख
मित्था भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त ठिता सो सा
१५ देवता भगवन्तं एतदवोच -

२ "छयिमे भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ति ।
कतमे छ ? सत्थुगारवता धम्मगारवता सत्त्वगारवता सिक्खागारवता,
अप्पमादगारवता, पटिसप्पारगारवता - इमे सो भन्ते, छ धम्मा
भिक्खुना अपरिहानाय सवत्तन्ती' ति ।

३ इदमवाच गा देवता । समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ
२० गो सा देवता "समनुञ्जो मे सत्था ति भगवन्त अभिवादेत्वा पदमित्तज
पदया सत्थेयन्तग्घायि ।

१ अपरिहानियो - नी । २ हिमवन्तुस्सति - स्या । ३ द्वे - स्वा० ।
४ उदायी - स्वा० । ५ अगुत्तदारता - स्वा० । ६ अपरिहानाय - स्वा० ।

४ अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि
 - “इम, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभि-
 क्कन्तवण्णा केवलकप्प जेतवन ओभासेत्वा येनाह तेनुपसङ्गमि, उपसङ्ग-
 मित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त ठिता खो, भिक्खवे,
 सा देवता म एतदवोच - ‘छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय 5
 सवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता,
 सिक्खागारवता, अप्पमादगारवता, पटिसन्थारगारवता - इमे खो,
 भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती’ ति । इदमवोच,
 भिक्खवे, सा देवता । इद वत्वा म अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा तत्थे-
 वन्तरधायी ति ।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिच्चगारवो ।

अप्पमादगरु भिक्खु, पटिसन्थारगारवो ।

अभव्वो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके” ति ॥

३ दुतियअपरिहानसुत्तं

१ “इम, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय
 रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्प जेतवन ओभासेत्वा येनाह तेनुप- 15
 सङ्गमि, उपसङ्गमित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त
 ठिता खो, भिक्खवे, सा देवता म एतदवोच - ‘छयिमे, भन्ते, धम्मा
 भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्म-
 गारवता, सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, हिरिगारवता, ओत्तप्पगारवता -
 इमे खो, भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती’ ति । इदम- 20
 वोच, भिक्खवे, सा देवता । इद वत्वा म अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा
 तत्थेवन्तरधायी ति ।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिच्चगारवो ।

हिरिओत्तप्पसम्पन्नो, सम्पत्तिस्सो सगारवो ।

अभव्वो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके” ति ॥

४ महामोगल्लानसुत्तं

१ एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथ-
 पिण्डिकस्स आरामे । अथ खो आयस्मतो महामोगल्लानम्प- 25

तत्सुदानं

सामको अपरिहानियो', भय हिमयानुस्सत्ति' ।
कच्चानो द्वे' च समया, उदायी' अनुत्तरियेना ति ॥

४ देवतावग्गो

१ सेसमुत्त

१ "छयिमे भिक्खवे, धम्मा सेसस्स" भिक्खुनो परिहानाय
सवत्तन्ति । कतमे छ ? कम्मारामता, भस्सारामता, निहारामता,
५ नङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु भगुत्तदारता, भोजने भमत्तञ्जुता - इम
सो भिक्खवे, छ धम्मा सेसस्स भिक्खुनो परिहानाय' सवत्तन्ति ।

२ "छयिमे, भिक्खवे धम्मा सेसस्स भिक्खुनो अपरिहानाय
सवत्तन्ति । कतमे छ ? न कम्मारामता न भस्सारामता न निहा
रामता न नङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु गुत्तदारता भोजने मत्तञ्जुता
१० - इमे सो भिक्खवे छ धम्मा सेसस्स भिक्खुनो अपरिहानाय
सवत्तन्ती' ति ।

२ पठमअपरिहानमुत्त

१ अथ सो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त-
वण्णा केवलकप्प जेतवन ओमासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि उपसङ्क-
मित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त भट्ठामि । एकमन्त ठिता सो सा
१५ देवता भगवन्त एतदवोच -

२ "छयिमे भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ति ।
कतमे छ ? सत्पुगारवता धम्मगारवता, सङ्गुगारवता सिक्खागारवता,
अप्पमादगारवता पटिसन्धारगारवता - इमे सो, भन्ते, छ धम्मा
भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती' ति ।

३ इवमवोच सा देवता । समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ
२० सो सा देवता "समनुञ्जो मे सत्था" ति भगवन्त अभिवादेत्वा पदविसर्ण
कत्वा तत्थेवन्तरपायि ।

१ अपरिहानायो - टी । २ हिमयं गुञ्जति - स्या । ३ देव - स्या ।
४ उदायि - स्या । ५ कच्चस्स - स्या । ६ अपरिहानाय - स्या । ७

न तेस देवान^१ एवं जाण होति — ‘सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा’ ति । ये च खो ते, मारिस मोग्गल्लान, चातु-
महाराजिका देवा बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता धम्मे अवेच्चप्प-
सादेन समन्नागता सङ्घे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता अरियकन्तेहि सीलेहि
समन्नागता तेसं एव जाणं होति — ‘सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा
नियता सम्बोधिपरायणा’” ति ।

६ “चातुमहाराजिकानञ्जेव नु खो, तिस्स, देवान एव जाणं
होति — ‘सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा’
ति उदाहु तावतिसानं पि देवानं पे०. यामान पि देवानं
तुसितानं पि देवानं निम्मानरत्तीन पि देवान परनिम्मितवसवत्तीन
पि देवानं एवं जाणं होति — ‘सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता
सम्बोधिपरायणा’” ति ?

“परनिम्मितवसवत्तीनं पि खो, मारिस मोग्गल्लान, देवान एव
जाणं होति — ‘सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधि-
परायणा’” ति ।

७ “सब्बेसञ्जेव नु खो, तिस्म, परनिम्मितवसवत्तीन देवानं
एव जाण होति — ‘सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधि-
परायणा’” ति ?

“न खो, मारिस मोग्गल्लान, सब्बेस^२ परनिम्मितवसवत्तीनं
देवानं^३ एव जाण होति — ‘सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता
सम्बोधिपरायणा’ ति । ये खो ते, मारिस मोग्गल्लान, परनिम्मित-
वसवत्ती देवा बुद्धे अवेच्चप्पसादेन असमन्नागता धम्मे अवेच्चप्पसादेन
असमन्नागता सङ्घे अवेच्चप्पसादेन असमन्नागता अरियकन्तेहि सीलेहि
असमन्नागता न तेस देवान एव जाण होति — ‘सोतापन्ना नाम अविनि-
पातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा’ ति । ये च खो ते, मारिस मोग्ग-
ल्लान, परनिम्मितवसवत्ती^४ देवा बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता धम्मे
अवेच्चप्पसादेन समन्नागता सङ्घे अवेच्चप्पसादेन समन्नागता अरिय-
कन्तेहि सीलेहि समन्नागता तेस एव जाण होति — ‘सोतापन्ना नाम
अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा’” ति ।

१ सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २ सव्वेसञ्जेव — सी० । ३ सव्वेसञ्जेव-
परनिम्मितवसवत्तीन — स्या० । ४. ० वत्तिनो — स्या० ।

गतस्त पटिमल्लीनस्त एव चेतसो परिवित्तवको उदपादि - “कतमेसान
नवान एव आण होति - ‘सोतापन्ना’ नाम अविनिपातधम्मा नियता
सम्बोधिपरायणा’” ति ?

२ तेन सो पन समयेन तिस्सो नाम भिक्खु अधुनाकासकूतो
अञ्जतर ब्रह्मलोक उपपन्नो होति । सत्र पि न एव जानन्ति - “तिस्सो
ब्रह्मा महिद्विको महानुभावो’” ति ।

३ अथ सो आयस्मा महामोगल्लानो - सेम्ययापि नाम
बलवा पुरिसो मम्मिञ्जित’ वा बाह पसारेम्य पसारित वा बाह सम्मि
ञ्जेम्य एवमेव - जेतवने अन्तरहितो तस्मि ब्रह्मलोके पातुरहोसि ।
अहसा सो तिस्सो ब्रह्मा आयस्मन्त महामोगल्लान दूरतो व भागच्छन्त ।
दिस्वान’ आयस्मन्त महामोगल्लान एतदवोच - “एहि सो, मारिस
मोगल्लान स्वागन्” मारिस मोगल्लान चिरस्त सो मारिस
मोगल्लान इम परियायमवासि यदिद इषागमनाय । निसीद, मारिस
मोगल्लान इदमासन पञ्जस्त’ ति । निसीदि सो आयस्मा महामोग-
ल्लानो पञ्जस्ते आसने । तिस्सो पि सो ब्रह्मा आयस्मन्त महामोग-
ल्लान अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न सो तिस्स
ब्रह्मान आयस्मा महामोगल्लानो एतदवोच -

४ “कतमेसान सो तिस्स, देवान एव आण होति - ‘सोतापन्ना
नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा’” ति ?

२० “चातुमहाराजिकान सो, मारिस मोगल्लान देवान एव आण
होति - ‘सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधिपरायणा’” ति ।

५ “सम्बेसञ्जेव नु सो तिस्स चातुमहाराजिकान देवान
एव आण होति - ‘सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधि
परायणा’” ति ?

२५ “न सो मारिस मोगल्लान सम्बेस चातुमहाराजिकान देवान
एव आण होति - ‘सोतापन्ना नाम अविनिपातधम्मा नियता सम्बोधि
परायणा’” ति । ये सो ते मारिस मोगल्लान चातुमहाराजिका देवा
दुढे अवेष्वप्पसादेन असमन्नागता धम्मे अवेष्वप्पसादेन असमन्नागता
सद्धे अवेष्वप्पसादेन असमन्नागता अरियकन्तेहि सीलेहि असमन्नागता

१-१ सोतापन्ना - सी सोतापन्नाम् - स्वा रो । २ सम्बोधिपरायणा -
स्वा रो । ३ समिञ्जित - म सम्मिञ्जित - सी । ४ दिस्वा - सी रो ।
५ चाण्ड - सी ।

दिट्ठि ... सन्दिट्ठिपरामासी होति आधानग्गाही^१ दुप्पटिनिस्सग्गी । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सन्दिट्ठिपरामासी होति आधानग्गाही दुप्पटिनिस्सग्गी सो सत्थरि पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, धम्मे पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सङ्घे पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय पि न परि-
 पूरकारी होति । यो सो, भिक्खवे, भिक्खु सत्थरि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, धम्मे . सङ्घे अगारवो विहरति अप्पतिस्सो, सिक्खाय न परिपूरकारी सो सङ्घे विवाद जनति, यो होति विवादो बहुजना-
 हिताय बहुजनासुखाय बहुनो जनस्स अनत्थाय अहिताय दुक्खाय देव-
 मनुस्सानं । एवरूप चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूल अज्झत्त वा बहिद्धा वा समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव पापकस्स विवाद-
 मूलस्स पहानाय वायमेय्याथ । एवरूप चे तुम्हे, भिक्खवे, विवादमूल अज्झत्तं वा बहिद्धा वा न समनुपस्सेय्याथ, तत्र तुम्हे, भिक्खवे, तस्सेव पापकस्स विवादमूलस्स आयति अनवस्सवाय पटिपज्जेय्याथ । एव-
 मेतस्स पापकस्स विवादमूलस्स पहान होति । एवमेतस्स पापकस्स विवादमूलस्स आयति अनवस्सवो होति । इमानि खो, भिक्खवे, छ
 विवादमूलानी” ति ।

७. दानसुत्तं

१. एक समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-
 पिण्डकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन वेळुकण्डकी नन्दमाता उपा-
 सिका सारिपुत्तमोगल्लानप्पमुखे भिक्खुसङ्घे छळङ्गसमन्नागत दक्खिण पतिट्ठापेति । अद्दसा खो भगवा दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त-
 मानुसकेन वेळुकण्डकिं नन्दमातर उपासिक सारिपुत्तमोगल्लानप्पमुखे भिक्खुसङ्घे छळङ्गसमन्नागत दक्खिण पतिट्ठापेन्ति । विस्वा भिक्खू
 आमन्तेसि — “एसा, भिक्खवे, वेळुकण्डकी नन्दमाता उपासिका सारि-
 पुत्तमोगल्लानप्पमुखे भिक्खुसङ्घे छळङ्गसमन्नागत दक्खिण पतिट्ठापेति ।

२. “कथं च, भिक्खवे, छळङ्गसमन्नागता दक्खिणा होति ?
 इध, भिक्खवे, दायकस्स तीणङ्गानि होन्ति पटिग्गाहकान तीणङ्गानि ।
 कतमानि दायकस्स तीणङ्गानि ? इध, भिक्खवे, दायको पुब्बेव दाना

१ आधानगाही — मी०, आदानगाही — स्या०, रो० ।

८ अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो तिस्सस्स ब्रह्मनो भास्सि
अभिनन्त्वा अनुमोदित्वा - सेम्यथापि नाम वसवा पुरिंसो सम्मि-
ञ्जित या वाह पसारम्य, पसारित्ता वा वाह सम्मिञ्जेम्य, एवमेव-
ब्रह्मलोके अन्तरहिंसो जेतवने पातुरहोसी ति ।

५ विज्जाभागियसुत्त

१ "अयिमे, भिक्खवे, धम्मा विज्जाभागिया । कतमे ध ?
अनिज्जवसञ्जा, अनिज्जे दुक्खसञ्जा, दुक्खे अनत्तसञ्जा, पहानसञ्जा,
विरागसञ्जा निरोधसञ्जा - इमे खो, भिक्खवे, ध धम्मा विज्जा-
भागिया" ति ।

६ विवादमूलसुत्त

१ "अयिमानि, भिक्खवे, विवादमूलानि । कतमानि ध ?
१० इध, भिक्खवे, भिक्खु कोधनो होति उपनाही । यो सो, भिक्खव, भिक्खु
कोधनो होति उपनाही सो सत्थरि पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो,
धम्मे पि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो मङ्ग्ले पि अगारवो विहरति
अप्पतिस्सो, सिक्खाय पि न परिपूरकारी हाति । या सो, भिक्खव,
भिक्खु सत्थरि अगारवो विहरति अप्पतिस्सो धम्मे अगारवो विहरति
१५ अप्पतिस्सो सङ्गहे अगारवो विहरति अप्पतिस्सो सिक्खाय न परिपूरकारी
सो सङ्गहे विवाद जनेति यो होति विवादो बहुजनाहिताय बहुजना-
सुखाय बहुनो जनस्स अनत्थाय अहिताय दुक्खाय देवमनुस्सान । एव
रूपं चे तुम्हे भिक्खवे विवादमूल अज्झत्त वा अहिंसा वा समनुपस्सेम्याथ
तत्र तुम्हे, भिक्खवे तस्सेव पापकस्स विवादमूलस्स पहानाय वाय
२० मेम्याथ । एवरूपं चे तुम्हे भिक्खवे विवादमूलं अज्झत्त वा अहिंसा वा
न समनुपस्सेम्याथ तत्र तुम्हे भिक्खवे तस्सेव पापकस्स विवादमूलस्स
आमति अनवस्सवाय पटिपज्जेम्याथ । एवमेतस्स पापकस्स विवाद
मूलस्स पहान होति । एवमेतस्स पापकस्स विवादमूलस्स आमति
२५ अनवस्सवो होति ।

२ पुन च पर भिक्खवे, भिक्खु मक्खी होति पलासी पे-
इस्सुकी होति मच्छरी सठो होति मायावी पापिच्छो होति भिक्खु

“एवं यजित्वा मेघावी, सद्धो मुत्तेन चेतसा ।
अव्यापज्ज^१ सुख लोक, पण्डितो उपपज्जती” ति ।

८ अत्तकारीसुत्तं

१ अथ खो अज्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि;
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथ सारणीयं^२
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो 5
भगवन्त एतदवोच — “अहं हि, भो गोतम, एववादी एवदिट्ठि — ‘नत्थि
अत्तकारो नत्थि परकारो’” ति ।

“माह, ब्राह्मण, एववादिं^३ एवदिट्ठिं^४ अद्दस वा अस्सोसिं वा ।
कथं हि नाम सयं अर्भक्कमन्तो सयं पटिक्कमन्तो एव वक्खति — ‘नत्थि
अत्तकारो नत्थि परकारो’ ति ।

२ “तं किं मज्जसि, ब्राह्मण, अत्थि आरब्भधातू” ति ?

“एव, भो” ।

“आरब्भधातुया सति आरब्भवन्तो सत्ता पज्जायन्ती” ति ?

“एव भो” ।

“य खो, ब्राह्मण, आरब्भधातुया सति आरब्भवन्तो सत्ता पज्जा- 15
यन्ति, अयं सत्तान् अत्तकारो अयं परकारो ।

३ “तं किं मज्जसि, ब्राह्मण, अत्थि निक्कमधातु” पे० ..
अत्थि परक्कमधातु अत्थि थामधातु अत्थि ठितिधातु^५ .. अत्थि
उपक्कमधातू” ति ?

“एव भो” ।

“उपक्कमधातुया सति उपक्कमवन्तो सत्ता पज्जायन्ती” ति ? 20
“एव भो” ।

“य खो, ब्राह्मण, उपक्कमधातुया सति उपक्कमवन्तो सत्ता
पज्जायन्ति, अयं सत्तान् अत्तकारो अयं परकारो ।

१ अव्यापज्ज — सी०, स्या०, रो० । २ सारणीय — मी०, स्या०, रो० ।
३-४ एववादी एवदिट्ठि — स्या० । ४ आरम्भधातू — सी० । ५ निक्कमधात — मी० ।
६ धितिधातु — स्या० ।

मुमनो होति, दद चित्त पसादेति, दत्त्वा अस्तमनो होति । इमानि दाय-
कस्त तीणङ्गानि ।

३ "कस्तमानि पटिग्गाहकान तीणङ्गानि ? इष, भिक्खवे,
पटिग्गाहका वीतरागा वा होन्ति रागविनयाय वा पटिपन्ना वीतदोसा
५ वा होन्ति वासविनयाय वा पटिपन्ना, वीतमोहा वा होन्ति मोहविनयाय
वा पटिपन्ना । इमानि पटिग्गाहकान तीणङ्गानि । इति दायकस्त
तीणङ्गानि पटिग्गाहकान तीणङ्गानि । एव सो भिक्खवे, छळ-
समप्रागता दक्खिणा होति ।

४ "एव छळङ्गसमप्रागताय, भिक्खवे, दक्खिणाय न सुक्कं
१० पुञ्चस्स पमाण गहेतुं - 'एतको पुञ्चाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुह
स्साहारो सोवगिको सुखविपाको सगसवत्तनिको इट्ठाय कन्ताय मनापाय
हिताय सुखाय सबत्तती' ति । अथ सो असङ्खपेय्यो अप्पमेय्यो महा
पुञ्चवक्खन्धो त्वेव सङ्ख गच्छति ।

५ "सेय्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्दे न सुकर उदकस्त पमाण
१५ गहेतु - 'एतकानि उदकान्हकानी ति वा एतकानि उदकान्हकसत्तानी
ति वा एतकानि उदकान्हकसहस्सानी ति वा एतकानि उदकान्हक-
सतमहस्सानी' ति वा । अथ सो असङ्खपेय्यो अप्पमेय्यो महाउदकवक्खन्धो
त्येव सङ्ख गच्छति । एवमेव सा भिक्खवे, एव छळङ्गसमप्रागताय
दक्खिणाय न सुकर पुञ्चस्स पमाण गहेतु - 'एतको पुञ्चाभिसन्दो
२० कुसलाभिसन्दो सुहस्साहारो सोवगिको सुखविपाको सगसवत्तनिको
इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय सबत्तती' ति । अथ सो
असङ्खपेय्यो अप्पमेय्यो महापुञ्चवक्खन्धो त्वेव सङ्ख गच्छती ति ।

"पुञ्जेव दाना सुमनो, दद चित्तं पसादये ।
दत्त्वा अस्तमनो होति एसा यञ्जस्स सम्पदा ॥

२५ "वीतरागा' वीतदोसा वीतमोहा अनासवा' ।
एत यञ्जस्स सम्पन्न सञ्जाता ग्रहाचारयो' ॥

"सय भाषममित्थान, दत्त्वा सवेहि पाणिभि ।
अस्तनो परतो वेसो गच्छो होति महप्फनो ॥

१ अत्रापेय्यो - नी त्या ये । २-२ वीजपणी वीतरीणी वीतनी
अनासवी - एवा । ३ अनासवी - नी त्या । ४ भाषममित्थान - एवा ।

“एव यजित्वा मेधावी, सद्धो मुत्तेन चेतसा ।
अव्यापज्जं^१ सुखं लोकं, पण्डितो उपपज्जती” ति ।।

८. अत्तकारीसुत्तं

१ अथ खो अज्जातरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय^२
वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो 5
भगवन्त एतदवोच — “अहं हि, भो गोतम, एववादी एवदिट्ठि — ‘नत्थि
अत्तकारो नत्थि परकारो’” ति ।

“माह, ब्राह्मण, एववादिं^३ एवदिट्ठिं^४ अद्दस वा अस्सोसि वा ।
कथ हि नाम सय अर्भक्कमन्तो सय पटिक्कमन्तो एव वक्खति — ‘नत्थि
अत्तकारो नत्थि परकारो’ ति ।

10

२ “त किं मज्जसि, ब्राह्मण, अत्थि आरब्भधातू” ति ?

“एव, भो” ।

“आरब्भधातुया सति आरब्भवन्तो सत्ता पज्जायन्ती” ति ?

“एव भो” ।

“य खो, ब्राह्मण, आरब्भधातुया सति आरब्भवन्तो सत्ता पज्जा- 15
यन्ति, अय सत्तान अत्तकारो अय परकारो ।

३ “त किं मज्जसि, ब्राह्मण, अत्थि निक्कमधातु” ... पे० ..
अत्थि परक्कमधातु अत्थि थामधातु अत्थि ठितिधातु^५ .. अत्थि
उपक्कमधातू” ति ?

“एव भो” ।

20

“उपक्कमधातुया सति उपक्कमवन्तो सत्ता पज्जायन्ती” ति ?

“एव भो” ।

“य खो, ब्राह्मण, उपक्कमधातुया सति उपक्कमवन्तो सत्ता
पज्जायन्ति, अय सत्तान अत्तकारो अय परकारो ।

१ अव्यापज्ज - सी०, स्या०, रो० । २ सारणीय - सी०, स्या०, रो० ।

३-४ एववादी एवदिट्ठि - स्या० । ४ आरम्भधातू - सी० । ५ निक्खमधातु - सी० ।

६ धितिधातु - स्या० ।

४ “माहु, ब्राह्मण”, एववादि एवदिद्वि अहस वा अस्तोसि वा ।
कय हि नाम सय अभिक्कमन्तो सय पटिक्कमन्तो एव वक्खसि - नत्थि
अत्तकारो नत्थि परकारो” ति ।

५ “अभिनक्कन्त, भो गोतम पे० अज्जतम्भो पाणुपेत्तं
० सरण गत्त” ति !

१ निदानसुत्त

१ “तीणिमानि, भिक्खवे, निदानानि कम्मान समुदयाय । कथं
मानि तीणि ? अलोभो निदानं कम्मानं समुदयाय, दोसो निदानं कम्मानं
समुदयाय मोहो निदानं कम्मानं समुदयाय । न, भिक्खवे, अलोभो
अलोभो समुदेति, अथ सो, भिक्खवे, सोमा अलोभो व समुदेति । न,
१० भिक्खवे दोसा अदोसा समुदेति, अथ सो, भिक्खवे, दोसा दोसो व
समुदेति । न, भिक्खवे, मोहा अमोहो समुदेति, अथ सो, भिक्खवे,
मोहा मोहो व समुदेति । न भिक्खवे, अलोभजेन कम्मेन दोसजेन कम्मेन
मोहजेन कम्मेन देवा पञ्जायन्ति, मनुस्सा पञ्जायन्ति, या वा पनञ्जा
पि काचि सुगतियो” । अथ सो भिक्खवे, अलोभजेन कम्मेन दोसजेन
१५ कम्मेन मोहजेन कम्मेन निरयो पञ्जायति तिरञ्छानयोनि पञ्जायति
प्रेतिविसयो पञ्जायति, या वा पनञ्जा पि काचि दुग्गतियो । इमानि
सो भिक्खवे तीणि निदानानि कम्मानं समुदयाय ।

२ “तीणिमानि भिक्खवे निदानानि कम्मानं समुदयाय ।
कथं मानि तीणि ? अलोभो निदानं कम्मानं समुदयाय अदोसो निदानं
२० कम्मानं समुदयाय अमोहो निदानं कम्मानं समुदयाय । न भिक्खवे,
अलोभा अलोभो समुदेति अथ सो भिक्खवे अलोभा असोभो व समु
देति । न, भिक्खवे, अदोसा दोसो समुदेति, अथ सो, भिक्खवे अदोसा
अदोसो व समुदेति । न भिक्खवे, अमोहा मोहो समुदेति अथ सो
भिक्खवे अमोहा अमोहो व समुदेति । न भिक्खवे अलोभजेन कम्मेन
२५ अदोसजेन कम्मेन अमोहजेन कम्मेन निरयो पञ्जायति तिर
ञ्छानयोनि पञ्जायति प्रेतिविसयो पञ्जायति या वा पनञ्जा
पि काचि दुग्गतियो । अथ सो, भिक्खवे अलोभजेन कम्मेन अदोसजेन

कम्मेन अमोहजेन कम्मेन देवा पञ्ञायन्ति, मनुस्सा पञ्ञायन्ति,
या वा पनञ्ञा पि काचि सुगतियो । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि
निदानानि कम्मानं समुदयाया” ति ।

१०. किमिलसुत्तं

१ एव मे सुत्तं । एक समयं भगवा किमिलाय विहरति वेळु-
वने^१ । अथ खो आयस्मा किमिलो^२ येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्क- 5
मित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो
खो आयस्मा किमिलो भगवन्त एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को
पच्चयो येन तथागते परिनिव्वुते सद्धम्मो न चिरट्ठितिको होती” ति ?

“इध, किमिल, तथागते परिनिव्वुते भिक्खू भिक्खुनियो उपा-
सका उपासिकायो सत्थरि अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, धम्मे अगारवा 10
विहरन्ति अप्पतिस्सा, सङ्घे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, सिक्खाय
अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, अप्पमादे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा,
टिसन्थारे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा । अय खो, किमिल, हेतु
अय पच्चयो येन तथागते परिनिव्वुते सद्धम्मो न चिरट्ठितिको होति” ।

२. “को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन तथागते परिनिव्वुते 5
सद्धम्मो चिरट्ठितिको होती” ति ?

“इध, किमिल, तथागते परिनिव्वुते भिक्खू भिक्खुनियो उपा-
सका उपासिकायो सत्थरि सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, धम्मे सगारवा
विहरन्ति सप्पतिस्सा, सङ्घे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, सिक्खाय
सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, अप्पमादे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा । 20
अय खो, किमिल, हेतु अय पच्चयो येन तथागते परिनिव्वुते सद्धम्मो
चिरट्ठितिको होती” ति ।

११ दारुक्खन्धसुत्तं

१ एव मे सुत्त । एक समय आयस्मा सारिपुत्तो राजगहे
विहरति गिञ्झकूटे पव्वते । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो पुब्बण्हसमय
निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धिं गिञ्झकूटा 25

पञ्चता ओरोहन्तो अद्भुत अञ्जतरस्मि पवेसे महन्त दास्यन्तः ।
दिस्वा भिक्षु आमन्तेसि - "पस्तथ नो, आवुसो, तुम्हे अमु महन्त
दास्यन्तः" ति ?

"एवमावुसो" ति ।

२ "आकङ्क्षमानो, आवुसो, भिक्षु इदिमा चेतोवसिप्पत्तो
अमुं दास्यन्तः पथवी त्वेव अधिमुच्चेम्य । त किस्स हेतु ? अत्थि,
आवुसो अमुम्हि' दास्यन्तः पथवीधातु, य निस्साय भिक्षु इदिमा
चेतोवसिप्पत्तो अमु दास्यन्तः पथवी त्वेव अधिमुच्चेम्य । आकङ्क्षमानो,
आवुसो, भिक्षु इदिमा चेतोवसिप्पत्तो अमु दास्यन्तः आपो त्वव
अधिमुच्चेम्य पे० तेजो त्वेव अधिमुच्चेम्य वायो त्वेव अधिमुच्चेम्य
सुभ त्वेव अधिमुच्चेम्य असुभ त्वेव अधिमुच्चेम्य । त किस्स
हेतु ? अत्थि आवुसो, अमुम्हि दास्यन्तः असुभधातु, य निस्साय
भिक्षु इदिमा चेतोवसिप्पत्तो अमु दास्यन्तः असुभ त्वेव अधिमुच्चेम्य"
ति ।

१२ नागितसुत्त

१ एव मे सुत्त । एक समयं भगवा कोसलेसु चारिक घरमानो
महता भिक्षुसङ्घेन सदि येन इच्छानङ्गल नाम कोसलान ग्राह्यणगामो
तदवसरि । तत्र सुद भगवा इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवन-
सण्डे । अस्सोसु सो इच्छानङ्गलका ग्राह्यणगहपतिका - "समणो
सत्तु भो गोतमो सक्कपुत्तो सक्कफुला पव्वजितो इच्छानङ्गल अनुपत्तो
इच्छानङ्गले विहरति इच्छानङ्गलवनसण्डे । त सो पन भवन्तं गोतम
एव कल्याणो कितिसद्दो अमुगगतो - 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मा
सम्बुद्धो विज्जावरणसम्पन्नो ... पे० बुद्धो भगवा' ति । सो इमं लोक
सदेवम .. पे० अरहत्तं दस्सन् होती' ति । अथ सो इच्छानङ्गलका
ग्राह्यणगहपतिका तस्सा रत्तिया अच्चयेन पट्टतं लादनीय भोजनीयं
आदाय यन इच्छानङ्गलवनसण्डो तनुपसङ्गमिनु उपसङ्गमिवा बहि
द्वारकोट्टक अट्टगु उच्चासदा महासदा ।

२ तेन खो पन समयेन आयस्मा नागितो भगवतो उपट्ठाको होति । अथ खो भगवा आयस्मन्त नागितं आमन्तेसि — “के पन ते, नागित, उच्चासद्दा महासद्दा केवट्टा मञ्जे मच्छविलोपे^१” ति ?

“एते, भन्ते, इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका पहुत खादनीय^२ भोजनीय^३ आदाय बहिद्वारकोट्टके ठिता भगवन्तयेव उद्दिस्स भिक्खुसङ्घ ५ ता” ति ।

“माह, नागित, यसेन समागम, मा च मया यसो । यो खो, नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोध-
गुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, यस्साह
नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकाम- 10
लाभी^३ अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो त मीब्बसुख मिद्धसुख लाभ-
सक्कारसिलोकसुख सादियेय्या” ति ।

३ “अधिवासेतु दानि, भन्ते, भगवा, अधिवासेतु, सुगतो, अधिवासनकालो दानि, भन्ते, भगवतो । येन येनेव दानि, भन्ते, भगवा गमिस्सति, तन्निन्ना व भविस्सन्ति ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चेव जानपदा 15 च । सेय्यथापि, भन्ते, थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते यथानिन्न उदकानि पवत्तन्ति, एवमेव खो, भन्ते, येन येनेव दानि भगवा गमिस्सति, तन्निन्ना व भविस्सन्ति ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चेव जानपदा च । त किस्स हेतु ? तथा हि, भन्ते, भगवतो सीलपञ्जाण” ति ।

४ “माह, नागित, यसेन समागम, मा च मया यसो । यो खो, 20 नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोध-
सुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, यस्साह
नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकाम-
लाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो त मीब्बसुख मिद्धसुख लाभ-
सक्कारसिलोकसुखं सादियेय्य^४ । 25

५ “इधाह, नागित, भिक्खु पस्सामि गामन्तविहारि” समा-
हित निसिन्न । तस्स मय्ह, नागित, एव होति — ‘इदानिम आयस्मन्तं

१ मच्छे विलोपेन्ती — स्या०, रो० । २-२ खादनीय भोजनीय — रो० ।
३ निकामलाभी अस्स — सी०, स्या०, रो० । ४ सादियेय्या ति — सी०, रो० । ५ गामन्त-
विहार — स्या०, रो० ।

आरामिको वा 'समणुद्देशो वा सहघम्मिको' वा तम्हा' समाधिम्हा चक्के
स्सत्ती" ति । तेनाहु, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि गामन्त-
विहारेण" । इध पनाहु, नागित, भिक्खु पस्सामि आरब्धञ्जक अरब्धे
पचमायमान निसिञ्च । तस्स मम्हु, नागित, एव होति - 'इदानीं अयमा-
५ यस्मा इमं निहाकिलमयं पटिविनोदेत्वा अरब्धञ्जसञ्जयेव मनसि
करिस्सति एकत्त" ति । तेनाहु, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो
होमि अरब्धविहारेण ।

६ "इध पनाहु, नागित, भिक्खु पस्सामि आरब्धञ्जक अरब्ध
असमाहित निसिञ्च । तस्स मम्हु, नागित, एव होति - 'इदानीं अयमा-
१० यस्मा असमाहितं वा चित्तं समादह्तिस्सति, समाहितं वा चित्तं अनुरक्खि-
स्सत्ती" ति । तेनाहु, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरब्ध-
विहारेण ।

७ "इध पनाहु, नागित, भिक्खु पस्सामि आरब्धञ्जक" अरब्धे
समाहित निसिञ्च । तस्स मम्हु, नागित, एव होति - 'इदानीं अयमा-
५ यस्मा अविमुत्तं वा चित्तं विमोचेस्सति, विमुत्तं वा चित्तं अनुरक्खिस्सत्ती"
ति । तेनाहु, नागित, तस्स भिक्खुना अत्तमनो होमि अरब्धविहारेण ।

८ "इध पनाहु, नागित, भिक्खु पस्सामि गामन्तविहारिं सारिं
धीवरपिण्डपातसेनासनगिसानप्यच्चयभेसज्जपरिक्खारान । सो तं साम
सक्कारसिलोकं निकामयमानो रिञ्चति पटिसत्त्मानं रिञ्चति अरब्ध
१० वनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि, गामनिगमराजधानि ओसरिक्खा
वा सङ्कप्पति । तेनाहु, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि
गामन्तविहारेण ।

९ "इध पनाहु, नागित, भिक्खु पस्सामि आरब्धञ्जक सारिं
धीवरपिण्डपातसेनासनगिसानप्यच्चयभेसज्जपरिक्खारान । सो तं साम
५ सक्कारसिक्खाकं पटिपणामेत्वा" न रिञ्चति पटिसत्त्मानं न रिञ्चति
अरब्धवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि । तेनाहु, नागित, तस्स भिक्खुनो

१ तं किं वदेत्तस्मिन् - सी स्या वा बहुलवति - रो । २ सी स्या
रो पीण्डवैमु नत्व । ३ तं तम्हा - सी रो । ४ तं भावेत्तादी - स्या ।
५ अरब्धविहारेण - सी । ६ एकत्त - स्या । ७ अरब्धञ्जक - स्या
अरब्धञ्ज - रो । ८ अनुरक्खणी - सी । ९ अरब्धे वनपत्थादि - सी ।
१० नित्यपरायेणा - स्या ।

तमनो होमि अरञ्जविहारेन । यस्माह^१, नागित, समये अद्धान-
गप्पटिपन्नो न कञ्चि^२ पस्सामि पुरतो वा पच्छतो वा, फासु मे,
नागित, तस्मिं समये होति अन्तमसो उच्चारपस्सावकम्माया” ति ।
देवतावग्गो^३ चतुत्थो ।

तस्सुद्धानं

सेखा द्वे अपरिहानि, मोग्गल्लान विज्जाभागिया ।
विवाददानत्तकारी निदान, किमिलदारुक्खन्धेन नागितो ति ॥ 5

— ० —

५. धम्मिकवग्गो

१ नागसुत्तं

१ एक समयं भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डिकस्स आरामे । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय सावत्थिय पिण्डाय पाविसि । सावत्थिय पिण्डाय चरित्वा
पच्छाभत्त पिण्डपातटिक्कन्तो आयस्मन्त आनन्द आमन्तेसि — “आया-
मानन्द, येन पुब्बारामो मिंगारमातुपासादो तेनुपसङ्कमिस्साम दिवा-
वहाराया” ति । “एव, भन्ते” ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो
ज्वस्सोसि ।

10

२ अथ खो भगवा आयस्मता आनन्देन सद्धि येन पुब्बारामो
मिंगारमातुपासादो तेनुपसङ्कमि । अथ खो भगवा सायन्हसमय^४ पटि-
सल्लाना वुट्ठितो आयस्मन्त आनन्द आमन्तेसि — “आयामानन्द, येन
पुब्बकोट्टको तेनुपसङ्कमिस्साम गत्तानि परिसिञ्चितु” ति । “एव,
भन्ते” ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पच्चस्सोसि । अथ खो
भगवा आयस्मता आनन्देन सद्धि येन पुब्बकोट्टको तेनुपसङ्कमि गत्तानि
परिसिञ्चितु । पुब्बकोट्टके गत्तानि परिसिञ्चित्वा पच्चुत्तरित्वा एक-
चीवरो अट्ठासि गत्तानि पुब्बापयमानो^५ ।

15

३ तेन खो पन समयेन रञ्जो पसेनदिस्स^६ कोसलस्स^७ सेतो
नाम नागो महातूरियताळितवादितेन^८ पुब्बकोट्टका पच्चुत्तरति ।

20

१ यस्मिं पताह — सी०, स्या० । २ किञ्चि — सी०, रो० । ३. सेक्खपरिहा-
नियवग्गो — स्या० । ४ सायण्हसमय — स्या०, रो० । ५ पुब्बसदिसानि कुरुमानो — स्या० ।
६-९ पस्सेनदिस्स ० — स्या०, पसेनदिकोसलस्स — रो० । ७ महातूरिय ० — सी०, स्या०, रो० ।

अपिस्सु तं जनो दिस्वा एवमाह — “अभिरूपो वत, भो, रज्ज्वो नागो,
 दस्सनीयो वत, भो, रज्ज्वो नागो, पासादिको वत, भो, रज्ज्वो नागो,
 कायुपपन्नो वत, भो, रज्ज्वो नागो” ति ! एव वुत्ते आयस्मा उदासी
 भगवन्त एतदवोच — “हत्थिमेव नु खो, भन्ते, महन्त ब्रहन्त’ कायुपपन्न
 ५ जनो दिस्वा एवमाह — ‘नागो वत, भो, नागो’ ति, उदाह् अज्झ पि कच्चि
 महन्त ब्रहन्त कायुपपन्न जनो दिस्वा एवमाह — ‘नागो वत, भो,
 नागो” ति ?

“हत्थि पि खो, उदायि, महन्त ब्रहन्त कायुपपन्न जनो दिस्वा
 एवमाह — ‘नागो वत, भो, नागो’ ति ! अस्स पि खो, उदायि, महन्त
 १० ब्रहन्त पे० गोण पि खो, उदायि, महन्त ब्रहन्त पे० .. उरण पि
 खो, उदायि, महन्त ब्रहन्त पे० रुक्ख पि खो, उदायि, महन्त ब्रहन्त
 पे० मनुस्स पि खो, उदायि, महन्त ब्रहन्त कायुपपन्न जनो दिस्वा
 एवमाह — ‘नागो वत, भो, नागो’ ति ! अपि च, उदायि, यो सदेव
 लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पज्जाय सदेवमनुस्साय आ
 १५ न करोति कायेन वाचाय मनसा, तमह् ‘नागो’ ति भूमी’ ति ।

४ “अच्छरिय, भन्ते, अज्झुत, भन्ते । याव सुमासिष्ठं चि
 भन्ते, भगवता — ‘अपि च, उदायि, यो सदेवके लोके समारके सब्रह्म
 सस्समणब्राह्मणिया पज्जाय सदेवमनुस्साय आगु न करोति काये
 वाचाय मनसा, तमह् नागो ति भूमी’ ति ।

२० “इदं च पनाह, भन्ते, भगवता सुमासिष्ठं इमाहि गार्वा
 अनुमोदामि —

“मनुस्सभूत सम्बुद्ध, अत्तदन्त समाहित ।
 इरियमान ब्रह्मपये, चित्तस्सूपसमे रत्तं ॥

२५ “य मनुस्सा नमस्सन्ति, सब्बधम्मान पारगुं ।
 देवा पि त’ नमस्सन्ति, इति मे भरहतो गुत ॥

“सब्बसयोजनातीत्त, वना निव्वनमागतं ।
 वामेहि नेक्खम्मरण, मुत्त सेसा व वज्जन ॥

“सब्बे अच्चरुची नागो, हिमवाञ्जे^१ सिलुच्चये^२ ।
 सब्बेस नागनामान, सच्चनामो अनुत्तरो ॥
 “नाग वो कित्तिस्सामि, न हि आगुं करोति सो ।
 सोरच्च अविहिंसा च, पादा नागस्स ते दुवे ॥
 “तपो च ब्रह्मचरियं, चरणा नागस्स त्यापरे ।
 सद्धाहत्थो महानागो, उपेक्खासेतदन्तवा ॥
 “सति गीवा सिरो पञ्जा, वीमंसा धम्मचिन्तना ।
 धम्मकुच्छिसमातपो^३, विवेको तस्स वालधि ॥
 “सो ज्ञायी अस्सासरतो, अज्झत्त^४ सुसमाहितो^५ ।
 गच्छ समाहितो नागो, ठितो नागो समाहितो ॥
 “सेय्य^६ समाहितो नागो, निसिन्नो पि समाहितो ।
 सब्बत्थ सवुतो नागो, एसा नागस्स सम्पदा ॥
 “भुञ्जति अनवज्जानि, सावज्जानि न भुञ्जति ।
 घासमच्छादन लद्धा, सन्निधिं परिवज्जयं^७ ॥
 “संयोजनं अणु थूलं, सब्ब छेत्तवान् बन्धन ।
 येन येनेव गच्छति, अनपेक्खो व गच्छति ॥
 “यथा पि उदके जात, पुण्डरीक पवड्ढति^८ ।
 नुपलिप्पति^९ तोयेन, सुचिगन्ध मनोरम ॥
 “तथेव लोके सुजातो, बुद्धो लोके विहरति^{१०} ।
 नुपलिप्पति लोकेन, तोयेन पदुम यथा ॥
 “महागिनी^{११} व जलितो^{१२}, अनाहारूपसम्मति ।
 सङ्घारेसूपसन्तेसु, निव्वुतो ति पवुच्चति ॥
 “अत्थस्साय विञ्जापनी, उपमा विञ्जूहि देसिता ।
 विञ्जस्सन्ति^{१३} महानागा, नाग नागेन देसित ॥

१ हिमवामञ्जे - सी० । २ सिलुच्चयो - स्या० । ३ धम्मकुच्छिसमावापो -
 १० । ४-४ अज्झत्तूपसमाहितो - स्या० । ५ सय - रो० । ६ परिवज्जये - सी०, स्या० ।
 ७ च वड्ढति - स्या० । ८ न उपलिप्पति - स्या०, रो० । ९ विरज्जति - सी०, रो० ।
 १०-१० महागिनि पज्जलितो - सी०, महागिनि पज्जलितो - स्या०, रो० । ११ विञ्जा-
 यन्ति - स्या०, विञ्जस्सन्ति - रो० ।

“वीतरागो वीतदोषो, वीतमोहो अनासवो ।
सुरीर विजह नागो, परिनिव्विस्सति’ अनासवो” ति ॥

२ मिगसालासुत्त

१ अथ खो आयस्मा आनन्दो पुच्चण्हसमय निवासेत्वा पत्त
चीवरमाधाय येन मिगसालाय उपासिकाय निवेसन तेनुपसङ्कमि, उप
सङ्कमित्वा पञ्जात्ते आसने निसीदि । अथ सो मिगसाला उपासिका
यनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमिस्वा आयस्मन्त आनन्द
अभियादेत्वा एकमन्त निमीदि । एकमन्त निमिन्ना खो मिगसाला
उपासिका आयस्मन्तं आनन्द एतदवोच -

२ “अथ अथ नामाय, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो
अञ्जय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अग्रहचारी च उभो समसमगतिषा
भविस्सन्ति अभिसम्पराय ? पिता मे, भन्ते, पुराणो ब्रह्मचारी अहोसि
आगचारी विरतो मेघुना गामधम्मा । सो कालङ्कतो’ भगवता व्यापतो
गवत्तागामिपत्ता’ सुसित कायं उपपन्नो ति । पेत्तेय्यो’ पि’ मे, भन्ते,
इमिन्तो अग्रहचारी अहामि सदारसन्तुद्धो । सो पि कालङ्कता भगवता
व्यापतो सपत्तागामिपत्ता तुमित पाय उपपन्नो ति । अथ अथ नामाय,
भन्त आनन्द भगवता धम्मो देसितो अञ्जय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी
च अग्रहचारी च उभो समसमगतिषा भविस्सन्ति अभिसम्पराय’ ति ?

“अथ ना पत्त, भगिनि, भगवता व्यापत्त’ ति ।

३ अथ ना आयस्मा आनन्दो मिगसानाग उपासिकाय
निपगत पिण्णपात्त गहेय्या उट्ठायागना पण्णामि । अथ ना आयस्मा
आनन्दा पत्ताभस पिण्णपात्तपटिपरान्णो येन भगवा तनुपसङ्कमि
उत्तमङ्कमित्वा भगवन्त अभियात्ता एकमन्त निमीदि । एकमन्तं
निमिन्ना ना आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच -

४ “अथ भन्ते पुच्चण्हसमय निवासरत्ता पत्तचीवरमाधाय
या मिगसानाय उत्तमिणाय निवेगा तनुपसङ्कमि उत्तमङ्कमित्वा
पञ्जात्त पागा तिमीदि । अथ ना भन्त मिगसाना उत्तमिण येना
तनुपसङ्कमि उत्तमङ्कमित्वा म अभियात्ता एकमन्त निमीदि ।

१ अ-१-१-१-१ । २ अ-१-१-१-१ । ३ अ-१-१-१-१ । ४ अ-१-१-१-१ ।

५ अ-१-१-१-१ । ६ अ-१-१-१-१ । ७ अ-१-१-१-१ । ८ अ-१-१-१-१ ।

एकमन्त निसिन्ना खो, भन्ते, मिगसाला उपासिका म एतदवोच — ‘कथं कथं नामाय, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्पराय । पिता मे, भन्ते, पुराणो ब्रह्मचारी अहोसि आराचारी विरतो मेथुना गामधम्मा । सो कालङ्कतो भगवता व्याकतो सकदागामिपत्तो 5 तुसित काय उपपन्नो ति । पेत्तेय्यो पि मे, भन्ते, इसिदत्तो अब्रह्मचारी अहोसि सदारसन्तुट्ठो । सो पि कालङ्कतो भगवता व्याकतो सकदागामिपत्तो तुसित काय उपपन्नो ति । कथं कथं नामाय, भन्ते आनन्द, भगवता धम्मो देसितो अञ्जेय्यो, यत्र हि नाम ब्रह्मचारी च अब्रह्मचारी च उभो समसमगतिका भविस्सन्ति अभिसम्पराय’ ति ? एव वुत्ते 10 अह, भन्ते, मिगसाल उपासिक एतदवोच — ‘एव खो पनेत, भगिनि, भगवता व्याकत’” ति ।

५ “का चानन्द, मिगसाला उपासिका बाला अब्यत्ता अम्मका^१ अम्मकसञ्जा^१, के च पुरिसपुगलपरोपरियञ्जाणे ? छयिमे, आनन्द, पुगला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि । कतमे छ ? 15

६ “इधानन्द, एकच्चो पुगलो सोरतो होति सुखसवासो, अभिनन्दन्ति सब्रह्मचारी एकत्तवासेन । तस्स सवनेन पि अकत होति, बाहुसच्चेन पि अकत होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्ध होति, सामायिक पि विमुत्ति न लभति । सो कायस्स भेदा पर मरणा हानाय परेति नो विसेसाय, हानगामीयेव होति नो विसेसगामी । 20

७ “इध पनानन्द, एकच्चो पुगलो सोरतो होति सुखसवासो^२, अभिनन्दन्ति सब्रह्मचारी एकत्तवासेन । तस्स सवनेन पि कत होति, बाहुसच्चेन पि कत होति, दिट्ठिया पि पटिविद्ध^३ होति, सामायिक पि विमुत्ति लभति । सो कायस्स भेदा पर मरणा विसेसाय परेति नो हानाय, विसेसगामीयेव होति नो हानगामी । 25

८ “तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति — ‘इमस्स पि तेव धम्मा अपरस्स पि तेव धम्मा, कस्मा तेस एको हीनो एको पणीतो’ ति ! त हि तेस, आनन्द, होति दीघरत्त अहिताय दुक्खाय ।

१-१ अम्मका अम्मकसञ्जा — स्या०, रो०, ० पञ्जा — मी० । २ सुखसनिवासो — मी० । ३ सुप्पटिविद्ध — सी० ।

६ “तत्रानन्द, व्याय पुगलो सोरतो’ होति सुखसवासो, अभिनन्दन्ति सव्वहाचारी एकसवासेन, तस्स सव्वनेन पि क्त होति, बाहुसच्चेन पि क्त होति, दिट्ठिया पि पटिविद्ध होति, सामायिक पि विमुत्ति लभति । अय, आनन्द, पुगलो अमुना पुरिमेन पुगलेन अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च । त किस्स हेतु ? इम हानन्द, पुगल धम्मसोतो निम्बहसि, तदन्तर’ को जानेय्य अञ्जत्र तयागतेन ! तस्मात्तिहानन्द, मा पुगलेसु पमाणिका अहुयत्थ मा पुगलेसु पमाण गण्हित्थ । सञ्जाति हानन्द, पुगलेसु पमाण गण्हन्तो । अह वा आनन्द, पुगलेसु पमाण गण्हेय्य यो वा पनस्स मादिसो ।

१० “इध पनानन्द एकच्चस्स पुगलस्स कोधमानो अधिगतो होति, समयेन समय चस्स लोभधम्मा उप्पज्जन्ति । तस्स सव्वनेन पि अक्त होति, बाहुसच्चेन पि अक्त होति, दिट्ठिया पि अप्पटिविद्ध होति, सामायिक पि विमुत्ति न लभति । सो कायस्स भेदा पर मरणा हानाय परेति नो विसेसाय, हानगामीयेव होति नो विसेसगामी ।

११ “इध पनानन्द, एकच्चस्स पुगलस्स कोधमानो अधिगतो होति समयेन समय चस्स लोभधम्मा उप्पज्जन्ति । तस्स सव्वनेन पि क्त होति पे० नो हानगामी ।

१२ “तत्रानन्द पमाणिका पमिणन्ति पे० यो वा पनस्स मादिसो ।

१३ “इध पनानन्द, एकच्चस्स पुगलस्स कोधमानो अधिगतो होति समयेन समय चस्स वचीसङ्कारा उप्पज्जन्ति । तस्स सव्वनेन पि अक्त होति पे० सामायिक पि विमुत्ति न लभति । सो कायस्स भेदा पर मरणा हानाय परेति ना विसेसाय, हानगामीयेव होति नो विसेसगामी ।

१४ “इध पनानन्द एकच्चस्स पुगलस्स कोधमानो अधिगतो होति समयेन समय चस्स वचीसङ्कारा उप्पज्जन्ति । तस्स सव्वनेन पि क्त होति बाहुसच्चेन पि क्त होति दिट्ठिया पि पटिविद्ध होति, सामायिक पि विमुत्ति लभति । सो कायस्स भेदा पर मरणा विसेसाय परेति नो हानाय, विसेसगामीयेव होति नो हानगामी ।

१५ “तत्रानन्द, पमाणिका पमिणन्ति — ‘इमस्स पि तेव धम्मा, अपरस्स पि तेव धम्मा । कस्मा तेस एको हीनो, एको पणीतो’ ति ? त हि तेस, आनन्द, होति दीघरत्त अहिताय दुक्खाय ।

१६ “तत्रानन्द, यस्स पुग्गलस्स कोधमानो अधिगतो होति, समयेन समय चस्स वचीसङ्खारा उप्पज्जन्ति, तस्स सवनेन पि कत्त 5 होति, बाहुसच्चेन पि कत्त होति, दिट्ठिया पि पटिविद्ध होति, सामायिकं पि विमुत्ति लभति । अय, आनन्द, पुग्गलो अमुना पुरिमेन पुग्गलेन अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च । त किस्स हेतु ? इम हानन्द, पुग्गल धम्मसोतो निब्बहति । तदन्तर को जानेय्य अञ्जत्र तथागतेन ! तस्मा- तिहानन्द, मा पुग्गलेसु पमाणिका अहुवत्थ, मा पुग्गलेसु पमाण गण्हित्थ । 10 खञ्जति हानन्द, पुग्गलेसु पमाण गण्हन्तो । अह वा, आनन्द, पुग्गलेसु पमाण गण्हेय्य, यो वा पनस्स मादिसो ।

१७. “का चानन्द, भिगसाला उपासिका बाला अब्यत्ता अम्मका अम्मकसञ्जा, के च पुरिसपुग्गलपरोपरियञ्जाणे । इमे खो, आनन्द, छ पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि । 15

१८ “यथारूपेन, आनन्द, सीलेन पुराणो समन्नागतो अहोसि, यथारूपेन सीलेन इसिदत्तो समन्नागतो अभविस्स । नयिध पुराणो इसि- दत्तस्स गति पि अञ्जस्स । यथारूपाय च, आनन्द, पञ्जाय इसिदत्तो समन्नागतो अहोसि, यथारूपाय पञ्जाय पुराणो समन्नागतो अभविस्स । नयिध इसिदत्तो पुराणस्स गति पि अञ्जस्स । इति खो, आनन्द, 20 इमे पुग्गला उभो एकङ्गहीना” ति ।

३ इणसुत्तं

१ “दालिद्विय^१, भिक्खवे, दुक्ख लोकस्मि कामभोगिनो” ति । “एव, भन्ते” ।

“य पि, भिक्खवे, दलिद्वो अस्सको अनाल्लिको^२ इण आदियति, इणादान पि, भिक्खवे, दुक्ख लोकस्मि कामभोगिनो” ति ।

“एव, भन्ते” ।

१ दालिद्विय — सी०, दलिद्विय — स्या० । २ अनालिको — सी०, रो०, अन^३ द्विको — स्या० ।

“य पि, भिक्षवे, दलितो अस्सको अनान्हिको हण आदियित्वा
वड्ढि पटिस्सुणाति, वड्ढि पि, भिक्षवे, दुक्खा लोकास्मि कामभोगिनो” ति ।

“एव, भन्ते” ।

“य पि, भिक्षवे, दलितो अस्सको अनान्हिको वड्ढि पटि
स्सुणित्वा कालाभत वड्ढि न देति, षोदेन्ति पि न । षोदना पि, भिक्षवे,
दुक्खा लोकास्मि कामभोगिनो” ति ।

“एव, भन्ते” ।

“य पि, भिक्षवे, दलितो अस्सको अनान्हिको षोवियमानो
न देति, अनुचरन्ति पि न । अनुचरिया पि, भिक्षवे, दुक्खा लोकास्मि
कामभोगिनो” ति ।

“एव, भन्ते” ।

“य पि, भिक्षवे, दलितो अस्सको अनान्हिको अनुचरियमानो
न देति, वधन्ति पि न । वधन पि, भिक्षवे, दुक्ख लोकास्मि काम
भोगिनो” ति ।

“एव, भन्ते” ।

२ “इति खो, भिक्षवे, दलितिय पि दुक्ख लोकास्मि काम
भोगिनो इणादान पि दुक्ख लोकास्मि कामभोगिनो, वड्ढि पि दुक्खा
लोकास्मि कामभोगिनो, षोदना पि दुक्खा लोकास्मि कामभोगिनो, अनु
चरिया पि दुक्खा लोकास्मि कामभोगिनो वधन पि दुक्ख लोकास्मि
कामभोगिनो एवमेव खो, भिक्षवे, यस्स कस्सचि सदा नत्थि कुसलेसु
घम्मेसु, हिरि नत्थि कुसलेसु घम्मेसु, ओत्तप्प नत्थि कुसलेसु घम्मेसु,
विरिय नत्थि कुसलेसु घम्मेसु, पञ्ञा नत्थि कुसलेसु घम्मेसु — अय
दुच्चरि भिक्षवे, अरियस्स विनये दलितो अस्सको अनान्हिको ।

३ “स सो सो, भिक्षवे, दलितो अस्सको अनान्हिको सदाय
असत्ति कुसलेसु घम्मेसु, हिरिया असत्ति कुसलेसु घम्मेसु, ओत्तप्पे असत्ति
कुसलेसु घम्मेसु विरिये असत्ति कुसलेसु घम्मेसु, पञ्ञाय असत्ति
कुसलेसु घम्मेसु, मायेन दुच्चरित चरति, वाचाय दुच्चरित चरति
मनसा दुच्चरित चरति । इमस्म इणादानस्मि यदामि ।

४ “सो सस्म कामदुच्चरितस्स पटिच्छादनहेसु पापिकं इच्छ
पणिदहति । ‘मा म जप्पू ति इच्छति, ‘मा म जप्पू’ ति सद्द-

प्पति', 'मा म जञ्जू' ति वाच भासति, 'मा मं जञ्जू' ति कायेन परक्कमति । सो तस्स वचीदुच्चरितस्स पटिच्छादनहेतु पे० . सो तस्स मनोदुच्चरितस्स पटिच्छादनहेतु पे० . 'मा म जञ्जू' ति कायेन परक्कमति । इदमस्स वड्डिया वदामि ।

५ "तमेनं पेसला सब्बहाचारी एवमाहसु - 'अय च सो आयस्मा 5 एवंकारी एवंसमाचारो' ति । इदमस्स चोदनाय वदामि ।

६ "तमेन अरञ्जागत वा रुक्खमूलगतं वा सुञ्जागारगतं वा विप्पटिसारसहगता पापका अकुसलवितक्का समुदाचरन्ति । इदमस्स अनुचरियाय वदामि ।

७ "स खो सो, भिक्खवे, दलिद्दो अस्सको अनाब्बिहो कायेन 10 दुच्चरित चरित्वा वाचाय दुच्चरित चरित्वा मनसा दुच्चरित चरित्वा कायस्स भेदा पर मरणा निरयबन्धने वा बज्जति तिरच्छानयोनिबन्धने वा । नाह, भिक्खवे, अञ्जं एकबन्धनं^१ पि^२ समनुपस्सामि एवदारुण एवंकटुक^३ एवअन्तरायकर अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधिगमाय, यथयिदं, भिक्खवे, निरयबन्धन वा तिरच्छानयोनिबन्धन वा ति । 15

"दालिद्दियं दुक्खं लोके, इणादान च वुच्चति ।

दलिद्दो इणमादाय, भुज्जमानो विहज्जति ॥

"ततो अनुचरन्ति नं, बन्धनं पि निगच्छति ।

एत हि बन्धन दुक्खं, कामलाभाभिजप्पिनं ॥

"तथेव अरियविनये, सद्धा यस्स न विज्जति । 20

अहिरीको^४ अनोत्तप्पी, पापकम्मविनिब्बयो" ॥

"कायदुच्चरित कत्वा, वचीदुच्चरितानि च ।

मनोदुच्चरित कत्वा, 'मा म जञ्जू' ति इच्छति ॥

"सो ससप्पति कायेन, वाचाय उद चेतसा ।

पापकम्म पवङ्केत्तो, तत्थ तत्थ पुनप्पुन ॥ 25

"सो पापकम्मो दुम्मेधो, जाल दुक्कटमत्तनो ।

दलिद्दो इणमादाय, भुज्जमानो विहज्जति ॥

१ सङ्कप्पेति - सी०, स्या०, रो० । २-२ एक बन्धन - स्या०, एकधम्म पि - सी० । ३ एवदुक्ख - स्या० । ४ अहिरीको - सी०, स्या०, रो० । ५ पापकम्म-विनिच्छयो - सी०, रो०, पापकम्म विनिब्बयो - स्या० ।

“ततो अनुचरन्ति न, सङ्कप्ता मानसा बुद्ध्या” ।
 गामे वा यदि वारञ्चे, यस्त विष्पटिसारजा ॥
 “सो पापकम्भो दुग्धेधो, जान दुष्कटमत्तनो ।
 योनिमञ्जतर गत्वा, निरये वा पि वज्रति ॥
 ५ “एत हि वधन दुक्ख, यम्हा धीरो पमुञ्चति ।
 धम्मलद्धेहि भोगेहि, वद चित्त पसादय ॥
 “उभयत्य कटग्गाहो, सद्धस्स धरमेसिनो ।
 दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।
 एवमेत गहट्ठान, चागो पुञ्छ पयद्वुत्ति ॥
 १० “तथेव भरियविनये, सद्धा यस्त पतिट्ठिता ।
 हिरीमनो च भोत्तप्पी^१, पञ्चावा सीलसवुत्तो ॥
 “एसो खो भरियविनये, ‘सुखजीवी’^२ ति वुञ्चति ।
 निरामिस सुख लद्धा, उपेक्ख अधितिट्ठति ॥
 “पञ्च नीवरणे हित्वा, निञ्च धारद्धविरियो ।
 १५ ज्ञानानि उपसम्पज्ज, एकोदि निपको सत्तो ।
 “एवं^३ आत्वा यथाभूत, सन्वसयोजनक्खये ।
 सव्वसो अनुपादाय, सम्मा चित्त विमुञ्चति ॥
 “तस्स सम्माधिमुत्तस्स, आण चे होति तादिनो ।
 ‘अकुप्पा मे विमुत्ती’^४ ति भवसयोजनक्खये ॥
 २० “एत खो परम आण, एत सुखमनुत्तर ।
 असोक विरज खेम एत आणण्यमुत्तमं^५” ति ॥

४ महाचुम्बसुत्त

१ एव म सुत्त । एक समय आयस्मा महाचुन्दो घेत्तीसु विहरति
 सयजातिय^१ । तत्र खो आयस्मा महाचुन्दो भिक्खू आमन्तेसि -
 ‘आवुसो भिक्खवे’^२ ति । “आवुसो ति खो ते भिक्खू आयस्मतो
 २५ महाचुम्बस्स पञ्चस्तोसु । आयस्मा महाचुन्दो एतदयोच -

१ बुद्ध्या - स्या रो । २ भोत्तापि - रो । ३ सुखजीवी - सी स्या
 ४ एत्त - स्या । ५ आणण्यमुत्तमं - स्या । ६ सद्धाति - सी रो सद्धाति
 - स्या । ७ भिक्खवो - सी स्या रो ।

२ “इधावुसो, धम्मयोगा भिक्खू ज्ञायी भिक्खू अपसादेन्ति — ‘इमे पन ज्ञायिनोम्हा, ज्ञायिनोम्हा ति ज्ञायन्ति पज्झायन्ति निज्झायन्ति’ अवज्झायन्ति’ । किमिमे^१ ज्ञायन्ति^२, किन्तिमे ज्ञायन्ति, कय इमे^३ ज्ञायन्ती’ ति ? तत्थ धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, ज्ञायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय 5 बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं ।

३ “इध पनावुसो, ज्ञायी भिक्खू धम्मयोगे भिक्खू अपसादेन्ति — ‘इमे पन धम्मयोगम्हा, धम्मयोगम्हा ति उद्धता उन्नळा चपला मुखरा विकिण्णवाचा मुट्ठस्सती’ असम्पजाना असमाहिता विवभन्तचित्ता पाकतिन्द्रिया” । किमिमे धम्मयोगा, किन्तिमे धम्मयोगा, कय इमे 10 धम्मयोगा’ ति ? तत्थ ज्ञायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सान ।

४ “इध पनावुसो, धम्मयोगा भिक्खू धम्मयोगानञ्जेव भिक्खून् वण्ण भासन्ति, नो ज्ञायीन भिक्खून् वण्ण भासन्ति । तत्थ धम्म- 15 योगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, ज्ञायी च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सान ।

५ “इध पनावुसो, ज्ञायी भिक्खू ज्ञायीनञ्जेव भिक्खून् वण्णं भासन्ति, नो धम्मयोगानं भिक्खून् वण्णं भासन्ति । तत्थ ज्ञायी च भिक्खू 20 नप्पसीदन्ति, धम्मयोगा च भिक्खू नप्पसीदन्ति, न च बहुजनहिताय पटिपन्ना होन्ति बहुजनसुखाय बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं ।

६ “तस्मातिहावुसो, एव सिक्खित्तव्व — ‘धम्मयोगा समाना ज्ञायीन भिक्खून् वण्ण भासिस्सामा’ ति । एव हि वो, आवुसो, सिक्खित्तव्व । त किस्स हेतु ? अच्छरिया हेते, आवुसो, पुग्गला दुल्लभा 25 लोकस्मि, ये अमत धातु कायेन फुसित्वा विहरन्ति । तस्मातिहावुसो, एव सिक्खित्तव्व — ‘ज्ञायी समाना धम्मयोगान भिक्खून् वण्ण भासिस्सामा’

१-१ सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २-२ किं हिमे ज्ञायन्ति — सी०, स्या०, रो० । ३ हिमे — सी०, स्या०, रो० । ४ मुट्ठस्सतिनो — सी०, स्या० । ५ पाकटिन्द्रिया — स्या०, रो० ।

ति । एव हि यो, आधुसो, सिक्खितव्य । त किस्स हेतु ? अच्चरिया
हेते, आधुसो, पुग्गला दुल्लभा लोकस्मि ये गम्भीर अत्थपद पञ्ञाय
असिक्खि पस्सन्ती' ति ।

५ पठमसन्दिट्टिकसुत्त

१ अथ सो मोळियसीवको' परिव्वाजको येन भगवा तेनुप
सङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कय
सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिद्धो सो मोळिय
सीवको परिव्वाजको भगवन्त एसदयोष ~ "सन्दिट्टिको धम्मो,
सन्दिट्टिको धम्मो' ति, भन्ते, वुच्चसि । कित्तावता नु खो भन्ते, सन्दि
ट्टिको धम्मो होति अकालिक्खो एहिपस्सिक्खो ओपनेम्मिक्खो पञ्चत्त वेदि
तव्वो विञ्चूही' ति ?

२ "तेन हि, सीवक, तञ्जेवेत्थ पटिपुञ्छामि । यथा ते
खमेय्य तथा न ध्यायरेय्यासि । त किं मञ्जसि, सीवक, सन्त वा
अज्झत्त लोभ 'अत्थि मे अज्झत्त लोभो' ति पजानासि, असन्त वा अज्झत्तं
लोभ 'नत्थि मे अज्झत्त लोभो ति पजानासी' ति ?

३ "एव भन्ते ।

"य सो त्व, सीवक, सन्त वा अज्झत्त लोभ 'अत्थि मे अज्झत्त
लोभो' ति पजानासि, असन्त वा अज्झत्त लोभ 'नत्थि मे अज्झत्त लोभो'
ति पजानासि - एव पि सो, सीवक, सन्दिट्टिको धम्मो होति पे०... ।

४ "त किं मञ्जसि, सीवक सन्त वा अज्झत्त दास पे०
सन्त वा अज्झत्त मोह पे०.. सन्त वा अज्झत्त लोभधम्म पे०
सन्त वा अज्झत्त दोषधम्म पे० सन्त वा अज्झत्त मोहधम्म 'अत्थि
म अज्झत्त मोहधम्मो ति पजानासि असन्त वा अज्झत्त मोहधम्म 'नत्थि
म अज्झत्त मोहधम्मो ति पजानासी ति ?

"एव भन्त ।

"यं ता एव सीवक गन्त वा अज्झत्त माहधम्म 'अत्थि मे
अज्झत्त माहधम्मो ति पजानासि असन्त वा अज्झत्त माहधम्म 'नत्थि मे
अज्झत्त माहधम्मो ति पजानासि - एव सो सीवक सन्दिट्टिको धम्मो

होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदितव्वो विञ्जूही” ति ।

४ “अभिव्वन्त, भन्ते, अभिव्वन्त, भन्ते .. पे० . उपासकं म, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेत सरण गत” ति ।

६ दुतियसन्दिट्टिकसुत्तं

१. अथ खो अज्जातरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, 5
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय
वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो
भगवन्तं एतदवोच – “सन्दिट्टिको धम्मो, सन्दिट्टिको धम्मो” ति, भो
गोतम, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भो गोतम, सन्दिट्टिको धम्मो
होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्त वेदितव्वो 10
विञ्जूही” ति ?

२ “तेन हि, ब्राह्मण, तज्जेवेत्थ पटिपुच्छिस्सामि । यथा
ते खमेय्य तथा न व्याकरेय्यासि । त किं मज्जासि, ब्राह्मण, सन्त वा
अज्जत्तं राग ‘अत्थि मे अज्जत्त रागो’ ति पजानासि, असन्त वा अज्जत्त
रागं ‘नत्थि मे अज्जत्त रागो’ ति पजानासी” ति ?

15

“एवं, भो” ।

“य खो त्व, ब्राह्मण, सन्तं वा अज्जत्त राग ‘अत्थि मे अज्जत्त
रागो’ ति पजानासि, असन्त वा अज्जत्त राग ‘नत्थि मे अज्जत्त रागो’ ति
पजानासि – एवं पि खो ब्राह्मण सन्दिट्टिको धम्मो होति पे० ।

३ “त किं मज्जासि, ब्राह्मण, सन्त वा अज्जत्त दोस . पे० 20
सन्त वा अज्जत्त मोह पे० सन्त वा अज्जत्त कायसन्दोस पे०
सन्त वा अज्जत्त वचीसन्दोस पे० सन्त वा अज्जत्त मनोसन्दोस
‘अत्थि मे अज्जत्त मनोसन्दोसो’ ति पजानासि, असन्त वा अज्जत्त मनो-
सन्दोस ‘नत्थि मे अज्जत्त मनोसन्दोसो’ ति पजानासी” ति ?

“एव, भो” ।

“य खो त्व, ब्राह्मण, सन्त वा अज्जत्त मनोसन्दोस ‘अत्थि मे
अज्जत्त मनोसन्दोसो’ ति पजानासि. असन्त वा अज्जत्त मनोसन्दोसो

25

‘नत्थि मे अज्झत्त मनोसन्दोसो’ ति पञ्जानासि — एव खो, ब्राह्मण, सन्दिट्ठिको धम्मो होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेम्यिको’ पञ्चत्त वेदितव्यो विञ्छूही” ति ।

४ “अभिवक्कन्त भो गोतम, अभिवक्कन्त, भो गोतम पे०

५ उपासक म भव गोतमो धारेतु अज्झत्तग्गे पाणुपेत सरण गत” ति ।

७ क्षेमसुत्त

१ एक समय भगवा सावत्थिय बिहरति जेतवने अनायपिण्डि कस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा च खेमो आयस्मा च सुमनो सावत्थिय बिहरन्ति अन्ववर्नस्मि । अथ खो आयस्मा च खेमो आयस्मा च सुमनो येन भगवा तेंनुपसङ्कमिसु उपसङ्कमित्वा भगवन्त
10 अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा खेमो भगवन्त एतदवोच —

२ “यो सो, भन्ते, भिक्खु अरह् खीणासवो वुत्तित्वा क्त करणीयो ओहितमारो अनुप्पसमदत्थो परिवस्सीणमवसयोजनो सम्म दञ्जा विमुत्तो तस्स न एव होति — ‘नत्थि मे सेम्यो ति वा अत्थि मे
15 सदिसो ति वा अत्थि मे हीनो ति वा’ ” ति । इदमवोचायस्मा खेमो । समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ खो आयस्मा खेमो “समनुञ्जो मे सत्था” ति उट्ठायासना भगवन्त अभिवादेत्वा पदविक्षण कत्वा पक्कामि ।

३ अथ खो आयस्मा सुमनो अचिरपयकन्ते आयस्मन्ते खेमे भगवन्त एतदवोच — “यो सो भन्ते भिक्खु अरह् खीणासवो वुत्तित्वा
20 क्तकरणीयो ओहितमारो अनुप्पससत्थो परिदस्सीणमवसयोजनो सम्म दञ्जा विमुत्तो तस्स न एव होति — ‘नत्थि मे सेम्यो ति या नत्थि म सदिसो ति या नत्थि मे हीनो ति या’ ” ति । इदमवोचायस्मा सुमनो । समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ खो आयस्मा सुमनो ‘समनुञ्जो मे सत्था ति उट्ठायासना भगवन्त अभिवादेत्वा पदविक्षण कत्वा पक्कामि ।

४ अथ खो भगवा अचिरपयकन्ते आयस्मन्ते च खेमे आयस्मन्ते च सुमने भिक्खू आमन्तेसि — “एव खो भिक्खवे, कृतपुत्ता अञ्जं व्यापरोन्ति । अत्थो च वुत्तो अत्ता च अनुपमीतो । अथ च पन इधेवएव

मोघपुरिसा हसमानका मञ्जे अञ्जं व्याकरोन्ति । ते पच्छा विघातं आपज्जन्ती ति ।

“न उस्सेसु न ओमेसु”, समत्ते नोपनीयरे” ।

खीणा जाति^३ वुसित ब्रह्मचरिय, चरन्ति सयोजनविप्पमुत्ता” ति ।

८ इन्द्रियसंवरसुत्तं

१ “इन्द्रियसवरे, भिक्खवे, असति इन्द्रियसवरविपन्नस्स हतूप-
निस^४ होति सील, सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति
सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिसं
होति यथाभूतज्जाणदस्सन, यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूतज्जाण-
दस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निव्विदाविरागो, निव्विदाविरागे असति
निव्विदाविरागविपन्नस्स हतूपनिस होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं । सेय्यथापि,
भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका” पि न पारिपूर्ति
गच्छति, तच्चो पि न पारिपूर्ति गच्छति, फेगु पि न पारिपूर्ति गच्छति,
सारो पि न पारिपूर्ति गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, इन्द्रियसवरे
असति इन्द्रियसवरविपन्नस्स हतूपनिस होति सील पे० विमुत्तिज्जाण-
दस्सन ।

२ “इन्द्रियसवरे, भिक्खवे, सति इन्द्रियसवरसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्न^५ होति सील, सीले सति सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्न होति यथाभूतज्जाणदस्सन, यथाभूतज्जाणदस्सने सति यथाभूत-
ज्जाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निव्विदाविरागो, निव्विदा-
विरागे सति निव्विदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्न होति विमुत्ति-
ज्जाणदस्सन । सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स
पपटिका पि पारिपूर्ति गच्छति, तच्चो पि पारिपूर्ति गच्छति, फेगु पि
पारिपूर्ति गच्छति, सारो पि पारिपूर्ति गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे,
इन्द्रियसवरे सति इन्द्रियसवरसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्न होति सीलं
पे० विमुत्तिज्जाणदस्सन” ति ।

१ ओसेसु - स्या० । २ नोपनीयरे - स्या० । ३ सजाति - सी०, स्या०, रो० ।
४ हतूपनिस - सी०, स्या०, रो० । ५ पपटिका - स्या० । ६ उपनिस्सयसम्पन्न - स्या० ।

६ भ्रानन्दसुत्त

१ अथ खो भ्रायस्मा भ्रानन्दो येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुप सङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भ्रायस्मता सारिपुत्तेन सङ्गि सम्मोदि । सम्मोद नीय कय सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिघो खो भ्रायस्मा भ्रानन्दो भ्रायस्मन्त सारिपुत्त एतदवोच -

२ “किंतावता नु खो, भ्रावुसो सारिपुत्त, भिक्खु भस्सुत चेव धम्म सुणाति, सुता चस्स धम्मा न सम्मोस गच्छन्ति, ये चस्स धम्मा पुब्बे चेतसा सम्फुट्ठपुब्बा ते च समुदाचरन्ति, भविञ्जात च विजानाती’ ति ?

“भ्रायस्मा खो भ्रानन्दो बहुस्सुतो । पटिभासु भ्रायस्मन्तयेव भ्रानन्द’ ति ।

“तेनह्मावुसो सारिपुत्त सुणाहि’, साधुक मनसि करोहि, भासि स्सामी’ ति ।

“एवमावुसो ति खो भ्रायस्मा सारिपुत्तो भ्रायस्मतो भ्रानन्दस्स पञ्चस्सोसि । भ्रायस्मा भ्रानन्दो एतदवोच -

३ “इध्मावुसो सारिपुत्त, भिक्खु धम्म परियापुणाति - सुत्त गेम्प वेम्माकरण गाय उदान इतिवुत्तक जातक भन्नुतधम्म वेदस्स । सो’ यथासुत्त यथापरियत्त धम्म वित्त्यारेन परेस देसेति यथासुत्त यथापरियत्त धम्म वित्त्यारेन परेस वाचेति यथासुत्त यथापरियत्त धम्म वित्त्यारेन सज्जाय करोति यथासुत्त यथापरियत्त धम्म चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति मनसानुपेक्खति । मस्मिं भ्रावामे थेरा भिक्खू विहरन्ति बहुस्सुता भ्रागतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा तस्मिं भ्रावासे वस्स उपेति । ते कालेन काल उपसङ्गमित्वा परिपुञ्चति परिपञ्चति - ‘इद मन्ते, कय इमस्स भवत्थो’ ति ? ते तस्स भ्रायस्मतो’ भविषट् चेव विवरन्ति अनुत्तानीकत्त च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहित्तुषु च कङ्काठानियेसु’ धम्मेसु कङ्क पटिविनोदेन्ति । एतावता खो भ्रावुसो सारिपुत्त भिक्खु भस्सुत चेव धम्म सुणाति सुता चस्स धम्मा न सम्मोस गच्छन्ति य चस्स धम्मा पुब्बे चेतसा सम्फुट्ठपुब्बा ते च समुदाचरन्ति भविञ्जात च विजानाती’ ति ।

१ धम्म सुणाहि - स्या । २ सी स्या रो पोत्थकेषु नरिषु । ३ भ्रायस्मतो - सी रो स्या पोत्थकेषु विस्सति । ४ कङ्काठानियेषु - स्या रो ।

४ “अच्छरिय, आवुसो, अब्भुतं, आवुसो, याव सुभासित^१ चिद^१ आयस्मता आनन्देन । इमेहि च मय छहि धम्ममेहि समन्नागत आयस्मन्त आनन्दं धारेम । आयस्मा हि आनन्दो धम्म परियापुणाति — सुत्त गेय्य वेय्याकरण गाथ उदान इतिवुत्तक जातक अब्भुतधम्म वेदल्ल । आयस्मा आनन्दो यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्थारेन परेस देसेति, 5 आयस्मा आनन्दो यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्थारेन परेस वाचेति, आयस्मा आनन्दो यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्थारेन सज्झाय करोति, आयस्मा आनन्दो यथासुत यथापरियत्त धम्म चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति मनसानुपेक्खति । आयस्मा आनन्दो यस्मि आवासे थेरा भिक्खू विहरन्ति बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिका- 10 धरा तस्मि आवासे वस्स उपेति । ते आयस्मा आनन्दो कालेन काल उपसङ्कमित्वा परिपुच्छति परिपञ्चति — ‘इद, भन्ते, कथ, इमस्स क्वत्थो’ ति ? ते आयस्मतो आनन्दस्स अविवट चेव विवरन्ति, अनुत्तानी- कत च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च कङ्खाठानियेसु धम्मेसु कङ्ख पटिविनोदेन्ती” ति ।

15

१० खत्तियसुत्तं

१ अथ खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच —

२ “खत्तिया, भो गोतम, किअधिप्पाया, किउपविचारा, 20 किअधिट्ठाना, किअभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“खत्तिया खो, ब्राह्मण, भोगाधिप्पाया पञ्चूपविचारा बला- धिट्ठाना पथवीभिनिवेसा^२ इस्सरियपरियोसाना” ति ।

३ “ब्राह्मणा पन, भो गोतम, किअधिप्पाया, किउपविचारा, किअधिट्ठाना, किअभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

१-१ सुभासितमिद — सी० । २ पठवीभिनिवेसा — सी०, रो०, पठवी अभिनिवेसा — स्या० ।

“ब्राह्मणा स्त्रो, ब्राह्मण, भोगाधिष्ण्याया पञ्चूपविचारा मन्ता
धिष्ठाना यञ्ज्याभिनिवेसा ब्रह्मलोकपरियोसाना” ति ।

४ “गृहपतिका पन, भो गोतम, किञ्चधिष्ण्याया, किञ्चपविचारा,
किञ्चधिष्ठाना, किञ्चभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

५ “गृहपतिका स्त्रो, ब्राह्मण, भोगाधिष्ण्याया पञ्चूपविचारा
सिष्ण्याधिष्ठाना कम्मन्ताभिनिवेसा निवृत्तकम्मन्तपरियोसाना” ति ।

५ “इत्थि पन, भो गोतम, किञ्चधिष्ण्याया किञ्चपविचारा,
किञ्चधिष्ठाना, किञ्चभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“इत्थि स्त्रो, ब्राह्मण, पुरिसाधिष्ण्याया अलङ्कारूपविचारा पुत्ता
१० धिष्ठाना असपत्तीभिनिवेसा इस्सरियपरियोसाना” ति ।

६ “चोरा पन, भो गोतम किञ्चधिष्ण्याया, किञ्चपविचारा,
किञ्चधिष्ठाना, किञ्चभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“चोरा स्त्रो, ब्राह्मण, प्रादानाधिष्ण्याया गृहणूपविचारा सत्था
धिष्ठाना अन्धकाराभिनिवेसा अदस्सनपरियोसाना” ति ।

७ “समणा पन, भो गोतम, किञ्चधिष्ण्याया किञ्चपविचारा,
किञ्चधिष्ठाना, किञ्चभिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“समणा स्त्रो ब्राह्मण, सन्तिसोरच्चाधिष्ण्याया पञ्चूपविचारा
सीलाधिष्ठाना आकिञ्चञ्ज्याभिनिवेसा निब्बानपरियोसाना” ति ।

८ “अञ्चरिय भो गोतम अञ्भुत, भो गोतम ! सत्तिमान पि
२० भव गोतमो जानाति अधिष्ण्याय च उपविचार च अधिष्ठान च अभिनिवेस
च परियोसान च । ब्राह्मणान पि भव गोतमो जानाति .. पे० गृह
पतीन पि भव गोतमो जानाति इत्थीन पि भव गोतमो जानाति
चोरान पि भव गोतमो जानाति समणान पि भव गोतमो जानाति
अधिष्ण्याय च उपविचार च अधिष्ठान च अभिनिवेस च परियोसान च ।

अभिवक्कन्त भो गोतम पे० उपासक म भव गोतमो धारेतु अञ्जतगे
पाणुपेत सरण गत’ ति ।

११ अप्पमादसुत्तं

१ अथ खो अञ्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो
भगवन्तं एतदवोच -

२. “अत्थि नु खो, भो गोतम, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो 5
यो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो
सम्परायिको” ति ?

“अत्थि खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो यो उभो
अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो सम्प-
रायिको” ति ।

३ “कतमो पन, भो गोतम, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो
यो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो
सम्परायिको” ति ?

“अप्पमादो खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो
उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो 15
सम्परायिको ।

४ “सेय्यथापि, ब्राह्मण, यानि कानिचि जङ्गलान^१ पाणान
पदजातानि, सब्बानि तानि हत्थिपदे समोधानं गच्छन्ति, हत्थिपदे तेसं
अगमक्खायति, यदिदं महन्तत्तेन । एवमेव खो, ब्राह्मण, अप्पमादो
एको धम्मो भावितो बहुलीकतो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - 20
दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थं, यो च अत्थो सम्परायिको ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो सब्बा
ता कूटङ्गमा कूटनिम्भा कूटसमोसरणा, कूटं तासं अगमक्खायति, एवमेव
खो, ब्राह्मण पे० ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, पब्बजलायको^२ पब्बज^३ लायित्वा अग्गे 25
गहेत्वा ओधुनाति निधुनाति निच्छादेति^३, एवमेव खो, ब्राह्मण पे० ।

१ जङ्गमान - सी०, रो० । २-२ पब्बजलायको पब्बज - सी०, रो० । ३ निच्छेदेति
- सी०, रो० ।

“ब्राह्मणा क्षो, ब्राह्मण, भोगाधिष्ण्याया पञ्चूपविचारा मन्ता
धिष्ठाना यञ्ज्यामिनिवेसा ब्रह्मलोकपरियोसाना” ति ।

४ “गृहपतिका पन, भो गोतम, किञ्चधिष्ण्याया, किञ्चपविचारा,
किञ्चधिष्ठाना, किञ्चमिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

५ “गृहपतिका क्षो, ब्राह्मण, भोगाधिष्ण्याया पञ्चूपविचारा
सिप्पाधिष्ठाना कम्मन्तामिनिवेसा निद्रितकम्मन्तपरियोसाना” ति ।

५ “इत्थि पन, भो गोतम, किञ्चधिष्ण्याया, किञ्चपविचारा,
किञ्चधिष्ठाना, किञ्चमिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“इत्थि क्षो, ब्राह्मण, पुरिसाधिष्ण्याया अलङ्कारूपविचारा पुत्ता
धिष्ठाना असपतीमिनिवेसा इस्सरिमपण्योसाना ति ।

६ “चोरा पन, भो गोतम, किञ्चधिष्ण्याया किञ्चपविचारा,
किञ्चधिष्ठाना, किञ्चमिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“चोरा क्षो, ब्राह्मण, आदानाधिष्ण्याया गृहणूपविचारा सत्था
धिष्ठाना अन्धकाराभिनिवेसा अदस्सनपरियोसाना” ति ।

७ “समणा पन, भो गोतम, किञ्चधिष्ण्याया किञ्चपविचारा,
किञ्चधिष्ठाना किञ्चमिनिवेसा, किपरियोसाना” ति ?

“समणा क्षो ब्राह्मण, सन्तिसोरञ्चाधिष्ण्याया पञ्चूपविचारा
सीलाधिष्ठाना आकिञ्चञ्ज्यामिनिवेसा निव्वानपरियोसाना ति ।

८ “अच्छरिय भो गोतम, अठभुत, भो गोतम ! सत्तियान पि
भव गोतमो जानाति अधिष्ण्याय च उपविचार च अधिष्ठान च अभिनिवेस

च परियोसान च । ब्राह्मणान पि भव गोतमो जानाति पे० गृह
पत्तीन पि भव गोतमो जानाति ... इत्थीन पि भव गोतमो जानाति ...

चोरान पि भव गोतमो जानाति समणान पि भव गोतमो जानाति
अधिष्ण्याय च उपविचार च अधिष्ठान च अभिनिवेस च परियोसानं च ।

अभिक्कन्त भो गोतम पे० ... उपासक म भव गोतमो धारेतु अज्जतमो
पाणुपेतं सरण गत’ ति ।

११. अप्पमादसुत्तं

१. अथ खो अञ्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो
भगवन्त एतदवोच —

२. “अत्थि नु खो, भो गोतम, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो ५
यो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति — दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ, यो च अत्थो
सम्परायिको” ति ?

“अत्थि खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो यो उभो
अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति — दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ, यो च अत्थो सम्प-
रायिको” ति । 10

३ “कतमो पन, भो गोतम, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो
यो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति — दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ, यो च अत्थो
सम्परायिको” ति ?

“अप्पमादो खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो
उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति — दिट्ठधम्मिकं चेव अत्थ, यो च अत्थो 15
सम्परायिको ।

४ “सेय्यथापि, ब्राह्मण, यानि कानिचि जङ्गलानि^१ पाणान
पदजातानि, सब्बानि तानि हत्थिपदे समोधान गच्छन्ति, हत्थिपद तेस
अग्गमक्खायति, यदिद महन्तत्तेन । एवमेव खो, ब्राह्मण, अप्पमादो
एको धम्मो भावितो बहुलीकतो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति — 20
दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ, यो च अत्थो सम्परायिको ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो सब्बा
ता कूटङ्गमा कूटनिन्ना कूटसमोसरणा, कूट तास अग्गमक्खायति, एवमेव
खो, ब्राह्मण पे० ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, पव्वजलायको^२ पव्वज^३ लायित्वा अग्गे
गहेत्वा ओधुनाति निधुनाति निच्छादेति^३, एवमेव खो, ब्राह्मण . पे० ।

१ जङ्गमान — सी०, रो० । २-२ वव्वजलायको वव्वज — सी०, रो० । ३ निच्छेदेति
— सी०, रो० ।

“ब्राह्मणा खो, ब्राह्मण, भोगाधिप्पाया पञ्चूपविचारा मन्ता-
धिट्ठाना यञ्जाभिनिवेसा ब्रह्मलोकपरियोसाना” ति ।

४ “गहपतिका पन, भो गोतम, किंमधिप्पाया, किंउपविचारा,
किंमधिट्ठाना, किंमभिनिवेसा, किंपरियोसाना” ति ?

५ “गहपतिका खो, ब्राह्मण, भोगाधिप्पाया पञ्चूपविचारा
सिप्पाधिट्ठाना कम्मन्ताभिनिवेसा निट्ठित्तकम्मन्तपरियोसाना” ति ।

५ “इत्थि पन, भो गोतम, किंमधिप्पाया, किंउपविचारा,
किंमधिट्ठाना, किंमभिनिवेसा, किंपरियोसाना” ति ?

“इत्थि खो ब्राह्मण, पुरिसाधिप्पाया अलङ्कारूपविचारा पुत्ता
१० धिट्ठाना असपतीभिनिवेसा इस्सरियपरियोसाना” ति ।

६ “चोरा पन, भो गोतम, किंमधिप्पाया, किंउपविचारा,
किंमधिट्ठाना किंमभिनिवेसा, किंपरियोसाना” ति ?

“चोरा खो, ब्राह्मण, आवानाधिप्पाया गहणूपविचारा सत्था
धिट्ठाना अन्धकाराभिनिवेसा अदस्सनपरियोसाना” ति ।

७ “समणा पन, भो गोतम, किंमधिप्पाया, किंउपविचारा,
१५ किंमधिट्ठाना, किंमभिनिवेसा, किंपरियोसाना” ति ?

“समणा खो ब्राह्मण, सन्तिसोरच्चाधिप्पाया पञ्चूपविचारा
सीसाधिट्ठाना आकिञ्चञ्जाभिनिवेसा निब्बानपरियोसाना” ति ।

८ “अञ्छरिय, भो गोतम अभुत्त भो गोतम । सत्तियान पि
२० भव गोतमो जानाति अधिप्पायं च उपविचारं च अधिट्ठानं च अभिनिवेसं
च परियोसानं च । ब्राह्मणानं पि भव गोतमो जानाति .. पे०.. गह
पतीनं पि भव गोतमो जानाति इत्थीनं पि भव गोतमो जानाति
चोरानं पि भवं गोतमो जानाति समणानं पि भवं गोतमो जानाति
अधिप्पायं च उपविचारं च अधिट्ठानं च अभिनिवेसं च परियोसानं च ।
२५ अभिपवन्तं भो गोतम पे० उपासय म भव गोतमो धारेतु अज्जतग्गे
पाणुपेत्तं सग्गं गत्त’ ति ।

११ अप्पमादसुत्तं

१ अथ खो अञ्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो
भगवन्त एतदवोच -

२. “अत्थि नु खो, भो गोतम, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो 5
यो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ, यो च अत्थो
सम्परायिको” ति ?

“अत्थि खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो यो उभो
अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ, यो च अत्थो सम्प-
रायिको” ति ।

10

३ “कतमो पन, भो गोतम, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो
यो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ, यो च अत्थो
सम्परायिको” ति ?

“अप्पमादो खो, ब्राह्मण, एको धम्मो भावितो बहुलीकतो
उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ, यो च अत्थो 15
सम्परायिको ।

४ “सेय्यथापि, ब्राह्मण, यानि कानिचि जङ्गलानं” पाणानं
पदजातानि, सब्बानि तानि हत्थिपदे समोधान गच्छन्ति, हत्थिपद तेस
अग्गमक्खायति, यदिद महन्तत्तेन । एवमेव खो, ब्राह्मण, अप्पमादो
एको धम्मो भावितो बहुलीकतो उभो अत्थे समधिग्गय्ह तिट्ठति - 20
दिट्ठधम्मिक चेव अत्थ, यो च अत्थो सम्परायिको ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो सब्बा
ता कूटङ्गमा कूटनिन्ना कूटसमोसरणा, कूट तास अग्गमक्खायति, एवमेव
खो, ब्राह्मण पे० ।

“सेय्यथापि, ब्राह्मण, पब्बजलायको^१ पब्बज^२ लायित्वा अग्गे 25
गहेत्वा ओधुनाति निधुनाति निच्छादेति^३, एवमेव खो, ब्राह्मण पे० ।

१ जङ्गमान - सी०, रो० । २-२ बब्बजलायको बब्बज - सी०, रो० । ३ निच्छेदेति
- सी०, रो० ।

“सैम्यथापि, ब्राह्मण, अम्वपिण्डिया वष्टच्छिन्नाय यानि कानिचि
अम्वानि वष्टूपनिबचनानि सव्वानि तानि तदन्वयानि भवन्ति,
एवमेव स्रो, ब्राह्मण पे० ।

“सैम्यथापि, ब्राह्मण, ये केचि खुट्टराजानो’ सन्वेते रञ्जो
५ चक्कवत्तिस्स अनुयन्ता’ भवन्ति, राजा तेस चक्कवत्ती’ अगमवस्सायति,
एवमेव स्रो ब्राह्मण पे० ।

“सैम्यथापि, ब्राह्मण, या काचि तारकम्पान पभा सव्वा ता
चन्दस्स पभाय कल’ नाग्यन्ति सोळ्ळसि, चन्दप्पभा तास अगमवस्सायति ।
एवमेव स्रो, ब्राह्मण अप्पमादो एको धम्मो भावितो बहुलीकसो उभो
१० अत्ये समधिग्गस्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिक खेव अत्य यो च अत्यो सम्प
रायिको ।

“अथ स्रो ब्राह्मण एनो धम्मो भावितो बहुलीकसो उभो अत्ये
समधिग्गस्ह तिट्ठति - दिट्ठधम्मिक खेव अत्य, यो च अत्यो सम्प
रायिको’ ति ।

१५ ५ “अभिक्कन्त, भो गोतम, अभिक्कन्त, भा गोतम पे०
उपासक म भव गोतमो धारेतु अज्जसग्गे पाणुपेत्त सरण गत्त’ ति ।

१२ धम्मिकसुत्त

१ एव समय भगवा राजगहे विहरति गिज्जमूट पय्थते
तन रा पन समयेन आयस्मा धम्मिको जातिभूमिय आयासिको हारि
गम्बगो जातिभूमिय सत्तगु आवासेमु । तत्र मुद आयस्मा धम्मिको
२० आगन्तुक् भिक्खू अक्खोसति परिभासति विहरति वितुदति रासेति
वागय । ते न आगन्तुक्का भिक्खू आयस्मता धम्मियेन अपक्खोसियमाना
परिभागियमाना विहरियमाना वितुदिममाना रागियमाना याथा
पाठमि न गण्ठन्ति’ रिञ्चन्ति आवाग ।

२ अथ रा जातिभूमिगत’ उपासकान एत्तह्माणि - “मय रा।
२५ भिक्खुगण पस्सुपट्ठिगा पीयवपिण्डपातमेनागागिमानणरूपयमेगज्ज

१ बुद्धराजो - श्री बुद्धराजो - एव । २ अनुयन्ता - श्री एव ।
३ चक्कवत्ति - एव । ४ कल - एव । ५ तारकम्पान - श्री । ६ भावि
बहुलीक - एव ।

परिक्खारेन । अथ च पन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास । को नु खो हेतु को पच्चयो येन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास” ति ? अथ खो जातिभूमकान उपासकान एतदहोसि — “अय खो आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अवकोसति परिभासति विहिसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अवकोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास । यन्नून मय आयस्मन्त धम्मिक पब्बाजेय्यामा” ति ।

३ अथ खो जातिभूमका उपासका येन आयस्मा धम्मिको तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त धम्मिक एतदवोचु — “पक्कमतु, भन्ते, आयस्मा धम्मिको इमम्हा आवासा, अल ते इध वासेना” ति । अथ खो आयस्मा धम्मिको तम्हा आवासा अञ्ज आवास अगमासि । तत्र पि सुद आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अवकोसति परिभासति विहिसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अवकोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास ।

४ अथ खो जातिभूमकान उपासकान एतदहोसि — “मय खो भिक्खुसङ्घ पच्चुपट्ठिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेन । अथ च पन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास । को नु खो हेतु को पच्चयो येन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास” ति ? अथ खो जातिभूमकान उपासकान एतदहोसि — “अय खो आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अवकोसति परिभासति विहिसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आयस्मता धम्मिकेन अवकोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास । यन्नून मय आयस्मन्त धम्मिक पब्बाजेय्यामा” ति ।

५ अथ खो जातिभूमका उपासका येनायस्मा धम्मिको तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त धम्मिकं एतदवोचुं — “पक्कमतु, भन्ते, आयस्मा धम्मिको इमम्हा पि

अथ सो आयस्मा धम्मिको सम्हा पि आवासा अञ्जं आवास अगमासि ।
तत्र पि सुद आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू अक्कोसति परिभासति
विहिंसति वितुदति रोसेति वाचाय । ते च आगन्तुका भिक्खू आय
स्मता धम्मिकेन अक्कोसियमाना परिभासियमाना विहेसियमाना
5 वितुदियमाना रोसियमाना वाचाय पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति
आवास ।

६ अथ सो जातिभूमकान उपासकान एतदहोसि - “मय सो
भिक्खूसङ्घ पञ्चुपट्ठिता चीवरपिण्डपातसेनासनगिसानप्पञ्चयमेसज्ज
परिक्खारेन । अथ च पन आगन्तुका भिक्खू पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति,
10 रिञ्चन्ति आवास । को नु सो हेतु को पञ्चयो येन आगन्तुका भिक्खू
पक्कमन्ति, न सण्ठन्ति, रिञ्चन्ति आवास” ति ? अथ सो जातिभूमकान
उपासकान एतदहोसि - “अथ सो आयस्मा धम्मिको आगन्तुके भिक्खू
अक्कोसति पे० । यधून मय आयस्मन्त धम्मिक पब्बाजेम्याम
सम्बसो जातिभूमिय सत्तहि आवासेही” ति । अथ सो जातिभूमका
15 उपासका येनायस्मा धम्मिको तेनुपसङ्कमिसु उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त
धम्मिक एतदवोचु - “पक्कमतु, भन्ते, आयस्मा धम्मिको सम्बसो जाति
भूमिय सत्तहि आवासेही” ति । अथ सो आयस्मतो धम्मिकस्स एतदहोसि-
“पब्बाजितो सोम्हि जातिभूमकेहि उपासकेहि सम्बसो जातिभूमिय सत्तहि
आवासेहि । कह नु सो दानि गच्छामी” ति ? अथ सो आयस्मतो
20 धम्मिकस्स एतदहोसि - “यधूनाह येन भगवा तेनुपसङ्कमेय्य” ति ।

७ अथ सो आयस्मा धम्मिको पत्तचीवरमादाय येन राजगह
तेन पक्कामि । अनुपुम्बेन येन राजगह गिज्झकूटो पब्बतो येन भगवा
तेनुपसङ्कमि उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीवि ।
एकमन्त निसिञ्च सो आयस्मन्त धम्मिक भगवा एतदवोच - “हन्द
25 कुतो नु त्व ब्राह्मण धम्मिक आगच्छसी” ति ?

“पब्बाजितो अहं भन्ते जातिभूमकेहि उपासकेहि सम्बसो
जातिभूमिय सत्तहि आवासेही” ति ।

“अलं ब्राह्मण धम्मिक किं ते इमिना, य स ततो ततो पब्बा
जन्ति सो एव ततो ततो पब्बाजितो ममेव सन्तिके आगच्छसि ।

८ “भूतपुब्बं, ब्राह्मण धम्मिक, सामुद्दिका वाणिजा तीरदस्सि सकुण गहेत्वा नावाय समुद् अज्झोगाहन्ति । ते अतीरदविखणिया^१ नावाय तीरदस्सि सकुण मुञ्चन्ति । सो गच्छतेव पुरत्थिम दिसं, गच्छति पच्छिम दिस, गच्छति उत्तर दिस, गच्छति दक्खिण दिस, गच्छति उद्ध, गच्छति अनुदिस । सचे सो समन्ता तीर पस्सति, तथागतको 5 व होति । सचे पन सो समन्ता तीर न पस्सति तमेव नाव पच्चा- गच्छति । एवमेव खो, ब्राह्मण धम्मिक, य त^२ ततो ततो पव्वाजेन्ति सो त्व ततो ततो पव्वाजितो ममेव सन्तिके^३ आगच्छसि ।

९. “भूतपुब्ब, ब्राह्मण धम्मिक, रज्जो कोरव्यस्स सुप्पतिट्ठो नाम निग्रोधराजा अहोसि पञ्चसाखो सीतच्छायो मनोरमो । सुप्प- 10 तिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्रोधराजस्स द्वादसयोजनानि अभिनिवेशो अहोसि, पञ्च योजनानि मूलसन्तानकान^४ । सुप्पतिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्रोधराजस्स ताव^५ महन्तानि^६ फलानि अहेसु, सेय्यथापि नाम आब्ब्हकथालिका । एवमस्स साद्वानि फलानि अहेसु, सेय्यथापि नाम खुद्दं^७ मधु^८ अनेळक^९ । सुप्पतिट्ठस्स खो पन, 15 ब्राह्मण धम्मिक, निग्रोधराजस्स एकं खन्ध राजा परिभुञ्जति सद्धि इत्थागारेन, एक खन्ध बलकायो परिभुञ्जति, एक खन्ध नेगमजानपदा परिभुञ्जन्ति, एक खन्ध समणब्राह्मणा परिभुञ्जन्ति, एक खन्धं मिगा^{१०} परिभुञ्जन्ति । सुप्पतिट्ठस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, निग्रोधराजस्स न कोचि फलानि रक्खति, न च सुद अञ्जमञ्जस्स फलानि हिंसन्ति । 20

१० “अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, अञ्जतरो पुरिसो सुप्पतिट्ठस्स निग्रोधराजस्स यावदत्थ फलानि भक्खित्वा साख भञ्जित्वा पक्कामि । अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सुप्पतिट्ठे निग्रोधराजे अधिवत्थाय देवताय एतदहोसि — ‘अच्छरिय वत, भो, अब्भुत वत, भो । याव पापो^{११} मनुस्सो^{१२}, यत्र हि नाम सुप्पतिट्ठस्स निग्रोधराजस्स यावदत्थ फलानि भक्खित्वा 25 साख भञ्जित्वा पक्कमिस्सति, यन्नून सुप्पतिट्ठो निग्रोधराजा आर्याति फल न ददेय्या’ ति । अथ खो, ब्राह्मण धम्मिक, सुप्पतिट्ठो निग्रोधराजा आर्याति फल न अदासि ।

१ अतीरदस्सनिया — स्या० । २ त्व — सी० । ३ सन्तिक — सी० । ४ मूलक-सन्तानकान — सी० । ५-५ महन्तानि — स्या० । ६-६ खुद्दमधु — सी०, स्या० । ७ अनीलक — सी०, रो० । ८ मिगपक्खिणो — सी०, मिगपक्खिनो — स्या०, मिगपक्खियो — रो० । ९-९ पापमनुस्सो — स्या० ।

११ “अथ स्रो, ब्राह्मण धम्मिक, राजा कोरय्यो येन सक्को देवानमिन्दो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा सक्क देवानमिन्द एतदयोच — ‘यग्घे, मारिस, जानेय्यासि सुप्पतिट्ठो निग्रोधराजा फल न देत्ती’ ति ? अथ स्रो, ब्राह्मण धम्मिक, सक्को देवानमिन्दो तथारूप इडाभिसङ्गार अभिसङ्गसि, यथा भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा सुप्पतिट्ठ निग्रोधराज पवत्तेसि’ उम्मूलमकासि । अथ स्रो, ब्राह्मण धम्मिक, सुप्पतिट्ठे निग्रोध राजे अधिवत्था देवता दुयस्सी दुम्मना अस्सुमुस्सी रुदमाना एकमन्त अट्ठासि ।

१२ “अथ स्रो, ब्राह्मण धम्मिक, सक्को देवानमिन्दो येन सुप्पतिट्ठ निग्रोधराजे अधिवत्था देवता तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा सुप्पतिट्ठ निग्रोधराजे अधिवत्थ देवत एतदयोच — ‘किं नु त्व, देवते, दुयस्सी दुम्मन अस्सुमुस्सी रुदमाना एकमन्त ठिता’ ति ?

‘तथा हि पन मे, मारिस, भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा भव पवत्तमि उम्मूलमवासी’ ति ।

१३ ‘अपि नु ख, देवते खल्लधम्मो ठिताय भुसा वातवुट्ठि आगन्त्वा भवन पयत्तेसि उम्मूलमवासी’ ति ?

‘यथ पन मारिस खल्लो खल्लधम्मो ठिता होती ति ?

‘इध देवते खल्लस्स मूल मूलत्थिना हरन्ति तथ तत्तत्थिना हरन्ति पत्त पत्तत्थिना हरन्ति, पुष्फं पुष्फत्थिना हरन्ति, फलं पत्तत्थिना हरन्ति । न ए तन देवताय अनत्तमनता वा अनभिनन्ति’ वा वरणीया । अथ स्रो दयन रागो रत्तपम्मो ठितो होती’ ति ।

‘अट्ठितायेन गा मे मारिग रत्तपम्म भुगा वातवुट्ठि आगन्त्वा भवन पवत्तमि उम्मूलमवासी ति ।

१४ ‘गण गा त्य दयन रागपम्म तिट्ठय्यामि गिया’ त भयन यथापुर ति ?

‘टम्मामह मारिग रत्तपम्म हापु मे भयन यथापुर ति ।

१ “अथ स्रो ब्राह्मण धम्मिक गारो देवानमिन्दो तथारूप इडाभिसङ्गार अभिसङ्गाणि, यथा भुगा वातवुट्ठि आगन्त्वा सुप्पतिट्ठ

नग्नो धराजं उस्सापेसि, सच्छवीनि मूलानि अहेसु । एवमेव खो, ब्राह्मण धम्मिक, अपि नु त समणधम्मं ठितं जातिभूमका उपासका पव्वाजेसु^१ सब्बसो जातिभूमिय सत्तहि आवासेही” ति ?

“कथं पन, भन्ते, समणो समणधम्मं ठितो होती” ति ?

“इध, ब्राह्मण धम्मिक, समणो अवकोसन्तं न पच्चवकोसति, 5
रोसन्तं न पटिरोसति, भण्डन्तं न पटिभण्डति । एव खो, ब्राह्मण धम्मिक, समणो समणधम्मं ठितो होती” ति ।

“अट्ठितयेव म, भन्ते, समणधम्मं जातिभूमका उपासका पव्वा-
जेसु सब्बसो जातिभूमिय सत्तहि आवासेही” ति ।

१४ “भूतपुब्ब, ब्राह्मण धम्मिक, सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि 10
तित्थकरो कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक,
सत्थुनो अनेकानि सावकसतानि अहेसु । सुनेत्तो सत्था सावकान् ब्रह्मलोक-
सहव्यताय धम्मं देसेसि । ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, सुनेत्तस्स सत्थुनो
ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि न पसादेसु ते कायस्स भेदा
पर मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपातं निरय उपपज्जिसु । ये खो पन, 15
ब्राह्मण धम्मिक, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स
चित्तानि पसादेसु ते कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सगं लोक उप-
ज्जिसु ।

१५ “भूतपुब्ब, ब्राह्मण धम्मिक, मूगपक्खो नाम सत्था अहोसि
पे० अरनेमि नाम सत्था अहोसि कुद्दालको नाम सत्था अहोसि 20
हत्थिपालो नाम सत्था अहोसि जोतिपालो नाम सत्था अहोसि
तित्थकरो कामेसु वीतरागो । जोतिपालस्स खो पन, ब्राह्मण धम्मिक,
सत्थुनो अनेकानि सावकसतानि अहेसु । जोतिपालो सत्था सावकान्
ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेसि । ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, जोति-
पालस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि न पसादेसु 25
ते कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपातं निरय उपपज्जिसु ।
ये खो पन, ब्राह्मण धम्मिक, जोतिपालस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय
धम्मं देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसु ते कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं
सगं लोक उपपज्जिसु ।

१६ “त किं मञ्जसि, ब्राह्मण धम्मिक, यो इमे छ सत्थारे^१ तित्थकरे कामेसु वीतरागे, अनेकसतपरिवारे ससावकसङ्घे पदुद्धचित्तो^२ अक्कोसेम्य परिभासेम्य, बहु सो अपुञ्जं पसवेम्या^३’ ति ?

“एव, भन्ते” ।

५ “यो स्रो, ब्राह्मण धम्मिक, इमे छ सत्थारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे अनेकसतपरिवारे ससावकसङ्घे पदुद्धचित्तो अक्कोसेम्य परिभासेम्य, बहु सो अपुञ्जं पसवेम्य । यो एक दिट्ठिसम्पन्न पुग्गल पदुद्धचित्तो अक्कोसति परिभासति, अय ततो बहुतर अपुञ्जं पसवति । उ किस्स हेतु ? नाह, ब्राह्मण धम्मिक, इतो बहिद्वा एवरूपि^४ सन्ति^५ यदामि, यथा म सब्रह्मचारीसु । तस्मात्तिह, ब्राह्मण धम्मिक, एव सिक्खितव्य — ‘न नो समसब्रह्मचारीसु^६ चित्तानि पदुद्धानि भविस्सन्ती^७’ ति । एव हि ते ब्राह्मण धम्मिक, सिक्खितव्य ति ।

“सुनेत्तो मूगपक्खो च, अरनेमि च ब्राह्मणो ।
कुहालको अहं सत्था, हत्थिपालो च माणवो ॥

१५ “जोतिपालो च गोविन्दो अहं सत्थपुरोहितो ।
अहिंसका^८ भतीतसे, छ सत्थारो यसस्सिनो ॥

“निरामगन्धा करुणेधिमुत्ता^९ कामसयोजनातिगा ।
कामराग विराजेत्वा, ब्रह्मलोकूपगा अहं ॥

२० “अहेसुं सावका तेस, अनेकानि सत्तानि पि ।
निरामगन्धा करुणेधिमुत्ता कामसयोजनातिगा ।
कामराग विराजेत्वा, ब्रह्मलोकूपगा अहं ॥

— “येते इसी बाहिरके वीतरागे समाहिसे ।
पदुद्धमनसकूप्यो यो नरो परिभासति ।
बहु च सो पसवति, अपुञ्जं सादिसो नरो ॥

२५ “यो अेक दिट्ठिसम्पन्न, भिक्खु बुद्धस्स सावक ।
पदुद्धमनसकूप्यो यो नरो परिभासति ।
अय ततो बहुतर, अपुञ्जं पसवे नरो ॥

१ सत्थारो — स्या । २ पदुद्धचित्तो — सी । ३-४ एवरूपं सत्तं — स्या
५ सब्रह्मचारीसु — सी रो कामसब्रह्मचारीसु — स्या । ६ अभिषेका — स्या
७ करुणाधिमुत्ता — सी करुणेधिमुत्ता — स्या रो । ८ पिज्ज — स्या । ९ अहं —
सी स्या रो । १० येते — स्या ।

“न साधुरूप आसीदे, दिट्ठिद्वानप्पहायिन ।
 सत्तमो पुग्गलो एसो, अरियसङ्घस्स वुच्चति ॥
 “अवीतरागो कामेसु, यस्स पञ्चिन्द्रिया मुदू ।
 सद्धा सति च विरिय, समथो च विपस्सना ॥
 “तादिस भिक्खुमासज्ज, पुब्बेव उपहञ्जति ।
 अत्तान उपहन्त्वान, पच्छा अञ्ज विहिसति ॥
 “यो च रक्खति अत्तान, रक्खतो तस्स बाहिरो ।
 तस्मा रक्खेय्य अत्तान, अक्खतो पण्डितो सदा” ति ॥
 धम्मिकवग्गो पञ्चमो ।

तस्सुदानं

नागमिगसाला इण, चुन्द^१ द्वे^२ सन्दिट्ठिका दुवे^३ ।
 खेमइन्द्रिय^४ आनन्द, खत्तिया^५ अप्पमादेन धम्मिको ति ॥
 पठमो पण्णासको समत्तो ।

६. महावग्गो

१ सोणसुत्तं

१ एव मे सुत । एक समय भगवा राजगहे विहरति गिज्झ-
 कूटे पव्वते । तेन खो पन समयेन आयस्मा सोणो राजगहे विहरति
 सीतवनस्मि । अथ खो आयस्मतो सोणस्स रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स^१
 एव चेतसो परिवित्तवको उदपादि — “ये खो केचि भगवतो सावका
 आरद्धविरिया विहरन्ति, अह तेसं अञ्जतरो । अथ च पन मे न अनु-
 पादाय आसवेहि चित्त विमुच्चति, सविज्जन्ति खो पन मे कुले भोगा,
 सवका भोगा^२ च भुज्जितु पुज्जानि च कातु । यन्नूनाह सिक्ख पच्च-
 वखाय हीनायावत्तित्वा भोगे च भुज्जेय्य पुज्जानि च करेय्य” ति ।

२ अथ खो भगवा आयस्मतो सोणस्स चेतसा चेतोपरिवित्तवक-
 मञ्जाय^३—सेय्यथापि नाम वलवा पुरिसो सम्मिज्जित^४ वा वाह पसारेय्य,

१ चुन्द — रो० । २-२ द्वे सन्दिट्ठिक — सी०, रो०, द्वे नदिट्ठिक — स्या० ।

३ खेम इन्द्रिया — सी०, स्या० । ४ खत्ति — सी०, रो० । ५ पतिसल्लीनस्स — नी० ।

६ भोगे — सी०, स्या० । ७ चेतोपरिवित्तवकमञ्जाय — स्या० । ८ सम्मिज्जित — म० ।

पमारितं वा बाहू सम्मिञ्जेय्य, एवमेव स्त्री - गिज्जकूटे पव्वते अन्त
रहितो सीतवने भायस्मतो सोणस्स सम्मुखे^१ पातुरहोसि । निसीदि भगवा
पञ्जत्ते आसने । भायस्मा पि स्त्री सोणो भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त
निसीदि । एवमन्त निसिन्न स्त्री भायस्मन्त सोण भगवा एतदवोच -

“ननु ते, सोण रहोगसस्स पटिसल्लीनस्स एव धेतसो परि
वित्थको उदपादि - ‘ये स्त्री केचि भगवतो सावका आरद्धविरिया विह
रन्ति, अहं तेसं अञ्जतरो । अथ च पन मे न अनुपादाय आसवेहि चित्त
विमुञ्चति, सविज्जन्ति स्त्री पन मे कुले भोगा सब्बा भोगे च भुञ्जितु
पुञ्जानि च कातु । यधूनाहं सिक्ख पच्चवक्खाय हीनायावत्तित्वा भोग
च भुञ्जेय्य पुञ्जानि च करेय्य’^२ ति ?

“एव, भन्ते” ।

“तं किं मञ्जसि सोण, कुसलो त्वं पुग्घे अगारियभूतो^३ वीणाय
तन्तिस्सरे” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“तं किं मञ्जसि, सोण, यदा^४ ते वीणाय तन्तियो अञ्जायता
होन्ति, अपि नु ते वीणा तस्मिं समये सरवती वा होति कम्मञ्जा वा^५
ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“तं किं मञ्जसि, सोण यदा ते वीणाय तन्तियो अतिसिधिसा
होन्ति अपि नु ते वीणा तस्मिं समये सरवती वा होति कम्मञ्जा वा”
ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“यदा पन ते सोण वीणाय तन्तियो न अञ्जायता होन्ति
नातिसिधिसा समे गुणे पत्तिट्ठिता, अपि नु ते वीणा तस्मिं समये सरवती
वा होति कम्मञ्जा वा” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“एवमेव स्त्री सोण, अञ्चारद्धविरिय^६ उदञ्चाय सवत्तति
अतिसिधिलविरिय^७ कोसज्जाय सवत्तति । तस्मात्तिह त्वं सोण विरियं

१ समुत्ते - सी । २ अगारियभूतो - सी । अगारियभूतो - स्वा । रो ।
३ यदा च - स्वा । ४ अञ्चारद्धविरियं - म । ५ अतिसिधिसा - सी । रो
अतिसिधिसा विरियं - स्वा ।

समत अधिदुह^१, इन्द्रियान च समत पटिविज्झ, तत्थ च निमित्त गण्हाही” ति ।

“एव, भन्ते” ति खो आयस्मा सोणो भगवतो पच्चस्सोसि ।
अथ खो भगवा आयस्मन्त सोण इमिना ओवादेन ओवदित्वा—सेय्यथापि
नाम वलवा पुरिसो सम्मिज्जित वा बाह पसारेय्य, पसारित वा 5
बाह सम्मिज्जेय्य, एवमेव खो — सीतवने अन्तरहितो गिज्झकूटे पव्वते
पातुरहोसि ।

३ अथ खो आयस्मा सोणो अपरेन समयेन विरियसमत
अधिदुहसि^२, इन्द्रियान च समत पटिविज्झ, तत्थ च निमित्त अगहेसि ।
अथ खो आयस्मा सोणो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो 10
विहरन्तो नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अना-
गारिय पव्वजन्ति तदनुत्तर — ब्रह्मचरियपरियोसान दिट्ठेव धम्मे सय
अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहासि । “खीणा जाति, वुसित
ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्थत्ताया” ति अभिज्जासि । अज्ज-
तरो च पनायस्मा सोणो अरहत अहोसि । 15

४ अथ खो आयस्मतो सोणस्स अरहत्तप्पत्तस्स एतदहोसि —
“यन्नूनाह येन भगवा तेनुपसङ्कमेय्य, उपसङ्कमित्वा भगवतो सन्तिके
अज्ज व्याकरेय्य” ति । अथ खो आयस्मा सोणो येन भगवा तेनुप-
सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि ।
एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा सोणो भगवन्त एतदवोच — 20

“यो सो, भन्ते, भिक्खु अरह खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो
ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकखीणभवसयोजनो सम्मदज्जा
विमुत्तो, सो छ^३ ठानानि^३ अधिमुत्तो होति — नेक्खम्माधिमुत्तो होति,
पविवेकाधिमुत्तो होति, अब्यापज्झाधिमुत्तो होति, तण्हावखयाधिमुत्तो
होति, उपादानक्खयाधिमुत्तो होति, असम्मोहाधिमुत्तो होति । 25

५ “सिया खो पन, भन्ते, इधेकच्चस्स आयस्मतो एवमस्स —
‘केवल सद्धामत्तक नून अयमायस्मा निस्साय नेक्खम्माधिमुत्तो’ ति ।
न खो पनेत, भन्ते, एव दट्ठब्ब । खीणासवो, भन्ते, भिक्खु वुसितवा

कृतकरणीयो करणीय भूतनो असमनुपस्सन्तो कतस्स वा पटिचयं
 खया रागस्स वीतरागत्ता नेवस्सम्माधिमुत्तो होति, खया दोसस्स वीत
 दोसत्ता नेवस्सम्माधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता नेवस्सम्माधि
 मुत्तो होति ।

६ “सिया खो पन, भन्ते इधेकच्चस्स आयस्मतो एवमस्स —
 ‘लाभसक्कारसिलोक नून अयमायस्मा निकामयमानो पविवेकाधिमुत्तो’
 ति । न खो पनेत, भन्ते, एव दट्ठब्ब । खीणासवो, भन्ते, भिक्खु वुसितवा
 कृतकरणीयो करणीय भूतनो असमनुपस्सन्तो कतस्स वा पटिचयं खया
 रागस्स वीतरागत्ता पविवेकाधिमुत्तो होति, खया दोसस्स वीतदोसत्ता
 पविवेकाधिमुत्तो होति खया मोहस्स वीतमोहत्ता पविवेकाधिमुत्तो
 होति ।

७ “सिया खो पन, भन्ते, इधेकच्चस्स आयस्मतो एवमस्स —
 ‘सीलव्रतपरामास नून अयमायस्मा सारत्ता पच्चागच्छन्तो अव्यापज्झा
 धिमुत्तो’ ति । न खो पनेत, भन्ते, एव दट्ठब्ब । खीणासवो, भन्ते,
 भिक्खु वुसितवा कृतकरणीयो करणीय भूतनो असमनुपस्सन्तो कतस्स
 वा पटिचयं खया रागस्स वीतरागत्ता अव्यापज्झाधिमुत्तो होति, खया
 दोसस्स वीतदोसत्ता अव्यापज्झाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीतमोहत्ता
 अव्यापज्झाधिमुत्तो होति ।

८ “खया रागस्स वीतरागत्ता तण्हाक्खयाधिमुत्तो’ होति,
 खया दोसस्स वीतदोसत्ता तण्हाक्खयाधिमुत्तो होति, खया मोहस्स वीत
 मोहत्ता तण्हाक्खयाधिमुत्तो होति ।

९ “गया रागस्स वीतरागत्ता उपादानक्खयाधिमुत्तो होति,
 गया दागस्स वीतदागत्ता उपादानक्खयाधिमुत्तो होति खया मोहस्स
 वीतमोहत्ता उपादानक्खयाधिमुत्ता हाति ।

१० “गया रागस्स वीतरागत्ता अगम्मोहाधिमुत्तो हाति खया
 योग्ग वीतदागत्ता अगम्माहाधिमुत्तो होति गया मोहस्स वीतमोहत्ता
 अगम्मोहाधिमुत्तो हाति ।

— — —

११ “एव सम्मा विमुत्तचित्तस्स, भन्ते, भिक्खुनो भुसा चे पि चक्खुविञ्जेय्या रूपा चक्खुस्स आपाथ आगच्छन्ति, नेवस्स चित्त परियादियन्ति । अमिस्सीकतमेवस्स^१ चित्त होति ठित आनेञ्जप्पत्त वय चस्सानुपस्सति । भुसा चे पि सोतविञ्जेय्या सद्दा घान-
 विञ्जेय्या गन्धा जिह्वाविञ्जेय्या रसा कायविञ्जेय्या 5
 फोढुब्बा मनोविञ्जेय्या धम्मा मनस्स आपाथ आगच्छन्ति, नेवस्स चित्तं परियादियन्ति । अमिस्सीकतमेवस्स चित्त होति ठित आनेञ्ज-
 प्पत्त वय चस्सानुपस्सति । सेय्यथापि, भन्ते, सेलो पब्बतो अच्छिद्दो असुसिरो एकग्घनो । अथ पुरत्थिमाय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि नेव न सङ्कम्पेय्य न सम्पकम्पेय्य न सम्पवेधेय्य, अथ पच्छिमाय 10
 चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि अथ उत्तराय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि . अथ दक्खिणाय चे पि दिसाय आगच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि नेव न सङ्कम्पेय्य न सम्पकम्पेय्य न सम्पवेधेय्य, एवमेव खो, भन्ते, एव सम्माविमुत्तचित्तस्स भिक्खुनो भुसा चे पि चक्खुविञ्जेय्या रूपा चक्खुस्स आपाथ आगच्छन्ति, नेवस्स चित्त परियादियन्ति । 15
 अमिस्सीकतमेवस्स चित्त होति ठित आनेञ्जप्पत्त वय चस्सानुपस्सति । भुसा चे पि सोतविञ्जेय्या सद्दा घानविञ्जेय्या गन्धा जिह्वा-
 विञ्जेय्या रसा कायविञ्जेय्या फोढुब्बा मनोविञ्जेय्या धम्मा मनस्स आपाथ आगच्छन्ति, नेवस्स चित्त परियादियन्ति । अमिस्सीकत-
 मेवस्स चित्त होति ठित आनेञ्जप्पत्त वय चस्सानुपस्सती ति । 20

“नक्खम्म अधिमुत्तस्स, पविवेक च चेतसो ।

अव्यापज्झाधिमुत्तस्स, उपादानक्खयस्स च ॥

“तण्हाक्खयाधिमुत्तस्स, असम्मोह च चेतसो ।

दिस्वा आयतनुप्पाद, सम्मा चित्त विमुच्चति ॥

“तस्स सम्मा विमुत्तस्स, सन्तचित्तस्स भिक्खुनो ।

कतस्स पटिचयो नत्थि, करणीय न विज्जति ॥

“सेलो यथा एकग्घनो^२, वातेन न समीरति ।

एव रूपा रसा सद्दा, गन्धा फस्सा च केवला ॥

“दृष्ट्वा धम्मा अनिदृष्टा च, नप्पवेधेन्ति तादिनो ।
ठितं चित्तं विप्पमुत्तं, वयं धस्सानुपस्सती” ति ॥

२ फग्गुनसुत्त

१ तेन खो पन समयेन आयस्मा फग्गुनो^१ आवाधिको होति
दुक्खितो बान्हगिलानो । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुप-
८ सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिञ्चो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “आयस्मा,
भन्ते, फग्गुनो आवाधिको दुक्खितो बान्हगिलानो । साधु, भन्ते, भगवा
येनायस्मा फग्गुनो तेनुपसङ्कमतु अनुकम्प उपावाया” ति । अभिवासेसि
भगवा सुष्ठीभावेन ।

१० २ अथ खो भगवा सायन्हुसमयं पटिसल्लानां वुट्ठितो येनायस्मा
फग्गुनो तेनुपसङ्कमि । अहसा खो आयस्मा फग्गुनो भगवन्तं दूरतो व
आगच्छन्त । दिस्वान मञ्चके समधोसि^२ । अथ खो भगवा आयस्मन्तं
फग्गुनं एतदवोच — “अल, फग्गुन, मा त्वं मञ्चके समधोसि । सन्ति
मानि आसनानि परेहि^३ पञ्चास्तानि सत्थाहं निसीदिस्सामी” ति ।
१५ निसीदि भगवा पञ्चत्ते आसने । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं
फग्गुनं एतदवोच — “कच्चिं ते, फग्गुन, स्रमणीयं कच्चिं यापणीयं ?
कच्चिं ते^४ दुक्खा वेदना पटिक्कमन्ति, नो अभिक्कमन्ति, पटिक्कमोसानं
पञ्चायति नो अभिक्कमो” ति ?

“न मे भन्ते, स्रमणीयं न यापणीयं । बान्ह मे दुक्खा वेदना
२० अभिक्कमन्ति नो पटिक्कमन्ति अभिक्कमोसानं पञ्चायति, नो
पटिक्कमो ।

“सम्यथापि भन्ते यत्तवा पुरिसो तिप्पेन सिस्सरेण मुदनि^५
अभिमत्थेय्य^६ एवमेव खो मे भन्ते, अधिमत्ता धात्ता मुदनि ऊह
नन्ति^७ । न मे भन्ते, स्रमणीयं न यापणीयं । बान्ह मे दुक्खा वेदना
२५ अभिक्कमन्ति नो पटिक्कमन्ति, अभिक्कमोसानं पञ्चायति, नो
पटिक्कमो ।

१ फग्गुनो — ही स्या । २ समधोसि — ही स्या रो । ३ पुरे — ही
रो । ४ ही स्या रो पौन्यवेनु नत्थि । ५ मुदनि — ही रो । ६ अभिमत्थेय्य —
ही अभिमत्थेय्य — स्या । ७ मोहन्ति — स्या हन्ति — ही रो ।

“सेय्यथापि, भन्ते, बलवा पुरिसो दब्हेन वरत्तक्खण्डेन^१ सीस-
वेठन^१ ददेय्य; एवमेव खो^२ मे, भन्ते^३, अधिमत्ता सीसे सीसवेदना ।
न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीय । बाब्हा मे दुक्खा वेदना अभिक्क-
मन्ति, नो पटिक्कमन्ति, अभिक्कमोसान पञ्जायति, नो पटिक्कमो ।

“सेय्यथापि, भन्ते, दक्खो गोघातको वा गोघातकन्तेवासी वा ५
तिण्हेन गोविकन्तनेन कुञ्छि परिकन्तेय्य, एवमेव खो मे, भन्ते, अधिमत्ता^३
वाता कुञ्छि परिकन्तन्ति । न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीय । बाब्हा
मे दुक्खा वेदना अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति, अभिक्कमोसान पञ्जा-
यति, नो पटिक्कमो ।

“सेय्यथापि, भन्ते, द्वे बलवन्तो पुरिसा दुब्बलतर पुरिस नाना- 10
बाहासु गहेत्वा अङ्गारकासुया सन्तापेय्युं सम्परितापेय्युं^४, एवमेव खो
मे, भन्ते, अधिमन्तो कायस्मि डाहो । न मे, भन्ते, खमनीयं न यापनीय ।
बाब्हा मे दुक्खा वेदना अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति, अभिक्कमोसान
पञ्जायति, नो पटिक्कमो” ति । अथ खो भगवा आयस्मन्त फग्गुन
धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहंसेत्वा उट्ठा- 15
यासना पक्कामि ।

३ अथ खो आयस्मा फग्गुनो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो काल-
मकासि । तम्हि चस्स समये मरणकाले इन्द्रियाणि विप्पसीदिसु । अथ
खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्तं
अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो 20
भगवन्त एतदवोच — “आयस्मा, भन्ते, फग्गुनो अचिरपक्कन्तस्स
भगवतो कालमकासि । तम्हि चस्स समये मरणकाले इन्द्रियाणि
विप्पसीदिसु” ति ।

“कि, हानन्द, फग्गुनस्स भिक्खुनो इन्द्रियाणि न विप्प-
सीदिस्सन्ति । फग्गुनस्स, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि 25
सयोजनेहि चित्त अविमुत्त ग्रहोसि । तस्स तं धम्मदेसन सुत्वा पञ्चहि
ओरम्भागियेहि सयोजनेहि चित्त विमुत्त ।

४. “छयिमे, आनन्द, आनिससा कालेन धम्मस्सवने” कालेन
अत्थुपपरिक्खाय । कतमे छ ? इधानन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भा-

१-१ वरत्तक्खेन ० - सी०, वरत्तक्खेन सीसे सीसवेठने - स्या० । २-२ खो भन्ते -
स्या० । ३ अभिमत्ता - स्या० । ४ परितापेय्यु - सी०, रो० । ५ धम्मसवने - सी० ।

गियेहि संयोजनेहि चित्तं अविमुक्तं होति । सो तस्मिन् समये मरणकाले
 लभति तथागतं दस्सनाय । तस्स तथागतो धम्मं देसेति आदिकल्याणं
 मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं, केवलपरिपुष्पं
 परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा पञ्चहि
 ५ भोरम्भागियेहि संयोजनेहि चित्तं विमुञ्चति । अयं, आनन्द, पठ्मो
 भानिससो कालेन धम्मस्सवने ।

५ “पुनं च परं, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि भोरम्भागियेहि
 संयोजनेहि चित्तं अविमुक्तं होति । सो तस्मिन् समये मरणकाले न हेव
 लो लभति तथागतं दस्सनाय, अपि च लो तथागतसावकं लभति दस्स-
 १० नाय । तस्स तथागतसावको धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं
 परियोसानकल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं, केवलपरिपुष्पं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं
 पकासेति । तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा पञ्चहि भोरम्भागियेहि संयोजनेहि
 चित्तं विमुञ्चति । अयं आनन्द दुतियो भानिससो कालेन धम्मस्सवने ।

६ “पुनं च परं, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि भोरम्भागियेहि
 १५ संयोजनेहि चित्तं अविमुक्तं होति । सो तस्मिन् समये मरणकाले न हेव
 लो लभति तथागतं दस्सनाय न पि तथागतसावकं लभति दस्सनाय,
 अपि च लो यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा अनुवितक्केति अनु-
 विचारेति मनसानुपेक्षति । तस्स यथासुतं यथापरियत्तं धम्मं चेतसा
 अनुवितक्कयतो अनुविचारयतो मनसानुपेक्षतो पञ्चहि भोरम्भागियेहि
 २० संयोजनेहि चित्तं विमुञ्चति । अयं आनन्द, ततियो भानिससो कालेन
 अत्थुपपरिक्काम ।

७ “इधानन्द, भिक्खुनो पञ्चहि भोरम्भागियेहि संयोजनेहि
 चित्तं विमुक्तं होति, अनुत्तरे च लो उपधिसङ्ख्ये चित्तं अविमुक्तं होति ।
 सो तस्मिन् समये मरणकाले लभति तथागतं दस्सनाय । तस्स तथागतो
 २५ धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं पे० .. ब्रह्मचरियं पकासेति ।
 तस्स तं धम्मदेसनं सुत्वा अनुत्तरे उपधिसङ्ख्ये चित्तं विमुञ्चति । अयं
 आनन्द चतुत्थो भानिससो कालेन धम्मस्सवने ।

८ “पुनं च परं आनन्द भिक्खुनो पञ्चहि भोरम्भागियेहि
 संयोजनेहि चित्तं विमुक्तं होति, अनुत्तरे च लो उपधिसङ्ख्ये चित्तं अवि-
 ३० मुक्तं होति । सो तस्मिन् समये मरणकाले न हेव लो लभति तथागतं

स्सनाय, अपि च खो तथागतसावकं लभति दस्सनाय । तस्स तथागत-
सावको धम्म देसेति आदिकल्याण पे० परिसुद्ध ब्रह्मचरिय पका-
ति । तस्स त धम्मदेसन सुत्वा अनुत्तरे उपधिसङ्ख्ये चित्त विमुच्चति ।
अय, आनन्द, पञ्चमो आनिससो कालेन धम्मस्सवने ।

६ “पुन च पर, आनन्द, भिक्खुनो पञ्चहि ओरम्भागियेहि 5
संयोजनेहि चित्त विमुत्त होति, अनुत्तरे च खो उपधिसङ्ख्ये चित्त
अविमुत्त होति । सो तम्हि समये मरणकाले न हेव खो लभति तथागत
दस्सनाय, न पि तथागतसावक लभति दस्सनाय, अपि च खो यथासुत
यथापरियत्त धम्म चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति मनसानुपेक्खति ।
तस्स यथासुत यथापरियत्त धम्म चेतसा अनुवितक्कयतो अनुविचारयतो 10
मनसानुपेक्खतो अनुत्तरे उपधिसङ्ख्ये चित्त विमुच्चति । अय, आनन्द,
छट्ठो आनिससो कालेन अत्थुपपरिक्खाय । इमे खो, आनन्द, छ आनि-
ससा कालेन धम्मस्सवने कालेन अत्थुपपरिक्खाया” ति ।

३ छलभिजातिसुत्तं

१ एक समय भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पव्वते ।
अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा 15
भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो
आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — “पूरणेन, भन्ते, कस्सपेन
छलभिजातियो’ पञ्जत्ता — तण्हाभिजाति पञ्जत्ता, नीलाभिजाति
पञ्जत्ता, लोहिताभिजाति पञ्जत्ता, हलिद्दाभिजाति पञ्जत्ता, सुक्का-
भिजाति पञ्जत्ता, परमसुक्काभिजाति पञ्जत्ता । 20

२ “तत्रिद, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन तण्हाभिजाति पञ्जत्ता,
ओरब्भिका सूकरिका^१ साकुणिका मागविका लुद्धा मच्छघातका चोरा
चोरघातका बन्धनागारिका ये वा पनञ्जे पि केचि कुरुरकम्मन्ता ।

३ “तत्रिदं, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन नीलाभिजाति पञ्जत्ता,
भिक्खू कण्टकवुत्तिका^२ ये वा पनञ्जे पि केचि कम्मवादा किरियवादा^३ । 25

४ “तत्रिद, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन लोहिताभिजाति पञ्जत्ता,
निगण्ठा एकसाटका ।

१ छलभिजातियो — सी०, स्या०, रो० । २ सूकरिका — स्या० । ३ कण्ठाधि-
मुत्तिका — स्या०, कण्ठकवुत्तिका — रो० । ४ क्रियवादा — म० ।

५ "तत्रिद, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन हनिद्वाभिजाति पञ्चत्ता, गिही भोदातवसना अचेलक्सावका ।

६ "तत्रिद, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन सुक्कामिजाति पञ्चत्ता आजीवका आजीवकिनियो ।

७ "तत्रिद, भन्ते, पूरणेन कस्सपेन परमसुक्कामिजाति पञ्चत्ता, नन्दो वच्छो किंसी' सङ्खिच्चो मक्खलि गोसालो । पूरणेन, भन्ते, कस्सपेन इमा छल्लमिजातियो पञ्चत्ता" ति ।

८ "किं पनानन्द, पूरणस्स कस्सपस्स सव्वो लोको एतद्वन्ननु जानाति इमा छल्लमिजातियो पञ्चापेतु" ति ?

"ना हेत, भन्ते" ।

९ "सैम्यथापि, भानन्द, पुरिसो दलिहो अस्सको अनान्हिको, तस्स अकामकस्स विम भोलमोय्यु' - 'इद ते, अम्मो पुरिस, मस च सादित्तव्य, मूल च अनुप्पदातब्ब' ति । एवमेव खो, भानन्द, पूरणेन कस्स पेन अप्पटिञ्जाय एतेस समणआहणान इमा छल्लमिजातियो पञ्चत्ता, यया त बासेन अव्यसेन असेत्तञ्चुना अकुसलेन ।

१० "अह खो पनानन्द, छल्लमिजातियो पञ्चापेमि । ४ सुभाहि, सायुक मनसि करोहि, मासिस्सामी" ति । "एव, भन्ते" ति खो आयस्सा भानन्दो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतद्वचोच - "कस्मा भानन्द, छल्लमिजातियो ? इधानन्द, एकच्चो कण्हाभिजातियो समानो कण्ह धम्म अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो कण्हाभिजातियो समानो सुक्क धम्म अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो कण्हाभिजातियो समानो अकण्ह असुक्क निब्बान अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो सुक्कामिजातियो समानो कण्ह धम्म अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो सुक्कामिजातियो समानो सुक्क धम्म अभिजायति । इध पनानन्द, एकच्चो सुक्कामिजातियो समानो अकण्ह असुक्क निब्बान अभिजायति ।

१० "कथं भानन्द कण्हाभिजातियो समानो कण्ह धम्म अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो नीने कुसे पञ्चाजातो होति - अण्णस कुसे वा नेसायकुसे वा धेनकुसे वा रथकारकुसे वा पुक्कसकुसे वा, वसिदै

अप्पन्नपानभोजने कसिरवुत्तिके, यत्थ कसिरेन घासच्छादो लब्भति ।
 सो च होति दुब्बण्णो दुद्दसिको ओकोटिमको वन्हावाधो काणो वा कुणी
 वा खञ्जो वा पक्खहतो वा, न लाभो अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स
 मालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन दुच्चरित
 चरति, वाचाय दुच्चरित चरति, मनसा दुच्चरित चरति । सो कायेन 5
 दुच्चरित चरित्वा, वाचाय दुच्चरित चरित्वा, मनसा दुच्चरित चरित्वा
 कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपात निरय उपपज्जति ।
 एव खो, आनन्द, कण्हाभिजातियो^१ समानो कण्ह धम्म अभिजायति ।

११. “कथं चानन्द, कण्हाभिजातियो समानो सुक्कं धम्म अभि-
 जायति ? इधानन्द, एकच्चो नीचे कुले पच्चाजातो होति — चण्डालकुले 10
 वा पे० .. सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन सुचरित चरति, वाचाय
 सुचरितं चरति, मनसा सुचरित चरति । सो कायेन सुचरित चरित्वा,
 वाचाय सुचरितं चरित्वा, मनसा सुचरितं चरित्वा कायस्स भेदा पर
 मरणा सुगतिं सगं लोक उपपज्जति । एव खो, आनन्द, कण्हाभि-
 जातियो समानो सुक्क धम्म अभिजायति । 15

१२ “कथं, चानन्द, कण्हाभिजातियो समानो अकण्ह असुक्क
 निब्बान अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो नीचे कुले पच्चाजातो होति
 — चण्डालकुले वा पे० । सो च होति दुब्बण्णो दुद्दसिको ओको-
 टिमको । सो केसमस्सु ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगा-
 रस्मा अनगारिय पब्बजति । सो एव पब्बजितो समानो पञ्च नीवरणे 20
 पहाय चेतसो उपक्किलेसे पञ्जाय दुब्बलीकरणे, चतूसु सतिपट्टानेसु
 सुप्पतिट्ठितचित्तो, सत्त बोज्झङ्गे यथाभूत भावेत्वा अकण्ह असुक्क
 निब्बान अभिजायति । एव खो, आनन्द, कण्हाभिजातियो समानो
 अकण्ह असुक्क निब्बान अभिजायति ।

१३. “कथं, चानन्द, सुक्काभिजातियो समानो कण्ह धम्मं अभि-
 जायति ? इधानन्द, एकच्चो उच्चे कुले पच्चाजातो होति — खत्ति-
 महासालकुले वा ब्राह्मणमहासालकुले वा गहपतिमहासालकुले वा, अद्दे
 महद्धने महाभोगे पट्टतजातरूपरजते पट्टतवित्तूपकरणे पट्टतघनधञ्जे ।
 सो च होति अभिरूपो दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय 25

समभ्रागतो, लाभी अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मालागधविलेपनस्स
 सेम्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन दुच्चरित चरति, वाचाय दुच्चरित
 चरति, मनसा दुच्चरित चरति । सो कायेन दुच्चरित चरित्वा, वाचाय
 दुच्चरित चरित्वा, मनसा दुच्चरित चरित्वा कायस्स भेदा पर मरणा
 ५ अपाय दुर्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । एव स्रो, आनन्द, सुक्कामि
 जातियो समानो कण्हं धम्मं अभिजायति ।

१४ “कथं चानन्द, सुक्कामिजातियो समानो सुक्कं धम्मं
 अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो उच्चं भुले पञ्चाजातो होति -
 सत्तियमहासालकुले वा पे० सेम्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन
 १० सुचरित चरति, वाचाय सुचरित चरति, मनसा सुचरित चरति । सो
 कायेन सुचरित चरित्वा, वाचाय सुचरित चरित्वा मनसा सुचरित
 चरित्वा कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सन्ना लोकं उपपज्जति । एव स्रो
 आनन्द, सुक्कामिजातियो समानो सुक्कं धम्मं अभिजायति ।

१५ “कथं चानन्द, सुक्कामिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं
 १५ निब्बानं अभिजायति ? इधानन्द, एकच्चो उच्चं भुले पञ्चाजातो
 होति - सत्तियमहासालकुले वा ब्राह्मणमहासालकुले वा गृहपतिमहा
 सालकुले वा अद्दे' महद्धने महाभोगे पट्टतजातरूपरज्जे पट्टतविसुपकरणे
 पट्टतधनधम्मं । सो च होति अभिरूपो दस्सनीयो पासादिको परमाय
 वण्णपोक्खरत्ताय समभ्रागतो, लाभी अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स
 २० नासागधविलेपनस्स सेम्यावसथपदीपेय्यस्स । सो केसमस्सु ओहारेत्वा
 कासायानि यत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पट्वज्जति । सो
 एव पट्वजितो समानो पट्वं नीवरणे पहाय चेतसा उपक्खिलसे पट्टाय
 दुस्ससीवरणे चतुमु सत्तिपट्टानेसु सुप्पतिट्ठितचित्तो, सत्तं वोग्गज्जं यथा
 भूतं भावेत्वा अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति । एव स्रो, आनन्द,
 २५ सुक्कामिजातियो समानो अकण्हं असुक्कं निब्बानं अभिजायति । इमा
 गो आनन्द 'छल्लमिजातिया' ति ।

४ आसयसुत्त

१ ‘अहिं भिक्खवे भम्मेहि समभ्रागतो भिक्खु आहुनय्यो
 हाति पाहुनेय्या भिक्खवेय्यो अज्जसिगरणीयो अनुत्तरं पुज्जयत्तत्तं

लोकस्स । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो ये आसवा संवरा पहातब्बा ते सवरेन पहीना होन्ति, ये आसवा पटिसेवना पहातब्बा ते पटिसेवनाय पहीना होन्ति, ये आसवा अधिवासना पहातब्बा ते अधिवासनाय पहीना होन्ति, ये आसवा परिवज्जना पहातब्बा ते परिवज्जनाय पहीना होन्ति, ये आसवा विनोदना पहातब्बा ते विनोदनाय पहीना होन्ति, ये आसवा भावना पहातब्बा ते भावनाय पहीना होन्ति । 5

२ “कतमे च, भिक्खवे, आसवा सवरा पहातब्बा ये संवरेन पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिसो चक्खुन्द्रिय-सवरसवुतो विहरति । य हिस्स, भिक्खवे, चक्खुन्द्रियसवर असवुतस्स विहरतो उप्पज्जेय्यु आसवा विघातपरिळाहा, चक्खुन्द्रियसवर सवुतस्स विहरतो एवस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । पटिसङ्खा योनिसो सोतिन्द्रिय पे० घानिन्द्रिय जिह्विन्द्रिय कायिन्द्रिय 10
मनिन्द्रियसवरसवुतो विहरति । य हिस्स, भिक्खवे, मनिन्द्रियसवर असवुतस्स विहरतो उप्पज्जेय्यु आसवा विघातपरिळाहा, मनिन्द्रिय-सवर सवुतस्स विहरतो एवस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । 15
इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा सवरा पहातब्बा ये सवरेन पहीना होन्ति ।

३ “कतमे च, भिक्खवे, आसवा पटिसेवना पहातब्बा ये पटिसेवनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्खा योनिसो वीवर पटिसेवति — ‘यावदेव सीतस्स पटिघाताय, उण्हस्स पटिघाताय, डसमकसवातातपसिरिसपसम्फस्सान’ पटिघाताय, यावदेव हिरिकोपीन- 20
पटिच्छादनत्थ’ । पटिसङ्खा योनिसो पिण्डपात पटिसेवति — ‘नेव दवाय न मदाय न मण्डनाय न विभूसनाय, यावदेव इमस्स कायस्स ठितिया यापनाय, विहिंसूपरतिया ब्रह्मचरियानुग्गहाय, इति पुराण च वेदन पटिहङ्गामि, नव च वेदन न उप्पादेस्सामि, यात्रा च मे भविस्सति अन- 25
वज्जता च फासुविहारो च’ । पटिसङ्खा योनिसो सेनासन पटिसेवति — ‘यावदेव सीतस्स पटिघाताय, उण्हस्स पटिघाताय, डसमकसवातातप-सिरिसपसम्फस्सान पटिघाताय, यावदेव उतुपरिस्सयविनोदनपटिसत्ता-नारामत्थ’ । पटिसङ्खा योनिसो गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिवखार पटिसेवति — ‘यावदेव उप्पन्नान वेय्यावाधिकानं वेदनान पटिघाताय, अब्बा-

पञ्चपरमताया ति । य हिस्स, भिक्खवे, अप्पटिसेवतो उप्पज्जम्यु
आसवा विधातपरिळाहा, पटिसेवतो एवस से आसवा विधातपरिळाहा
न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे आसवा पटिसेवना पहातव्वा ये
पटिसेवनाय पहीना होन्ति ।

- ५ “कतमे च, भिक्खवे, आसवा अधिवासना पहातव्वा च
अधिवासनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्गा योनिंसा
समो होति सीतस्स उप्पहस्स, जिघच्छाय पिपासाम् । उसमक्खवातात्त-
सिरिसवसम्फस्सान, दुरुत्तान दुरागतान वचनपपान, उप्पन्नान सारीरि-
कान वेदनान दुक्खान तिव्वान खरान कटुकान असातान अमनापान
पाणहरान अधिवासकजातिको होति । य हिस्स भिक्खव, अनधि-
वासको उप्पज्जेम्यु आसवा विधातपरिळाहा, अधिवासतो' एवस च
आसवा विधातपरिळाहा न होन्ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, आसवा
अधिवासना पहातव्वा ये अधिवासनाय पहीना होन्ति ।

- ५ “कतमे च, भिक्खवे, आसवा परिवज्जना पहातव्वा च
परिवज्जनाय पहीना होन्ति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पटिसङ्गा योनिंसा
चण्ड हत्थि परिवज्जेति, चण्ड अस्स परिवज्जेति, चण्ड गोण परिवज्जेति
चण्ड कुक्कुर परिवज्जेति अहिं स्थाणु कण्टकट्टान सोय्म पपात चन्दनिक
ओळिगल्ल यथारूपे अनासने' निसिन्न यथारूपे अगोचरे चरन्त यथारूप
पापके मित्ते भजन्त विज्झू सव्वहाचारी पापकेसु ठानेसु ओक्खेय्युं सो
त च' अनासन त च अगोचर ते च पापके मित्ते पटिसङ्गा योनिंसा परि-
वज्जति । य हिस्स भिक्खवे अपरिवज्जयतो उप्पज्जम्यु आसवा
विधातपरिळाहा परिवज्जयतो एवस से आसवा विधातपरिळाहा न
होन्ति । इमे वुच्चन्ति भिक्खवे आसवा परिवज्जना पहातव्वा ये
परिवज्जनाय पहीना होन्ति ।

- ६ “यत्तमे च भिक्खवे आसवा विनोदना पहातव्वा ये विनो-
नाय पहीना होन्ति ? इध भिक्खवे भिक्खु पटिसङ्गा योनिंसा उप्पन्न
वामविमवस' नाधिवासति पजहति विनादति भ्यन्तीपरोति अनभाय
गमति, पटिसङ्गा यानिगा उप्पन्न व्यापादयित्तकं पे०... उप्पन्न
विहिगायित्तवा .. उप्पण्णप्पे पापमे अयुससे धम्मे नाधियासेति पजहति

२ “बुज्जानं खो एतं, गृहपति, तया गिहिता कामभोगिना पुत्तसम्बाधसयनं भज्जावसन्तेन, कासिकचन्दनं पञ्चनुभोन्तेन, मासगन्धविलेपनं धारयन्तेन, जातरूपरजतं सावियन्तेन इमे वा अरहन्तो इमं वा अरहत्तमं समापन्ना इति ।

३ “आरब्धिको चेत् पि, गृहपति, भिक्षुं होति उद्यतो उन्नतो चपलो मुखरो विकिण्णवाचो मुट्ठस्सति असम्पजानो असमाहितो विग्मन्तचित्तो पाकतिन्द्रियो । एव सो तेनङ्गेन गारम्हो । आरब्धिको चेत् पि, गृहपति, भिक्षुं होति अनुद्यतो अनुन्नतो अचपलो अमुखरो अविक्किण्णवाचो उपट्ठितस्सति सम्पजानो समाहितो एकगचित्ता संवृतिन्द्रियं

१० एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

४ “गामन्तविहारी चेत् पि, गृहपति, भिक्षुं होति उद्यतो .. पे० एव सो तेनङ्गेन गारम्हो । गामन्तविहारी चेत् पि, गृहपति, भिक्षुं होति अनुद्यतो .. पे० एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

५ “पिण्डपातिको चेत् पि, गृहपति, भिक्षुं होति उद्यतो .. पे० एव सो तेनङ्गेन गारम्हो । पिण्डपातिको चेत् पि, गृहपति, भिक्षुं होति अनुद्यतो .. पे० एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

६ “नेमन्तनिको चेत् पि, गृहपति, भिक्षुं होति उद्यतो .. पे०.. एव सो तेनङ्गेन गारम्हो । नेमन्तनिको चेत् पि, गृहपति, भिक्षुं होति अनुद्यतो .. पे०.. एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

७ “पसुकूलिको चेत् पि, गृहपति, भिक्षुं होति उद्यतो .. पे०.. एव सो तेनङ्गेन गारम्हो । पसुकूलिको चेत् पि, गृहपति, भिक्षुं होति अनुद्यतो .. पे० एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

८ “गृहपतिचीवरघरो चेत् पि, गृहपति, भिक्षुं होति उद्यतो उन्नतो चपलो मुखरो विकिण्णवाचो मुट्ठस्सति असम्पजानो असमाहितो विग्मन्तचित्तो पाकतिन्द्रियो । एव सो तेनङ्गेन गारम्हो । गृहपतिचीवरघरो चेत् पि, गृहपति, भिक्षुं होति अनुद्यतो अनुन्नतो अचपलो अमुखरो अविक्किण्णवाचो उपट्ठितस्सति सम्पजानो समाहितो एकगचित्ता संवृतिन्द्रियो । एवं सो तेनङ्गेन पाससो ।

“इह त्वं, गृहपति, सद्धेयं दानं देहि । सद्धेये ते दानं ददतो पितं

पर्यादिस्ति । सो त्वं पसन्नचित्तो कायस्म भेदा पर मग्णा मुगतिं सगं लोक उपपज्जिस्ससी” ति ।

“एमाहं, भन्ते, अज्जतगो मद्धे दानं दस्सामी” ति ।

६. हत्थिसारिपुत्तसुत्तं

१. एवं मे नुत्तं । एकं समयं भगवा वाराणसियं विहरति वसिपनने म्रिगदाये । तेन खो पन समयेन सम्बहुला थेरा भिक्खू पच्छा- 5
भत्तं पिण्डपातपट्टिककल्ता मण्डलमाले मन्त्रिसिन्ना सन्निपतिता अभिवम्म-
कयं कथेन्ति । तत्र मुदं आयस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो थेगन भिक्खूनं
अभिवम्मकयं कथेन्तानं अन्तरन्तरं कयं ओपातेति । अयं खो आयस्मा
महाकोट्टिको आयस्मन्तं चित्तं हत्थिसारिपुत्त एतद्वोच - “मायस्मा
चित्तो हत्थिसारिपुत्तो थेगन भिक्खूनं अभिवम्मकयं कथेन्तानं अन्त- 10
रन्तरं कयं ओपातेसि”, याव कयापरियोमानं आयस्मा चित्तो आगमेतू”
ति । एवं वृत्ते आयस्मतो चित्तस्स हत्थिसारिपुत्तस्स सहायका भिक्खू
आयस्मन्तं महाकोट्टिकं एतद्वोचु - “मायस्मा महाकोट्टिको आयस्मन्तं
चित्तं हत्थिसारिपुत्तं अपमादेमि, पण्डितो आयस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो ।
पहोति आयस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो थेगन भिक्खूनं अभिवम्मकय 15
कथेनू” ति ।

२. “दुज्जानं खो एत, आवुसो, परस्म चेतोपरियायं अजानन्तेहि ।
इवावुसो, एकच्चो पुगलो तावदेव सोरनसोरतो होति, निवातनिवातो
होति, उपमन्तुपमन्तो होति, याव मत्थारं उपनिस्साय विहरति अज्जतरं
वा गन्टानियं मन्नहाचारि । यतो च खो सो व्यक्कम्यतेव सत्थारा, 20
व्यक्कम्यति गन्टानियेहि मन्नहाचारीहि, सो संमट्ठो विहरति भिक्खूहि
भिक्खूनीहि उपासकेहि उपामिकाहि रज्जा’ गजमहामत्तेहि तित्थियेहि
तित्थियस्रावकेहि । तस्स संमट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाकतस्स भम्ममनूयुत्तस्स
विहरन्तो गगो चित्तं अनुद्धमेति । सो रागानुद्धमितेन चित्तेन भिक्खं
पच्चक्काय हीनायवन्ति । 25

३. “मेय्यथापि, आवुसो, गोणो किट्ठादो दामेन वा बद्धे —
वा ओद्धो । यो नु खो, आवुसो, एवं वदेय्य — ‘न दानाय गोणो

१. महाकोट्टिको — सी०, रो० । २. आपातेति — स्वा० । ३

४. रागानुद्धमेन — सी०, रो० ।

पुनदेव किट्ट भोतरिस्सती' ति, सम्मा नु खो सो, भावुसो, वदमानो वदेय्या' ति ?

“नो हिद, भावुसो” ।

“ठान हेत, भावुसो, विज्जति, य सो गोणो किट्टादो दाम वा
 ५ छेत्वा वज वा भिन्दित्वा, अथ पुनदेव किट्ट भोतरेय्या ति । एवमेव
 खो, भावुसो, इधेवच्चो पुग्गलो तावदेव सोरत्तसोरतो होति, निवात
 निवातो होति, उपसन्तुपसन्तो हाति याव सत्थार उपनिस्साय विहरति
 अञ्जतर वा गळ्ढानिय सन्नह्मचारि । यतो च खो सो वपक्कस्सतेव
 सत्थारा वपक्कस्सति गळ्ढानियेहि सन्नह्मचारीहि सो ससट्ठो विहरति
 ० भियखूहि भियखूनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्ज्या राजमहामत्तेहि
 तित्थियहि तित्थियसावकेहि । तस्स ससट्ठस्स विस्सट्ठस्स पाक्कस्स
 भस्समनुमुत्तस्स विहरतो रागो पित्त अनुदसेति । सो रागानुदसितेन
 चित्तेन सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

४ “इध पनावुसो एक्कच्चो पुग्गलो विविज्जेव कामेहि पे०

५ पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि पठमस्स ज्ञानस्सा ति
 ससट्ठो विहरति भियखूहि पे० सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।
 सेय्यथापि, भावुसो, चातुम्महापथे थुल्लफुसितवो देवो वस्सन्तो रज
 अन्तरघापेय्य, चिक्खल्ल पातुक्करेय्य । यो नु खो, भावुसो, एव वदेय्य —
 'न दानि अमुस्मि चातुम्महापथे पुनदेव रजो पातुभविस्सती' ति, सम्मा
 १० नु खो सो भावुसो, वदमानो वदेय्या' ति ?

“नो हिद, भावुसो” ।

“ठान हेत, भावुसो विज्जति य अमुस्मि चातुम्महापथे मनुस्सा
 वा अतिक्कमेय्युं गोपमू वा अतिक्कमेय्युं वातातपो वा स्नेहगत परिया
 दियय्य' अथ पुनदेव रजो पातुभवेय्या ति । एवमेव खो, भावुसो
 २५ इधेवच्चो पुग्गलो विविज्जेव कामेहि पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज
 विहरति । सो 'लाभिम्हि पठमस्स ज्ञानस्सा' ति ससट्ठो विहरति
 भियखूहि पे० ... सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

५ “इध पनावुसो एक्कच्चो पुग्गलो वित्तवक्कविचारान थूपसमा
 .. पे०... दुत्थियं ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि दुत्थियस्स

ज्ञानस्सा' ति संसट्ठो विहरति भिक्खूहि पे० सिक्ख पच्चक्खाय
हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे
महन्त तळाक, तत्थ थुल्लफुसितको देवो वुट्ठो सिप्पिसम्बुक पि सक्खर-
कठल पि अन्तरधापेय्य । यो नु खो, आवुसो, एव वदेय्य — 'न दानि
अमुस्मि तळाके पुनदेव सिप्पिसम्बुका वा सक्खरकठला वा पातुभविसन्ती' 5
ति, सम्मा नु खो सो, आवुसो, वदमानो वदेय्या" ति ?

“नो हिद, आवुसो” ।

“ठान हेत, आवुसो, विज्जति, य अमुस्मि तळाके मनुस्सा वा
पिवेय्यु, गोपसू वा पिवेय्यु, वातातपो वा स्नेहगत परियादियेय्य, अथ
पुनदेव सिप्पिसम्बुका पि सक्खरकठला पि पातुभवेय्यु ति । एवमेव 10
खो, आवुसो, इधेकच्चो पुग्गलो वितक्कविचारान वूपसमा पे०
दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि दुतियस्स ज्ञानस्सा'
तिससट्ठो विहरति भिक्खूहि पे० सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति ।

६ “इध पनावुसो, एकच्चो पुग्गलो पीतिया' च विरागा
पे० ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि ततियस्स 15
ज्ञानस्सा' ति ससट्ठो विहरति भिक्खूहि पे० सिक्ख पच्चक्खाय
हीनायावत्तति । सेय्यथापि, आवुसो, पुरिस पणीतभोजन भुत्तावि
आभिदोसिक' भोजन नच्छादेय्य । यो नु खो, आवुसो, एव वदेय्य —
'न दानि अमु पुरिस पुनदेव भोजन छादेस्सती' ति, सम्मा नु खो सो,
आवुसो, वदमानो वदेय्या" ति ?

“नो हिद, आवुसो” ।

“ठान हेत, आवुसो, विज्जति, अमु' पुरिस पणीतभोजन भुत्तावि
यावस्स सा ओजा काये ठस्सति ताव न अज्ज भोजन छादेस्सति ।
यतो च ख्वस्स सा ओजा अन्तरधायिस्सति, अथ पुनदेव त भोजन छादेय्या
ति । एवमेव खो, आवुसो, इधेकच्चो पुग्गलो पीतिया च विरागा 25
पे० ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो 'लाभिम्हि ततियस्स
ज्ञानस्सा' ति ससट्ठो विहरति भिक्खूहि पे० सिक्ख पच्चक्खाय
हीनायावत्तति ।

७ “इष, पनावुसो, एकच्चो पुगलो सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि चतुत्थस्स ज्ञानस्सा’ ति ससट्ठो विहरति भिक्खूहि पे० सिक्ख पच्चवक्खाय हीनायावत्तति । सेय्यथापि, भावुसो, पवत्तसङ्खेपे उदकरह्दो निवातो विगतकमिको । यो नु खो भावुसो, एव वदेय्य — ‘न दानि भमुस्मि उदकरह्दो पुनदेव कमि पातुमविस्सती’ ति सम्मा नु खो सो, भावुसो वदमानो वदेय्या’ ति ?

“नो हिं व भावुसो ।

“ठान हेत, भावुसो, विज्जति या पुरत्थिमाय दिसाय भाग च्छेय्य भुसा वातवुट्ठि । सा तस्मि उदकरह्दो ऊर्मि जनेय्य । या पच्छिमाय दिसाय भागच्छेय्य पे० या उत्तराय विसाय भागच्छेय्य या दक्खिणाय दिसाय भागच्छेय्य भुसा वातवुट्ठि । सा तस्मि उदकरह्दो ऊर्मि जनेय्या ति । एवमेव खो भावुसो इषेक्कच्चो पुगलो सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पे० .. चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि चतुत्थस्स ज्ञानस्सा ति ससट्ठो विहरति भिक्खूहि पे० सिक्ख पच्चवक्खाय हीनायावत्तति ।

८ “इष पनावुसो, एकच्चो पुगलो सम्बन्धिमित्तान भननसि कारा भनिमित्त चेतोसमाधि उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिम्हि भनिमित्तस्स चेतोसमाधिस्सा ति ससट्ठो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रञ्जना राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थिय सावकेहि । तस्स ससट्ठस्स धिस्सट्ठस्स पाकत्तस्स भस्समनुयुत्तस्स विहरतो रागो चित्त भमुदसति । सो रागानुदसितेन चित्तेन सिक्ख पच्च वक्खाय हीनायावत्तति । सेय्यथापि, भावुसो राजा वा राजमहामत्तो वा चतुरङ्गिनिया सेनाय भवानमगगप्पटिपलो भञ्जतरस्मि वनसण्ढे एमरत्ति वास उपगच्छेय्य । तत्र हृत्थिसद्देन भस्ससद्देन रथसद्देन पत्ति सद्देन भेरिपणवसङ्घट्टिणबनिघादसद्देन चीरिक्खसद्दो भन्तरघायेय्य’ । यो नु खो, भावुसो एव वदेय्य — ‘न दानि भमुस्मि वनसण्ढे पुनदेव चीरिक्खसद्दो पातुमविस्सती’ ति सम्मा नु खो सो भावुसो वदमानो वदेय्या ति ?

“नो हिदं, आवुसो” ।

“ठान हेत, आवुसो, विज्जति, य सो राजा वा राजमहामत्तो वा तम्हा वनसण्डा पक्कमेय्य, अथ पुनदेव चीरिकसद्दो पातुभवेय्या ति । एवमेव खो, आवुसो, इधेकच्चो पुग्गलो सब्बनिमित्तान मनसिकारा अनिमित्त चेतोसमाधि उपसम्पज्ज विहरति । सो ‘लाभिस्मिह अनिमित्तस्स चेतोसमाधिस्सा’ ति ससद्दो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि उपासकेहि उपासिकाहि रज्जा राजमहामत्तेहि तित्थियेहि तित्थिय- 5 सावकेहि । तस्स ससद्दस्स विस्सद्दस्स पाकतस्स भस्समनुयुत्तस्स विहरतो रागो चित्तं अनुद्धसेति । सो रागानुद्धसितेन चित्तेन सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तती” ति ।

10

६ अथ खो आयस्मा चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो अपरेन समयेन सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति । अथ खो चित्तस्स हृत्थिसारिपुत्तस्स सहायका भिक्खू येनायस्मा महाकोट्टिको तेनुपसङ्गमिसु, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्त महाकोट्टिक एतदवोचु — “किं नु खो आयस्मता महाकोट्टिकेन चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो चेतसा चेतो परिच्च विदितो — ‘इमास च इमासं 15 च विहारसमापत्तीन चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो लाभी, अथ च पन सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती’ ति, उदाहु देवता एतमत्थ आरोचेसु — ‘चित्तो, भन्ते, हृत्थिसारिपुत्तो इमास च इमास च विहारसमापत्तीन लाभी, अथ च पन सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती’” ति ?

“चेतसा^१ चेतो परिच्च विदितो मे, आवुसो — ‘चित्तो हृत्थिसारिपुत्तो इमास च इमासं च विहारसमापत्तीन लाभी, अथ च पन सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती’ ति । देवता पि मे एतमत्थ आरोचेसु — ‘चित्तो, भन्ते, हृत्थिसारिपुत्तो इमास च इमास च विहारसमापत्तीन लाभी, अथ च पन सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सती’ ति । 20

१० अथ खो चित्तस्स हृत्थिसारिपुत्तस्स सहायका भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्गमिसु, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिंसु । एकमन्त निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्त एतदवोचु — “चित्तो, भन्ते, हृत्थिसारिपुत्तो इमास च इमास च विहारसमापत्तीन लाभी, अथ च पन सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तती” ति ।

“न, भिक्षवे, चित्तो चिर सरिस्सति नेक्खम्मस्सा” ति ।

११ अथ सो चित्तो हत्थिसारिपुत्तो नचिरस्सेव केसमस्सु
 ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अञ्छावेत्वा अगारस्मा अनगारिय
 पब्बजि । अथ सो आयस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो एको वूपकट्ठा
 ५ अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता
 सम्मदेव अगारस्मा अनगारिय पब्बजन्ति तदनुत्तर — ब्रह्मचरियपरियो
 सान दिट्ठेव धम्मे सय अमिञ्जा सच्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहासि ।
 “स्त्रीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय कत्त करणीय, नापर इत्थत्ताया” ति
 मग्गमञ्जासि । अञ्जातरो च पनायस्मा चित्तो हत्थिसारिपुत्तो अरहत
 १० अहोसी ति ।

७ मज्जेसुत्त

१ एव मे सुत । एक समय भगवा याराणसिय विहरति
 इसिपत्तने मिगदाये । तेन सो पन समयेन सम्बहुलान धेरान भिक्षून
 पञ्चामत्त पिण्डपातपटिक्कन्तान मज्जेलमाळे सन्निसिञ्चान सन्निपतितान
 अयमन्तराकथा उदपादि — “वुत्तमिद, आवुसो, भगवता पारायने
 १५ मेत्तेम्यपञ्हे —

‘यो उभोन्ते विदित्वान, मज्जे मन्ता न सिप्पति’ ।

त वूमि महापुरिसो ति, सोध सिम्बिनिमच्चगा” ति ॥

२ “कतमो नु सो, आवुसो, एको अन्तो, कतमो वुत्तियो अन्तो,
 किं मज्जे का सिम्बिनी ति ? एव वुत्ते अञ्जातरो भिक्षु धेरे भिक्षू
 २० एतदयोच — “फत्सो सो, आवुसो, एको अन्तो, फत्ससमुदयो वुत्तियो
 अन्तो फत्सनिरोधो मज्जे, तण्हा सिम्बिनी तण्हा हि न सिम्बति
 तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिम्बसिया । एतावता सो आवुसो, भिक्षु
 अभिञ्जय्य अभिजानाति परिञ्जेम्यं परिजानाति, अभिञ्जेम्य
 अभिजानन्तो परिञ्जेम्य परिजानन्तो दिट्ठव धम्मे दुक्खस्सन्तपरो
 २५ होती” ति ।

३ एव वुत्ते अञ्जातरो भिक्षु धेरे भिक्षू एतदयोच — “अतीतं
 सो आवुसा, एको अन्तो अनागत वुत्तियो अन्तो, पच्चुप्पन्न मज्जे, तण्हा

सिब्बिनी, तण्हा हि न सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिया ।
 एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्य अभिजानाति, परिञ्जेय्य
 परिजानाति, अभिञ्जेय्य अभिजानन्तो परिञ्जेय्य परिजानन्तो दिट्ठेव
 धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होती” ति ।

४ एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “सुखा, 5
 आवुसो, वेदना एको अन्तो, दुक्खा वेदना दुतियो अन्तो, अदुक्खमसुखा
 वेदना मज्झे, तण्हा सिब्बिनी, तण्हा हि न सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स
 अभिनिब्बत्तिया । एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्य अभि-
 जानाति, परिञ्जेय्य परिजानाति, अभिञ्जेय्य अभिजानन्तो परि-
 ञ्जेय्यं परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होती” ति । 10

५ एव वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “नाम
 खो, आवुसो, एको अन्तो, रूप दुतियो अन्तो, विञ्जाण मज्झे, तण्हा
 सिब्बिनी; तण्हा हि न सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिया ।
 एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्य अभिजानाति, परिञ्जेय्य
 परिजानाति, अभिञ्जेय्य अभिजानन्तो परिञ्जेय्य परिजानन्तो दिट्ठेव 15
 धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होती” ति ।

६ एव वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “छ
 खो, आवुसो, अज्झत्तिकानि आयतनानि एको अन्तो, छ बाहिरानि
 आयतनानि दुतियो अन्तो, विञ्जाण मज्झे, तण्हा सिब्बिनी, तण्हा हि
 न सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिब्बत्तिया । एत्तावता खो 20
 आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्य अभिजानाति, परिञ्जेय्य परिजानाति,
 अभिञ्जेय्य अभिजानन्तो परिञ्जेय्य परिजानन्तो दिट्ठेव धम्मो
 दुक्खस्सन्तकरो होती” ति ।

७ एव वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “सक्कायो
 खो, आवुसो, एको अन्तो, सक्कायसमुदयो दुतियो अन्तो, सक्कायनिरोधो 25
 मज्झे, तण्हा सिब्बिनी, तण्हा हि न सिब्बति तस्स तस्सेव भवस्स अभि-
 निब्बत्तिया । एत्तावता खो, आवुसो, भिक्खु अभिञ्जेय्य अभिजानाति,
 परिञ्जेय्य परिजानाति, अभिञ्जेय्य अभिजानन्तो परिञ्जेय्य परि-
 जानन्तो दिट्ठेव धम्मो दुक्खस्सन्तकरो होती” ति ।

८ एव वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु थेरे भिक्खू एतदवोच — “व्याक्त
 खो, आवुसो, अम्हेहि सब्बेहेव यथासक पटिभान । आयामावुसो, येन 30

भगवा तेनुपसङ्कमिस्साम, उपसङ्कमित्वा भगवतो एतमत्य आरो
चेस्साम । यथा नो भगवा व्याकरिस्सति तथा न धारेस्सामा” ति ।
“एवमावुसो” ति सो थेरा भिक्खू तस्स भिक्खुनो पच्चस्सोसु ।

६ अथ सो थेरा भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्क-
मित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्ना सो
थेरा भिक्खू यावत्तको अहोसि सम्बेहेव सद्धि कथासत्त्वापो, त सम्ब भगवतो
आरोचेसु । “कस्स नु सो, मन्ते, सुभासित” ति ?

“सब्बेस धो, भिक्खवे, सुभासित परिघायेन, अपि च य मया
सन्धाय भासित पारायने मेत्तेम्यपञ्हे —

‘यो उभोन्ते’ विदित्वाण, मज्जे मन्ता न लिप्पति ।

त वूमि महापुरिसो ति, सोध सिम्बिनिमच्चगा ति ।

“त सुणाय, साधुक मनसि करोष, भासिस्सामी” ति । “एव,
मन्ते” ति सो थेरा^१ भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

१० “फस्सो सो, भिक्खवे, एको अन्तो, फस्ससमुच्चयो दुतियो
अन्तो, फस्सनिरोधो मज्जे, तण्हा सिम्बिनी, तण्हा हि न सिम्बति
तस्स तस्सेव भवस्स अभिनिव्यसिया । एतावता सो, भिक्खवे,
भिक्खु अभिज्जेम्य अभिज्जानाति, परिज्जेम्य परिज्जानाति, अभिज्जेम्य
अभिज्जानन्तो परिज्जेम्य परिज्जानन्तो विट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो
होती” ति

८ पुरिसिम्भियञ्जाणसुत्त

१ एवं मे सुत्त । एक समयं भगवा कोसलेसु चारिक घरमानो
महता भिक्खुसङ्घेन सद्धि येन दण्डकप्पक नाम कोसलान निगमो
तदवसरि । अथ सो भगवा मग्गा ओक्कम्म अञ्जतरस्मि स्खस्समूले
पञ्जत्ते आसने निसीदि । ते च भिक्खू दण्डकप्पक पविसिन्तु आयसय
परियेसितुं ।

२ अथ सो आयस्मा आनन्दो सम्बट्ठलेहि भिक्खूहि सद्धि येन
अधिरयसी नदी तेनुपसङ्कमि गतानि परिसिञ्चितु । अधिरवसिया

१ धारेय्याना — रया । २ उभोन्ते — रया रो । ३ रया कोन्धे
मत्ति ।

नदिया गत्तानि परिसिञ्चित्वा पञ्चुत्तरित्वा एकचीवरो अट्ठासि गत्तानि पुब्बापयमानो^१ । अथ खो अञ्जतरो भिक्खु येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्त आनन्द एतदवोच — “किं नु खो, आवुसो आनन्द, सब्ब चेतसो समन्नाहरित्वा नु खो देवदत्तो भगवता व्याकतो — ‘आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो’ ति, उदाहु कैनचिदेव परियायेना’ ति ?

“एव खो पनेत, आवुसो, भगवता व्याकत” ति ।

३ अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — “इधाह, भन्ते, सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि येन^२ अचिरवती नदी तेनुपसङ्गमि गत्तानि परिसिञ्चितु । अचिरवतिया नदिया गत्तानि परिसिञ्चित्वा पञ्चुत्तरित्वा एकचीवरो अट्ठासि^३ गत्तानि पुब्बापयमानो । अथ खो, भन्ते, अञ्जतरो भिक्खु येनाह तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा म एतदवोच — “किं नु खो, आवुसो, आनन्द सब्ब चेतसो समन्नाहरित्वा नु खो देवदत्तो भगवता व्याकतो — ‘आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो ति, उदाहु कैनचिदेव परियायेना’ ति ? एवं वुत्ते अह, भन्ते, त भिक्खु एतदवोच — ‘एव खो पनेत, आवुसो, भगवता व्याकत’” ति ।

४ “सो वा^४ खो, आनन्द, भिक्खु नवो भविस्सति अचिरपब्बजितो, थेरो वा पन बालो अव्यत्तो^५” । कथ हि नाम य मया एकसेन व्याकत तत्थ द्वेज्झ आपज्जिस्सति । नाह, आनन्द, अञ्ज एकपुग्गल पि समनुपस्सामि, यो एव मया सब्ब चेतसो समन्नाहरित्वा व्याकतो, यथयिद देवदत्तो । यावकीवञ्चाह, आनन्द, देवदत्तस्स वालग्गकोटि-नित्तुदनमत्त पि सुक्कधम्म^६ अद्दस, नेव तावाह देवदत्त व्याकासि — ‘आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो’ ति । यतो च खो अह, आनन्द, देवदत्तस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमत्त पि सुक्कधम्म न अद्दस, अथाह देवदत्त व्याकासि — ‘आपायिको देवदत्तो नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिच्छो’ ति ।

१ पुव्वसदिसानि कुष्मानो — स्या० । २ स्या० पोत्यके नत्थि । ३ अट्ठासि — स्या०, रो० । ४ च — स्या० । ५ अव्यत्तो — रो० । ६ सुक्क धम्म — स्या०, रो० ।

५ “सेम्यथापि, आनन्द गूयकूपो साधिकपोरिसो पूरो गूयस्स समतित्तिको । तत्र पुरिसो ससीसको निमुग्गा अस्स । तस्स कोष्धिदेव पुरिसो उप्पज्जेम्य’ अत्थकामो हितकामो योगक्खेमकामो तम्हा गूयकूपा उद्धरितुकामो । सो त गूयकूप समन्तानुपरिगच्छन्तो नेव’ पस्सेम्य तस्स

६ “एतस्स, भगवा, कासो, एतस्स, सुगत, बालो य भगवा पुरिसिन्द्रियञ्चाणानि विभजेम्य । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

“तेनहानन्द, सुणाहि, साधुक मनसि करोहि, भासिस्सामी” ति । “एव भन्ते” ति सो आरम्भा आनन्दो भगवतो पञ्चस्सोसि ।

७ “इषाह आनन्द, एकच्च पुगल एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स सो पुगलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा ति । तमेन अपरेण समयेण एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स सो पुगलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च इवस्स कुसलमूल असमुच्छिन्न, तम्हा तस्स कुसला कुसल पातुमविन्सति । एवमय पुगलो आरति अपरिहानधम्मो भविस्सती’ ति । सेम्यथापि आनन्द, बीजानि असण्णानि अपूतीनि अवातातपहतानि सारदानि सुखसयित्तानि सुखेत्ते सुपरिकम्मकत्ताय भूमिया निव्विस्तानि । जानेम्यासि त्व आनन्द, इमानि बीजानि वुद्धि’ विरू

८ “एव भन्ते ।

“एवमेव सो अह आनन्द इधेक्कच्च पुगल एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स सो पुगलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा ति । तमेन अपरेण समयेण एव चेतसा चेतो

परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स’ कुसलमूल असमुच्छिन्न, तम्हा तस्स कुसला कुसल पातुभविस्सति । एवमय पुग्गलो आर्याति अपरिहानधम्मो भविस्सती’ ति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एव पि खो, आनन्द, 5
तथागतस्स पुरिसिन्द्रियज्ञाण चेतसा चेतो परिच्च विदित होति ।
एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स आर्याति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति ।

८ “इध पनाहु, आनन्द, एकच्च पुग्गल एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला 10
पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेण समयेण एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स अकुसलमूल असमुच्छिन्न, तम्हा तस्स अकुसला अकुसल पातुभविस्सति । एवमय पुग्गलो आर्याति परिहानधम्मो भविस्सती’ ति । सेय्यथापि, आनन्द, बीजानि अखण्डानि 15
अपूतीनि अवातातपहतानि सारदानि^२ सुखसयितानि पुथुसिलाय निविहन्तानि । जानेय्यासि त्व, आनन्द, नयिमानि बीजानि बुद्धि विरूढि वेपुल्ल आपज्जिस्सन्ती” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“एवमेव खो अहु, आनन्द, इधेकच्च पुग्गल एव चेतसा चेतो 20
परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेण समयेण एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स अकुसलमूल असमुच्छिन्न, तम्हा तस्स अकुसला अकुसल पातुभविस्सति । एवमय पुग्गलो आर्याति 25
परिहानधम्मो भविस्सती’ ति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसिन्द्रियज्ञाण चेतसा चेतो परिच्च विदित होति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स आर्याति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति ।

६ “इयं पनाह, आनन्द, एकञ्च पुग्गल एव’ चेत्तसा चेत्तो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स स्रो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेत्तसा चेत्तो परिच्च पजानामि — ‘नत्थि इमस्स पुग्गलस्स वालग्गफोटित्तुदनमत्तो पि सुक्को धम्मो, समन्नागतोय’ पुग्गलो एकन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्मेहि, कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जिस्सती’ ति । सेम्यथापि, आनन्द, बीजानि खण्डानि पूतीनि वातातपहतानि सुखेस्से सुपरिकम्मकताय भूमिया निक्खिस्तानि । जानेय्यासि त्व, आनन्द, नयिमानि बीजानि बुद्धि विरुन्धि वेपुल्ल आपज्जिस्सन्ती’ ति ?

“एव, भन्ते” ।

“एवमेव स्रो अह, आनन्द, इधेकञ्च पुग्गल एव चेत्तसा चेत्तो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स स्रो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेत्तसा चेत्तो परिच्च पजानामि — ‘नत्थि इमस्स पुग्गलस्स वालग्गफोटित्तुदनमत्तो पि सुक्को धम्मो, समन्नागतोय पुग्गलो एकन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्मेहि, कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जिस्सती’ ति । एव पि स्रो आनन्द तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेत्तसा चेत्तो परिच्च विदितो होति । एव पि स्रो आनन्द, तथागतस्स पुरिसिन्द्रियञ्चाण चेत्तसा चेत्तो परिच्च विदित होति । एव पि स्रो आनन्द, तथागतस्स आयाति धम्म समुप्पादो चेत्तसा चेत्तो परिच्च विदितो होती’ ति ।

१० एव युत्ते आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — “सक्का नु स्रो भन्ते, इमेस तिण्ण पुग्गलान अपरे पि तयो पुग्गला सप्पटिभागा पञ्चापेत्तु’ ति ?

“सक्का आनन्दा, ति भगवा अवोच’ — “इधाह आनन्द, एकञ्च पुग्गल एव चेत्तसा चेत्तो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स स्रो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेत्तसा चेत्तो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स स्रो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता अकुसला धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च

ख्वस्स कुसलमूल असमुच्छिन्न, त पि सब्बेन सब्ब समुग्घात गच्छति ।
 एवमय पुग्गलो आयति परिहानधम्मो भविस्सती' ति । सेय्यथापि,
 आनन्द, अङ्गारानि आदित्तानि सम्पज्जलितानि सजोतिभूतानि^१ पुथु-
 सिलाय निक्खित्तानि । जानेय्यासि त्व, आनन्द, नयिमानि अङ्गारानि
 वुद्धि विरूहि वेपुल्ल आपज्जिस्सन्ती" ति ?

5

“एव, भन्ते” ।

“सेय्यथापि वा पन, आनन्द, सायन्हसमय^२ सुरिये ओगच्छन्ते ।

जानेय्यासि त्व, आनन्द, आलोको अन्तरधायिस्सति अन्धकारो पातु-
 भविस्सती" ति ?

“एव, भन्ते” ।

10

“सेय्यथापि वा, पनानन्द, अभिदो^३ अद्वरत्त^४ भत्तकालसमये ।

जानेय्यासि त्व, आनन्द, आलोको अन्तरहितो अन्धकारो पातुभूतो" ति ?

“एव, भन्ते” ।

“एवमेव खो अह, आनन्द, इधेकच्च पुग्गल एव चेतसा चेतो
 परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा
 अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च
 पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स कुसला धम्मा अन्तरहिता, अकुसला
 धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स कुसलमूल असमुच्छिन्न^५, त पि
 सब्बेन सब्ब समुग्घात गच्छति । एवमय पुग्गलो आयति परिहानधम्मो
 भविस्सती' ति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा
 चेतो परिच्च विदितो होति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरि-
 सिन्द्रियञ्जाण चेतसा चेतो परिच्च विदित होति । एव पि खो, आनन्द,
 तथागतस्स आयति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति ।

15

20

११ “इध पनाह, आनन्द, एकच्च पुग्गल एव चेतसा चेतो
 परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा
 अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च
 पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला
 धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स अकुसलमूल असमुच्छिन्न, त पि

25

१ सज्जोतिभूतानि — स्या० । २ सायन्हसमये — स्या०, सायन्हसमय — रो० ।
 ३-४ अभिदोसअद्वरत्त — स्या०, अभिदोसे अद्वरत्त — रो० । ५ असमुच्छिन्न — स्या० ।

सर्व्वेन सर्व्व समुग्धात गच्छसि । एवमय पुगलो आर्यसि अपरिहान
धम्मो भविस्सती' ति । सेय्यथापि, भानन्द, अङ्गारानि आदित्तानि
सम्पज्जलितानि सजोसिभूतानि सुक्खे तिणपुञ्जे वा कट्टपुञ्जे वा निम्बि
त्तानि । जानेम्यासि त्व, भानन्द, इमानि अङ्गारानि वुद्धि विरुन्धि

5 वेपुत्त आपज्जिस्सन्ती" ति ?

“एव भन्ते” ।

“सेय्यथापि वा पनानन्द, रत्तिया पच्चूससमय सुरिये' उग
च्छन्ते । जानेम्यासि त्व, भानन्द, अन्धकारो अन्तरघामिस्सति, आलोको
पातुभविस्सती" ति ?

10 “एव, भन्ते” ।

“सेय्यथापि वा पनानन्द, अभिदो मज्झन्धिके' भत्तकालसमये ।
जानेम्यासि त्व भानन्द, अन्धकारो अन्तरहितो आलोको पातुभूतो" ति ?

“एव, भन्ते” ।

“एवमेव खो अह, भानन्द, इधेकच्च पुगल एव चेतसा चेतो

15 परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुगलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा
अकुसला पि धम्मा' ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च
पजानामि — ‘इमस्स खो पुगलस्स अकुसला धम्मा अन्तरहिता, कुसला
धम्मा सम्मुखीभूता । अत्थि च ख्वस्स अकुसलमूल असमुच्छिन्न त पि
सय्येन सर्व्व समुग्धात गच्छसि । एवमय पुगलो आर्यसि अपरिहान
20 धम्मो भविस्सती' ति । एव पि खो भानन्द, तथागतस्स पुरिसपुगलो
चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एव पि खो, भानन्द, तथागतस्स
पुरिसिन्द्रियआण चेतसा चेतो परिच्च विदित होति । एव पि खो,
भानन्द तथागतस्स आर्यसि धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो
होति ।

25 १२ “इध पनाह, भानन्द एमच्च पुगल चेतसा चेतो परिच्च
पजानामि — ‘इमस्स खो पुगलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला
पि धम्मा' ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च पजा
नामि — ‘अत्थि इमस्स पुगलस्स आलगावटिनिस्तुदनमत्तो पि अकुसलो
धम्मो समन्नागतोय पुगलो एयन्तमुयवेहि धनयज्जहि धम्मेहि, दिट्ठय

धम्मो परिनिव्वायिस्सती' ति । सेय्यथापि, आनन्द, अङ्गारानि सीतानि निव्वुतानि सुक्खे तिण्णपुञ्जे वा कट्ठपुञ्जे वा निविखत्तानि । जानेय्यासि त्व, आनन्द, नयिमानि अङ्गारानि वुद्धिं विरूहिं वेपुल्ल आपज्जिस्सन्ती" ति ?

“एव, भन्ते” ।

5

“एवमेव खो अह, आनन्द, इधेकच्च पुग्गल एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘इमस्स खो पुग्गलस्स विज्जमाना कुसला पि धम्मा अकुसला पि धम्मा’ ति । तमेन अपरेन समयेन एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘नत्थि इमस्स पुग्गलस्स वालग्गकोटिनित्तुदनमत्तो पि अकुसलो धम्मो, समन्नागतोय’ पुग्गलो एकन्तसुक्खेहि अनवज्जेहि धम्मोहि, दिट्ठेव धम्मो परिनिव्वायिस्सती’ ति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसपुग्गलो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स पुरिसिन्द्रियञ्जाण चेतसा चेतो परिच्च विदित होति । एव पि खो, आनन्द, तथागतस्स आर्याति धम्मसमुप्पादो चेतसा चेतो परिच्च विदितो होति ।

15

“तत्रानन्द, ये ते पुरिमा तयो पुग्गला तेस तिण्ण पुग्गलान एको अपरिहानधम्मो, एको परिहानधम्मो, एको आपायिको नेरयिको । तत्रानन्द, येमे पच्छिमा तयो पुग्गला इमेस तिण्ण पुग्गलान एको परिहानधम्मो, एको अपरिहानधम्मो, एको परिनिव्वानधम्मो” ति ।

६ निव्वेधिकमुत्तं

१ “निव्वेधिकपरियाय वो, भिक्खवे, धम्मपरियाय देसेस्सामि । त सुणाय, साधुक मनसि करोथ, भासिस्सामी” ति । “एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

20

२ “कतमो च सो, भिक्खवे, निव्वेधिकपरियायो धम्मपरियायो ? कामा, भिक्खवे, वेदितव्वा, कामान निदानसम्भवो वेदितव्वो, कामान वेमत्तता वेदितव्वा, कामान विपाको वेदितव्वो, कामनिरोधो वेदितव्वो, कामनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ।

25

३ “वेदना, भिक्खवे, वेदितव्वा, वेदनान निदानसम्भवो वेदितव्वो, वेदनान वेमत्तता वेदितव्वा, वेदनान विपाको वेदितव्वो, वेदना-निरोधो वेदितव्वो, वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ।

४ "सञ्ज्ञा, भिक्खवे, वेदितव्या, सञ्ज्ञान निदानसम्भवो वेदितव्यो, सञ्ज्ञान वेमत्तता वेदितव्या, सञ्ज्ञान विपाको वेदितव्यो, सञ्ज्ञानिरोधो वेदितव्यो सञ्ज्ञानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्या ।

५ "आसवा, भिक्खवे, वेदितव्या, आसवान निदानसम्भवो वेदितव्यो, आसवान वेमत्तता वेदितव्या, आसवान विपाको वेदितव्यो, आसवनिरोधो वेदितव्यो आसवनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्या ।

६ "कम्म भिक्खवे, वेदितव्य, कम्मान निदानसम्भवो वेदितव्यो, कम्मान वेमत्तता वेदितव्या, कम्मान विपाको वेदितव्यो, कम्म निरोधो वेदितव्यो, कम्मनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्या ।

७ "दुक्ख भिक्खवे, वेदितव्य, दुक्खस्स निदानसम्भवो वेदितव्यो दुक्खस्स वेमत्तता वेदितव्या, दुक्खस्स विपाको वेदितव्यो, दुक्ख निरोधो वेदितव्यो, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्या ।

८ "कामा, भिक्खवे वेदितव्या, कामान निदानसम्भवो वेदितव्यो कामान वेमत्तता वेदितव्या, कामान विपाको वेदितव्यो, काम निरोधो वेदितव्यो कामनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्या' ति, इति खो पनेत्त युत्त, किं घेत पटिञ्च युत्त ? पटिञ्चमे भिक्खवे कामगुणा — चक्खुविञ्छेम्या रूपा इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूपसंहिता रजनीया, सोत्तविञ्छेम्या सद्दा धानविञ्छेम्या गग्घा जिह्वाविञ्छेम्या रमा कायविञ्छेम्या फोट्ठव्या इट्ठा कन्ता मनापा पियरूपा कामूप संहिता रजनीया' । अपि च खो, भिक्खवे, नेत्ते कामा कामगुणा नामेत्ते भरियस्स विनये वुच्चन्ति —

सङ्कप्परागो पुरिसस्स कामो
नेत्ते' कामा यानि चित्रानि लोके ।
सङ्कप्परागो पुरिसस्स कामो
सिट्ठन्ति चित्रानि सयेव लोके ।
अयेत्य धीरा विनयन्ति छन्द' ति ॥

९ "यत्तमो च भिक्खवे कामान निदानसम्भवो ? पत्तो, भिक्खवे कामानं निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, कामान वेमत्तता ? अञ्जो, भिक्खवे, कामो रूपेसु, अञ्जो कामो सद्देसु, अञ्जो कामो गन्धेसु, अञ्जो कामो रसेसु, अञ्जो कामो फोढुव्वेसु । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कामान वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, कामान विपाको ? य खो, भिक्खवे, 5 कामयमानो तज्ज तज्ज अत्तभाव अभिनिव्वत्तेति पुञ्जभागिय वा अपुञ्जभागिय वा, अयं वुच्चति, भिक्खवे, कामान विपाको ।

“कतमो च, भिक्खवे, कामनिरोधो ? फस्सनिरोधो^१, भिक्खवे, कामनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो कामनिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीद – सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्मा- 10 कम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

“यतो^२ खो, भिक्खवे, अरियसावको एव कामे पजानाति, एव कामान निदानसम्भव पजानाति, एव कामान वेमत्तत पजानाति, एव कामान विपाक पजानाति, एव कामनिरोध पजानाति, एव काम- निरोधगामिनि^३ पटिपद पजानाति, सो इम निव्वेधिक ब्रह्मचरिय पजा- 15 नाति कामनिरोध । कामा, भिक्खवे, वेदितब्बा पे० कामनिरोध- गामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

१० “वेदना, भिक्खवे, वेदितब्बा पे० वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति खो पनेत वुत्त, किं चेत्त पटिच्च वुत्त ? तिस्सो इमा, भिक्खवे, वेदना – सुखा वेदना, दुक्खा वेदना, अदुक्खमसुखा 20 वेदना ।

“कतमो च, भिक्खवे, वेदनान निदानसम्भवो ? फस्सो, भिक्खवे, वेदनान निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, वेदनान वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, सामिसा सुखा वेदना, अत्थि निरामिसा सुखा वेदना, अत्थि सामिसा 25 दुक्खा वेदना, अत्थि निरामिसा दुक्खा वेदना, अत्थि सामिसा अदुक्खमसुखा वेदना, अत्थि निरामिसा अदुक्खमसुखा वेदना । अयं वुच्चति, भिक्खवे, वेदनान वेमत्तता ।

१ फस्सनिरोध – स्या० । २ यतो च – सी०, स्या०, रो० । ३ कामनिरोध- गामिनी – स्या०, ० गामिनि – रो० ।

“कतमो च, भिक्खवे, वेदनान विपाको ? य खो, भिक्खवे, वदियमानो’ तज्ज तज्ज अत्तभाव अभिनिव्वसेति पुञ्ञभागिय वा अपुञ्ञभागिय वा, अय वुच्चति, भिक्खवे, वेदनान विपाको ।

“कतमो च, भिक्खवे, वेदनानिरोधो ? फस्सनिरोधो’, भिक्खवे, वेदनानिरोधो । अयमेव अरियो अट्टङ्गिको मग्गो वेदनानिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्ययीद – सम्मादिट्ठि पे० .. सम्मासमाधि ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एव वेदन पजानाति, एव वेदनान निदानसम्भव पजानाति, एव वेदनान वेमत्तत पजानाति, एव वेदनान विपाक पजानाति एव वेदनानिरोध पजानाति, एव वेदनानिरोध गामिनि पटिपद पजानाति । सो इम निवेधिम ब्रह्मचरिय पजानाति वेदनानिरोध । वेदना भिक्खवे, वेदितव्वा .. पे० वेदनानिरोध गामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति य स वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

११ “मञ्ञा भिक्खव वेदितव्वा .. पे० सञ्ञानिरोध गामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति खो पनेत वुत्त, किं षत पटिच्च वुत्त ? छयिमा भिक्खवे, सञ्ञा – रूपसञ्ञा, सद्दसञ्ञा, गघ सञ्ञा रमसञ्ञा, फोद्वयसञ्ञा, धम्मसञ्ञा ।

“कतमो च, भिक्खवे, सञ्ञान निदानसम्भवो ? फस्सो, भिक्खवे सञ्ञान निदानसम्भवो ।

“कतमा च भिक्खवे, सञ्ञान वेमत्तता ? मञ्ञा, भिक्खवे मञ्ञा रपेमु अञ्ञा सञ्ञा सद्देमु, अञ्ञा सञ्ञा गगेमु अञ्ञा मञ्ञा रगेमु अञ्ञा मञ्ञा पोद्वयमु अञ्ञा सञ्ञा धम्मसु । अयं वुच्चति भिक्खवे, सञ्ञान वेमत्तता ।

“कतमा च, भिक्खवे, सञ्ञान विपाको ? याहारयेपण’, भिक्खवे सञ्ञां वदामि । यथा यथा न मञ्ञानानि तथा तथा वोहरति एव मञ्ञी अहमि ति । अयं वुच्चति भिक्खवे मञ्ञान विपाको ।

“कतमा च, भिक्खवे, मञ्ञानिरोधो ? पग्गतिरोपो भिक्खवे मञ्ञानिरोधो । अयमेव अरियो अट्टङ्गिको मग्गो मञ्ञानिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्ययीद – सम्मादिट्ठि .. पे० सम्मासमाधि ।

‘दत्ता गा भिक्खवे धरियमाणो एव मञ्ञा पजानाति एव मञ्ञान निदानसम्भव पजानाति, एव मञ्ञा वेमत्तता पजानाति

एव सञ्ज्ञान विपाकं पजानाति, एवं सञ्ज्ञानिरोधं पजानाति, एव सञ्ज्ञानिरोधगामिनि पटिपद पजानाति, सो इम निव्वेधिक ब्रह्मचरिय पजानाति सञ्ज्ञानिरोध । सञ्ज्ञा, भिक्खवे, वेदितव्वा पे० सञ्ज्ञानिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

5

१२ “आसवा, भिक्खवे, वेदितव्वा पे० आसवनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति खो पनेत वुत्त, कि चेत्त पटिच्च वुत्त ? तयोमे, भिक्खवे, आसवा – कामासवो, भवासवो, अविज्जासवो ।

“कतमो च, भिक्खवे, आसवान निदानसम्भवो ? अविज्जा, भिक्खवे, आसवान निदानसम्भवो ।

10

“कतमा च, भिक्खवे, आसवान वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, आसवा निरयगमनीया^१, अत्थि आसवा तिरच्छानयोनिगमनीया, अत्थि आसवा पेत्तिविसयगमनीया^२, अत्थि आसवा मनुस्सलोकगमनीया, अत्थि आसवा देवलोकगमनीया । अय वुच्चति, भिक्खवे, आसवान वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, आसवान विपाको ? य खो, भिक्खवे, अविज्जागतो तज्ज तज्ज अत्तभाव अभिनिव्वत्तेति पुञ्ञभागिय वा अपुञ्ञभागिय वा, अय वुच्चति, भिक्खवे, आसवान विपाको ।

15

“कतमो च, भिक्खवे, आसवनिरोधो ? अविज्जानिरोधो, भिक्खवे, आसवनिरोधो । अयमेव अरियो ऋट्ठङ्गिको मग्गो आसवनिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीद^३ – सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।

20

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एव आसवे पजानाति, एव आसवान निदानसम्भव पजानाति, एव आसवान वेमत्तत पजानाति, एव आसवान विपाक पजानाति, एव आसवान^४ निरोध^५ पजानाति, एव आसवान निरोधगामिनि पटिपद पजानाति, सो इम निव्वेधिक ब्रह्मचरिय पजानाति आसवनिरोध । आसवा, भिक्खवे, वेदितव्वा पे० आसवनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

25

१३ “कम्म, भिक्खवे, वेदितव्व पे० कम्मनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्वा ति, इति खो पनेत वुत्त, कि चेत्त पटिच्च वुत्त ?

१ निरयगामिनिया – सी०, निरयगमनिया – स्या०, रो० । २. पित्ति ० – रो० । ३ सेय्यथिद – म० । ४-४ आसवनिरोध – मी०, रो० ।

चेतनाह, भिक्खवे, कम्म वदामि । चेतयित्वा कम्म करोति - कायेन वाचाय' मनसा ।

“कतमो च, भिक्खवे, कम्मान निदानसम्भवो ? फत्सो, भिक्खवे, कम्मान निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, कम्मान वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, कम्म निरयवेदनीय, अत्थि कम्म तिरच्छानयोनिवेदनीय, अत्थि कम्म पेत्तिविसयवेदनीय अत्थि कम्म मनुस्सलोकवेदनीय, अत्थि कम्म देवलोकवेदनीय । अयं वुच्चति भिक्खवे कम्मान वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, कम्मान विपाको ? तिविधाह, भिक्खवे, कम्मान विपाक वदामि - दिट्ठेव' धम्मो उप्पज्जे वा अपरे वा परियाये । अयं वुच्चति भिक्खवे कम्मान विपाको ।

“कतमो च, भिक्खवे, कम्मनिरोधो ? फत्सनिरोधो, भिक्खव, कम्मनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो कम्मनिरोधगामिनी पटिपदा सेव्यधीद - सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।

“यतो स्रो भिक्खवे अरियसावको एव कम्म पजानाति, एव कम्मान निदानसम्भव पजानाति, एव कम्मान वेमत्तत पजानाति, एव कम्मान विपाक पजानाति एव कम्मनिरोध पजानाति एव कम्मनिरोध गामिनि पटिपदा पजानाति सो इमं निव्वेधिक् अट्ठचरिय पजानाति कम्मनिरोध । कम्म भिक्खवे, वेदितव्य पे० कम्मनिरोध गामिनी पटिपदा वेदितव्या ति इति य त वुत्त इमम पटिच्च वुत्त ।

१६ “दुक्ख भिक्खव वेदितव्य, दुक्खस्स निदानसम्भवो यदि तम्भा दुक्खस्स वेमत्तता वेदितव्या, दुक्खस्स विपाका वेदितव्यो, दुक्ख निराधो यन्तिव्यो दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितव्या ति, इति यो पनेत वुत्त किं चेत्त पटिच्च वुत्त ? जाति पि दुक्खा, जरा पि दुग्गा व्याधि पि दुक्खो मरण पि दुक्ख सोवपग्गिदेवदुक्खदामनस्सु पायासा पि दुक्खा य पिच्छ न लभति त पि दुक्ख मट्ठित्तन पञ्चुपादा नपग्गया दुक्खा ।

कतमो च भिक्खवे दुक्खस्स निदानसम्भवा ? तण्हा भिक्खवे दुग्गस्स निदानसम्भवो ।

“कतमा च, भिक्खवे, दुक्खस्स वेमत्तता ? अत्थि, भिक्खवे, दुक्ख अधिमत्त, अत्थि परित्त, अत्थि दन्धविरागि, अत्थि खिप्पविरागि । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खस्स वेमत्तता ।

“कतमो च, भिक्खवे, दुक्खस्स विपाको ? इध, भिक्खवे, एकच्चो येन दुक्खेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो सोचति किलमत्ति परि- 5 देवति, उरत्तालि^१ कन्दति, सम्मोह आपज्जति, येन वा पन दुक्खेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो बहिद्धा परियेद्वि आपज्जति — ‘को एकपद द्विपद जानाति’ इमस्स दुक्खस्स निरोधाया’ ति ? सम्मोहवेपवक वाह, भिक्खवे, दुक्ख वदामि परियेद्विवेपवक वा । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खस्स विपाको ।

10

“कतमो च, भिक्खवे, दुक्खनिरोधो ? तण्हानिरोधो, भिक्खवे, दुक्खनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो दुक्खस्स निरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीदं — सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एव दुक्ख पजानाति, एव दुक्खस्स निदानसम्भवं पजानाति, एव दुक्खस्स वेमत्तत पजानाति, एव 15 दुक्खस्स विपाक पजानाति, एव दुक्खनिरोध पजानाति, एव दुक्खनिरोध-गामिनि पटिपद पजानाति, सो इम निब्बेधिक ब्रह्मचरिय पजानाति दुक्खनिरोध । दुक्ख, भिक्खवे, वेदितब्ब, दुक्खस्स निदानसम्भवो वेदितब्बो, दुक्खस्स वेमत्तता वेदितब्बा, दुक्खस्स विपाको वेदितब्बो, दुक्ख-निरोधो वेदितब्बो, दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा वेदितब्बा ति, इति 20 य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

“अयं खो सो, भिक्खवे, निब्बेधिकपरियायो धम्मपरियायो” ति ।

1

१० सीहनादसुत्त

१ “छयिमानि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबलानि, येहि बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तेति । कतमानि छ ? इध, भिक्खवे, तथागतो

ठान च ठानतो भट्टान च भट्टानतो यथाभूत पजानाति । य पि, भिक्खवे, तथागतो ठान च ठानतो भट्टान च भट्टानतो यथाभूत पजानाति, इद पि, भिक्खवे तथागतस्स तथागतवल होति, य वल आगम्म तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तेति ।

२ “पुन च पर, भिक्खवे, तथागतो अतीतानागतपञ्चुप्पन्नान कम्मसमादानान ठानतो हेतुसो विपाक यथाभूत पजानाति । य पि, भिक्खवे तथागतो अतीतानागतपञ्चुप्पन्नान कम्मसमादानान ठानतो हेतुसो विपाक यथाभूत पजानाति, इद पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतवल होति, य वल आगम्म तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति ब्रह्मचक्क पवत्तेति ।

३ “पुन च पर, भिक्खवे, तथागतो ज्ञानविमोक्खसमाधि समापत्तीन सङ्खिसेस बोदान वुट्ठान यथाभूत पजानाति । य पि, भिक्खवे, तथागतो पे० इद पि, भिक्खवे तथागतस्स तथागतवल होति य वल आगम्म तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति ब्रह्मचक्क पवत्तेति ।

४ “पुन च पर भिक्खवे तथागतो अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति सेय्यधीद — एक पि जातिं द्वे पि जातियो पे० इति साकार सज्जेस अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति । य पि भिक्खवे तथागतो अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति सेय्यधीद — एक पि जातिं द्वे पि जातियो पे० .. इति साकार सज्जेस अनेकविहित पुब्बे निवास अनुस्सरति । इद पि भिक्खवे तथागतस्स तथागतवल होति, य वल आगम्म तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नत्ति ब्रह्मचक्क पवत्तेति ।

५ “पुन च पर, भिक्खवे, तथागतो दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिभकन्तमानुसकेन पे० यथाकम्मूपगे सत्त पजानाति । य पि भिक्खवे तथागतो दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिभकन्तमानुसकेन पे० यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति इद पि भिक्खवे तथागतस्स तथागतवल होति य वल आगम्म तथागतो आसभ ठान पटिजानाति परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तति ।

६ “पुन च पर, भिक्खवे, तथागतो आसवान खया पे० .

सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । य पि, भिक्खवे, तथागतो आसवान खया पे० सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति, इद पि, भिक्खवे, तथागतस्स तथागतबल होति, य बल आगम्म तथागतो आसभ ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तेति । इमानि 5 खो, भिक्खवे, छ तथागतस्स तथागतबलानि, येहि बलेहि समन्नागतो तथागतो आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति ।

७ “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागत ठान च ठानतो अट्टान च अट्टानतो यथाभूत जाणेन उपसङ्कमित्वा पञ्ह पुच्छन्ति । यथा यथा, 10 भिक्खवे, तथागतस्स ठान च ठानतो अट्टान च अट्टानतो यथाभूतं जाण विदित तथा तथा तेस तथागतो ठान च ठानतो अट्टान च अट्टानतो यथाभूत जाणेन पञ्ह पुट्ठो व्याकरोति ।

८ “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागत अतीतानागतपच्चुप्पन्नान कम्मसमादानान ठानसो हेतुसो विपाक यथाभूत जाणेन उपसङ्कमित्वा 15 पञ्ह पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स अतीतानागतपच्चुप्पन्नान कम्मसमादानानं ठानसो हेतुसो विपाक यथाभूत जाण विदित तथा तथा तेस तथागतो अतीतानागतपच्चुप्पन्नान कम्मसमादानान ठानसो हेतुसो विपाक यथाभूत जाणेन पञ्ह पुट्ठो व्याकरोति ।

९. “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागत ज्ञानविमोक्खसमाधिसमा- 20 पत्तीन सङ्किलेस वोदान वुट्ठान यथाभूत जाणेन उपसङ्कमित्वा पञ्ह पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीन सङ्किलेस वोदान वुट्ठान यथाभूत जाण विदित तथा तथा तेस तथागतो ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीन सङ्किलेस वोदान वुट्ठान यथा- 25 भूत जाणेन पञ्ह पुट्ठो व्याकरोति ।

१० “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागत पुब्बेनिवासानुस्सति यथाभूत जाणेन उपसङ्कमित्वा पञ्ह पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स पुब्बेनिवासानुस्सति यथाभूत जाण विदित तथा तथा तेस तथागतो पुब्बेनिवासानुस्सति यथाभूत जाणेन पञ्ह पुट्ठो व्याकरोति ।

११ “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागत सत्तान चुतूपपात यथामूत
आणेन उपसङ्कमित्वा पञ्च पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे, तथागतस्स
सत्तान चुतूपपात यथामूत आण विदित तथा तथा तेस तथागतो सत्तान
चुतूपपात यथामूत आणेन पञ्च पुट्ठो व्याकरोति ।

१२ “तत्र चे, भिक्खवे, परे तथागत आसवान खया’ पे० ..
यथामूत आणेन उपसङ्कमित्वा पञ्च पुच्छन्ति । यथा यथा, भिक्खवे,
तथागतस्स आसवान खया पे० यथामूत आण विदित तथा तथा
तेस तथागतो आसवान खया पे० यथामूत आणेन पञ्च पुट्ठो
व्याकरोति ।

१३ “तत्र, भिक्खवे, यम्पिद’ ठान च ठानतो अट्ठान च अट्ठानतो
यथामूत आण त पि समाहितस्स ववामि नो असमाहितस्स । यम्पिद
अतीतानागतपञ्चुप्पन्नान कम्मसमादानान ठानसो हेतुसो विपाक यथा
मूत आण त पि समाहितस्स ववामि नो असमाहितस्स । यम्पिद
ज्ञानविमोक्खसमाधिसमापत्तीन सङ्किलेस वोदान बुट्ठान यथामूत आण
त पि समाहितस्स ववामि नो असमाहितस्स । यम्पिद पुब्बेनिवासानु
स्सति यथामूत आण त पि समाहितस्स ववामि नो असमाहितस्स ।
यम्पिद सत्तान चुतूपपात यथामूत आण त पि समाहितस्स ववामि नो
असमाहितस्स । यम्पिद आसवान खया पे० यथामूत आणं त पि
समाहितस्स ववामि नो असमाहितस्स । इति खो, भिक्खवे, समाधि
मग्गो असमाधि कुम्मग्गो’ ति ।

महावग्गो खो’ ।

अस्सुत्तारं

सोणो फग्गुनो’ मिजाति’ आसवा वासुत्थि’ च’ ।

मज्जे आण निब्बेधिकं’ सीहनावो ति ते दया ति ॥

— ० —

१ धय - स्वा० । २ यमिदं - वी रो । ३ पठमो - स्वा । ४ फग्गुनं -
वी फग्गुनो - स्वा रो । ५ छट्ठाविजाठियो - वी स्वा रो ।
६-९ वासुत्थिहृत्थि मज्ज - वी रो वासुत्थेन - स्वा । ७-८ पत्थविजितपणनं -
वी रो पञ्चपत्ते विजितपणनं - स्वा । ९-१० उव्वं निब्बेधिकं-सीहनावेनवग्गो
ति - वी रो उव्वं निब्बेधि उव्वमा वनेन वग्गो ति - स्वा ।

७. देवतावग्गो

१ अनागामिफलसुत्तं

१ “छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अनागामिफल सच्छिकातु । कतमे छ ? अस्सद्विय, अहिरिक, अनोत्तप्प, कोसज्ज, मुट्ठस्सच्च, दुप्पज्जत — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो अनागामिफल सच्छिकातु ।

२ “छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो अनागामिफल सच्छिकातु । 5 कतमे छ ? अस्सद्विय, अहिरिक, अनोत्तप्प, कोसज्ज, मुट्ठस्सच्च, दुप्पज्जत — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो अनागामिफल सच्छिकातु” ति ।

२ अरहत्तसुत्तं

१ “छ भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय अभब्बो अरहत्त सच्छिकातु । कतमे छ ? थीन^१, मिद्ध, उद्धच्च, कुक्कुच्च, अस्सद्विय, पमाद — इमे 10 खो, भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय अभब्बो अरहत्त सच्छिकातु ।

२ “छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भब्बो अरहत्त सच्छिकातु । कतमे छ ? थीन, मिद्ध, उद्धच्च, कुक्कुच्च, अस्सद्विय, पमाद — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मे पहाय भब्बो अरहत्त सच्छिकातु” ति ।

३ मित्तसुत्तं

१ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु पापमित्तो पापसहायो पाप- 15 सम्पवद्दो, पापमित्ते सेवमानो भजमानो पथिरुपासमानो, तेस च दिट्ठानुगतिं आपज्जमानो आभिसमाचारिक धम्म परिपूरेस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘आभिसमाचारिक^२ धम्म अपरिपूरेत्वा सेख^३ धम्म^३ परिपूरेस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘सेख धम्म अपरिपूरेत्वा सीलानि परिपूरेस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘सीलानि अपरिपूरेत्वा कामरागं 20 वा रूपरागं वा अरूपराग वा पजहिस्सती’ ति नेत ठान विज्जति ।

२ “‘सो वत, भिक्षवे, भिक्षु कल्याणमित्तो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवञ्चो, कल्याणमित्ते सेवमानो भजमानो पयिस्पासमानो, सेसं च दिट्ठानुगतिं आपज्जमानो आभिसमाचारिकं धम्मं परिपूरेस्सती’
 ति ठानमेतं विज्जति । ‘आभिसमाचारिकं धम्मं परिपूरेत्वा सेसं धम्मं
 ५ परिपूरेस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । ‘सेसं धम्मं परिपूरेत्वा सीलानि परिपूरेस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । ‘सीलानि परिपूरेत्वा कामराग वा रूपराग वा अरूपराग वा पज्जहिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जती’ ति ।

४ सङ्गणिकारामसुत्त

१ “‘सो वत, भिक्षवे, भिक्षु सङ्गणिकारामो सङ्गणिकरतो’
 सङ्गणिकारामतं अनुयुत्तो, गणारामो गणरतो गणारामतं अनुयुत्तो,
 १० एको पविवेके अभिरमिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘एको पविवेके अभिरमन्तो चित्तस्स निमित्तं गहेस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।
 ‘चित्तस्स निमित्तं गण्हन्तो सम्मादिट्ठिं परिपूरेस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘सम्मादिट्ठिं अपरिपूरेत्वा सम्मासमाधिं परिपूरेस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘सम्मासमाधिं अपरिपूरेत्वा संयोजनानि पण
 १५ हिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति । ‘संयोजनानि अप्यह्मं निब्बानं सञ्चिक्खरिस्सती’ ति नेतं ठानं विज्जति ।

२ “‘सो वत, भिक्षवे, भिक्षु न सङ्गणिकारामो न सङ्गणि
 कारतो न सङ्गणिकारामतं अनुयुत्तो न गणारामो न गणरतो न गणारामतं
 अनुयुत्तो एको पविवेके अभिरमिस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । ‘एको
 २० पविवेके अभिरमन्तो चित्तस्स निमित्तं गहेस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति ।
 ‘चित्तस्स निमित्तं गण्हन्तो सम्मादिट्ठिं परिपूरेस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । ‘सम्मादिट्ठिं परिपूरेत्वा सम्मासमाधिं परिपूरेस्सती’ ति ठानमेतं विज्जति । ‘सम्मासमाधिं परिपूरेत्वा संयोजनानि पणहिस्सती’
 ति ठानमेतं विज्जति । ‘संयोजनानि पहाय निब्बानं सञ्चिक्खरिस्सती’
 २५ ति ठानमेतं विज्जती’ ति ।

५. देवतासुत्तं

१ अथ खो अञ्जतरा देवता अभिवक्कन्ताय रत्तिया अभि-
वक्कन्तवण्णा केवलकप्प जेतवन ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त ठिता
खो सा देवता भगवन्त एतदवोच — “छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो
अपरिहानाय सवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, 5
सङ्घगारवता, सिक्खागारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्तता — इमे
खो, भन्ते, छ धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती” ति । इदमवोच
सा देवता । समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ खो सा देवता “समनुञ्जो
मे सत्था” ति भगवन्त अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा तत्थेवन्तरधायि ।

२ अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि — 10
“इम, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिवक्कन्ताय रत्तिया अभिवक्कन्त-
वण्णा केवलकप्प जेतवन ओभासेत्वा येनाह तेनुपसङ्गमि, उपसङ्ग-
मित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त ठिता खो, भिक्खवे,
सा देवता म एतदवोच — ‘छयिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय
सवत्तन्ति । कतमे छ ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्घगारवता, 15
सिक्खागारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्तता — इमे खो, भन्ते, छ
धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती’ ति । इदमवोच, भिक्खवे,
सा देवता । इद वत्ता म अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा तत्थेवन्तरधायी”
ति ।

३ एव वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्त अभिवादेत्वा एतदवोच 20
— “इमस्स खो अह, भन्ते, भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन
अत्थ आजानामि । इध, भन्ते, भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति
सत्थुगारवताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च
सत्थुगारवताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू सत्थुगारवा तेस च वण्ण
भणति^१ भूत तच्छ कालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति . सङ्घगारवो 25
होति सिक्खागारवो होति सुवचो होति कल्याणमित्तो होति
कल्याणमित्तताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न कल्याणमित्ता
ते च कल्याणमित्तताय समादपेति । ये न   ”

तेस च वण्ण भणति भूत तच्छ कालेन । इमस्स खो अह, भन्ते
भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थ आआनामी' ति ।

४ "साधु साधु, सारिपुत्त । साधु खो त्व, सारिपुत्त, इमस्स मया
सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थ आआनासि । इध, सारिपुत्त,
५ भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति सत्थुगारवताय च वण्णवादी । य
चच्छे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगारवताय समादपेति । य
चच्छे भिक्खू सत्थुगारवा तेस च वण्ण भणति भूत तच्छ कालेन । अत्तना
च धम्मगारवो होति सङ्खगारवा होति .. सिक्खगारवो होति ...
सुवचो होति कल्याणमित्तो होति कल्याणमित्तताय च वण्णवादी ।
१० ये चच्छे भिक्खू न कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्तताय समादपति ।
ये चच्छे भिक्खू कल्याणमित्ता तेस च वण्ण भणति भूत तच्छ कालेन ।
इमस्स खो, सारिपुत्त, मया सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थो
दट्ठवो' ति ।

६ समाधिसुत्त

१ "सो वठ, भिक्खवे, भिक्खू न सन्तेन समाधिना न पणीतन
१५ न पटिप्पस्सदिसद्वेन' न एकोदिभावाधिगतेन अनेकविहित इद्विविध
पच्चनुभविस्सति - एको पि हुत्वा बहुधा भविस्सति, बहुधा पि हुत्वा
एको भविस्सति पे० याव अह्मसोका पि कायेन वस वत्तेस्सती' ति
नेत ठान विज्जति । 'दिब्बाय सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानु
सिक्खाय उभो सहे सुणिस्सति - दिब्बे च मानुसे' च ये दूरे सन्तिके भा'
२० ति नेत ठान विज्जति । 'परसत्तान परपुग्गलान चेतसा चेतो परिम्भ
पजानिस्सति - सराग धा चित्त सराग चित्त ति पजानिस्सति ... पे० ..
विमुत्त वा चित्त विमुत्त चित्त ति पजानिस्सती' ति नेत ठान विज्जति ।
'अननविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरिस्सति, सेय्यपीद - एक पि जाठि
द्वे पि जातियो पे०.. इति साचारं सउद्दसं अनेकविहित पुब्बेनिवास
२५ अनुस्सरिस्सती' ति नेत ठान विज्जति । दिब्बेन धम्मसुना विसुद्धन
अनिक्कन्तमानुमहेन सत्ते पस्सिस्सति ... पे० यथाक्कम्मूपगे सत्त

पजानिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति । आसवान खया पे० सच्छि-
कत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सती' ति नेतं ठानं विज्जति ।

२. “सो वत्त, भिक्खवे, भिक्खु सन्तेन समाधिना पणीतेन
पटिप्पस्सद्विलद्धेन एकोदिभावाधिगतेन अनेकविहितं इद्विविधं पच्चनु-
भविस्सति . पे० याव ब्रह्मलोका पि कायेन वसं वत्तेस्सती' ति ठान- 5
मेतं विज्जति । ‘दिब्बाय सोतधातुया विमुद्धाय अतिक्कन्तमानुसिकाय
उभो सहे सुणिस्सति — दिब्बे च मानुसे च ये दूरे सन्तिके चा’ ति ठानमेतं
विज्जति । ‘परसत्तान परपुग्गलान चेतसा चेतो परिच्च पजानिस्सति —
सरागं वा चित्तं सरागं चित्तं ति पजानिस्सति पे०. विमुत्तं वा चित्तं
विमुत्तं चित्तं ति पजानानिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । ‘अनेकविहितं 10
पुब्बेनिवास अनुस्सरिस्सति, सेय्यथीद — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो
पे० . इति साकारं सउद्देसं अनेकविहितं पुब्बेनिवास अनुस्सरिस्सती'
ति ठानमेतं विज्जति । ‘दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन
सत्ते पस्सिस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुव्वण्णे,
सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानिस्सती' ति ठानमेतं विज्जति । 15
‘आसवान खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पे० सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
विहरिस्सती' ति ठानमेतं विज्जती' ति ।

७ सक्खिभब्बसुत्तं

१ “छहि, भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो तत्र
तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणितुं सति सतिआयतने । कतमेहि छहि ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु ‘इमे हानभागिया धम्मा’ ति यथाभूतं नप्पजानाति, 20
‘इमे ठितिभागिया धम्मा’ ति यथाभूतं नप्पजानाति, ‘इमे विसेसभागिया
धम्मा’ ति यथाभूतं नप्पजानाति, ‘इमे निब्बेधभागिया धम्मा’ ति यथाभूतं
नप्पजानाति, असक्कच्चकारी च होति, असप्पायकारी च । इमेहि
खो, भिक्खवे, छहि धम्महि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो तत्र तत्रेव सक्खि-
भब्बतं पापुणितुं सति सतिआयतने ।

२ “छहि, भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो भिक्खु भब्बो तत्र
तत्रेव सक्खिभब्बतं पापुणितुं सति सतिआयतने । कतमेहि छहि ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु ‘इमे हानभागिया धम्मा’ ति यथाभूतं पजानाति,

‘इमे ठितिभागिया धम्मा’ ति यथाभूत पजानाति, ‘इमे विसेसभागिया धम्मा’ ति यथाभूत पजानाति, ‘इमे निव्वेधभागिया धम्मा’ ति यथाभूत पजानाति, सक्कञ्चकारी च होति, सप्पायकारी च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भव्यो तत्र तत्रेव सक्खिमव्वत
 ५ पापुणितु सति सतिआयत्तने” ति ।

८ वलसुत्त

१ “छहि भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भव्यो समा धिस्मि वलत पापुणितु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, न समाधिस्स ठितिकुसलो होति, न समाधिस्स घुट्टानकुसलो होति, असक्कञ्चकारी च होति, असातञ्चकारी
 १० च, असप्पायकारी च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भव्यो समाधिस्मि वलत पापुणितु ।

२ “छहि भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भव्यो समा धिस्मि वलत पापुणितु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, समाधिस्स ठितिकुसलो होति, समा
 १५ धिस्स घुट्टानकुसलो होति, सक्कञ्चकारी च होति, सातञ्चकारी च, सप्पायकारी च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भव्यो समाधिस्मि वलत पापुणितु” ति ।

९ पठमतज्ज्ञानसुत्त

१ “छ, भिक्खवे, धम्मे अप्पहाय भव्यो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितु । कतमे छ ? कामच्छन्दं, व्यापाद, धीनमिदं, उदञ्चपुत्तुच्चं,
 २० विनिविच्छं कामेगु एते पनस्स आदीनयो न यथाभूत सम्मप्यञ्जाय गुदिट्ठा हाति । इमे एते भिक्खवे, छ धम्मे अप्पहाय भव्यो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितु ।

२ “छ, भिक्खवे, धम्मे पहाय भव्यो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितु । कतमे छ ? कामच्छन्दं, व्यापाद, धीनमिदं, उदञ्चपुत्तुच्चं,
 २५ विनिविच्छं कामेगु एते पनस्स आदीनयो न यथाभूत सम्मप्यञ्जाय

सुदिट्ठो होति । इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मो पहाय भव्वो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं^१ ति ।

१० दुतियतज्ज्ञानसुत्तं

१. “छ, भिक्खवे, धम्मो अप्पहाय अभव्वो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे छ ? कामवितक्क, व्यापादवितक्क, विहिंसावितक्क, कामसञ्जा, व्यापादसञ्जा, विहिंसासञ्जा — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मो अप्पहाय अभव्वो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं ।

२ “छ, भिक्खवे, धम्मो पहाय भव्वो^१ पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं । कतमे छ ? कामवितक्कं, व्यापादवितक्क, विहिंसावितक्क, कामसञ्जां, व्यापादसञ्जा, विहिंसासञ्जा — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मो पहाय भव्वो पठमं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरितुं^२ ति ।

देवतावग्गो सत्तमो^३

तस्सुद्धानं

अनागामि अरह^४ मित्ता, सङ्गणिकारामदेवता^५ ।

समाधि^६ सक्खिभव्व बल^७, तज्ज्ञाना^८ अपरे दुवे ति^९ ॥

द. अरहत्तवग्गो^{१०}

१ दुक्खसुत्तं

१ “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मो दुक्खं विहरति सविघातं सउपायासं सपरिच्छाहं^१, कायस्स भेदा परमरणा दुग्गतिं पाटिकङ्खा । कतमेहि छहि ? कामवितक्केन, व्यापादवितक्केन, विहिंसावितक्केन, कामसञ्जाय, व्यापादसञ्जाय, विहिंसासञ्जाय — इमेहि, खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मो दुक्खं विहरति सविघातं सउपायासं सपरिच्छाहं, कायस्स भेदा परमरणा दुग्गतिं पाटिकङ्खा ।

१ स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २. दुतियो — स्या० । ३. अरहं च — सी०, रो० । ४ मित्तदेवता सोवत — सी०, देवतासति सक्खिबल — स्या०, मित्ता देवता सो वत — रो० । ५-५ सक्खि बलत ज्ञानं च — सी०, रो० । ६-६ अपरे दुवे पि चाति — सी०. रो० त ज्ञानं — स्या० । ७ अरहत्तवग्गो —

२ “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विट्ठेव धम्मे सुखं विहरति अविघातं अनुपायासं अपरिच्छाह, कायस्स मेवा परं मरणा सुगतिं पाटिकङ्का । कतमेहि छहि ? नेक्खम्मवित्तक्केन, अभ्यापाद वित्तक्केन, अविहिंसावित्तक्केन, नेक्खम्मसञ्जाय, अभ्यापादसञ्जाय, 5 अविहिंसासञ्जाय - इमेहि, खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु विट्ठेव धम्मो सुखं विहरति अविघातं अनुपायासं अपरिच्छाह, कायस्स मेवा परं मरणा सुगतिं पाटिकङ्का” ति ।

२ अरहत्तसुखं

१ “छ, भिक्खवे, धम्मो अप्पहायं अभन्वो अरहत्तं सञ्चिक्कात्तु । कतमे छ ? मानं, ओमानं, अतिमानं, अधिमानं, यम्म, अति- 10 निपातं - इमे खो, भिक्खवे छ धम्मो अप्पहायं अभन्वो अरहत्तं सञ्चिक्कात्तु ।

२ “छ, भिक्खवे, धम्मो पहायं भन्वो अरहत्तं सञ्चिक्कात्तु । कतमे छ ? मानं, ओमानं, अतिमानं, अधिमानं, यम्म, अतिनिपातं - इमे खो, भिक्खवे छ धम्मो पहायं भन्वो अरहत्तं सञ्चिक्कात्तु” ति ।

३ उत्तरिमनुस्सधम्मसुखं

१ “छ, भिक्खवे, धम्मो अप्पहायं अभन्वो उत्तरिमनुस्सधम्मं असमरियञ्जाणदस्सनविसेसं सञ्चिक्कात्तु । कतमे छ ? मुट्ठस्सञ्च, असम्प- 15 जञ्जं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारत्तं भोजने अमत्तञ्जुत्तं, कुहनं, तपनं - इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मो अप्पहायं अभन्वो उत्तरिमनुस्सधम्मं असमरियञ्जाणदस्सनविसेसं सञ्चिक्कात्तु ।

२ “छ, भिक्खवे, धम्मो पहायं भन्वो उत्तरिमनुस्सधम्मं असमरियञ्जाणदस्सनविसेसं सञ्चिक्कात्तु । कतमे छ ? मुट्ठस्सञ्च, असम्प- 20 जञ्जं, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारत्तं भोजने अमत्तञ्जुत्तं, कुहनं, तपनं - इमे खो भिक्खवे छ धम्मो पहायं भन्वो उत्तरिमनुस्सधम्मं असमरियञ्जाणदस्सनविसेसं सञ्चिक्कात्तु” ति ।

४ सुखसोमनस्ससुत्तं

१. “छहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मं सुखसोमनस्सबहुलो विहरति, योनि चस्स आरद्धा^१ होति आसवान खयाय । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु धम्मारागो होति, भावनारागो होति, पहानारागो होति, पविवेकारागो होति, अव्या-
पज्झारागो होति, निप्पपञ्चारामो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि^५ धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु दिट्ठेव धम्मं सुखसोमनस्सबहुलो विहरति, योनि चस्स आरद्धा होति आसवान खयाया” ति ।

५ अधिगमसुत्तं

१ “छहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु अभव्वो अन-
धिगत वा कुसल धम्म अधिगन्तु, अधिगत वा कुसल धम्म फाति^१ कातु^२ ।
कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न आयकुसलो च होति, न^{१०}
अपायकुसलो च होति, न उपायकुसलो च होति, अनधिगतान कुसलान
धम्मान अधिगमाय न छन्द जनेति, अधिगते कुसले धम्मं न आरक्खति^३,
सातच्चकिरियाय न सम्पादेति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्ममेहि
समन्नागतो भिक्खु अभव्वो अनधिगत वा कुसल धम्म अधिगन्तु, अधिगत
वा कुसल धम्म फाति कातु ।^{१५}

२ “छहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो अनधि-
गत वा कुसल धम्म अधिगन्तु, अधिगत वा कुसल धम्म फाति कातु ।
कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आयकुसलो च होति, अपाय-
कुसलो च होति, उपायकुसलो च होति, अनधिगतान कुसलान धम्मान
अधिगमाय छन्द जनेति, अधिगते कुसले धम्मं आरक्खति, सातच्च-^{२०}
किरियाय सम्पादेति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्ममेहि समन्नागतो
भिक्खु भव्वो अनधिगत वा कुसल धम्म अधिगन्तु, अधिगत वा कुसल
धम्म फाति कातु” ति ।

१ आरद्धो - स्या० । २-२ फातिकतु - सी०, फाति कातु - स्या०, रो० ।

३ आरक्खति - सी०, स्या०, रो० ।

६ महत्तत्तसुत्त

१ “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सव महत्तत्त’ वेपुल्लत्त पापुणाति धम्मोसु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आलाकवहुलो च होति योगवहुलो च वेदवहुलो च असत्तुट्ठिवहुलो च अनिक्खित्तघुरो च कुसलेसु धम्मोसु उत्तरि’ च पतारेति । इमेहि सो,
 ५ भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव महत्तत्त वेपुल्लत्त पापुणाति धम्मोसू’ ति ।

७ पठमनिरयसुत्त

१ “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एव निरये । कतमेहि छहि ? पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति मुसावादी होति, पाप्पिच्छो च, मिच्छादिट्ठि च ।
 १० इमेहि सो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एव निरये ।

२ “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एव सग्गे । कतमेहि छहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्ना दाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति अप्पिच्छो च, सम्मादिट्ठि च । इमेहि सो, भिक्खवे
 १५ छहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एव सग्गे’ ति ।

८ द्वितियनिरयसुत्त

१ “छहि भिक्खवे धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एव निरय । कतमेहि छहि ? पाणातिपाती’ होति अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति मुसावादी होति’ सुद्धो च पगग्गो च ।
 २० इमेहि सो भिक्खवे छहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एव निरये ।

२ “छहि भिक्खवे धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एव सग्गे । कतमेहि छहि ? पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्ना

१ महत्तत्त - त्व । २ उत्तरि - सी त्या रा । ३-४ मुसावादी होति विजुक्काचो होति पक्कवाचो होति सम्पण्यसायी होति - सी त्या सी ।

दाना पटिविरतो होति, कामेसुभिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, अलुद्धो च, अप्पगम्भो च । इमेहि खो भिक्खवे छहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एव सग्गे" ति ।

६ अगगधम्मसुत्तं

१ "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभव्वो अगग 5
धम्म अरहत्त सच्छिकात्तु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
अस्सद्धो होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी^१ होति, कुसीतो^२ होति,
दुप्पञ्जो होति, काये च जीविते च सापेक्खो होति । इमेहि खो,
भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अभव्वो अगग धम्म अरहत्त
सच्छिकात्तु ।

२ "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो अगग 10
धम्म अरहत्त सच्छिकात्तु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
सद्धो होति, हिरिमा होति, ओत्तप्पी होति, आरद्धविरियो होति, पञ्जवा
होति, काये च जीविते च अनपेक्खो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि
धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भव्वो अगग धम्म अरहत्त सच्छिकात्तु" ति ।

१० रत्तिदिवससुत्तं

१ "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो या रत्ति 15
वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो वुद्धि ।
कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु महिच्छो होति विघातवा
असन्तुट्ठो इत्तरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरि-
क्खारेन, अस्सद्धो होति, दुस्सीलो होति, कुसीतो होति, मुट्ठस्सति होति,
दुप्पञ्जो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतस्स 20
भिक्खुनो या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु
धम्मेसु, नो वुद्धि ।

२ "छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो या रत्ति
वा दिवसो वा आगच्छति वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो
परिहानि । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न महिच्छो होति 25

अविघातवा सन्तुट्ठो इतरीतरचीवरपिण्डपातसेनासनगिस्नानप्यञ्चय
भेसज्जपरिक्खारेन, सद्धा होति, सीलवा होति, आरद्धविरियो होति,
सतिमा होति, पञ्चवा होति । इमेहि स्तो, भिक्खवे, छहि धम्महि
समन्नागतस्स भिक्खुनो या रस्ति वा दिवसो या आगच्छति बुद्धियेव
पाटिकद्धा, कृसलेसु धम्मेषु नो परिहानी' ति ।

अरहत्तवमो भट्टमो' ।

तत्सुद्धान

दुक्ख अरहत्त उत्तरि^१ च, सुख अधिगमेन च ।
महन्तत्त^२ द्वय निरये^३, अग्गधम्म च रस्सियो^४ ति ॥

६ सीतिवग्गो

१ सीतिभावसुत्त

१ "छहि, भिक्खवे, धम्मेषु समन्नागतो भिक्खु अभव्यो अनुत्तर
सीतिभाव सञ्चिद्धकात्तु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यस्मि
समये चित्त निग्गहेतव्य तस्मि समये चित्त न निग्गण्हाति, यस्मि समये
चित्त पग्गहेतव्य तस्मि समये चित्त न पग्गण्हाति, यस्मि समये चित्त
सम्पहसितव्य तस्मि समये चित्त न सम्पहसेति, यस्मि समये चित्त अज्झु
पेक्खितव्य तस्मि समये चित्त न अज्झुपेक्खति हीनाधिमुत्तिको च होति,
सक्कायाभिरतो च । इमेहि स्तो, भिक्खवे, छहि धम्मेषु समन्नागता
भिक्खु अभव्यो अनुत्तर सीतिभाव सञ्चिद्धकात्तु ।

२ "छहि भिक्खवे धम्मेषु समन्नागतो भिक्खु भव्यो अनुत्तर
सीतिभाव सञ्चिद्धकात्तु । कतमेहि छहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु यस्मि
समये चित्त निग्गहेतव्य तस्मि समये चित्त निग्गण्हाति, यस्मि समये
चित्त पग्गहेतव्य तस्मि समये चित्त पग्गण्हाति, यस्मि समये चित्त सम्प
हसितव्य तस्मि समये चित्त सम्पहसेति यस्मि समये चित्त अज्झुपपिण
तव्य तस्मि समये चित्त अज्झुपेक्खति पणीताधिमुत्तिको च होति

१ तत्तिको - स्था । २ उत्तरि - नी रो । ३-४ इधनिरये - नी रो ,
अरहत्तपरिक्खारे - स्था । ४ रत्तिका - स्था ।

निब्बानाभिरतो च । इमेहि, खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भब्बो अनुत्तरं सीतिभावं सच्छिकातुं” ति ।

२ आवरणसुत्तं

१ “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियाम ओक्कमितु कुसलेसु धम्मेषु सम्मत्त । कतमेहि छहि ? कम्मावरणताय समन्नागतो होति, किलेसावरणताय समन्नागतो होति, 5 विपाकावरणताय समन्नागतो होति, अस्सद्धो च होति, अच्छन्दिक्को च, दुप्पञ्चो च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो नियाम ओक्कमितु कुसलेसु धम्मेषु सम्मत्त ।

२ “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियाम ओक्कमितु कुसलेसु धम्मेषु सम्मत्त । कतमेहि छहि ? न 10 कम्मावरणताय समन्नागतो होति, न किलेसावरणताय समन्नागतो होति, न विपाकावरणताय समन्नागतो होति, सद्धो च होति, छन्दिक्को च, पञ्चवा च । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियाम ओक्कमितु कुसलेसु धम्मेषु सम्मत्त” ति ।

३ वोरोपितसुत्तं

१ “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं 15 अभब्बो नियाम ओक्कमितु कुसलेसु धम्मेषु सम्मत्त । कतमेहि छहि ? माता जीविता वोरोपिता होति, पिता जीविता वोरोपितो होति, अरहं जीविता वोरोपितो होति, तथागतस्स दुट्ठेन चित्तेन लोहित उप्पादितं होति, सद्धो भिन्नो होति, दुप्पञ्चो होति जळो एळमूगो । इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो पि सद्धम्मं अभब्बो 20 नियाम ओक्कमितु कुसलेसु धम्मेषु सम्मत्त ।

२ “छहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुणन्तो सद्धम्मं भब्बो नियाम ओक्कमितु कुसलेसु धम्मेषु सम्मत्तं । कतमेहि छहि ? न माता जीविता वोरोपिता होति, न पिता जीविता वोरोपितो होति, न अरह जीविता वोरोपितो होति, न तथागतस्स दुट्ठेन चित्तेन लोहित 25

६ पहीनसुत्तं

१ “छयिमे, भिक्खवे, धम्मा दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना । कतमे छ ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सीलव्वतपरामासो, अपायगमनीयो रागो, अपायगमनीयो दोसो, अपायगमनीयो मोहो — इमे खो, भिक्खवे, छ धम्मा दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स पहीना” ति ।

७ अभव्वसुत्तं

१ “छ, भिक्खवे, धम्मे अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो उप्पा- 5
देतुं । कतमे छ ? सक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छ, सीलव्वतपरामास, अपाय-
गमनीय राग, अपायगमनीय दोस, अपायगमनीय मोह — इमे खो,
भिक्खवे, छ धम्मे अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो उप्पादेतु” ति ।

८ पठमअभव्वट्टानसुत्तं

१ “छयिमानि, भिक्खवे, अभव्वट्टानानि । कतमानि छ ?
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सत्थरि अगारवो विहरितुं अप्पत्तिस्सो, 10
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो धम्मे अगारवो विहरितुं अप्पत्तिस्सो,
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सङ्खे अगारवो विहरितुं अप्पत्तिस्सो,
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सिक्खाय अगारवो विहरितुं अप्पत्तिस्सो,
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अनागमनीय वत्थुं पच्चागन्तुं, अभव्वो
दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अट्ठम भव निव्वत्तेतु । इमानि खो, भिक्खवे, छ^१
अभव्वट्टानानी” ति ।

९ द्वितीयअभव्वट्टानसुत्तं

१ “छयिमानि, भिक्खवे, अभव्वट्टानानि । कतमानि छ ?
अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो कञ्चि सङ्खार निच्चतो उपगन्तु, अभव्वो
दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो कञ्चि सङ्खार सुखतो उपगन्तु, अभव्वो दिट्ठि-
सम्पन्नो पुग्गलो कञ्चि धम्म अत्ततो उपगन्तु, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो
पुग्गलो अनन्तरिय^१ कम्म^२ कातु, अभव्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो कोतूहल-

१ स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २-२ आनन्तरियकम्मं — सी०, अनन्तरियकम्म —
स्या०, रो० ।

मङ्गलेन सुद्धिं पञ्चागन्तु, भ्रमन्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो इतो बहिंसा
वक्खिणोप्य गयेसितु । इमानि स्रो, भिक्खवे, छ भ्रमन्वट्ठानानी' ति ।

१० तत्तिमभ्रमन्वट्ठानमुत्त

- १ "छमिमानि, भिक्खवे, भ्रमन्वट्ठानानि । कत्तमानि छ ?
भ्रमन्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो मात्तर जीविता वोरोपेतु, भ्रमन्वो दिट्ठि
सम्पन्नो पुग्गलो पित्तर जीविता वोरोपेतु, भ्रमन्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो
भरहन्ता जीविता वोरोपेतु, भ्रमन्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो तप्पामत्तस्स
कुट्ठेन चित्तेन लोहित उप्पादेतु, भ्रमन्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सङ्ग
भिन्दितु, भ्रमन्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो भञ्ज्ये सत्थार उद्दिंसितु ।
इमानि स्रो, भिक्खवे, छ भ्रमन्वट्ठानानी' ति ।

११ चतुत्थभ्रमन्वट्ठानमुत्त

- १ "छमिमानि भिक्खवे, भ्रमन्वट्ठानानि । कत्तमानि छ ?
भ्रमन्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सयङ्कृत सुखदुक्ख पञ्चागन्तु, भ्रमन्वो
दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो परङ्कृत' सुखदुक्ख पञ्चागन्तु, भ्रमन्वो दिट्ठिसम्पन्नो
पुग्गलो सयङ्कृत च परङ्कृत च सुखदुक्ख पञ्चागन्तु, भ्रमन्वो दिट्ठिसम्पन्नो
पुग्गलो असयङ्कार अधिच्चसमुप्यन्न सुखदुक्ख पञ्चागन्तु, भ्रमन्वो दिट्ठि
सम्पन्नो पुग्गलो अपरङ्कार' अधिच्चसमुप्यन्न सुखदुक्ख पञ्चागन्तु,
भ्रमन्वो दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो असयङ्कार च अपरङ्कार च अधिच्चसमुप्यन्न
सुखदुक्ख पञ्चागन्तु । त किस्स हेतु ? तथा हिस्स, भिक्खवे, दिट्ठि
सम्पन्नस्स पुग्गलस्स हेतु च सुविट्ठो हेतुसमुप्यन्ना च धम्मा । इमानि
स्रो, भिक्खवे, छ भ्रमन्वट्ठानानी' ति ।

सीतिवग्गो भवमी' ।

तत्समुद्धान

सीतिभाव आभरण वोरोपिता मुत्तसति ।

अप्यहाय पहीनाभम्बो तट्ठाना चतुरो पि चा ति' ॥

१ परङ्कृत - त्या । २ अपरङ्कार - त्या । ३ चतुत्थो - त्या
४-५ सीति भावो आभरणता मुत्तसता चतुत्थसि ।
पहीनाभं पहीना च अप्यहायं सत्तारि ।
अस्मि चतुरं सत्तारि अप्यहायं चतुत्थो ॥ - सी त्या रो ।

१०. आनिसंसवग्गो

१. पातुभावसुत्तं

१ “छन्नं, भिक्खवे, पातुभावो दुल्लभो लोकस्मि । कतमेस छन्नं ? तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पातुभावो दुल्लभो लोकस्मि, तथागतप्पवेदितस्स धम्मविनयस्स देसेता पुग्गलो दुल्लभो लोकस्मि, अरियायतने पच्चाजाति^१ दुल्लभा^२ लोकस्मि, इन्द्रियान् अवेकल्लता दुल्लभा लोकस्मि, अजळता अनेळमूगता दुल्लभा लोकस्मि, कुसले^३ ५ धम्मे छन्दो^४ दुल्लभो लोकस्मि । इमेस खो, भिक्खवे, छन्नं पातुभावो दुल्लभो लोकस्मि” ति ।

२ आनिसंससुत्तं

१. “छयिमे, भिक्खवे, आनिससा सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय । कतमे छ ? सद्धम्मनियतो होति, अपरिहानधम्मो होति, परियन्त- 10 कतस्स दुक्ख होति^१, असाधारणेन बाणेन समन्नागतो होति, हेतु चस्स सुदिट्ठो, हेतुसमुप्पन्ना च धम्मा । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिससा सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाया” ति ।

३ अनिच्चसुत्तं

१ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कञ्चि सङ्खार निच्चतो समनु- 15 पस्सन्तो अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘अनुलोमिकाय खन्तिया असमन्नागतो सम्मत्तनियाम ओक्क- मिस्सती’ ति नेत ठान विज्जति । ‘सम्मत्तनियाम अनोक्कममानो 20 सोतापत्तिफल वा सकदागामिफल वा अनागामिफल वा अरहत्त वा सच्छिकरिस्सती’ ति नेत ठान विज्जति ।

२ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु सब्वसङ्खारे^४ अनिच्चतो समनु- 20 पस्सन्तो अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो भविस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘अनुलोमिकाय खन्तिया समन्नागतो सम्मत्तनियाम ओक्क- मिस्सती’ ति ठानमेत विज्जति । ‘सम्मत्तनियाम ओक्कममानो सोता-

१-१ पच्चाजातो दुल्लभो - स्या० । २-२ कुसलवम्मच्छन्दो - सी०, स्या० रो०
३ न होति - सी०, स्या०, १० । ४. सब्वसङ्खार - सी०, रो० ।

पतिफलं वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहत्तं वा सम्बुद्धिकरिस्सती' ति ठानमेत विज्जती' ति ।

४ दुक्खसुत्त

“सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कञ्चि सङ्खारं सुखतो समनुपस्सन्तो पे० सम्बसङ्खारे दुक्खतो समनुपस्सन्तो पे० ठानमेत विज्जति” ।

५ अमत्तसुत्त

“सो वत, भिक्खवे, भिक्खु कञ्चि धम्मं अमत्ततो समनुपस्सन्तो पे० सम्बधम्मं अमत्ततो समनुपस्सन्तो पे० ठानमेत विज्जति” ।

६ निब्बानसुत्त

१ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु निब्बानं दुक्खतो समनुपस्सन्तो अनुलोमिकाय सन्तिया समप्रागतो भविस्सती' ति नेत ठान विज्जति । ‘अनुलोमिकाय सन्तिया असमप्रागतो सम्मत्तनियाम ओक्कमिस्सती' ति नेत ठान विज्जति । ‘सम्मत्तनियाम ओक्कममानो सोत्तापत्तिफलं वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहत्तं वा सम्बुद्धिकरिस्सती' ति नेत ठान विज्जति ।

२ “सो वत, भिक्खवे, भिक्खु निब्बानं सुखतो समनुपस्सन्तो अनुलोमिकाय सन्तिया समप्रागतो भविस्सती' ति ठानमेत विज्जति । ‘अनुलोमिकाय सन्तिया समप्रागतो सम्मत्तनियाम ओक्कमिस्सती' ति ठानमेत विज्जति । ‘सम्मत्तनियाम ओक्कममानो सोत्तापत्तिफलं वा सकदागामिफलं वा अनागामिफलं वा अरहत्तं वा सम्बुद्धिकरिस्सती' ति ठानमेत विज्जती' ति ।

७ अनवत्थितसुत्त

१ “छ, भिक्खवे, आनिससे सम्पत्समानेन अलमेव भिक्खुना सम्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा अनिच्चसञ्ज्ज उपट्ठापेतुं । कतमे छ ? ‘सम्बसङ्खाय च मे अनवत्थिता सामिस्सन्ति, सम्बसोके च मे मनी

नाभिरमिस्सति, सब्बलोका च मे मनो वुट्ठहिस्सति, निब्बानपोणं च मे मानस भविस्सति, सयोजना च मे पहान गच्छिस्सन्ति^१, परमेन च सामञ्जेन समन्नागतो भविस्सामी' ति । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिससे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा अनिच्चमञ्ज उपट्ठापेतु" ति ।

5

८ उक्खित्तासिकसुत्तं

१ “छ, भिक्खवे, आनिससे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा दुक्खसञ्ज उपट्ठापेतु । कतमे छ ? ‘सब्बसङ्खारेसु च मे निब्बिदसञ्जा^२ पच्चुपट्ठिता भविस्सति, सेय्यथापि उक्खित्तासिके वधके । सब्बलोका च मे मनो वुट्ठहिस्सति, निब्बाने च सन्तदस्सावी भविस्सामि, अनुसया च मे समुग्घात गच्छिस्सन्ति, 10 किच्चकारी च भविस्सामि, सत्था च मे परिचिण्णो भविस्सति मेत्तावताया’ ति । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिससे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बसङ्खारेसु अनोधि करित्वा दुक्खसञ्ज उपट्ठापेतु” ति ।

९ अतम्मयसुत्तं

१ “छ, भिक्खवे, आनिससे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बधम्मेसु अनोधि करित्वा अनत्तसञ्ज उपट्ठापेतु । कतमे छ ? 15 सब्बलोके च अतम्मयो भविस्सामि, अहङ्कारा च मे उपरुज्झिस्सन्ति, ममङ्कारा च मे उपरुज्झिस्सन्ति, असाधारणेन च जाणेन समन्नागतो भविस्सामि, हेतु च मे सुदिट्ठो भविस्सति, हेतुसमुप्पन्ना च धम्मा । इमे खो, भिक्खवे, छ आनिससे सम्पस्समानेन अलमेव भिक्खुना सब्बधम्मेसु अनोधि करित्वा अनत्तसञ्ज उपट्ठापेतु” ति । 20

१० भवसुत्तं

१ “तयोमे, भिक्खवे, भवा पहातब्बा, तीसु सिक्खासु सिक्खितत्त्व । कतमे तयो भवा पहातब्बा ? कामभवो, रूपभवो, अरूपभवो — इमे तयो भवा पहातब्बा । कतमासु तीसु सिक्खासु सिक्खितत्त्व ?

१ गच्छन्ति — सी०, स्या०, रो० । २ निव्वाणसञ्जा — सी०, निव्वानसञ्जा — स्या०, रो० ।

अधिसीलसिक्खाय, अधिचित्तसिक्खाय, अधिपञ्जासिक्खाय - इमासु तीसु सिक्खासु सिक्खितम्ब । यतो सो, भिक्खवे, भिक्खुनो इमे तयो भवा पहीना होन्ति, इमासु च तीसु सिक्खासु सिक्खितसिक्खो होति - अय वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु अच्चेच्छि तण्ह, विवत्तयि संयोजन, सम्मा 3 मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा' ति ।

११ तण्हासुत्त

१ "तिस्सो इमा, भिक्खवे, तण्हा पहातम्बा तयो च माना । कतमा तिस्सो तण्हा पहातम्बा ? कामतण्हा, भवतण्हा, विभवतण्हा - इमा तिस्सो तण्हा पहातम्बा । कतमे तयो माना पहातम्बा ? मानो, ओमानो अतिमानो - इमे तयो माना पहातम्बा । यतो सो, भिक्खव, 10 भिक्खुनो इमा तिस्सो तण्हा पहीना होन्ति इमे च तयो माना । अय वुच्चति भिक्खवे, भिक्खु अच्चेच्छि तण्ह, विवत्तयि संयोजन, सम्मा मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा' ति ।

आनिसंसवम्भो वसमो' ।

तत्सुद्धानं

पातुभाषो आनिससो, अनिच्चदुक्खअनततो' ।

निम्बानं अनवत्थि' उक्खित्तासि' अतम्मयो ।

भवाहतण्हायेका वसा ति' ॥

दुतियो पण्णासको समतो ।

११ तिकवग्गो

१ रागसुत्त

१ "तयोमे भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? रागो, दोसो, मोहो - इमे सो भिक्खवे तयो धम्मा । इमेस सो, भिक्खवे, तिकव धम्मान पहानाय तयो धम्मा भावेतम्बा । कतमे तयो ? रागस्स

१ पञ्चमी - स्या । अनिच्चं दुक्खअनततो - सी स्या रो । १ तयो धमोधि धंभुत्ता - सी रो तयो धमोधि - स्या । ४-४ पण्णासको तण्हाय ते वसति - स्या भवतण्हाय ते वसति - सी रो ।

पहानाय असुभा भावेतब्बा, दोसस्स पहानाय मेत्ता भावेतब्बा, मोहस्स पहानाय पञ्जा भावेतब्बा । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

२ दुच्चरितसुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कायदुच्चरित, वचीदुच्चरित, मनोदुच्चरित — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? कायदुच्चरितस्स पहानाय कायसुचरित भावेतब्ब, वचीदुच्चरितस्स पहानाय वचीसुचरित भावेतब्ब, मनोदुच्चरितस्स पहानाय मनो-चरित भावेतब्ब । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय इमे यो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

३. वितक्कसुत्तं

१ “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कामवितक्को, व्यापादवितक्को, विहिंसावितक्को — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? कामवितक्कस्स पहानाय नेक्खम्मवितक्को भावेतब्बो, व्यापादवितक्कस्स पहानाय अब्यापादवितक्को भावेतब्बो, विहिंसा-वितक्कस्स पहानाय अविहिंसावितक्को भावेतब्बो । इमेसं खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

४ सञ्जासुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? कामसञ्जा, व्यापादसञ्जा, विहिंसासञ्जा — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मानं पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? कामसञ्जाय पहानाय नेक्खम्मसञ्जा भावेतब्बा, व्यापाद-सञ्जाय पहानाय अब्यापादसञ्जा भावेतब्बा, विहिंसासञ्जाय पहानाय अविहिंसासञ्जा भावेतब्बा । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

५ धातुसुत्तं

१ “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कत्तमे तयो ? कामधातु, व्यापादधातु, विहिंसाधातु - इमे स्रो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेस स्रो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कत्तमे तयो ? कामधातुया पहानाय नेक्खम्मधातु भावेतब्बा, व्यापादधातुया पहानाय अव्यापादधातु भावेतब्बा, विहिंसाधातुया पहानाय अविहिंसाधातु भावेतब्बा । इमेस स्रो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

६ अस्तावसुत्त

१ “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कत्तमे तयो ? अस्तादरिट्ठि अस्तानुदिट्ठि मिच्छादिट्ठि - इमे स्रो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेस स्रो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कत्तमे तयो ? अस्तावदिट्ठिया पहानाय अनिच्छसञ्ज्ञा भावेतब्बा, अस्तानुदिट्ठिया पहानाय अनस्तसञ्ज्ञा भावेतब्बा मिच्छादिट्ठिया पहानाय सम्मादिट्ठि भावेतब्बा । इमेस स्रो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

७ अरतिसुत्त

१ “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कत्तमे तयो ? अरति, विहिंसा अधम्मचरिमा - इमे स्रो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेस स्रो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कत्तमे तयो ? अरतिया पहानाय मुदिता भावेतब्बा, विहेसाय पहानाय अविहिंसा भावेतब्बा, अधम्मचरिमाय पहानाय धम्मचरिया भावेतब्बा । इमेस स्रो भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

८ सन्तुट्ठितासुत्त

१ “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कत्तमे तयो ? असन्तुट्ठिता, असत्थसञ्ज्ञा महिच्छता - इमे स्रो भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेस स्रो विहिंसाय - एषा स्रो ।

खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मान पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? असन्तुट्ठिताय पहानाय सन्तुट्ठिता भावेतब्बा, असम्पजञ्जस्स पहानाय सम्पजञ्ज भावेतब्ब, महिच्छताय पहानाय अप्पिच्छता भावेतब्बा । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

5

६ दोवचस्सतासुत्तं

१. “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? दोवचस्सता, पापमित्तता, चेतसो विक्खेपो — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्णं धम्मान पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? दोवचस्सताय पहानाय सोवचस्सता भावेतब्बा, पापमित्तताय पहानाय कल्याणमित्तता भावेतब्बा, चेतसो विक्खेपस्स पहानाय आना- 10 पानस्सति भावेतब्बा । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

१०. उद्धच्चसुत्तं

१ “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे तयो ? उद्धच्च, असवरो, पमादो — इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय तयो धम्मा भावेतब्बा । कतमे तयो ? उद्ध- 15 च्चस्स पहानाय समथो भावेतब्बो, असवरस्स पहानाय सवरो भावेतब्बो, पमादस्स पहानाय अप्पमादो भावेतब्बो । इमेस खो, भिक्खवे, तिण्ण धम्मान पहानाय इमे तयो धम्मा भावेतब्बा” ति ।

त्तिकवग्गो एकादसमो^१ ।

तस्सुद्धानं

रागदुच्चरितवितक्क, सञ्जा धातू ति वुच्चति^२ ।

अस्सादअरतितुट्ठि, दुवे^३ च उद्धच्चेन^१ वग्गो ति ॥

20

१२ सामञ्जस्यवर्गो

१ कायानुपस्सीसुत्त

१ “छ, भिक्षवे, धम्मो अप्पहाय भम्भो काय कायानुपस्सी विहरितु । कतमे छ ? कम्मारामत, भस्सारामत, निदारामत, सङ्गणिकारामत, इन्द्रियेसु अगुत्तदारत, भोजने अमत्तञ्जुत्त — इम सो, भिक्षवे, छ धम्मो अप्पहाय भम्भो काये कायानुपस्सी विहरितु ।

२ “छ, भिक्षवे, धम्मो पहाय भम्भो काये कायानुपस्सी विहरितु । कतमे छ ? कम्मारामत, भस्सारामत, निदारामत, सङ्गणिकारामत, इन्द्रियेसु अगुत्तदारत, भोजने अमत्तञ्जुत्त — इम सो, भिक्षवे, छ धम्मो पहाय भम्भो काये कायानुपस्सी विहरितु” ति ।

२ धम्मामुपस्सीसुत्त

१ “छ, भिक्षवे, धम्मो अप्पहाय भम्भो अज्जत्त काय ... पे०—
 १० वहिद्धा काये पे० अज्जत्तवहिद्धा काये ... पे०... अज्जत्त वेदनासु
 पे० वहिद्धा वेदनासु पे० .. अज्जत्तवहिद्धा वेदनासु ... पे०—
 अज्जत्त चित्ते .. पे० वहिद्धा चित्ते पे० अज्जत्तवहिद्धा चित्ते
 पे० अज्जत्त धम्मोसु .. पे० .. वहिद्धा धम्मोसु .. पे० .. अज्जत्त-
 वहिद्धा धम्मोसु धम्मामुपस्सी विहरितु । कतमे छ ? कम्मारामत,
 १५ भस्सारामत, निदारामत, सङ्गणिकारामत इन्द्रियेसु अगुत्तदारत,
 भोजने अमत्तञ्जुत्त — इमे सो, भिक्षवे, छ धम्मो पहाय भम्भो अज्जत्त
 वहिद्धा धम्मोसु धम्मामुपस्सी विहरितु” ति ।

३ तपुस्ससुत्त

१ “छहि, भिक्षवे, धम्मोहि समन्नागतो तपुस्सो गहपति तथा
 गते निट्ठङ्गतो अमत्तदसो अमत्त सञ्चिद्वक्त्वा इरियति । ततमहि एहि ।
 ० घुटे अवेष्वप्पसादेन धम्मो अवेष्वप्पसादेन, सत्ते अवेष्वप्पसादेन
 अरियेन सीसेन अरियेन आणन अरियाय विमुत्तिया — इमहि गो
 भिक्षव एहि धम्मोहि समन्नागतो तपुस्सो गहपति तथागत निट्ठङ्गतो
 अमत्तदसो अमत्त सञ्चिद्वक्त्वा इरियती” ति ।

४-२३ भल्लिकादिसुत्तानि

१-२०. “छहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भल्लिको गहपति .. पे०.. गुदत्तो गहपति अनाथपिण्डिको .. चित्तो गहपति सच्चिक्का-सण्डिको हत्थको आळवको . महानामो सक्को . उग्गो गहपति वेसालिको ... उग्गतो गहपति .. सूरु अग्गट्ठो .. जीवको कोमार-भच्चो .. नकुलपिता गहपति . तवकण्णिको गहपति .. पूरणो गहपति . इसिदत्तो गहपति .. सन्धानो गहपति . विचयो^१ गहपति .. विजय-माहिको^२ गहपति .. मेण्डको गहपति ... दासेट्ठो उपासको . अरिट्ठो उपासको . सारग्गो^३ उपासको तथागते निट्ठुङ्गतो अमत्तद्दसो अमत्त सच्चिक्कत्वा उरियति । कतमेहि छहि ? बुद्धे अवेच्चप्पसादेन, धम्मो अवेच्चप्पसादेन, सद्धे अवेच्चप्पसादेन, अरियेन सीलेन, अरियेन ज्ञाणेन, अरियाय विमत्तिया — इमेहि खो, भिक्खवे, छहि धम्मोहि समन्नागतो सारग्गो उपासको तथागते निट्ठुङ्गतो अमत्तद्दसो अमत्तं सच्चिक्कत्वा उरियती” ति ।

सामञ्जसवग्गो द्वादसमो ।

१३. रागपेय्यातं

१. “रागरस, भिक्खवे, अभिज्झाय छ धम्मा भावेतब्बा । कतमे छ ? दरसनानुत्तरिय, सवनानुत्तरिय, नाभानुत्तरिय, सिक्खा-नुत्तरियं, पारिचरियानुत्तरियं, अनुस्सतानुत्तरियं —, रागरस, भिक्खवे, अभिज्झाय इमे छ धम्मा भावेतब्बा” ति ।

२. “रागस्स, भिक्खवे, अभिज्झाय छ धम्मा भावेतब्बा । कतमे छ ? बुद्धानुरसति, धम्मानुरसति, सद्धानुरसति, सीलानुरसति, चागानुरसति, देवतानुरसति — रागस्स, भिक्खवे, अभिज्झाय इमे छ धम्मा भावेतब्बा” ति ।

३. “रागरस, भिक्खवे, अभिज्झाय छ धम्मा भावेतब्बा । कतमे छ ? अनिच्चसज्झा, अनिच्चे दुक्खसज्झा, दुक्खे अनत्तसज्झा, प्हानसज्झा, विरागसज्झा, निरोधसज्झा — रागरस, भिक्खवे, अभिज्झाय इमे छ धम्मा भावेतब्बा” ति ।

१. विजयो — गी०, स्या०, रो० । २. यज्जयमहिणो — गी०, स्या०, रो० ।

३. गादत्तो — स्या० ।

४-३० “रागस्स, भिक्खवे, परिञ्जाय पे० परिक्खयाय पहानाय स्याय वयाय विरागाय .. निरोधाय चागाय पटिनिस्सग्गाय छ^१ धम्मा भावेतब्बा” ।

३१-५१० “दोसस्स पे० मोहस्स कोधस्स उपनाहस्स मक्खस्स पळासस्स^२ इस्साय मच्छरियस्स मायाय साठे-
म्यस्स^३ थम्मस्स सारम्भस्स मानस्स अतिमानस्स मघस्स पमादस्स अभिञ्जाय पे० परिञ्जाय परिक्खयाय पहानाय ..
स्याय वयाय विरागाय निरोधाय चागाय पटिनिस्सग्गाय पे० इमे छ धम्मा भावेतब्बा” ति ।

इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासित अभि-
नन्दु ति ।

रागपेम्म्यासं निट्ठिवं ।

छक्कमिपात्तो निट्ठितो ।

— ० —

७. सत्तकनिपातो

१. धनवग्गो

१ पठमपियसुत्तं

१ एवं मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

२ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीन अप्पियो च होति अमनापो च अग्ररु च अभावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च होति^१, अनवज्जत्तिकामो च होति, अहिरिको च होति, अनोत्तप्पी च, पापिच्छो च, मिच्छादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीन अप्पियो च होति अमनापो च अग्ररु च अभावनीयो च ।

३ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीन पियो च होति, मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च होति, न अनवज्जत्तिकामो च होति, हिरीमा^२ च होति, ओत्तप्पी च, अप्पिच्छो च, सम्मादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीन पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा” ति ।

२ दुतियपियसुत्तं

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीन अप्पियो च होति अमनापो च अग्ररु च अभावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च होति, अनवज्जत्तिकामो च होति, अहिरिको च होति, अनोत्तप्पी च, इस्सुकी च, मच्छरी च । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो

भिक्षु सन्नह्यचारीन भ्रपियो च होति भ्रमनापो च भ्रगरु च भ्रभावनीयो च ।

२ “सत्तहि, भिक्षवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्षु सन्नह्यचारीन पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्षवे, भिक्षु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च होति, न अनवच्छत्तिकामो च होति, हिरीमा च होति, भोत्तप्पी च, भनिस्सुकी च, भ्रमच्छरी च । इमेहि खो, भिक्षवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्षु सन्नह्यचारीन पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा’ ति ।

३ सत्तिसवलसुत्त

१ एव मे सुत्त । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने भ्रनायपिण्डकस्स भ्रारामे पे० .. सत्तिमानि, भिक्षवे, बलानि । कतमानि सत्त ? सद्दाबल, विरियबल, हिरीबल, भोत्तप्पबल सत्तिबल, समाधिबल, पञ्जाबल — इमानि खो, भिक्षवे, सत्त बलानी ति ।

“सद्दाबल विरिय’ च’, हिरी भोत्तप्पिय बल ।

सत्तिबल समाधि’ च’, पञ्जा वे सत्तम बल ॥

“एतेहि बलवा भिक्षु, सुख जीवति पण्डितो ।

योनिस्सो विचिने धम्म, पञ्जायत्थ विपस्सति ।

पज्जोतस्सेव निब्बान विमोक्खो’ होति चेतसो’ ति ॥

४ वित्थपतवलसुत्तं

१ “सत्तिमानि, भिक्षवे, बलानि । कतमानि सत्त ? सद्दा बल विरियबल हिरीबल भोत्तप्पबल सत्तिबल समाधिबल पञ्जाबल ।

२ “कतम च, भिक्षवे सद्दाबल ? इध, भिक्षवे, भ्ररिय सावको सद्दो होति सद्दुहति तथागतस्स बोधि — ‘इति पि सो भगवा भ्ररह सम्मासम्बुद्धो पे० सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा ति । इदं बुज्जति भिक्षवे सद्दाबल ।

३ “कतम च भिक्षवे विरियबल ? इध, भिक्षवे, भ्ररिय सावको भ्रारद्विरियो विहरति भ्रकुसलाम धम्मार्तं पढानाय कुसलाम

धम्मानं उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । इदं वुच्चति, भिक्खवे, विरियबलं ।

४ “कतमं च, भिक्खवे, हिरीबल ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको हिरीमा होति, हिरीयति^१ कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनो-
दुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं अकुसलान धम्मानं समापत्तिया । 5
इद वुच्चति, भिक्खवे, हिरीबल ।

५ “कतमं च, भिक्खवे, ओत्तप्पबल ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको ओत्तप्पी होति, ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन
मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं धम्मान समापत्तिया ।
इदं वुच्चति, भिक्खवे, ओत्तप्पबल । 10

६ “कतमं च, भिक्खवे, सतिबल ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो चिरकत्त पि
चिरभासित पि सरिता अनुस्सरिता । इद, वुच्चति, भिक्खवे, सतिबल ।

७ “कतम च, भिक्खवे, समाधिबल ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको विविच्चेव कामेहि पे०. चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । 15
इद वुच्चति, भिक्खवे, समाधिबल ।

८. “कतम च, भिक्खवे, पञ्जाबल ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको पञ्जावा होति उदयत्थगामिनिया पञ्जाय समन्नागतो अरियाय
निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । इद वुच्चति, भिक्खवे,
पञ्जाबलं । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त बलानी ति । 20

“सद्धाबल विरियं च, हिरी ओत्तप्पिय बल ।

सतिबल समाधि च, पञ्जा वे सत्तमं बलं ॥

“एतेहि बलवा भिक्खु, सुखं जीवति पण्डितो ।

योनिसो विचिने धम्म, पञ्जायत्थ विपस्सति ।

पज्जोत्तस्सेव निब्बानं, विमोक्खो होति चेतसो” ति ॥ 25

५. सङ्घित्तधनसुत्तं

१ “सत्तिमानि, भिक्खवे, धनानि । कतमानि सत्त ? सद्धा-
धनं, सीलधनं, हिरीधन, ओत्तप्पधनं, सुतधन, चागधन, पञ्जाधन —

हमानि खो, भिक्खवे, सत्त घनानी ति ।

“सद्वाधन सीलघन, हिरी भोत्तप्पिय धन ।

सुतधन च चागा च, पञ्जा वे सत्तम धन ॥

“यस्स एते” धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा ।

अदसिदो” ति त भ्रातृ भ्रमोध तस्स जीवित ॥

“तस्मा सद्द च सील च, पसाद धम्मदस्सन ।

अनुयुञ्जेथ मेधावी, सर बुद्धान सासन’ ति ॥

६ विस्पतधमसुत्त

१ “सत्तिमानि, भिक्खवे, घनानि । कतमानि सत्त ? सद्वा धन, सीलघन हिरीघन भोत्तप्पघन, सुतधन, चागधन, पञ्जाधन ।

२ “कतम च, भिक्खवे, सद्वाधन ? इध भिक्खवे, अरिय सावको सद्दो होति, सद्दहति तथागतस्स बोधि — ‘इति पि सो भगवा अरह सम्मासम्बुद्धो पे० बुद्धो भगवा’ ति । इद वुच्चति, भिक्खवे, सद्वाधन ।

३ “कतम च, भिक्खवे, सीलघन ? इध, भिक्खवे, अरिय सावको पाणातिपाता पटिविरतो होति पे० सुरामेरयमज्जपमादद्वाना पटिविरतो होति । इद वुच्चति, भिक्खवे, सीलघन ।

४ “कतम च, भिक्खवे, हिरीघन ? इध, भिक्खवे, अरिय सावको हिरीमा होति, हिरीयति कायदुच्चरित्तेन वचीदुच्चरित्तेन मनो दुच्चरित्तेन, हिरीयति पापवान अकुसलान धम्मान समापत्तिया । इद वुच्चति, भिक्खवे हिरीघन ।

५ “कतम च भिक्खवे भोत्तप्पघन ? इध भिक्खवे, अरिय सावको भोत्तप्पी होति, भोत्तप्पति कायदुच्चरित्तेन वचीदुच्चरित्तेन मनोदुच्चरित्तेन भोत्तप्पति पापवान अकुसलान धम्मान समापत्तिया । इध वुच्चति भिक्खवे भोत्तप्पघन ।

६ “कतम च भिक्खवे सुतधन ? इध भिक्खवे, अरिय सावको बहुस्सुतो होति सुतपरो सुतरात्रिचयो । ये ते धम्मा आदि पम्पाणा मज्जेकल्याणा परियोमानकल्याणा सात्य सव्यञ्जा भवस

परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता
होन्ति धाता^१ वचसा परिचिता मनसानुपेविक्खता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा ।
इद वुच्चति, भिक्खवे, सुतधन ।

७ “कतम च, भिक्खवे, चागधन ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगार अज्झावसति मुत्तचागो पयत- 5
पाणि वोस्सगरतो याचयोगो दानसविभागरतो । इद वुच्चति, भिक्खवे,
चागधन ।

८ “कतम च, भिक्खवे, पज्जाधन ? इध, भिक्खवे, अरिय-
सावको पज्जवा होति पे० सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । इद
वुच्चति, भिक्खवे, पज्जाधन । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त धनानी ति । 10

“सद्धाधन सीलधन, हिरी ओत्तप्पिय धन ।

सुतधन च चागो च, पज्जा वे सत्तम धन ॥

“यस्स एते धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा ।

अदलिहो ति त आहु, अमोघ तस्स जीवित ॥

“तस्मा सद्ध च सील च, पसाद धम्मदस्सन । 15

अनुयुज्जेथ मेधावी, सर बुद्धान सासन” ति ।

७. उगगसुत्तं

१ अथ खो उगगो राजमहामत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
निसिन्नो खो उगगो राजमहामत्तो भगवन्त एतदवोच —

२ “अच्छरिय, भन्ते, अब्भुत, भन्ते । याव अड्डो चाय^२, 20
भन्ते, मिगारो रोहणेय्यो याव महद्धनो याव महाभोगो” ति ।

“कीव^३ अड्डो पनुग्ग, मिगारो रोहणेय्यो, कीव महद्धनो, कीव
महाभोगो” ति ?

“सत, भन्ते, सतसहस्सान^४ हिरज्जास्स, को पन वादो रूपि-
यस्सा” ति ।

“अत्थि खो एत, उगग, धन नेत ‘नत्थी’ ति वदामी ति । त
च खो एत, उगग, धन साधारण अग्गिना उदकेन राज्जूहि चोरेहि अप्पियेहि 25

१ धता - स्या०, रो० । २ वाय - रो० । ३ किञ्च - स्या० । ४ सहस्सान -
सी०, सहस्सानि - स्या० ।

दायादेहि । सत्त खो इमानि, उग्ग, घनानि असाधारणानि अग्गिना उदकेन राजूहि चोरेहि अप्पियेहि दायादेहि । कत्तमानि सत्त ? सद्धा धन, सीलधन, हिरीधन, ओत्तप्पधन, सुतधन, चागधन, पञ्जाधन - इमानि खो, उग्ग, सत्त घनानि असाधारणानि अग्गिना उदकेन राजूहि चोरेहि अप्पियेहि दायादेही ति ।

“सद्धाधन सीलधन, हिरी ओत्तप्पिय धन ।

सुतधन च चागो च, पञ्जा वे सत्तम धनं ॥

“यस्स एते धना अत्थि, इत्थिया पुरिसस्स वा ।

स वे महद्धनो लोके, अजेय्यो देवमानुसे ॥

“तस्मा सद्ध च सील च, पसाव धम्मदस्सन ।

अनुमुञ्जेष मेघावी, सर बुद्धान सासन” ति ॥

८ सयोजनसुत्त

१ “सत्तिमानि, भिक्खवे, सयोजनानि । कत्तमानि सत्त ? अनु नयसयोजन, पटिषसयोजन, दिट्ठिसयोजन, विचिकिञ्छासयोजन, मान सयोजन, भवरागसयोजन, अविज्जासयोजन - इमानि खो भिक्खवे, सत्त सयोजनानी” ति ।

९ पहानसुत्त

१ “सत्तं भिक्खवे सयोजनान पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्म चरिय वुस्सति । कतमेस सत्तं ? अनुनयसयोजनस्स पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरिय वुस्सति पटिषसयोजनस्स पे० दिट्ठिसयोजनस्स विचिकिञ्छासयोजनस्स मानसयोजनस्स भवरागसयोजनस्स .. अविज्जासयोजनस्स पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरिय वुस्सति । इमेस खो, भिक्खवे सत्तं सयोजनान पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरिय वुस्सति । यतो च खो भिक्खवे भिक्खुनो अनुनयसयोजन पहान होति उच्छिन्नमूल तात्तावत्पुक्क भनभावक्क भायति अनुप्पादधम्म । पटिषसयोजन .. पे० दिट्ठिसयोजन विचिकिञ्छासयोजन मानसयोजन .. भवरागसयोजन अविज्जासयोजन पहान होति उच्छिन्नमूलं तात्ता वत्पुक्क भनभावक्क भायति अनुप्पादधम्म । अय वुच्चति भिक्खवे,

भिक्षु अच्छेच्छि तण्ह, विवत्तयि सयोजन, सम्मा मानाभिसमया अन्तम-
कासि दुक्खस्सा” ति ।

१०. मच्छरियसुत्तं

१. “सत्तिमानि, भिक्खवे, सयोजनानि । कतमानि सत्त ? अनु-
नयसयोजन, पटिघसयोजन, दिट्ठिसयोजन, विचिकिच्छासयोजन, मान-
सयोजन, इस्सासयोजन, मच्छरियसयोजन — इमानि खो, भिक्खवे, 5
सत्त सयोजनानी” ति ।

धनवग्गो पठमो ।

तस्सुद्धानं

द्वे^१ पियानि बल धन^१, सङ्घित्त^१ चेव वित्थत^१ ।

उग्ग सयोजनं चेव, पहान^३ मच्छरियेन^५ चा^१ ति ॥

२. अनुसयवग्गो

१. पठमअनुसयसुत्तं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, अनुसया । कतमे सत्त ? कामरागा-
नुसयो, पटिघानुसयो, दिट्ठानुसयो, विचिकिच्छानुसयो, मानानुसयो, 10
भवरानुसयो, अविज्जानुसयो — इमे खो, भिक्खवे, सत्त अनुसया”
ति ।

२. द्वुतीयअनुसयसुत्तं

१ “सत्तन्न, भिक्खवे, अनुसयान पहानाय” समुच्छेदाय ब्रह्म-
चरिय वुस्सति । कतमेस सत्तन्न ? कामरागानुसयस्स पहानाय समुच्छेदाय
ब्रह्मचरिय वुस्सति, पटिघानुसयस्स पे० दिट्ठानुसयस्स विचि- 15
किच्छानुसयस्स मानानुसयस्स भवरानुसयस्स अविज्जानु-

१-१ द्वेपियञ्च बलधन — सी०, द्वे पियञ्च ० — स्या०, द्वे पिय द्वे बल धन —
रो० । २-२ असञ्जमेसखित्त — सी० । ३ पहान — सी०, स्या०, रो० । ४-४ मच्छरियेना
— रो० । ५ पहानाय समुग्धाताय — सी० ।

सयस्स पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरिय वुस्सति । इमेसं सो, भिक्खवे,
सत्तन्न अनुसयान पहानाय समुच्छेदाय ब्रह्मचरिय वुस्सति ।

२ “यतो च सो, भिक्खवे, भिक्खुनो कामरागानुसयो पहीनो
होति उच्छिन्नमूलो तालावत्पुक्तो अनभावङ्गतो धारयति अनुप्पाद
घम्मो । पटिधानुसयो .. पे० दिट्ठानुसयो विचिकिच्छानुसयो
मानानुसयो भवरागानुसयो अविज्जानुसयो पहीनो होति उच्छिन्न
मूलो तालावत्पुक्तो अनभावङ्गतो धारयति अनुप्पादघम्मो । अयं
वुच्चति, भिक्खवे भिक्खु’ अच्छेच्छि तण्ह, विवत्तयि सयोजन, सम्मा
मानाभिसमया अन्तमकासि दुक्खस्सा’ ति ।

३ कुलसुत्त

१ “सत्तहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा
वा नालं उपगन्तुं, उपगन्त्वा वा नालं उपनिसीदितुं । कतमेहि सत्तहि ?
न मनापेन पच्चुट्ठेन्ति, न मनापेन अभिवादेन्ति, न मनापेन आसनं वेन्ति
सन्तमस्स परिगुहन्ति बहुकं पि शोकं देन्ति, पणीतं पि लूकं देन्ति, असक्क-
ञ्च देन्ति नो सक्कञ्च । इमेहि सो भिक्खवे, सत्तहि अङ्गेहि समन्नागतं
कुलं अनुपगन्त्वा वा नालं उपगन्तुं, उपगन्त्वा वा नालं उपनिसीदितुं ।

२ “सत्तहि भिक्खवे अङ्गेहि समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा वा
वा अलं उपगन्तुं, उपगन्त्वा वा अलं उपनिसीदितुं । कतमेहि सत्तहि ?
मनापेन पच्चुट्ठेन्ति, मनापेन अभिवादेन्ति मनापेन आसनं वेन्ति, सन्त-
मस्स न परिगुहन्ति बहुकं पि बहुकं देन्ति, पणीतं पि पणीतं देन्ति
सक्कञ्च देन्ति नो असक्कञ्च । इमेहि सो भिक्खवे सत्तहि अङ्गेहि
समन्नागतं कुलं अनुपगन्त्वा वा अलं उपगन्तुं, उपगन्त्वा वा अलं उप-
निसीदितुं ति ।

४ पुग्गलसुत्तं

१ “सत्तिमे भिक्खवे पुग्गला आहुनेम्या पाहुनेम्या दमिस्स
णम्या अञ्जलिक्कणीया अनुत्तरं पुञ्जाक्खेत्तं लोकस्स । फत्तमे सत्त ?
उभतोभागविमुत्ता पञ्चाविमुत्तो फायसमिस्स, दिट्ठिप्पत्तो सद्धाविमुत्तो,

१ भिक्खु निरुत्तयो - सी । २ निनीदितुं - त्या । ३-४ बहुकं दे-
खा रो ।

धम्ममानुसारी, सद्धानुसारी - इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्सा" ति ।

५. उदकूपमासुत्तं

१ "सत्तिमे, भिक्खवे, उदकूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सकि निमुग्गो 5 निमुग्गो व होति, इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जति, इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति, इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति, इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतरति, 10 इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतिगाधप्पत्तो होति, इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो^१ थले तिट्ठति ब्राह्मणो ।

२. "कथ च, भिक्खवे, पुग्गलो सकि निमुग्गो निमुग्गो व होति ? इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो समन्नागतो होति एकन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्मेषु^२ । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो सकि निमुग्गो निमुग्गो 15 व होति ।

३ "कथ च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी पे० साधु ओत्तप्प साधु विरिय साधु पञ्जा कुस- 20 लेसु धम्मेषू ति । तस्स सा सद्धा नेव तिट्ठति नो वड्ढति हायतियेव, तस्स सा हिरी पे० तस्स त ओत्तप्प तस्स त विरिय तस्स सा पञ्जा नेव तिट्ठति नो वड्ढति हायतियेव । एव खो, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मु- ज्जित्वा निमुज्जति ।

४ "कथ च, भिक्खवे, पुग्गलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, 25 साधु हिरी पे० साधु ओत्तप्प साधु विरिय साधु पञ्जा कुसलेसु धम्मेषू ति । तस्स सा सद्धा नेव हायति नो वड्ढति ठिता^३ होति, तस्स सा हिरी पे० तस्स त ओत्तप्प तस्स त विरिय . तस्स सा

१ पारगतो - सी०, स्या०, रो० । २ ठितो - स्या० ।

पञ्चा नेव हायति नो वहुति ठिता होति । एव सो, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति ।

५ “कथं च, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विमो केति ? इध, भिक्खवे, एकञ्चो पुगलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी पे० साधु भोसप्य साधु विरिय साधु पञ्चा कुसलेसु धम्मेषु ति । सो तिण्ण सयोजनानं परिक्खया सोतापन्नो होति अधिनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो । एव सो भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विमोकेति ।

६ “कथं च, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा पत्तरति ? इध, भिक्खवे, एकञ्चो पुगलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी पे० साधु भोसप्य साधु विरिय .. साधु पञ्चा कुसलेसु धम्मेषु ति । सो तिण्ण सयोजनानं परिक्खया रागदोसमोहानं तनुत्ता सकदागामी होति, सकिदेव इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्सन्तकरो' ति' । एव सो, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा पत्तरति ।

७ “कथं च, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा पतिगाघप्पसो होति ? इध भिक्खवे, एकञ्चो पुगलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी पे० साधु भोसप्य ... साधु विरिय साधु पञ्चा कुसलेसु धम्मेषु ति । सो पञ्चन्न भोरम्भागियानं सयाजनानं परिक्खया भोपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा सोका । एव सो, भिक्खवे पुगलो उम्मुज्जित्वा पतिगाघप्पसो होति ।

८ “कथं च, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो धले तिट्ठति ब्राह्मणो । इध, भिक्खवे, एकञ्चो पुगलो उम्मुज्जति साधु सद्धा कुसलेसु धम्मेषु, साधु हिरी पे० साधु भोसप्य साधु विरिय साधु पञ्चा कुसलेसु धम्मेषु ति । सो आसवानं सया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सञ्चिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरति । एव सो, भिक्खवे, पुगलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो धले तिट्ठति ब्राह्मणो ।

“इमे सो, भिक्खवे, सत्त उदङ्गपमा पुगला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि' ति ।

६. अनिच्चानुपस्सीसुत्तं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्स । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसवेदी सतत समित अब्बोकिण्ण चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो आसवान खया पे० 5 सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । अय, भिक्खवे, पठमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्स ।

२ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसवेदी सतत 10 समित अब्बोकिण्ण चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । तस्स अपुब्ब अचरिम आसवपरियादान च होति जीवितपरियादान च । अय, भिक्खवे, दुतियो पुग्गलो आहुनेय्यो . पे० अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्स ।

३ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु 15 अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्जी अनिच्चपटिसवेदी सतत समित अब्बोकिण्ण चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति पे० उपहच्चपरिनिब्बायी होति पे० असङ्खारपरिनिब्बायी होति पे० ससङ्खारपरिनिब्बायी होति पे० उद्धसोतो 20 होति अकनिट्ठगामी । अय, भिक्खवे, सत्तमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्स । इमे खो, भिक्खवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या अञ्जलिकरणीया अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्सा” ति ।

७. दुक्खानुपस्सीसुत्तं

१ सत्तिमे, भिक्खवे, पुग्गला आहुनेय्या पे० अनुत्तर 25 पुञ्जक्खेत्त लोकस्स । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सब्बसङ्खारेसु दुक्खानुपस्सी विहरति पे० ।

८ अनन्तानुपस्तीसुत्त

१ सन्ध्वेसु धम्मेषु अनन्तानुपस्ती विहरति पे० ।

२ निम्बानसुत्त

१ “निम्बाने सुखानुपस्ती विहरति सुखसञ्जी सुखपटिसवेदी सतत समित अब्बोकिण्ण चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्चाय परियोगाहमानो । सो आसवान खया पे० सञ्चिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरति ।
२ अय भिक्खवे, पठमो पुग्गलो आहुनेय्यो पे० पुञ्जाक्खेत लोक्खस्स ।

२ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेक्खो पुग्गलो निम्बाने सुखानुपस्ती विहरति सुखसञ्जी सुखपटिसवेदी सतत समित अब्बोकिण्ण चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्चाय परियोगाहमानो । तस्स अपुब्ब अचरिम आसव परियादान च होति जीवितपरियादान च । अय, भिक्खवे, दुतियो पुग्गलो आहुनेय्यो पे०.. अनुत्तर पुञ्जाक्खेत लोक्खस्स ।

३ “पुन च पर, भिक्खवे, इधेक्खो पुग्गलो निम्बाने सुखानुपस्ती विहरति सुखसञ्जी सुखपटिसवेदी सतत समित अब्बोकिण्ण चेतसा अधिमुच्चमानो पञ्चाय परियोगाहमानो । सो पञ्चन्न भोरम्भा गियान सयोजनान परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति पे० उप हव्वपरिनिब्बायी होति पे० असङ्कारपरिनिब्बायी होति पे० ससङ्कारपरिनिब्बायी होति ... पे०.. उदसोतो होति अकनिट्टगामी । अय, भिक्खवे, सत्तमो पुग्गलो आहुनेय्यो ... पे० अनुत्तर पुञ्जाक्खेत लोक्खस्स । इमे सो भिक्खवे सत्त पुग्गला आहुनेय्या .. पे० अनुत्तर पुञ्जाक्खेत लोक्खस्सा” ति ।

१० मिहसवत्थुसुत्त

१ “सत्तिमानि, भिक्खवे, मिहसवत्थूनि । कत्तमानि सत्त ? इध भिक्खवे भिक्खु सिक्खासमादाने तिब्बच्छन्दो होति आर्यति च सिक्खा समादाने अविगतपेमो धम्मनिसन्तिया तिब्बच्छन्दो होति आर्यति च धम्मनिसन्तिया अविगतपेमो इच्छाविनये तिब्बच्छन्दो होति आर्यति च इच्छाविनये अविगतपेमो पटिसत्त्वाने तिब्बच्छन्दो होति आर्यति च

पटिसल्लाने अविगतपेमो, विरियारम्भे तिव्वच्छन्दो होति आर्यति च
 विरियारम्भे अविगतपेमो, सतिनेपक्के तिव्वच्छन्दो होति आर्यति च
 सतिनेपक्के अविगतपेमो, दिट्ठिपटिवेधे तिव्वच्छन्दो होति आर्यति च
 दिट्ठिपटिवेधे अविगतपेमो । इमानि खो, भिक्खवे, सत्त निद्वसवत्थूनी”
 ति ।

5

अनुसयवग्गो दुतियो ।

तस्सुद्धानं

दुवे^१ अनुसया कुलं^२, पुगलं^३ उदकूपम^४ ।

अनिच्च^५ दुक्खं^६ अनत्ता च, निव्वानं^७ निद्वसवत्थु चा ति” ॥

— ० —

३. वज्जिसत्तकवग्गो

१. सारन्ददसुत्तं

१ एव मे सुत्तं । एक समयं भगवा वेसालिय विहरति सार-
 न्ददे चेति ये । अथ खो सम्बहुला लिच्छवी येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु;
 उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त
 निसिन्ने खो ते लिच्छवी भगवा एतदवोच — “सत्त वो, लिच्छवी, अपरि-
 हानिये धम्मे देसेस्सामि । त सुणाथ, साधुक मनसि करोथ, भासि-
 स्सामी” ति । “एव, भन्ते” ति खो ते लिच्छवी भगवतो पच्चस्सोसु ।
 भगवा एतदवोच —

10

२ “कतमे च, लिच्छवी, सत्त अपरिहानिया धम्मा ? याव-
 कीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी अभिण्हं^१ सन्निपाता भविस्सन्ति सन्निपात-
 बहुला, बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीन पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

15

३. “यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी समग्गा सन्निपतिस्सन्ति,
 समग्गा बुद्धिस्सन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करिस्सन्ति, बुद्धियेव,
 लिच्छवी, वज्जीन पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

४ “यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जी अपञ्जात्तं न पञ्जा-
 पेस्सन्ति, पञ्जात्तं न समुच्छिन्दिस्सन्ति, यथापञ्जात्ते पोराने वज्जिधम्मे

20

१ द्वे — सी०, स्या०, रो० । २ कुसल — सी०, रो० । ३-३ उदकूपमञ्च पञ्चम —
 सी० । ४-४ अनिच्चा दुक्खा — स्या०, रो० । ५-५ सुखनिद्वसवत्थुहि ते दसाति —
 सी०, ० निद्वसवत्थूनीति — स्या०, रो० । ६ अभिण्ह — स्या० ।

समादाय वस्तिस्सन्ति बुद्धियेव लिच्छवी, वज्जीन पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

५ "यावकीवञ्च लिच्छवी, वज्जी ये ते वज्जीन वज्जि महन्त्वा से सक्कस्मिन्ति गरु करिस्मन्ति मानेस्मन्ति पूजेस्सन्ति, तेस च सोतञ्च मञ्जिस्सन्ति, बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीन पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

६ "यावकीवञ्च लिच्छवी, वज्जी या ता कुलित्थियो कुस कुमारियो ता न ओपस्सं पसम्ह वामेस्मन्ति, बुद्धियेव लिच्छवी, वज्जीन पाटिकद्धा, नो परिहानि ।

७ "यावकीवञ्च लिच्छवी, वज्जी मानि तानि वज्जीन वज्जिचेतियानि अभन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि सक्कस्मिन्ति गरु करिस्मन्ति मानेस्मन्ति पूजेस्सन्ति तेस च दिन्नपुच्च वत्तपुच्च धम्मिक वसि ना परिहापेस्सन्ति बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीन पाटिकद्धा ना परिहानि ।

८ "यावकीवञ्च, लिच्छवी, वज्जीन अग्रहन्तेसु धम्मिना रक्कायरणागुत्ति सुसविहिता भविस्सति - 'पिन्ति अनागता च अग्रहन्तो विजित आगच्छेय्यु आगता च अग्रहन्तो विजिते फासुं विहरेय्यु' ति बुद्धियेव लिच्छवी, वज्जीन पाटिकद्धा नो परिहानि ।

९ "यावकीवञ्च, लिच्छवी, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा वज्जीगु ठस्सन्ति, इमेसु न सत्तगु अपरिहानियेगु धम्मेसु वज्जी सदिग्गिस्स स्सन्ति बुद्धियेव, लिच्छवी, वज्जीन पाटिकद्धा, ना परिहानी ति ।

२ वस्तवारमुत्त

१ एव मे गुण । एव समय भगवा राजगरे विहरति गिग्गा कूट पम्बणे । तेन गो वा समयेन राजा भागवा अजातशत्रु वेदतिपुत्ता वज्जी अभियानुवामो जाति । गा एवमाह - "अहं हिमे वज्जा एव वरिद्धिन् एवमानुभाव उच्छरामि" वज्जी विवामेग्गामि, वज्जी अनवम्भगां धागाग्गामो' ति ।

२ अथ खो राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वस्सकार ब्राह्मणं मागधमहामत्तं^१ आमन्तेसि — “एहि त्व, ब्राह्मण, येन भगवा तेनुपसङ्कमि^२, उपसङ्कमित्वा मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दाहि^३, अप्पाबाध अप्पातङ्क लहुट्टान बलं फासुविहार पुच्छ — ‘राजा, भन्ते, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो भगवतो पादे सिरसा वन्दति, अप्पाबाध अप्पातङ्क लहुट्टान बलं फासुविहार पुच्छती’ ति । एव च वदेहि — ‘राजा, भन्ते, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वज्जी अभियातुकामो । सो एवमाह — ‘अहं हिमे वज्जी एवमहिद्विके एवमहानुभावे उच्छेच्छामि, वज्जी विनासेस्सामि, वज्जी अनयव्यसनं आपादेस्सामी’” ति । यथा ते भगवा व्याकरोति, त साधुक उग्गहेत्वा मम आरोचेय्यासि । न हि तथागता वितथ भणन्ती” ति ।

३ “एव, भो” ति खो वस्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो रज्जो मागधस्स अजातसत्तुस्स वेदेहिपुत्तस्स पटिस्सुत्वा^४ येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो वस्सकारो ब्राह्मणो मागधमहामत्तो भगवन्त एतदवोच — “राजा, भो गोतम, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो भोतो गोतमस्स पादे सिरसा वन्दति, अप्पाबाध अप्पातङ्क लहुट्टान बलं फासुविहार पुच्छति । राजा^५, भो गोतम, मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो वज्जी अभियातुकामो । सो एवमाह — ‘अहं हिमे वज्जी एवमहिद्विके एवमहानुभावे उच्छेच्छामि, वज्जी विनासेस्सामि, वज्जी अनयव्यसनं आपादेस्सामी’” ति ।

४ तेन खो पन समयेन आयस्मा आनन्दो भगवतो पिट्ठितो ठितो होति भगवन्तं बीजयमानो^६ । अथ खो भगवा आयस्मन्तं आनन्दं आमन्तेसि — “किन्ति ते, आनन्द, सुत — ‘वज्जी अभिण्ह सन्निपाता सन्निपातबहुला’” ति ?

“सुतं मेत, भन्ते — ‘वज्जी अभिण्ह सन्निपाता सन्निपातबहुला’” ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी अभिण्ह सन्निपाता भविस्सन्ति सन्निपातबहुला, वुद्धियेव, आनन्द, वज्जीन पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

१ मागधमहामत्त — सी०, स्या०, रो० । २ तेनुपसङ्कमि — स्या०, रो० । ३ वन्द — सी०, स्या०, रो० । ४ आपादिस्सामी वज्जी — रो० । ५ पटिसुणित्वा — स्या०, रो० । ६ एवञ्च वदेति राजा — सी०, रो० । ७ बीजमानो — सी०, स्या०, रो० ।

५ “किन्ति ते, भानन्द, सुत — ‘वज्जी समग्गा सन्निपत्तन्ति, समग्गा वुट्ठहन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करोन्ती’” ति ?

“सुत मेत, भन्ते — ‘वज्जी समग्गा सन्निपत्तन्ति, समग्गा वुट्ठहन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करोन्ती’” ति ।

६ “यावकीवञ्च, भानन्द वज्जी समग्गा सन्निपत्तिस्सन्ति, समग्गा वुट्ठहिस्सन्ति, समग्गा वज्जिकरणीयानि करिस्सन्ति वुद्धियेव, भानन्द, वज्जीन पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

७ “किन्ति ते, भानन्द, सुत — ‘वज्जी अपञ्चत्त न पञ्चा पेन्ति, पञ्चत्त न समुच्छिन्दन्ति, यथापञ्चस्ते पोराने वज्जिधम्मे समादाय वत्तन्ती’” ति ?

“सुत मेत, भन्ते — ‘वज्जी अपञ्चत्त न पञ्चापेन्ति, पञ्चत्त न समुच्छिन्दन्ति, यथापञ्चस्ते पोराने वज्जिधम्मे समादाय वत्तन्ती’” ति ।

८ “यावकीवञ्च, भानन्द, वज्जी अपञ्चत्त न पञ्चापेस्सन्ति, पञ्चत्त न समुच्छिन्दिस्सन्ति, यथापञ्चस्ते पोराने वज्जिधम्मे समादाय वत्तिस्मन्ति वुद्धियेव, भानन्द, वज्जीन पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

९ “किन्ति ते, भानन्द, सुत — ‘वज्जी ये ते वज्जीन वज्जि महल्लका ते सक्करोन्ति गरु करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेस च सोतव्व मञ्जन्ती’” ति ?

“सुत मेत भन्ते — ‘वज्जी ये ते वज्जीन वज्जिमहल्लका ते सक्करोन्ति गरु करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेस च सोतव्व मञ्जन्ती’” ति ।

१० “यावकीवञ्च भानन्द, वज्जी ये ते वज्जीन वज्जिमहल्लका ते सक्करिस्सन्ति गरु करिस्सन्ति मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेस च सोतव्व मञ्जन्तिस्सन्ति वुद्धियेव भानन्द, वज्जीन पाटिकङ्का नो परिहानि ।

११ “किन्ति ते भानन्द, सुत — ‘वज्जी या ता वुत्तिरिप्यो वुल वुमारियो ता न ओवस्स पसग्ग यासेन्ती’” ति ?

“सुत मेत भन्ते — ‘वज्जी या ता वुत्तिरिप्यो वुलवुमारियो ता न ओवस्स पसग्ग यासेन्ती’” ति ।

१२ “यावकीवञ्च, भानन्द वज्जी या ता वुत्तिरिप्यो वुलवुमारियो ता न ओवस्स पसग्ग यासेम्मन्ति वुद्धियेव, भानन्द, वज्जीन पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

६ “किन्ति ते, आनन्द, सुत — ‘वज्जी यानि तानि वज्जीन वज्जिचेतियानि 5
वज्जिचेतियानि अब्भन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि सक्करोन्ति गरु
करोन्ति मानेन्ति पूजेन्ति, तेस च दिन्नपुब्ब कतपुब्ब धम्मिक बलि नो
परिहापेन्ती” ति ?

“सुत मेत, भन्ते — ‘वज्जी यानि तानि वज्जीन वज्जिचेतियानि 5
अब्भन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि सक्करोन्ति गरु करोन्ति मानेन्ति
पूजेन्ति, तेस च दिन्नपुब्ब कतपुब्ब धम्मिकं बलि नो परिहापेन्ती” ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जी यानि तानि वज्जीन वज्जिचेतियानि
अब्भन्तरानि चेव बाहिरानि च तानि सक्करिस्सन्ति गरु करिस्सन्ति
मानेस्सन्ति पूजेस्सन्ति, तेस च दिन्नपुब्ब कतपुब्बं धम्मिक बलि नो परि- 10
हापेस्सन्ति, बुद्धियेव, आनन्द, वज्जीन पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

१० “किन्ति ते, आनन्द, सुत — ‘वज्जीन अरहन्तेसु धम्मिका
रक्खावरणगुत्ति सुसविहिता — किन्ति अनागता च अरहन्तो विजित
आगच्छेय्यु, आगता च अरहन्तो विजिते फासु विहरेय्यु” ति ?

“सुत मेत, भन्ते — ‘वज्जीन अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरणगुत्ति 15
सुसविहिता भविस्सति’ — किन्ति अनागता च अरहन्तो विजित आगच्छेय्यु,
आगता च अरहन्तो विजिते फासु विहरेय्यु” ति ।

“यावकीवञ्च, आनन्द, वज्जीन अरहन्तेसु धम्मिका रक्खावरण-
गुत्ति सुसविहिता भविस्सति — ‘किन्ति अनागता च अरहन्तो विजित
आगच्छेय्यु, आगता च अरहन्तो विजिते फासु विहरेय्यु’ ति, बुद्धियेव, 20
आनन्द, वज्जीन पाटिकङ्खा, नो परिहानी” ति ।

११ अथ खो भगवा वस्सकार ब्राह्मण मागधमहामत्त आमन्तेसि
— “एकमिदाह, ब्राह्मण, समय वेसालिय विहरामि सारन्ददे चेतिये ।
तत्राह, ब्राह्मण, वज्जीन इमे सत्त अपरिहानिये धम्मे देसेसि । यावकी-
वञ्च, ब्राह्मण, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा वज्जीसु ठस्सन्ति, इमेसु 25
च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेषु वज्जी सन्दिस्सिस्सन्ति, बुद्धियेव,
ब्राह्मण, वज्जीन पाटिकङ्खा, नो परिहानी” ति ।

१२ “एकमेकेन पि भो, गोतम, अपरिहानियेन धम्मेन समन्ना-
गतान वज्जीन बुद्धियेव पाटिकङ्खा, नो परिहानि, को पन वादो सत्तहि
अपरिहानियेहि धम्मेहि । अकरणीया च, भो गोतम, वज्जी रज्जा 30

मागधेन भजातसत्तुना वेदेहिपुत्तेन यदिद मुदस्स, भञ्जत्र उपसापनाय,
भञ्जत्र मिथुमेदा । हुन्द च दानि मय, भो गोतम, गच्छाम, बहुकिञ्चा
मय बहुकरणीया” ति ।

“यस्सदानि त्व, ब्राह्मण, काल मञ्जसी” ति ।

१३ अथ स्ता वस्सवारो ब्राह्मणो मागधमहामतो भगवतो
भासित अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना पक्कामी ति ।

३ पठमसत्तकमुत्त

१ एव गे सुत । एक समय भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूट
पव्यसे । तत्र स्तो भगवा भिक्षू भ्रामन्तेसि — “सत्त वो, भिक्खवे, अपरि
हानिये घम्मे देसेस्सामि । त सुणाय, साधुक मनसि करोथ, भासिस्सामी”
१० ति । “एव भन्ते” ति स्तो ते भिक्षू भगवतो पञ्चस्सोसुं । भगवा
एतवोच —

२ “यत्तमे च भिक्खवे, सत्त अपरिहानिया घम्मा ? यावसी
यञ्च भिक्खवे, भिक्षू अभिण्ह सन्निपात्ता भविस्सन्ति सन्निपातबहुसा,
बुद्धियव भिक्खवे, भिक्खू पाटिक्खद्वा, ना परिहानि ।

३ “यावसीयञ्च, भिक्खवे, भिक्खू समग्गा सन्निपत्तिस्सन्ति
१५ समग्गा बुद्धिस्सन्ति समग्गा सङ्खपरणीयानि वरिस्सन्ति, बुद्धियव,
भिक्खवे भिक्खू पाटिक्खद्वा ना परिहानि ।

४ “यावसीयञ्च भिक्खवे भिक्खू अपञ्जसं न पञ्जा
पग्गति पञ्जत्त न समुत्तिदन्तिस्सन्ति, यथापञ्जत्तमु सिक्कापपगु
२० समागग यत्तिस्सन्ति बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खू पाटिक्खद्वा ना
परिहानि ।

५ “यावसीयञ्च भिक्खवे भिक्खू ये स भिक्खू येरा गसञ्ज
मिग्गव्यजिता गहपितरो सङ्खपरिणायका स मपरिग्गसन्ति गदं वरि
ग्गति गानस्सन्ति पूजग्गन्ति तम न मोक्ष्य मञ्जिस्सन्ति बुद्धियव
२५ भिक्खव भिक्खू पाटिक्खद्वा ना परिहानि ।

६ “यावसीयञ्च भिक्खव भिक्खू उप्पमाय तज्जाय पोन्नो
अभित्ताय न वग गच्छिस्सन्ति बुद्धियव भिक्खव भिक्खू पाटिक्खद्वा
ना परिहानि ।

७ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू आरञ्जकेसु सेनासनेसु सापेक्खा भविस्सन्ति, वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

८ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू पच्चत्तञ्जेव सति उपट्ठा-
पेस्सन्ति — ‘किन्ति अनागता च पेसला सन्नहाचारी आगच्छेय्यु, आगता 5
च पेसला सन्नहाचारी फासु विहरेय्यु’ ति, वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून
पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

९ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा
भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू
सन्दिस्सिस्सन्ति, वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्खा, नो 10
परिहानी” ति ।

४. दुतियसत्तकसुत्तं

१ “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । त
सुणाथ, साधुक मनसि करोथ . पे० . कतमे च, भिक्खवे, सत्त
अपरिहानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू न कम्मरामा
भविस्सन्ति न कम्मरता न कम्मरामत अनुयुत्ता, वुद्धियेव, भिक्खवे, 15
भिक्खून पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

२ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू न भस्सारामा भविस्सन्ति
. पे० . न निहारामा भविस्सन्ति न सङ्गणिकारामा भविस्सन्ति .
न पापिच्छा भविस्सन्ति न पापिकान इच्छान वस गता न पापमिक्खा
भविस्सन्ति न पापसहाया न पापसम्पवङ्का न ओरमत्तकेन 20
विसेसाधिगमेन अन्तरावोसान आपज्जिस्सन्ति, वुद्धियेव, भिक्खवे,
भिक्खून पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

३ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा
भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू सन्दिस्सि-
स्सन्ति, वुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्खा, नो परिहानी” ति । 25

५. ततियसत्तकसुत्तं

१. “सत्त वो, भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे देसेस्सामि । त
सुणाथ, साधुक मनसि करोथ पे० कतमे च, भिक्खवे, सत्त अपरि-

हानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू सद्धा भविस्सन्ति, बुद्धियेव भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्का नो परिहानि ।

२ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू हिरिमन्तो’ भविस्सन्ति .. पे० ओत्ताप्पिनो’ भविस्सन्ति बहुस्सुता भविस्सन्ति भारद्ध विरिया भविस्सन्ति सत्तिमन्तो भविस्सन्ति पञ्चवन्तो भविस्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

३ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू सन्दिस्सिस्सन्ति बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्का, नो परिहानी” ति ।

६ बोग्गज्झसुत्त

१ “सत्त वो, भिक्खवे अपरिहानिये’ धम्मे’ वेसेस्सामि । त सुणाय, साधुक मनसि करोथ पे० क्तमे च, भिक्खवे, सत्त अपरिहानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे भिक्खू सत्तिसम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति बुद्धियेव, भिक्खवे भिक्खून पाटिकङ्का नो परिहानि ।

२ “यावकीवञ्च, भिक्खवे भिक्खू धम्मविषयसम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति पे०.. विरियसम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति .. पीतिसम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति पस्सदिसम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति समाधिसम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति उपेक्खासम्बोज्झङ्ग भावेस्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

३ “यावकीवञ्च, भिक्खवे इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेसु भिक्खू सन्दिस्सिस्सन्ति बुद्धियेव भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्का, नो परिहानी” ति ।

७ सङ्क्यासुत्त

१ “सत्त वो भिक्खवे, अपरिहानिये धम्मे वेसेस्सामि । त सुणाय, साधुक मनसि करोथ ... पे० .. क्तमे च भिक्खवे, सत्त अपरिहानिया धम्मा ? यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू धनिज्जसञ्ज भावेस्सन्ति बुद्धियेव भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्का, नो परिहानि ।

२ “यावकीवञ्च, भिक्खवे, भिक्खू अनत्तसञ्ज भावेस्सन्ति
पे० असुभसञ्ज भावेस्सन्ति आदीनवसञ्ज भावेस्सन्ति .
पहानसञ्जं भावेस्सन्ति विरागसञ्ज भावेस्सन्ति . निरोधसञ्ज
भावेस्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्खा, नो परिहानि ।

३. “यावकीवञ्च, भिक्खवे, इमे सत्त अपरिहानिया धम्मा 5
भिक्खूसु ठस्सन्ति, इमेसु च सत्तसु अपरिहानियेसु धम्मेषु, भिक्खू सन्दिस्सि-
स्सन्ति, बुद्धियेव, भिक्खवे, भिक्खून पाटिकङ्खा, नो परिहानी” ति ।

८. पठमपरिहानिसुत्तं

१ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने
अनाथपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि —
“सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय सवत्तन्ति । 1
कतमे सत्त ? कम्मरामता, भस्सारामता, निहारामता, सङ्गणिका-
रामता, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारता, भोजने अमत्तञ्जुता, सन्ति खो पन
सङ्घे सङ्घकरणीयानि, तत्र सेखो^१ भिक्खु^१ इति पटिसञ्चिक्खति —
‘सन्ति खो पन सङ्घे थेरा रत्तञ्जू चिरपब्बजिता भारवाहिनो, न ते
तेन पञ्जायिस्सन्ती’ ति अत्तना तेसु^२ योग आपज्जति । इमे खो, 1
भिक्खवे, सत्त धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय सवत्तन्ति ।

२ “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय
सवत्तन्ति । कतमे सत्त ? न कम्मरामता, न भस्सारामता, न
निहारामता, न सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारता, भोजने मत्त-
ञ्जुता, सन्ति खो पन सङ्घे सङ्घकरणीयानि, तत्र सेखो भिक्खु इति 2
पटिसञ्चिक्खति — ‘सन्ति खो पन सङ्घे थेरा रत्तञ्जू चिरपब्बजिता
भारवाहिनो, ते तेन पञ्जायिस्सन्ती’ ति अत्तना न तेसु योग आपज्जति ।
इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय
सवत्तन्ती” ति ।

९. द्वितीयपरिहानिसुत्तं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा उपासकस्स परिहानाय सवत्तन्ति । 2
कतमे सत्त ? भिक्खुदस्सन हापेति, सद्धम्मस्सवन पमज्जति, अघिसीले

न सिक्खति, अप्पसादवहुलो होति, भिक्खूसु घेरेसु चैव नवेसु च मज्झिमेसु च उपारम्भचित्तो धम्म सुणाति रत्थगवेसी, इतो^१ बहिद्वा दक्खिणेय्य गवेसति, तत्थ च पुब्बकार करोति । इमे स्रो, भिक्खवे, सत्त धम्मा उपासकस्स परिहानाय सवत्तन्ति ।

२ “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा उपासकस्स अपरिहानाय सवत्तन्ति । कतमे सत्त ? भिक्खुदस्सन न हापेति, सद्धम्मस्सवन नप्पमज्जति, अधिसीले सिक्खति, पसादवहुलो होति, भिक्खूसु घेरेसु चैव नवेसु च मज्झिमेसु च अनुपारम्भचित्तो धम्म सुणाति न रत्थगवेसी, न इतो बहिद्वा दक्खिणेय्य गवेसति, इध च पुब्बकार करोति । इमे स्रो, भिक्खवे, सत्त धम्मा उपासकस्स अपरिहानाय सवत्तन्ती” ति ।

३ इदमवोच^२ भगवा । इद वत्त्वान सुगतो अथापर एतदवोच सत्था^३ —

“दस्सन भावित्तान, यो हापेति उपासको ।

सवन च अरियधम्मान, अधिसीले न सिक्खति ॥

“अप्पसादा च भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवद्दति ।

उपारम्भचित्तो च सद्धम्म सोतुमिच्छति ॥

“इतो च बहिद्वा अठ्ठं, दक्खिणेय्य गवेसति ।

तत्थेव च पुब्बकार, यो करोति उपासको ॥

“एते स्रो परिहानिये”, सत्त धम्मे सुदेसिते ।

उपासको सेवमानो, सद्धम्मा परिहायति ॥

“दस्सन भावित्तान यो न हापेति उपासको ।

सवन च अरियधम्मान, अधिसीले च सिक्खति ॥

“पसादो चस्स भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवद्दति ।

अनुपारम्भचित्तो च सद्धम्म सोतुमिच्छति ॥

“न इतो बहिद्वा अठ्ठं दक्खिणेय्य गवेसति ।

इधव च पुब्बकार यो करोति उपासका ॥

“एते स्रो अपरिहानिये” सत्त धम्मे सुदेसिते ।

उपासको सेवमानो सद्धम्मा न परिहायती” ति ॥

१ इतो च — ती । २-३ गी । ४ स्या । ५ अपरिहानाय परिह । ६ परिहानिये — स्या । ७ परिहानिये — स्या । ८ च हापती — स्या ।

१०. विपत्तिसुत्तं

१ सत्तिमा, भिक्खवे, उपासकस्स विपत्तियो . प०. ।
सत्तिमा, भिक्खवे, उपासकस्स सम्पदा^१ . पे० ।

११. पराभवसुत्तं

१ "सत्तिमे, भिक्खवे उपासकस्स पराभवा पे० ।
सत्तिमे, भिक्खवे, उपासकस्स सम्भवा । कतमे सत्त ? भिक्खुदस्सन
न हापेति, सद्धम्मस्सवन नप्पमज्जति, अधिसीले सिक्खति, पसादवहुलो 5
होति, भिक्खूसु थरेसु चेव नवेसु च मज्झिमेसु च अनुपारम्भचित्तो धम्म
सुणाति न रन्धगवेसी, न इतो बहिद्धा दक्खिणेय्य गवेसति, इध च पुब्बकार
करोति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त उपासकस्स सम्भवा ति ।

"दस्सन भावितत्तान, यो हापेति उपासको ।

सवन च अरियधम्मान, अधिसीले न सिक्खति ॥

10

"अप्पसादो च भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवड्ढति ।

उपारम्भकचित्तो च, सद्धम्म सोतुमिच्छति ॥

"इतो च बहिद्धा अज्झ, दक्खिणेय्य गवेसति ।

तत्थेव च पुब्बकार, यो करोति उपासको ॥

"एते खो परिहानिये, सत्त धम्मे सुदेसिते ।

उपासको सेवमानो, सद्धम्मा परिहायति ॥

15

"दस्सन भावितत्तान, यो न हापेति उपासको ।

सवनं च अरियधम्मान, अधिसीले च सिक्खति ॥

"पसादो चस्स भिक्खूसु, भिय्यो भिय्यो पवड्ढति ।

अनुपारम्भचित्तो च, सद्धम्म सोतुमिच्छति ॥

20

"न इतो बहिद्धा अज्झ, दक्खिणेय्य गवेसति ।

इधेव च पुब्बकार, यो करोति उपासको ॥

"एते खो अपरिहानिये, सत्त धम्मे सुदेसिते ।

उपासको सेवमानो, सद्धम्मा न परिहायती" ति ॥

वज्जिसत्तकवग्गो^२ तत्तियो ।

१ सम्पत्तियो - सी०, रो० । २ वज्जिवग्गो - सी०, स्या०, रो० ।

तत्सुदानं

सारन्दधस्सकारो' च, सिसत्तकानि भिक्खुका' ।

बोधिसब्बा' द्वे च हानि', विपत्ति' च परामधो ति' ॥

— ० —

४ देवतावग्गो

१ अप्पमादगारवसुत्त

१ अथ सो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त
वण्णा केवलकप्प जेतवन ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्ग-
मिस्त्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त भट्ठासि । एकमन्त ठिता सो
सा देवता भगवन्त एतदवोच —

२ “सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ति ।
कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, सिक्खा
गारवता समाधिगारवता, अप्पमादगारवता पटिसन्यारगारवता —
इमे सो भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती” ति ।
इदमवोच सा देवता । समनुब्बो सत्था भट्ठोसि । अथ सो सा देवता
“समनुब्बो मे सत्था ” ति भगवन्त अभिवादेत्वा पदमिस्सण कत्वा तत्थे
वन्तरघायि ।

३ अथ सो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि —
“इम भिक्खवे रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त
वण्णा केवलकप्प जेतवन ओभासेत्वा येनाह तेनुपसङ्गमि उपसङ्ग-
मिस्त्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त भट्ठासि । एकमन्त ठिता सो भिक्खवे,
सा देवता म एतदवोच — ‘सत्तिमे भन्ते धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय
सवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता सङ्खगारवता,
सिक्खागारवता समाधिगारवता अप्पमादगारवता पटिसन्यारगारवता
— इमे सो भन्ते सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती” ति ।
इदमवोच भिक्खवे सा देवता । इय वत्ता म अभिवादेत्वा पदमिस्सण
कत्वा तत्थेयन्तरघायी ति ।

१-१ सारन्दधो बस्सकारो भिक्खुकम्मं च उट्ठिं - ही स्वा रो ।

२-२ बोधिसब्बां सेली च - ही स्वा रो । ३-३ परिहानि विपत्ति परामधो वा ति -
ही हानि विपत्तय संजयो ति - स्वा ।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो ।
 समाधिगरु आतापी, सिक्खाय तिब्बगारवो ॥
 “अप्पमादगरु भिक्खु, पटिसन्थारगारवो ।
 अभव्वो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके” ति ॥

२. हिरीगारवसुत्तं

१. “इम, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय 5
 रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्प जेतवन ओभासेत्वा येनाह तेनुप-
 सङ्गमि, उपसङ्गमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्त अट्टासि । एकमन्त
 ठिता खो, भिक्खवे, सा देवता म एतदवोच — ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा
 भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्म-
 गारवता, सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, समाधिगारवता, हिरीगार- 10
 वता’, ओत्तप्पगारवता — इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरि-
 हानाय सवत्तन्ती’ ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इद वत्वा
 म अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा तत्थेवन्तरधायी ति ।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो ।
 समाधिगरु आतापी, सिक्खाय तिब्बगारवो ॥
 “हिरि ओत्तप्पसम्पन्नो, सप्पतिस्सो सगारवो ।
 अभव्वो परिहानाय, निब्बानस्सेव सन्तिके” ति ॥

15

३ पठमसोवचस्सतामुत्तं

१ “इम, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता पे० म
 एतदवोच — ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ति ।
 कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता, सङ्खगारवता, सिक्खा- 20
 गारवता, समाधिगारवता, सोवचस्सता, कल्याणमित्तता — इमे खो,
 भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती’ ति । इदमवोच,
 भिक्खवे, सा देवता । इद वत्वा म अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा तत्थे-
 वन्तरधायी ति ।

“सत्थुगरु धम्मगरु, सङ्खे च तिब्बगारवो ।
 समाधिगरु आतापी, सिक्खाय तिब्बगारवो ॥

25

“कल्याणमितो सुवचो, सप्पत्तिस्सो सगारवो ।
अमव्वो परिहानाय, निव्वानस्सेव सन्तिके” ति ॥

४ वुत्तियसोवचस्सतासुत्त

१ “इम, भिक्खवे, रत्ति अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय
रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा पे० ‘सत्तिमे, भन्ते, धम्मा भिक्खुनो
अपरिहानाय सवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्थुगारवता, धम्मगारवता,
सङ्खगारवता, सिक्खागारवता, समाधिगारवता, सोवचस्सता, कल्याण-
मितता — इमे खो, भन्ते, सत्त धम्मा भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती’
ति । इदमवोच, भिक्खवे, सा देवता । इद वत्वा म अभिषादेत्वा
पदक्खिण कत्वा तत्थेवन्तरघायी” ति ।

२ एव वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्त एतदवोच — “इमस्स
खो’ अहं भन्ते ‘भगवता’ सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्त्यारेन अत्थ
आजानामि । इध, भन्ते, भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति, सत्थुगार-
वताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगार-
वताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू सत्थुगारवा तेस च वण्ण भणति
भूतं तच्छ कालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति पे०.. सङ्खगारवो
होति सिक्खागारवो होति समाधिगारवो होति सुवचो होति -
कल्याणमितो होति, कल्याणमितताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू
न कल्याणमिता ते च कल्याणमितताय समादपेति । ये चञ्जे
भिक्खू कल्याणमिता तेस च वण्ण भणति भूत तच्छ कालेना ति । इमस्स
खो अहं, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्त्यारेन अत्थ
आजानामी” ति ।

३ “साधु साधु, सारिपुत्त ! साधु खो त्वं, सारिपुत्त, इमस्स
मया सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्त्यारेन अत्थ आजानासि । इध,
सारिपुत्त भिक्खु अत्तना च सत्थुगारवो होति, सत्थुगारवताय च वण्ण-
वादी । ये चञ्जे भिक्खू न सत्थुगारवा ते च सत्थुगारवताय समाद-
पेति । ये चञ्जे भिक्खू सत्थुगारवा तेस च वण्ण भणति भूत तच्छ
कालेन । अत्तना च धम्मगारवो होति पे०.. सङ्खगारवो होति -

सिक्खागारवो होति .. समाधिगारवो होति . सुवचो होति . कल्याण-
मित्तो होति, कल्याणमित्तताय च वण्णवादी । ये चञ्जे भिक्खू न
कल्याणमित्ता ते च कल्याणमित्तताय समादपेति । ये चञ्जे भिक्खू
कल्याणमित्ता तेस च वण्ण भणति भूत तच्छ कालेना ति । इमस्स खो,
सारिपुत्त, मया सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थो दट्ठव्वो” ति । 5

५. पठममित्तसुत्तं

१ “सत्तहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो मित्तो^१ सेवितव्वो ।
कतमेहि सत्तहि ? दुद्द ददाति, दुक्कर करोति, दुक्खम खमति, गुह्हस्स
आवि करोति, गुह्हस्स^२ परिगूहति^३, आपदासु न जहति, खीणेन नाति-
मञ्जति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि अङ्गेहि समन्नागतो मित्तो
सेवितव्वो ति ।

10

“दुद्द ददाति^४ मित्तो^५, दुक्कर चा पि कुब्बति ।
अथोपिस्स दुरुत्तानि, खमति दुक्खमानि च” ॥

“गुह्ह^६ च तस्स^७ अक्खाति, गुह्हस्स परिगूहति ।
आपदासु न जहाति, खीणेन नातिमञ्जति ॥

“यम्हि^८ एतानि ठानानि, सविज्जन्तीध पुगगले ।

15

सो मित्तो मित्तकामेन, भजितव्वो तथाविधो” ति ॥

६ द्वितीयमित्तसुत्तं

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु मित्तो
सेवितव्वो भजितव्वो पयिरुपासितव्वो अपि पनुज्जमानेन^९ पि । कतमेहि
सत्तहि ? पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च वत्ता च वच-
नक्खमो च गम्भीर च कथ कत्ता होति नो च अट्टाने नियोजेति । इमेहि 20
खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु मित्तो सेवितव्वो भजि-
तव्वो पयिरुपासितव्वो अपि पनुज्जमानेन पी ति ।

“पियो गरु^{१०} भावनीयो, वत्ता च वचनक्खमो ।

गम्भीर च कथ कत्ता, नो चट्टाने नियोजको” ॥

१ भिक्खुमित्तो - रो० । २ गुह्हमस्स - सी०, स्या०, रो० । ३ परिगूहति -
म०, रो० । ४-४ ददाति चित्त - सी०, स्या० । ५ पि - सी०, स्या०, रो० ।
६-६ गुह्हमस्स - सी०, स्या० । ७ यस्मि - सी०, स्या०, रो० । ८ पनुज्जमानेन - सी० ।
९ च गरु - सी०, स्या०, रो० । १० नियोजये - सी०, स्या०, रो० ।

“यम्हि एतानि ठानानि, सधिज्जन्तीध पुग्गले ।
 सो मित्तो मित्तकामेन, अत्थकामानुकम्पतो’ ।
 अपि नासियमानेन, भजितव्वो तथाविधो’ ति ॥

७ पठमपटिसम्भिरासुत्त

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव

५ चतस्सो पटिसम्भिरा सय अभिञ्ञा सच्छिद्धत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य ।
 कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ‘इद मे चेतसो सीनत्त’ ति
 यथाभूत पजानाति, अज्झत्त सद्धित्त वा चित्त ‘अज्झत्त मे सद्धित्त चित्त’
 ति यथाभूत पजानाति, बहिद्वा विम्वित्त वा चित्त ‘बहिद्वा मे विम्वित्त
 चित्त’ ति यथाभूत पजानाति, तस्स विदिता वेदना उपपज्जन्ति, विदिता
 १० उपट्टहन्ति, विदिता अम्मत्थ गच्छन्ति, विदिता सञ्ञा उपपज्जन्ति,
 विदिता उपट्टहन्ति, विदिता अम्मत्थ गच्छन्ति, विदिता वितक्का
 उपपज्जन्ति, विदिता उपट्टहन्ति, विदिता अम्मत्थ गच्छन्ति, सप्पाया
 सप्पायेसु खो पनस्स धम्मेषु हीनप्पणीतेसु षण्हसुक्कसप्पतिभागेसु निमित्त
 सुग्गहित होति सुमनसिभत्त सूपधारित सुप्पटिविद्धं पञ्ञाय । इमहि
 १५ गो, भिक्खवे, सत्तहि धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव चतस्सो
 पटिसम्भिरा सय अभिञ्ञा सच्छिद्धत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या’ ति ।

८ दुत्तियपटिसम्भिरासुत्त

१ “सत्तहि भिक्खवे धम्ममेहि समन्नागतो सारिपुत्तो चतस्सो

पटिसम्भिरा सय अभिञ्ञा सच्छिद्धत्वा उपसम्पज्ज विहरति । कतमेहि
 सत्तहि ? इध, भिक्खवे सारिपुत्तो ‘इद मे चेतसो सीनत्त’ ति यथाभूतं
 २० पजानाति अज्झत्त सद्धित्त वा चित्त ‘अज्झत्त मे सद्धित्त चित्त’ ति
 यथाभूतं पजानाति बहिद्वा विम्वित्त वा चित्त ‘बहिद्वा मे विम्वित्त
 चित्त’ ति यथाभूतं पजानाति तस्स विदिता वेदना उपपज्जन्ति विदिता
 उपट्टहन्ति विदिता अम्मत्थ गच्छन्ति विदिता सञ्ञा उपपज्जन्ति, विदिता
 उपट्टहन्ति विदिता अम्मत्थ गच्छन्ति, गप्पाया
 २५ गप्पायेसु खो पनस्स धम्मेषु हीनप्पणीतेसु षण्हसुक्कसप्पतिभागेसु निमित्त

१ अज्झत्त - अज्झत्त - सी - सी - सी । २ बहिद्वा - सी । ३ विम्वित्त -

सुगृहित^१ सुमनसिकतं सूपधारितं सुप्पटिविद्धं पञ्जाय । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्ममेहि समन्नागतो सारिपुत्तो चतस्सो पटिसम्भिदा सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरती” ति ।

६. पठमवससुत्तं

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु चित्त वसे वत्तेति, नो च भिक्खु चित्तस्स वसेन वत्तति । कतमेहि सत्तहि ? इध, 5
भिक्खवे, भिक्खु समाधिकुसलो होति, समाधिस्स समापत्तिकुसलो होति, समाधिस्स ठितिकुसलो होति, समाधिस्स वुट्ठानकुसलो होति, समाधिस्स कल्याणकुसलो^१ होति, समाधिस्स गोचरकुसलो होति, समाधिस्स अभि-
नीहारकुसलो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु चित्त वसे वत्तेति, नो च भिक्खु चित्तस्स वसेन वत्तती” ति । 10

१०. दुतियवससुत्तं

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो सारिपुत्तो चित्त वसे वत्तेति, नो च सारिपुत्तो चित्तस्स वसेन वत्तति । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, सारिपुत्तो समाधिकुसलो होति, समाधिस्स समापत्तिकुसलो, समाधिस्स ठितिकुसलो, समाधिस्स वुट्ठानकुसलो, समाधिस्स कल्याणकुसलो, समाधिस्स गोचरकुसलो, समाधिस्स अभिनीहारकुसलो 15
होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्ममेहि समन्नागतो सारिपुत्तो चित्तं वसे वत्तेति, नो च सारिपुत्तो चित्तस्स वसेन वत्तती” ति ।

११. पठमनिदससुत्तं

१. अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो पुब्बण्हसमय निवासत्वा पत्त-
चीवरमादाय सावत्थि^३ पिण्डाय पाविसि । अथ खो आयस्मतो सारि-
पुत्तस्स एतदहोसि — “अतिप्पगो खो ताव सावत्थिय पिण्डाय चरितु । 20
यन्नूनाह येन अञ्जतित्थियान परिब्बाजकान आरामो तेनुपसङ्कमेय्य”
ति । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन अञ्जतित्थियानं परिब्बाजकान

१ सुगृहित होति — सी०, रो० । २ कलितकुसलो — सी०, स्या०, रो० ।
३ सावत्थिय — सी०, रो० ।

आरामो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा तेहि अञ्जतित्थियेहि परिव्वाज
केहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं
निसीदि । तेन खो पन समयेन तेस अञ्जतित्थियानं परिव्वाजकानं
सन्निसिन्नानं सन्नपत्तितानं अयमन्तराकथा उदपादि - “यो हि कोचि,
5 आवुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, निदसो
मिक्खुं ति अलं वचनाया” ति ।

२ अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो तेस अञ्जतित्थियानं परिव्वा-
जकानं भासितं नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । अनभिनन्दित्वा अप्प
टिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि - “भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स
10 अत्यं आजानिस्सामी” ति ।

३ अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा
पच्छामस्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा
भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो
आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं एतदवोच -

15 “इधाहं भन्ते, पुब्बप्पहसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थियं
पिण्डाय पाविसि । तस्स भग्गं, भन्ते, एतदहोसि - ‘अतिप्पगो खो ताव
सावत्थियं पिण्डाय चरित्तु । यच्चूनाहं येन अञ्जतित्थियानं परिव्वाज-
कानं आरामो तेनुपसङ्गमेय्य’ ति । अथ ख्वाहं, भन्ते, येन अञ्जतित्थि-
यानं परिव्वाजकानं आरामो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा तहि अञ्ज-
20 तित्थियेहि परिव्वाजकेहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं
वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । तेन खो पन, भन्ते, समयेन तेस अञ्ज-
तित्थियानं परिव्वाजकानं सन्निसिन्नानं सन्नपत्तितानं अयमन्तराकथा
उदपादि - ‘यो हि कोचि, आवुसो, द्वादसवस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं
ब्रह्मचरियं चरति, निदसा मिक्खुं ति अलं वचनाया’ ति । अथ ख्वाहं
25 भन्ते तस अञ्जतित्थियानं परिव्वाजकानं भासितं नेव अभिनन्दि
नप्पटिक्कोसि । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि
- ‘भगवतो सन्तिके एतस्स अत्यं आजानिस्सामी’ ति । सक्कां नु सो,
भन्ते दमरिषं घम्मयिनयं वेवत्तं यस्मिण्णमस्सेन निदसा मिक्खुं पच्छा
पणु’ ति ?

४ “न खो, सारिपुत्त, सक्का इमस्मि धम्मविनये केवलं वस्स-
 गणनमत्तेन निद्दसो भिक्खु पञ्जापेतु । सत्त खो इमानि, सारिपुत्त,
 निद्दसवत्थूनि मया सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदितानि । कतमानि
 सत्त ? इध, सारिपुत्त, भिक्खु सिक्खासमादाने तिब्बच्छन्दो होति
 आर्यति च सिक्खासमादाने अविगतपेमो^१, धम्मनिसन्तिया^२ तिब्बच्छन्दो 5
 होति आर्यति च धम्मनिसन्तिया अविगतपेमो, इच्छाविनये तिब्बच्छन्दो
 होति आर्यति च इच्छाविनये अविगतपेमो, पटिसल्लाने तिब्बच्छन्दो
 होति आर्यति च पटिसल्लाने अविगतपेमो, विरियारम्भे तिब्बच्छन्दो
 होति आर्यति च विरियारम्भे अविगतपेमो, सतिनेपक्के तिब्बच्छन्दो होति
 आर्यति च सतिनेपक्के अविगतपेमो, दिट्ठिपटिवेधे तिब्बच्छन्दो होति 10
 आर्यति च दिट्ठिपटिवेधे अविगतपेमो । इमानि खो, सारिपुत्त, सत्त
 निद्दसवत्थूनि मया सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदितानि । इमेहि
 खो, सारिपुत्त, सत्तहि निद्दसवत्थूहि समन्नागतो भिक्खु द्वादस
 चे पि वस्सानि परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय चरति, ‘निद्दसो भिक्खू’ ति
 अल वचनाय, चतुब्बीसति चे पि वस्सानि परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय 15
 चरति, ‘निद्दसो भिक्खू’ ति अल वचनाय, छत्तिसति चे पि वस्सानि
 परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय चरति, ‘निद्दसो भिक्खू’ ति अल वचनाय,
 अट्ठचत्तारीस चे पि वस्सानि परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय चरति,
 ‘निद्दसो भिक्खू’ ति अल वचनाया” ति ।

१२. दुतियनिद्दससुत्तं

१ एव मे सुत । एक समय भगवा कोसम्बिय विहरति घोसिता- 20
 रामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवर-
 मादाय कोसम्बि पिण्डाय पाविसि । अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स
 एतदहोसि — “अतिप्पगो खो ताव कोसम्बियं पिण्डाय चरित्तु । यन्नूनाह
 येन अञ्जतित्थियान परिव्वाजकान आरामो तेनुपसङ्कमेय्यं” ति ।
 अथ खो आयस्मा आनन्दो येन अञ्जतित्थियान परिव्वाजकान आरामो 25
 तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्जतित्थियेहि परिव्वाजकेहि सद्धि
 सम्मोदि । सम्मोदनीय कथं सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि ।

२ तेन खो पन समयेन तेस अळ्ळतित्थियान परिव्वाजकान सन्निसिम्मान सन्नपत्तितान अयमन्तराकया उदपादि - “यो हि कोषि, आवुसो, द्वादस वस्साणि परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरियं चरति, निहसो भिक्खू” ति अल्लं वचनाया” ति ।

३ अथ खो आयस्मा आनन्दो तेस अळ्ळतित्थियान परिव्वाजकान भासित नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि - “भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थ आज्ञानिस्सामी” ति । अथ खो आयस्मा आनन्दो कोसम्बिय पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्त पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच -

“इधाह, भन्ते, पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाम कोसम्बि पिण्डाय पाविसि । तस्स मय्ह, भन्ते, एतदहोसि - ‘अतिप्पयो खो ताव कोसम्बिय पिण्डाय चरितु । यधूनाह येन अळ्ळतित्थियान परिव्वाजकान आरामो तेनुपसङ्गमेय्य’ ति पे०... तेहि सखि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । तेन खो पन, भन्ते, समयेन तेस अळ्ळतित्थियान परिव्वाजकान सन्निसिम्मान सन्नपत्तितान अयमन्तराकया उदपादि - ‘यो हि कोषि, आवुसो, द्वादसवस्सामि परिपुण्णं परिसुद्ध ब्रह्मचरियं चरति, निहसो भिक्खू’ ति अल्लं वचनाया” ति । अथ ख्वाह, भन्ते, तेस अळ्ळतित्थियान परिव्वाजकान भासित नेव अभिनन्दि नप्पटिक्कोसि । अनभिनन्दित्वा अप्पटिक्कोसित्वा उट्ठायासना पक्कामि - “भगवतो सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थ आज्ञानिस्सामी” ति । सक्का नु खो भन्ते इमस्मि धम्मविनये केवस वस्सगणनमत्तेन निहसो भिक्खु पळ्ळापेतु” ति ?

४ “न खो आनन्द, सक्का इमस्मि धम्मविनये केवस वस्स गणनमत्तेन निहसो भिक्खु पळ्ळापेतु । सत्त खो इमानि, आनन्द, निहसवत्थूनि मया सय अभिळ्ळ्या सन्धिक्कत्वा पवेदितानि । कत्तमानि सत्त ? इधानन्द भिक्खु, सखो होति, हिरीमा होति, ओत्तप्पी होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धविरियो होति सतिमा होति पळ्ळावा होति । इमानि खो आनन्द, सत्त निहसवत्थूनि मया सय अभिळ्ळ्या सन्धिक्कत्वा पवेदितानि । इमेहि खो, आनन्द, सत्तहि

निद्दसवत्थूहि समन्नागतो भिक्खु द्वादस चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं
 ब्रह्मचरियं चरति, 'निद्दसो भिक्खू' ति अलं वचनाय, चतुब्बीसति चे पि
 वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निद्दसो भिक्खू' ति अलं
 वचनाय, छत्तिसति चे पि वस्सानि परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति,
 'निद्दसो भिक्खू' ति अलं वचनाय, अट्ठचत्तारीस चे पि वस्सानि परिपुण्णं 5
 परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरति, 'निद्दसो भिक्खू' ति अलं वचनाया' ति ।
 देवतावगो चतुत्थो ।

तत्सुद्धानं

अप्पमादो हिरी^१ चेव^२, द्वे^३ सुवचा दुवे मित्ता^४ ।
 द्वे^५ पटिसम्भिदा^६ द्वे वसा, दुवे^७ निद्दसवत्थुना ति^८ ॥

—०—

५. महायज्जवग्गो

१ सत्तविज्ज्ञाणद्वितिसुत्तं

१ “सत्तिमा, भिक्खवे, विज्ज्ञाणद्वितियो । कतमा सत्त ?
 सन्ति, भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया नानत्तसज्जिनो, सेय्यथापि मनुस्सा 10
 एकच्चे च देवा एकच्चे च विनिपातिका । अयं पठमा विज्ज्ञाणद्विति” ।

२ “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता नानत्तकाया एकत्तसज्जिनो,
 सेय्यथापि देवा ब्रह्मकायिका पठमाभिनिब्बत्ता । अयं दुतिया विज्ज्ञाण-
 द्विति ।

३. “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया नानत्तसज्जिनो, 15
 सेय्यथापि देवा आभस्सरा । अयं ततिया विज्ज्ञाणद्विति ।

४ “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता एकत्तकाया एकत्तसज्जिनो, सेय्य-
 थापि देवा सुभकिण्हा । अयं चतुत्था विज्ज्ञाणद्विति ।

५ “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सब्बसो रूपसज्जान समतिक्कमा
 पटिघसज्जान अत्थङ्गमा नानत्तसज्जान अमनसिकारा ‘अनन्तो 20
 आकासो’ ति आकासानञ्चायतनूपगा^१ । अयं पञ्चमा विज्ज्ञाणद्विति ।

१-१ हिरीमा च - सी०, रो०, हिरीमा च - स्या० । २-२ द्वे सुवचा दुवे वल - सी०,
 ० दुवे सखा - स्या०, रो० । ३-३ द्वे पटिसम्भिदा च - सी० । ४-४ निद्दसवत्थु परे द्वे
 ति - स्या०, रो० । ५ विज्ज्ञानद्विति - सी० । ६ ० चायतनूपगा - स्या० ।

६ “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सव्वसो आकासानञ्चायतन समत्ति
क्कम्म ‘अनन्त विञ्जाण’ ति विञ्जाणञ्चायतनूपगा । अय छट्ठा
विञ्जाणट्ठिति ।

७ “सन्ति, भिक्खवे, सत्ता सव्वसो विञ्जाणञ्चायतन समत्ति-
क्कम्म ‘नत्थि किञ्ची’ ति आकिञ्चलञ्चायतनूपगा । अय सत्तामा
विञ्जाणट्ठिति । इमा स्रो, भिक्खवे, सत्त विञ्जाणट्ठितियो” ति ।

२ समाधिपरिक्खारसुत्त

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, समाधिपरिक्खारा । कस्समे सत्त ?
सम्मादिट्ठि सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माभाजीवो,
सम्मावायामो, सम्मासत्ति । या स्रो, भिक्खवे, इमेहि सत्तहज्जेहि नित्त
स्सेकगता परिक्खता, अय वुच्चति, भिक्खवे, अरियो सम्मासमाधि-
सत्तपनिसो इति पि सपरिक्खारो इति पी” ति ।

३ पठमअग्गिसुत्त

१ “सत्तिमे, भिक्खवे अग्गी । कस्समे सत्त ? राग्गि
दोसग्गि, मोहग्गि, आहुनेय्यग्गि, गहपतग्गि, वक्खिणेय्यग्गि, कट्ठग्गि -
इमे स्रो भिक्खवे, सत्त अग्गी” ति ।

४ दुतियअग्गिसुत्त

१ तेन स्रो पन समयेन उगगतसरीरस्स ब्राह्मणस्स महायज्जो
उपक्खटो होति । पञ्च उरम्मसत्तानि घूणूपनीत्तानि होन्ति यज्जत्थाय
पञ्च वक्खत्तरसत्तानि घूणूपनीत्तानि होन्ति यज्जत्थाय, पञ्च वक्ख-
त्तरसत्तानि घूणूपनीत्तानि होन्ति यज्जत्थाय पञ्च अजसत्तानि घूणूपनी-
त्तानि होन्ति यज्जत्थाय पञ्च उरम्मसत्तानि घूणूपनीत्तानि होन्ति
यज्जत्थाय । अय स्रो उगगतसरीरो ब्राह्मणो येन भग्वा अनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवत्ता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कय सारणीय
वीतिसारेत्त्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो स्रो उगगतसरीरो
ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच -

२ “सुत मेतं, भो गोतम, अग्निस्स आदानं^१ यूपस्स उस्सापन महप्फल होति महानिसस” ति ।

“मया पि खो एत, ब्राह्मण, सुत अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापनं महप्फल होति महानिसस” ति । द्वितीय पि खो उगगतसरीरो ब्राह्मणो पे० ततिय पि खो उगगतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच — “सुत मेतं, भो गोतम, अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापन महप्फल होति महानिसस” ति । 5

“मया पि खो एत, ब्राह्मण, सुत अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापन महप्फल होति महानिसस” ति ।

“तथिद, भो गोतम, समेति भोतो चैव गोतमस्स अम्हाक च, यदिद सव्वेन सव्व” । 10

३ एव वुत्ते आयस्मा आनन्दो उगगतसरीर ब्राह्मणं एतदवोच — “न खो, ब्राह्मण, तथागता एव पुच्छितव्वा — ‘सुत मेत, भो गोतम, अग्निस्स आदानं यूपस्स उस्सापन महप्फल होति महानिसस’ ति । एव^२ खो, ब्राह्मण, तथागता पुच्छितव्वा — ‘अहं हि, भन्ते, अग्निं आदातु- 15 कामो^३ यूप उस्सापेतुकामो । ओवदतु म, भन्ते, भगवा । अनुसासतु म, भन्ते, भगवा य मम अस्स दीघरत्तं हिताय सुखाया’” ति ।

४ अथ खो उगगतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच — “अहं हि, भो गोतम, अग्निं आदातुकामो यूप उस्सापेतुकामो । ओवदतु मं भवं गोतमो । अनुसासतु म भव गोतमो य मम अस्स दीघरत्तं हिताय सुखाया” ति । 20

५. “अग्निं, ब्राह्मण, आदेन्तो^४ यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यज्जा^५ तीणि^६ सत्थानि उस्सापेति अकुसलानि दुक्खुद्वयानि^७ दुक्खविपाकानि । कतमानि तीणि ? कायसत्थ, वचीसत्थ, मनोसत्थ । अग्निं, ब्राह्मण, आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यज्जा एवं चित्त उप्पादेसि^८ — ‘एत्तका 25 उसभा हज्जन्तु यज्जत्थाय, एत्तका वच्छतरा हज्जन्तु यज्जत्थाय, एत्तका वच्छतरियो हज्जन्तु यज्जत्थाय, एत्तका अजा हज्जन्तु यज्जत्थाय, एत्तका उरब्भा हज्जन्तु यज्जत्थाया’ ति । सो ‘पुज्ज करोमी’

१ आधान — स्या०, रो० । २ एव च — सी०, स्या०, रो० । ३ आधातुकामो — स्या०, रो० । ४ आदेन्तो — स्या०, रो० । ५ यज्जे — स्या० । ६ तीनि — सी० । ७ दुक्खुद्वयानि — सी० । ८ उप्पादेति — सी०, स्या०, रो० ।

ति अपुञ्जं करोति, 'कुसल करोमी' ति अकुसल करोति, 'सुगतिया' मग्गं' परियेसामी' ति दुग्गतिया' मग्गं' परियेसति । अग्गि, ब्राह्मण, आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्ज्वा इद पठम मनोसत्थ उस्सापेति अकुसल दुक्खुद्रय दुक्खविपाक ।

६ "पुन च पर, ब्राह्मण, अग्गि आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बव यञ्ज्वा एव वाच भासति — 'एतका उसमा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एतका वञ्छतरा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय एतका वञ्छतरियो हञ्जन्तु यञ्जत्थाय, एतका भजा हञ्जन्तु यञ्जत्थाय एतका उरग्मा हञ्जन्तु यञ्जत्थाया' ति । सो 'पुञ्जं करोमी' ति अपुञ्जं करोति, 'कुसल करोमी' ति अकुसल करोति, 'सुगतिया मग्ग परियेसामी' ति दुग्गतिया मग्ग परियेसति । अग्गि ब्राह्मण, आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्ज्वा इद दुतिय वचीसत्थ उस्सापेति अकुसल दुक्खुद्रय दुक्खविपाक ।

७ "पुन च पर, ब्राह्मण, अग्गि आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बव यञ्ज्वा सय पठम समारम्भति' उसमा हन्तु यञ्जत्थाय, सय पठम समारम्भति वञ्छतरा हन्तु' यञ्जत्थाय, सय पठम समारम्भति वञ्छतरियो हन्तु यञ्जत्थाय, सय पठम समारम्भति भजा हन्तु यञ्जत्थाय, सय पठम समारम्भति उरग्मा हन्तु यञ्जत्थाय" । सो 'पुञ्जं करोमी' ति अपुञ्जं करोति, 'कुसल करोमी' ति अकुसल करोति, 'सुगतिया मग्ग परियेसामी' ति दुग्गतिया मग्ग परियेसति । अग्गि, ब्राह्मण, आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्ज्वा इद ततिय कायसत्थ उस्सापेति अकुसल दुक्खुद्रय दुक्खविपाक । अग्गि, ब्राह्मण, आदेन्तो यूप उस्सापेन्तो पुब्बेव यञ्ज्वा इमानि तीणि सत्थानि उस्सापेति अकुसलानि दुक्खुद्रयानि दुक्ख विपाकानि ।

८ "सयोमे, ब्राह्मण, अग्गी पहातन्वा परिवज्जेतम्भा, न सेवितम्भा । कस्मे सयो ? रागग्गि, दोसग्गि, मोहग्गि ।

९ "कस्मा चाय ब्राह्मण, रागग्गि पहातन्वो परिवज्जेतम्भो न सेवितम्भो ? रत्तो स्रो, ब्राह्मण रागेन अभिभूतो परियादिअचित्तो मायेन दुक्खरित्थ चरति, वाचाय दुक्खरित्थं चरति, मनसा दुक्खरित्थं

चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा पर मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । तस्मायं^१ रागग्गि पहातव्वो परिवज्जेतव्वो, न सेवितव्वो ।

१०. “कस्मा चाय, ब्राह्मण, दोसग्गि पहातव्वो परिवज्जेतव्वो, न 5
सेवितव्वो ? दुट्ठो खो, ब्राह्मण, दोसेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा पर मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । तस्माय दोसग्गि पहातव्वो परिवज्जेतव्वो, न 10
सेवितव्वो ।

११ “कस्मा चाय, ब्राह्मण, मोहग्गि पहातव्वो परिवज्जेतव्वो, न सेवितव्वो ? मूब्धो खो, ब्राह्मण, मोहेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, 15
मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा पर मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । तस्माय मोहग्गि पहातव्वो परिवज्जेतव्वो, न सेवितव्वो । इमे खो तयो, ब्राह्मण, अग्गी पहातव्वा परिवज्जेतव्वा, न सेवितव्वा ।

१२ “तयो खो^२, ब्राह्मण, अग्गी सक्कत्वा गरु कत्वा मानेत्वा 20
जेत्वा सम्मा सुखं परिहातव्वा । कतमे तयो ? आहुनेय्यग्गि, गह-
तग्गि, दक्खिणेय्यग्गि ।

१३ “कतमो च, ब्राह्मण, आहुनेय्यग्गि ? इध, ब्राह्मण, यस्स ते 25
होन्ति माता ति वा पिता ति वा, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, आहुनेय्यग्गि ।
त किस्स हेतु ? अतोहय^३, ब्राह्मण, आहुतो सम्भूतो, तस्माय आहु-
नेय्यग्गि सक्कत्वा गरु^४ कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातव्वो ।

१४. “कतमो च, ब्राह्मण, गहपतग्गि ? इध, ब्राह्मण, यस्स ते
होन्ति पुत्ता ति वा दारा ति वा दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा^५
ति वा^६, अयं वुच्चति, ब्राह्मण, गहपतग्गि । तस्माय गहपतग्गि
सक्कत्वा गरुं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुखं परिहातव्वो । 30

१ तस्मा चाय - स्या० । २ खो मे - सी०, रो०, मे - स्या० । ३ अतोय - सी०, रो०, अतोहाय - स्या० । ४ गरु - सी०, स्या०, रो० । ५-५ स्या० पोत्यके नत्थि ।

१५ “कतमो च, ब्राह्मण, दक्षिण्येभ्यगि ? इध, ब्राह्मण, यत् समणब्राह्मणा परम्पवादा^१ पटिविरता क्षन्तिसोरञ्चे निविद्धा एकमत्तान दमेन्ति, एकमत्तान समेन्ति, एकमत्तान परिनिब्बापेन्ति, अयं बुञ्चति, ब्राह्मण, दक्षिण्येभ्यगि । तस्माय दक्षिण्येभ्यगि सम्पत्त्वा गरु कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुख परिहातव्यो । इमे स्त्रो, ब्राह्मण, तयो अगो सम्पत्त्वा गरु कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा सम्मा सुख परिहातव्या ।

१६ “अयं स्त्रो पन, ब्राह्मण, कट्टगि कालेन कास उज्जलतव्यो, कालेन काल अज्जुपेस्सितव्यो, कालेन काल निब्बापेसव्यो, कालेन कास निस्सिपितव्यो” ति ।

१७ “एव बुत्ते उगगतसरीरो ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच - “अभिककन्त, भो गोतम, अभिककन्त, भो गोतम पे०... उपासक म भव गोतमो धारेतु अज्जसमो पाणुपेत सरण गतं ति । एसाह, भो गोतम, पञ्च उभसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च वच्छतरसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च वच्छतरसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च अजसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि, पञ्च उरग्गसतानि मुञ्चामि जीवितं देमि । हरितानि चैव तिणानि खादन्तु, सीतानि च पानीयानि पिवन्तु, सीतो च नेस वातो^२ उपवायत^३” ति ।

५ पठमसञ्ज्ञासुत्त

१ “सत्तिमा भिक्खवे, सञ्ज्ञा भाविता बहुसीयता मह प्पना हान्ति महानिगमा अमत्तो गधा अमत्तपरियासाना । कतमा सत्त ? अमुमसञ्ज्ञा मरणसञ्ज्ञा, आहारे पटिप्पससञ्ज्ञा^१, गच्चलोच घनभिरससञ्ज्ञा अनिच्चसञ्ज्ञा, अनिच्च दुग्ग मञ्ज्ञा दुग्ग घनत्तमसञ्ज्ञा - दमा या भिक्खव सत्त सञ्ज्ञा भाविता बहुसीयता महप्पना हान्ति महानिगमा अमत्तो गधा अमत्त परियासाना ति ।

६ दुत्तिपसाञ्ज्ञासुत्त

१ “गतिमा भिक्खव मञ्ज्ञा भाविता बहुसीयता मरणमा होमि महानिगमा अमत्तो गधा अमत्तपरियासाना । कतमा गत ?

१ कट्टगि - की, एता ग । २-३ वातो वायु - की, उरग्ग - वा, सी । ४ दक्षिण्येभ्यगि - की, एता सी ।

असुभसञ्ज्ञा, मरणसञ्ज्ञा, आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, सब्बलोके अनभिरत-
सञ्ज्ञा, अनिच्चसञ्ज्ञा, अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा, दुक्खे अनत्तसञ्ज्ञा —
इमा^१ खो, भिक्खवे, सत्त सञ्ज्ञा भाविता बहुलीकता महप्फला होन्ति
महानिससा अमतोगधा अमतपरियोसाना^२ ति ।

२ “असुभसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला 5
होति महानिससा अमतोगधा अमतपरियोसाना^३ ति । इति खो पनेत वुत्त,
किं चेत्त पटिच्च वुत्त ? असुभसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो
चेतसा बहुल विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्त पतिलीयति^४ पति-
कुटति^५ पतिवत्तति,^६ न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा
सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्त वा न्हारुदद्दुल^७ वा अग्गिम्हि 10
पक्खत्त पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव
खो, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो
मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्त पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न
सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

“सच्चे, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल 15
विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्त अनुसन्दहति^८ अप्पटिकुल्यता^९
सण्ठाति, वेदितब्बमेत्त, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे असुभसञ्ज्ञा,
नत्थि मे पुब्बेनापर विसेसो, अप्पत्त मे भावनाबल’ ति । इति ह तत्थ
सम्पजानो होति । सच्चे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो असुभसञ्ज्ञापरिचितेन
चेतसा बहुल विहरतो मेथुनधम्मसमापत्तिया चित्त पतिलीयति पति- 20
कुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति,
वेदितब्बमेत्तं, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता^{१०} मे असुभसञ्ज्ञा, अत्थि
मे पुब्बेनापर विसेसो, पत्त मे भावनाबल’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो
होति । ‘असुभसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति
महानिससा अमतोगधा अमतपरियोसाना’ ति, इति य त वुत्त इदमेत्त 25
पटिच्च वुत्त ।

३. “मरणसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला
होति महानिससा अमतोगधा अमतपरियोसाना^{११} ति, इति खो पनेत वुत्त

१-१ सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २ पटिलीयति — स्या०, रो० ।
३ पटिकुज्जति — स्या० । ४ पतिवत्तति — सी०, पटिवत्तति — रो० । ५ न्हारुदद्दुल —
सी० । ६ अनुसण्ठाति — सी०, अनुसन्दति — स्या०, रो० । ७ ० वा — सी०, अप्पाटि-
कुल्यता वा — स्या०, रो० । ८ भाविता — सी०, स्या० ।

किं चेत् पटिञ्च वुत्त ? मरणसञ्ज्ञापरिचितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुल विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं पतिसीयति पटिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति । सेम्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्त वा न्हारुददुल वा भग्गिम्हि पक्खत्त पतिसीयति पटिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव सो, भिक्खवे, भिक्खुनो मरणसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं पतिसीयति पटिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो मरणसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल

- विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता सण्ठाति वेदितम्भमेत्त, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे मरणसञ्ज्ञा, नत्थि म पुब्बेनापर विसेसा, अप्पत्त मे भावनाबल’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो मरणसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो जीवितनिकन्तिया चित्तं पतिसीयति पटिकुटति पतिवत्तति न सम्पसारियति उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति, वेदितम्भमेत्त भिक्खवे भिक्खुना ‘सुभाविता मे मरणसञ्ज्ञा अत्थि म पुब्बेनापर विसेसो, पत्त मे भावनाबल’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । ‘मरणसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महा निससा अमतोगघा अमतपरियोसाना’ ति, इति य त वुत्त इदमत्त पटिञ्च वुत्त ।

- ४ “आहार पटिकूलसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिससा अमतोगघा अमतपरियोसाना ति, इति सो पनेत्त वुत्त किं चेत् पटिञ्च वुत्त ? आहारे पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन भिक्खवे भिक्खुनो चेतसा बहुल विहरतो रसतण्हाय चित्तं पतिसीयति पे० उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति । सेम्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्त वा न्हारुददुल वा भग्गिम्हि पक्खत्त पतिसीयति पटिकुटति पतिवत्तति न सम्पसारियति । एवमेव सो भिक्खवे, भिक्खुनो आहार पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो रसतण्हाय चित्तं पतिसीयति .. पे० उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

- “सचे भिक्खवे भिक्खुनो आहारे पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो रसतण्हाय चित्तं अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता

सण्ठाति, वेदितब्बमेतं, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे आहारे पटि-
कूलसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापर विसेसो, अप्पत्त मे भावनावल' ति ।
इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो आहारे
पटिकूलसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो रसतण्हाय चित्त पति-
लीयति पे० . उपेक्खा' वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति, वेदितब्बमेत, 5
भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता मे आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, अत्थि मे
पुब्बेनापर विसेसो, पत्त मे भावनावल' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो
होति । 'आहारे पटिकूलसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला
होति महानिससा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति य त वुत्त
इदमेत पटिच्च वुत्त ।

10

५ "सब्बलोके अनभिरतसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता
महप्फला होति महानिससा अमतोगधा अमतपरियोसाना' ति, इति खो
पनेत वुत्त, किं चेत पटिच्च वुत्त ? सब्बलोके अनभिरतसञ्ज्ञापरि-
चितेन, भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुल विहरतो लोकचित्रेसु^३ चित्त
पतिलीयति . पे० . सेय्यथापि भिक्खवे . पे० . पतिलीयति पतिकुटति 15
पतिवत्तति, न सम्पसारियति । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खुनो सब्ब-
लोके अनभिरतसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो लोकचित्रेसु
चित्त पतिलीयति पतिकुटति पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्खा वा
पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

"सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो सब्बलोके अनभिरतसञ्ज्ञापरिचितेन 20
चेतसा बहुलं विहरतो लोकचित्रेसु चित्त अनुसन्दहति अप्पटिकुल्यता
सण्ठाति, वेदितब्बमेत, भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे सब्बलोके
अनभिरतसञ्ज्ञा, नत्थि मे पुब्बेनापर विसेसो, अप्पत्त मे भावनावल'
ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो सब्ब-
लोके अनभिरतसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो लोकचित्रेसु चित्त 25
पतिलीयति पे० . उपेक्खा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति, वेदितब्ब-
मेत, भिक्खवे, भिक्खुना 'सुभाविता मे सब्बलोके अनभिरतसञ्ज्ञा, अत्थि
मे पुब्बेनापर विसेसो, पत्त मे भावनावल' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो
होति । 'सब्बलोके अनभिरतसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता

१ उपेक्खा - सी०, रो० । २ भावनाफल - स्या०, रो० । ३ लोकचित्तेसु -
सी०, स्या०, रो० ।

महप्फला होति महानिससा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति य
त वृत्त इदमेत पटिच्च वृत्त ।

६ "अनिच्चसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुसीकता महप्फला
होति महानिससा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति सो पनत वृत्त,
५ किं चेत्त पटिच्च वृत्त ? अनिच्चसञ्ज्ञापरिचितेन भिक्खवे भिक्खुनो
चेतसा बहुल विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्त पतिलीयति ... पे०—
उपेक्षा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटपत्त
वा न्हारुद्वुल वा अग्निग्ग्हि पक्खित्त पतिलीयति पत्तिकुटति पतिवत्तति
न सम्पसारियति । एवमेव सो, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसञ्ज्ञा-
१० परिचितेन चेतसा बहुल विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्त पतिलीयति
प० उपेक्षा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति ।

"सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसञ्ज्ञापरिचितेन चेतसा
बहुल विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्त अनुमन्दहति अप्पटिकुल्यता
सण्ठाति वेदितम्भमेत्त भिक्खवे, भिक्खुना 'अभाविता मे अनिच्चसञ्ज्ञा,
१५ नत्थि मे पुब्बेनापर विसेसो, अप्पत्त मे भावनावल' ति । इति ह तत्थ सम्प
जानो होति । सचे पन, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चसञ्ज्ञापरिचितेन
चेतसा बहुल विहरतो लाभसक्कारसिलोके चित्त पतिलीयति पत्तिकुटति
पतिवत्तति, न सम्पसारियति उपेक्षा वा पाटिकुल्यता वा सण्ठाति, वेदि
तच्चमेत्त भिक्खवे भिक्खुना 'सुभाविता मे अनिच्चसञ्ज्ञा, अत्थि मे
२० पुब्बेनापर विसेसो पत्त मे भावनावल' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति ।
'अनिच्चसञ्ज्ञा भिक्खवे भाविता बहुसीकता महप्फला होति मह-
निससा अमतोगघा अमतपरियोसाना' ति, इति य तं वृत्त इदमेत्त
पटिच्च वृत्त ।

७ "अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञा भिक्खवे भाविता बहुसीकता
२५ महप्फला होति महानिससा अमतोगघा अमतपरियोसाना ति, इति सो
पनेत्त वृत्त किं चेत्त पटिच्च वृत्त ? अनिच्चे दुक्खसञ्ज्ञापरिचितेन,
भिक्खवे भिक्खुनो चेतसा बहुल विहरतो आलस्से' कोसज्जे विस्सट्ठिमे
पमादे अननुयोगे अपच्चवेक्खणाय तिग्वा भयसञ्ज्ञा पच्चुपट्ठिता होति,
सेय्यथापि, भिक्खवे उक्खित्तासिन्ने वधके ।

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो अनिच्चे दुक्खसञ्जापरिचितेन
 चेतसा बहुल विहरतो आलस्ये कोसज्जे विस्सट्ठिये पमादे अननुयोगे
 अपच्चवेक्खणाय तिब्बा भयसञ्जा, न पच्चुपट्ठिता होति, सेय्यथापि,
 भिक्खवे^१, उक्खित्तासिके वधके । वेदितब्बमेत, भिक्खवे, भिक्खुना
 ‘अभाविता मे अनिच्चे दुक्खसञ्जा, नत्थि मे पुब्बेनापर विसेसो, अप्पत्त 5
 मे भावनाबल’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन, भिक्खवे,
 भिक्खुनो अनिच्चे दुक्खसञ्जापरिचितेन चेतसा बहुल विहरतो आलस्ये
 कोसज्जे विस्सट्ठिये पमादे अननुयोगे अपच्चवेक्खणाय तिब्बा भयसञ्जा
 पच्चुपट्ठिता होति, सेय्यथापि, भिक्खवे, उक्खित्तासिके वधके । वेदितब्ब-
 मेत, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता मे अनिच्चे दुक्खसञ्जा, अत्थि मे 10
 पुब्बेनापर विसेसो, पत्त मे भावनाबल’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति ।
 ‘अनिच्चे दुक्खसञ्जा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता महप्फला होति
 महानिससा अमतोगधा अमतपरियोसाना’ ति, इति य त वुत्तं इदमेत
 पटिच्च वुत्त ।

८ “दुक्खे अनत्तसञ्जा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता मह- 15
 प्फला होति महानिससा अमतोगधा अमतपरियोसाना’ ति, इति खो
 पनेत वुत्त, किं चेत्त पटिच्च वुत्त ? दुक्खे अनत्तसञ्जापरिचितेन,
 भिक्खवे, भिक्खुनो चेतसा बहुल विहरतो इमस्मिं च सविञ्जाणके
 काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारमङ्कारमानापगत^२ मानस होति
 विधासमतिक्कन्तं सन्त सुविमुत्त । 20

“सचे, भिक्खवे, भिक्खुनो दुक्खे अनत्तसञ्जापरिचितेन चेतसा
 बहुल विहरतो इमस्मिं च सविञ्जाणके काये बहिद्धा च सब्ब-
 निमित्तेसु न अहङ्कारमङ्कारमानापगत मानस होति विधासमतिक्कन्त
 सन्त सुविमुत्त, वेदितब्बमेत, भिक्खवे, भिक्खुना ‘अभाविता मे
 दुक्खे अनत्तसञ्जा, नत्थि मे पुब्बेनापरं विसेसो, अप्पत्त मे 25
 भावनाबल’ ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । सचे पन,
 भिक्खवे, भिक्खुनो दुक्खे अनत्तसञ्जापरिचितेन चेतसा बहुल
 विहरतो इमस्मिं च सविञ्जाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु
 अहङ्कारमङ्कारमानापगतं मानस होति विधासमतिक्कन्त सन्त
 सुविमुत्त, वेदितब्बमेत, भिक्खवे, भिक्खुना ‘सुभाविता मे दुक्खे अनत्त- 30

१ सी०, स्था०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २ अहिङ्कारममिङ्कार ० - सी० ।

सञ्ज्ञा, अस्थि मे पुञ्चेनापर विसेसो, पत्त मे भावनायस' ति । इति ह तत्थ सम्पजानो होति । 'दुषस्से अनत्तसञ्ज्ञा, भिक्खवे, भाविता बहुसीकता महप्फला होति महानिस्सा भमतोगघा भमतपरियोसाना' ति, इति य त युत्त इदमेत पटिच्च युत्त ।

६ "इमा स्तो, भिक्खवे, सत्त सञ्ज्ञा भाविता बहुसीकता महप्फला होन्ति महानिस्सा भमतोगघा भमतपरियोसाना" ति ।

७ मेषुमसुत्त

१ अय स्तो आणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा तनुपसङ्गमि उपसङ्गमित्वा भगवता सखि सम्मोधि । सम्मोदनीय कथ सारणीयं धीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निस्सिण्णो स्तो आणुस्सोणि
10 ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच - "भव पि भो गोतमो ब्रह्मचारी पटि ज्ञानाती' ति ?

"यं हि त, ब्राह्मण सम्मा ववमानो वदेय्य - 'असण्ठ अस्मिन् असवस अकम्मास परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय चरती' ति, ममेव धं, ब्राह्मण सम्मा ववमानो वदेय्य - 'अह हि ब्राह्मण, असण्ठ अस्मिन्
15 असवस अकम्मास परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय चरामी' ति ।

२ "किं पन, भो गोतम, ब्रह्मचरियस्स सण्ठ पि छिद्द पि सबसं पि कम्मासं पी' ति ?

"इध, ब्राह्मण एकञ्चो समणो वा ब्राह्मणो वा सम्मा ब्रह्म चारी पटिज्ञानमानो न हेव स्तो मातुगामेन सखि द्वयद्वयसमापस्ति समा-
20 पज्जति अपि च स्तो मातुगामस्स उज्झान्न-परिमद्वन-न्हापन-सम्बाह्वं सादियति । सो त' अस्सावेति' त निकामेति तेन च जित्ति आपज्जति । इद पि स्तो ब्राह्मण ब्रह्मचरियस्स सण्ठ पि छिद्दं पि सबसं पि कम्मासं पि । अय युञ्चति, ब्राह्मण अपरिसुद्धं ब्रह्मचरिय चरति, सयुत्तो मेषु नेन सयोगन न परिमुञ्चति जातिया अराम मरणेन सोकेहि परिदेवेहि
25 पुक्खहि दोमनस्सेहि उपायासेहि न परिमुञ्चति पुक्खस्मा ति ववामि ।

३ "पुन च पर ब्राह्मण इधेकञ्चो समणो वा ब्राह्मणो वा सम्मा ब्रह्मचारी पटिज्ञानमानो न हेव स्तो मातुगामेन सखि द्वयद्वय

समापत्तिं समापज्जति, न पि मातुगामस्स उच्छादन-परिमद्दन-न्हापन-
 सम्बाहन सादियति, अपि च खो मातुगामेन सद्धिं सज्जग्घति
 सङ्कीळति सङ्केलायति^१ पे० . । न पि मातुगामेन सद्धिं सज्जग्घति
 सङ्कीळति सङ्केलायति, अपि च खो मातुगामस्स चक्खुना चक्खु उपनिज्झा-
 यति पेक्खति .. पे० . । न पि मातुगामस्स चक्खुना चक्खु उपनिज्झा- 5
 यति पेक्खति, अपि च खो मातुगामस्स सहं सुणाति तिरोकुड्डु वा तिरो-
 पाकार वा हसन्तिया वा भणन्तिया वा गायन्तिया वा रोदन्तिया वा
 ... पे० . । न पि मातुगामस्स सहं सुणाति तिरोकुड्डु वा तिरोपाकार
 वा हसन्तिया वा भणन्तिया वा गायन्तिया वा रोदन्तिया वा; अपि
 च खो यानिस्स तानि पुब्बे मातुगामेन सद्धिं हसितलपितकीळितानि तानि 10
 अनुस्सरति पे० . । न पि यानिस्स तानि पुब्बे मातुगामेन सद्धिं
 हसितलपितकीळितानि तानि अनुस्सरति, अपि च खो पस्सति गहपति
 वा गहपतिपुत्त वा पञ्चहि कामगुणेहि समप्पित समङ्गीभूत परिचारय-
 मान^२ .. पे० . । न पि पस्सति गहपति वा गहपतिपुत्त वा पञ्चहि
 कामगुणेहि समप्पित समङ्गीभूत परिचारयमान, अपि च खो अञ्जतर 15
 देवनिकाय पणिधाय ब्रह्मचरिय चरति इमिनाह सीलेन वा वतेन वा
 तपेन वा ब्रह्मचरियेन वा देवो वा भविस्सामि देवञ्जतरो वा ति ।
 सो त अस्सादेति, त निकामेति, तेन च वित्ति आपज्जति । इदं पि खो,
 ब्राह्मण, ब्रह्मचरियस्स खण्ड पि छिद्द पि सबल पि कम्मास पि । अयं
 वुच्चति, ब्राह्मण, अपरिसुद्ध ब्रह्मचरिय चरति सयुत्तो मेथुनेन सयोगेन, 20
 न परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोम-
 नस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि ।

४ “यावकीवञ्चाह, ब्राह्मण, इमेस सत्तन्न मेथुनसयोगान
 अञ्जतरञ्जतरमेथुनसयोग^३ अत्तनि अप्पहीन समनुपस्सि, नेव तावाह,
 ब्राह्मण, सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय 25
 सदेवमनुस्साय अनुत्तर सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो ति^४ पच्चञ्जासि ।

५ “यतो च खोह, ब्राह्मण, इमेस सत्तन्न मेथुनसयोगान
 अञ्जतरञ्जतरमेथुनसयोग अत्तनि अप्पहीन न समनुपस्सि, अथाह,

१ संकेलायति - सी०, स्या०, रो० । २ परिचारयमान - सी०, रो० । ३ अञ्जतर
 मथुनसयोग - सी०, ० सञ्जोग - स्या०, अञ्जतरञ्जतर मेथुनसयोग - रो० । ४ सी०,
 स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि ।

ब्राह्मण, सदेवके लोके समारके सन्नह्यके सस्समणब्राह्मणिया पत्राय
सदेवमनुस्साय अनुत्तर सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो ति पच्चञ्जासि ।
'जाण च पन मे दस्सन उदपादि, अकुप्पा म विमुत्ति', अयमन्तिमा
जाति, नत्थि दानि पुनग्भवो" ति ।

- ३ ६ एव भुत्ते आणुत्सोणि ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोष -
"अभिक्कन्त, भो गोतम, अभिक्कन्त, भो गोतम .. पे०.. उपासक म
भव गोतमो धारेसु अज्जतग्गे पाणुपेव सरण गत' ति ।

८ सयोगसुत्त

- १ "सयोगविसयोग वो, भिक्खवे, धम्मपरिमाय देसेस्सामि ।
स मुणाय .. पे० कत्तमो च सो, भिक्खवे, सयोगो' विसयोगो' धम्म-
१० परिपायो ?

- २ "इत्थी, भिक्खवे, अज्जस इत्थिन्द्रिय मनसि करोति इत्थि
पुत्त इत्थावप्प इत्थिविध इत्थिच्छन्द इत्थिस्सर इत्थानद्धार । सा
तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सा तत्थ रत्ता तत्राभिरत्ता बहिद्वा पुरि
मिन्द्रिय मनसि करोति पुरिसमुत्त पुरिसावप्प पुरिसविध पुरिसप्प
१५ पुरिमस्सर पुरिसानद्धार । सा तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सा तत्थ
रत्ता तत्राभिरत्ता' बहिद्वा सयोग आवद्दति । य चस्सा सयोगपक्कमा
उणज्जति गुण सोमनस्स तं च आवद्दति । इत्थत्ते, भिक्खव, अभिरत्ता
गत्ता पुरिसगुणयोग गत्ता । एव सा भिक्खवे, इत्थी इत्थत्त नातिवत्ति ।

- ३ "पुरिसो भिक्खवे, अज्जस पुरिसिन्द्रिय मनसि करोति
२० पुरिगपुत्त पुरिगावप्प पुरिगविध पुरिगच्छन्द पुरिसस्सर पुरिसानद्धार ।
सो तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सो तत्थ रत्ता तत्राभिरत्तो बहिद्वा
इत्थिन्द्रिय मनसि करोति इत्थिपुरा इत्थावप्प इत्थिविध इत्थिच्छन्द
इत्थिस्सर इत्थानद्धार । सा तत्थ रज्जति तत्राभिरमति । सो तत्थ
गत्तो तत्राभिरत्तो बहिद्वा सयोग आवद्दति । य चस्सा सयोगपक्कमा
२५ उणज्जति गुण सोमनस्स तं च आवद्दति । पुरिसत्त, भिक्खव, अभिरत्ता

सत्ता^१ इत्थीसु संयोगं गता^२ । एव खो, भिक्खवे, पुरिसो पुरिसत्तं नातिवत्तति । एव खो, भिक्खवे, संयोगो होति ।

४ “कथं च, भिक्खवे, विसयोगो होति ? इत्थी, भिक्खवे, अज्झत्त इत्थिन्द्रिय न मनसि करोति इत्थिकुत्त इत्थाकप्प इत्थिविध इत्थिच्छन्द इत्थिस्सर इत्थालङ्कार । सा तत्थ न रज्जति, सा^३ तत्र^४ नाभिरमति । सा तत्थ अरत्ता तत्र अनभिरत्ता बहिद्धा पुरिसिन्द्रिय न मनसि करोति पुरिसकुत्त पुरिसाकप्प पुरिसविध पुरिसच्छन्दं पुरिसस्सरं पुरिसालङ्कार । सा तत्थ न रज्जति, तत्र नाभिरमति । सा तत्थ अरत्ता तत्र अनभिरत्ता बहिद्धा संयोगं नाकह्वति । य चस्सा संयोगपच्चया उप्पज्जति सुख सोमनस्स त च नाकह्वति । इत्थत्ते^५, भिक्खवे, अनभिरत्ता सत्ता^६ पुरिसेसु विसयोग गता । एव खो, भिक्खवे, इत्थी इत्थत्त अतिवत्तति ।

५ “पुरिसो, भिक्खवे, अज्झत्त पुरिसिन्द्रिय न मनसि करोति पुरिसकुत्त पुरिसाकप्प पुरिसविध पुरिसच्छन्द पुरिसस्सर पुरिसालङ्कार । सो तत्थ न रज्जति, सो तत्र नाभिरमति । सो तत्थ अरत्तो तत्र अनभिरत्तो बहिद्धा इत्थिन्द्रियं न मनसि करोति इत्थिकुत्त इत्थाकप्प इत्थिविध इत्थिच्छन्द इत्थिस्सर इत्थालङ्कार । सो तत्थ न रज्जति, तत्र नाभिरमति । सो तत्थ अरत्तो तत्र अनभिरत्तो बहिद्धा संयोग नाकह्वति । य चस्स संयोगपच्चया उप्पज्जति सुख सोमनस्स त च नाकह्वति । पुरिसत्ते, भिक्खवे, अनभिरत्ता सत्ता इत्थीसु विसयोग गता । एव खो, भिक्खवे, पुरिसो पुरिसत्त अतिवत्तति । एव खो, भिक्खवे, विसयोगो होति । अय खो, भिक्खवे, संयोगो विसयोगो धम्मपरियायो” ति ।

६ दानमहफलसुत्तं

१ एक समय भगवा चम्पाय विहरति गगगराय पोक्खरणिजा तीरे । अथ खो सम्बहुला चम्पेय्यका उपासका येन आयस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्गमिसु, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्त सारिपुत्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्ना खो^१ चम्पेय्यका उपासका आय-

१ सत्तो - रो० । २ गतो - रो० । ३-३ तत्थ - सी०, रो० । ४ इत्थत्ते खो - सी०, इत्थत्ते खो - स्या०, रो० । ५ अरत्ता - सी०, असत्ता - रो० । ६ खो ते - रो० ।

स्मन्त सारिपुत्त एतदवोच - “चिरस्सुता नो, भन्ते”, भगवतो सम्मुखा
धम्मकीकथा । साधु मय, भन्ते, लभेय्याम भगवतो सम्मुखा धम्मि कथ
सवनाया” ति । “तेनहावुसो, तदहुपोसथे आगच्छेय्याथ, अप्पेव नाम
सभय्याथ भगवतो सम्मुखा धम्मि कथ सवनाया” ति । “एव, भन्ते”
5 ति सो चम्पेय्यका उपासका आयस्मन्तो सारिपुत्तस्स पटिस्सुत्वा उट्ठा-
यासना आयस्मन्त सारिपुत्त भमिवादेत्वा पदमिस्सण कत्वा पक्कमिसु ।

२ अथ सो चम्पेय्यका उपासका तदहुपोसथे येनायस्मा सारि
पुत्तो तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त सारिपुत्त भमिवादत्वा
एकमन्तं अट्ठंसु । अथ सो आयस्मा सारिपुत्तो तेहि चम्पेय्यकेहि उपास-
10 केहि सद्धि येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं भमिवादत्वा
एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो सो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्तं
एतदवोच -

३ “सिया नु सो, भन्ते, इधेकच्चस्स तादिसयेव दानं दिन्नं
न महप्फलं होति न महानिसस, सिया पन, भन्ते, इधेकच्चस्स तादिसयेव
15 दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिसस” ति ?

“सिया सारिपुत्त, इधेकच्चस्स तादिसयेव दानं दिन्नं न महप्फलं
होति न महानिसस सिया पन, सारिपुत्त, इधेकच्चस्स तादिसयेव दानं
दिन्नं महप्फलं होति महानिसस” ति ।

४ “को नु सो, भन्ते हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चस्स
20 तादिसयेव दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसस, को नु सो
भन्ते हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चस्स तादिसयेव दानं दिन्नं महप्फलं
होति महानिसस ति ?

“इध सारिपुत्त, एकच्चो सापेखो दानं देति, पत्तिवद्धचित्तो
दानं देति सन्निधिपेखो दानं देति, ‘इमं पेच्च परिमुञ्जिस्सामी’ ति दानं
25 देति । सो तं दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं
मासागपविलेपनं सय्यावसथपदीपेय्यं । तं वि मञ्जसि, सारिपुत्त
ददेय्य इधेकच्चो एयरुपं दानं” ति ?

“एव, भन्ते” ।

५ “तत्र, सारिपुत्त, खाय सापेखो दानं देति, पतिवद्धचित्तो दानं देति, सन्निधिपेखो दानं देति, ‘इमं पेच्च परिभुञ्जिस्सामी’ ति दानं देति । सो त दानं दत्त्वा कायस्स भेदा परं मरणा चातुमहाराजिकानं देवानं सहव्यत उपपज्जति । सी तं कम्मं खेपेत्त्वा तं इद्धि तं यसं तं आधिपच्च’ आगामी होति आगन्ता इत्थत्त ।

5

६ “इधं पन, सारिपुत्त, एकच्चो न हेव खो सापेखो दानं देति, न पतिवद्धचित्तो दानं देति, न सन्निधिपेखो दानं देति, न ‘इमं पेच्च परिभुञ्जिस्सामी’ ति दानं देति, अपि च खो ‘साहु दानं’ ति दानं देति पे० । न पि ‘साहु दानं’ ति दानं देति, अपि च खो ‘दिन्नपुब्बं कतपुब्बं पितुपितामहेहि’ न अरहामि पोराणं कुलवसं हापेत्तु’ ति दानं देति पे० । न पि ‘दिन्नपुब्बं कतपुब्बं पितुपितामहेहि न अरहामि पोराणं’ कुलवसं हापेत्तु’ ति दानं देति, अपि च खो ‘अहं पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो अपचन्तानं दानं अदात्तु’ ति दानं देति ..पे० . । न पि ‘अहं पचामि, इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो अपचन्तानं दानं अदात्तु’ ति दानं देति, अपि च खो ‘यथा तेसं पुब्बकानं इसीनं तानि महायज्जानि अहेसु, सेय्यथीदं — अट्ठकस्स वामकस्स वामदेवस्स वेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो’ अङ्गीरसस्स भारद्वाजस्स वासेट्ठस्स कस्सपस्स भगुनो, एव मे अयं दानसविभागो भविस्सती’ ति दानं देति पे० । न पि ‘यथा तेसं पुब्बकानं इसीनं तानि महायज्जानि अहेसु, सेय्यथीदं — अट्ठकस्स वामकस्स वामदेवस्स वेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो अङ्गीरसस्स भारद्वाजस्स वासेट्ठस्स कस्सपस्स भगुनो, एव मे अयं दानसविभागो भविस्सती’ ति दानं देति, अपि च खो ‘इमं मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनता सोमनस्स उपजायती’ ति दानं देति पे० । न पि ‘इमं मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनता सोमनस्स उपजायती’ ति दानं देति, अपि च खो चित्तालङ्कारचित्तपरिक्खारं दानं देति । सो त दानं देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्नं पानं वत्थं यातं मालागन्धविलेपनं सेय्यावसथपदीपेय्यं । तं किं मज्जसि, सारिपुत्त, ददेय्यं इधं एकच्चो एवरूपं दानं’ ति ?

10

15

20

25

“एव, भन्ते” ।

१ आधिपतेय्य — सी०, स्या०, रो० । २ पितृहि पितामहेहि — सी० । ३ सी० पोत्यके नत्थि । ४ यमतग्गिनो — सी०, रो० । ५ उप्पादियती — सी० ।

७ "तत्र सारिपुत्त, ख्याय न हेय" सापेक्षो दानं वेति, न पति-
 वदचित्तो दानं वेति, न सन्निधिपेक्षो दानं वेति न 'इमं पेच्च परि
 भुञ्जिस्सामी' ति दानं वेति न पि 'साहु दान' ति दानं वेति, न पि
 'विश्वपुब्ब क्तपुब्ब पितुपितामहेहि न भरहामि पोराण कुलवस हापेसु'
 ५ ति दानं वेति, न पि 'अहं पचामि इमे न पचन्ति, नारहामि पचन्तो
 अपचन्तान दानं अदासु' ति दानं वेति, न पि 'यथा सेस पुब्बकान इसीते
 तानि महायञ्जानि अहेसु, सेय्यधीद - अट्ठकस्स वामकस्स दामवेदस्स
 वेस्सामित्तस्स यमदग्गिनो अञ्जीरसस्स भारुजाजस्स वासेट्ठस्स कस्सपस्स
 भग्गुनो, एव मे अयं दानसविभागो भविस्सती' ति दानं वेति, न पि 'इमं
 १० मे दानं ददतो चित्तं पसीदति, अत्तमनता सोमनस्स उपजायती' ति दानं
 वेति, अपि च सो चित्तालङ्कारचित्तपरिक्खारं दानं वेति । सो तं दानं
 दत्त्वा कायस्स मेवा परं मरणा ब्रह्मकायिकानं देवानं सहस्रमत्तं उपपज्जति ।
 सो तं कम्मं खेपेत्वा तं इदं तं यत्तं तं आधिपञ्चं अनागामी होति
 अनागन्ता इत्यत्त । अयं सो, सारिपुत्त, हेतुं अयं पञ्चयो येन मिधे
 १५ कञ्चस्स तादिसयेव दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिससं । अयं
 पन, सारिपुत्त, हेतुं अयं पञ्चयो येन मिधेकञ्चस्स तादिसयेव दानं दिन्नं
 महप्फलं होति महानिससं" ति ।

१० मन्दमातासुत्त

१ एव मे सुत्त । एकं समयं आयस्मा च सारिपुत्तो आयस्मा
 च महामोगल्लानो दक्षिणगिरिस्मिं चारिकं चरन्ति महत्ता निक्खु
 २० सङ्गेन सदि । तेन सो पन समयेन वेद्वुवण्णकीं नन्दमाता उपासिक्ख
 रत्तिया पञ्चससमयं पञ्चुद्वायं पारायनं सरेन भासति ।

२ तेन सो पन समयेन वेस्सवणो महाराजा उत्तरायं दिसायं
 दक्षिणं दिसं गच्छति केनचिदेव करणीयेन । अत्तोसि सो वत्सवणो
 महाराजा नन्दमाताय उपासिमाय पारायनं सरेन भासन्तिया, गुत्ता
 २५ वयापरियोसानं भागमयमानां अट्ठासि ।

३ अयं यो मन्दमाता उपासिमा पारायनं सरेन भासित्वा
 गुण्दी अहोसि । अयं यो वत्सवणो महाराजा मन्दमाताय उपासिमाय

१ देवको - ती एवा रो । २ वेद्वुवण्णकी - ती एवा रो । ३ वेत्त-
 वण्णो - एवा । ४-४ उत्तरायण - ती ।

कथापरियोसान विदित्वा अब्भानुमोदि - “साधु भगिनि, साधु भगिनी”
ति ।

“को पनेसो भद्रमुखा” ति ?

“अह ते, भगिनि, भाता वेस्सवणो महाराजा” ति ।

“साधु, भद्रमुख, तेन हि यो मे अय धम्मपरियायो भणितो 5
इद ते होतु आतिथेय्य” ति ।

“साधु, भगिनि, एत चेव मे होतु आतिथेय्य । स्वेव^१ सारि-
पुत्तमोग्गल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो अकतपातरासो वेळुकण्डक आग-
मिस्सति, त च भिक्खुसङ्घ परिविसित्वा मम^२ दक्खिणं आदिसेय्यासि ।
एत^३ चेव^३ मे भविस्सति आतिथेय्य” ति । 10

४ अथ खो नन्दमाता उपासिका तस्सा रत्तिया अच्चयेन सके
निवेसने पणीत खादनीय भोजनीय पटियादापेसि । अथ खो सारिपुत्त-
मोग्गल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो अकतपातरासो येन वेळुकण्डको^४ तद-
वसरि । अथ खो नन्दमाता उपासिका अञ्जतर पुरिस आमन्तेसि - 15
“एहि त्व, अम्भो पुरिस, आराम गत्वा भिक्खुसङ्घस्स काल आरोचेहि -
‘कालो, भन्ते, अय्याय नन्दमातुया निवेसने निट्ठित भत्त’” ति । “एव,
अय्ये” ति खो सो पुरिसो नन्दमाताय उपासिकाय पटिस्सुत्वा आराम
गत्वा भिक्खुसङ्घस्स काल आरोचेसि - “कालो, भन्ते, अय्याय नन्द-
मातुया निवेसने निट्ठित भत्त” ति । अथ खो सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखो 20
भिक्खुसङ्घो पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन नन्दमाताय
उपासिकाय निवेसन तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने
निसीदि । अथ खो नन्दमाता उपासिका सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुख
भिक्खुसङ्घं पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि
सम्पवारेसि ।

५ अथ खो नन्दमाता उपासिका आयस्मन्त सारिपुत्त भुत्तावि 25
ओनीतपत्तपाणि एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो नन्दमातर
उपासिक आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच - “को पन ते, नन्दमाते, भिक्खु-
सङ्घस्स अब्भागमन आरोचेसी” ति ?

६ “इधाह, भन्ते, रत्तिया पच्चूससमय पच्चुद्वाय पारायन सरेन
भासित्वा तुण्ही अहोसि । अथ खो, भन्ते, वेस्सवणो महाराजा मम 30

१ स्वे च - सी०, रो० । २ मम - रो० । ३-३ एव च - सी०, स्या०, एत च -
रो० । ४ ० कण्टको - सी०, रो०, वेळुकण्टक - स्या० ।

कथापरियोसान विदित्वा अञ्जानुमोदि ~ 'साधु, भगिनि, साधु भविनी' ति ! 'को वनेसो, भद्रमुक्ता' ति ? 'अहं ते, भगिनि, माता वेस्सवणो महाराजा' ति । 'साधु, भद्रमुक्ता, तेन हि यो मे अयं धम्मपरियायो भणितो इदं ते होतु आतिथेय्य' ति । 'साधु, भगिनि, एतं चैव मं होतु आतिथेय्य । स्वेव सारिपुत्तमोगल्लानप्पमुक्खो भिक्खुसङ्घो अकत्तापाठ-
 ५ रासो वेळ्ळुकण्ठक भागमिस्सति, तं च भिक्खुसङ्घं परिवसित्वा मम दम्भिण आदिसेय्यासि । एतं चैव मे भविस्सति आतिथेय्य' ति । यदिदं, भन्ते, दाने पुञ्ञं च पुञ्ञमही च तं वेस्सवणस्स महाराक्खं सुत्ताय होतु' ति ।

१० ७ "अञ्छरिय, नन्दमाते, अञ्जुत, नन्दमाते ! यत्र हि नाम वेस्सवणेन महाराजेन एवमहिद्विकेन एवमहेसक्खेन देवपुत्तेन सम्मुखा सल्लपिस्ससी" ति ।

८ "न खो मे, भन्ते, एसेव अञ्छरियो अञ्जुतो धम्मो । अस्मि मे अञ्जो पि अञ्छरियो अञ्जुतो धम्मो । इध मे, भन्ते, नन्दो न
 १५ एकपुत्तको पियो मनापो । तं राजानो किस्मिञ्चिदेव पकरणे ओक्क पसम्ह जीविता घोरोपेसु । तस्मिं खो पनाहं भन्ते, दाग्गे गहिते । गम्हमाने वा यधे वा वज्जमाने वा हते वा हुञ्जमाने वा नाभिजानां चित्तस्स अञ्जयत्त" ति ।

२० "अञ्छरिय, नन्दमाते, अञ्जुत, नन्दमाते ! यत्र हि नाम पितु प्पादं पि परिसोधेस्ससी" ति ।

२१ "न खो मे, भन्ते, एसेव अञ्छरियो अञ्जुतो धम्मो । अस्मि मे अञ्जो पि अञ्छरियो अञ्जुतो धम्मो । इध म, भन्ते, सामिको कालक्कतो अञ्जत्तरं यक्खयोनिं उपपन्नो । खो मे तेनेव पुरिमेव अतभावेन उहस्सेसि । न खो पनाहं भन्ते अभिजानामि ततोनिदानं
 २५ चित्तस्स अञ्जयत्त" ति ।

"अञ्छरिय, नन्दमाते, अञ्जुत, नन्दमाते ! यत्र हि नाम पितु प्पादं पि परिसोधेस्ससी" ति ।

१-१ पुञ्ञं हि तं - सी । २ पुञ्ञं पुञ्ञमहिद्वि - स्या । ३ तस्मिन्ति ३ सी । ४ एतोव - सी । ५ मणको - सी । ६ एको पुत्तको - सी । ७ कारणे - स्या । ८ पसम्ह - सी । ९ पितुप्पादमत्तं - स्या । १० कालक्कतो - सी ।

१० “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । यतोहं, भन्ते, सामिकस्स दहरस्सेव दहरा आनीता नाभिजानामि सामिक मनसा पि अतिचरिता^१, कुतो पन कायेना” ति ।

“अच्छरिय, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते । यत्र हि नाम 5 चित्तुप्पादं पि परिसोधेस्ससी” ति ।

११ “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । यदाह, भन्ते, उपासिका पटिदेसिता नाभिजानामि किञ्चि सिक्खापद सञ्चिच्च वीतिक्कमिता” ति ।

“अच्छरियं, नन्दमाते, अब्भुतं, नन्दमाते” ति ।

१२ “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । इधाहं, भन्ते, यावदे^२ आकङ्खामि विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्क सविचार विवेकज पीतिसुख पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि । वितक्क- 15 विचारान वूपसमा अज्झत्त सम्पसादन चेतसो एकोदिभाव अवितक्क अविचार विवेकज पीतिसुख दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । पीतिया च विरागा उपेक्खका^३ च विहरामि सता^४ च सम्पजाना सुख च कायेन पटिसंवेदेमि, य त अरिया आचिक्खन्ति ‘उपेक्खको सतिमा सुखविहारी’ ति ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि । सुखस्स च पहाना 20 दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्थङ्गमा अदुक्खमसुख उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामी” ति ।

“अच्छरिय, नन्दमाते, अब्भुत, नन्दमाते” ति ।

१३ “न खो मे, भन्ते, एसेव अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । अत्थि मे अञ्जो पि अच्छरियो अब्भुतो धम्मो । यानिमानि, भन्ते, 25 भगवता देसितानि पञ्चोरम्भागियानि सयोजनानि नाह तेस किञ्चि अत्तनि अप्पहीन समनुपस्सामी” ति ।

“अच्छरिय, नन्दमाते, अब्भुत, नन्दमाते” ति ।

१ अतिचरितु - स्या० । २ यावदेव - सी०, स्या०, रो० । ३ उपेक्खको - सी०, उपेक्का - रो० । ४ सतो - सी० ।

१४ अथ सो भ्रायस्मा सारिपुत्तो नन्दमातर उपासिक धम्मिया
कयाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहसेत्वा उट्ठामासना
पक्कामी ति ।

महायज्जनवम्भो पञ्चमो ।

तस्सुद्धान

ठिति' च परिवक्षार द्वे, भग्गी सञ्जा च द्वे पर ।

मेधुना संयोगो दान, नन्दमातेन ते दसा ति' ॥

पञ्चासको समतो ।

६ अव्याक्तवग्गो

१ अव्याक्तसुत्त

१ अथ सो अज्जसरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्गमि उपसङ्ग
मित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो
सो सो भिक्खु भगवन्त एतववोच — “को नु सो, भन्ते, हेतु को पञ्चयो
येन सुतवतो भरियसावकस्स विचिक्खिञ्छा नुप्पज्जति अव्याक्तवत्पूसु”
ति ?

२ “दिट्ठिनिरोधा सो भिक्खु, सुतवतो भरियसावकस्स विचि
क्खिञ्छा नुप्पज्जति अव्याक्तवत्पूसु । ‘होति तथागतो पर मरणा’ ति
सो भिक्खु, दिट्ठिगतमेत ‘न होति तथागतो पर मरणा’ ति सो भिक्खु,
दिट्ठिगतमेत ‘होति च न च होति तथागतो पर मरणा’ ति सो, भिक्खु,
विट्ठिगतमेत ‘नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा’ ति सो, भिक्खु,
दिट्ठिगतमेत । अस्सुतवा भिक्खु पुप्पुज्जनो विट्ठि नप्पज्जानाति, दिट्ठि
समुदय नप्पज्जानाति दिट्ठिनिरोध नप्पज्जानाति दिट्ठिनिरोधगामिनि
पटिपद नप्पज्जानाति । तस्स सा दिट्ठि पवङ्गति, सो न परिमुञ्चति
जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासहि
न परिमुञ्चति दुक्खस्समा ति ववामि ।

१-१ वित्तपरिक्खारं द्वे धम्मिसञ्जा अपरा बुद्धे ।

मेधुना च संयोगो धत्तनन्वमातेन ते दसा ति ॥ — सी ।

वित्तपरिक्खारं द्वे धम्मि सञ्जा अपरा बुद्धे ।

मेधुना च संयोगो दानं माताय ते दसा ति ॥ — स्या ।

३ “सुतवा च खो, भिक्खु, अरियसावको दिट्ठि पजानाति, ढुसमुदय पजानाति, दिट्ठिनिरोधं पजानाति, दिट्ठिनिरोधगामिनि पटिपद पजानाति । तस्स सा दिट्ठि निरुज्झति, सो परिमुच्चति जातिया राय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि । एवं जान खो, भिक्खु, सुतवा अरिय- 5 सावको एव पस्स ‘होति तथागतो पर मरणा’ ति पि न व्याकरोति, ‘न होति तथागतो पर मरणा’ ति पि न व्याकरोति, ‘होति च न च होति तथागतो पर मरणा’ ति पि न व्याकरोति, ‘नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा’ ति पि न व्याकरोति । एव जान खो, भिक्खु, सुतवा अरिय- 10 सावको एव पस्स एव अव्याकरणधम्मो होति अव्याकतवत्थूसु । एव जान खो भिक्खु, सुतवा अरियसावको एव पस्स न’ छम्भति’, न कम्पति, न वेधति, न सन्तास आपज्जति अव्याकतवत्थूसु ।

४. “होति तथागतो पर मरणा’ ति खो, भिक्खु, तण्हागतमेत पे० सज्जागतमेत पे० मज्झिगतमेत पे० . पपञ्चितमेत पे० उपादानगतमेत पे० । ‘होति तथागतो पर मरणा’ ति 15 भिक्खु विप्पटिसारो एसो, ‘न होति तथागतो पर मरणा’ ति खो, भिक्खु, विप्पटिसारो एसो, ‘होति च न च होति तथागतो पर मरणा’ ति पे, भिक्खु, विप्पटिसारो एसो, ‘नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा’ ति खो, भिक्खु, विप्पटिसारो एसो । अस्सुतवा, भिक्खु, पुथुज्जनो विप्पटिसारं नप्पजानाति, विप्पटिसारसमुदय नप्पजानाति, विप्पटि- 20 सारनिरोध नप्पजानाति, विप्पटिसारनिरोधगामिनि पटिपदं नप्पजानाति । तस्स सो विप्पटिसारो पवड्ढति, सो न परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि ।

५ “सुतवा च खो, भिक्खु, अरियसावको विप्पटिसार पजानाति, 25 विप्पटिसारसमुदय पजानाति, विप्पटिसारनिरोध पजानाति, विप्पटिसारनिरोधगामिनि पटिपद पजानाति । तस्स सो विप्पटिसारो निरुज्झति, सो परिमुच्चति जातिया पे० दुक्खस्मा ति वदामि । एव जान खो, भिक्खु, सुतवा अरियसावको एव पस्सं ‘होति तथागतो पर मरणा’ ति पि न व्याकरोति पे० ‘नेव होति न न होति तथागतो पर

मरणा' ति पि न व्याकरोति । एव जान सो, भिक्षु, सुतवा अरियसावको
एव पस्स एव अम्माकरणघम्मो होति अम्माकतवत्पूसु । एव जान सो,
भिक्षु, सुतवा अरियसावको एव पस्स न छम्भति, न कम्पति, न वषति,
न सन्तास आपज्जति अम्माकतवत्पूसु । अय सो, भिक्षु, हेतु अय
पञ्चयो येन सुतवतो अरियसावकस्स विचिकिच्छा नुप्पज्जति अम्माकत-
वत्पूसु' ति ।

२ पुरिसगतिसुत्त

१ "सत्त' च', भिक्षवे पुरिसगतियो देसेस्सामि' अनुपादा प
परिनिम्बान । त मुणाय साधुक मनसि फरोय, भासिस्सामी' ति ।
"एव, भन्ते" ति सो ते भिक्षु भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदबोच -
"कतमा च, भिक्षवे, सत्त पुरिसगतियो ?

२ "इध, भिक्षवे भिक्षु एव पटिपन्नो होति - 'नो चस्स
नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि य भूत त पज्जहामी'
ति उपेक्ख पटिसमति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्युत्तरि
पद सन्त सम्मप्यञ्जनाय पस्सति । त च ख्वस्स पद न सम्भेन सम्भ सन्धि-
कत होति तस्स न सम्भेन सम्भ मानानुसयो पहीनो होति, न सम्भेन
सम्भ भवरागानुसयो पहीनो होति, न सम्भेन सम्भ अविज्जानुसयो पहीनो
होति । सो पञ्चन्न ओरम्भागियान संयोजनान परिकसया अन्तरापरि-
निम्बायी होति । सेम्यथापि भिक्षवे, दिवससन्तते' अयोक्पाले हज्ज-
माने पपटिका' निम्बत्तित्वा निम्बायेम्य । एवमेव सो, भिक्षवे भिक्षु
एव पटिपन्नो होति - 'नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भवि-
स्सति यदत्थि य भूत त पज्जहामी' ति उपेक्ख पटिसमति । सो भवे न
रज्जति सम्भवे न रज्जति, अत्युत्तरि पद सन्त सम्मप्यञ्जनाय पस्सति ।
त च ख्वस्स पद न सम्भेन सम्भ सन्धिकत होति, तस्स न सम्भेन सम्भ
मानानुसयो पहीनो होति न सम्भेन सम्भ भवरागानुसयो पहीनो होति,
न सम्भेन सम्भ अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो पञ्चन्न ओरम्भागियान
संयोजनान परिकसया अन्तरापरिनिम्बायी होति ।

१-१ सत्त - सी रो । २ देसिस्सामि - रो । ३ परिनिम्बाय - सी ।
४ रज्जति - स्वा । ५ दिवससन्तते - सी स्वा रो । ६ पपटिका - स्वा ।

३ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — ‘नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि य भूत त पजहामी’ ति उपेक्ख पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि पद सन्त सम्मप्पञ्जाय पस्सति । त च ख्वस्स पद न सब्बेन सब्ब सच्छि-
कत होति, तस्स न सब्बेन सब्ब मानानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्बं 5
भवरागानुसयो पहीनो होति, न सब्बेन सब्ब अविज्जानुसयो पहीनो होति ।
सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी
होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवससन्तत्ते अयोक्पाले हञ्जमाने पप-
टिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु
एवं पटिपन्नो होति — नो चस्स नो च मे सिया . पे० सो पञ्चन्नं 10
ओरम्भागियान सयोजनान परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति ।

४ “इध पन भिक्खवे, भिक्खु एव पटिपन्नो होति — नो चस्स
नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनानं परि-
क्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवससन्तत्ते
अयोक्पाले हञ्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा अनुपहच्च तल 15
निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एवं पटिपन्नो होति — नो
चस्स नो च मे सिया पे० . सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान
परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति ।

५ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एव पटिपन्नो होति — नो चस्स
नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिक्खया 20
उपहच्चपरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवससन्तत्ते अयो-
क्पाले हञ्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा उपहच्च तल निब्बा-
येय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु एव पटिपन्नो होति — नो चस्स
नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिक्खया
उपहच्चपरिनिब्बायी होति ।

६ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु एव पटिपन्नो होति — नो चस्स
नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिक्खया
असङ्खारपरिनिब्बायी होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, दिवससन्तत्ते अयो-
क्पाले हञ्जमाने पपटिका निब्बत्तित्वा उप्पत्तित्वा परित्ते तिणपुञ्जे
वा कट्ठपुञ्जे वा निपतेय्य । सा तत्थ अग्निं पि जनेय्य, धूमं पि जनेय्य, 21
अग्निं पि जनेत्वा धूमं पि जनेत्वा तमेव परित्त तिणपुञ्जं वा कट्ठपुञ्जं 22

वा परियादियित्वा अनाहारा निव्वायेम्य । एवमेव सो, भिक्षवे, भिक्षु
एव पटिपन्नो होति - नो चस्स नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न
ओरम्भागियान सयोजनान परिक्खया असङ्खारपरिनिव्वायी होति ।

७ "इध पन, भिक्षवे, भिक्षु एव पटिपन्नो होति - नो
चस्स नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान
परिक्खया असङ्खारपरिनिव्वायी होति । सेम्यथापि, भिक्षवे, दिवस
सन्तते अयोक्कपात्ते हञ्जमाने पपटिका निव्वसित्वा उप्पतित्वा विपुसे
तिणपुञ्जे वा कट्टपुञ्जे वा निपतेम्य । सा तत्थ अग्गि पि जनेम्य, धूम
पि जनेम्य अग्गि पि जनेत्वा धूम पि जनेत्वा तमेव विपुस तिणपुञ्ज
वा कट्टपुञ्ज वा परियादियित्वा अनाहारा निव्वायेम्य । एवमेव सो,
भिक्षवे, भिक्षु एव पटिपन्नो होति - नो चस्स नो च मे सिया पे०-
सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिक्खया असङ्खारपरिनिव्वायी
होति ।

८ "इध पन, भिक्षवे भिक्षु एव पटिपन्नो होति - नो चस्स
नो च मे सिया न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि य भूतं त पज्जहामी
ति उपेक्ख पटिन्नमति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि
पद सन्त सम्मप्यञ्जनाय पस्सति । त च स्वस्स पद न सम्भेन सब्ब सम्मि
कठ होति तस्स न सम्भेन सब्ब मानानुसयो पहीनो होति न सम्भेन सम्भ
भवरागानुसयो पहीनो होति न सम्भेन सब्ब अविज्जानुसयो पहीनो
होति । सो पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिक्खया उअसोतो
होति अकनिट्ठगामी । सेम्यथापि भिक्षवे, दिवससन्तते अयोक्कपात्ते
हञ्जमाने पपटिका निव्वसित्वा उप्पतित्वा महन्ते तिणपुञ्जे वा कट्टपुञ्जे
वा निपतेम्य । सा तत्थ अग्गि पि जनेम्य धूम पि जनेम्य, अग्गि पि
जनेत्वा धूम पि जनेत्वा तिणपुञ्ज वा कट्टपुञ्ज वा परियादियित्वा
गच्छे पि दहेम्य वाय पि दहेम्य गच्छ पि दहित्वा दाम पि दहित्वा
हरितन्त वा पयन्तं वा सेलन्त वा उदकन्त वा रमणीय वा भूमिमान
आगम्म अनाहारा निव्वायेम्य । एवमेव सो भिक्षवे, भिक्षु एव पटि
पन्नो होति - नो चस्स नो च मे सिया पे० सो पञ्चन्न ओरम्भागि-
यान सयोजनान परिक्खया उअसोतो होति अकनिट्ठगामी । इमा सो
भिक्षवे सत्त पुरिसगतियो ।

६ “कतमं च, भिक्खवे, अनुपादापरिनिव्वान ? इध, भिक्खवे, भिक्खु एव पटिपन्नो होति — ‘नो चस्स नो च मे सिया, न भविस्सति न मे भविस्सति, यदत्थि य भूत त पजहामी’ ति उपेक्खं पटिलभति । सो भवे न रज्जति, सम्भवे न रज्जति, अत्थुत्तरि पद सन्त सम्मप्पञ्जाय पस्सति । त च ख्वस्स पद सव्वेन सव्व सच्छिकत होति, तस्स सव्वेन 5 सव्व मानानुसयो पहीनो होति, सव्वेन सव्व भवरागानुसयो पहीनो होति, सव्वेन सव्वं अविज्जानुसयो पहीनो होति । सो आसवानं खया . पे०... सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इद वुच्चति, भिक्खवे, अनुपादापरिनिव्वान । इमा खो, भिक्खवे, सत्त पुरिसगतियो अनुपादा च परिनिव्वानं” ति ।

10

३ तिस्सज्झासुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एक समय भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पव्वते । अथ खो द्वे देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं गिज्झकूट ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठसु । एकमन्त ठिता खो एका देवता भगवन्त एतदवोच — “एता, भन्ते, भिक्खुनियो विमुत्ता” 15 ति । अपरा देवता भगवन्त एतदवोच — “एता, भन्ते, भिक्खुनियो अनुपादिसेसा सुविमुत्ता” ति । इदमवोचु ता देवता । समनुञ्जो सत्था अहोसि । अथ खो ता देवता “समनुञ्जो सत्था” ति भगवन्त अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा तत्थेवन्तरधायिसु ।

२ अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि — 20 “इम, भिक्खवे, रत्ति द्वे देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं गिज्झकूट ओभासेत्वा येनाह तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठसु । एकमन्त ठिता खो, भिक्खवे, एका देवता मं एतदवोच — ‘एता, भन्ते, भिक्खुनियो विमुत्ता’ ति । अपरा देवता म एतदवोच — ‘एता, भन्ते, भिक्खुनियो’ अनुपादिसेसा सुविमुत्ता” 25 ति । इदमवोचु, भिक्खवे, ता देवता । इद वत्वा म अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा तत्थेवन्तरधायिसू” ति ।

३ तेन खो पन समयेन आयस्मा महामोगल्लानो भगवतो
अविदूरे निसिन्नो होति । अथ खो आयस्मतो' महामोगल्लानस्स एतद
होसि - "कतमेसान खो देवान एव आण होति - 'सउपादिसेसे वा
सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो" ति ? तेन खो पन
५ समयेन तिस्सो नाम भिक्खु अधुनाकालङ्कृतो अञ्जतर ब्रह्मलोक उपपन्नो
होति । तत्रा पि न एव जानन्ति - "तिस्सो ब्रह्मा महिद्विको महान्
भावो" ति ।

४ अथ खो आयस्मा महामोगल्लानो - सेम्यथापि नाम वसथा
पुरिसो सम्मिञ्जित वा बाह् पसारेम्य, पसारित वा बाह् सम्मिञ्जय,
१० एवमेव - गिञ्जकूटे पव्वते अन्तरहिंसो तस्मि ब्रह्मलोके पातुरहोसि ।
अदसा खो तिस्सो ब्रह्मा आयस्मन्त महामोगल्लान दूरतो व आगच्छन्त ।
दिस्वा आयस्मन्त महामोगल्लान एतदवोच - "एहि खो, मारिस्
मोगल्लान स्वागत, मारिस् मोगल्लान ! चिरस्स खो, मारिस्
मोगल्लान, इम परियायमकासि, यविद इधागमनाय । निसीदि,
१५ मारिस् मोगल्लान, इदमासनं पञ्जत्त" ति । निसीदि खो आयस्मा
महामोगल्लानो पञ्जत्ते आसने । तिस्सो पि खो ब्रह्मा आयस्मन्त
महामोगल्लान अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो
तिस्स ब्रह्मानं आयस्मा महामोगल्लानो एतदवोच - "कतमेसान खो,
तिस्स, देवानं एव आण होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिससो ति,
२० अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो ' ति ?

"ब्रह्मकायिकान खो, मारिस् मोगल्लान, देवानं एव आण
होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति अनुपादिसेसे वा अनुपादि
सेसो ति ।

५ "सम्येसब्बमेव खो, तिस्स, ब्रह्मकायिकान देवानं एवं आण
२५ होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति अनुपादिसेसे वा अनुपादि
सेसो ति ?

"न खो मारिस् मोगल्लान, सवेस ब्रह्मकायिकान देवानं एवं
आण होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति अनुपादिसेसे वा अनु
पादिसेसो' ति ।

३० ६ "ये खो ते मारिस् मोगल्लान, ब्रह्मकायिका देवा ब्रह्म
आयुना गन्तुद्वा ब्रह्मेण वज्जेण ब्रह्मेण सुव्वेण ब्रह्मेण यसेन ब्रह्मेण भापि

पतेय्येन सन्तुट्ठा, ते' उत्तरि' निस्सरण यथाभूतं नप्पजानन्ति । तेस न एवं
 जाणं होति — 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनु-
 पादिसेसो' ति । ये च खो ते, मारिस मोग्गल्लान, ब्रह्मकायिका देवा
 ब्रह्मेन आयुना असन्तुट्ठा, ब्रह्मेन वण्णेन ब्रह्मेन सुखेन ब्रह्मेन यसेन ब्रह्मेन
 आधिपतेय्येन असन्तुट्ठा ते च उत्तरि निस्सरण यथाभूतं पजानन्ति । 5
 तेस एव जाण होति — 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे
 वा अनुपादिसेसो' ति ।

७. "इध, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु उभतोभागविमुत्तो होति ।
 तमेन ते देवा एव जानन्ति — 'अय खो आयस्मा उभतोभागविमुत्तो ।
 यावस्स कायो ठस्सति ताव न दक्खन्ति देवमनुस्सा । कायस्स भेदा 10
 न न दक्खन्ति' देवमनुस्सा' ति । एवं पि खो, मारिस' मोग्गल्लान,
 तेसं देवान जाण होति — 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे
 वा अनुपादिसेसो' ति ।

८. "इध पन, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु पञ्जाविमुत्तो
 होति । तमेन ते देवा एव जानन्ति — 'अय खो आयस्मा पञ्जाविमुत्तो । 15
 यावस्स कायो ठस्सति ताव नं दक्खन्ति देवमनुस्सा । कायस्स भेदा
 न नं दक्खन्ति देवमनुस्सा' ति । एवं पि खो, मारिस मोग्गल्लान, तेसं
 देवान जाणं होति — 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे
 वा अनुपादिसेसो' ति ।

९ "इध पन, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु कायसक्खि होति । 20
 तमेन देवा' एवं जानन्ति — 'अय खो आयस्मा कायसक्खि । अप्पेव नाम
 अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमित्ते
 भजमानो इन्द्रियाणि समन्नानयमानो — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव
 अगारस्मा अनगारिय पब्बजन्ति तदनुत्तर — ब्रह्मचरियपरियोसान दिट्ठेव
 धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या' ति । एवं पि 25
 खो, मारिस मोग्गल्लान, तेस देवानं जाण होति — 'सउपादिसेसे वा
 सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो' ति ।

१० "इध पन, मारिस मोग्गल्लान, भिक्खु दिट्ठिप्पत्तो होति
 पे० . सद्धाविमुत्तो होति पे० धम्मनुसारी होति । तमेन ते

१-१ तस्स च उत्तरि — सी०, स्या०, रो० । २ दक्खन्ति — सी०, रो० । ३ मारिस्स
 — स्या० । ४ ते देवा — सी०, स्या०, रो० ।

देवा एव जानन्ति - 'अथ सो आयस्मा धम्मानुसारी । अप्येव नाम
अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेनासनानि पटिसेवमानो कल्याणमिच्छ
भजमानो इन्द्रियाणि समभ्यानयमानो - यस्तत्प्राय कुलपुत्रा सम्मदेव
अगारस्मा अनगारियं पब्वजन्ति तदनुत्तर - ब्रह्मचरियपरियोसान
विद्वेव धम्मे सय अभिञ्जा सञ्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या ति ।
एव पि सो, मारिस मोग्गल्लान, तेस देवान आण होति - 'सत्तपादिसे
वा सत्तपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो' ति ।

११ अथ सो आयस्मा महामोग्गल्लानो तिस्सस्स ब्रह्मो
भासित अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा - सेय्यथापि नाम वसथा पुरितो
सम्मिञ्जित वा बाह पसारेय्य, पसारित वा बाह सम्मिञ्जेय्य, एवमेव -
ब्रह्मलोके अन्तरहितो गिज्झकूटे पब्वते पासुरहोसि । अथ सो आयस्मा
महामोग्गल्लानो येन भगवा तेनुपसङ्गमि उपसङ्गमित्वा भगवन्
अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्त निसिन्नो सो आयस्मा
महामोग्गल्लानो यावत्तको' अहोसि तिस्सेन ब्रह्मना सद्धि कथासत्तापो
त सम्भ भगवतो आरोचेसि ।

१२ "न हि पन ते, मोग्गल्लान तिस्सो ब्रह्मा सत्तम अनिमित्त-
विहारि पुग्गलं देसेति" ।

"एतस्स भगवा, कालो, एतस्स, सुगत कालो ! य भवथा
सत्तम अनिमित्तविहारि पुग्गलं देसेय्य । भगवतो सुत्वा भिक्षू धारे
स्सन्ती" ति ।

"तेम हि मोग्गल्लान, सुणाहि, साधुक मनसि करोहि, मात्ति-
स्सामी" ति । "एव, मन्ते ति सो आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवतो
पञ्चस्सोसि । भगवा एतदवोच -

१३ "इध मोग्गल्लान भिक्षु सम्भनिमित्तान भमनसिक्काप

अनिमित्त चेतोसमाधि उपसम्पज्ज विहरति । तमेव ते देवा एव जानन्ति -
'अथ सो आयस्मा सम्भनिमित्तान भमनसिक्कारा अनिमित्त चेतोसमाधि
उपसम्पज्ज विहरति । अप्येव नाम अयमायस्मा अनुलोमिकानि सेना-
सनानि पटिसेवमानो कल्याणमिच्छे भजमानो इन्द्रियाणि समभ्यानयमानो
- यस्तत्प्राय कुलपुत्रा सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्वजन्ति
तदनुत्तर - ब्रह्मचरियपरियोसान विद्वेव धम्मे सयं अभिञ्जा

सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या' ति । एवं खो, मोगल्लान, तेसं देवानं ज्ञाणं होति - 'सउपादिसेसे वा सउपादिसेसो ति, अनुपादिसेसे वा अनुपादिसेसो' ति ।

४ सीहसेनापतिमुत्तं

१ एव मे सुत । एक समय भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागारसालाय । अथ खो सीहो सेनापति येन भगवा तेनुपसङ्कमि, 5 उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सीहो सेनापति भगवन्तं एतदवोच - "सक्का नु खो, भन्ते, सन्दिट्ठिकं दानफल पञ्जापेतु" ति ?

२. "तेन हि, सीह, तज्जेवेत्थ पटिपुच्छिस्सामि, यथा ते खमेय्य तथा न व्याकरेय्यासि । त किं मज्जसि, सीह, इध^१ द्वे पुरिसा - एको 10 पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, एको पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो । त किं मज्जसि, सीह, कं नु खो अरहन्तो पठम अनुकम्पन्ता अनुकम्पेय्यु - 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो' ति ?

"यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, 15 किं त अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पिस्सन्ति^२ । यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तयेव अरहन्तो पठमं अनुकम्पन्ता अनुकम्पेय्यु" ।

३. "तं किं मज्जसि, सीह, कं नु खो अरहन्तो पठमं उपसङ्कमन्ता उपसङ्कमेय्यु - 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परि- 20 भासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो' ति ?

"यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, किं तं अरहन्तो पठम उपसङ्कमन्ता उपसङ्कमिस्सन्ति । यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो तयेव अरहन्तो पठमं उपसङ्कमन्ता उपसङ्कमेय्यु" ।

४ "त किं मज्जसि, सीह, कस्स नु खो अरहन्तो पठम पटिगण्हन्ता^३ पटिगण्हेय्यु" - 'यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो' ति ?

१ इधस्स - सी०, त्या०, रो० । २ अनुकम्पेस्सन्ति - सी० । ३-३ पतिगण्हन्ता पतिगण्हेय्यु - सी०, पटिगण्हन्ता पटिगण्हेय्यु - रो० ।

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सदो मच्छरी कवरियो परिभासको, किं तं तस्स अरहन्तो पठम पटिग्गण्हन्ता पटिग्गण्हिस्सन्ति ! यो च सो, भन्ते, पुरिसो सदो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव अरहन्तो पठम पटिग्गण्हन्ता पटिग्गण्हेय्यु” ।

५ “तं किं मञ्जसि, सीह, कस्स नु सो अरहन्तो पठम धम्म वेसेन्ता वेसेय्यु — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सदो मच्छरी कवरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सदो दानपति अनुप्पदानरतो’” ति ?

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सदो मच्छरी कवरियो परिभासको, किं तं तस्स अरहन्तो पठम धम्म वेसेन्ता वेसेस्सन्ति ! यो च सो, भन्ते, पुरिसो सदो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव अरहन्तो पठम धम्म वेसेन्ता वेसेय्यु” ।

६ “तं किं मञ्जसि, सीह, कस्स नु सो कल्याणो कित्तिसदो अङ्गुगण्हेय्य — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सदो मच्छरी कवरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सदो दानपति अनुप्पदानरतो’” ति ?

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सदो मच्छरी कवरियो परिभासको, किं तं तस्स कल्याणो कित्तिसदो अङ्गुगण्हेय्यस्सति ! यो च सो, भन्ते, पुरिसो सदो दानपति अनुप्पदानरतो तस्सेव कल्याणो कित्तिसदो अङ्गुगण्हेय्य” ।

७ “तं किं मञ्जसि, सीह, को नु सो ययदेव परिस उपसङ्गमेय्य, यदि सत्तियपरिस यदि ब्राह्मणपरिस यदि गृहपतिपरिस यदि समणपरिस विसारवो उपसङ्गमेय्य अमङ्कुमूतो — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सदो मच्छरी कवरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सदो दानपति अनुप्पदानरतो’” ति ?

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सदो मच्छरी कवरियो परिभासको, किं सो ययदेव परिस उपसङ्गमिस्सति, यदि सत्तियपरिस यदि ब्राह्मणपरिस यदि गृहपतिपरिस यदि समणपरिस विसारवो उपसङ्गमिस्सति अमङ्कुमूतो ! यो च सो, भन्ते, पुरिसो सदो दानपति अनुप्पदानरतो सो ययदेव परिस उपसङ्गमेय्य, यदि सत्तियपरिस यदि ब्राह्मण-

परिसं यदि गहपतिपरिसं यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्कमेय्य
अमङ्कुभूतो” ।

८ “त किं मञ्जसि, सीह, को नु खो कायस्स भेदा पर मरणा
सुगतिं सगग लोक उपपज्जेय्य — ‘यो वा सो पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी
कदरियो परिभासको, यो वा सो पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो”
ति ?

“यो सो, भन्ते, पुरिसो अस्सद्धो मच्छरी कदरियो परिभासको,
किं सो कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगग लोक उपपज्जिस्सति !
यो च खो सो, भन्ते, पुरिसो सद्धो दानपति अनुप्पदानरतो सो कायस्स
भेदा परं मरणा सुगतिं सगग लोकं उपपज्जेय्य ।

९. “यानिमानि, भन्ते, भगवता सन्दिट्टिकानि दानफलानि
अक्खातानि, नाह एत्थ भगवतो सद्दाय गच्छामि । अहं पि एतानि
जानामि । अहं, भन्ते, दायको दानपति, म अरहन्तो पठम अनुकम्पन्ता
अनुकम्पन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, म अरहन्तो पठम उपसङ्क-
मन्ता उपसङ्कमन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मय्ह अरहन्तो पठम
पटिग्गण्हन्ता पटिग्गण्हन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति, मय्ह
अरहन्तो पठम धम्म देसेन्ता देसेन्ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति,
मय्ह कल्याणो कित्तिसद्धो अब्भुग्गतो — ‘सीहो सेनापति दायको कारको
सङ्घुपट्ठाको’ ति । अहं, भन्ते, दायको दानपति यंयदेव परिसं उपसङ्क-
मामि, यदि खत्तियपरिसं पे० यदि समणपरिसं विसारदो उपसङ्क-
मामि अमङ्कुभूतो । यानिमानि^१, भन्ते, भगवता सन्दिट्टिकानि^२ दान-
फलानि अक्खातानि, नाह एत्थ भगवतो सद्दाय गच्छामि । अहं पि
एतानि जानामि । य च खो म, भन्ते, भगवा एवमाह — ‘दायको, सीह^३,
दानपति कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सगग लोक उपपज्जती’ ति ।
एताहं न जानामि, एत्थ च पनाह, भगवतो सद्दाय गच्छामी” ति ।

१० “एवमेत, सीह, एवमेत, सीह । दायको, सीह, दानपति
कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सगग लोक उपपज्जती” ति ।

१ यानीमानि — स्या०, रो० । २ छ सन्दिट्टिकानि — स्या०, रो० । ३ सीहो —
रो० ।

५ अरक्खेय्यसुत्त

१ “चत्तारिमानि”, भिक्खवे, तथागतस्स अरक्खेय्यानि, तीहि च अनुपवज्जो । कतमानि चत्तारि तथागतस्स अरक्खेय्यानि ? परि-
सुद्धकायसमाचारो, भिक्खवे, तथागतो, नत्थि तथागतस्स कामदुञ्चरि-
मं तथागतो रक्खेय्य — ‘मा मे इदं परो अञ्जासी’ ति । परिसुद्धक-
५ समाचारो, भिक्खवे, तथागतो, नत्थि तथागतस्स वकीदुञ्चरि-
तथागतो रक्खेय्य — ‘मा मे इदं परो अञ्जासी’ ति । परिसुद्धफो-
समाचारो, भिक्खवे, तथागतो, नत्थि तथागतस्स मनोदुञ्चरि-
तथागतो रक्खेय्य — ‘मा मे इदं परो अञ्जासी’ ति । परिसुद्धाजीवो,
भिक्खवे, तथागतो, नत्थि तथागतस्स मिच्छाभाजीवो य तथागतो
१० रक्खेय्य — ‘मा मे इदं परो अञ्जासी’ ति । इमानि चत्तारि तथागतस्स
अरक्खेय्यानि ।

२ “कत्तमेहि तीहि अनुपवज्जो ? स्वाक्खातधम्मो, भिक्खवे,
तथागतो । तत्र वत म समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा
वा कोधि वा लोकस्मि सहधम्ममेन पटिचोदस्सति — ‘इति पि त्वं व’
१५ स्वाक्खातधम्मो’ ति । निमित्तमेत, भिक्खवे, न समनुपस्सामि ।
एतमहं, भिक्खवे, निमित्तं असमनुपस्सन्तो समप्पत्तो अमयप्पत्तो
वेसारज्जप्पत्तो विहरामि ।

३ “सुपञ्चत्ता खो पन, मे भिक्खवे, सावकानं निव्वानगामिनी
पटिपदा । यथापटिपन्ना मम सावका आसवान खया अनासव चतो-
२० विमुत्ति पञ्चाधिमुत्ति दिट्ठेव धम्मं सयं अभिञ्जा सच्चिक्त्वा उप-
सम्पज्ज विहरन्ति । तत्र वत म समणो वा ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा
ब्रह्मा वा कोधि वा लोकस्मि सहधम्ममेन पटिचोदस्सति — ‘इति पि ते न
सुपञ्चत्ता’ सावकानं निव्वानगामिनी पटिपदा । यथापटिपन्ना तत्र
सावका आसवान खया पे० सच्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती’ ति ।
२५ निमित्तमेतं भिक्खवे न समनुपस्सामि । एतमहं भिक्खवे, निमित्तं
असमनुपस्सन्तो समप्पत्तो अमयप्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि ।

४ “अनेवसत्ता खो पन मे, भिक्खवे, सावकपरिसा आसज्ज
तथा .. पे० सच्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति । तत्र वत म समणो वा

ब्राह्मणो वा देवो वा मारो वा ब्रह्मा वा कोचि वा लोकस्मि सहधम्मेन पटिचोदेस्सति - 'इति पि ते न अनेकसता सावकपरिसा आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छि- कत्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती' ति । निमित्तमेत, भिक्खवे, न समनु- पस्सामि । एतमह, भिक्खवे, निमित्त असमनुपस्सन्तो खेमप्पत्तो अभय- 5 प्पत्तो वेसारज्जप्पत्तो विहरामि । इमेहि तीहि अनुपवज्जो ।

५ "इमानि खो, भिक्खवे, चत्तारि तथागतस्स अरक्खेय्यानि, इमेहि च तीहि अनुपवज्जो" ति ।

६. किमिलसुत्तं

१. एवं मे सुत्तं । एक समय भगवा किमिलाय^१ विहरति निचुल- वने^२ । अथ खो आयस्मा किमिलो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा 10 भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा किमिलो भगवन्त एतदवोच - "को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो न चिरट्ठितिको होती" ति ?

"इध, किमिल, तथागते परिनिब्बुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका उपासिकायो सत्थरि अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, धम्मे अगारवा 15 विहरन्ति अप्पतिस्सा, सङ्घे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, सिक्खाय अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, समाधिस्मि अगारवा विहरन्ति अप्प- तिस्सा, अप्पमादे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, पटिसन्थारे अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा । अय खो, किमिल, हेतु अय पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो न चिरट्ठितिको होती" ति । 20

२. "को पन, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन तथागते परिनिब्बुते सद्धम्मो चिरट्ठितिको होती" ति ?

"इध, किमिल, तथागते परिनिब्बुते भिक्खू भिक्खुनियो उपासका उपासिकायो सत्थरि सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, धम्मे सगारवा 25 विहरन्ति सप्पतिस्सा, सङ्घे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, सिक्खाय सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, समाधिस्मि सगारवा विहरन्ति सप्प- तिस्सा, अप्पमादे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, पटिसन्थारे सगारवा

विहरन्ति सप्पतिस्सा । अयं खो, किमिह, हेतुं अयं पञ्चयो येन तयागते परिनिब्बुत्ते सद्धम्मो चिरट्ठित्तिको होती” ति ।

७ सत्तथम्मसुत्त

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव आसवानं खया पे० सञ्चिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य । कतमेहि सत्तहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो होति सीलवा होति, बहुस्सुतो होति, पटिसल्लीनो होति, आरब्धविरियो होति, सतिमा होति, पञ्चावा होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु नचिरस्सेव आसवानं खया .. पे० सञ्चिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्या” ति ।

८ पचलायमानसुत्त

१ एव मे सुत्त । एक समय भगवा भग्गोसु विहरति सुसुमारगिरे’ भेसकळावने’ मिगदाये । तेन खो पन समयेन आयस्मा महामोग्गल्लानो भगघेसु कल्लवाळपुत्तगामे’ पचलायमानो’ निसिन्नो होति । अद्दसा खो भगवा दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन आयस्मन्त महा मोग्गल्लान भगघेसु कल्लवाळपुत्तगामे पचलायमान निसिन्न । दिस्वा—सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्चित वा बाह पसारेय्य, पसारित वा बाह सम्मिञ्चेय्य, एवमेव — भग्गोसु सुसुमारगिरे’ भेसकळावने मिगदाये अन्तरहितो भगघेसु कल्लवाळपुत्तगामे आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स सम्मुखे’ पातुरद्धोसि । निसीदि भगवा पञ्चात्ते आसमे । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्त महामोग्गल्लान एतदवोच —

२ “पचलायसि भो त्व, मोग्गल्लान, पचलायसि नो त्व, मोग्गल्लाना’ ति ?

“एव भन्ते’ ।

“तस्मात्तिह मोग्गल्लान’ यथासञ्जिहस्स ते विहरतो तं मिद्धं

१ सुसुमारगिरे — म । २ भेसकळावने — छी स्वा । ३ कल्लवाळपुत्तगामे — छी स्वा । ४ पचलायमानो — त्या । ५ सम्मुखे — छी स्वा । ६ त्वं मोग्गल्लान — छी रो ।

ओक्कमति, तं सञ्जं मा^१ मनसाकासि^१, त सञ्जं मा^१ बहुलमकासि^१ ।
ठान खो पनेत, मोग्गल्लान, विज्जति य ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

३. “नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग्ग-
ल्लान, यथासुत यथापरियत्त धम्म चेतसा अनुवितवकेय्यासि अनुविचा-
रेय्यासि, मनसा अनुपेक्खेय्यासि । ठान खो पनेत विज्जति य ते एव 5
विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

४. “नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग्ग-
ल्लान, यथासुत यथापरियत्त धम्म वित्थारेण सज्झाय करेय्यासि । ठानं
खो पनेत विज्जति य ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

५ “नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग्ग- 10
ल्लान, उभो कण्णसोत्तानि आविञ्छेय्यासि^१, पाणिना गत्तानि अनुमज्जे-
य्यासि । ठानं खो पनेत विज्जति य ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

६. “नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग्ग-
ल्लान, उट्ठायासना उदकेन अक्खीनि अनुमज्जित्वा दिसा अनुविलोके-
य्यासि, नक्खत्तानि तारकरूपानि उल्लोकेय्यासि । ठान खो पनेत 15
विज्जति य ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

७. “नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग्ग-
ल्लान, आलोकसञ्जं मनसि करेय्यासि, दिवासञ्जं अधिट्ठेय्यासि —
यथा दिवा तथा रत्तिं यथा रत्तिं तथा दिवा । इति विवटेन^४ चेतसा
अपरियोनद्धेन सप्पभास चित्त भावेय्यासि । ठान खो पनेत विज्जति 20
य ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ ।

८ “नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व,
मोग्गल्लान, पच्छापुरेसञ्जी चङ्कम अधिट्ठेय्यासि अन्तोगतोहि इन्द्रियेहि
अवहिगतेन मानसेन । ठान खो पनेत विज्जति य ते एव विहरतो त
मिद्धं पहीयेथ ।

९ “नो चे ते एव विहरतो त मिद्ध पहीयेथ, ततो त्व, मोग्ग- 25
ल्लान, दक्खिणेन पस्सेन सीहसेय्य कप्पेय्यासि पादे पाद अच्चाघाय सतो
सम्पजानो उट्ठानसञ्जं मनसि करित्वा । पटिवुद्धेन^५ च^६ ते, मोग्गल्लान,

१-१ मनसिकासि — सी०, मनसिकरेय्यासि — स्या०, मनसाकासि — रो० ।

२-२ बहुल करेय्यासि — स्या०, बहुलमकासि — रो० । ३ आविञ्छेय्यासि — सी०, आवि-
जेय्यासि — स्या०, रो० । ४ विवटेन — स्या० । ५-५ पटिवुद्धेनेव — सी०, स्या० ।

स्विप्पञ्चवेव पञ्चुद्गातव्व - 'न सेय्यसुखं न पस्ससुखं' न मिद्वसुखं अनुमुत्तो विहरिस्सामी' ति । एव हि ते, मोग्गल्लान, सिक्खितव्व ।

१० "तस्मातिह, मोग्गल्लान, एव सिक्खितव्व - 'न उच्चा सोण्ह पग्गहेत्वा कुलानि उपसङ्कमिस्सामी' ति । एव हि ते, मोग्गल्लान, सिक्खितव्व । सचे, मोग्गल्लान भिक्खु उच्चासोण्ह पग्गहेत्वा कुलानि उपसङ्कमति, सन्ति हि, मोग्गल्लान, कुसेसु किञ्चकरणीयानि । येहि' मनुस्सा आगत भिक्खु न मनसि वरोन्ति, तत्र भिक्खुस्स एव होति - 'कोसु नाम इदानि म इमस्मि कुले परिभिन्दि, विरत्तरूपा धानिमे मयि मनुस्सा' ति । इतिस्स अलाभेन मङ्कुभावो, मङ्कुमतस्स उदञ्च, उदतस्स असवरो असवुत्तस्स आरा चित्त समाधिम्हा ।

११ "तस्मातिह, मोग्गल्लान, एव सिक्खितव्व - 'न विग्गा हिक्कय कयेस्सामी' ति । एव हि ते, मोग्गल्लान, सिक्खितव्व । विग्गाहिकाय, मोग्गल्लान कयाय सति कथावाहुल्ल पाटिकङ्ग', कथा बाहुल्ले सति उदञ्च, उदतस्स असवरो, असवुत्तस्स आरा चित्त समाधिम्हा । नाह् मोग्गल्लान, सम्बेहेव ससग्ग वण्णयामि । न पनाहं मोग्गल्लान सम्बेहेव ससग्ग न वण्णयामि । सगहट्टपम्बजितेहि सो अह्, मोग्गल्लान ससग्ग न वण्णयामि । यानि च सो तानि सेनासनानि अप्पसहानि अप्पनिग्घोसानि विजनवातानि मनुस्सराहस्सेम्मकानि' पटि मल्लानसारूप्यानि तथारूपेहि सेनासनेहि ससग्ग वण्णयामी" ति ।

१२ एव वुत्ते आयस्मा महामोग्गल्लानो भगवन्त एसदवोच - "कितावता नु सो भन्ते भिक्खु सङ्घित्तेन तण्हासङ्खयविमुत्तो होति अञ्चन्तनिट्ठो अञ्चन्तयोगक्खेमी अञ्चन्तब्रह्मचारी अञ्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सान" ति ?

"इध मोग्गल्लान भिक्खुनो सुत होति - 'सम्बे धम्मा नाल अभिनिवेसाया ति एव चेत्त, मोग्गल्लान भिक्खुनो सुत होति - 'सम्ब धम्मा नाल अभिनिवेसाया' ति । सो सम्ब धम्म अभिजानाति, सम्ब धम्म अभिञ्ज्जाय सम्ब धम्म परिजानाति । सम्ब धम्म परिञ्ज्जाय य किञ्च वेदन वेदियति सुखं वा दुक्खं वा अदुक्खमसुखं वा । सो तासु

१ पस्ससुखं - सी । २ येन - सी रो । ३ पाटिकङ्गा - सी ।

४ मनुस्सराहसेय्यकानि - सी त्या रो ।

वेदनासु अनिच्चानुपस्सी विहरति, विरागानुपस्सी^१ विहरति^१, निरोधानु-
पस्सी विहरति, पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरति । सो तासु वेदनासु
अनिच्चानुपस्सी विहरन्तो विरागानुपस्सी विहरन्तो निरोधानुपस्सी
विहरन्तो पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरन्तो न^२ किञ्चि लोके उपादियति,
अनुपादिय न परितस्सति, अपरितस्सं पच्चत्तयेव परिनिब्बायति । 5
'खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापरं इत्थत्ताया' ति
पजानाति । एत्तावता खो, मोग्गल्लान, भिक्खु सङ्घित्तेन तण्हासङ्ख्य-
विमुत्तो होनि अच्चन्तनिट्ठो अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्त-
परियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सान^३ ति ।

६. मेत्तसुत्तं

१. "मा, भिक्खवे, पुञ्ञानं भायित्थ^४ । सुखस्सेत, भिक्खवे, 10
अधिवचन यदिद पुञ्ञानं^५ ति । अभिजानामि खो पनाह, भिक्खवे,
दीघरत्त कतानं पुञ्ञानं दीघरत्त^६ इट्ठ कन्त मनाप विपाक पच्चनुभूत ।
सत्तवस्सानि मेत्त^७ चित्त^८ भावेसि । सत्तवस्सानि मेत्त चित्त भावेत्वा
सत्तसवट्ठविट्ठकप्पे नयिम लोक पुनागमासि^९ । सवट्ठमाने सुदाह, भिक्खवे,
लोके आभस्सरूपगो होमि, विट्ठमाने लोके सुञ्ञ ब्रह्मविमानं उप- 15
पज्जामि ।

२ "तत्र सुद, भिक्खवे, ब्रह्मा होमि महाब्रह्मा अभिभू अनभि-
भूतो अञ्ञदत्थुदसो वसवत्ती । छत्तिसक्खत्तु खो पनाह, भिक्खवे,
सक्को अहोसि देवानमिन्दो, अनेकसतक्खत्तु राजा अहोसि चक्कवत्ती
धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो विजितावी जनपदत्थावरियप्पत्तो सत्त- 20
रतनसमन्नागतो । तस्म मय्ह, भिक्खवे, इमानि सत्त रतनानि अहेसु,
सेय्यथीद - चक्करतन, हत्थिरतन, अस्सरतन, मणिरतन, इत्थिरतन,
गहपतिरतन, परिणायकरतनमेव^{१०} सत्तम । परोसहस्स खो पन मे,
भिक्खवे, पुत्ता अहेसु सूरा वीरङ्गरूपा परसेनप्पमद्दना । सो इम पथवि
सागरपरियन्त अदण्डेन असत्थेन धम्मेन अभिविजिय अञ्ञावसि^{११} ति^{१२} । 25

१-१ म० पोत्यके न विस्सति । २ न च - सी०, स्या०, रो० । ३. भायित्थ -
स्या० । ४ पुञ्ञ - सी० । ५-५ स्या० पोत्यके नत्थि । ६-६ मेत्तचित्त - स्या०,
रो० । ७ पुनरागमासि - सी० । ८ परिणायकरतनमेव - सी०, स्या०, रो० । ९-९ अञ्ञा-
वसति - सी०, अञ्ञावसन्ति - स्या०, रो० ।

“पस्व पुञ्जान विपाक, कुसलान सुखेसिनो^१ ।
 मेस धित्त विभायेत्वा, सत्तवस्सानि भिक्खवे^२ ।
 सत्तसवट्ठविवट्ठप्पे, नयिम लोक पुनागमि^३ ॥
 “सवट्ठमाने लोकम्हि होमि आमस्सरूपगो ।
 विवट्ठमाने लोकस्मि^४, सुञ्जन्नहूपगो^५ अहु ॥
 “सत्तवस्सत्तु महाव्रह्मा, वसवत्ती तवा अहु ।
 छत्तिमवस्सत्तु वेविन्दो, देवरज्जमकारयि ॥
 “चक्कवत्ती अहु राजा, जम्बुमण्डस्स^६ इस्सरो ।
 मुद्धाभिसित्तो सत्तियो, मनुस्साधिपत्ती अहु ॥
 “अवण्णेन असत्थेन, विजेय्य पयवि इम ।
 असाहसेन कम्मेन^७, समन मनुसासि तं^८ ॥
 “धम्मेन रज्जे कारेत्वा, अस्मि पयविमण्डसे ।
 महद्धने महाभोगे, अहु अजायिह^९ कुले ॥
 “सम्भकामेहि सम्पत्ते^{१०}, रतनेहि च सत्तहि ।
 बुद्धा सज्जाहका लोके, तेहि एत सुदेसित ॥
 “एसो^{११} हेतु महन्तस्स, पयप्पो^{१२} मे न विपज्जति^{१३} ।
 पट्टतवित्तूपकरणा राजा हाति^{१४} पत्तापवा ॥
 “इदिमा यसवा होसि जम्बुमण्डस्स इस्सरो ।
 को सुखा नप्पसीदेय्य, अपि कण्हाभिजातियो ॥
 “तस्मा हि अत्तकामेन^{१५}, महत्तमभिकङ्कता^{१६} ।
 सद्धम्मो गरुवातव्वो, सर बुद्धानसासन^{१७} ति ॥

१ सुखेसिनं - सी स्या रो । २ भिन्नसरो - स्या । ३ पुनागमं - सी स्या रो । ४ लोकाभिह - सी स्या रो । ५ सुञ्जन्नहूपगो - सी रो । ६ जम्बुद्वीपस्त - सी जम्बुद्वीपस्त - स्या रो । ७ मुद्धाभिसित्तो - सी । ८ धम्मेन - सी स्या रो । ९ अजायिह - सी स्या रो । १० सम्पत्ती - सी । ११ एत - सी स्या रो । १२-१३ पुण्यो मेन पुण्यति - सी पुण्यो मेन पुण्यति - स्या । १४ होमि - सी स्या रो । १५ अत्तकामेन - स्या । १६ महत्तमभिकङ्कता - सी ।

१०. भरियासुतं

१ अथ खो भगवा पुव्वण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन अनाथपिण्डकस्स गहपतिस्स निवेसने तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । तेन खो पन समयेन अनाथपिण्डकस्स गहपतिस्स निवेसने मनुस्सा उच्चासद्दा महासद्दा होन्ति । अथ खो अनाथपिण्डको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्न खो अनाथपिण्डक गहपतिं भगवा एतदवोच —

२ “किं नु ते, गहपति, निवेसने मनुस्सा उच्चासद्दा महासद्दा केवट्टा^१ मञ्जे मच्छविलोपे^२” ति ?

“अय, भन्ते, सुजाता घरसुण्हा अड्डकुला^३ आनीता । सा नेव सस्सुं आदियति, न ससुर^४ आदियति, न सामिक आदियति, भगवन्त पि न सक्करोति न गरु^५ करोति न मानेति न पूजेती” ति ।

३ अथ खो भगवा सुजात घरसुण्ह आमन्तेसि — “एहि, सुजाते” ति । “एव, भन्ते” ति खो सुजाता घरसुण्हा भगवतो पटिस्सुत्वा^६ येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्न खो सुजात घरसुण्ह भगवा एतदवोच —

४ “सत्त खो इमा, सुजाते, पुरिसस्स भरियायो^७ । कतमा सत्त ? वधकसमा^८, चोरीसमा, अय्यसमा, मातासमा^९, भगिनीसमा^{१०}, सखीसमा, दासीसमा — इमा^{११} खो, सुजाते, सत्त पुरिसस्स भरियायो । तासं त्वं^{१२} कतमा” ति ?

“न^{१३} खो अह^{१३}, भन्ते, इमस्स भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स वित्थारेन^{१४} अत्थ आजानामि । साधु मे, भन्ते, भगवा तथा घम्म देसेतु यथाह इमस्स भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स वित्थारेन अत्थं जानेय्य^{१५}” ति ।

“तेन हि, सुजाते, सुणाहि, साधुक मनसि करोहि, भासिस्सामी” ति ।

१ केवट्टो — स्या० । २ मच्छे विलोपेती — स्या० । ३ अड्डा अड्डकुला — सी०, अड्डा कुला — स्या०, रो० । ४ सस्सुर — सी०, स्या० । ५ गरु — सी०, स्या०, रो० । ६ पटिस्सुणित्वा — स्या० । ७ भरिया — स्या०, रो० । ८ वधसमा — स्या० । ९ मातुसमा — सी०, स्या०, रो० । १० भगिनिसमा — सी०, स्या०, रो० । ११ इमे — सी० । १२ त्वं नु — रो० । १३-१३ नाह — स्या० । १४ एव वित्थारेन — सी०, रो० । १५ आजानेय्य — सी०, स्या०, रो० ।

“एव, मन्ते” ति खो सुजाता घरसुण्हा भगवतो पच्चस्सोसि ।
भगवा एतदवोच -

५ “पदुद्धित्ता अहितानुकम्पिनी,
अञ्जेसु रत्ता अतिमञ्जते पति ।
घनेन कीतस्स वधाय उस्सुका
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘वधा’ च भरिया’ ति च सा पवुञ्चति ॥

६ “य हत्थिया विन्दति सामिको घन,
सिप्प वणिज्ज च कसि अधिदुह’ ।
अप्प पि तस्स’ अपहातुमिञ्चति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘चोरो’ च भरिया’ ति च सा पवुञ्चति ॥

७ “अकम्मफामा अलसा महग्यसा,
फरसा च वण्डी दुरुत्तयादिनी ।
उट्ठायकाने’ अमिमुम्य वसति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘अय्या च भरिया’ ति च सा पवुञ्चति ॥

८ “या सञ्चदा होति हितानुकम्पिनी
माता व पुत्त अनुरक्खते पति ।
ततो घन सम्भसमस्स रक्खति,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘माता च भरिया’ ति च सा पवुञ्चति ॥

९ “यया पि जेद्दा भगिनी कनिट्ठका,
सगारवा होति समम्हि सामिके ।
हिरीमना भत्तुवसानुवत्तिनी,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘भगिनी च भरिया’ ति च सा पवुञ्चति ॥

१ वधका - सी स्या रो । २-२ कतिपयिदुहि - स्या । ३ वधा - स्या
रो । ४ वीर - स्या । ५ उट्ठायकाने - सी । ६ कनिट्ठा - सी कनिट्ठा -
स्या ।

१०. “या चीध दिस्वान पतिं पमोदति,
सखी सखार व चिरस्समागतं ।
कोलेय्यका सीलवती पतिव्वता,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘सखी च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥

5

११ “अक्कुद्धसन्ता वधदण्डतज्जिता,
अदुट्टचित्ता पतिनो तितिक्वति ।
अक्कोधना भत्तुवसानुवत्तिनी,
या एवरूपा पुरिसस्स भरिया ।
‘दासी च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ॥

10

१२ “या चीध भरिया वधका’ ति वुच्चति,
‘चोरी च अय्या’ ति च या’ पवुच्चति ।
दुस्सीलरूपा फरुसा अनादरा,
कायस्स भेदा निरय वजन्ति ता ॥

१३ “या चीध माता भगिनी सखी’ ति च,
‘दासी च भरिया’ ति च सा पवुच्चति ।
सीले ठितत्ता चिररत्तसवुता,
कायस्स भेदा सुगतिं वजन्ति ता ति ॥

15

१४ इमा खो, सुजाते, सत्त पुरिसस्स भरियायो । तास त्वं
कत्तमा” ति ?

20

“अज्जतग्गे म, भन्ते, भगवा दासीसम सामिकस्स भरिय
घारेतू” ति ।

११. कोधनसुत्तं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, धम्मा सपत्तकन्ता सपत्तकरणा’ कोधनं
आगच्छन्ति इत्थि वा पुरिस वा । कतमे सत्त ? इध, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तस्स एव इच्छति — ‘अहो वताय दुब्बण्णो अस्सा’ ति । तं किस्स
हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स वण्णवताय नन्दति । कोधनोय,
भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोधपरेतो, किञ्चा पि सो होति

25

१ सा - स्या०, रो० । २ सपत्तकारणा - स्या० ।

मुन्हातो मुविक्षितो कप्पितकेसमस्तु भोदातयत्थवसनो, अयं खो सो दुब्बण्णो व होति कोधाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, पठमो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधन आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

२ “पुन च पर, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एव इच्छति — ‘अहो वत्ताय दुक्खं समेय्या’ ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स सुखसंय्याय नन्दति । कोधनोय, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोधपरेतो किञ्चापि सो पल्लङ्गे सेति गोनकत्थते पटलिकत्थते’ कदसि-मिपगवरपच्चत्थरणे’ सवत्तरच्छदे’ उभतो लोहितकूपधाने, अयं खो सो दुक्खञ्चेव सेति कोधाभिभूतो । अयं, भिक्खवे, दुतियो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधन आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

३ “पुन च पर, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एव इच्छति — ‘अहो वत्ताय न पचुरत्थो अस्सा’ ति ! तं किस्स हेतु ? न, भिक्खवे सपत्तो सपत्तस्स पचुरत्थताय नन्दति । कोधनोय, भिक्खवे पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोधपरेतो, अनत्थपि गहेत्वा ‘अत्थो मे गहिं’ ति मञ्जति, अत्थपि गहेत्वा ‘अनत्थो मे गहिं’ ति मञ्जति । तस्सिमे धम्मा अञ्जमञ्जं विपञ्चनीका गहिता दीघरत्त अहिताय दुक्खाय सवत्तन्ति कोधाभिभूतस्स । अयं, भिक्खवे, ततियो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधन आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

४ “पुन च पर, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एव इच्छति — ‘अहो वत्ताय न भोगया अस्सा’ ति ! तं किस्स हेतु ? न भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स भोगवत्ताय नन्दति । कोधनस्स, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलस्स कोधाभिभूतस्स कोधपरेतस्स ये पिस्स ते होन्ति भोगा उट्ठानविरियाधिगता वाहावन्तपरिचिता संदावक्खिता धम्मिका धम्मसद्धा ते पि राजानो राजकोसं पवेसेन्ति कोधाभिभूतस्स । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधन आगच्छति इत्थि वा पुरिसं वा ।

५ “पुन च पर, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एव इच्छति — ‘अहो वत्तायं न यसया अस्सा’ ति ! तं किस्स हेतु ? न भिक्खवे, सपत्तो सुसपत्तस्स यसवत्ताय नन्दति । कोधनोय, भिक्खवे पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोधपरेतो, यो पिस्स सो होति यसो अप्यमादाधिगतो,

१ एवमपि वत्तं न भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एव इच्छति — ‘अहो वत्तायं न यसया अस्सा’ ति । तं किस्स हेतु ? न भिक्खवे, सपत्तो सुसपत्तस्स यसवत्ताय नन्दति । कोधनोय, भिक्खवे पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोधपरेतो, यो पिस्स सो होति यसो अप्यमादाधिगतो,

२ वत्ताय — नो स्या । ३ सवत्तरच्छदे — स्या । ४ कोपकाम — यः ।

तम्हा पि धंसति कोधाभिभूतो । अय, भिक्खवे, पञ्चमो धम्मो सपत्त-
कन्तो सपत्तकरणो कोधन आगच्छति इत्थि वा पुरिस वा ।

६ “पुन च पर, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एवं इच्छति — ‘अहो
वताय न मित्त्वा अस्सा’ ति । त किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो
सपत्तस्स मित्तवताय नन्दति । कोधन, भिक्खवे, पुग्गल कोधाभिभूत 5
कोधपरेत, ये पिस्स ते होन्ति मित्तामच्चा जातिसालोहिता, ते पि आरका
परिवज्जन्ति^१ कोधाभिभूत । अय, भिक्खवे, छट्ठो धम्मो सपत्तकन्तो
सपत्तकरणो कोधन आगच्छति इत्थि वा पुरिस वा ।

७ “पुन च पर, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स एव इच्छति — ‘अहो
वताय कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपातं निरय उप- 10
पज्जेय्या’ ति । त किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, सपत्तो सपत्तस्स सुगति-
गमने^२ नन्दति । कोधनोय, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलो कोधाभिभूतो कोध-
परेतो कायेन दुच्चरित चरति, वाचाय दुच्चरित चरति, मनसा दुच्चरित
चरति । सो कायेन दुच्चरित चरित्वा वाचाय पे० कायस्स भेदा
पर मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपात निरयं उपपज्जति कोधाभिभूतो । 15
अय, भिक्खवे, सत्तमो धम्मो सपत्तकन्तो सपत्तकरणो कोधन आगच्छति
इत्थि वा पुरिस वा । इमे खो, भिक्खवे, सत्त धम्मा सपत्तकन्ता सपत्त-
करणा कोधन आगच्छन्ति इत्थि वा पुरिस वा ति ।

“कोधनो दुब्बण्णो होति, अथो दुक्ख पि सेति सो ।

अथो अत्थ गहेत्वान, अनत्थं अधिपज्जति” ॥ 20

“ततो कायेन वाचाय, वधं कत्वान कोधनो ।
कोधाभिभूतो पुरिसो, धनजानिं निगच्छति ॥

“कोधसम्मदसम्मत्तो^३, आयसक्क^४ निगच्छति ।
जातिमित्ता सुहज्जा च, परिवज्जन्ति कोधन ॥

“अनत्थजननो कोधो, कोधो चित्तप्पकोपनो । 25
भयमन्तरतो जात, त जनो ; नावबुज्झति ॥

“कुद्धो अत्थ न जानाति, कुद्धो धम्म न पस्सति ।

अन्धतमं तदा होति, य कोधो सहते नरं ॥

१ त परिवज्जेन्ति — सी०, स्या०, रो० । २ सुगतिगमनेन — सी०, स्या०, रो० ।

३ अधिगच्छति — सी०, पटिपज्जति — स्या० । ४ कोवसम्मादसम्मतो — स्या० ।

५ आयसक्क — स्या० ।

“यं क्रुद्धो उपरोधेति, सुकरं धिय दृक्कर ।
 पञ्चा सो विगते कोधे, अग्निदग्धो व तप्सति ॥
 “दुग्धमृक्य पदस्सेति”, धूम धूमीव^१ पावको ।
 यतो पतायति^२ कोधो, येन क्रुज्जन्ति मानवा ॥
 ५ “नास्स हिरी न भोत्तप्प, न वाचो^३ होति गारवो ।
 कोधेन अभिभूतस्स, न दीप होति किञ्चन” ॥
 “सपमीयानि कम्मनि, यानि धम्मेहि भारका ।
 तानि भारोचयिस्सामि, त सुणाय यथा सय^४ ॥
 “क्रुद्धो हि पितर हन्ति, हन्ति क्रुद्धो समात्तर ।
 १० क्रुद्धो हि ब्राह्मण हन्ति, हन्ति क्रुद्धो पुण्ड्रज्जन ॥
 “याय मातु भतो पोसो, इम सोक भवेक्कसति ।
 त पि पाणददि सन्ति, हन्ति क्रुद्धो पुण्ड्रजनो ॥
 “अत्तूपमा हि ते सत्ता अत्ता हि परमो^५ पियो ।
 हन्ति क्रुद्धो पुण्ड्रान, नानाभ्येसु मुञ्छितो^६ ॥
 १५ “असिना हन्ति अत्तान विस खादन्ति मुञ्छिता ।
 रज्जुया^७ धज्ज^८ मीयन्ति^९, पव्वतामपि कन्वरे ॥
 “भूनहञ्चानि” कम्मनि, अत्तमारणियानि च ।
 करोन्ता नावबुज्जन्ति, कोधजातो परामवो ॥
 “इताय कोधरूपेन, मच्चुपासो गुहासयो ।
 २० त दमेन समुञ्छन्दे पञ्जाविरियेन विट्ठिया ॥
 “यथा^{१०} मेत^{११} अकुसलं समुञ्छन्देय पण्डितो ।
 तथेव धम्मे सिक्खेय, मा नो दुग्धमृक्य अह ॥
 “वीत्तकोधा अनायासा, वीतलोभा अनुस्सुका^{१२} ।
 दन्ता कोध पव्वत्तान, परिनिव्वन्ति^{१३} अनासवा^{१४} ति^{१५} ॥

अध्याकृतवन्मो छन्दो ।

१ सवस्सेति - ही बट्ठम वस्सेति - स्वा । २ धूमधिय - ही धूमधिय - स्वा रो । ३ पतायती - ही स्वा । ४ वाचो - ही स्वा । वाचा - रो । ५ किञ्चन - स्वा । ६ ध्व - ही स्वा रो । ७ पावमि हन्ति - ही । ८ अत्तूपमाय - ही । ९ धज्ज - ही स्वा रो । १० सिक्खितो - ही । ११-१२ रज्जुवद्धा - ही रज्जुवद्धा - स्वा रो । १३ सिक्खितो - स्वा । १४ भूत-हन्तानि - ही स्वा । १५-१६ एक्कमेत - ही एक्कमेत - स्वा रो । १७ अनिस्सुका - ही स्वा रो । १८-१९ परिनिव्वत्तपण्डिता पि - स्वा ।

तस्सुद्धान

अब्बाकतो पुरिसगति, तिस्स सीह अरक्खियं^१ ।
किमिल^२ सत्त पचला^३, मेत्ता^४ भरिया कोधेकादसा^५ ति ॥

७. महावग्गो

१. हिरीओत्तप्पसुत्तं

१ “हिरोत्तप्पे, भिक्खवे, असति हिरोत्तप्पविपन्नस्स हतूप-
निसो होति इन्द्रियसवरो, इन्द्रियसवरे असति इन्द्रियसवरविपन्नस्स
हतूपनिस^६ होति सील, सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति 5
सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूप-
निस होति यथाभूतज्जाणदस्सन, यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूत-
ज्जाणदस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो, निब्बिदाविरागे
असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।
सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका^७ पि न 10
पारिपूर्तिं गच्छति, तच्चो पि फेणु पि सारो पि न पारिपूर्तिं गच्छति ।
एवमेव खो, भिक्खवे, हिरोत्तप्पे असति हिरोत्तप्पविपन्नस्स हतूपनिसो
होति इन्द्रियसवरो, इन्द्रियसवरे असति इन्द्रियसवरविपन्नस्स हतूपनिस
होति सील, सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति सम्मासमाधि,
सम्मासमाधिम्हि असति सम्मासमाधिविपन्नस्स हतूपनिस होति यथा- 15
भूतज्जाणदस्सनं, यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूतज्जाणदस्सन-
विपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो, निब्बिदाविरागे असति
निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिस होति विमुत्तिज्जाणदस्सन ।

२ “हिरोत्तप्पे, भिक्खवे, सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नो होति इन्द्रियसवरो, इन्द्रियसवरे सति इन्द्रियसवरसम्पन्नस्स उप- 20
निससम्पन्नं होति सील, सीले सति सीलसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
सम्मासमाधि, सम्मासमाधिम्हि^८ सति सम्मासमाधिसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्न होति यथाभूतज्जाणदस्सन, यथाभूतज्जाणदस्सने सति यथाभूत-

१ रक्खितपञ्चम - सी०, स्या०, रो० । २-२ तत्रवतमकिम्बिलो - सी०, तत्रवतम
किम्मिलो - स्या०, किम्बिल० - रो० । ३-३ सत्त भरियाय कोधना - सी०, स्या०, रो० ।

४ हतूपनिस - स्या०, रो० । ५ पपटिका - स्या० । ६ सम्मासमाधिस्मि - स्या० ।

आणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति निब्बिदाविरागो निब्बिदा
विरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्न होति विमुत्ति
आणदस्सन । सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो सास्त्रापलाससम्पन्नो । तस्स
पपटिका पि पारिपूर्णि गच्छति, तच्चो पि केम्भु पि सारो पि पारिपूर्णि
५ गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, हिरोत्तप्पे सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नो होति पे० विमुत्तिआणदस्सन” ति ।

२ सप्तसुरियसुत्त

१ एव मे सुत । एक समय भगवा वेसालिय विहरति अम्भ
पालिवने^१ । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति ।
“मदन्ते ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

१० २ “अनिच्चा, भिक्खवे, सद्धारो अधुवा, भिक्खवे, सद्धारो,
अनस्सासिका, भिक्खवे, सद्धारो । यावच्चिद, भिक्खवे, अलमव सत्त्व
सद्धारोसु निब्बिन्दितु अल विरज्जितु अल विमुच्चितु ।

३ “सिनेरु भिक्खवे पव्वतराजा चतुरासीतियोजनसहस्सानि
आयामेन चतुरासीतियोजनसहस्सानि वित्थारेन, चतुरासीतियोजनसह-
१५ स्सानि महासमुद्दे अग्गोगान्हो, चतुरासीतियोजनसहस्सानि महासमुद्दा
अच्छुग्गतो । होति खो सो, भिक्खवे, ममयो य कदाचि करह्मि दीपस्स
अद्दुनो अच्चयेन^२ बहूनि यस्सानि बहूनि यस्ससत्तानि बहूनि यस्स
सहस्सानि बहूनि यस्ससत्तसहस्सानि देवो न यस्सति । देवे खो पन,
भिक्खवे अवस्सन्ते मे केचिमे बीजगामभूतगामा^३ आसयित्तिणवनप्पतयो^४
२० ते उस्सुम्सन्ति विस्सुस्सन्ति न भयन्ति । एव अनिच्चा, भिक्खवे, सद्धारो
एव अधुवा, भिक्खवे सद्धारो पे० अल विमुच्चितुं ।

४ “हाति खो सो भिक्खवे, ममयो य कदाचि करह्मि दीपस्स
अद्दुनो अच्चयेन दुत्तियो मुरियो पातुभवति । दुत्तियस्स, भिक्खवे
गुरियम्भ पातुभाया या कदाचि धृन्नदियो वुत्तोम्भा^५ ता^६ उस्सुम्सन्ति
२५ विमुत्सन्ति न भयन्ति । एव अनिच्चा, भिक्खवे सद्धारो पे०
अल विमुच्चितुं ।

१ सक्कापीवने — ग्या । २-२ नी ग्या री बीजोन् न रिमति ।

३ बीजगामभूतगाम — नी ग्या री । ४ बीजगामभूतगामो — ग्या । ५ वुत्तोम्भा
— नी री वुत्तोम्भा — ग्या । ६ ग्या ता — ग्या० ।

५ “होति खो सो, भिक्खवे, समयो य कदाचि करहचि दीघस्स अद्दुनो अच्चयेन ततियो सुरियो पातुभवति । ततियस्स, भिक्खवे, सुरियस्स पातुभावा या काचि महानदियो, सेय्यथीद^१ — गङ्गा, यमुना, अचिरवती, सरभू, मही, ता उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एव अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा पे० अल विमुच्चित्तु ।

5

६ “होति खो सो, भिक्खवे, समयो य कदाचि करहचि दीघस्स अद्दुनो अच्चयेन चतुत्थो सुरियो पातुभवति । चतुत्थस्स, भिक्खवे, सुरियस्स पातुभावा ये ते महासरा यतो इमा महानदियो पवत्तन्ति^२, सेय्यथीद — अनोतत्ता, सीहपपाता, रथकारा, कण्णमुण्डा, कुणाला, छट्ठन्ता, मन्दाकिनिया^३, ता उस्सुस्सन्ति विसुस्सन्ति, न भवन्ति । एव अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा पे० अल विमुच्चित्तु ।

10

७ “होति खो सो, भिक्खवे, समयो य कदाचि करहचि दीघस्स अद्दुनो अच्चयेन पञ्चमो सुरियो पातुभवति । पञ्चमस्स, भिक्खवे, सुरियस्स पातुभावा योजनसत्तिकानि पि महासमुद्दे उदकानि ओगच्छन्ति, द्वियोजनसत्तिकानि पि महासमुद्दे उदकानि ओगच्छन्ति, त्रियोजनसत्तिकानि पि, चतुयोजनसत्तिकानि पि, पञ्चयोजनसत्तिकानि पि, छयोजनसत्तिकानि पि, सत्तयोजनसत्तिकानि पि महासमुद्दे उदकानि ओगच्छन्ति, सत्तताल पि महासमुद्दे उदक सण्ठाति, छताल पि, पञ्चताल पि, चतुताल पि, तिताल पि, द्विताल पि, तालमत्त पि महासमुद्दे उदक सण्ठाति, सत्तपोरिस पि महासमुद्दे उदक सण्ठाति, छपोरिस पि, पञ्चपोरिस पि, चतुपोरिस पि, तिपोरिस पि, द्विपोरिस पि, पोरिस^४ पि, अद्दुपोरिस^५ पि, कटिमत्त पि, जण्णुकामत्त^६ पि, गोप्फकमत्त^७ पि महासमुद्दे उदक सण्ठाति । सेय्यथापि, भिक्खवे, सरदसमये थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते तत्थ तत्थ गोपदेसु उदकानि ठितानि होन्ति, एवमेव खो, भिक्खवे, तत्थ तत्थ गोप्फकमत्तानि^८ महासमुद्दे उदकानि ठितानि होन्ति । पञ्चमस्स, भिक्खवे, सुरियस्स पातुभावा अङ्गुलिपब्बमत्त^९ पि महासमुद्दे उदक न होति । एव अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा पे० अल विमुच्चित्तु ।

15

20

25

१ सेय्यथिद — म० । २ सम्भवन्ति — सी०, स्या०, रो० । ३ मन्दाकिनी — सी०, स्या०, मन्दाकिनि — रो० । ४ पोरिसमत्त — स्या०, रो० । ५ अद्दुपोरिसमत्त — सी० । ६ जण्णुकमत्त — सी०, जण्णुकमत्त स्या०, जानुकमत्त — रो० । ७ गोप्फकमत्त — स्या० । ८ गोपदमत्तानि — सी०, स्या०, रो० । ९ अङ्गुलिपब्बतेमनमत्त — सी० ।

८ “होति स्रो सो, भिक्खवे, समयो य कदाचि करह्वि दीषस्स

अद्भुतो अच्चयेन छट्ठो सुरियो पातुभवति । छट्ठस्स, भिक्खवे, सुरियस्स
पातुभावा अय च महापथवी सिनेरु च पव्वतराजा धूमायन्ति सधूमायन्ति
सम्पधूमायन्ति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुम्मकारपाको आलेपितो पठम^१
धूमेति सधूमेति सम्पधूमेति, एवमेव स्रो, भिक्खवे, छट्ठस्स सुरियस्स
पातुभावा अय च महापथवी सिनेरु च पव्वतराजा धूमायन्ति सधूमायन्ति
सम्पधूमायन्ति । एव अनिच्चा, भिक्खवे, सद्धारा पे० अस
विमुच्चित्तु ।

९ “होति स्रो सो, भिक्खवे, समयो य कदाचि करह्वि दीषस्स

१० अद्भुतो अच्चयेन सत्तमो सुरियो पातुभवति । सत्तमस्स, भिक्खवे
सुरियस्स पातुभावा अय च महापथवी सिनेरु च पव्वतराजा आदिप्यन्ति
पज्जलन्ति एकजाला भवन्ति । इमिस्सा च, भिक्खवे, महापथविया
सिनेरुस्स च पव्वतराजस्स ज्ञायमानान दग्धमानान अच्चि वातन
खित्ता याव ब्रह्मलोका पि गच्छति । सिनेरुस्स^२, भिक्खवे, पव्वतराजस्स
१५ ज्ञायमानस्स दग्धमानस्स विनस्समानस्स महता तेजोसन्धेन अभिभूतस्स
योजनसत्तिकानि पि कूटानि पलुज्जन्ति त्रियोजनसत्तिकानि पि त्रियोजन
सत्तिकानि पि चतुयोजनसत्तिकानि पि पञ्चयोजनसत्तिकानि पि कूटानि
पलुज्जन्ति । इमिस्सा च^३ भिक्खवे महापथविया सिनेरुस्स च पव्वत
राजस्स ज्ञायमानान दग्धमानान नेव छारिका पञ्जायति^४ न मसि ।
२० सेय्यथापि भिक्खवे सप्पिस्स वा तेलस्स वा ज्ञायमानस्स दग्धमानस्स
नेव छारिका पञ्जायति न मसि, एवमेव स्रो, भिक्खवे, इमिस्सा च
महापथविया सिनेरुस्स च पव्वतराजस्स ज्ञायमानान दग्धमानान नेव
छारिका पञ्जायति न मसि । एव अनिच्चा, भिक्खवे, सद्धारा, एव
अधुवा भिक्खवे, सद्धारा एव अनस्तासिका, भिक्खवे, सद्धारा ।
२५ यावच्चिद भिक्खवे असमेव सम्बसद्धारेणु निम्बिन्दितुं अस विरजितु
अस विमुच्चित्तु ।

१-१ कूमायन्ति सधूमायन्ति सम्पधूमायन्ति - सी. एवा. टी० । २ आभिप्यन्तो
मी. एवा. टी० । ३ पठमाट्ठमं - सी. एवा. बोद्धेन विरजति । ४ धम्मि - सी. ।
१. निनेरुस्स च - मी. टी० । २. पौत्रवत्तनराजि - म्या. । ७-७ इमन्ता - एवा.
इयिका पि - सी. । ८. पञ्जायति - सी. ।

१०. “तत्र, भिक्खवे, को मन्ता को सद्वाता — ‘अयं च पथवी’
सिनेरु च पब्बतराजा दय्हिस्सन्ति^१ विनस्सिस्सन्ति, न भविस्सन्ती’ ति
अञ्जत्र दिट्ठपदेहि ?

“भूतपुब्ब, भिक्खवे, सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि तित्थकरो
कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि 5
सावकसत्तानि अहेसु । सुनेत्तो, भिक्खवे, सत्था सावकान ब्रह्मलोक-
सहव्यताय धम्म देसेसि^२ । ये^३ खो पन, भिक्खवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्म-
लोकसहव्यताय धम्म देसेन्तस्स सब्बेन सब्ब सासनं आजानिंसु ते कायस्स
भेदा पर मरणा सुगतिं ब्रह्मलोक उपपज्जिंसु । ये न सब्बेन सब्ब सासन
आजानिंसु ते कायस्स भेदा पर मरणा अप्पेकच्चे परनिम्मित्तवसवत्तीन 10
देवान सहव्यत उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे निम्मानरतीन देवान सहव्यत
उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे तुसितान देवान सहव्यत उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे
यामान देवान सहव्यत उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे तावत्तिसान देवान सहव्यत
उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे चातुमहाराजिकान देवान सहव्यत उपपज्जिंसु,
अप्पेकच्चे खत्तियमहासालान सहव्यत उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे ब्राह्मण- 15
महासालान सहव्यत उपपज्जिंसु, अप्पेकच्चे गहपतिमहासालान सहव्यत
उपपज्जिंसु ।

११ “अथ खो, भिक्खवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो एतदहोसि — ‘न खो
मेत्त^४ पतिरूप’ योह सावकान समसमगतियो अस्स अभिसम्पराय,
यन्नूनाह उत्तरि^५ मेत्त भावेय्य’ ति ।

१२ “अथ खो, भिक्खवे, सुनेत्तो सत्था सत्त वस्सानि मेत्त^६
चित्त^७ भावेसि । सत्तवस्सानि मेत्त चित्त भावेत्वा सत्तसवट्ठविवट्ठकप्पे
नयिम लोक पुनरागमासि^८ । सवट्ठमाने सुद, भिक्खवे, लोके आभस्स-
रूपगो होति । विवट्ठमाने लोके सुञ्ज ब्रह्मविमान उपपज्जति । तत्र
सुदं, भिक्खवे, ब्रह्मा होति महाब्रह्मा अभिभू अनभिभूतो अञ्जदत्थुदसो^९ 25
वसवत्ती । छत्तिसक्खत्तु खो पन, भिक्खवे, सक्को अहोसि देवानमिन्दो ।
अनेकसत्तक्खत्तु राजा अहोसि चक्कवत्ती धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो
विजितावी जनपदत्थावरियप्पत्तो सत्तरतनसमन्नागतो । परोसहस्स खो
पनस्स पुत्ता अहेसु सूरा वीरङ्गरूपा परसेनप्पमदना । सो इम पथवि

१ महापठवि — सी० । २ देसेति — सी०, स्या० । ३ यो — सी० । ४ पनेत —
सी०, रो० । ५ पटिस्स — स्या०, रो० । ६ उत्तरि — सी०, स्या०, रो० । ७-७ मेत्तचित्त
— सी०, स्या०, रो० । ८ पुनरागमासि — स्या० । ९ अञ्जदत्थुदसो — सी० ।

सागरपरियन्त अवण्डेन असत्येन धम्मेन अभिविजिय अज्झावसि । सो हि नाम, भिक्खवे, सुनेत्तो सत्था एव दीघायुको समानो एव चिरद्वित्तिको अपरिमुत्तो अहोसि - 'जातिया जराय' मरणेन' सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि धोमनस्सेहि उपायासेहि, अपरिमुत्तो दुक्खस्मा' ति वदामि ।

१३ "त किस्स हेतु ? चतुस्र धम्मान अननुबोधा अप्पटिवेधा । कतमेस चतुस्र ? अरियस्स, भिक्खवे, सीलस्स अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियस्स समाधिस्स अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियाय पञ्चाय अननुबोधा अप्पटिवेधा, अरियाय विमुत्तिया अननुबोधा अप्पटिवेधा । तयिद, भिक्खवे, अरिय सील अनुबुद्ध पटिविद्ध, अरियो समाधि अनुबोधो' पटि विद्धो, अरिया पञ्चा अनुबोधा पटिविद्धा, अरिया विमुत्ति अनुबोधा पटिविद्धा, उच्छिन्ना भवतण्हा, स्त्रीणा भवनेसि, नत्थि दानि पुन भवो' ति ।

१४ इदमवोच भगवा । इव वत्वान सुगतो अथापर एतदवोच सत्था -

१५ "सील समाधि पञ्चा च, विमुत्ति च अनुत्तरा । अनुबुद्धा इमे धम्मा, गोतमेन यस्सिना ॥
"इति बुद्धो अभिञ्जाय, धम्ममक्खासि भिक्खुन ।
दुक्खस्सन्तकरो सत्था, चक्खुमा परिनिम्भुतो' ति ॥

३ नगरोपमसुत्त

१ "यतो स्त्री भिक्खवे रज्ज्मो पञ्चन्तिम नगरं सत्तहि
२० नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खत' होति चतुस्र च आहारान निकामलामी होति अकिञ्चलामी अकसिरलामी । इव बुच्चसि, भिक्खवे, रज्ज्मो पञ्चन्तिम नगर अकरणीय बाहिरेहि पञ्चत्थिकेहि पञ्चामित्तेहि ।

२ "कतमेहि सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खत होति ? इव भिक्खवे, रज्ज्मो पञ्चन्तिमे नगरे एसिका होति गम्भीरनेमा
२५ सुनिखाता अचला असम्पवेधी' । इमिना पठमेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खत होति रज्ज्मो पञ्चन्तिम नगर अन्तरेण गुत्तिया बाहिरान पटिघासाय ।

३ “पुन च पर, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे परिक्खा होति गम्भीरा चेव वित्थता च । इमिना दुतियेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खत होति रज्जो पच्चन्तिम नगरं अब्भन्तरान गुत्तिया बाहिरान पटिघाताय ।

४. “पुन च पर, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे अनुपरि- 5
यायपथो होति उच्चो चेव वित्थतो च । इमिना ततियेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खतं होति रज्जो पच्चन्तिमं नगर अब्भन्तरान गुत्तिया बाहिरान पटिघाताय ।

५ “पुन च पर, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुं आवुध सन्निचित होति सलाक चेव जेवनिक^१ च । इमिना चतुत्थेन नगर- 10
परिक्खारेन सुपरिक्खतं होति रज्जो पच्चन्तिम नगर अब्भन्तरान गुत्तिया बाहिरान पटिघाताय ।

६. “पुन च पर, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुबलकायो पटिवसति, सेय्यथीद - हत्थारोहा अस्सारोहा रथिका धनुग्गहा चेलका 15
चलका पिण्डदायका^२ उग्गा राजपुत्ता पक्खन्दिनो महानागा सूरा चम्म-
योधिनो दासकपुत्ता । इमिना पच्चमेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खत होति रज्जो पच्चन्तिम नगर अब्भन्तरान गुत्तिया बाहिरान पटि-
घाताय ।

७ “पुन च पर, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे दोवारिको होति पण्डितो व्यत्तो मेधावी अज्जातान निवारेता जातान पवेसेता । 20
इमिना छट्ठेन नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खत होति रज्जो पच्चन्तिम
नगर अब्भन्तरानं गुत्तिया बाहिरान पटिघाताय ।

८ “पुन च परं, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे पाकारो होति उच्चो चेव वित्थतो च वासनलेपनसम्पन्नो च । इमिना सत्तमेन 25
नगरपरिक्खारेन सुपरिक्खत होति रज्जो पच्चन्तिम नगर अब्भन्तरानं
गुत्तिया बाहिरान पटिघाताय । इमेहि सत्तहि नगरपरिक्खारेहि
सुपरिक्खत होति ।

९ “कतमेस चतुन्नं आहारान निकामलाभी होति अकिच्छलाभी
अकसिरलाभी ? इध, भिक्खवे, रज्जो पच्चन्तिमे नगरे बहु तिण-

कट्टोदक सन्निचितं होति अमन्तरान रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय
वाहिरान पटिघाताय ।

१० “पुन च पर, भिक्षवे, रञ्जो पञ्चन्तिमे नगरे बहु सालि-
यवक सन्निचितं होति अमन्तरान रतिया अपरितस्साय फासुविहाय
५ वाहिरान पटिघाताय ।

११ “पुन च पर, भिक्षवे, रञ्जो पञ्चन्तिमे नगरे बहु
तिलमुग्गमासापरण्ण सन्निचितं होति अमन्तरान रतिया अपरितस्साय
फासुविहाराय वाहिरान पटिघाताय ।

१२ “पुन च पर, भिक्षवे, रञ्जो पञ्चन्तिमे नगरे बहु भेसज्ज
10 सन्निचितं होति, सेम्यघोद — सप्पि नवनीत तेल मधु फाणित सोण
अमन्तरान रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय वाहिरान पटिघाताय ।
इमेस खो, भिक्षवे, चतुस्र आहारान निकामलामी होति अकिञ्चलामी
अकसिरलामी ।

१३ “यतो खो, भिक्षवे, रञ्जो पञ्चन्तिम नगर इमेहि
15 सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खत होति, इमेस च चतुस्र आहारान
निकामलामी होति अकिञ्चलामी अकसिरलामी । इदं युञ्जति, भिक्षवे,
रञ्जो पञ्चन्तिम नगर अकरणीय वाहिरेहि पञ्चत्थिकेहि पञ्चा
मित्तेहि । एवमेव खो, भिक्षवे यतो अरियसावको सत्तहि सद्धम्मेहि
9 समप्रागतो होति चतुस्र च भानानं अभिषेत्तसिक्खान दिट्ठघम्मसुख
0 20 विहारान निकामलामी होति अकिञ्चलामी अकसिरलामी । अयं
युञ्जति भिक्षवे अरियसावको अकरणीयो मारस्स अकरणीयो पापि
मतो । कतमेहि सत्तहि सद्धम्मेहि समप्रागतो होति ?

१४ “सेम्ययापि, भिक्षवे रञ्जो पञ्चन्तिमे नगरे एसिका
होति गम्भीरनेमा सुनिखाता अचला असम्पवेधी अमन्तरान गुत्तिया
25 वाहिरान पटिघाताय । एवमेव खो भिक्षवे, अरियसावको सद्धो होति,
सद्धति तथागतस्स घोषि ‘इति पि सो पे० बुद्धो भगवा’ ति ।
सद्धेसिको’ भिक्षवे अरियसावको अमृसल पजहति, कुसल भावेति,
सावज्ज पजहति, अनवज्ज भावेति सुद्ध अत्तान परिहरति । इमिना
पठमेन सद्धम्मेन समप्रागतो होति ।

१५ “सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे परिक्खा
 होति गम्भीरा चेव वित्थता च अब्भन्तरान गुत्तिया बाहिरानं पटि-
 घाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको हिरीमा^१ होति, हिरी-
 यति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, हिरीयति पापकानं
 अकुसलान धम्मान समापत्तिया । हिरीपरिक्खो खो, भिक्खवे, अरिय- 5
 सावको अकुसल पजहति, कुसल भावेति, सावज्ज^२ पजहति, अनवज्ज
 भावेति, सुद्ध अत्तान परिहरति । इमिना दुतियेन सद्धम्मेन समन्नागतो
 होति ।

१६ “सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे अनुपरि-
 यायपथो होति उच्चो चेव वित्थतो च अब्भन्तरान गुत्तिया बाहिरान 10
 पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको ओत्तप्पी होति,
 ओत्तप्पति कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, ओत्तप्पति
 पापकान अकुसलान धम्मान समापत्तिया । ओत्तप्पपरियायपथो,
 भिक्खवे, अरियसावको अकुसल पजहति, कुसल भावेति, सावज्ज
 पजहति, अनवज्जं भावेति, सुद्ध अत्तान परिहरति । इमिना ततियेन 15
 सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

१७. “सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहु आवुध
 सन्निचित होति सलाक चेव जेवनिक च अब्भन्तरान गुत्तिया बाहिरान
 पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको बहुस्सुतो होति
 . पे० दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । सुतावुधो, भिक्खवे, अरियसावको 20
 अकुसल पजहति, कुसल भावेति, सावज्ज पजहति, अनवज्ज भावेति,
 सुद्ध अत्तान परिहरति । इमिना चतुथेन सद्धम्मेन समन्नागतो होति ।

१८ “सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहुबल-
 कायो पटिवसति, सेय्यथीद — हत्थारोहा अस्सारोहा रथिका धनुग्गहा
 चेलका चलका पिण्डदायका उग्गा राजपुत्ता पक्खन्दिनो महानागा सूरा^३ 25
 चम्मयोधिनो दासकपुत्ता अब्भन्तरान गुत्तिया बाहिरान पटिघाताय ।
 एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको आरद्धविरियो विहरति अकुसलान
 धम्मान पहानाय, कुसलान धम्मान उपसम्पदाय, थामवा दब्धपरक्कमो
 अनिक्खत्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । विरियबलकायो, भिक्खवे, अरिय-
 सावको अकुसल पजहति, कुसल भावेति, सावज्ज पजहति, अनवज्ज 30

१ हिरीमा — सी०, रो० । २ वज्ज — सी० । ३. सूरा पप्फालिका — सी०, स्या० ।

भावेति, सुद्ध भूतान परिहरति । इमिना पञ्चमेन सद्धम्मेन समभ्रागतो होति ।

१६ “सेम्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पञ्चन्तिमे नगर दोवारिको होति पण्डितो व्यक्तो मेघावी अञ्जातान निवारता आतान पवेसेता
 ५ अन्तरान गुत्तिया बाहिरान पटिघाताय । एवमेव स्तो, भिक्खवे, अरियसावको सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समभ्रागतो चिरकठ पि चिरभासित पि सरिता अनुस्सरिता । सतिदोवारिको, भिक्खवे, अरियसावको अकुसल पजहति, कुसल भावेति, सावज्ज पजहति, अनवज्ज भावेति सुद्ध भूतान परिहरति । इमिना छट्ठेन सद्धम्मेन
 १० समभ्रागतो होति ।

२० “सेम्यथापि, भिक्खवे रञ्जो पञ्चन्तिमे नगरे पाकारो होति उच्चो चैव वित्थतो च वासनलेपनसम्पन्नो च अन्तरान गुत्तिया बाहिरान पटिघाताय । एवमेव स्तो, भिक्खवे अरियसावको पञ्जावा होति उदयत्थगामिनिया पञ्जाय समभ्रागतो अरियाय निब्बेधिकाय
 १५ सम्मा पुक्खवस्सयगामिनिया । पञ्जावासनलेपनसम्पन्नो, भिक्खवे, अरियसावको अकुसल पजहति, कुसल भावेति सावज्ज पजहति, अनवज्ज भावेति सुद्ध भूतान परिहरति । इमिना सत्तमेन सद्धम्मेन समभ्रागतो होति । इमेहि सत्तहि सद्धम्मेहि समभ्रागतो होति ।

२१ “कतमेस चतुप्प ज्ञानान् अभिचेतसिकान्” दिट्ठमसुख विहारान निजामसामी होति अकिञ्चलामी अकसिरलामी ? सेम्यथापि भिक्खवे, रञ्जो पञ्चन्तिमे नगरे बहु तिणकट्टोदक सन्निचित होति अन्तरान रत्तिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरान पटिघाताय । एवमेव स्तो, भिक्खवे अरियसावको विविञ्चेव कामेहि
 २० पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो रत्तिया अपरितस्साय

२५ फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

२२ “सेम्यथापि भिक्खवे रञ्जो पञ्चन्तिमे नगरे बहु सासियवक सन्निचित होति अन्तरान रत्तिया अपरितस्साय फासु विहाराय बाहिरान पटिघाताय । एवमेव स्तो भिक्खवे, अरियसावको वितक्कविचारान यूपसमा ... पे० .. दुत्तिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति
 ३० अत्तनो रत्तिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

२३ “सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहु तिल-
मुग्गमासापरण सन्निचितं होति अब्भन्तरान रतिया अपरितस्साय फासु-
विहाराय बाहिरान पटिघाताय । एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावको
पीतिया च विरागा पे० ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो
रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

5

२४ “सेय्यथापि, भिक्खवे, रञ्जो पच्चन्तिमे नगरे बहु
भेसज्ज सन्निचितं होति, सेय्यथीद – सप्पि नवनीत तेल मधु फाणितं
लोणं अब्भन्तरान रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय बाहिरान पटि-
घाताय । एवमेव खो भिक्खवे, अरियसावको सुखस्स च पहाना दुक्खस्स
च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्थज्झमा अदुक्खमसुख उपेक्खा-
सतिपारिसुद्धिं चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति अत्तनो रतिया अपरि-
तस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स । इमेस चतुन्न ज्ञानानं
आभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुखविहारान निकामलाभी होति अकिच्छ-
लाभी अकसिरलाभी ।

10

२५ “यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको इमेहि सत्तहि सद्धम्मेहि
समन्नागतो होति, इमेस च चतुन्न ज्ञानानं आभिचेतसिकान दिट्ठ-
धम्मसुखविहारान निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी ।
अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको अकरणीयो मारस्स अकरणीयो
पापिमतो” ति ।

15

४. धम्मञ्जूसुत्तं

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो
होति पे० अनुत्तर पुञ्जक्खेत्तं लोकस्स । कतमेहि सत्तहि ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु धम्मञ्जू च होति अत्थञ्जू च अत्तञ्जू च मत्तञ्जू
च कालञ्जू च परिमञ्जू च पुग्गलपरोपरञ्जू च ।

20

२ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु धम्मञ्जू होति ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु धम्म जानाति – सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गाथं उदानं इतिवुत्तकं
जातकं अब्भुतधम्मं वेदल्लं । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु धम्म जानेय्य –
सुत्तं गेय्यं पे० अब्भुतधम्मं वेदल्लं, नयिध ‘धम्मञ्जू’ ति वुच्चेय्यं ।
यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु धम्म जानाति – सुत्तं गेय्यं पे०
अब्भुतधम्मं वेदल्लं, तस्मा ‘धम्मञ्जू’ ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू ।

25

३ “अत्यञ्छू च कथं होति ? इष, भिक्षवे, भिक्षु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्य जानाति — ‘अयं इमस्स भासितस्स अत्यो, अयं इमस्स भासितस्स अत्यो’ ति । नो चे, भिक्षवे, भिक्षु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्य जानेम्य — ‘अयं इमस्स भासितस्स अत्यो, अयं इमस्स भासितस्स अत्यो’ ति, नयिष ‘अत्यञ्छू’ ति वुच्चेम्य । यस्मा च खो, भिक्षवे, भिक्षु तस्स तस्सेव भासितस्स अत्य जानाति — ‘अयं इमस्स भासितस्स अत्यो अयं इमस्स भासितस्स अत्यो’ ति, तस्मा ‘अत्यञ्छू’ ति वुच्चति । इति धम्मञ्छू अत्यञ्छू ।

४ “अत्तञ्छू च कथं होति ? इष, भिक्षवे, भिक्षु अत्तान जानाति — ‘एत्तकोमिह सद्दयाय सीलेन सुतेन चागेन पञ्जाय पटिभानेना’ ति । नो चे, भिक्षवे, भिक्षु अत्तान जानेम्य — ‘एत्तकोमिह सद्दयाय सीलेन सुतेन चागेन पञ्जाय पटिभानेना’ ति नयिष ‘अत्तञ्छू’ ति वुच्चेम्य । यस्मा च भिक्षवे, भिक्षु अत्तान जानाति — ‘एत्तकोमिह सद्दयाय सीलेन सुतेन चागेन पञ्जाय पटिभानेना’ ति, तस्मा ‘अत्तञ्छू’ ति वुच्चति । इति धम्मञ्छू अत्यञ्छू अत्तञ्छू ।

५ “मत्तञ्छू च कथं हाति ? इष, भिक्षवे, भिक्षु मत्त जानाति चीवरपिण्डपातसेनासनगिसानप्यच्चयभेसज्जपरिक्खारान पटिग्गहणाय । नो चे, भिक्षवे, भिक्षु मत्त जानेम्य चीवरपिण्डपातसेना सनगिसानप्यच्चयभेसज्जपरिक्खारान पटिग्गहणाय, नयिष ‘मत्तञ्छू’ ति वुच्चेम्य । यस्मा च खो, भिक्षवे भिक्षु मत्त जानाति चीवरपिण्ड पातसेनासनगिसानप्यच्चयभेसज्जपरिक्खारान पटिग्गहणाय, तस्मा ‘मत्तञ्छू’ ति वुच्चति । इति धम्मञ्छू अत्यञ्छू अत्तञ्छू मत्तञ्छू ।

६ “वासञ्छू च कथं होति ? इष भिक्षवे, भिक्षु वास जानाति — ‘अयं वासो उद्देसस्स अयं वासो परिपुच्छाय, अयं वासो योगस्स, अयं वासो पटिसत्त्लामस्सा’ ति । नो चे, भिक्षवे भिक्षु वास जानेम्य — ‘अयं वासो उद्देसस्स अयं वासो परिपुच्छाय अयं वासो योगस्स अयं वासो पटिसत्त्लानस्मा’ ति नयिष ‘वासञ्छू’ ति वुच्चेम्य । यस्मा च खो भिक्षवे, भिक्षु वास जानाति — ‘अयं वासो उद्देसस्स, अयं वासो परिपुच्छाय अयं वासो योगस्स अयं वासो पटिसत्त्लामस्सा

ति, तस्मा 'कालञ्जू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू अत्थञ्जू अत्तञ्जू मत्तञ्जू कालञ्जू ।

७ "परिसञ्जू च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानाति — 'अयं खत्तियपरिसा, अयं ब्राह्मणपरिसा, अयं गृहपतिपरिसा, अयं समणपरिसा । तत्थ एव उपसङ्कमितव्व, एव ठातव्व, एव^१ कत्तव्वं', 5 एव निसीदितव्व, एव भासितव्व, एव तुण्हीभवितव्व' ति । नो चे, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानेय्य — 'अयं खत्तियपरिसा . पे० एवं तुण्हीभवितव्वं' ति, नयिध 'परिसञ्जू' ति वुच्चेय्य । यस्मा च खो, भिक्खवे, भिक्खु परिसं जानाति — 'अयं खत्तियपरिसा, अयं ब्राह्मण- 10 परिसा, अयं गृहपतिपरिसा, अयं समणपरिसा । तत्थ एव उपसङ्कमितव्व, एवं ठातव्व, एव कत्तव्व, एव निसीदितव्व, एव भासितव्व, एवं तुण्ही, भवितव्व' ति, तस्मा 'परिसञ्जू' ति वुच्चति । इति धम्मञ्जू अत्थञ्जू अत्तञ्जू मत्तञ्जू कालञ्जू परिसञ्जू ।

८ "पुगलपरोपरञ्जू^२ च कथं होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो द्वयेन पुगला विदिता होन्ति । द्वे पुगला एको अरियानं दस्सनकामो, 15 एको अरियानं न दस्सनकामो । य्वायं पुगलो अरियानं न दस्सनकामो, एवं सो तेनङ्गेन^३ गारय्हो । य्वायं पुगलो अरियानं दस्सनकामो, एवं सो तेनङ्गेन पाससो ।

९ "द्वे पुगला अरियानं दस्सनकामा, एको सद्धम्मं सोतुकामो, एको सद्धम्मं न सोतुकामो । य्वायं पुगलो सद्धम्मं न सोतुकामो, एव 20 सो तेनङ्गेन गारय्हो । य्वायं पुगलो सद्धम्मं सोतुकामो, एव सो तेनङ्गेन पाससो ।

१०. "द्वे पुगला सद्धम्मं सोतुकामा, एको ओहितसोतो धम्मं सुणाति, एको अनोहितसोतो धम्मं सुणाति । य्वायं पुगलो अनोहित- 25 सोतो धम्मं सुणाति, एव सो तेनङ्गेन गारय्हो । य्वायं पुगलो ओहित- सोतो धम्मं सुणाति, एवं सो तेनङ्गेन पाससो ।

११ "द्वे पुगला ओहितसोता धम्मं सुणन्ति^४, एको सुत्वा धम्मं धारेति, एको सुत्वा धम्मं न धारेति । य्वायं पुगलो सुत्वा न धम्मं धारेति, 30 एवं सो तेनङ्गेन गारय्हो । य्वायं पुगलो सुत्वा धम्मं धारेति, एवं सो तेनङ्गेन पाससो ।

१-१ रो० पोत्यके न दिस्सति । २ पुगलपरोवरञ्जू — सी० । ३ तेन तेन — सी०, स्या० । ४ सुणाति — सी० ।

१२ “द्वे पुग्गला सुत्वा धम्म धारेन्ति, एको धातान’ धम्मान
अस्य उपपरिक्खसि, एको धातान धम्मान अस्य न उपपरिक्खसि । स्वाय
पुग्गलो धातान धम्मान अस्य न उपपरिक्खसि, एव सो तेनङ्गेन गारम्हो ।
स्वाय पुग्गलो धातान धम्मान अस्य उपपरिक्खसि, एव सो तेनङ्गेन
५ पाससो ।

१३ “द्वे पुग्गला धातान धम्मान अस्य उपपरिक्खन्ति, एको
अत्यमळ्जाय धम्ममळ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एको अत्यमळ्जाय
धम्ममळ्जाय न धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो । स्वाय पुग्गलो अत्यमळ्जाय
धम्ममळ्जाय न धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एव सो तेनङ्गेन गारम्हो ।
१० स्वाय पुग्गलो अत्यमळ्जाय धम्ममळ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो, एव
सो तेनङ्गेन पाससो ।

१४ “द्वे पुग्गला अत्यमळ्जाय धम्ममळ्जाय धम्मानुधम्म
प्पटिपन्ना, एको अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय, एको अत्तहिताय च
पटिपन्नो परहिताय च । स्वाय पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो नो पर
१५ हिताय, एव सो तेनङ्गेन गारम्हो । स्वाय पुग्गलो अत्तहिताय च पटि
पन्नो परहिताय च, एव सो तेनङ्गेन पाससो । एव सो, भिक्खवे
भिक्खुतो’ द्वयेन पुग्गला विविता हन्ति । एव, भिक्खवे, भिक्खु पुग्गल
परोपरम्भू होति ।

१५ “इमेहि सो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समभागतो
२० भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो वे० अनुत्तर पुच्छमस्सेत्तं
लोकस्सा” ति ।

५ पारिच्छत्तकमुत्त

१ “यस्मि, भिक्खवे समये देवान तावत्तिसानं पारिच्छत्तको
कोविट्ठारो’ पण्डपलासो होति अत्तमना भिक्खवे, देवा तावत्तिसा तस्मि
समये हन्ति — ‘पण्डपलासो दानि पारिच्छत्तको कोविट्ठारो नच्चिरस्सेव
२५ दानि पन्नपलासो’ भविस्सती’ ति ।

२ “यस्मि भिक्खवे, समये देवान तावत्तिसान पारिच्छत्तको
कोविट्ठारो पन्नपलासो होति अत्तमना भिक्खवे देवा तावत्तिसा तस्मि

समये होन्ति — 'पन्नपलासो दानि पारिछत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि जालकजातो भविस्सती' ति ।

३ "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवान तावतिसान पारिछत्तको कोविळारो जालकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा तस्मिं समये होन्ति — 'जालकजातो दानि पारिछत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि खारकजातो भविस्सती' ति ।

४ "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवान तावतिसान पारिछत्तको कोविळारो खारकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा तस्मिं समये होन्ति — 'खारकजातो दानि पारिछत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि कुटुमलकजातो' भविस्सती' ति ।

५ "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवान तावतिसान पारिछत्तको कोविळारो कुटुमलकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा तस्मिं समये होन्ति — 'कुटुमलकजातो दानि पारिछत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि कोरकजातो' भविस्सती' ति ।

६ "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवान तावतिसान पारिछत्तको कोविळारो कोरकजातो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा तस्मिं समये होन्ति — 'कोरकजातो दानि पारिछत्तको कोविळारो नचिरस्सेव दानि सब्बफालिफुल्लो भविस्सती' ति ।

७ "यस्मिं, भिक्खवे, समये देवान तावतिसान पारिछत्तको कोविळारो सब्बफालिफुल्लो होति, अत्तमना, भिक्खवे, देवा तावतिसा पारिछत्तकस्स कोविळारस्स मूले दिब्बे चत्तारो मासे पञ्चहि कामगुणेहि समप्पिता समङ्गीभूता परिचारेन्ति ।

८ "सब्बफालिफुल्लस्स खो पन, भिक्खवे, पारिछत्तकस्स कोविळारस्स समन्ता पञ्जासयोजनानि आभाय फुट होति, अनुवात योजनसत गन्धो गच्छति, अयमानुभावो पारिछत्तकस्स कोविळारस्स ।

९ "एवमेव खो, भिक्खवे, यस्मिं समये अरियसावको अगारस्सा अनगारिय पब्बज्जाय चेतोति, पण्डुपलासो, भिक्खवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवान व तावतिसान पारिछत्तको कोविळारो ।

१० "यस्मिं, भिक्खवे, समये अरियसावको केसमस्सु ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्सा अनगारिय पब्बजितो होति,

१ कुटुमलकजातो — सी०, स्या०, रो० । २ कोकासकजातो — सी०, स्या०, रो० ।

पद्मपलासो, भिक्षवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवान व तावत्तिसान पारिद्धत्तको कोविळारो ।

११ “यस्मिं, भिक्षवे, समये अरियसावको विविच्चेव कामेहि

पे० पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति, जालकजातो भिक्षवे, अरिय
सावको तस्मिं समये होति देवान व तावत्तिसान पारिद्धत्तको कोविळारो ।

१२ “यस्मिं, भिक्षवे, समये अरियसावको वितक्कविचारान
यूपसमा पे०... दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति, स्वारकजातो,
भिक्षवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवान व तावत्तिसान
पारिद्धत्तको कोविळारो ।

१३ “यस्मिं, भिक्षवे, समये अरियसावको पीतिमा च
विरागा पे० - ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति, कुटुमलकजातो,
भिक्षवे अरियसावको तस्मिं समये होति देवान व तावत्तिसान
पारिद्धत्तको कोविळारो ।

१४ “यस्मिं, भिक्षवे, समये अरियसावको सुखस्स च पहाना
दुक्खस्स च पहाना पे०.. चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति, कोरक-
जातो भिक्षवे, अरियसावको तस्मिं समये होति देवान व तावत्तिसान
पारिद्धत्तको कोविळारो ।

१५ “यस्मिं, भिक्षवे समये अरियसावको आसवान खया
... पे० - सच्चिदकत्वा उपसम्पज्ज विहरति सन्वफालिफुल्लो, भिक्षवे,
अरियसावको तस्मिं समये होति देवान व तावत्तिसान पारिद्धत्तको
कोविळारो ।

१६ “तस्मिं भिक्षवे, समये भुम्मा देवा सद्मनुस्सावेन्ति -
'एसो इत्यध्मामो आयस्मा इत्यध्मामस्स आयस्मतो सद्धिविहारिको भमु
धम्हा गामा वा निगमा वा अगारस्मा अनगारिय पम्बजितो आसवान
खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा
सच्चिदकत्वा उपसम्पज्ज विहरती' ति । भुम्मान देवान सद् सुत्वा
चातुमहाराजिका देवा पे० सावत्तिसा देवा यामा देवा ... तुसिठा
देवा निम्मानरती देवा परनिम्मितवसवती देवा ब्रह्मवायिका
देवा सद्मनुस्सावेन्ति - 'एसो इत्यध्मामो आयस्मा इत्यध्मामस्स आयस्मतो
सद्धिविहारिको भमुधम्हा गामा वा निगमा वा अगारस्मा अनगारिय
पम्बजितो आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठव

धम्मो सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरती' ति । इति ह तेन खणेन तेन मुहुत्तेन याव ब्रह्मलोका सदो अब्भुगच्छति, अयमानुभावो खीणासवस्स भिक्खुनो' ति ।

६. सक्कच्चसुत्तं

१ अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि - "किं नु खो भिक्खु सक्कत्वा गरु^१ कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसल पजहेय्य, कुसल भावेय्या" ति ? 5
अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि - "सत्थार खो भिक्खु सक्कत्वा गरुं कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसल पजहेय्य, कुसल भावेय्य । धम्मं खो भिक्खु पे० सद्धं खो भिक्खु पे० सिक्ख खो भिक्खु पे० समार्धि खो भिक्खु पे० . अप्पमाद खो भिक्खु पे० 10
पटिसन्थारं खो भिक्खु सक्कत्वा गरु कत्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसल पजहेय्य, कुसल भावेय्या" ति ।

२ अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि - "इमे खो मे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाह इमे धम्मो गत्वा भगवतो आरोचेय्य । एव मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घात- 15
तरा च । सेय्यथापि नाम पुरिसो सुवण्णनिक्ख अधिगच्छेय्य परिसुद्ध परियोदात । तस्स एवमस्स - 'अय खो मे सुवण्णनिक्खो परिसुद्धो परियो- दातो, यन्नूनाहं इम सुवण्णनिक्ख गत्वा कम्मरान दस्सेय्य । एव मे अय सुवण्णनिक्खो सकम्मरगतो^२ परिसुद्धो चेव भविस्सति परिसुद्ध- सङ्घाततरो च । एवमेव^३ मे इमे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता, यन्नूनाह 20
इमे धम्मो गत्वा भगवतो आरोचेय्य । एव मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरा चा' ति ।

३ अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो सायन्हसमय पटिसल्लाना वुट्ठितो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्त 25
एतदवोच -

"इध मय्हं, भन्ते, रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स^४ एव चेतसो परि- वितक्को उदपादि - 'किं नु खो भिक्खु सक्कत्वा गरु कत्वा उपनिस्साय

१ गरु - सी०, स्या०, रो० । २ कम्मरगतो - रो० । ३ एव - सी०, स्या० ।
४ पटिसल्लीनस्स - सी० ।

विहरन्तो अकुसल पजहेय्य, कुसल भावेय्या' ति ? अय' खो' तस्स मम्ह
 भन्ते, एतदहोसि - 'सत्थार खो भिक्खु सक्कत्वा गरु क्त्वा उपनिस्साय
 विहरन्तो अकुसल पजहेय्य, कुसल भावेय्य । धम्म खो भिक्खु पे०...
 पटिसन्धार खो भिक्खु सक्कत्वा .. पे० कुसल भावेय्या' ति । अय
 5 खो तस्स मम्ह, भन्ते, एतदहोसि - 'इमे खो मे धम्मा परिसुद्धा परियोदाता,
 यधूनाह इमे धम्मे गन्त्वा भगवतो आरोचेय्य । एव मे इमे धम्मा परि
 सुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरो च । सेय्यथापि नाम पुरिखो
 सुवण्णनिक्ख अघिगच्छेय्य परिसुद्ध परियोदात । तस्स एवमस्स - अय
 खो मे सुवण्णनिक्खो परिसुद्धो परियोदातो, यधूनाह इम सुवण्णनिक्ख
 10 गन्त्वा कम्माराण दस्सेय्य । एव मे अय सुवण्णनिक्खो सकम्माराणो
 परिसुद्धो चेव भविस्सति परिसुद्धसङ्घाततरो च । एवमेव मे इमे धम्मा
 परिसुद्धा परियोदाता, यधूनाह इमे धम्मे गन्त्वा भगवतो आरोचेय्य ।
 एव मे इमे धम्मा परिसुद्धा चेव भविस्सन्ति परिसुद्धसङ्घाततरो
 चा' ति ।

15 ४ "साधु साधु, सारिपुत्त । सत्थार खो, सारिपुत्त, भिक्खु
 सक्कत्वा गरु क्त्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसल पजहेय्य कुसल
 भावेय्य । धम्म खा, सारिपुत्त, भिक्खु सक्कत्वा गरु क्त्वा उपनिस्साय
 विहरन्तो अकुसल पजहेय्य, कुसल भावेय्य । सङ्घ खो .. पे० सिपय
 गो समाधि खो अप्पमाद खो ... पटिसन्धारं खो, सारिपुत्त, भिक्खु
 20 सक्कत्वा गरु क्त्वा उपनिस्साय विहरन्तो अकुसल पजहेय्य, कुसल
 भावेय्या' ति ।

५ एव वुत्ते आयस्मा सारिपुत्तो भगवन्त एतदवोच - "इमस्म
 गो अह भन्त भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेण अत्य आजा
 नामि । सो वत, भन्ते भिक्खु मत्थरि अगारखो धम्मे मगारखो भविस्सती
 25 मि नत ठान विज्जति । या सा भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारखो धम्मे
 पि गो अगारखो ।

"गो वत, भन्ते भिक्खु मत्थरि अगारखो धम्मे अगारखो सङ्घ
 मगारखा भविस्सती ति नत ठाम विज्जति । यो सा भन्ते भिक्खु
 मत्थरि अगारखा धम्मे अगारखो सङ्घे पि गो अगारखो ।

30 "गो वत भन्त भिक्खु मत्थरि अगारखो धम्मे अगारखो सङ्घे
 अगारखा भविस्सती मि नत ठान विज्जति । या

सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मं अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय
पि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मं अगारवो सङ्घे
अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मिं सगारवो भविस्सती ति नेत
ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मं अगारवो 5
सङ्घे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मिं पि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मं अगारवो सङ्घे
अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मिं अगारवो अप्पमादे सगारवो
भविस्सती ति नेत ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो
धम्मं अगारवो सङ्घे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मिं अगारवो 10
अप्पमादे पि सो अगारवो ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मं अगारवो सङ्घे
अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मिं अगारवो अप्पमादे अगारवो
पटिसन्थारे सगारवो भविस्सती ति नेत ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते,
भिक्खु सत्थरि अगारवो पे० .. अप्पमादे अगारवो पटिसन्थारे पि सो 15
अगारवो ।

६ “सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मं अगारवो
भविस्सती ति नेत ठानं विज्जति । यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो
धम्मं पि सो सगारवो पे० ।

“सो वत, भन्ते भिक्खु सत्थरि सगारवो . पे० अप्पमादे 20
सगारवो पटिसन्थारे अगारवो भविस्सती ति नेत ठानं विज्जति । यो
सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो . पे० अप्पमादे सगारवो पटि-
सन्थारे पि सो सगारवो ।

७ “सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मं पि सगारवो
भविस्सती ति ठानमेत विज्जति । यो सो, भन्ते भिक्खु सत्थरि सगारवो 25
धम्मं पि सो सगारवो पे० ।

“सो वत, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो पे० अप्पमादे
सगारवो पटिसन्थारे पि सगारवो भविस्सती ति ठानमेत विज्जति ।
यो सो, भन्ते, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मं सगारवो सङ्घे सगारवो
सिक्खाय सगारवो समाधिस्मिं सगारवो अप्पमादे सगारवो पटिसन्थारे 30
पि सो सगारवो ति ।

८ “इमस्स खो ब्रह्म, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थ भ्राजानामी” ति ।

९ “साधु साधु, सारिपुत्त ! साधु खो त्व, सारिपुत्त, इमस्स मया सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थ भ्राजानासि । सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मं सगारवो भविस्सती ति नेत ठान विज्जति पे० यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मं अगारवो सङ्खे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे पि सो अगारवो ।

१० “सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मं अगारवो सङ्खे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे अगारवो पटिसन्धारे सगारवो भविस्सती ति नेत ठान विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि अगारवो धम्मं अगारवो सङ्खे अगारवो सिक्खाय अगारवो समाधिस्मि अगारवो अप्पमादे अगारवो पटिसन्धारे पि सो अगारवो ।

११ “सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मं अगारवो भविस्सती ति नेत ठान विज्जति .. पे० यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मं पि सो सगारवो पे० ।

१२ “सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मं सगारवो .. पे० अप्पमादे सगारवो पटिसन्धारे अगारवो भविस्सती ति नेत ठान विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो .. पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्धारे पि सो सगारवो ।

१३ “सो वत सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मं पि सगारवो भविस्सती ति ठानमेत विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो धम्मं पि सो सगारवो पे० ।

१४ “सो वत, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो .. पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्धारे पि सो सगारवो भविस्सती ति ठानमेत विज्जति । यो सो, सारिपुत्त, भिक्खु सत्थरि सगारवो पे०... अप्पमादे सगारवो पटिसन्धारे पि सो सगारवो ति ।

१५ “इमस्स खो, सारिपुत्त, मया सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थो दट्ठम्यो” ति ।

७. भावनासुतं

१ “भावन अननुयुत्तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो विहरतो किञ्चा
पि एव इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं
विमुच्चेय्या’ ति, अथ ख्वास्स नेव अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति ।
त किस्स हेतु ? ‘अभावितत्ता’ तिस्स वचनीय । किस्स अभावितत्ता ?
चतुन्न सतिपट्टानान, चतुन्न सम्मप्पधानान, चतुन्न इद्धिपादान, पञ्चन्न
इन्द्रियान, पञ्चन्नं बलानं, सत्तन्न बोज्झङ्गानं, अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स
मग्गस्स ।

२ “सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ट वा दस वा
द्वादस वा । तानस्सु कुक्कुटिया न सम्मा अविशयितानि, न सम्मा
परिसेदितानि, न सम्मा परिभावितानि । किञ्चा पि तस्सा कुक्कुटिया
एव इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मे कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय
वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिव्विज्जेय्युं’
ति, अथ खो अभब्बा व ते कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन
। अण्डकोस पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिव्विज्जितु । त किस्स हेतु ?
था^१ हि^३, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि न सम्मा अधिशयितानि, न सम्मा
रिसेदितानि, न सम्मा परिभावितानि । एवमेव खो, भिक्खवे, भावन
अननुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चा पि एवं इच्छा उप्पज्जेय्य —
‘अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेय्या’ ति, अथ ख्वास्स नेव
अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति । त किस्स हेतु ? ‘अभावितत्ता’
तिस्स वचनीय । किस्स अभावितत्ता ? चतुन्न सतिपट्टानान, चतुन्न
सम्मप्पधानान, चतुन्न इद्धिपादान, पञ्चन्न इन्द्रियान, पञ्चन्नं बलान,
सत्तन्नं बोज्झङ्गानं, अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मग्गस्स ।

३ “भावन अनुयुत्तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो विहरतो किञ्चा
पि न एव इच्छा उप्पज्जेय्य — ‘अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं
विमुच्चेय्या’ ति, अथ ख्वास्स अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति ।
त किस्स हेतु ? ‘भावितत्ता’ तिस्स वचनीयं । किस्स भावितत्ता ?
चतुन्न सतिपट्टानान, चतुन्न सम्मप्पधानान, चतुन्न इद्धिपादान, पञ्चन्न
इन्द्रियान, पञ्चन्नं बलान, सत्तन्नं बोज्झङ्गानं, अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स
मग्गस्स ।

१ ख्वस्स — सी०, स्या० । २ अभिनिव्विज्जेय्यु — स्या०, रो० । ३-३ तथा
हमूनि — सी०, स्या०, रो० ।

४ “सेम्यथापि, भिक्षवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ट वा दस वा
 द्वादस वा । तानस्सु कुक्कुटिया सम्मा अधिसयितानि, सम्मा परिसेधि
 तानि, सम्मा परिभावितानि । किञ्चा पि तस्सा कुक्कुटिया न एव
 इच्छा उपपज्जेम्य — ‘अहो वत मे कुक्कुटपोतका पादनस्ससिस्साय वा
 ५ मुखतुण्डकेन वा अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिग्मिज्जेम्यु’ ति,
 अथ सो मब्बा व ते कुक्कुटपोतका पादनस्ससिस्साय वा मुखतुण्डकेन वा
 अण्डकोसं पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिग्मिज्जितु । त किस्स हेतु ?
 तथा हि, भिक्षवे, कुक्कुटिया अण्डानि सम्मा अधिसयितानि, सम्मा
 परिसेदितानि, सम्मा परिभावितानि । एवमेव सो, भिक्षवे, भावन
 १० अनुयुत्तस्स भिक्षुनो विहरतो किञ्चा पि न एव इच्छा उपपज्जेम्य —
 ‘अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चेम्या’ ति, अथ स्वास्स
 अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चति । त किस्स हेतु ? ‘माधितत्ता
 तिस्स वचनीय । किस्स भावितत्ता ? चतुस्रं सतिपट्टानानं प००
 अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मगगस्स ।

१५ ५ “सेम्यथापि, भिक्षवे, पलगण्डस्स’ वा पलगण्डन्तेवासिकस्स
 वा विस्सन्ते व वासिजटे’ अङ्गुलिपवानि विस्सति’ अङ्गुट्टपद’ । नो च
 स्वास्स एव आणं होति — ‘एत्तकं’ मे अज्ज’ वासिजटस्स स्त्रीण, एत्तकं
 हिम्यो’, एत्तकं परे’ ति, अथ स्वास्स स्त्रीणे ‘स्त्रीणं’ तेव’ आणं होति ।
 एवमेव सो, भिक्षवे, भावन अनुयुत्तस्स भिक्षुनो विहरतो किञ्चा पि
 २० न एव आणं होति — ‘एत्तकं मे अज्ज आसवानं स्त्रीण एत्तकं हिम्यो,
 एत्तकं परे’ ति अथ स्वास्स स्त्रीणे ‘स्त्रीणं’ तेव आणं होति ।

६ “सेम्यथापि, भिक्षवे, सामुहिकाय नावाय वेत्तवन्धनवद्वाय
 छ’ मासानि उक्के परियादाय हेमन्तिकेन चले उन्निस्तत्ताय वात्तातप
 परेतानि वघनानि तानि पावुस्सकेन मेघेन अभिप्पयुट्ठानि” अण्-
 २५ कसिरेनेव परिहायन्ति”, पूतिकानि भवन्ति । एवमेव सो, भिक्षवे,
 भावन अनुयुत्तस्स भिक्षुनो विहरतो अण्पकसिरेनेव संयोजनानि
 पटिप्पस्सम्भन्ति पूतिकानि” भवन्ती” ति ।

१ वसभण्डस्स — स्या । २ पलगण्डस्स — म । ३ वासिजटो — स्त्री । ४-५ विस्सति
 अङ्गुलिपवानि — स्त्री । विस्सति — स्या । ६-७ एत्तकं वा मे अज्ज — स्त्री ।
 एत्तकं वा मे अज्जस्स — स्या । ८ एत्तकं वा — स्त्री । ९ हिम्यो — स्त्री । हिम्यो —
 स्या । १० स्त्रेव — स्त्री । स्या । ११ वेत्तवन्धनवद्वाय — स्या । १२-१३ उन्निस्तत्ताय — स्त्री
 स्या । १४-१५ परिहायन्ति स्त्री । १६ पटिप्पस्सम्भन्ति — स्त्री । स्या । १७-१८
 १९-२० स्या । २१-२२ स्या ।

८. अग्निवल्ग्वन्धोपमसुत्तं

१ एव मे सुत । एक समय भगवा कोसलेसु चारिक चरति महता भिक्खुसङ्घेन सद्धि । अद्दसा खो भगवा अद्धानमग्गप्पटिपन्नो अञ्जतरस्मि पदेसे महन्त अग्निवल्ग्वन्ध आदित्त सम्पज्जलित सजोतिभूत^१ । दिस्वान^२ मग्गा ओक्कम्म अञ्जतरस्मि रुक्खमूले पञ्जत्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो भगवा भिक्खु आमन्तेसि — “पस्सथ नो तुम्हे, 5 भिक्खवे, अमु महन्त अग्निवल्ग्वन्ध आदित्त सम्पज्जलित सजोतिभूत” ति ?

“एव, भन्ते” ति ।

२ “त कि मञ्जथ, भिक्खवे, कतमं नु खो वर — यं अमु महन्त अग्निवल्ग्वन्ध आदित्त सम्पज्जलित सजोतिभूत आलिङ्गेत्वा^३ उपनिसीदेय्य 10 वा उपनिपज्जेय्य वा, य वा खत्तियकञ्ज वा ब्राह्मणकञ्ज वा गहपतिकञ्ज वा मुदुतलूनहत्यपाद^४ आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वर — य खत्तियकञ्ज वा ब्राह्मणकञ्ज वा गहपतिकञ्ज वा मुदुतलूनहत्यपाद आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनि- 15 पज्जेय्य वा, दुक्ख हेत, भन्ते, य अमु महन्त अग्निवल्ग्वन्ध आदित्त सम्पज्जलित सजोतिभूत आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वर दुस्सीलस्स पापधम्मस्स असुचिसङ्कस्सरसमाचारस्स पटिच्छन्नकम्मन्तस्स अस्समणस्स समणपटिञ्जस्स अब्रह्मचारिस्स ब्रह्म- 20 चारिपटिञ्जस्स अन्तोपूतिकस्स^५ अवस्सुतस्स कसम्बुजातस्स य अमु महन्त अग्निवल्ग्वन्ध आदित्त सम्पज्जलित सजोतिभूत आलिङ्गेत्वा उपनिसीदेय्य वा उपनिपज्जेय्य वा । त किस्स हेतु ? ततोनिदान हि सो, भिक्खवे, मरण वा निगच्छेय्य मरणमत्त वा दुक्ख, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जेय्य । 25

“य च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापधम्मो असुचिसङ्कस्सर-समाचारो पे० कसम्बुजातो खत्तियकञ्ज वा ब्राह्मणकञ्ज वा

१ सज्जोतिभूत — स्या० । २ दिस्वा — सी०, स्या०, रो० । ३ आलिङ्गेत्वा — सी०, स्या०, रो० । ४ मुदुतलूनहत्यपादि — सी०, मुदुतलूनहत्यपाद — स्या० । ५ अन्तोपूतिस्स — सी०, स्या०, रो० ।

गृहपतिकञ्च वा मुदुतलुनहृत्पपाद आलिङ्ग्येत्वा उपनिशीदति वा उप-
निपज्जति वा, त हि 'तस्स', भिक्षवे, होति दीघरत्त अहिताय दुक्कया
कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुर्गति विनिपात निरय उपपज्जति ।

३ "तं किं मञ्जुष, भिक्षवे, वत्तमं नु खो वरं - यं वसवा
५ पुरिसो दम्हाय वासरज्जुया उभो जङ्घा वेळेत्वा घसेम्य - सा छवि
छिन्देम्य छविं छेत्वा चम्म छिन्देम्य चम्मं छेत्वा मसं छिन्देम्य मसं छेत्वा
न्हारं छिन्देम्य न्हारं छेत्वा अट्ठिं छिन्देम्य अट्ठिं छेत्वा अट्ठिमिञ्ज आहञ्च
सिद्धेम्य, यं वा सत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गृहपति
महासालानं वा अभिवादनं सादियेम्या" ति ?

१० "एतदेव, भन्ते, वरं - यं सत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहा-
सालानं वा गृहपतिमहासालानं वा अभिवादनं सादियेम्य, दुक्कं हेतुं, भन्ते,
यं वसवा पुरिसो दम्हाय वासरज्जुया पे० अट्ठिमिञ्ज आहञ्च
सिद्धेम्या" ति ।

"आरोचयामि वो, भिक्षवे, पटिवेदयामि वो, भिक्षवे, यया
१५ एतदेव तस्स वरं दुस्सीलस्स पे० कसम्बुजातस्स यं वसवा पुरिसो
दम्हाय वासरज्जुया उभो जङ्घा वेळेत्वा पे० अट्ठिमिञ्ज आहञ्च
सिद्धेम्य । तं किं हेतुं ? ततोनिदानं हि सो, भिक्षवे, मरणा
निगच्छेम्य मरणमसं वा दुक्कं, न त्वेव तत्पञ्चया कायस्स भेदा पर
मरणा अपाय दुर्गति विनिपात निरय उपपज्जेम्य । यं च खो सो,
२० भिक्षवे, दुस्सीलो पे० कसम्बुजातो सत्तियमहासालानं वा ब्राह्मण
महासालानं वा गृहपतिमहासालानं वा अभिवादनं सादियति, तं हि
तस्मिन् भिक्षवे हाति दीघरत्त अहिताय दुक्कया कायस्स भेदा पर मरणा
अपाय दुर्गति विनिपात निरय उपपज्जति ।

४ "तं किं मञ्जुष भिक्षवे, वत्तमं नु खो वरं - यं वसवा
२५ पुग्गिमा तिण्हाय सत्तिया सेनघाताय पच्चाग्गिम्मं पहरम्य यं वा सत्तिय
महासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं वा गृहपतिमहासालानं वा अञ्जमि
पम्मं मानियेम्या ति ?

"एतदेव भन्ते वरं - यं सत्तियमहासालानं वा ब्राह्मणमहासालानं
वा गृहपतिमहासालानं वा अञ्जमिपम्मं सादियेम्य, दुक्कं हेतुं भन्ते,
३० यं वसवा पुग्गिमा तिण्हाय सत्तिया सेनघाताय पच्चाग्गिम्मं पहरम्या ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वर दुस्सीलस्स . पे० . कसम्बुजातस्स य बलवा पुरिसो तिण्हाय सत्तिया तेलधोताय पच्चोरस्मि पहरेय्य । त किस्स हेतु ? ततोनिदान हि सो, भिक्खवे, मरण वा निगच्छेय्य मरणमत्त वा दुक्ख, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपातं ५ निरय उपपज्जेय्य । य च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापधम्मो पे० कसम्बुजातो खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान वा गहपतिमहासालान वा अञ्जलिकम्म सादियति, त हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्त अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जति । 10

५. “त किं मञ्जथ, भिक्खवे, कतम नु खो वर — य बलवा पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन काय सम्पलिवेठेय्य, य वा खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान वा गहपतिमहासालान वा सद्वादेय्य चीवर परिभुञ्जेय्या” ति ?

“एतदेव, भन्ते, वर — य खत्तियमहासालान वा पे० . सद्वादेय्य चीवर परिभुञ्जेय्य, दुक्ख हेत, भन्ते, य बलवा पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन काय सम्पलिवेठेय्या” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वर दुस्सीलस्स पे० कसम्बुजातस्स य बलवा पुरिसो तत्तेन अयोपट्टेन आदित्तेन सम्पज्जलितेन सजोतिभूतेन काय सम्पलिवेठेय्य । त किस्स हेतु ? ततोनिदान हि सो, भिक्खवे, मरण वा निगच्छेय्य मरणमत्त वा दुक्खं, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जेय्य । य च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पे० कसम्बुजातो खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान वा गहपतिमहासालान वा सद्वादेय्य चीवर परिभुञ्जति, त हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्त अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जति । 2

६ “त किं मञ्जथ, भिक्खवे, कतम नु खो वर — य बलवा पुरिसो तत्तेन अयोसङ्कुना मुख विवरित्वा तत्त लोहगुळ आदित्त सम्पज्जलित सजोतिभूत मुखे पक्खिपेय्य — त तस्स ओट्ट पि दहेय्य मुख पि दहेय्य जिह्व पि दहेय्य कण्ठ पि दहेय्य उर पि दहेय्य अन्त पि अन्तगुण 3

पि आदाय अघोभागा निक्खमेय्य, य वा खत्तियमहासालान वा ब्राह्मण-
महासालान वा गहपतिमहासालान वा सद्दादेय्य पिण्डपात परि-
भुञ्जेय्या" ति ?

“एतदेव, भन्ते, वर - य खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहा-
सालान वा गहपतिमहासालान वा सद्दादेय्य पिण्डपात परिभुञ्जेय्य, दुक्ख-
हेतु, भन्ते, य यत्तया पुरिसो तत्तेन अयासद्धकुना मुख विवरित्वा तत्त
सोऽङ्गुळ आदित्त सम्पज्जलित सज्जोतिभूत मुखे पवित्तपेय्य - त तस्स
ओट्ट पि दहेय्य मुख पि दहेय्य जिह्व पि दहेय्य कण्ठ पि दहेय्य उर पि
दहेय्य अन्त पि अन्तगुण पि आदाय अघोभाग निक्खमेय्या" ति ।

“आरोचयामि यो, भिक्षव, पटिवेदयामि यो, भिक्षव, यथा
एतत्त्व तस्स वर दुस्सीनस्स पे० कसम्बुजातस्स य यत्तया पुरिसो
तत्तेन अयासद्धकुना मुख विवरित्वा तत्त सोऽङ्गुळ आदित्त सम्पज्जलित
सज्जोतिभूत मुखे पवित्तपेय्य - त तस्स ओट्ट पि दहेय्य मुख पि दहेय्य जिह्व
पि दहेय्य कण्ठ पि दहेय्य उर पि दहेय्य अन्त पि अन्तगुण पि आदाय अघो-
भाग निक्खमेय्य । त विस्स हेतु ? तस्मानिदान हि सो, भिक्षव, मरण
या निगच्छय्य मग्गमत्त या दुक्ख, न त्वय तण्णच्छया कायस्स भेदा पर
मरणा अयाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जय्य । य य वा सो,
भिक्षव दुस्सीला पाणधम्मो पे० कसम्बुजाता खत्तियमहासालान
वा ब्राह्मणमहासालान वा गहपतिमहासालान वा सद्दादेय्य पिण्डपात
परिभुञ्जति त हि तस्स हाति दीपरत्त अहिताय दुक्खाय भायरत्त भेदा
पर मग्गणा अयाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जति ।

७ “न पि मज्झिम भिक्षव, एतम नु वा वर - य यत्तया
पुरिमा गान वा गहत्तया गन्ध वा गहत्तया तत्त अयामज्ज वा अयोरीड
वा अग्निनिगागय्य वा अग्निनिगागपेय्य वा य वा गग्निगमहासालान
वा अग्निगमहासालान वा गग्निगमहासालान वा गद्दादेय्य मज्झिमा
परिभुञ्जति ति ?

एतदेव भन्ते वर - य खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान
वा गहपतिमहासालान वा सद्दादेय्य मज्झिमा परिभुञ्जति दुक्ख हेतु
भन्ते य यत्तया पुरिमा गान वा गहत्तया गन्ध वा गहत्तया तत्त अयामज्ज
वा अयोरीड वा अग्निनिगागय्य वा अग्निनिगागपेय्य वा य वा गग्निगमहासालान
वा अग्निगमहासालान वा गग्निगमहासालान वा गद्दादेय्य मज्झिमा
परिभुञ्जति ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वर दुस्सीलस्स पे० कसम्बुजातस्स य बलवा पुरिसो सीसे वा गहेत्वा खन्धे वा गहेत्वा तत्त अयोमञ्च वा अयोपीठ वा अभि-
 निसीदापेय्य वा अभिनिपज्जापेय्य वा । त किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरण वा निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्ख, न त्वेव तप्प- 5
 च्चया कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उप-
 पज्जेय्य । य च खो सो, भिक्खवे, दुस्सीलो पापधम्मो . पे० कसम्बुजातो
 खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान वा गहपतिमहासालान वा
 सद्धादेय्यं मञ्चपीठ परिभुञ्जति । त हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्त
 अहिताय दुक्खाय कायस्स भेदा पर मरणा अपायं दुग्गति विनिपात 10
 निरय उपपज्जति ।

८ “त किं मञ्जथ, भिक्खवे, कतम नु खो वर — य बलवा पुरिसो उद्धपाद^१ अधोसिर गहेत्वा तत्ताय लोहकुम्भिया पक्खिपेय्य आदि-
 त्ताय सम्पज्जलिताय सजोतिभूताय — सो तत्थ फेणुद्देहक^२ पच्चमानो सकि
 पि उद्ध गच्छेय्य सकिं पि अधो गच्छेय्य सकिं पि तिरिय गच्छेय्य, य वा 15
 खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान वा गहपतिमहासालान वा
 सद्धादेय्य विहार परिभुञ्जेय्या” ति ?

• “एतदेव, भन्ते, वर — यं खत्तियमहासालान वा ब्राह्मणमहासालान
 वा गहपतिमहासालान वा सद्धादेय्य विहार परिभुञ्जेय्य, दुक्ख हेत,
 भन्ते, यं बलवा पुरिसो उद्धपाद अधोसिर गहेत्वा तत्ताय लोहकुम्भिया 20
 पक्खिपेय्य आदिताय सम्पज्जलिताय सजोतिभूताय — सो तत्थ फेणुद्देहक
 पच्चमानो सकिं पि उद्ध गच्छेय्य सकिं पि अधो गच्छेय्य सकिं पि तिरिय
 गच्छेय्या” ति ।

“आरोचयामि वो, भिक्खवे, पटिवेदयामि वो, भिक्खवे, यथा एतदेव तस्स वर दुस्सीलस्स पापधम्मस्स पे० कसम्बुजातस्स य 25
 बलवा पुरिसो उद्धपाद अधोसिर गहेत्वा पे० सकिं पि तिरियं
 गच्छेय्य । त किस्स हेतु ? ततोनिदानं हि सो, भिक्खवे, मरण वा
 निगच्छेय्य मरणमत्तं वा दुक्ख, न त्वेव तप्पच्चया कायस्स भेदा पर
 मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जेय्य^३ । य च खो सो,
 भिक्खवे, दुस्सीलो पापधम्मो . पे० कसम्बुजातो खत्तियमहासालान 30

१ उद्धपाद — रो० । २ फेणुद्देहक — सी०, स्या०, रो० । ३ उपपज्जति — सी०, स्या० ।

वा ब्राह्मणमहासालान वा गृहपतिमहासालान वा सद्वादेय्य विहार परि
मुञ्जति । त हि तस्स, भिक्खवे, होति दीघरत्त अहिताय दुक्खाय
कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुर्गति विनिपात निरय उपपज्जति ।

६ “तस्मातिह, भिक्खवे, एय सिक्खितब्ब — ‘येस च मय परि
५ मुञ्जाम चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पञ्चयभेसज्जपरिक्खार’ तस त
कारा महप्फला भविस्सन्ति महानिससा, अम्हाक चेवाय पब्बज्जा अवञ्जा
भविस्सति सफला सउव्रया’ ति । एव हि धो, भिक्खवे, सिक्खितब्ब —
‘अत्तत्थ’ वा, भिक्खवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतुं,
परत्थ वा, भिक्खवे सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादतु,
१० उभयत्थ वा, भिक्खवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतु” ति ।

१० इदमयोष भगवा । इमस्मि ञ पन वेम्याकरणास्मि मञ्ज
माने सट्ठिमत्तान भिक्खून् उण्ह सोहित मुक्खतो उग्गच्छि । सट्ठिमत्ता
भिक्खू सिक्ख पञ्चक्खाय होनायावत्तिसु — “सुदुक्करं” भगवा, सुदुक्कर
भगवा” ति । सट्ठिमत्तान भिक्खून् अनुपादाय आसवेहि चित्तानि
१५ विमुञ्चिसु ति ।

६ सुनेत्तसुत्त

१ “भूतपुब्ब भिक्खवे सुनेत्तो नाम सत्था अहोसि सित्थकरो
कामेसु वीतरागो । सुनेत्तस्स सो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि
सावकसत्तानि अहेसु । सुनेत्तो सत्था सावकान ब्रह्मलोकसहस्रताय धम्म
देसेसि । ये सो पन भिक्खवे, सुनेत्तस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहस्रताय
२० धम्म देसेन्तस्स चित्तानि नप्पसादेसुं ते कायस्स भेदा पर मरणा अपाय
दुर्गति विनिपात निरय उपपज्जिसु । ये सो पन, भिक्खवे, सुनेत्तस्स
सत्थुनो ब्रह्मलोकसहस्रताय धम्म देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसु ते कायस्स
भेदा पर मरणा सुगति सग्ग लोक्क उपपज्जिसु ।

२ “भूतपुब्ब भिक्खु । ज्ञा वत्तो नाम सत्था अहोसि पे०...
२५ अरनेमि नाम सत्था अहोसि पे०... कुदालको नाम सत्था अहोसि
- पे० हत्थिपालो नाम सत्था अहोसि पे० जोतिपात्तो नाम सत्था

अहोसि पे० . अरको नाम सत्था अहोसि तित्थकरो कामेसु वीतरागो । अरकस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि सावकसत्तानि अहेसु । अरको नाम सत्था सावकान ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्म देसेसि । ये खो पन, भिक्खवे, अरकस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्मं देसे-
न्तस्स चित्तानि नप्पसादेसु, ते कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति 5
विनिपात निरय उपपज्जिसु । ये खो पन, भिक्खवे, अरकस्स सत्थुनो ब्रह्मलोकसहव्यताय धम्म देसेन्तस्स चित्तानि पसादेसु, ते कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगग लोक उपपज्जिसु ।

३ “त किं मज्जथ, भिक्खवे, यो इमे सत्त सत्थारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे अनेकसत्तपरिवारे ससावकसङ्घे पदुट्ठचित्तो^१ अक्कोसेय्य 10
परिभासेय्य, बहु सो अपुञ्ज पसवेय्या” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“यो, भिक्खवे, इमे सत्त सत्थारे तित्थकरे कामेसु वीतरागे अनेकसत्तपरिवारे ससावकसङ्घे पदुट्ठचित्तो अक्कोसेय्य परिभासेय्य, बहु सो अपुञ्ज पसवेय्य । यो एक दिट्ठिसम्पन्न पुग्गल पदुट्ठचित्तो 15
अक्कोसति परिभासति, अयं ततो बहुतर अपुञ्ज पसवति । त किस्स हेतु ? नाह, भिक्खवे, इतो बहिद्धा एवरूपिं खन्ति वदामि यथा म सब्रह्म-
चारीसु ।

“तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खितब्ब — ‘न नो’ सब्रह्मचारीसु चित्तानि पदुट्ठानि भविस्सन्ती’ ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खित- 20
तब्ब” ति ।

१०. अरकमुत्तं

१ “भूतपुब्ब, भिक्खवे, अरको नाम सत्था अहोसि तित्थकरो कामेसु वीतरागो । अरकस्स खो पन, भिक्खवे, सत्थुनो अनेकानि सावक-
सत्तानि अहेसु । अरको सत्था सावकान एव धम्म देसेति^३ — ‘अप्पक, ब्राह्मण, जीवित मनुस्सान परित्त लहुक बहुदुक्ख बहुपायास मन्ताय^४
बोद्धव्व”, कत्तव्व कुसल, चरित्तव्व ब्रह्मचरिय, नत्थि जातस्स अमरण । 25

१ दुट्ठचित्तो — सी०, स्या०, रो० । २ अम्ह — सी०, त्वेव अम्ह — स्या० ।
३ देसेति — रो० । ४ मन्ताय — सी०, स्या०, रो० । ५ फोद्धव्व — स्या० ।
अ०३-३३

‘सेम्यथापि, ब्राह्मण, तिणगो उस्सावदिन्दु सुरिये उग्गच्छन्त
स्तिप्पयेव पटिविगच्छति, न चिरट्ठितिक होति एवमेव सो, ब्राह्मण,
उस्सावदिन्दूपम जीवित मनुस्सान परित्त सहुक बहुदुक्ख बहुपायास
मन्ताय वोदब्ब, कत्तब्ब कुसल, चरित्तब्ब ब्रह्मचरिय, नत्थि जातस्स
५ अमरण ।

‘सेम्यथापि, ब्राह्मण, धुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते उदकबुम्भुळ
स्तिप्पयेव पटिविगच्छति, न चिरट्ठितिक होति एवमेव सो, ब्राह्मण,
उदकबुम्भुळूपम जीवित मनुस्सान परित्त सहुक बहुदुक्ख बहुपायास
मन्ताय वोदब्ब, कत्तब्ब कुसल, चरित्तब्ब ब्रह्मचरिय, नत्थि जातस्स
१० अमरण ।

‘सेम्यथापि, ब्राह्मण, उदके दण्डराजि स्तिप्पयेव पटिविगच्छति,
न चिरट्ठितिका होति, एवमेव सो, ब्राह्मण उदके दण्डराजूपम जीवित
मनुस्सान परित्त पे० नत्थि जातस्स अमरण ।

‘सेम्यथापि, ब्राह्मण, नदी पम्बतेम्या दूरङ्गमा सीघसोता हार
१५ हारिन्ती, नत्थि सो सणो वा सयो वा मुहुतो वा य सा भावसति, अथ
सो सा गच्छतेव वत्ततेव सन्दतेव एवमेव सो, ब्राह्मण, नदीपम्बतेम्यूपम
जीवित मनुस्सान परित्त सहुक .. पे० नत्थि जातस्स अमरण ।

‘सेम्यथापि, ब्राह्मण, बलवा पुरिसो जिह्मो सेळपिण्ड सयूहित्वा
अकसिरेनेव वमेम्य एवमेव सो, ब्राह्मण, सेळपिण्डूपम जीवित मनुस्सान
२० परित्त पे० नत्थि जातस्स अमरण ।

‘सेम्यथापि ब्राह्मण, विषससन्तसे अयोक्कटाहे मसपेसि पक्खिता
स्तिप्पयेव पटिविगच्छति, न चिरट्ठितिका होति एवमेव सो, ब्राह्मण
मसपेसूपम जीवित मनुस्सान परित्त पे० नत्थि जातस्स अमरण ।

‘सेम्यथापि ब्राह्मण, गावी वज्झा आघातन नीयमाना य अदेव
२५ पाद उद्धरति सन्तिकेव होति वधस्स सन्तिकेव मरणस्स एवमेव सो
ब्राह्मण गोवज्झूपम जीवित मनुस्सान परित्त सहुक बहुदुक्ख बहुपायास

१ उदकबुम्भुळ - स्या उदके उदकबुम्भुळ - रो । २ उदकबुम्भुळूपम - स्या ।

३ दण्डराजूपम - स्या । ४ वरति - सी वरति - स्या आरमति - रो । ५-६ पम्बते

व वत्तते व सन्दते व - स्या । ७ सेल पिण्ड - सी । ८ अकसिरेनेव - सी रो ।

९ मसपेसी - सी स्या रो । १० स्या पोरकके नत्थि । ११ गावीवज्झूपम - सी

स्या । १२ बहुपायास - स्या रो ।

मन्ताय बोद्धव्व, कत्तव्व कुसल, चरितव्व ब्रह्मचरिय, नत्थि जातस्स अमरण' ति ।

२ “तेन खो पन, भिक्खवे, समयेन मनुस्सानं सट्ठिवस्ससहस्सानि आयुप्पमाण अहोसि, पञ्चवस्ससतिका कुमारिका अलपतेय्या अहोसि । तेन खो पन, भिक्खवे, समयेन मनुस्सानं^१ छल्लेव^२ आवाधा अहेसु — सीत, 5 उण्ह, जिघच्छा, पिपासा, उच्चारो, पस्सावो । सो हि नाम, भिक्खवे, अरको सत्था एव दीघायुकेसु मनुस्सेसु एव चिरट्ठितिकेसु एवं अप्पावाधेसु सावकान एवं धम्म देसेस्सति — ‘अप्पकं, ब्राह्मण, जीवित मनुस्सान परित्त लहुक बहुदुक्ख बहुपायासं मन्ताय बोद्धव्व, कत्तव्वं कुसल, चरितव्व ब्रह्मचरिय, नत्थि जातस्स अमरण’ ति । 10

३ “एतरहि त, भिक्खवे, सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अप्पक जीवित मनुस्सान परित्तं लहुक बहुदुक्ख बहुपायास मन्ताय बोद्धव्व, कत्तव्व कुसल, चरितव्व ब्रह्मचरिय, नत्थि जातस्स अमरण’ ति । एत- रहि, भिक्खवे, यो चिरं जीवति सो वस्ससत अप्प वा भिय्यो । वस्ससतं खो पन, भिक्खवे, जीवन्तो तीणियेव उतुसतानि जीवति — उतुसत 15 हेमन्तानं, उतुसत गिम्हान, उतुसत वस्सान । तीणि खो पन, भिक्खवे, उतुसतानि जीवन्तो द्वादसयेव माससतानि जीवति — चत्तारि मास- सतानि हेमन्तानं, चत्तारि माससतानि गिम्हान, चत्तारि माससतानि वस्सानं । द्वादस खो पन, भिक्खवे, माससतानि जीवन्तो चतुवीसतियेव^३ अद्धमाससतानि^४ जीवति — अट्ठद्वमासतानि हेमन्तान, अट्ठद्वमाससतानि 20 गिम्हान, अट्ठद्वमाससतानि वस्सान । चतुवीसति खो पन, भिक्खवे, अद्धमाससतानि जीवन्तो छत्तिसयेव रत्तिसहस्सानि जीवति — द्वादस रत्ति- सहस्सानि हेमन्तान, द्वादस रत्तिसहस्सानि गिम्हान, द्वादस रत्तिसहस्सानि वस्सान । छत्तिस खो पन, भिक्खवे, रत्तिसहस्सानि जीवन्तो द्वेसत्ततियेव^५ भत्तसहस्सानि भुञ्जति — चतुवीसति भत्तसहस्सानि हेमन्तान, चतुवीसति 25 भत्तसहस्सानि गिम्हान, चतुवीसति भत्तसहस्सानि वस्सान सट्ठि मातु- थञ्जाय सट्ठि भत्तन्तरायेन^६ ।

४ “तत्रिमे भत्तन्तराया कपिमिद्धो^७ पि भत्त न भुञ्जति, दुक्खतो पि भत्त न भुञ्जति, व्याधितो पि भत्त न भुञ्जति, उपोसथिको

१ मनुस्सा — सी० । २ छलेव — सी०, स्या० । ३ चतुवीसति येव — सी०, स्या०, रो० । ४ अट्ठमाससतानि — स्या० । ५ द्वेसत्ततिञ्जेव — सी०, स्या०, रो० । ६ भत्तन्त- राय — सी० । ७ कूपितो — सी०, स्या०, रो० ।

पि भत्त न भुञ्जति, अलामकेन पि भत्त न भुञ्जति । इति स्तो,
 भिक्षवे, मया वस्ससतायुकस्स मनुस्सस्स आयु पि सङ्खातो, आयुप्पमाण
 पि सङ्खात, उतू पि सङ्खाता, सयञ्छरा पि सङ्खाता, मासा पि सङ्खाता,
 अयमासा पि सङ्खाता, रत्ति पि सङ्खाता, दिवा पि सङ्खाता, भत्ता पि
 ५ सङ्खाता, भत्तन्तराया पि सङ्खाता । य, भिक्षवे, सत्थारा करणीम
 सायकान हितेसिना अनुकम्पकेन अनुकम्प उपादाय, क्त वो त मया
 एतानि, भिक्षवे चक्खमूलानि एतानि सुञ्जागारानि । शायन,
 भिक्षवे, मा पमावत्थ, मा पञ्छा विप्पटिसरिनो भहुवत्थ । अय वो
 अम्हाक अनुसासनी' ति ।

महाबम्भो सत्तपो' ।

तत्सुदानं

हिरीसुरिय' उपमा, धम्मञ्जु पारिच्छत्तक ।
 समकच्च' भावना' अग्गि, सुनेत्तभरकेन चा ति ॥

८ विनयवग्गो

१ पठमविनयधरसुत्तं

१ "सत्तहि भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु विनयधरो
 होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्ति जानाति, अनापत्ति जानाति, सहुक
 आपत्ति जानाति, गरुक आपत्ति जानाति, मीलवा होति पातिमोक्ख
 १५ संवरसंबुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु' वज्जेसु भयवत्सावी
 समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, चतुर्धं ज्ञानान् अभिषेत्तसिक्कानं दिट्ठ
 धम्मसुखविहारानं निकामलामी होति अकिञ्चलामी अकसिरसामी,
 आसवान सया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सर्वं
 अभिञ्जा सञ्चिदक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि स्तो, भिक्षवे,
 २० सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु विनयधरो होती' ति ।

१ बुत्तिपो - सी स्या । २ हिरीसुरियं नागरं - सी स्या टी ।
 ३-४ सत्तच्छं भावनं - सी स्या धक्कत्वा भावनं - टी । ४-४ सुनेत्त-धरकेन
 स्वा ति - सी सुनेत्त-धरकेनानुत्तासनी ति - स्वा । ५. अणुमत्तेसु - सी टी० ।

२. दुतियविनयधरसुत्तं

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मehi समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुक आपत्तिं जानाति, गरुक आपत्तिं जानाति, उभयानि खो पनस्स पाति-
मोक्खानि वित्थारेन स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुवि-
निच्छित्तानि सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो, चतुन्न ज्ञानान् अभिचेतसिकान् 5
दिट्ठधम्मसुखविहारान् निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिर-
लाभी, आसवान् खया अनासव चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे
सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे,
सत्तहि धम्मehi समन्नागतो भिक्खु विनयधरो होती” ति ।

३. ततियविनयधरसुत्तं

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मehi समन्नागतो भिक्खु विनयधरो 10
होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुक
आपत्तिं जानाति, गरुक आपत्तिं जानाति, विनये खो पन ठितो होति
असहीरो, चतुन्न ज्ञानान् अभिचेतसिकान् दिट्ठधम्मसुखविहारान् निकाम-
लाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, आसवान् खया अनासव चेतो-
विमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मehi सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उप- 15
सम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मehi समन्नागतो
भिक्खु विनयधरो होती” ति ।

४. चतुर्थविनयधरसुत्तं

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मehi समन्नागतो भिक्खु विनयधरो
होति । कतमेहि सत्तहि ? आपत्तिं जानाति, अनापत्तिं जानाति, लहुक
आपत्तिं जानाति, गरुक आपत्तिं जानाति, अनेकविहित पुब्बेनिवास 20
अनुस्सरति, सेय्यथीद — एक पि जातिं द्वे पि जातियो पे० इति साकार
सउद्देस अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन
अतिक्कन्तमानुसकेन यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति, आसवान् खया अना-
सवं चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मehi सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा
उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भि
भिक्खु विनयधरो होती” ति ।

५ पठमविनयधरसोभनसुत्त

१ “सत्तहि, भिक्खवे, धम्मोहि समभ्रागतो विनयधरो सोभति ।
 कतमेहि सत्तहि ? आपत्ति जानाति, अनपत्ति जानाति, सहुक्क आपत्ति
 जानाति, गरुक्क आपत्ति जानाति, सीसवा होति ... पे० समादत्त
 सिक्खति सिक्खापदेसु, चतुप्प ज्ञानान् अभिषेत्तसिकान् निक्कामसामी
 ५ होति अक्खिञ्चलामी अकसिरलामी, आसवान खया पे० सञ्चिक्खत्वा
 उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे सत्तहि धम्मोहि समभ्रागतो
 विनयधरो सोमती’ ति ।

६ दुतियविनयधरसोभनसुत्त

१ “सत्तहि, भिक्खवे धम्मोहि समभ्रागतो विनयधरो सोभति ।
 कतमेहि सत्तहि ? आपत्ति जानाति अनपत्ति जानाति सहुक्क आपत्ति
 १० जानाति गरुक्क आपत्ति जानाति, उभयानि खो पनस्स पाप्पिमोक्खानि
 वित्त्यारेण स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि
 सुत्तसो अनुव्यञ्जनसो, चतुप्प ज्ञानान् पे० अकसिरलामी, आसवान
 खया पे० सञ्चिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे,
 सत्तहि धम्मोहि समभ्रागतो विनयधरो सोमती’ ति ।

७ ततियविनयधरसोभनसुत्त

१ “सत्तहि भिक्खवे, धम्मोहि समभा तो विनयधरो सोभति ।
 कतमेहि सत्तहि ? आपत्ति जानाति अनपत्ति जानाति, सहुक्क आपत्ति
 जानाति गरुक्क आपत्ति जानाति विनये खो पन ठितो होति अत्तहीरो
 चतुप्प ज्ञानान् पे० अकसिरलामी आसवान खया .. पे० सच्चि
 ५ क्खत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि खो भिक्खवे सत्तहि धम्मोहि
 २० समभ्रागतो विनयधरो सोमती’ ति ।

८ चतुत्थविनयधरसोभनसुत्त

१ ‘सत्तहि भिक्खवे धम्मोहि समभ्रागतो विनयधरो सोभति ।
 कतमेहि सत्तहि ? आपत्ति जानाति अनपत्ति जानाति, सहुक्क आपत्ति
 जानाति गरुक्क आपत्ति जानाति अनवपिहित पुप्पनिघासो अनुत्तसर्गति

सेय्यथीद - एक पि जाति द्वे पि जातियो पे० .. इति साकार सउद्देस
अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति, दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अति-
क्कन्तमानुसकेन पे० आसवान खया पे० सच्छिक्त्वा उप-
सम्पज्ज विहरति । इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि धम्मेहि समन्नागतो
विनयधरो सोभती” ति ।

5

६. सत्थुसासनसुत्तं

१ अथ खो आर्यस्मा उपालि येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्क-
मिन्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो
आर्यस्मा उपालि भगवन्त एतदवोच -

२ “साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्खित्तेन धम्म देसेतु, यमह भगवतो
धम्म सुत्वा एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरेय्य” ति ।

10

“ये खो त्व, उपालि, धम्मे जानेय्यासि - ‘इमे धम्मा न एकन्त-
निब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बा-
नाय सवत्तन्ती’ ति, एकसेन, उपालि, धारेय्यासि - ‘नेसो धम्मो नेसो
विनयो नेत सत्थुसासन’ ति । ये च खो त्व, उपालि, धम्मे जानेय्यासि
- ‘इमे धम्मा एकन्तनिब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय
सम्बोधाय निब्बानाय सवत्तन्ती’ ति, एकसेन, उपालि, धारेय्यासि -
‘एसो धम्मो एसो विनयो एत सत्थुसासन’” ति ।

15

१०. अधिकरणसमथसुत्तं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, अधिकरणसमथा धम्मा उप्पन्नप्पन्नान
अधिकरणान समथाय वूपसमाय । कतमे सत्त ? सम्मुखाविनयो
दातब्बो, सतिविनयो दातब्बो, अमूह्विनयो दातब्बो, पटिञ्जात-
करण^१ दातब्ब, येभुय्यसिका दातब्बा, तस्सपापियसिका दातब्बा, तिण-
वत्थारको दातब्बो । इमे खो, भिक्खवे, सत्त अधिकरणसमथा धम्मा
उप्पन्नप्पन्नान अधिकरणान समथाय वूपसमाया” ति ।

2

विनयवग्गो अट्ठमो^२ ।

१-१ पतिञ्जातकरण येभुय्यसिका तस्स पापियसिका तिणवत्थारको - स्या० ।
२ ततियो - स्या० ।

६. वेदगूसुत्तं

१ विदितत्ता वेदगू होति पे०... ।

७. अरियसुत्तं^१

१ आरकत्ता^२ अरियो होति . पे०... ।

८. अरहासुत्तं

१. “आरकत्ता अरहा होति । कतमेस सत्तन्न ? सक्काय-
दिट्ठि आरका होति, विचिकिच्छा आरका होति, सीलव्वतपरामासो
आरको होति, रागो आरको होति, दोसो आरको होति, मोहो आरको 5
होति, मानो आरको होति । इमेस खो, भिक्खवे, सत्तन्न धम्मान आरकत्ता
अरहा होती” ति ।

९. असद्धम्मसुत्तं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, असद्धम्मा । कतमे सत्त ? अस्सद्धो
होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी^३ होति, अप्पस्सुतो होति, कुसीतो
होति, मुट्ठस्सति होति, दुप्पञ्चो होति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त 10
असद्धम्मा” ति ।

१०. सद्धम्मसुत्तं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, सद्धम्मा । कतमे सत्त ? सद्धो होति,
हिरीमा होति, ओत्तप्पी होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धविरियो होति,
सत्तिमा होति, पञ्चवा होति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त सद्धम्मा” ति ।

समणवग्गो नवमो ।

तस्सुद्धानं

भिक्खु समणो ब्राह्मणो, सोत्तियो चेव न्हातको ।
वेदगू अरियो अरहा, असद्धम्मा च सद्धम्मा ति ॥

15

१ स्या० पोत्यके इदं सुत्तं न विस्सति ।

३ अनोत्तापी — सी० ।

तत्सुहृदं

चतुरो विनयधरा, चतुरो' चेव सोभना' ।
सासन' अधिकरण समयेनष्टमे दसा ति' ॥

६ समणवग्गो

१ भिक्खुसुत्त

“सत्तन्न भिक्खवे घम्मान भिन्नत्ता भिक्खु होति । क्तमस
सत्तन्न ? सक्कायदिट्ठि भिन्ना होति विचिचिञ्छा भिन्ना होति, सीस-
५ व्वतपरामासो भिन्नो होति, रागो भिन्नो होति, दोसो भिन्नो होति, माहा
भिन्नो होति, मानो भिन्नो होति । इमेस खो भिक्खवे, सत्तन्न घम्मान
भिन्नत्ता भिक्खु होती” ति ।

२ समणसुत्त

१ सत्तन्न, भिक्खवे, घम्मान समितत्ता समणो होति पे० ।

३ ब्राह्मणसुत्त

१ वाहितत्ता ब्राह्मणो होति पे०.. ।

४ सोत्तिपसुत्त

10 १ निस्सुत्तत्ता' सोत्तियो' होति पे० ।

५ न्हातकसुत्त

१ न्हातत्ता' न्हातकी' होति पे०.. ।

१-१ चतुरो विनयधरासोभना होति - सी रो । २-२ सामनं घट्टमवग्गे इव
पाणि अधिकरणमयेना ति - सी सामनं घट्टमवग्गे इव पाणि अधिकरणमयेना ति -
रो । ३ निम्बुलता - रया रा । ४ सोत्तिवो - रया सोत्तिवो - रो । ५-६ ब्राह्मणा
ब्राह्मणो - सी रया निब्रह्मणत्ता ब्राह्मणो - रो ।

६. वेदगूसुत्तं

१. विदितत्ता वेदगू होति . पे०. ।

R

७. अरियसुत्तं^१

१. आरकत्ता^२ अरियो होति .. पे० .. ।

८. अरहासुत्तं

१. “आरकत्ता अरहा होति । कतमेस सत्तन्न ? सक्काय-
दिट्ठि आरका होति, विचिकिच्छा आरका होति, सीलव्वतपरामासो
आरको होति, रागो आरको होति, दोसो आरको होति, मोहो आरको 5
होति, मानो आरको होति । इमेस खो, भिक्खवे, सत्तन्न धम्मानं आरकत्ता
अरहा होती” ति ।

९. असद्धम्मसुत्तं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, असद्धम्मा । कतमे सत्त ? अस्सद्धो
होति, अहिरिको होति, अनोत्तप्पी^३ होति, अप्पस्सुतो होति, कुसीतो
होति, मुट्ठस्सति होति, दुप्पञ्चो होति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त 10
असद्धम्मा” ति ।

१०. सद्धम्मसुत्तं

१ “सत्तिमे, भिक्खवे, सद्धम्मा । कतमे सत्त ? सद्धो होति,
हिरीमा होति, ओत्तप्पी होति, बहुस्सुतो होति, आरद्धविरियो होति,
सतिमा होति, पञ्जवा होति । इमे खो, भिक्खवे, सत्त सद्धम्मा” ति ।
समणवग्गो नवमो ।

तस्सुद्धानं

भिक्खु समणो ब्राह्मणो, सोत्तियो चेव न्हातको ।
वेदगू अरियो अरहा, असद्धम्मा च सद्धम्मा ति ॥

15

१ स्या० पोत्यके इदं सुत्तं न विस्सति । २ अरहत्ता - सी०, अरीहतत्ता - रो० ।
३ अनोत्तापी - सी० ।

१० आहुनेय्यवग्गो

१ “सस्मिमे, भिक्षवे, पुग्गला आहुनेय्या .. पे० दक्खिण्यया
 अञ्जलिकरणीया अनुत्तर पुञ्जावस्येत्त लोकस्स । कतमे सत्त ? इव,
 भिक्षवे, एकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मि अनिच्चानुपस्सी विहरति अनिच्च-
 सञ्ची अनिच्चपटिसवेदी सत्तत्त समित्त अब्बोकिण्ण चेतसा अधिमुञ्च-
 5 मानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो आसवान सया अनासव चेतो-
 विमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मो सय अमिञ्जा सच्चिक्खत्वा उप्प-
 सम्पज्ज विहरति । अय सो, भिक्षवे, पठमो पुग्गलो आहुनेय्यो पाहु-
 नय्यो पे० अनुत्तर पुञ्जावस्येत्त लोकस्स ।

“पुन च पर, भिक्षवे, इधेकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मि अनिच्चा
 10 नुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्ची अनिच्चपटिसवेदी सत्तत्त समित्त अब्बो-
 किण्ण चेतसा अधिमुञ्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । तस्स अपुप्प
 अचरिम आसवपरियादान च होति जीवितपरियादान च । अय, भिक्षव,
 धुत्तियो पुग्गलो आहुनेय्यो पे० अनुत्तरं पुञ्जावस्येत्त लोकस्स ।

“पुन च पर, भिक्षवे, इधेकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मि अनिच्चा
 15 नुपस्सी विहरति अनिच्चसञ्ची अनिच्चपटिसवेदी सत्तत्त समित्त अब्बो
 किण्ण चेतसा अधिमुञ्चमानो पञ्जाय परियोगाहमानो । सो पञ्चप
 ओरम्मागियान सयोजनान परिक्खया अन्तरापरिनिब्बायी होति .. पे०...
 उपहञ्चपरिनिब्बायी होति पे० असङ्खारपरिनिब्बायी होति
 पे० ससङ्खारपरिनिब्बायी होति पे० उदसोतो होति अकनिट्ठ
 20 गामी । अय, भिक्षवे, सत्तमो पुग्गलो आहुनेय्यो पे० अनुत्तरं
 पुञ्जावस्येत्त लोकस्स । इमे सो, भिक्षवे, सत्त पुग्गला आहुनेय्या पाहु-
 नेय्या दक्खिण्यया अञ्जलिकरणीया अनुत्तर पुञ्जावस्येत्त लोकस्सा
 ति ।

२-८ सस्मिमे भिक्षवे पुग्गला आहुनेय्या पाहुनेय्या पे०...
 25 अनुत्तर पुञ्जावस्येत्त लोकस्स । कतमे सत्त ? इव, भिक्षवे,
 एकच्चो पुग्गलो चक्खुस्मि दुक्खानुपस्सी विहरति पे०.. चक्खुस्मि
 अनत्तानुपस्सी विहरति पे० चक्खुस्मि क्षयानुपस्सी विहरति .. पे०...
 चक्खुस्मि वयानुपस्सी विहरति .. पे० चक्खुस्मि विरागानुपस्सी विह-
 रति पे० चक्खुस्मि निरोधानुपस्सी विहरति पे०.. चक्खुस्मि
 30 पटिनिस्सगानुपस्सी विहरति .. पे० ।

६-४८. सोतस्मि . पे० . धानस्मि . जिह्वाय . कार्यस्मि .
मनस्मि पे० ।

४९-६६. रूपेसु . पे० सद्देसु गन्धेसु रसेसु .. फोटुब्बेसु
. धम्मेषु . पे० . ।

६७-१४४. चक्खुविज्जाणे पे० . सोतविज्जाणे . धान- 5
विज्जाणे . जिह्वाविज्जाणे कायविज्जाणे . मनोविज्जाणे . पे० . ।

१४५-६२. चक्खुसम्फस्से . पे० . सोतसम्फस्से .. धान-
सम्फस्से ... जिह्वासम्फस्से कायसम्फस्से .. मनोसम्फस्से . पे० .. ।

१६३-२४० चक्खुसम्फस्सजाय वेदनाय ... पे० सोत-
सम्फस्सजाय वेदनाय धानसम्फस्सजाय वेदनाय जिह्वासम्फस्सजाय 10
वेदनाय . कायसम्फस्सजाय वेदनाय . मनोसम्फस्सजाय वेदनाय
पे०.. ।

२४१-८८. रूपसञ्जाय . पे० सद्दसञ्जाय गन्ध-
सञ्जाय रससञ्जाय . फोटुब्बसञ्जाय . धम्मसञ्जाय . पे० . ।

२८९-३३६. रूपसञ्चेतनाय . पे० . सद्दसञ्चेतनाय . गन्ध- 15
सञ्चेतनाय रससञ्चेतनाय . फोटुब्बसञ्चेतनाय .. धम्मसञ्चेतनाय
पे० ।

३३७-८४. रूपतण्हाय . पे० . सद्दतण्हाय गन्धतण्हाय .
रसतण्हाय .. फोटुब्बतण्हाय . धम्मतण्हाय ... पे०... ।

३८५-४३२. रूपवितक्के . पे०... सद्दवितक्के . गन्धवितक्के 20
. रसवितक्के .. फोटुब्बवितक्के . धम्मवितक्के . पे० . ।

४३३-८०. रूपविचारे ... पे०... सद्दविचारे ... गन्धविचारे .
रसविचारे . फोटुब्बविचारे धम्मविचारे .. पे० ।

४८१-५२८. "पञ्चक्खन्धे" . पे० रूपक्खन्धे ... वेदनाक्खन्धे
सञ्जाक्खन्धे सङ्खारक्खन्धे . विज्जाणक्खन्धे अनिच्चानुपस्सी 25
विहरति पे० . दुक्खानुपस्सी विहरति . अनत्तानुपस्सी विहरति ..
खयानुपस्सी विहरति .. वयानुपस्सी विहरति विरागानुपस्सी विहरति
. निरोधानुपस्सी विहरति पटिनिस्सग्गानुपस्सी विहरति पे० .
लोकस्सा" ति ।

आहुनेय्यवगो दसमो ।

१ सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २ सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि ।

तत्सुद्धानं

‘छद्धारारम्मणेस्वेत्य, विञ्ज्याणेषु च फस्सेसु ।
 वेदनासु च द्वारस्स, सुत्ता होन्ति विसु अट्ठ ॥
 सञ्जा सञ्चेतना तण्हा, वितक्कैसु विचारे च ।
 गोचरस्स विसु अट्ठ, पञ्चवक्खन्थे च पञ्चेके ॥
 सोळसस्वेत्य मूलेसु, अनिच्च पुक्खमनसा ।
 क्षया वया विरागा च, निरोधा पटिनिस्सग्गा ॥
 कम अट्ठानुपस्सना, योजेत्यान विसु विसु ।
 सम्पिण्ठितेषु सव्येषु, हान्ति पञ्च सत्तानि च ।
 अट्ठवीसत्ति सुत्तानि, आहुनेम्ये च वग्गिके’ ॥

— ० —

११ रागपेय्यात्तं

१ “रागस्स भिक्खवे, अभिञ्जाय सत्त धम्मा भावेत्तम्भा ।
 कतमे सत्त ? सतिसम्बोज्झङ्गो पे० उपेक्खासम्बोज्झङ्गो - रागस्स,
 भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे सत्त धम्मा भावेत्तम्भा” ति ।

२ “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय सत्त धम्मा भावेत्तम्भा ।
 कतमे सत्त ? अनिच्चसञ्जा, अनत्तसञ्जा, असुभसञ्जा, आदीनव-
 सञ्जा, पहानसञ्जा, विरागसञ्जा, निरोधसञ्जा - रागस्स, भिक्खवे,
 अभिञ्जाय इमे सत्त धम्मा भावेत्तम्भा” ति ।

३ “रागस्स भिक्खवे, अभिञ्जाय सत्त धम्मा भावेत्तम्भा ।
 कतमे सत्त ? असुभसञ्जा, मरणसञ्जा, आहारे पटिकूससञ्जा,
 सम्बलोके अनमिरतसञ्जा, अनिच्चसञ्जा, अनिच्चे पुक्खसञ्जा,
 पुक्खे अनत्तसञ्जा - रागस्स भिक्खवे, अभिञ्जाय इमे सत्त धम्मा
 भावेत्तम्भा” ति ।

४-३० “रागस्स भिक्खवे, परिञ्जाय पे०... परिक्खयाय
 ... पहानाय ... क्षयाय वयाय विरागाय निरोधाय आगाय
 पे० .. पटिनिस्सग्गाय इमे सत्त धम्मा भावेत्तम्भा” ति ।

२१-५१० “दोसस्स .. पे० .. भोहस्स कोभस्स उपपा
 हस्स .. मक्खस्स ... पळासस्स” ... इस्ताय मक्खरियस्स .. मायाय -

१-१ इहा उद्दानपावायो वी त्या रो पीत्थकैसु म तिष्ठन्ति । २ पटिनिस्स-
 सञ्जा - वी त्या रो । ३ पञ्चावस्स - वी त्या ।

साठेय्यस्स .. थम्भस्स . सारम्भस्स . मानस्स . अतिमानस्स ...
 मदस्स पमादस्स अभिञ्जाय पे० . परिञ्जाय .. परिक्खयाय
 पहानाय . खयाय . वयाय . विरागाय . निरोधाय चागाय ..
 पटिनिस्सग्गाय . पे० इमे सत्त धम्मा भावेतब्बा” ति ।

इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खु भगवतो भासितं अभि- 5
 नन्दु ति ।

रागपेय्यालं निट्ठितं ।

सत्तकनिपातो^१ निट्ठितो^१ ।

८ अट्टकनिपातो

१ मेत्तावग्गो

१ मेत्तासुत्त

१ एव मे सुत्त । एक समय भगवा सावत्थिय मिहरति जेतवन
अनायपिण्डकस्स भारामे । तत्र सो भगवा भिक्खू भ्रामन्तेसि -
“भिक्खवो” ति । “मदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पञ्चस्सोसु । भगवा
एतवबोच -

२ “मेत्ताय, भिक्खवे, चेतोविमुत्तिया आसेवित्ताय भाविताय
बहुलीकत्ताय यानीकत्ताय वत्थुकत्ताय अनुद्धिताय परिजित्ताय सुसमारद्धाय
अट्टानिससा पाटिकङ्का । कतमे अट्ट ? सुख सुपति, सुख पटिबुज्जति,
न पापक सुपिन पस्सति मनुस्सान पियो होति, अमनुस्सान पियो होति,
देवता रक्खन्ति, नास्स भग्गि वा विस वा सत्थ वा कमति, उत्तरि अप्पटि
विज्जन्तो ब्रह्मलोकूपगो होति । मेत्ताय भिक्खवे चेतोविमुत्तिया
आसेवित्ताय भाविताय बहुलीकत्ताय यानीकत्ताय वत्थुकत्ताय अनुद्धिताय
परिजित्ताय सुसमारद्धाय इमे अट्टानिससा पाटिकङ्का ति ।

“ओ च मेत्त भावयति, अप्पमाण पटिस्सतो” ।

तनु सयोजना होन्ति पस्सतो उपविक्खस्य” ॥

“एकं पि चे पाणभबुद्धचित्तो,
मेत्तायति कुसली तेन होति ।
सब्बे च पाणे मनसानुकम्पी,
पट्टवमरियो पकरोति पुञ्च” ॥

“ये सत्तसण्हं पयवि” विजेत्वा
राजिसमो” यजमाना अनुपरियगा ।
सस्समेभं पुरिसमेघ
सम्मापासं धाजपेम्य निरग्गळ” ॥

१ पठित्थली - सी । २ कतमं - स्वा । ३ च - सी स्वा रो । ४ यजमानं - स्वा रो । ५ पठवि - सी स्वा रो । ६ विजित्ता - सी स्वा ।
७ राजिसमो - स्वा राजीसवो - रो । ८ अनुपरिया - स्वा नुपरिया - रो ।
९ धामपेयं - रो । १० निरग्गळ - सी ।

“मेत्तस्स चित्तस्स सुभावितस्स,
कल पि ते नानुभवन्ति सोळसि^१ ।

चन्दप्पभा तारगणा व सब्बे,
यथा^२ न अग्घन्ति कल पि सोळसि^३ ॥

“यो न हन्ति^३ न घातेति, न जिनाति न जापये ।

मेत्तसो^४ सब्बभूतान, वेर तस्स न केनची” ति ॥

5

२. पञ्जासुत्तं

१ “अट्ठिमे, भिक्खवे, हेतू अट्ठ पच्चया आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया सवत्तन्ति । कतमे अट्ठ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सत्थार उपनिस्साय विहरति अञ्जतर वा गरुट्टानिय^५ सन्नह्मचारि, यत्थस्स तिब्ब हिरोत्तप्प पच्चुपट्ठित होति पेम च गारवो च । अय, भिक्खवे, पठमो हेतु पठमो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया सवत्तति ।

10

२ “सो त सत्थार उपनिस्साय विहरन्तो^६ अञ्जतर वा गरुट्टानिय सन्नह्मचारि, यत्थस्स तिब्ब हिरोत्तप्प पच्चुपट्ठित होति पेम च गारवो च, ते कालेन काल उपसङ्कमित्वा परिपुच्छति परिपञ्चति — ‘इद, भन्ते, कथ, इमस्स को अत्थो’ ति ? तस्स ते आयस्मन्तो अविवट चेव विवरन्ति^७, अनुत्तानीकत च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च कङ्खाठानियेसु धम्मसेसु कङ्ख पटिविनोदेन्ति । अय, भिक्खवे, दुतियो हेतु दुतियो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया संवत्तति ।

15

20

३ “सो त धम्म सुत्वा द्वयेन वूपकासेन सम्पादेति — कायवूपकासेन च चित्तवूपकासेन च । अय, भिक्खवे, ततियो हेतु ततियो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया सवत्तति ।

25

१ सोलसि — सी० । २-२ सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ३ हन्ति — सी०, स्या० ।

४ मेत्तसो — स्या० । ५ गरुट्टानिक — सी० । ६ विहरति — सी०, स्या० । ७ विवटन्ति — स्या० ।

४ “सीलवा होति, पातिमोक्खसवरसदुतो विहरति आचार गोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो हेतु चतुत्थो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिम्मोभावाय वेपुल्साय भावनाय पारिपूरिया सवत्तति ।

५ “बहुस्सुतो होति सुतधरो सुतसन्निधयो । ये ते धम्मा आदि कल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थ सम्पञ्जनं केवलं परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुतो होन्ति धाता^१ वचसा परिचिता मनसानुपेक्षिता विद्विया सुप्पटिविदा । अयं भिक्खवे, पञ्चमो हेतु पञ्चमो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिम्मोभावाय वेपुल्साय भावनाय पारिपूरिया सवत्तति ।

६ “आरुद्धविरियो विहरति अकुसलान धम्मान पहानाय, कुसलान धम्मान उपसम्पदाय, धामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तपुरो कुसलेसु धम्मेसु । अयं, भिक्खवे, छट्ठो हेतु छट्ठो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिम्मोभावाय वेपुल्साय भावनाय पारिपूरिया सवत्तति ।

७ “सङ्गगतीं सो पन अनानाकधिको होति अतिरम्भान कपिको । साम वा धम्म भासति पर वा अज्जेसति अरिय वा तुण्हीमाव नातिमञ्जति । अयं, भिक्खवे, सत्तमो हेतु सत्तमो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिम्मोभावाय वेपुल्साय भावनाय पारिपूरिया सवत्तति ।

८ “पञ्चसु सो पन उपादानक्खेसु उवयम्भयानुपस्सी विहरति — ‘इति रूप इति रूपस्स समुदयो इति रूपस्स अत्थङ्गमो, इति वेदना इति वेदनाय समुदयो इति वेदनाय अत्थङ्गमो, इति सञ्जा पे० इति सङ्कारा इति विज्झाण इति विज्झाणस्स समुदयो इति विज्झाणस्स अत्थङ्गमो’ ति । अयं भिक्खवे अट्ठमो हेतु अट्ठमो पच्चयो आदिब्रह्मचरियिकाय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय, पटिलद्धाय भिम्मोभावाय वेपुल्साय भावनाय पारिपूरिया सवत्तति ।

६ “तमेन सन्नह्यचारी एव सम्भावेन्ति^१ — ‘अयं^२ खो^३ आयस्मा सत्थार उपनिस्साय विहरति अञ्जतर वा गरुट्टानिय सन्नह्यचारि, यत्थस्स तिब्बं हिरोत्तप्प पच्चुपट्ठित होति पेम च गारवो च । अद्धा अयमायस्मा जान जानाति पस्स पस्सती’ ति । अय पि धम्मो पियत्ताय^३ गरुत्ताय^३ भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय सवत्तति ।

१० “त खो पनायमायस्मा सत्थारं उपनिस्साय विहरन्तो अञ्जतर वा गरुट्टानिय सन्नह्यचारि, यत्थस्स तिब्बं हिरोत्तप्प पच्चुपट्ठित होति पेम च गारवो च, ते^४ कालेन काल उपसङ्गमित्वा परिपुच्छति परिपञ्चति — इदं, भन्ते, कथं, इमस्स को अत्थो ति ? तस्स ते आयस्मन्तो अविवट चेव विवरन्ति, अनुत्तानीकत च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च कङ्खाठानियेसु धम्मसेसु कङ्ख पटिविनोदेन्ति । अद्धा अयमायस्मा जान जानाति पस्स पस्सती’ ति । अय पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय सवत्तति ।

११ “त खो पनायमायस्मा धम्मं सुत्वा द्वयेन^५ वूपकासेन सम्पादेति — कायवूपकासेन च चित्तवूपकासेन च । अद्धा अयमायस्मा जान जानाति पस्स पस्सती’ ति । अय पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय सवत्तति ।

१२ “सीलवा खो पनायमायस्मा पातिमोक्खसवरसवुतो विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । अद्धा अयमायस्मा जान जानाति पस्स पस्सती’ ति ! अय पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय संवत्तति ।

१३ “बहुस्सुतो खो पनायमायस्मा सुतधरो सुतसन्निचयो । ये ते धम्मा आदिकल्याणा मज्झेकल्याणा परियोसानकल्याणा सात्थ सव्यञ्जन केवलपरिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय अभिवदन्ति, तथारूपास्स धम्मा बहुस्सुता होन्ति धाता वचसा परिचिता मनसानुपेक्खिता दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा । अद्धा अयमायस्मा जान जानाति पस्सं पस्सती’ ति ! अय पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय सवत्तति ।

१ सम्भावयन्ति — सी० । २-२ स्या० पोत्यके नत्थि । ३-३ पियताय गरुताय — स्या० । ४ सी — सी०, स्या० । ५ येन — सी० ।

१४ “आरब्धविरियो खो पनायमायस्मा विहरति अकुसलान्

धम्मान पहाणाय, कुसलान् धम्मान उपसम्पदाय, आमवा दग्धपरक्कमो
अनिक्खित्तघुरो कुसलेसु धम्मेषु । अद्वा अयमायस्मा जान जानाति
पस्स पस्सती’ ति । अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय साम-

५ ङ्खाय एकीभावाय सवत्तति ।

१५ “सङ्ख्यगतो खो पनायमायस्मा अनानाकथिको होति

अतिरञ्जानकथिको । साम वा धम्म भासति पर वा अज्जेसति अरिय
वा सुण्हीभाव नातिमञ्जति । अद्वा अयमायस्मा जान जानाति पस्स
पस्सती’ ति । अयं पि धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय

१० एकीभावाय सवत्तति ।

१६ “पञ्चसु खो पनायमायस्मा उपादानक्खन्धेषु उदयन्ध

यानुपस्सी विहरति — इति रूप, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स
अत्यङ्गमो, इति वेदना पे० इति सञ्जा इति सङ्कारा .. इति
विञ्जाण, इति विञ्जाणस्स समुदयो, इति विञ्जाणस्स अत्यङ्गमो
१५ ति । अद्वा अयमायस्मा जान जानाति पस्स पस्सती’ ति । अयं पि
धम्मो पियत्ताय गरुत्ताय भावनाय सामञ्जाय एकीभावाय सवत्तति ।

१७ “इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ हेतू अट्ठ पञ्चया आदिब्रह्मचरियि

काय पञ्जाय अप्पटिलद्धाय पटिलाभाय पटिलद्धाय भिग्योभावाय
वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया सवत्तन्ती’ ति ।

३ पठमअप्पियसुत्त

१ “अट्ठहि भिक्खवे धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सव्रह्म

चारीन अप्पियो च होति अमनापो च अगुरु च अभावनीयो च । कतमेहि
अट्ठहि ? इध भिक्खवे भिक्खु अप्पियपससी च होति, पियगरही च,
लाभकामो च सक्कारकामो च, अहिरिको’ च अनोत्तप्पो च पापिण्णो
च, मिच्छादिट्ठि च । इमेहि खो भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो
२५ भिक्खु सव्रह्मचारीन अप्पियो च होति अमनापो च अगुरु च
अभावनीयो च ।

२ “अट्ठहि भिक्खवे धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु सव्रह्मचारीन
पियो च होति मनापो च गुरु च भावनीयो च । कतमेहि अट्ठहि ?

इध, भिक्खवे, भिक्खु न अप्पियपससी च होति, न पियगरही च, न लाभकामो च, न सक्कारकामो च, हिरीमा च होति, ओत्तप्पी च, अप्पिच्छो च, सम्मादिट्ठि च । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्महि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीन पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो चा” ति ।

४. दुतियअप्पियसुत्तं

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं 5
अप्पियो च होति अमनापो च अगरु च अभावनियो च । कतमेहि अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु लाभकामो च होति, सक्कारकामो च, अनवज्जत्तिकामो च, अकालञ्जू च, अमत्तञ्जू च, असुचि च, बहुभाणी च, अक्कोसकपरिभासको च सब्रह्मचारीन । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्महि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीनं अप्पियो च होति अमनापो 10
च अगरु च अभावनीयो च ।

२. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीन पियो च होति मनापो च गरु च भावनीयो च । कतमेहि अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न लाभकामो च होति, न सक्कारकामो च, न अनवज्जत्तिकामो च, कालञ्जू च, मत्तञ्जू च, सुचि च, न बहुभाणी च, 15
अनक्कोसकपरिभासको च सब्रह्मचारीन । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्महि समन्नागतो भिक्खु सब्रह्मचारीन पियो च होति मनापो च गरु च भावनियो चा” ति ।

५. पठमलोकधम्मसुत्तं

१ “अट्ठिमे, भिक्खवे, लोकधम्मा लोकं अनुपरिवत्तन्ति, लोको च अट्ठ लोकधम्मे अनुपरिवत्तति । कतमे अट्ठ ? लाभो च, अलाभो 20
च, यसो च, अयसो च, निन्दा च, पससा च, सुख च, दुक्खं च — इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ लोकधम्मा लोक अनुपरिवत्तन्ति, लोको च इमे अट्ठ लोकधम्मे अनुपरिवत्तती ति ।

“लाभो अलाभो च यसायसो च ,
निन्दा पससा च सुख दुख च ।
एते अनिच्चा मनुजेसु धम्मा ,
असस्सता विपरिणामधम्मा ॥

“एते च अत्वा सतिमा सुमेधो ,
अवेक्षति विपरिणामधम्मे ।
इदुस्स धम्मा न मयेन्ति चित्त ,
अनिद्वृतो नो पटिघातमेति ॥

“तस्सानुरोधा अयवा विरोधा ,
विधूपिता अत्थङ्गता' न सन्ति ।
पद च अत्वा विरज असोक ,
सम्मप्यजानाति भवस्स पारगू' ति ॥

६ वृत्तियलोकधम्मसुत्त

१ “अट्ठिमे, भिक्षवे, लोकधम्मा लोक अनुपरिवत्तन्ति, सोको
च अट्ठ लोकधम्मे अनुपरिवत्तति । कतमे अट्ठ ? सामो च, असामो
च यसो च, अयसो च, निन्दा च, पससा च, सुख च, दुक्ख च - इमे सो,
भिक्षवे, अट्ठ लोकधम्मा लोक अनुपरिवत्तन्ति, लोको च इमे अट्ठ लोक-
धम्मे अनुपरिवत्तति ।

२ “अस्सुतवतो, भिक्षवे पुण्यज्जनस्स उप्पज्जति सामो पि
असामो पि यसो पि अयसो पि निन्दा पि पससा पि सुख पि दुक्ख पि,
सुतयतो पि, भिक्षवे अरियसावकस्स उप्पज्जति सामो पि असामो
पि यसो पि अयसो पि निन्दा पि पससा पि सुख पि दुक्ख पि । तत्र,
भिक्षवे को विसेसो को अधिप्पयासो' किं नानाकरण' सुतवतो अरिय
सावकस्स अस्सुतवतो पुण्यज्जेना' ति ?

३ “भगवम्मूलना नो भन्ते, धम्मा भगवन्नेत्तिवा भगवम्मटि
सरणा । सायु वत भन्ते, भगवन्तयेव पटिभातु एतस्स भासितस्स
अरयो । भगवतो मुत्या भिक्षू धारेस्सन्ती' ति ।

४ “तेन हि भिक्षवे मुणाष सापुक्कं मनसि वरोय, भासि
स्यामी' ति । “एय भन्ते ति गो ते भिक्षू भगवतो पञ्चस्सोर्मु ।
भगवा एतद्वोच - “अस्सुतवतो भिक्षवे पुण्यज्जनस्स उप्पज्जति
सामो । या न इति पटिगम्भियवति - ‘उप्पज्जो गो मे अयं सामो
गो च गो अनिरुपो दुक्खा विपरिणामधम्मे' ति यथामूर्तं ण्यज्जानाति ।

उप्पज्जति अलाभो . पे०.. उप्पज्जति यसो . उप्पज्जति अयसो .
उप्पज्जति निन्दा . . उप्पज्जति पसंसा उप्पज्जति सुखं उप्पज्जति
दुक्ख । सो न इति पटिसञ्चिक्खति — ‘उप्पन्न खो मे इदं दुक्ख, तं च
खो अनिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म’ ति यथाभूतं नप्पजानाति ।

४ “तस्स लाभो पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, अलाभो पि 5
चित्तं परियादाय तिट्ठति, यसा पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, अयसो पि
चित्तं परियादाय तिट्ठति, निन्दा पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, पससा
पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, सुखं पि चित्तं परियादाय तिट्ठति, दुक्खं पि
चित्तं परियादाय तिट्ठति । सो उप्पन्नं लाभं अनुरुज्झति, अलाभे पटि-
विरुज्झति, उप्पन्नं यसं अनुरुज्झति, अयसे पटिविरुज्झति, उप्पन्नं 10
पससं अनुरुज्झति, निन्दाय पटिविरुज्झति, उप्पन्नं सुखं अनुरुज्झति,
दुक्खे पटिविरुज्झति । सो एव अनुरोधविरोधसमापन्नो न परिमुच्चति
जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपाया-
सेहि । ‘न परिमुच्चति दुक्खस्मा’ ति वदामि ।

५ “सुतवतो च खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स उप्पज्जति 15
लाभो । सो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘उप्पन्नो खो मे अयं लाभो, सो
च खो अनिच्चो दुक्खो विपरिणामधम्मो’ ति यथाभूतं पजानाति ।
उप्पज्जति अलाभो . पे० उप्पज्जति यसो उप्पज्जति अयसो .
उप्पज्जति निन्दा . उप्पज्जति पससा . उप्पज्जति सुखं . उप्पज्जति
दुक्खं । सो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘उप्पन्नं खो मे इदं दुक्ख, तं च खो 20
अनिच्चं दुक्खं विपरिणामधम्म’ ति यथाभूतं पजानाति ।

६ “तस्स लाभो पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, अलाभो पि
चित्तं न परियादाय तिट्ठति, यसो पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, अयसो
पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, निन्दा पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति,
पससा पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति, सुखं पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति,
दुक्खं पि चित्तं न परियादाय तिट्ठति । सो उप्पन्नं लाभं नानुरुज्झति, 25
अलाभे नप्पटिविरुज्झति, उप्पन्नं यसं नानुरुज्झति, अयसे नप्पटि-
विरुज्झति, उप्पन्नं पससं नानुरुज्झति, निन्दाय नप्पटिविरुज्झति,
उप्पन्नं सुखं नानुरुज्झति, दुक्खे नप्पटिविरुज्झति । सो एव अनुरोध-
विरोधविप्पहीनो परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि
दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि । ‘परिमुच्चति दुक्खस्मा’ ति वदामि । 30

अय स्रो, भिक्षवे, विस्रोसो अय अधिप्यासो इद नानाकरण सुतवतो
अरियसावकस्स अस्सुतवता पुणुज्जनेना ति ।

“लाभो अलाभो च यसायसो च ,
निन्दा पससा च सुख दुख च ।
एते अनिष्वा मनुजेषु धम्मा ,
असस्सता विपरिणामधम्मा ॥

“एते च छात्वा सतिमा सुमेधो ,
अवेक्षन्ति विपरिणामधम्मे ।
इदुस्स धम्मा न मयेन्ति पित्त ,
अनिदुतो नो पटिधातमेति ॥

“तस्तानुरोधा अय वा विरोधा ,
विधूयिता अत्यङ्गता न सन्ति ।
पद च छात्वा विरज असोकं ,
सम्मप्यजानाति भवस्स पारगू” ति ॥

७ देवदत्तविपत्तिसुत्त

१ एक समय भगवा राजगहे विहरति गिज्झमूढे पच्चते अचिर
पक्कन्ते देवदत्ते । तत्र भगवा देवदत्त आरम्भ भिक्षू आमन्तेसि -
“साधु भिक्षवे, भिक्षु भानेन बाल अत्तविपत्ति पच्चवेविरता होति ।
साधु भिक्षवे, भिक्षु भानेन बाल परविपत्ति पच्चवेविरता होति ।
साधु, भिक्षवे, भिक्षु भानेन बाल अत्तसम्पत्ति पच्चवेविरता होति ।
साधु भिक्षवे भिक्षु बालेन बाल परसम्पत्ति पच्चवेविरता होति ।
अट्टहि भिक्षवे, अमदम्मेहि अभिभूतो पग्ग्यादिप्रसित्तो देवदत्तो आपा
यित्तो मग्गियो वण्णट्ठो अतपिच्छो ।

२ “कतमेहि अट्टहि ? वामेन हि”, भिक्षवे, अभिभूतो पग्ग्या
न्निगितो ययत्तो आपायित्तो नेरयित्तो वण्णट्ठो अनेपिच्छो । अत्ता
भन भिक्षवे .. पे०.. यमेन .. अयसेन गवापारेन ... अत्तापारेन ...
पाणिप्राय पाणिप्राय भिक्षवे अभिभूतो पग्ग्यान्निगितो
देवदत्तो आपायित्तो नेरयित्तो वण्णट्ठो अनेपिच्छो । इमहि सो,

भिक्षवे, अट्टहि असद्वमेहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो देवदत्तो
आपायिको नेरयिको कप्पटो अतेकिच्छो ।

३ “साधु, भिक्षवे, भिक्षु उप्पन्न लाभ अभिभुय्य अभिभुय्य
विहरेय्य, उप्पन्न अलाभं पे० . उप्पन्न यस उप्पन्नं अयस ..
उप्पन्न सक्कार . उप्पन्न असक्कारं . उप्पन्न पापिच्छत उप्पन्नं 5 R
पापमित्तत अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ।

४ “किञ्च”, भिक्षवे, भिक्षु अत्यवस पटिच्च उप्पन्नं लाभं
अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य, उप्पन्न अलाभ पे० . उप्पन्न यस ..
उप्पन्न अयस उप्पन्न सक्कार उप्पन्न असक्कार उप्पन्नं पापिच्छत
. उप्पन्नं पापमित्तत अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य ? 10

५ “य हिस्स, भिक्षवे, उप्पन्न लाभ अनभिभुय्य विहरतो
उप्पज्जेय्यु आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्न लाभ अभिभुय्य विहरतो
एवस ते आसवा विघातपरिळाहा^१ न होन्ति । यं हिस्स, भिक्षवे, उप्पन्न
अलाभ पे० उप्पन्न यस उप्पन्न अयस . उप्पन्न सक्कार ... उप्पन्न
असक्कारं उप्पन्न पापिच्छत उप्पन्न पापमित्तत अनभिभुय्य विहरतो 15
उप्पज्जेय्यु आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्न पापमित्तत अभिभुय्य विह-
रतो एवस ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इद खो, भिक्षवे,
भिक्षु अत्यवस पटिच्च उप्पन्न लाभ अभिभुय्य अभिभुय्य विहरेय्य,
उप्पन्न अलाभं . पे० उप्पन्न यस उप्पन्न अयस . उप्पन्न सक्कार
उप्पन्न असक्कार उप्पन्न पापिच्छत उप्पन्न पापमित्तत अभिभुय्य 20
अभिभुय्य विहरेय्य ।

६ “तस्मात्तिह, भिक्षवे, एवं सिक्खितव्वं — ‘उप्पन्न लाभं
अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्साम, उप्पन्नं अलाभं पे०.. उप्पन्न
यस उप्पन्न अयस . उप्पन्नं सक्कार उप्पन्न असक्कार . उप्पन्न
पापिच्छत उप्पन्न पापमित्तत अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्सामा’ 25
ति । एव हि वो, भिक्षवे, सिक्खितव्व” ति ।

८. उत्तरविपत्तिसुत्तं

१ एक समय आयस्मा उत्तरो महिसवत्थुस्मि विहरति सङ्खेय्यके
पव्वते वटजालिकाय^३ । तत्र खो आयस्मा उत्तरो भिक्षू आमन्तेसि —

१ कथञ्च — रो० । २ विघातपरिळाहा — सी० । ३ वटजालिकाय — सी०, रो०,

“साधावुसो, भिक्खु कालेन काल अत्तविपत्ति पञ्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल परविपत्ति पञ्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल अत्तसम्पत्ति पञ्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल परसम्पत्ति पञ्चवेक्खिता होती” ति ।

- ५ २ तेन सो पन समयेन वेस्सवणो महाराजा उत्तराय विसाय दक्खिण दिस गच्छति केनचिदेव करणीयेन । अस्सोसि सो वेस्सवणो महाराजा आयस्मतो उत्तरस्स महिसवत्थुस्मि सङ्खेय्यके पव्वते षट् जालिकाय भिक्खून एव भम्म देसेन्तस्स — “साधावुसो, भिक्खु कालेन काल अत्तविपत्ति पञ्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल परविपत्ति पञ्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल अत्तसम्पत्ति पञ्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल परसम्पत्ति पञ्चवेक्खिता होती” ति ।

- ३ अथ सो वेस्सवणो महाराजा — सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जित^१ वा बाह पसारेय्य, पसारित वा बाह सम्मिञ्जेय्य,
 १५ एवमेव — महिसवत्थुस्मि सङ्खेय्यके पव्वते षट्जालिकाय अन्तरहितो देवेसु तावत्तिसेसु पातुरहोसि । अथ सो वेस्सवणो महाराजा येन सक्को देवानमिन्दो तेनुपसङ्गमि उपसङ्गमित्वा सक्क देवानमित्थ एतदवोच — “यग्घे मारित जानेय्यासि । एसो आयस्मा उत्तरो महिसवत्थुस्मि सङ्खेय्यके पव्वते षट्जालिकाय भिक्खून एव भम्म देसेति — ‘साधावुसो,
 २० भिक्खु कालेन कालं अत्तविपत्ति पञ्चवेक्खिता होति । साधावुसो, भिक्खु कालेन काल परविपत्ति पे० .. अत्तसम्पत्ति परसम्पत्ति पञ्चवेक्खिता होती ति ।

- ४ अथ सो सक्को देवानमिन्दो — सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जित वा बाह पसारेय्य, पसारित वा बाह सम्मि-
 २५ ञ्जेय्य, एवमेव — देवेसु तावत्तिसेसु अन्तरहितो महिसवत्थुस्मि सङ्खेय्यके पव्वते षट्जालिकाय आयस्मतो उत्तरस्स सम्मुत्ते पातुरहोसि । अथ सो सक्को देवानमिन्दो येनायस्मा उत्तरो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्तं उत्तरं अभिवादेत्वा एवमन्तं अट्ठासि । एवमन्तं ठितो सो सक्को देवानमिन्दो आयस्मन्तं उत्तर एतदवोच —

५ “सच्च किर, भन्ते, आयस्मा उत्तरो भिक्खून् एवं धम्म
देसेसि — ‘साधावुसो, भिक्खु कालेन काल अत्तविपत्ति पच्चवेक्खिता
होति, साधावुसो, भिक्खु कालेन काल परविपत्ति . पे०.. अत्तसम्पत्ति
. परसम्पत्ति पच्चवेक्खिता होती” ति ?

“एव, देवानमिन्द” ति ।

5

“किं पनिदं^१, भन्ते, आयस्मतो उत्तरस्स सक पटिमान, उदाहु
तस्स भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्सा” ति ?

“तेन हि, देवानमिन्द, उपम ते करिस्सामि । उपमाय मिधे-
कच्चे^२ विञ्जू पुरिसा भासितस्स अत्थ आजानन्ति ।

६ “सेय्यथापि, देवानमिन्द, गामस्स वा निगमस्स वा अविदूरे 10
महाधञ्जरासि । ततो महाजनकायो धञ्ज आहरेय्य — काजेहि^३ पि
पिटकेहि^४ पि उच्छङ्गेहि^५ पि अञ्जलीहि^६ पि । यो नु खो, देवानमिन्द,
तं महाजनकाय उपसङ्गमित्वा एव पुच्छेय्य — ‘कुतो इम धञ्ज आहरथा’
ति, कथ व्याकरमानो नु खो, देवानमिन्द, सो महाजनकायो सम्मा व्या-
करमानो व्याकरेय्या” ति ?

15

“अमुम्हा महाधञ्जरासिम्हा आहरामा’ ति खो, भन्ते, सो
महाजनकायो सम्मा व्याकरमानो व्याकरेय्या” ति ।

“एवमेव खो, देवानमिन्द, य किञ्चि सुभासित सब्ब त तस्स
भगवतो वचनं अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ततो उपादायुपादाय मय
चञ्जे^७ च भणामा” ति ।

20

“अच्छरिय, भन्ते, अब्भुतं भन्ते । याव सुभासित चिद आय-
स्मता उत्तरेन — ‘य किञ्चि सुभासित सब्ब त तस्स भगवतो वचनं अरहती
सम्मासम्बुद्धस्स । ततो उपादायुपादाय मय चञ्जे च भणामा’ ति ।
एकमिदं^८, भन्ते उत्तर, समयं^९ भगवा राजगहे विहरति गिञ्झकूटे पव्वते
अचिरपक्कन्ते देवदत्ते । तत्र खो भगवा देवदत्त आरब्भ भिक्खू 25
आमन्तेसि —

७ ‘साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन काल अत्तविपत्ति पच्च-
वेक्खिता होति । साधु, भिक्खवे, भिक्खु कालेन काल परविपत्ति . पे०

१ पन — स्या० । २ पिधेकच्चे — सी०, रो० । ३ कायेहि — सी०, स्या०, कावेहि —
रो० । ४ सीसकेहि — स्या० । ५ उच्चङ्गेहि — स्या० । ६ अञ्जलीहि — सी० । ७ धञ्ज —
स्या० । ८ एकमिदं — सी०, स्या० । ९ एक समय — सी०, स्या० ।
अ० ३-३६

अतसम्पत्तिं परसम्पत्तिं पञ्चवेक्षिता होति । अट्टहि, भिक्षवे,
 असद्वम्मेहि अभिभूतो परियादिभ्रचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको
 कप्पट्ठो अतेकिञ्छो । कसमेहि अट्टहि ? सामेन हि, भिक्षवे, अभिभूतो
 परियादिभ्रचित्तो देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिञ्छो,
 ५ अलामेन पे० यसेन अयसेन सक्कारेन असक्कारेन ...
 पापिञ्क्षताय पापमित्तताय, भिक्षवे, अभिभूतो परियादिभ्रचित्तो
 देवदत्तो आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिञ्छो । इमहि सो,
 भिक्षवे, अट्टहि असद्वम्मेहि अभिभूतो परियादिभ्रचित्तो देवदत्तो
 आपायिको नेरयिको कप्पट्ठो अतेकिञ्छो ।

10 = 'साधु, भिक्षवे, भिक्षु उप्पन्नं सामं अभिमुम्यं अभिमुम्यं
 विहरेम्यं उप्पन्नं अलामं पे० उप्पन्नं यसं .. उप्पन्नं अयसं ... उप्पन्नं
 सक्कारं उप्पन्नं असक्कारं .. उप्पन्नं पापिञ्क्षतं उप्पन्नं पापमित्तं
 अभिमुम्यं अभिमुम्यं विहरेम्यं ।

15 ६ 'किञ्च, भिक्षवे, भिक्षु अत्यवसं पटिञ्च उप्पन्नं सामं
 अभिमुम्यं अभिमुम्यं विहरेम्यं उप्पन्नं अलामं .. पे० .. उप्पन्नं यसं ..
 उप्पन्नं अयसं उप्पन्नं सक्कारं उप्पन्नं असक्कारं उप्पन्नं पापिञ्क्षतं
 उप्पन्नं पापमित्तं अभिमुम्यं अभिमुम्यं विहरेम्यं ?

१० 'यं हिस्स, भिक्षवे, उप्पन्नं सामं अनभिमुम्यं विहरतो
 उप्पज्जेम्यं आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्नं सामं अभिमुम्यं विहरतो
 20 एवसं ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । यं हिस्स, भिक्षवे, उप्पन्नं
 अलामं पे० उप्पन्नं यसं उप्पन्नं अयसं उप्पन्नं सक्कारं .. उप्पन्नं
 असक्कारं उप्पन्नं पापिञ्क्षतं उप्पन्नं पापमित्तं अनभिमुम्यं विहरतो
 उप्पज्जेम्यं आसवा विघातपरिळाहा, उप्पन्नं पापमित्तं अभिमुम्यं विह
 रतो एवसं ते आसवा विघातपरिळाहा न होन्ति । इव सो, भिक्षवे,
 25 भिक्षु अत्यवसं पटिञ्च उप्पन्नं सामं अभिमुम्यं अभिमुम्यं विहरेम्यं
 उप्पन्नं अलामं पे० .. उप्पन्नं यसं उप्पन्नं अयसं उप्पन्नं सक्कारं
 उप्पन्नं असक्कारं उप्पन्नं पापिञ्क्षतं उप्पन्नं पापमित्तं अभिमुम्यं
 अभिमुम्यं विहरेम्यं ।

११ 'तस्मात्तिह भिक्षवे एव सिक्खितम्भं — उप्पन्नं सामं
 30 अभिमुम्यं अभिमुम्यं विहरिस्सामं उप्पन्नं अलामं पे० .. उप्पन्नं यसं ..
 उप्पन्नं अयसं उप्पन्नं सक्कारं उप्पन्नं असक्कारं .. उप्पन्नं

पापिच्छत्त उप्पन्न पापमित्तत्त अभिभुय्य अभिभुय्य विहरिस्सामा ति ।
एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्बं' ति ।

१२ “एत्तावता, भन्ते उत्तर, मनुस्सेसु चतस्सो परिसा —
भिक्खू, भिक्खुनियो, उपासका, उपासिकायो । नाय धम्मपरियायो
किस्मिञ्च उपट्ठितो^१ । उग्गण्हतु^२, भन्ते, आयस्मा उत्तरो इमं धम्म- 5
परियाय । परियापुणातु, भन्ते, आयस्मा उत्तरो इम धम्मपरियाय ।
धारेतु, भन्ते, आयस्मा उत्तरो इम धम्मपरियाय । अत्थसहितो अय,
भन्ते, धम्मपरियायो आदिब्रह्मचरियको^३” ति ।

६ नन्दसुत्त

१ “कुलपुत्तो' ति, भिक्खवे, नन्दं सम्मा वदमानो वदेय्य ।
'बलवा' ति, भिक्खवे, नन्द सम्मा वदमानो वदेय्य । 'पासादिको' ति, 10
भिक्खवे, नन्द सम्मा वदमानो वदेय्य । 'तिब्बरागो' ति, भिक्खवे, नन्द
सम्मा वदमानो वदेय्य । किमञ्जत्र^४, भिक्खवे, नन्दो इन्द्रियेसु गुत्त-
द्वारो, भोजने मत्तञ्जू, जागरिय अनुयुत्तो, सतिसम्पजञ्जेन समन्ना-
गतो, येहि नन्दो सक्कोति परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय चरितु । तत्र
इद, भिक्खवे, नन्दस्स इन्द्रियेसु गुत्तद्वारताय होति । सचे, भिक्खवे, 15
नन्दस्स पुरत्थिमा दिसा आलोकेतब्बा होति, सब्ब चेतसा^५ समन्नाहरित्वा
नन्दो पुरत्थिम दिस आलोकेति — 'एव मे पुरत्थिम दिस आलोकयतो
नाभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सविस्सन्ती' ति ।
इति ह तत्थ सम्पजानो होति ।

२ “सचे, भिक्खवे, नन्दस्स पच्छिमा दिसा आलोकेतब्बा होति 20
पे० उत्तरा दिसा आलोकेतब्बा होति । दक्खिणा दिसा आलोके-
तब्बा होति उद्ध उल्लोकेतब्बा^६ होति अधो ओलोकेतब्बा^७ होति
अनुदिसा अनुविलोकेतब्बा होति, सब्ब चेतसा समन्नाहरित्वा नन्दो
अनुदिस अनुविलोकेति — 'एव मे अनुदिस अनुविलोकयतो नाभिज्झा- 25
दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सविस्सन्ती' ति । इति ह
तत्थ^८ सम्पजानो होति । इद खो, भिक्खवे, नन्दस्स इन्द्रियेसु गुत्त-
द्वारताय होति ।

१ पटिठितो — सी०, स्या०, रो० । २ उग्गण्हतु — सी०, स्या०, रो० । ३ आदिब्रह्म-
चरियको — सी०, रो० । ४ त कि मञ्जथ — सी०, किमञ्जथ — स्या० । ५ चेतसो —
सी०, स्या०, रो० । ६ उल्लोकेतब्ब — रो० । ७ ओलोकेतब्ब — रो० । ८ तत्र — स्या० ।

३ “तत्र इदं, भिक्षवे, नन्दस्स भोजने मत्तञ्जुताय होति ।
इध, भिक्षवे, नन्दो पटिसङ्गा योनिसो आहार आहारेति — नैव दवाय
न मवाय न मण्डनाय न विभूतनाम, यावदेव इमस्स कायस्स ठित्तिवा
यापनाय विहिंसूपरतिया ब्रह्मचरियानुगहाय इति पुराणं च वेदं
५ पटिहङ्गामि, नव च वेदनं न उप्पावेस्सामि, यात्रां च मे भविस्सति
अनवज्जता च फासुविहारो चा’ ति । इदं सो, भिक्षवे, नन्दस्स भोजने
मत्तञ्जुताय होति ।

४ “तत्रिदं, भिक्षवे, नन्दस्स जागरियानुयोगस्मि होति ।
इध, भिक्षवे नन्दो दिवसं चक्खमेन निसज्जाय आवरणीयहि धम्मोहि
१० चित्तं परिसोधेति रत्तिया पठमं यामं चक्खमेन निसज्जाय आवरणीयहि
धम्मोहि चित्तं परिसोधेति, रत्तिया मज्झिमं यामं दक्खिमेन पत्थेन
सीहसेय्यं कप्पेति पादे पादं अच्चाधाय सतो सम्पज्जानो उट्ठानसज्जं
मनसि करित्वा रत्तिया पच्चिमं यामं पञ्चुट्ठाय चक्खमेन निसज्जाय
आवरणीयेहि धम्मोहि चित्तं परिसोधेति । इदं सो, भिक्षवे, नन्दस्स
१५ जागरियानुयोगस्मि होति ।

५ “तत्रिदं, भिक्षवे, नन्दस्स सत्तिसम्पज्जञ्जस्मि होति ।
इध, भिक्षवे, नन्दस्स विविता वेदना उप्पज्जन्ति, विविता उपट्ठहन्ति,
विविता अज्मत्थं गच्छन्ति, विविता सञ्जा पे० विविता वितक्क
पे० अज्मत्थं गच्छन्ति । इदं सो, भिक्षवे, नन्दस्स सत्ति-
२० सम्पज्जञ्जस्मि होति ।

६ “किमञ्जत्र भिक्षवे नन्दो इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो, भोजने
मत्तञ्जु जागरिय अनुमुत्तो, सत्तिसम्पज्जञ्जेन समन्नागतो, येहि’ नन्दो
सक्कोति परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं चरितुं’ ति !

१० कारणवसुत

१ एकं समयं भगवा चम्पाय विहरति गगगाय पोक्खर्यमपा
२५ तीरे । तेन सो पन समयेन भिक्षू भिक्षु आपत्तिया धोदेन्ति । सो
भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया धोदियमानो अज्जेनाञ्जं पटिचरति,
यहिदा वयं अपनामेति, कोपं च दोषं च अप्पच्चयं च पातुकोति ।

२. अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “निद्धमथेत^१, भिक्खवे पुग्गल, निद्धमथेत, भिक्खवे, पुग्गल । अपनेय्येसो^२, भिक्खवे, पुग्गलो । कि^३ वो तेन परपुत्तेन विसोधितेन^३ । इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स तादिसयेव होति अभिक्कन्त पटिक्कन्त आलोकित विलोकित सम्मिञ्जितं पसारित सङ्घाटिपत्तचीवरधारण, सेय्यथापि अञ्जेस भद्दकान 5 भिक्खून — यावस्स भिक्खू आपत्तिं न पस्सन्ति । यतो च ख्वास्स भिक्खू आपत्तिं पस्सन्ति, तमेन एव जानन्ति — ‘समणदूसीवाय समणपलापो समणकारण्डवो’^४ ति । तमेन इति विदित्वा बहिद्धा नासेन्ति । तं किस्स हेतु ? मा अञ्जे भद्दके भिक्खू दूसेसी ति ।

३ “सेय्यथापि, भिक्खवे, सम्पन्ने यवकरणे यवदूसी जायेथ 10 यवपलापो यवकारण्डवो ति । तस्स तादिसयेव मूल होति, सेय्यथापि अञ्जेमं भद्दकान यवान, तादिसयेव नाळ होति, सेय्यथापि अञ्जेस भद्दकान यवान, तादिसयेव पत्त^१ होति, सेय्यथापि अञ्जेस भद्दकान यवानं — यावस्स सीस न निब्बत्तति । यतो च ख्वास्स^२ सीस निब्बत्तति, तमेन एवं जानन्ति — ‘यवदूसीवाय यवपलापो यवकारण्डवो’ ति । 15 तमेन इति विदित्वा समूल उप्पाटेत्वा बहिद्धा यवकरणस्स छहेन्ति । त किस्स हेतु ? मा अञ्जे भद्दके यवे दूसेसी ति ।

४ “एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चस्स पुग्गलस्स तादिसयेव होति अभिक्कन्त पटिक्कन्त आलोकित विलोकित सम्मिञ्जित पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारण, सेय्यथापि अञ्जेस भद्दकान भिक्खून — यावस्स 20 भिक्खू आपत्तिं न पस्सन्ति । यतो च ख्वास्स भिक्खू आपत्तिं पस्सन्ति, तमेन एव जानन्ति — ‘समणदूसीवाय समणपलापो समणकारण्डवो’ ति । तमेन इति विदित्वा बहिद्धा नासेन्ति । त किस्स हेतु ? मा अञ्जे भद्दके भिक्खू दूसेसी ति ।

५ “सेय्यथापि, भिक्खवे, महतो धञ्जारासिस्स फुणमानस्स^१ तत्थ यानि तानि धञ्जानि दब्भानि सारवन्तानि तानि एकमन्त पुञ्ज^२ 25 होति, यानि पन तानि धञ्जानि दुब्बलानि पलापानि तानि वातो एकमन्त

१ निद्धमथेत — सी०, धमथेत — रो० । २ अपनेय्योसो — सी०, रो०, अपनेय्यो — स्या० । ३-३ किं वो परपुत्तो विहेट्ठियति — सी०, किं परपुत्तो विहेठेति — स्या०, किं वो पर-पुत्ता विहेठेति — रो० । ४ समणकारण्डवो — स्या० । ५ पलास — स्या० । ६ यावस्स — सी० । ७ बुद्ध्यमानस्स — सी०, फुसयमानस्स — स्या०, बुवह्यमानस्स — रो० । ८ पुञ्जो — रो० ।

अपवहति' । तमेन सामिका सम्मज्जन्ति गृहेत्वा भिष्योसोमसाय अप
सम्मज्जन्ति । त किस्स हेतु ? मा अठ्ठे भद्दे षठ्ठे दूसेसी ति !
एवमेव सो, भिक्खवे, इषेक्कच्चस्स पुग्गलस्स तादिसमेव होति अभिक्कन्त
पटिक्कन्त भालोकित्त विलोकित्त सम्मिज्जित पसारित्त सङ्घाटिपत्तचीवर
5 धारण, सेम्यथापि' गठ्ठेस भद्दकान भिक्खून — यावस्स भिक्खू आपत्ति
न पस्सन्ति । यतो च ख्वास्स भिक्खू आपत्ति पस्सन्ति, तमेन एव जानन्ति
— 'समणदूसीवाय समणपत्तापो समणकारण्डवो' ति । तमेन इति
विदित्वा बहिद्वा नासेन्ति । त किस्स हेतु ? मा अठ्ठे भद्दे भिक्खू
दूसेसी ति ।

10 ६ "सेम्यथापि भिक्खवे, पुरिसो उदपानपनाळियत्थिको तिष्ण
कुठारि' आदाय धन पविसेम्य । सो य' यदेव' स्वस्स कुठारिपासेन आको-
टेम्य' तत्थ यानि तानि स्वस्सानि वन्हाणि सारवन्तानि तानि कुठारि
पासेन आकोटितानि कक्खळ' पटिनदन्ति यानि पन तानि स्वस्सानि
अन्तोपूतीनि अवस्सुतानि कसम्बुआतानि तानि कुठारिपासेन आकोटि
15 तानि दहर पटिनदन्ति । तमेन मूले छिन्वति, मूले छिन्दित्वा अग्गे
छिन्वति, अग्गे छिन्दित्वा अन्तो सुविसोघित्त विसोघेति, अन्तो सुविसो-
घित्त विसोघेत्वा उदपानपनाळि' योजेति । एवमेव सो, भिक्खवे, इषे
क्कच्चस्स पुग्गलस्स तादिसमेव होति अभिक्कन्त पटिक्कन्त भालोकित्त
विलोकित्त सम्मिज्जित पसारित्त सङ्घाटिपत्तचीवरधारण, सेम्यथापि
20 अठ्ठेस भद्दकान भिक्खून — यावस्स भिक्खू आपत्ति न पस्सन्ति । यतो
च ख्वास्स भिक्खू आपत्ति पस्सन्ति तमेन एव जानन्ति — 'समणदूसीवाय
समणपत्तापो समणकारण्डवो ति । तमेन इति विदित्वा बहिद्वा नासेन्ति ।
त किस्स हेतु ? मा अठ्ठे भद्दे भिक्खू दूसेसी ति !

23 "सवासाय विजानाथ पापिच्छो कोधनो इति ।

मक्खी यम्भी पत्तासी च, इस्सुकी मच्चरी सठो ॥

"सन्तबाधो जनवति समणो विय भासति ।

रहो करोति कण्ण पापदिट्ठि अनादरो ॥

१ अपवहति — ती । २ सेम्यथापि नाम — ती । ३ कुठारि — रया ।
४ तं यदेव — ती स्या ते । ५ आकोटित — ती स्या ते । ६ कक्खळ — ती ।
७ उदपानपनाळियं — ती उदपानपनाळि — रया उदपानपनाति — ते ।

“ससप्पी च मुसावादी, त विदित्वा यथातथ ।
 सव्वे समग्गा हुत्वान्, अभिनिव्वज्जयाथ नं ॥
 “कारण्डव निद्धमथ^१, कसम्बु अपक्स्सथ^२ ।
 ततो पलापे वाहेय, अस्समणे समणमानिने ॥
 “निद्धमित्वान पापिच्छे^३, पापआचारगोचरे^४ ।
 सुद्धामुद्धेहि संवास, कप्पयव्हो पतिस्सता ।
 ततो समग्गा निपका, दुक्खस्सन्त करिस्सथा” ति ॥
 मेत्तावग्गो पठमो ।

तस्सुद्धानं

मेत्तं पञ्जा च द्वे पिया^५, द्वे लोका द्वे विपत्तियो^६ ।
 देवदत्तो च उत्तरो, नन्दो कारण्डवेन चा ति ॥

— ० —

२. महावग्गो

१. वेरञ्जसुत्तं

१ एव मे सुत । एक समय भगवा वेरञ्जाय विहरति नळे- 10
 पुचिमन्दमूले । अथ खो वेरञ्जो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
 उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय^७
 वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो वेरञ्जो
 ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच —

२ “सुत मेत, भो गोतम — ‘न समणो गोतमो ब्राह्मणे जिण्णे 15
 वुद्धे महल्लके अद्धगते वयोअनुपत्ते अभिवादेति वा पच्चुद्धेति वा आसनेन
 वा निमन्तेती’ ति । तयिद, भो गोतम, तथेव । न हि भव गोतमो
 ब्राह्मणे जिण्णे वुद्धे महल्लके अद्धगते वयोअनुपत्ते अभिवादेति वा
 पच्चुद्धेति वा आसनेन वा निमन्तेति । तयिद, भो गोतम, न सम्पन्न-
 मेवा” ति ।

१ निद्धमवा — स्या० । २ अपक्स्सवा — स्या० । ३ पापिच्छ — स्या० ।
 ४ पापकाचारगोचरे — सी०, पापलाचारगोचरे — स्या० । ५-५ मेत्ता० — सी०, मेत्त
 पञ्जा च द्वे च — स्या० । ६-६ द्वे लोकविपत्तियो — सी०, द्वे चाप्पिये द्वे च — स्या०, द्वे च
 लोकविपत्तियो — सी० । ७ साराणीय — सी०, स्या०,

अपवहति' । तमेन सामिका सम्मज्जन्ति गृहेत्वा भिख्यासोमताय अप
मम्मज्जन्ति । त किस्स हेतु ? मा अज्जे भद्दके षड्धे दूसेसी ति ।
एवमेव सो, भिक्खवे, इधेकञ्चस्स पुग्गलस्स तादिसयेव होति अभिक्कन्त
पटिक्कन्त आलोकित्त विसोकित्त सम्मिज्जित पसारितं सञ्जाटिपत्तचीवर
5 धारण, सेय्यथापि' अज्जेस भद्दकान भिक्खून् - यावस्स भिक्खू आपत्ति
न पस्सन्ति । यतो च स्वास्स भिक्खू आपत्ति पस्सन्ति, तमेन एव जानन्ति
- 'समणदूसीवाय समणपलापो समणकारण्हवो' ति । तमेन इति
विदित्वा बहिद्धा नासेन्ति । त किस्स हेतु ? मा अज्जे भद्दके भिक्खू
दूसेसी ति ।

10 ६ "सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो उदपानपनाळिमत्थिको तिष्ठ
कुठारि' आदाय यन पविसेय्य । सो य' यदेव' रुक्ख कुठारिपासेन आको-
टेय्य' तत्थ यानि तानि रुक्खानि दन्द्धानि सारवन्तानि तानि कुठारि
पासेन आकाटितानि वक्खळ' पटिनदन्ति, यानि पन तानि रुक्खानि
अन्तोपूतीनि अवस्सुतानि कसम्बुजात्तानि तानि कुठारिपासेन आकोटि
15 तानि दहर पटिनदन्ति । तमेन मूले छिन्दति मूले छिन्दित्वा अग्गे
छिन्दति अग्गे छिन्दित्वा अन्तो सुविसोधित विसोधेति, अन्तो सुविसो-
धित विसोधेत्वा उदपानपनाळि' योजेति । एवमेव सो, भिक्खवे, इधे
कञ्चस्स पुग्गलस्स तादिसयेव होति अभिक्कन्त पटिक्कन्त आलोकित्त
विसोकित्त सम्मिज्जित पसारितं सञ्जाटिपत्तचीवरधारण, सेय्यथापि
20 अज्जेस भद्दकान भिक्खून् - यावस्स भिक्खू आपत्ति न पस्सन्ति । यतो
च स्वास्स भिक्खू आपत्ति पस्सन्ति तमेन एव जानन्ति - 'समणदूसीवाय
समणपलापो समणकारण्हवो' ति । तमेन इति विदित्वा बहिद्धा नासेन्ति ।
त किस्स हेतु ? मा अज्जे भद्दके भिक्खू दूसेसी ति ।

"सवासाय विजानाय पापिच्छो कोधनो इति ।

मक्खी यम्भी पसासी च इस्सुकी मच्छरी सडो ॥

"सन्तवाधो जनवति समणो विम भासति ।

रहो करोति करण पापदिट्ठि अनादरो ॥

१ अपवहति - सी । २ सेय्यथापि नाम - सी । ३ कुठारि - स्वा ।

४ तं यदेव - सी स्वा सी । ५ आकोटि - सी स्वा सी । ६ वक्खळ - सी ।

७ उदपानपनाळि - सी उदपानपाळि - स्वा उदपानपत्तानि - सी ।

“संसप्पी च मुसावादी, त विदित्वा यथातथं ।

सब्बे समग्गा हुत्वान, अभिनिव्वज्जयाथ नं ॥

“कारण्डव निद्धमथ^१, कसम्बु अपकस्सथ^२ ।

ततो पलापे वाहेथ, अस्समणे समणमानिने ॥

“निद्धमित्वान पापिच्छे^३, पापआचारगोचरे^४ ।

5

सुद्धासुद्धेहि सवास, कप्पयव्हो पतिस्सता ।

ततो समग्गा निपका, दुक्खस्सन्त करिस्सथा” ति ॥

मेत्तावग्गो पठमो ।

तस्सुद्धानं

मेत्त^५ पञ्जा च द्वे पिया^६, द्वे^६ लोका द्वे विपत्तियो^७ ।

देवदत्तो च उत्तरो, नन्दो कारण्डवेन चा ति ॥

— ० —

२. महावग्गो

१. वेरञ्जसुतं

१. एव मे सुत । एक समय भगवा वेरञ्जाय विहरति नळे- 10
पुचिमन्दमूले । अथ खो वेरञ्जो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय^९
वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो वेरञ्जो
ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच —

२ “सुत मेत, भो गोतम — ‘न समणो गोतमो ब्राह्मणे जिण्णे 15
वुद्धे महल्लके अद्धगते वयोअनुपत्ते अभिवादेति वा पच्चुट्ठेति वा आसनेन
वा निमन्तेती’ ति । तयिद, भो गोतम, तथेव । न हि भव गोतमो
ब्राह्मणे जिण्णे वुद्धे महल्लके अद्धगते वयोअनुपत्ते अभिवादेति वा
पच्चुट्ठेति वा आसनेन वा निमन्तेति । तयिद, भो गोतम, न सम्पन्न-
मेवा” ति ।

20

१ निद्धमवा — स्या० । २ अपकस्सवा — स्या० । ३ पापिच्छ — स्या० ।
४ पापकाचारगोचरे — सी०, पापलाचारगोचरे — स्या० । ५-५ मेत्ता० — सी०, मेत
पञ्जा च द्वे च — स्या० । ६-६ द्वे लोकविपत्तियो — सी०, द्वे चाप्पिये द्वे च — स्या०, द्वे च
लोकविपत्तियो — रो० । ७ सारणीय — सी०, स्या०, रो० ।

“नाह त, ब्राह्मण, पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्बहंके
सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय यमह भमिवादेय्य वा पच्चु-
ट्टेय्य वा आसनेन वा निमन्तेय्य । य हि, ब्राह्मण, तथागतो भमि-
वादेय्य वा पच्चुट्टेय्य वा आसनेन वा निमन्तेय्य, मुद्धा पि तस्स
5 विपतेय्या” ति ।

३ “अरसरूपो भव गोतमो” ति !

“अत्थि स्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन म परियायेन सम्मा
वदमानो वदेय्य — ‘अरसरूपो समणो गोतमो’ ति । ये ते, ब्राह्मण
रूपरसा सहरसा गन्धरसा रसरसा फोट्टच्चरसा, ते तथागतस्स पहीना
10 उच्छिन्नमूला तालावत्पुकता अनभावक्कुता’ आयति अनुप्पादधम्मा ।
अय स्रो, ब्राह्मण, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य —
‘अरसरूपो समणो गोतमो’ ति, नो च स्रो य त्व सन्धाय वदसी” ति ।

४ “निग्भोगो भव गोतमो” ति !

“अत्थि स्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वद-
15 मानो वदेय्य — ‘निग्भोगो समणो गोतमो’ ति । ये ते, ब्राह्मण, रूपभोगा
सहभोगा गन्धभोगा रसभोगा फोट्टच्चभोगा, ते तथागतस्स पहीना
उच्छिन्नमूला तालावत्पुकता अनभावक्कुता’ आयति अनुप्पादधम्मा ।
अय स्रो ब्राह्मण परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य —
‘निग्भोगो समणो गोतमो’ ति नो च स्रो य त्व सन्धाय वदसी” ति ।

20 ५ “अकिरियवान्भो भव गोतमो” ति !

“अत्थि स्वेस, ब्राह्मण परियायो येन म परियायेन सम्मा वद-
मानो वदेय्य — ‘अकिरियवादो समणो गोतमो’ ति । अह हि, ब्राह्मण
अकिरियं ववामि कायदुञ्चरितस्स वचीदुञ्चरितस्स मनोदुञ्चरितस्स,
अनेकविहितान पापकान अकुसलान धम्मानं अकिरियं ववामि । अय
25 स्रो, ब्राह्मण परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य —
‘अकिरियवादो समणो गोतमो’ ति नो च स्रो य त्वं सन्धाय वदसी” ति ।

६ “उच्छेदवादो भव गोतमो” ति !

“अत्थि स्वेस ब्राह्मण परियायो येन म परियायेन सम्मा वद-
मानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो’ ति । अह हि ब्राह्मण,

उच्छेदं वदामि रागस्स दोसस्स मोहस्स, अनेकविहितान पापकान
अकुसलान धम्मान उच्छेद वदामि । अय खो, ब्राह्मण, परियायो, येन
म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो’ ति,
नो च खो य त्व सन्धाय वदेसी” ति ।

७ “जेगुच्छी भव गोतमो” ति ।

5

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन म परियायेन सम्मा
वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो’ ति । अह हि, ब्राह्मण,
जिगुच्छामि कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन, जिगु-
च्छामि अनेकविहितान पापकान अकुसलान धम्मान समापत्तिया ।
अय खो, ब्राह्मण, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य —
‘जेगुच्छी समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्वं सन्धाय वदेसी” ति ।

10

८ “वेनयिको भवं गोतमो” ति ।

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा
वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो’ ति । अह हि, ब्राह्मण,
विनयाय धम्म देसेमि रागस्स दोसस्स मोहस्स, अनेकविहितान पापकान
अकुसलानं धम्मानं विनयाय धम्म देसेमि । अय खो, ब्राह्मण, परियायो,
येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो’
ति, नो च खो य त्व सन्धाय वदेसी” ति ।

15

९ “तपस्सी भव गोतमो” ति ।

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन मं परियायेन सम्मा
वदमानो वदेय्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो’ ति । तपनीयाह, ब्राह्मण,
पापके अकुसले धम्मे वदामि कायदुच्चरित वचीदुच्चरित मनोदुच्चरितं ।
यस्स खो, ब्राह्मण, तपनीया पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला
तालावत्थुकता अनभावङ्कता आर्याति अनुप्पादधम्मा, तमह ‘तपस्सी’ ति
वदामि । तथागतस्स खो, ब्राह्मण, तपनीया पापका अकुसला धम्मा
पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आर्याति अनुप्पादधम्मा ।
अय खो, ब्राह्मण, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य —
‘तपस्सी समणो गोतमो’ ति, नो च खो यं त्व सन्धाय वदेसी” ति ।

20

25

१० “अपगव्भो भव गोतमो” ति ।

“अत्थि ख्वेस, ब्राह्मण, परियायो, येन म परियायेन सम्मा
वदमानो वदेय्य — ‘अपगव्भो समणो गोतमो’ ति । यस्स खो, ब्राह्मण,

30

आर्यति गन्धसेय्या पुनश्चवाभिनिव्वत्ति पहीना उच्छिन्नमूला ताला
वत्पुक्ता अनभावङ्कृता आर्यति अनुष्पादधम्मा तमह् 'अपगम्भो' ति
वदामि । तथागतस्स सो, ब्राह्मण, आर्यति गन्धसेय्या पुनश्चवाभि
निव्वत्ति पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्पुक्ता अनभावङ्कृता आर्यति
अनुष्पादधम्मा । अय सो, ब्राह्मण, परियायो येन म परियायेन सम्मा
वदमानो वदेय्य - 'अपगम्भो समणो गोतमो' ति, नो च सो य त्व
सन्धाय वदेसि ।

११ "सेय्ययापि, ब्राह्मण, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ठ वा दस
वा द्वादस वा । तानास्सु कुक्कुटिया सम्मा अणसयितानि सम्मा परि-
सेदितानि सम्मा परिभावितानि । यो नु स्मा तेस कुक्कुटिअपकान'
पठमत्तर पादनखसिखाय वा मुत्तसुण्ठकेन वा अण्णकोस पदालेत्वा सात्थिना
अभिनिग्भिज्जेय्य, किन्ति स्वास्स वचनीयो - 'जेट्ठो वा कनिट्ठो वा' ति ?
'जेट्ठो तिस्स भो गोतम वचनीयो । सो हि नेस भो गोतम,
जेट्ठो होती' ति ।

१२ "एवमेव सो अह, ब्राह्मण, अविज्जागताय पजाय अण्ण
भूताय परियोनद्धाय अविज्जण्णकोस पदालेत्वा एको व लोके अनुत्तर
सम्मासम्भोधि अभिसम्भुद्धो । अह हि ब्राह्मण जट्ठो सेट्ठो लोकस्स ।
आरद्ध सो पन मे ब्राह्मण विरिय अहोसि असत्त्वीन, उपट्ठिता सति
असम्भुद्धा पस्सद्धो कायो असारद्धो समाहित चित्त एकमा । सो सो
अह ब्राह्मण विधिज्जेव कामेहि विधिच्च अनुसलेहि धम्मोहि सवितक्क
सविचार विवेकज पीतिसुख पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि यितक्क-
विचारान दूपसमा अज्जत्त सम्पसादन चेतसो एकोदिभाव अयितक्क
अविचार समाधिज पीतिसुख दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि'
पीतिया च विरागा उपेक्कको च विहरामि सता च सम्पज्जानो सुख च
कायेन पटिसवेदेमि य त अरिया आचिक्खन्ति - 'उपेक्कको सत्तिमा
सुखविहारी' ति सतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि सुखस्स च पहाना
पुक्खस्स च पहाना पुग्घेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्यङ्गमा अदुक्खम
सुख उपक्खासतिपारिसुद्धि चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि ।

१ कुक्कुटीनकान् - ली रो । २ अपम्भुद्धा - ली अपम्भुद्धा - रो ।
३ विहसि - रो । ४ पटिसवेदेमि - रो । ५-६. अनुत्तमान् - ली ।

१३ “सो एव समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्विकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते पुब्बेनिवासानुस्सतिञ्जाणाय चित्त अभिनिन्नामेसि । सो अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरामि, सेय्यथीद—एक पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्रो पि जातियो चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो बीस पि जातियो तिस पि जातियो चत्तालीस पि जातियो पञ्चासं पि जातियो जातिसत पि जातिसहस्स पि जातिसतसहस्स पि अनेके पि सवट्टकप्पे अनेके पि विवट्टकप्पे अनेके पि सवट्टविवट्टकप्पे — ‘अमुत्रासि एवनामो एवगोत्तो एववण्णो एवमाहारो एवसुखदुक्खप्पटिसवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपादिं, तत्रापसि एवनामो एवगोत्तो एववण्णो एवमाहारो एवसुखदुक्खप्पटिसवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो’ ति । इति साकार सउद्देस अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरामि । अय खो मे, ब्राह्मण, रत्तिया पठमे यामे पठमा विज्जा अधिगता, अविज्जा विहता विज्जा उप्पन्ना, तमो विहतो आलोको उप्पन्नो, यथा त अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो । अय खो मे, ब्राह्मण, पठमा अभिनिब्बिदा अहोसि कुक्कुटच्छापकस्सेव अण्डकोसम्हा ।

१४ “सो एव समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्विकलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते सत्तान चुतूपपातञ्जाणाय चित्त अभिनिन्नामेसि । सो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सामि चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मपणे सत्ते पजानामि — ‘इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरियान उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा पर मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपात निरय उपपन्ना ति । इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियान अनुवादका सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सग्ग लोक उपपन्ना’ ति । इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सामि चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मपणे सत्ते पजानामि ।

अयं सौ मे, ब्राह्मण, रत्तिया मज्झिमे यामे दुत्तिया विज्जा अधिगता,
अविज्जा विहता विज्जा उप्पन्ना तमो विहृतो आलोको उप्पन्नो
यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो । अयं सौ मे,
ब्राह्मण, वुत्तिया अभिनिग्गिमा अहोसि कुक्कुटच्छापकस्सेव अण्डकोसम्हा ।

१५ 'सो एव समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोधाते अनङ्गणे
विगतूपक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्ज्यत्ते आसवान सय
आणाय चित्तं अभिनिग्गामेसि । सो 'इदं दुक्खं' ति यथाभूतं अग्गच्छासि,
'अयं दुक्खसमुदयो' ति यथाभूतं अग्गच्छासि 'अयं दुक्खनिरोधो' ति
यथाभूतं अग्गच्छासि 'अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं
अग्गच्छासि 'इमे आसवा' ति यथाभूतं अग्गच्छासि 'अयं आसव
समुदयो' ति यथाभूतं अग्गच्छासि, 'अयं आसवनिरोधो' ति यथाभूतं
अग्गच्छासि, 'अयं आसवनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूतं
अग्गच्छासि । तस्स मे एव जानतो एव पस्मतो कामासवा पि चित्तं
विमुञ्चित्थ, भवासवा पि चित्तं विमुञ्चित्थ अविज्जासवा पि चित्तं
विमुञ्चित्थ । विमुत्तास्मि विमुत्तमिति आणं अहोसि । 'स्त्रीणां जाति,
वुत्तितं ब्रह्मचरियं, क्तं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया' ति अग्गच्छासि ।
अयं सौ मे ब्राह्मण, रत्तिया पच्छिमे यामे तत्तिया विज्जा अधि
गता अविज्जा विहता विज्जा उप्पन्ना, तमो विहृतो आलोको
उप्पन्नो, यथा तं अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो । अयं
सौ मे ब्राह्मण, तत्तिया अभिनिग्गिमा अहोसि कुक्कुटच्छापकस्सेव
अण्डकोसम्हा' ति ।

१६ एव वुत्ते वेरञ्जो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच - "जेट्ठो
भव गोतमो सेट्ठो भव गोतमो । अभिक्कन्तं भो गोतमं अभिक्कन्तं
भो गोतमं ! सेम्यथापि भो गोतमं, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेम्य
पटिच्छन्नं वा विवरेम्य मूञ्हेस्स वा मग्गं आचिक्खेम्य अन्धकारे वा
तेसपज्जोतं धारेम्य - चक्खुमन्तो रूपानि दक्खन्ती ति एवमेव भोता
गोतमनं अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसाहं भवन्तं गोतमं सरणं
गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्ज
तम्मे पाणुपेतं सरणं गतं' ति ।

२. सीहसुत्तं

१ एकं समय भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागार-
सालाय । तेन खो पन समयेन सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता
लिच्छवी सन्थागारे सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स
वण्ण भासन्ति, धम्मस्स वण्ण भासन्ति, सङ्खस्स वण्ण भासन्ति ।

२ तेन खो पन समयेन सीहो सेनापति निगण्ठसावको तस्स 5
परिसाय निसिन्नो होति । अथ खो सीहस्स सेनापतिस्स एतदहोसि -
“निस्ससय खो सो भगवा अरह सम्मासम्बुद्धो भविस्सति, तथा हिमे
सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी सन्थागारे सन्निसिन्ना
सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्ण भासन्ति, धम्मस्स वण्ण
भासन्ति, सङ्खस्स वण्ण भासन्ति । यन्नूनाहं तं भगवन्त दस्सनाय उप- 10
सङ्कमेय्यं अरहन्त सम्मासम्बुद्ध” ति ।

३ अथ खो सीहो सेनापति येन निगण्ठो नाटपुत्तो^१ तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा निगण्ठ नाटपुत्त एतदवोच - “इच्छामहं, भन्तो, समणं
गोतम दस्सनाय उपसङ्कमितु” ति ।

“किं पन त्वं, सीह, किरियवादो समानो अकिरियवाद समण 15
गोतम दस्सनाय उपसङ्कमिस्ससि ? समणो हि, सीह, गोतमो अकिरिय-
वादो, अकिरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती” ति ।

अथ खो सीहस्स सेनापतिस्स यो अहोसि गमियाभिसङ्खारो
भगवन्त दस्सनाय, सो पटिप्पस्सम्भि ।

४ दुतिय पि खो सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी 20
सन्थागारे सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स पे०
धम्मस्स पे० सङ्खस्स वण्ण भासन्ति । दुतिय पि खो सीहस्स सेना-
पतिस्स एतदहोसि - “निस्ससय खो सो भगवा अरह सम्मासम्बुद्धो
भविस्सति, तथा हिमे सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी
सन्थागारे सन्निसिन्ना सन्निपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्ण भासन्ति, 25
धम्मस्स पे० सङ्खस्स वण्ण भासन्ति । यन्नूनाह त भगवन्त दस्स-
नाय उपसङ्कमेय्य अरहन्त सम्मासम्बुद्ध” ति ।

५ अथ खो सीहो सेनापति येन निगण्ठो नाटपुत्तो तेनुपसङ्कमि,

उपसङ्गमित्वा निगण्ठं नाटपुत्त एतदवोच - “इच्छामह, भन्ते, समण
गोतम दस्सनाय उपसङ्गमितु” ति ।

“किं पन त्य, सीह, किरियवादो समानो अकिरियवाद समण
गोतम दस्सनाय उपसङ्गमिस्ससि ? समणो हि, सीह, गोतमो अकिरिय-
5 वादो अकिरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती” ति ।

दुतिय पि सो सीहस्स सेनापतिस्स यो अहोसि गमियाभिसङ्गारो
भगवन्त दस्सनाय, सो पटिप्पस्सम्मि ।

६ ततिय पि सो सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी
सन्धागारे सन्निसिन्ना सन्नपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स पे०
10 धम्मस्स पे० सङ्गस्स वण्ण भासन्ति । ततिय पि सो सीहस्स
सेनापतिस्स एतदहोसि - “निस्ससय सो सो भगवा अरह सम्मासम्बुद्धो
अविस्सति, तथा हिमे सम्बहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता लिच्छवी
सन्धागारे सन्निसिन्ना सन्नपतिता अनेकपरियायेन बुद्धस्स वण्ण भासन्ति,
धम्मस्स वण्ण भासन्ति सङ्गस्स वण्ण भासन्ति । किं हिमे करिस्सन्ति
15 निगण्ठा अपलोकिता वा अनपलोकिता वा ? यधूनाह अनपलोकेत्वा च
निगण्ठे’ त भगवन्त दस्सनाय उपसङ्गमेय्य अरहन्त सम्मासम्बुद्ध’ ति ।

७ अथ सो सीहो सेनापति पच्चमत्तेहि रथसत्तेहि दिवादिधस्स
बेसालिया निम्मासि भगवन्त दस्सनाय । यावत्तिका यानस्स भूमि,
यानेन गत्वा याना पच्चोरोहित्वा पत्तिका च अगमासि । अथ सो
20 सीहो सेनापति येन भगवा तेनुपसङ्गमि उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभि
वादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्त निसिन्नो सो सीहो सेनापति
भगवन्त एतदवोच -

८ “नुत्त मेत्त भन्ते - ‘अकिरियवादो समणो गोतमो अकि-
रियाय धम्म देसेति तेन च सावके विनेती’ ति । ये ते भन्ते, एव
25 माहसु - ‘अकिरियवादो समणो गोतमो अकिरियाय धम्म देसेति, तेन
च सावके विनेती’ ति कच्चि से, भन्ते भगवतो वुत्तवादिनो न च भग
वन्त अभूतेन अग्माचिक्खन्ति धम्मस्स चानुधम्म व्याकरोमि न च
कोचि सहधम्मिको वादानुवादो’ गारय्हं ठात्त आगच्छति ? अनम्मक्खातु
कामा हि भय, भन्ते, भगवन्त” ति ।

६ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अकिरियवादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१० “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘किरियवादो समणो गोतमो, किरियाय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

११ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो, उच्छेदाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१२ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘जेगुच्छी समणो गोतमो, जेगुच्छिताय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१३ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो, विनयाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१४ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो, तपस्सिताय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१५ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अपगब्भो समणो गोतमो, अपगब्भताय धम्मं देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१६ “अत्थि, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अस्सासको समणो गोतमो, अस्सासाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१७ “कतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘अकिरियवादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, अकिरिय वदामि कायदुच्चरितस्स वचीदुच्चरितस्स मनोदुच्चरितस्स, अनेकविहितान पापकान अकुसलान धम्मानं अकिरिय वदामि । अयं खो, सीह,

परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेम्य — ‘अकिरियावादो समणो गोतमो, अकिरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१८ “कतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेम्य — ‘किरियावादो समणो गोतमो, किरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, किरिय वदामि कायसुचरितस्स वचीसुचरितस्स मनोसुचरितस्स, अनेकविहितानं कृत्स्नानं धम्मानं किरियं वदामि । अयं सो, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेम्य — ‘किरियावादो समणो गोतमो, किरियाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

१९ “कतमो च, सीह, परियायो येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेम्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो, उच्छेदाय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, उच्छेदं वदामि रागस्स दोसस्स मोहस्स अनेकविहितानं पापकानं अकृत्स्नानं धम्मानं उच्छेदं वदामि । अयं सो, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेम्य — ‘उच्छेदवादो समणो गोतमो, उच्छेदाय धम्म देसेति तेन च सावके विनेती’ ति ।

२० “कतमो च, सीह, परियायो येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेम्य — ‘जैगुच्छी समणो गोतमो जैगुच्छिताय धम्म देसेति तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, जैगुच्छामि कायदुच्चरितेन वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन जैगुच्छामि अनेकविहितानं पापकानं अकृत्स्नानं धम्मानं समापत्तिया । अयं सो, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेम्य — ‘जैगुच्छी समणो गोतमो जैगुच्छिताय धम्म देसेति, तेन च सावके विनेती’ ति ।

२१ “कतमो च, सीह, परियायो, येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेम्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो विनयाय धम्म देसेति तेन च सावके विनेती’ ति ? अहं हि, सीह, विनयाय धम्म देसेमि रागस्स दोसस्स मोहस्स अनेकविहितानं पापकानं अकृत्स्नानं धम्मानं विनयाय धम्म देसेमि । अयं सो, सीह, परियायो येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेम्य — ‘वेनयिको समणो गोतमो विनयाय धम्म देसेति तेन च सावके विनेती’ ति ।

२२ “कतमो च, सीह, परियायो येन म परियायेन सम्मा वदमानो वदेम्य — ‘तपस्सी समणो गोतमो तपस्मिताय धम्म देसेति

अनुविञ्चकारो तुम्हादिसान आतमनुस्सान भाषु होती' ति । म' हि मन्ते, अञ्जितितिया सावक समित्वा केवलकप्प वेसालि पटाक परिहरेय्यु - 'सीहो अम्हाक सेनापति सावकत्त उपगतो' ति । अथ च पन भगवा एवमाह - 'अनुविञ्चकार, सीह, करोहि । अनुविञ्चकारो तुम्हाविसान आतमनुस्सान साषु होती' ति । एसाह, मन्ते दुतिय पि भगवन्त सरण गच्छामि धम्म च भिक्षुसङ्घ च । उपासक म' भगवा धारेसु अज्जतम्गे पाणुपेत सरण गत' ति ।

२७ "दीघरत्त खो ते, सीह, निगण्ठान ओपानभूत कुल, येन नेस उपगतान पिण्डक दातव्व मञ्जेय्यासी" ति ।

१० "इमिनापाह, मन्ते, भगवतो भिम्मोसोमत्ताय अत्तमनो अभि रद्धो, य म भगवा एवमाह - 'दीघरत्त खो ते, सीह निगण्ठान ओपानभूत कुल येन नेस उपगतान पिण्डक दातव्व मञ्जेय्यासी' ति । सुत मेठ, मन्ते - 'समणो गोत्तमो एवमाह - मय्हमेव दान दातव्व, मय्हमेव सावकान दातव्व मय्हमेव दिन्न महप्फल, न अञ्जेस दिन्न महप्फल मय्हमेव सावकान दिन्न महप्फल न अञ्जेस सावकान दिन्न महप्फल ति अथ च पन म भगवा निगण्ठेसु पि दाने समादपेति । अपि च, मन्ते मयमेत्थ काल जानिस्साम । एसाह, मन्ते ततिय पि भगवन्त सरण गच्छामि धम्म च भिक्षुसङ्घ च । उपासक म, मन्ते भगवा धारतु अज्जतम्गे पाणुपेत सरण गत' ति ।

२० २८ अथ खो भगवा सीहस्स सेनापतिस्स अनुपुब्बि' कथ' कपेसि सेम्ययीद - दानकय सीलकय सम्गकय कामान आधीनव ओकार सङ्घिसेस नेनस्सम्मे आनिसस पकासेसि । यदा भगवा अञ्जासि सीह सेना पति कत्तलचित्त मुदुचित्त विनीवरणचित्त उदग्गचित्त पसन्नचित्त अथ या बुढान सामुक्कसिवा धम्मदेसना त पकाससि - दुक्ख समुदय निरोध मग्ग । सेम्ययापि नाम सुद वत्थ अपगतकाळक' सम्मदेय रजन पटिगण्हेय्य एवमव सीहस्स सेनापतिस्स तस्मिंयेव आसने विरज वीतमस धम्मचक्खु उदपादि - 'य किञ्चि समुदयधम्म सव्वं त निगेधधम्म' ति ।

२६ अथ खो सीहो सेनापति दिट्ठधम्मो पत्तधम्मो विदित-
धम्मो परियोगाब्धधम्मो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथङ्कथो वेसारज्ज-
प्पत्तो अपरप्पच्चयो सत्थुसासने भगवन्त एतदवोच — “अधिवासेतु मे,
भन्ते, भगवा स्वातनाय भत्त सद्धि भिक्खुसङ्घेना” ति । अधिवासेसि
भगवा तुण्हीभावेन ।

5

३० अथ खो सीहो सेनापति भगवतो अधिवासन विदित्वा
उट्ठायासना भगवन्त अभिवादेत्वा पदविखण कत्वा पक्कामि । अथ
खो सीहो सेनापति अञ्जतर पुरिस आमन्तेसि — “गच्छ त्व, अम्भो
पुरिस, पवत्तमस जानाही” ति । अथ खो सीहो सेनापति तस्सा रत्तिआ
अच्चयेन सके निवेसने पणीत खादनीय भोजनीय पटियादापेत्वा भगवतो
काल आरोचापेसि — “कालो, भन्ते । निट्ठित भत्त” ति ।

10

३१ अथ खो भगवा पुव्वण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय
येन सीहस्स सेनापतिस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते
आसने निसीदि सद्धि भिक्खुसङ्घेन । तेन खो पन समयेन सम्बहुला
निगण्ठा वेसालिय रथिकाय^१ रथिक^२ सिङ्घाटकेन सिङ्घाटक बाहा पग्गय्ह
कन्दति — “अज्ज सीहेन सेनापतिना थूल पसु वधित्वा समणस्स गोतमस्स
भत्त कत । त समणो गोतमो जान उद्दिस्सकत^३ मस परिभुज्जति
पटिच्चकम्म” ति ।

15

३२ अथ खो अञ्जतरो पुरिसो येन सीहो सेनापति तेनुप-
सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा सीहस्स सेनापतिस्स उपकण्णके आरोचेसि —
“यग्घे, भन्ते, जानेय्यासि । एते सम्बहुला निगण्ठा वेसालिय रथिकाय
रथिक सिङ्घाटकेन सिङ्घाटक बाहा पग्गय्ह कन्दन्ति — ‘अज्ज सीहेन
सेनापतिना थूल पसु वधित्वा समणस्स गोतमस्स भत्त कत । त समणो
गोतमो जान उद्दिस्सकत मस परिभुज्जति पटिच्चकम्म’ ति । अल
अय्यो दीघरत्त हि^३ ते आयस्मन्तो अवण्णकामा बुद्धस्स अवण्णकामा
धम्मस्स अवण्णकामा सङ्घस्स । न च पनेते आयस्मन्तो जिरिदन्ति^४ त
भगवन्त असता तुच्छा मुसा अभूतेन अब्भाचिक्खितु^५, न च मय जीवित-
हेतु पि सञ्चिच्च पाण जीवित्ता वोरेपेय्यामा” ति ।

20

25

३३ अथ खो सीहो सेनापति बुद्धप्पमुख भिक्खुसङ्घ पणीतेन
खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेसि सम्पवारेसि । अथ खो सीहो

30

१-१ रथियाय रथिय - सी०, स्या०, रो० । २ उद्दिस्सकट - सी० । ३ पि -
सी० । ४ जीरन्ति - सी०, रो० । ५ अब्भाचिक्खन्ता - सी०, रो० ।

सेनापति भगवन्तं भुत्तांश्चि ओनीतपत्तपार्णि एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नं सो सीह सेनार्पतिं भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समाद-
पेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहमेत्वा उट्ठायासना पक्कामी ति ।

३ अस्ताजानीयसुत्त

१ “अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो रज्ज्जो भद्दो’
अस्ताजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रज्ज्जो अङ्गन्तेव’ सङ्ग-
गच्छति । कतमेहि अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, रज्ज्जो भद्दो अस्ता-
जानीयो उभतो सुजातो होति — मातितो च पितितो च । यस्स दिसाय
अङ्ग्ये पि भद्दा अस्ताजानीया जायन्ति तस्स दिसाय जातो होति ।
य सो पनस्स भोजनं वेन्ति — अल्ल वा सुक्खं वा — तं सक्कञ्चयेव परि-
मुञ्जति अविकिरन्तो । जेगुच्छी होति उच्चार वा पत्साय वा अभि-
निसीदितु वा अभिनिपज्जितु वा । सोरतो होति सुक्खसवासो, न’ च’
अङ्ग्ये अस्से उम्मेजेता । यानि सो पनस्स होन्ति’ साठ्ठेय्यानि कूटे-
य्यानि जिम्हेय्यानि वङ्गेय्यानि, तानि यथाभूतं सारयिस्स आधिकत्ता
होति । तेसमस्स सारयि अभिनिम्मधनाय वायमसि । बाही सो पन
होति । ‘कामङ्ग्ये’ अस्ता यहन्तु वा मा वा, अहमेत्थं वहिस्सामी’ ति
चित्तं उप्पादेति । गच्छन्तो सो पन उज्जुमग्गेनेव गच्छति । यामथा
होति याव जीवितमरणपरियावाना थामं’ उपवसेता । इमेहि सो,
भिक्खवे, अट्ठहि अङ्गेहि समन्नागतो रज्ज्जो भद्दो अस्ताजानीयो राजा-
रहो होति राजभोग्गो रज्ज्जो अङ्गन्तेव सङ्गं गच्छति ।

२ “एवमेव सो, भिक्खवे अट्ठहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु
आहुनेम्यो होति पे० अनुत्तरं पुञ्जकस्सेत्तं लोकस्स । कतमेहि
अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीसवा होति, पाप्पिमोक्खसवरसवुत्तो
विहरति आचारगोचरसम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्तावी, समादाय
सिक्खति सिक्खापवेसु । य सो पनस्स भोजनं वेन्ति — सूखं वा पणीतं
वा — तं सक्कञ्चयेव परिमुञ्जति अविहृज्जमानो । जेगुच्छी होति
कायदुष्परित्तेन वचीदुष्परित्तेन मनोदुष्परित्तेन जेगुच्छी होति अनेक-
विहितान् पापवान् अनुसत्तान् धम्मान् समापत्तिया । सोरत्तो होति

१ भद्दो — सी । २ अङ्गन्तेव — सी । ३-४ न — सी । ५-६ तांति — एवा । ७ कामङ्ग्ये — सी । ८ कामं मङ्ग्ये — सी । ९ कामं वा — सी ।

सुखसवासो, न अञ्जे भिक्खू उव्वेजेता । यानि खो पनस्स होन्ति
 साठेय्यानि कूटेय्यानि जिम्हेय्यानि वड्ढेय्यानि तानि यथाभूत आवि-
 कत्ता होति सत्थरि वा विञ्जूसु वा सन्नह्यचारीसु । तेसमस्स सत्था
 वा विञ्जू वा सन्नह्यचारी अभिनिम्मदनाय वायमति । सिविखता खो पन
 होति । 'कामञ्जे भिक्खू सिक्खन्तु वा मा वा, अहमेत्थ सिविखस्सामी' 5
 ति चित्त उप्पादेति । गच्छन्तो खो पन उजुमग्गेनेव गच्छति,
 तत्राय उजुमग्गो, सेय्यथीद - सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।
 आरद्धविरियो विहरति - 'काम तचो च न्हारु' च अट्ठि च अवसिस्सतु,
 सरीरे उपसुस्सतु मसलोहित, य त पुरिसस्थामेन पुरिसविरियेन पुरिस-
 परक्कमेन पत्तव्व, न त अपापुणित्वा विरियस्स सण्ठान भविस्सती' ति । 10
 इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति
 पे० अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्सा" ति ।

४. अस्सखळुङ्कुसुत्तं

१ "अट्ठ^१ च^२, भिक्खवे, अस्सखळुङ्के^३ देसेस्सामि अट्ठ च अस्स-
 दोसे, अट्ठ च पुरिसखळुङ्के अट्ठ च पुरिसदोसे । त सुणाथ, साधुक मनसि
 करोथ, भासिस्सामी" ति । "एव, भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो 15
 पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच -

२ "कतमे च, भिक्खवे, अट्ठ अस्सखळुङ्का अट्ठ च अस्सदोसा ?
 इध, भिक्खवे, एकच्चो अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
 चोदितो सारथिना पच्छतो पटिक्कमति^४, पिट्ठितो रथ पवत्तेति^५ ।
 एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को होति । अय, भिक्खवे, 20
 पठमो अस्सदोसो ।

३ "पुन च पर, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को 'पेही' ति
 वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना पच्छा लङ्घति^६, कुव्वर हनति,
 तिदण्ड भञ्जति । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो अस्सखळुङ्को
 होति । अय, भिक्खवे, दुतियो अस्सदोसो ।

१ नहार - सी०, स्या०, रो० । २-२ अट्ठ - स्या० । ३ अस्सखळुङ्के -
 सी० । ४ पटिक्कमति - सी०, रो० । ५ पटिक्कमति - सी०, रो० । ६ लङ्घिपति -

४ “पुन च पर भिक्षवे, इधेकञ्चो अस्सखळुङ्को पेही” ति वुत्तो विद्धो समानो चोदितो सारथिना रथीसाय सत्थि उस्सज्जित्वा रथीसयेव अज्जोमहति । एवरूपो पि, भिक्षवे, इधेकञ्चो अस्सखळुङ्को होति । अय, भिक्षवे, ततियो अस्सदोसो ।

५ “पुन च पर, भिक्षवे, इधेकञ्चो अस्सखळुङ्को पेही” ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना उम्मग्ग गण्हति, उम्बट्टुम रथ कराति । एवरूपो पि, भिक्षवे, इधेकञ्चो अस्सखळुङ्को होति । अय, भिक्षवे, चतुत्थो अस्सदोसो ।

६ “पुन च पर, भिक्षवे, इधेकञ्चो अस्सखळुङ्को पेही” ति वुत्तो विद्धो समानो चोदितो सारथिना लङ्घति^१ पुग्गिमाय^२ पग्गण्हति पुग्गिमे पादे । एवरूपो पि भिक्षवे इधेकञ्चो अस्सखळुङ्को होति । अय भिक्षवे पञ्चमो अस्सदोसो ।

७ “पुन च पर भिक्षवे, इधेकञ्चो अस्सखळुङ्को पेही” ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना अनादियित्वा सारथि अनादि यित्वा पतोवर्त्तति^३ दन्तेहि मुखाघान विधसित्वा^४ येन काम पक्कमति । एवरूपो पि भिक्षवे, इधेकञ्चो अस्सखळुङ्को होति । अय, भिक्षवे, छट्ठो अस्सदोसो ।

८ “पुन च पर भिक्षवे, इधेकञ्चो अस्सखळुङ्को पेही” ति वुत्तो विद्धो समानो चोदितो सारथिना नेय अभिक्कमति नो पटिक्कमति तत्थेव खीमट्ठायी छित्तो होति । एवरूपो पि भिक्षवे इधेकञ्चो अस्स खळुङ्को होति । अय, भिक्षवे, सत्तमो अस्सदोसो ।

९ “पुन च पर भिक्षवे, इधेकञ्चो अस्सखळुङ्को पेही” ति वुत्तो विद्धो समानो चोदितो सारथिना पुरिमे च पादे सह्रित्वा पच्छिमे च पादे सह्रित्वा तत्थेव चत्तारो पादे अभिनिसीदति । एवरूपो पि भिक्षवे, इधेकञ्चो अस्सखळुङ्को होति । अय, भिक्षवे, अट्ठमो अस्स दोसो । इमे त्थो भिक्षवे अट्ठ अस्सखळुङ्का अट्ठ च अस्सदोसा ।

१० “कतमे च, भिक्षवे अट्ठ पुरिसखळुङ्का अट्ठ च पुरिस दोसा ? इय भिक्षवे, भिक्षु भिक्षुं प्रापत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्षु

१ लङ्घति - ली रो । २ पुग्गिमाय - ली रो । ३ पुग्गिमाय - ली रो । ४ पतोवर्त्तति - ली रो । ५ पुग्गिमाय - ली रो । ६ पतोवर्त्तति - ली रो । ७ पुग्गिमाय - ली रो । ८ पुग्गिमाय - ली रो । ९ पुग्गिमाय - ली रो । १० पुग्गिमाय - ली रो ।

भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो 'न सरामी' ति असतिया^१ निब्बेठेति ।
 सेय्यथापि सो, भिक्षवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
 चोदितो सारथिना पच्छतो पटिक्कमति, पिट्ठितो रथ वत्तेति, तथूपमाह,
 भिक्षवे, इम पुग्गल वदामि । एवरूपो पि, भिक्षवे, इधेकच्चो पुरिस-
 खळुङ्को होति । अय, भिक्षवे, पठमो पुरिसदोसो ।

११ “पुन च पर, भिक्षवे, भिक्षू भिक्षु आपत्तिया चोदेन्ति ।
 सो भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो चोदकयेव पटिप्फरति —
 'किं नु खो तुय्ह बालस्स अव्यत्तस्स भणितेन । त्व पि नाम भणितव्व
 मञ्जसी' ति । सेय्यथापि सो, भिक्षवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो,
 विद्धो समानो चोदितो सारथिना पच्छा लङ्घति, कुब्बर हनति, तिदण्ड
 भञ्जति, तथूपमाह, भिक्षवे, इम पुग्गल वदामि । एवरूपो पि,
 भिक्षवे, इधेकच्चो पुरिसखळुङ्को होति । अय, भिक्षवे, दुतियो पुरिस-
 दोसो ।

१२ “पुन च पर, भिक्षवे, भिक्षू भिक्षु आपत्तिया चोदेन्ति ।
 सो भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो चोदकस्सेव पच्चारोपेति —
 'त्व' खोसि इत्थन्नाम आपत्ति आपन्नो, त्व ताव पठम पटिकरोही' ति ।
 सेय्यथापि सो, भिक्षवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
 चोदितो सारथिना रथीसाय सत्थि उस्सज्जित्वा रथीसयेव अञ्जोमद्दति,
 तथूपमाह, भिक्षवे, इम पुग्गल वदामि । एवरूपो पि, भिक्षवे, इधे-
 कच्चो पुरिसखळुङ्को होति । अय, भिक्षवे, ततियो पुरिसदोसो ।

१३ “पुन च पर, भिक्षवे, भिक्षू भिक्षु आपत्तिया चोदेन्ति ।
 सो भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो अञ्जेनाञ्ज पटिचरति,
 बहिद्धा कथ अपनामेति, कोप च दोस च अप्पच्चय च पातुकरोति ।
 सेय्यथापि सो, भिक्षवे, अस्सखळुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो
 चोदितो सारथिना उम्मग्ग गण्हति, उव्वटुम रथ करोति, तथूपमाह,
 भिक्षवे, इम पुग्गल वदामि । एवरूपो पि, भिक्षवे, इधेकच्चो पुरिस-
 खळुङ्को होति । अय, भिक्षवे, चतुत्थो पुरिसदोसो ।

१४ “पुन च पर, भिक्षवे, भिक्षू भिक्षु आपत्तिया चोदेन्ति ।
 सो भिक्षु भिक्षूहि आपत्तिया चोदियमानो सङ्घमज्जे बाहुविकखेप^३

करोति' । सेय्ययापि सो भिक्खवे, अस्ससल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना सङ्गति, पुरिमकाय पग्गण्हति पुरिमे पादे, तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गल वदामि । एवरूपो पि, भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिससल्लुङ्को होति । अय भिक्खवे पञ्चमो पुरिसदोसो ।

१५ "पुन च पर, भिक्खवे भिक्खू भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो अनादियित्वा सङ्ग अनादि मित्वा चोदक सापत्तिको य येन काम पक्कमति । सेय्ययापि सो, भिक्खवे, अस्ससल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो, विद्धो समानो चोदितो सारथिना अनादियित्वा सारथि अनादियित्वा पतोवलट्ठि दन्तेहि मुखाधान विष सित्वा येन काम पक्कमति, तथूपमाह, भिक्खव इम पुग्गल वदामि । एवरूपो पि भिक्खवे, इधेकच्चो पुरिससल्लुङ्को होति । अय, भिक्खव, छट्ठो पुरिसदोसो ।

१६ "पुन च पर भिक्खवे, भिक्खू भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो 'नेवाह आपन्नोमिह न पनाह आपन्नोमही' ति सो तुण्हीभावेन सङ्ग विहेठेति' । सेय्ययापि सो भिक्खवे अस्ससल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो विद्धो समानो चोदितो सारथिना नेव अभिक्कमति नो पटिकम्मति तत्थेव सीलट्ठायी ठितो होति तथूपमाह भिक्खवे इम पुग्गल वदामि । एवरूपो पि भिक्खवे इधेकच्चो पुरिससल्लुङ्को होति । अय, भिक्खव सप्तमो पुरिसदोसो ।

१७ "पुन च पर, भिक्खवे भिक्खू भिक्खु आपत्तिया चोदेन्ति । सो भिक्खु भिक्खूहि आपत्तिया चोदियमानो एवमाह - 'किं नु खो तुम्हे आयस्मन्तो अतिवाम्हं मयि न्यावटा याव' इद्वानाह सिक्ख पच्च क्खाय हीनायावत्तिस्सामी' ति । सो सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तित्वा एवमाह - 'इदानीं खो तुम्हे आयस्मन्तो अत्तमना होथा ति ? सेय्ययापि सो भिक्खवे अस्ससल्लुङ्को 'पेही' ति वुत्तो विद्धो समानो चोदितो सारथिना पुरिमे च पादे सहस्सित्वा पच्चिमे च पादे सहस्सित्वा तत्थेव चत्तारो पावे अभिनिसीदति तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गल वदामि । एवरूपो पि भिक्खवे इधेकच्चो पुरिससल्लुङ्को होति । अय भिक्खवे,

अट्टमो पुरिसदोसो । इमे खो, भिक्खवे, अट्ट पुरिसखळुङ्का अट्ट च पुरिसदोसा” ति ।

५. मलसुत्तं

१. “अट्ठिमानि, भिक्खवे, मलानि । कतमानि अट्ट ? अस-
ज्झायमला, भिक्खवे, मन्ता, अनुट्ठानमला, भिक्खवे, घरा, मल,
भिक्खवे, वण्णस्स कोसज्ज, पमादो, भिक्खवे, रक्खतो मल; मल, 5
भिक्खवे, इत्थिया दुच्चरित, मच्छेर, भिक्खवे, ददतो मल, मला,
भिक्खवे, पापका अकुसला धम्मा अस्मि लोके परम्हि च, ततो^१,
भिक्खवे, मला मलतर अविज्जा परम मल । इमानि खो, भिक्खवे,
अट्ट मलानी ति ।

“असज्झायमला मन्ता, अनुट्ठानमला घरा ।
मल वण्णस्स कोसज्ज, पमादो रक्खतो मल ॥

10

“मलित्थिया दुच्चरित, मच्छेर ददतो मल ।
मला वे पापका धम्मा, अस्मि लोके परम्हि च ।
ततो मला मलतर, अविज्जा परम मल” ति ॥

६ द्वैतेय्यसुत्तं

१ “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु द्वैतेय्य 15
गन्तुमरहति । कतमेहि अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सोता च
होति, सावेता च, उग्गहेता च, धारेता च, विज्जाता च, विज्जापेता
च, कुसलो च सहितासहितस्स, नो च कलहकारको — इमेहि खो, भिक्खवे,
अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु द्वैतेय्य गन्तुमरहति । अट्ठहि, भिक्खवे,
धम्मेहि समन्नागतो सारिपुत्तो द्वैतेय्य गन्तुमरहति । कतमेहि अट्ठहि ? 20
इध, भिक्खवे, सारिपुत्तो सोता च होति^२, सावेता च, उग्गहेता च, धारेता
च, विज्जाता च, विज्जापेता च, कुसलो च सहितासहितस्स, नो च
कलहकारको । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो सारि-
पुत्तो द्वैतेय्य गन्तुमरहती ति ।

१ ततो च — स्या०, रो० । २ सी० पीत्यके नत्थि ।
अ० ३-३६

“यो वे न व्यथति” पत्था, परिस उग्गवादिनि” ।

न च हापेति वचन, न च छादेति सासन ॥

“असन्दिद्ध च भणति, पुच्छितो न च कुप्पति ।

स वे तादिसको भिक्खु, दूतेय्य गन्तुमरहती” ति ॥

७. पठमबन्धनसुत्तं

१ ‘अट्ठहि, भिक्खवे, आकारेहि इत्थी पुरिस बन्धति । कत मेहि अट्ठहि ? रुण्णेन’, भिक्खवे, इत्थी पुरिस बधति, हसितेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिस बधति, भणितेन भिक्खवे, इत्थी पुरिस बधति’, आक्खेन भिक्खवे, इत्थी पुरिस बधति, वनमज्जेन भिक्खवे, इत्थी पुरिस बधति गन्धेन’, भिक्खवे, इत्थी पुरिस बन्धति, रसेन, भिक्खवे, इत्थी पुरिस बधति’ फस्सेन भिक्खवे, इत्थी पुरिस बधति । इमेहि सो भिक्खवे अट्ठहाकारेहि इत्थी पुरिस बधति । ते, भिक्खवे, सत्ता सुवद्धा ये फस्सेन वद्धा” ति ।

८. दुतियबन्धनसुत्त

१ “अट्ठहि, भिक्खवे आकारेहि पुरिसो इत्थि बधति । कतमेहि अट्ठहि ? रुण्णेन, भिक्खवे पुरिसो इत्थि बधति हसितेन भिक्खवे पुरिसो इत्थि बधति, भणितेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति आक्खेन भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बधति वनमज्जेन, भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बन्धति गन्धेन भिक्खवे, पुरिसो इत्थि बधति, रसेन, भिक्खवे पुरिसो इत्थि बधति फस्सेन भिक्खवे पुरिसो इत्थि बन्धति । इमेहि सो भिक्खवे, अट्ठहाकारेहि पुरिसो इत्थि बन्धति । ते भिक्खवे सत्ता सुवद्धा ये फस्सेन वद्धा” ति ।

९. पहारावसुत्त

१ एव समय भगवा घेरज्जाय विहरति नल्लेरुपुच्चिमन्दमूसे । अथ सो पहारावो असुरिन्दा येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा

१ येषी-सी घ्यापनि-र्या रो । २ उग्गवादिनि-सी उग्गवादिनि-र्या रो । ३ कोव-मी रो । ४ एत्थ सीतेन बधति सीत्तेन बधती ति मी रो वीम्भोगु परिधो वागे रिस्सति । ५-७ अर्प पाटो मी रो वीम्भोगु रिस्सति । ८ मेदि-सी । ९ गूक्खा-मी र्या । १० वेव-र्या रो । ११ पात्त-रो ।

भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त अट्टासि । एकमन्त ठितं खो पहाराद
असुरिन्द भगवा एतदवोच -

“अपि पन, पहाराद, असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ती” ति ?

“अभिरमन्ति, भन्ते, असुरा महासमुद्दे” ति ।

“कति पन, पहाराद, महासमुद्दे अच्छरिया अब्भुता^१ धम्मा^१, 5
ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ती” ति ?

२ “अट्ट, भन्ते, महासमुद्दे अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा
दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति । कतमे अट्ट ? महासमुद्दो, भन्ते,
अनुपुब्बनिज्जो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपब्भारो, न आयतकेनेव पपातो ।
य पि, भन्ते, महासमुद्दो अनुपुब्बनिज्जो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपब्भारो, न 10
आयतकेनेव पपातो, अय, भन्ते, महासमुद्दे पठमो अच्छरियो अब्भुतो
धम्मो, य दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

३ “पुन च पर, भन्ते, महासमुद्दो ठितधम्मो वेल नातिवत्तति ।
य पि, भन्ते, महासमुद्दो ठितधम्मो वेल नातिवत्तति, अय, भन्ते, महा- 15
समुद्दे दुतियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो य दिस्वा दिस्वा असुरा महा-
समुद्दे अभिरमन्ति ।

४ “पुन च पर, भन्ते, महासमुद्दो न मतेन कुणपेन सवसति^२ ।
य होति महासमुद्दे मतं कुणप, त खिप्पमेव^३ तीर वाहेति, थल उस्सा-
रेति^४ । य पि, भन्ते, महासमुद्दो न मतेन कुणपेन सवसति, य होति
महासमुद्दे मत कुणप, त खिप्पमेव तीर वाहेति, थल उस्सारेति; अय, 20
भन्ते, महासमुद्दे ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा
असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

५. “पुन च पर, भन्ते, या काचि महानदियो, सेय्यथीद - गङ्गा
यमुना अचिरवती सरभू मही, ता महासमुद् पत्वा जहन्ति पुरिमानि
नामगोत्तानि, ‘महासमुद्दो’ त्वेव सङ्गं गच्छन्ति । य पि, भन्ते, या 25
काचि महानदियो, सेय्यथीद - गङ्गा यमुना अचिरवती सरभू मही,
ता महासमुद् पत्वा जहन्ति पुरिमानि नामगोत्तानि, ‘महासमुद्दो’ त्वेव
सङ्गं गच्छन्ति, अय, भन्ते, महासमुद्दे चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो,
यं दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

१-१ अब्भुतधम्मा - स्या० ।

२ सवट्ठति - स्या० । ३ खिप्पयेव - सी० ।

४ उस्सादेति - सी०, रो० ।

६ “पुन च पर, भन्ते, या च लोके सवन्तियो महासमुद्दं अप्येन्ति
या च अन्तलिक्क्षा धारा पपतन्ति, न तेन महासमुद्दस्स ऊनत्त वा पूरत्त
वा पञ्चआयति । य पि, भन्ते, या च लोके सवन्तियो महासमुद्दं अप्येन्ति
या च अन्तलिक्क्षा धारा पपतन्ति, न तेन महासमुद्दस्स ऊनत्त वा पूरत्त
५ वा पञ्चआयति, अय, भन्ते, महासमुद्दे पञ्चमो अञ्छरियो अम्भुतो धम्मो,
य दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

७ “पुन च पर, भन्ते, महासमुद्दो एकरसो लोणरसो । य पि,
भन्ते, महासमुद्दो एकरसो लोणरसो, अय, भन्ते महासमुद्दे छद्दो अञ्छ-
रियो अम्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभि-
१० रमन्ति ।

८ “पुन च पर, भन्ते, महासमुद्दो बहुरतनो अनेकरतनो । तप्पि
मानि रतनानि सेय्यधीव - मुत्ता मणि वेळुरियो सङ्खो सिला पवाळ
रजत्त जातरूप लोहितको^१ मसारगल्ल । य पि भन्ते, महासमुद्दो
बहुरतनो अनेकरतनो तप्पिमानि रतनानि, सेय्यधीव - मुत्ता मणि
१५ वेळुरियो सङ्खो मिला पवाळ रजत्त जातरूप लोहितको मसारगल्ल
अय, भन्ते महासमुद्दे सत्तमो अञ्छरियो अम्भुतो धम्मो, य दिस्वा
दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

९ “पुन च पर, भन्ते महासमुद्दो महत्त भूतान आवासो ।
तप्पिमे भूता - तिमि^२ तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो^३ असुरा नागा गन्धब्बा ।
२० सन्ति महासमुद्दे योजनसत्तिका पि अत्तभावा द्वियोजनसत्तिका पि अत्त
भावा त्रियोजनसत्तिका पि अत्तभावा चतुयोजनसत्तिका पि अत्तभावा
पञ्चयोजनसत्तिका पि अत्तभावा । य पि, भन्ते महासमुद्दो महत्त
भूतान आवासो, तप्पिमे भूता - तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो
असुरा नागा गन्धब्बा सन्ति महासमुद्दे योजनसत्तिका पि अत्तभावा
२५ पे० द्वियोजन त्रियोजन चतुयोजन - पञ्चयोजनसत्तिका
पि अत्तभावा अय भन्ते महासमुद्दे अट्ठमो अञ्छरियो अम्भुतो
धम्मो य दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति । इमे सो,
भन्ते महासमुद्दे अट्ठ अञ्छरिया अम्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा
असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ती ति ।

१ कापि - एवा री । २ लोहितको - सी री । ३-३ तिमि तिमिङ्गला
तिमिरपिङ्गला - सी तिमिरपिङ्गला तिमिरपिङ्गला - एवा री ।

१० “अपि पन, भन्ते, भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ती” ति ?

“अभिरमन्ति , पहाराद, भिक्खू इमस्मि धम्मविनये” ति ।

“कति पन, भन्ते, इमस्मि धम्मविनये अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ती” ति ? 5

११ “अट्ठ, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति । कतमे अट्ठ ?
सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो अनुपुव्वनिन्नो अनुपुव्वपोणो अनुपुव्व-
पव्वारो, न आयतकेनेव पपातो, एवमेव खो, पहाराद, इमस्मि धम्म-
विनये अनुपुव्वसिक्खा अनुपुव्वकिरिया अनुपुव्वपटिपदा, न आयतकेनेव 10
अञ्जापटिवेधो । य पि, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये अनुपुव्वसिक्खा
अनुपुव्वकिरिया अनुपुव्वपटिपदा, न आयतकेनेव अञ्जापटिवेधो;
अयं, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये पठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, य
दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१२ “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो ठितधम्मो वेल नाति- 15
वत्तति, एवमेव खो, पहाराद, य मया सावकान सिक्खापद पञ्जत्त
त मम सावका जीवितहेतु पि नातिक्कमन्ति । य पि, पहाराद, मया
सावकान सिक्खापद पञ्जत्त त मम सावका जीवितहेतु पि नातिक्क-
मन्ति, अयं, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये दुत्तियो अच्छरियो अब्भुतो
धम्मो, य दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति । 20

१३ “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो न मतेन कुणपेन सव-
सति । य होति महासमुद्दे मत कुणप, तं खिप्पमेव तीर वाहेति थल उस्सा-
रेति, एवमेव खो, पहाराद, यो सो पुग्गलो दुस्सीलो पापधम्मो असुचि-
सङ्कस्सरसमाचारो पटिच्छन्नकम्मन्तो अस्समणो समणपटिञ्जो अब्रह्म-
चारी ब्रह्मचारिपटिञ्जो अन्तोपूति अवस्सुतो कसम्बुजातो, न 2
तेन सङ्घो सवसति, खिप्पमेव^१ न सन्निपत्तित्वा उक्खिपति ।
किञ्चा पि सो होति मज्झे भिक्खुसङ्घस्स सन्निसिन्नो^२, अथ खो
सो आरका व सङ्घम्हा सङ्घो च तेन । य पि, पहाराद, यो सो
पुग्गलो दुस्सीलो पापधम्मो असुचिसङ्कस्सरसमाचारो पटिच्छन्न-
कम्मन्तो अस्समणो समणपटिञ्जो अब्रह्मचारी ब्रह्मचारिपटिञ्जो 3

अन्तोपूति अवस्सुतो कसम्बुजातो, न तेन सङ्गो सबसति, सिप्पमेव नं सन्निपत्तिस्वा उन्निपत्ति, किञ्चा पि सो होति मज्जे भिक्खुसङ्गस्स सन्निसिन्नो, अथ सो सो आरका व सङ्गम्हा सङ्गो च तेन, अय, पहाराद इमस्मि धम्मविनये ततियो अञ्छरियो अम्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१४ “सेम्यथापि, पहाराद या काप्पि महानदियो, सेम्यथीद - गङ्गा यमुना अचिरवती सरभू मही, ता महासमुद्द पत्वा जहन्ति पुरिमानि नामगोत्तानि, ‘महासमुद्दो’ त्वेव सङ्ग गच्छन्ति एवमेव सो, पहाराद चत्तारो मे वण्णा - सत्तिया ब्राह्मणा वेस्सा मुद्दा, ते तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पव्वजित्वा जहन्ति पुरिमानि नाम गोत्तानि ‘समणा’ सक्कपुत्तिया’ त्वेव सङ्ग गच्छन्ति । य पि, पहाराद, चत्तारोमे वण्णा - सत्तिया ब्राह्मणा वेस्सा मुद्दा, ते तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पव्वजित्वा जहन्ति पुरिमानि नाम गोत्तानि, ‘समणा सक्कपुत्तिया’ त्वेव सङ्ग गच्छन्ति, अय, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये चतुत्थो अञ्छरियो अम्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१५ “सेम्यथापि पहाराद या च लोके सबन्तियो महासमुद्द अप्पेन्ति या च अन्तलिक्खा धारा पपत्तन्ति न तेन महासमुद्दस्स ऊनत्त वा पूरत्त वा पञ्चामयत्ति एवमेव सो, पहाराद, बहू चे पि भिक्खू अनुपादिसेसाय निम्बानघातुया परिनिम्बामयन्ति, न तेन निम्बानघातुया ऊनत्त वा पूरत्त वा पञ्चामयत्ति । य पि पहाराद, बहू चे पि भिक्खू अनुपादिसेसाय निम्बानघातुया परिनिम्बामयन्ति, न तेन निम्बानघातुया ऊनत्त वा पूरत्त वा पञ्चामयत्ति अय, पहाराद, इमस्मि धम्मविनये पञ्चमो अञ्छरियो अम्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१६ “सेम्यथापि पहाराद महासमुद्दो एकरसो क्षोणरसो एवमेव सो पहाराद अय धम्मविनयो एकरसो विमुत्तिरसो । य पि पहाराद अय धम्मविनयो एकरसो विमुत्तिरसो अय पहाराद इमस्मि धम्मविनये छट्ठो अञ्छरियो अम्भुतो धम्मो य दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मि धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१७ “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो बहुरतनो अनेकरतनो, तत्रिमानि रतनानि, सेय्यथीद – मुत्ता मणि वेळुरियो^१ सङ्खो सिला पवाळं रजत जातरूपं लोहितको मसारगल्लं, एवमेव खो, पहाराद, अय धम्म-विनयो बहुरतनो अनेकरतनो । तत्रिमानि रतनानि, सेय्यथीदं – चत्तारो सतिपट्टाना, चत्तारो सम्मप्पधाना, चत्तारो इट्ठिपादा, पञ्चिन्द्रियानि, पञ्च वलानि, सत्त बोज्झङ्गा, अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो । य पि, पहाराद, अयं धम्मविनयो बहुरतनो अनेकरतनो; तत्रिमानि रतनानि, सेय्यथीद – चत्तारो सतिपट्टाना, चत्तारो सम्मप्पधाना, चत्तारो इट्ठिपादा, पञ्चिन्द्रियानि, पञ्च वलानि, सत्त बोज्झङ्गा, अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो, अय, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये सत्तमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति ।

१८ “सेय्यथापि, पहाराद, महासमुद्दो महत् भूतान आवासो, तत्रिमे भूता – तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा नागा गन्धब्बा, सन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा द्वियोजनसतिका पि अत्तभावा त्रियोजनसतिका पि अत्तभावा चतुयोजनसतिका पि अत्तभावा पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा, एवमेव खो, पहाराद, अय धम्मविनयो महत् भूतान आवासो, तत्रिमे भूता – सोतापन्नो सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो सकदागामी सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अनागामी अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अरहा अरहत्ताय पटिपन्नो । य पि, पहाराद, अयं धम्मविनयो महत् भूतान आवासो, तत्रिमे भूता – सोतापन्नो सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो सकदागामी सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अनागामी अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो अरहा अरहत्ताय पटिपन्नो, अय, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, यं दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ति । इमे खो, पहाराद, इमस्मिं धम्मविनये अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्खू इमस्मिं धम्मविनये अभिरमन्ती” ति ।

१० उपोसथसुत्तं

१ एक समय भगवा सावत्थियं विहरति पुब्बारामे मिगार मातुपासावे । तेन सो पन समयेन भगवा तदहपोसथे भिक्खुसङ्घपरिवृतो निसिन्नो होति । अथ सो आयस्मा भानन्दो अभिक्कन्ताय रत्तिया, निक्खन्ते पठमे यामे, उट्ठायासना एकस उत्तरासङ्गं करित्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्त एतदवोच - “अभिक्कन्ता भन्ते, रत्ति, निक्खन्तो पठमो यामो, चिरनिसिन्नो भिक्खुसङ्घो । उद्दिसतु, भन्ते, भगवा भिक्खून पातिमोक्ख” ति ।

२ एव वुत्ते भगवा तुण्ही अहोसि । दुतियं पि सो आयस्मा भानन्दो अभिक्कन्ताय रत्तिया निक्खन्ते मज्झिमे यामे, उट्ठायासना एकस उत्तरासङ्गं करित्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्त एतदवोच - “अभिक्कन्ता, भन्ते रत्ति, निक्खन्तो मज्झिमो यामो, चिर निसिन्नो भिक्खुसङ्घो । उद्दिसतु, भन्ते भगवा भिक्खून पातिमोक्ख” ति । दुतियं पि सो भगवा तुण्ही अहोसि । ततियं पि सो आयस्मा भानन्दो अभिक्कन्ताय रत्तिया निक्खन्ते पच्छिमे यामे, उट्ठस्ते अरणे, नन्दिमुखिया रत्तिया उट्ठायासना एकस उत्तरासङ्गं करित्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्त एतदवोच - “अभिक्कन्ता, भन्ते रत्ति, निक्खन्तो पच्छिमो यामो उट्ठस्त अरणं नन्दिमुखी रत्ति, चिरनिसिन्नो भिक्खुसङ्घो । उद्दिसतु, भन्ते, भगवा भिक्खून पातिमोक्ख” ति ।

“अपरिसुद्धा भानन्द, परिसा” ति ।

३ अथ सो आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स एतदहोसि - “क नु सो भगवा पुग्गल सन्धाय एवमाह - ‘अपरिसुद्धा भानन्द परिसा ति ? अथ सो आयस्मा महामोग्गल्लामो सन्धायन्त भिक्खुसङ्घं चेतसा चेतो परिण्व मनसाकासि । अहसा सो आयस्मा महामोग्गल्लानो त पुग्गल दुस्सील पापधम्म असुचि’ सङ्कस्सरसमाचार पटिच्छसकम्मन्त अस्समण समणपटिञ्जं अग्रहाचारिं अग्रहाचारिपटिञ्जं अन्तोपूर्तिं अथ स्सुत कसम्बुजात्त मज्जे भिक्खुसङ्घस्स निसिन्नं विस्वान’ उट्ठायासना येन सो पुग्गलो तेनुपसङ्गमि उपसङ्गमित्वा त पुग्गल एतदवोच - “उट्ठेहावुसो दिट्ठोसि भगवता । नत्थि ते भिक्खूहि सद्धिं सवासो’ ति ।

१ ङि - स्वा रो । २ प्रमुषि - सी स्वा रो । ३ विस्वा - स्वा रो ।

४ एवं वृत्ते सो पुग्गलो तुण्ही अहोसि । दुतिय पि खो आयस्मा महामोग्गल्लानो त पुग्गल एतदवोच - “उट्ठेहावुसो, दिट्ठोसि भगवता । नत्थि ते भिक्खूहि सद्धि संवासो” ति । दुतिय पि खो सो पुग्गलो तुण्ही अहोसि । ततियं पि खो आयस्मा महामोग्गल्लानो त पुग्गल एतदवोच - “उट्ठेहावुसो, दिट्ठोसि भगवता । नत्थि ते भिक्खूहि सद्धि संवासो” 5 ति । ततिय पि खो सो पुग्गलो तुण्ही अहोसि ।

५ अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो त पुग्गल बाहाय गहेत्वा बहिद्वारकोट्टका निक्खामेत्वा सूचिघटिक दत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त एतदवोच - “निक्खामितो सो, भन्ते, पुग्गलो मया । परिसुद्धा परिसा । उद्दिस्तु, भन्ते, भगवा भिक्खून पातिमोक्ख” 10 ति ।

“अच्छरिय, मोग्गल्लान, अब्भुत, मोग्गल्लान । याव बाहा गहणा पि नाम सो मोघपुरिसो आगमिस्सती” ति ।

६ अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - “तुम्हेव दानि, भिक्खवे, उपोसथ करेय्याथ, पातिमोक्ख उद्दिसेय्याथ । न दानाह, भिक्खवे, 15 अज्जतग्गे उपोसथ^१ करिस्सामि^२, पातिमोक्ख उद्दिसिस्सामि । अट्ठानमेत, भिक्खवे, अनवकासो य तथागतो अपरिसुद्धाय परिसाय पातिमोक्ख उद्दिसेय्य ।

७ “अट्ठिमे, भिक्खवे, महासमुद्दे अच्छरिया अब्भुता^३ धम्मा^४, ये दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति । कतमे अट्ठ ? महा- 20 समुद्दो, भिक्खवे, अनुपुब्बनिन्नो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपब्भारो, न आयतकेनेव पपातो । य पि, भिक्खवे, महासमुद्दो अनुपुब्बनिन्नो अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपब्भारो, न आयतकेनेव पपातो, अयं, भिक्खवे, महासमुद्दे पठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो, य दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति . पे० (यथा पुरिमे^३ तथा वित्थारेतब्बो) ।

८ “पुन च पर, भिक्खवे, महासमुद्दो महत् भूतान आवासो । तत्रिमे भूता - तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा नागा गन्धब्वा । 25 वसन्ति^५ महासमुद्दे योजनसत्तिका पि अत्तभावा पे० पञ्चयोजनसत्तिका पि अत्तभावा । यं पि, भिक्खवे, महासमुद्दो महत् भूतान

१-१ स्या०, रो० पोत्यक्केसु न दिस्सति । २ अब्भुतवम्मा - स्या० । ३ पुरिमेन - स्या० । ४ सन्ति - सी०, स्या०, रो० ।

आवासो, तत्रिमे भूता - तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा
नागा गन्धवा, वसन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा
पे० पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा अय, भिक्षवे, महा
समुद्दे अट्टमो अञ्छरियो अम्भुतो घम्मो, य दिस्वा दिस्वा असुरा
महासमुद्दे अभिरमन्ति । इमे सो, भिक्षवे, महासमुद्दे अट्ट अञ्छरिया
अम्भुता घम्मा, ये' दिस्वा दिस्वा असुरा महासमुद्दे अभिरमन्ति ।

६ "एवमेव' सो, भिक्षवे, अट्ट' इमस्मि घम्मविनये अञ्छ
रिया अम्भुता घम्मा, ये दिस्वा दिस्वा भिक्षू इमस्मि घम्मविनये अभि
रमन्ति । कतमे अट्ट ? सेय्यथापि, भिक्षवे महासमुद्दे अनुपुब्बनिष्ठो
अनुपुब्बपोणो अनुपुब्बपभारो, न आयतकेनेव पपासो, एवमेव सो,
भिक्षवे, इमस्मि घम्मविनये अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्ब
पटिपदा न आयतकेनेव अञ्जापटिवेधो । य पि, भिक्षवे, इमस्मि
घम्मविनये अनुपुब्बसिक्खा अनुपुब्बकिरिया अनुपुब्बपटिपदा, न आयत
केनेव अञ्जापटिवेधो, अय, भिक्षवे, इमस्मि घम्मविनये पठमो अञ्छ-
रियो अम्भुतो घम्मो, य दिस्वा दिस्वा भिक्षू इमस्मि घम्मविनये अभि
रमन्ति पे० । सेय्यथापि, भिक्षवे, महासमुद्दे महत्त भूतान
आवासो तत्रिमे भूता - तिमि तिमिङ्गलो तिमिरपिङ्गलो असुरा
नागा गन्धवा वसन्ति महासमुद्दे योजनसतिका पि अत्तभावा पे० ..
पञ्चयोजनसतिका पि अत्तभावा एवमेव सो, भिक्षवे अय घम्म
विनयो महत्त भूतान आवासो । तत्रिमे भूता - सोत्तापन्नो सोत्तापत्तिफल-
सञ्चिकिरियाय पटिपन्नो पे०.. अरुहा अरुहताय पटिपन्नो । यं
पि भिक्षवे अय घम्मविनयो महत्त भूतान आवासो तत्रिमे भूता -
सोत्तापन्नो सोत्तापत्तिफलसञ्चिकिरियाय पटिपन्नो पे० अरुहा अर
हताय पटिपन्नो, अय भिक्षवे इमस्मि घम्मविनये अट्टमो अञ्छरियो
अम्भुतो घम्मो य दिस्वा दिस्वा भिक्षू इमस्मि घम्मविनये अभिरमन्ति ।
इमे सो भिक्षवे इमस्मि घम्मविनये अट्ट अञ्छरिया अम्भुता
घम्मा ये दिस्वा दिस्वा भिक्षू इमस्मि घम्मविनये अभिरमन्ती
ति ।

महाबम्भो बुतियो ।

तस्सुद्धान^१

वेरञ्जो^२ सीहो^३ आजञ्जं^४, खलुङ्केन^५ मलानि च ।
दूतेय्य^६ द्वे^६ च वन्धना^७, पहारादो^८ उपोसथो ति ॥

—०—

३. गहपतिवग्गो

१. पठमउगसुत्तं

१ एकं समयं भगवा वेसालिय विहरति महावन कूटागार-
सालाय । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि . पे०.. एतदवोच —
“अट्ठहि, भिक्खवे, अच्छरियेहि अब्भुतेहि^६ धम्मेहि^६ समन्नागतं उगग ५
गहपतिं वेसालिक धारेया” ति । इदमवोच भगवा । इद वत्वान सुगतो
उट्ठायासना विहार पाविसि ।

२ अथ खो अञ्जतरो भिक्खु पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय येन उगगस्स गहपतिनो वेसालिकस्स निवेसन तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो उगगो गहपति 10
वेसालिको येन सो भिक्खु तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा त भिक्खु अभि-
वादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो उगग गहपतिं वेसालिकं
सो भिक्खु एतदवोच —

“अट्ठहि खो त्व, गहपति, अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि
समन्नागतो भगवता व्याकतो । कतमे ते, गहपति, अट्ठ अच्छरिया 15
अब्भुता धम्मा, येहि त्व समन्नागतो भगवता व्याकतो” ति ?

३ “न खो अह, भन्ते, जानामि — कतमेहि अट्ठहि अच्छरियेहि
अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो ति । अपि च, भन्ते, येमे
अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा सविज्जन्ति, ते^{१०} सुणाहि^{१०}, साधुकं मनसि
करोहि, भासिस्सामी” ति । “एवं, गहपती” ति खो सो भिक्खु उगगस्स 20
गहपतिनो वेसालिकस्स पच्चस्सोसि । उगगो गहपति वेसालिको एतद-
वोच — “यदाहं, भन्ते, भगवन्तं पठमं दूरतो व अद्दसं; सह दस्सनेनेव

१ तद्भुदान — सी०, रो० । २-२ वेरञ्ज० — सी०, स्या०, रो० । ३ आजञ्जा —
स्या० । ४ खलुङ्केन — सी०, खलुङ्गेन — स्या० । ५ दूता — स्या० । ६ दुवे — सी० ।
७ वन्धनन्ति — स्या०, वन्धन्ति — रो० । ८ पहाराद — स्या०, रो० । ९-९ अब्भुत-
धम्मेहि — स्या० । १०-१०. त सुणोहि — म० ।

मे, भन्ते, भगवतो धित्त पसीदि । अय स्रो मे, भन्ते, पठमो अञ्छरियो
अभुतो धम्मो सविज्जति ।

४ “सो स्रो अह, भन्ते, पसन्नचित्तो भगवन्त पयिरुपासि ।
तस्स मे भगवा अनुपुब्धि^१ कय^२ कयेसि, सेय्ययीद — दानकय सीसकय
सगगकय, कामान आदीनव ओकार सङ्कुलेस, नेक्खम्मो भानिसस पका
सेसि । यदा म भगवा अञ्जासि कल्लचित्त मुदुचित्त विनीवरणचित्त
उदग्गचित्त पसन्नचित्त, अय या बुद्धान सामुक्कसिका धम्मदेसना
त पकासेसि — दुक्ख समुदय निरोध मग । सेय्यथापि नाम सुद्ध^३ धत्थ^४
अपगतकाळक सम्मदेव रजनं पटिग्गप्हेय्य, एवमेव स्रो मे तस्मियेव
आसने विरज वीतमल धम्मचक्खु उदपाधि — ‘य किञ्चि समुदयधम्म,
सब्ब त निरोधधम्म’ ति । सो स्रो अह, भन्ते विट्ठभम्मो पत्तधम्मो
विदितधम्मो परियोगान्हधम्मो तिण्णविधिक्किञ्चो विगतकयङ्कयो वेसा
रज्जप्पत्तो अपरप्पञ्चयो सत्थुसामने तत्थेव बुद्ध च धम्म च सङ्ग च
सरण भगमासि ब्रह्मचरियपञ्चमानि च सिक्खापदानि समा
विमि^५ । अय स्रो मे, भन्ते, दुतियो अञ्छरियो अभुतो धम्मो
सविज्जति ।

५ “तस्स मय्ह, भन्ते, चतस्सो कोमारियो पजापतियो अहेसु ।
अथ स्वाह भन्ते येन ता पजापतियो तेनुपसङ्कमि उपसङ्कमित्वा ता
पजापतियो एतदवच^६ — ‘मया स्रो, भगिनियो ब्रह्मचरियपञ्चमानि
सिक्खापदानि समाविधानि^७ । या इच्छति सा इधेव^८ भोगे च^९ भुञ्जतु
पुञ्जानि च करोतु, सकानि वा व्यातिकुमानि गच्छतु । होति वा
पन पुरिसाधिप्पायो कस्स वो धम्मी’ ति ? एव वुत्ते सा भन्ते, जेट्ठा
पजापति म एतदवोच — ‘इत्थमामस्स म अय्यपुत्त पुरिसस्स वेही’ ति ।
अथ स्रो अह भन्ते त पुरिस पक्कोसापेत्वा वामेन हत्थेन पजापति
गहेत्वा दक्खिणेन हत्थेन भिक्कारं^{१०} गहेत्वा एस्स पुरिसस्स ओणोजेसि ।
कोमारि स्रो पनाह भन्ते दार परिच्चजन्तो नामिजानामि चित्तस्स
अञ्जयत्त । अय स्रो मे, भन्ते ततियो अञ्छरियो अभुतो धम्मो
सविज्जति ।

१-१ अनुपुब्धि — सी स्या रो । २-२ सुद्धधत्थ — स्या । ३ समाविधि —
स्या । ४ एतदवोच — सी स्या रो । ५ समाविधानि — सी० । ६-६ इमेव
भोगे — स्या । ७ भिक्कारं — सी ।

६ “सविज्जन्ति खो पन मे, भन्ते, कुले भोगा । ते च खो अप्पटिविभत्ता सीलवन्तेहि कल्याणधम्मोहि । अय खो मे, भन्ते, चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो सविज्जति ।

७ “य खो पनाह, भन्ते, भिक्खु पयिरुपासामि, सक्कच्चयेव पयिरुपासामि, नो असक्कच्चं । अय खो मे, भन्ते, पञ्चमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो सविज्जति ।

८. “सो चे, भन्ते, मे आयस्मा धम्मं देसेति, सक्कच्चयेव सुणोमि, नो असक्कच्च । नो चे मे सो^१ आयस्मा धम्मं देसेति, अहमस्स धम्मं देसेमि । अयं खो मे, भन्ते छट्ठो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो सविज्जति ।

९ “अनच्छरिय खो पन मं, भन्ते, देवता उपसङ्कमित्वा आरोचेन्ति — ‘स्वाक्खातो, गहपति, भगवता धम्मो’ ति । एव वुत्ते अह, भन्ते, ता देवता एव वदामि — ‘वदेय्याथ वा एव खो तुम्हे देवता नो वा वदेय्याथ, अथ खो स्वाक्खातो भगवता धम्मो’ ति । न खो पनाह, भन्ते, अभिजानामि ततोनिदान चित्तस्स उण्णति^२ — ‘म वा देवता उपसङ्कमन्ति, अहं वा देवताहि सद्धि^३ सल्लपामी’ ति । अयं खो मे, भन्ते, सत्तमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो सविज्जति ।

१० “यानिमानि, भन्ते, भगवता देसितानि पञ्चोरम्भागियानि सयोजनानि, नाह तेसं किञ्चि अत्तनि अप्पहीनं समनुपस्सामि । अय खो मे, भन्ते, अट्ठमो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो सविज्जति । इमे खो मे, भन्ते, अट्ठ अच्छरिया अब्भुता धम्मा सविज्जन्ति । न^४ च खो अहं जानामि — कतमेहि चाहं^५ अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो” ति ।

११ अथ खो सो भिक्खु उगस्स गहपतिनो वेसालिकस्स निवेसने पिण्डपात गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ खो सो भिक्खु पच्छा-भत्त पिण्डपातपटिक्कन्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्खु यावतको अहोसि उग्गेन गहपतिना वेसालिकेन सद्धि कथा-सल्लापो, त सच्च भगवतो आरोचेसि ।

१ स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २ उण्णन्ति — स्या०, उत्तति — रो० । ३ सी० पोत्यके नत्थि । ४ नो — सी० । ५ पह — सी०, पाह — रो० ।

१२ "साधु साधु, भिक्षु ! यथा त उगो गहपति वेसासिको सम्मा व्याकरमानो व्याकरेय्य", इमेहेव खो, भिक्षु, अट्ठहि अञ्छरियेहि अमुतेहि धम्मेहि समभागतो उगो गहपति वेसासिको मया व्याक्तो । इमेहि च पन, भिक्षु, अट्ठहि अञ्छरियेहि अमुतेहि धम्मेहि समभागत उग गहपति वेसासिक धारेही" ति ।

{ ———

२ कृतियउगसुत्त

१ एक समय भगवा वज्जीसु विहरति हत्थिगामे । तत्र खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि — "अट्ठहि, भिक्षवे, अञ्छरियेहि अमुतेहि धम्मेहि समभागत उग गहपति हत्थिगामक धारेया" ति । इदमवोन भगवा । इद वत्वान सुगतो उट्ठायासना मिहार पाविसि ।

२ अथ खो अञ्जतरो भिक्षु पुब्बण्हसमय निधासेत्वा पत्त वीवरमादाय येन उगस्स गहपतिनो हत्थिगामकस्स निवेसन तेनुप सक्कमि उपसक्कमित्वा पञ्चस्सो आसने निसीदि । अथ खो उगो गहपति हत्थिगामको येन सो भिक्षु तेनुपसक्कमि, उपसक्कमित्वा त भिक्षु अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो उग गहपति हत्थिगामक सो भिक्षु एतदवोच — "अट्ठहि खो त्व, गहपति, अञ्छरियेहि अमुतेहि धम्मेहि समभागतो भगवता व्याक्तो । कतमे ते, गहपति अट्ठ अञ्छरिया अमुता धम्मा, येहि त्व समभागतो भगवता व्याक्तो" ति ?

३ "न खो अह मन्ते, जानामि — कतमेहि अट्ठहि अञ्छरियेहि अमुतेहि धम्मेहि समभागतो भगवता व्याक्तो ति । अपि च मन्ते, ये मे अट्ठ अञ्छरिया अमुता धम्मा सविज्जन्ति, ते सुणाहि साधुक मनसि करोहि भासिस्सामी" ति । "एव, गहपती" ति खो सो भिक्षु उगस्स गहपतिनो हत्थिगामकस्स पञ्चस्सोसि । उगो गहपति हत्थिगामको एतदवोच — "यवाहं भस्से नागवने परिचरन्तो भगवन्त पठम दूरतो च अहस सह वस्सनेमेव म भन्ते भगवतो चित्त पसीदि, सुरामदो च पहीमि" । अथ खो मे भन्ते पठमो अञ्छरियो अमुतो धम्मो संविज्जति ।

१ व्याकरमानो व्याकरेय्य — सी रो । २ धारेया — सी स्वा रो । ३ त — म । ४ परिचरन्तो — सी । ५ पहीमि — स्वा ।

४. “सो खो अहं, भन्ते, पसन्नचित्तो भगवन्त पयिरुपासिं । तस्स मे भगवा अनुपुब्बिं कथं कथेसि, सेय्यथीद — दानकथं सीलकथं सग्गकथं, कामान आदीनव ओकार सङ्किलेस, नेक्खम्मे आनिसस पकासेसि । यदा म भगवा अञ्जासि कल्लचित्तं मुदुचित्तं विनीवरणचित्तं उदग्गचित्तं पसन्नचित्तं, अथ या बुद्धान सामुक्कसिका धम्मदेसना तं पकासेसि — दुक्खं समुदयं निरोधं मग्गं । सेय्यथापि नाम सुद्धं वत्थं अपगतकाळकं सम्मदेव रजनं पटिग्गणहेय्यं, एवमेव खो मे तस्मियेव आसने विरजं वीतमलं धम्मचक्खु उदपादि — ‘यं किञ्चिं समुदयधम्मं, सब्बं तं निरोधधम्मं’ ति । सो खो अहं, भन्ते, दिट्ठधम्मो पत्तधम्मो विदितधम्मो परियोगाब्धधम्मो तिण्णविचिकिच्छो विगतकथङ्कथो वेसारज्जपत्तो अपरप्पच्चयो सत्थुसासने तत्थेव बुद्धं च धम्मं च सङ्घं च सरणं अगमासि, ब्रह्मचरियपञ्चमानि च सिक्खापदानि समादियिं । अयं खो मे, भन्ते, दुतियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो सविज्जति ।

५ “तस्स मय्ह, भन्ते, चतस्सो कोमारियो पजापतियो अहेसु । अथ ख्वाह, भन्ते, येन ता पजापतियो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा ता पजापतियो एतदवच — ‘मया खो, भगिनियो, ब्रह्मचरियपञ्चमानि सिक्खापदानि समादिन्नानि । या इच्छति सा इधेव भोगे च भुञ्जतु पुञ्जानि च करोतु, सकानि वा जातिकुलानि गच्छतु । होति वा पन पुरिसाधिप्पायो, कस्स वो दम्मी’ ति ? एव वुत्ते सा, भन्ते, जेद्दा पजापतिं म एतदवोच — ‘इत्थन्नामस्स म, अय्यपुत्त, पुरिसस्स देही’ ति । अथ खो अहं, भन्ते, तं पुरिसं पक्कोसापेत्वा वामेन हत्थेन पजापतिं गहेत्वा दक्खिणेन हत्थेन भिद्धारं गहेत्वा तस्स पुरिसस्स ओणोजेसि । कोमारिं खो पनाह, भन्ते, दारं परिच्चजन्तो नाभिजानामि चित्तस्स अञ्जयत्तं । अयं खो मे, भन्ते, ततियो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो सविज्जति ।

६ “सविज्जन्ति खो पन मे, भन्ते, कुले भोगा । ते च खो अप्पटिविभत्ता सीलवन्तेहि कल्याणधम्मोहि । अयं खो मे, भन्ते, चतुत्थो अच्छरियो अब्भुतो धम्मो सविज्जति ।

७ “यं खो पनाह, भन्ते, भिक्खु पयिरुपासामि, सक्कच्चयेव पयिरुपासामि, नो असक्कच्च । सो चे मे^२ आयस्सा धम्मं देसेति;

सकञ्चयेव सुणामि, नो अमकञ्च । नो चे मे सो आयस्मा धम्म वेसेति, अहमस्स धम्म वेसेमि । अय सो मे, भन्ते, पञ्चमो अञ्छरियो अमृतो धम्मो सविज्जति ।

८ “अनञ्छरिय सो पन, भन्ते, सङ्खे निमन्तिते देवता उपसङ्क मित्वा आरोचेन्ति — ‘असुको’, गहपति, भिक्षु उभतोभागविमुत्तो असुको पञ्जाविमुत्तो असुको षायसम्भ्वी असुका दिट्ठिपत्तो असुको सद्दाविमुत्तो असुको धम्मानुसारी असुको सद्धानुसारी असुको सीलवा कल्याणधम्मो असुको दुस्सीलो पापधम्मो’ ति । सङ्खे सो पनाह, भन्ते, परिविसन्तो नाभिजानामि एव चित्त उप्पादेन्तो — ‘इमस्स वा षोक देमि इमस्स वा बहुक’ ति । अय स्वाह, भन्ते, समचित्तो व धेमि । अय सो मे, भन्ते, छट्ठो अञ्छरियो अमृतो धम्मो सविज्जति ।

९ “अनञ्छरिय सो पन म, भन्ते, देवता उपसङ्क मित्वा आरोचेन्ति — ‘स्वाक्खातो, गहपति भगवता धम्मो’ ति । एव वुत्ते अह, भन्ते, ता देवता एव वदेमि’ — ‘वदेम्याय वा एव सो तुम्हे देवता नो वा वदेम्याय, अय सो स्वाक्खातो भगवता धम्मो’ ति । न सो पनाह, भन्ते, अभिजानामि ततोनिदान चित्तस्स उण्णति — ‘म ता देवता उपसङ्क मन्ति, अह वा देवताहि सद्धि सत्त्वपामी’ ति । अय सो मे, भन्ते, सत्तमो अञ्छरियो अमृतो धम्मो सविज्जति ।

१० “सचे सो पनाह, भन्ते भगवतो पठमतर काल करेय्य अनञ्छरिय सो पनेत य म भगवा एव व्याकरेय्य — ‘नत्थि त सयोजन येन सयुत्तो उगो गहपति हत्थिगामको पुन इम लोक् आगच्छेम्या ति । अय सो मे, भन्ते अट्ठमो अञ्छरियो अमृतो धम्मो सविज्जति । इमे सो मे’ भन्ते अट्ठ अञ्छरिया अमृता धम्मा सविज्जन्ति । न व सो अह जानामि — नतमेहि स्वाह अट्ठहि अञ्छरियेहि अमृतेहि धम्मेहि

२१ “अय सो सो भिक्षु उगस्स गहपतिनो हत्थिगामकस्स निवेसने पिण्डपात गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अय सो सो भिक्षु पञ्चाभस पिण्डपातपट्टिकन्तो येन भगवा सेनुपसङ्कमि उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवावेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो सो सो

भिक्षु यावतको अहोसि उग्गेन गहपतिना हत्थिगामकेन सद्धि कथा-
सल्लापो, त सब्बं भगवतो आरोचेसि ।

१२. “साधु साधु, भिक्षु । यथा त उग्गे गहपति हत्थिगामको
सम्मा व्याकरमानो व्याकरेय्य, इमेहेव खो भिक्षु, अट्ठहि अच्छरियेहि
अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो उग्गे गहपति हत्थिगामको मया व्याकतो । 5
इमेहि च पन, भिक्षु, अट्ठहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागत
उग्गं गहपति हत्थिगामकं धारेही” ति ।

३. पठमहत्थकमुत्तं

१. एकं समयं भगवा आळविय विहरति अग्गाळवे चेत्तिये ।
तत्र खो भगवा भिक्षु आमन्तेसि — “सत्तहि, भिक्खवे, अच्छरियेहि
अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागत हत्थक आळवक धारेथ । कतमेहि सत्तहि ? 10
सद्धो हि, भिक्खवे, हत्थको आळवको, सीलवा, भिक्खवे, हत्थको
आळवको, हिरीमा, भिक्खवे, हत्थको आळवको, ओत्तप्पी^१, भिक्खवे,
हत्थको आळवको, बहुस्सुतो, भिक्खवे, हत्थको आळवको, चागवा,
भिक्खवे, हत्थको आळवको, पञ्जवा, भिक्खवे, हत्थको आळवको —
इमेहि खो, भिक्खवे, सत्तहि अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि समन्नागत 15
हत्थक आळवक धारेथा” ति ।

२ इदमवोच भगवा । इदं वत्वान सुगतो उट्ठायासना विहार
पाविसि । अथ खो अञ्जतरो भिक्षु पुव्वण्हसमय निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय येन हत्थकस्स आळवकस्स निवेसन तेनुपसङ्गमि, उप-
सङ्गमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । अथ खो हत्थको आळवको
येन सो भिक्षु तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा त भिक्षु अभिवादेत्वा
एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्न खो हत्थक आळवक सो भिक्षु
एतदवोच —

३ “सत्तहि खो त्व, आवुसो, अच्छरियेहि अब्भुतेहि धम्मेहि
समन्नागतो भगवता व्याकतो । कतमेहि सत्तहि ? ‘सद्धो, भिक्खवे,
हत्थको आळवको, सीलवा पे० हिरीमा ओत्तप्पी . बहुस्सुतो
चागवा .. पञ्जवा, भिक्खवे, हत्थको आळवको’ ति । इमेहि खो

त्व, आबुसो, सत्तहि अच्चरियेहि अम्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो' ति ।

“कच्चित्थ, मन्ते, न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो” ति ?

“न हेत्थ, आबुसो कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो” ति ।

5 “साधु, मन्ते यदेत्थ न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो” ति ।

४ अथ सो सो भिक्खु हत्थकस्स आळवकस्स निवेसने पिण्डपात गहेत्वा उट्ठायासना पक्कामि । अथ सो सो भिक्खु पच्छामत्त पिण्डपातपटिककन्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो सो सो भिक्खु

10 भगवन्त एतदवोच —

५ “इधाह, मन्ते, पुब्बप्फुसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमावाप येन हत्थकस्स आळवकस्स निवेसन तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा पठ्जत्ते आसने निसीदि । अथ सो, मन्ते, हत्थको आळवको येनाह तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न

15 सो अह, मन्ते हत्थक आळवक एतदवोच — ‘सत्तहि सो त्व, आबुसो, अच्चरियेहि अम्भुतेहि धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो । कतमेहि सत्तहि ? सखो भिक्खवे हत्थको आळवको, सीसवा पे० हिरीमा

ओत्तप्पी बहुस्सुतो चागवा पठ्जवा भिक्खवे, हत्थको आळवको ति । इमेहि सो त्व, आबुसो, सत्तहि अच्चरियेहि अम्भुतेहि

20 धम्मेहि समन्नागतो भगवता व्याकतो’ ति ।

६ “एव युत्ते मन्ते हत्थको म एतदवोच — ‘कच्चित्थ, मन्ते, न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो’ ति ?

‘न हेत्थ आबुसो, कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो’ ति ।

‘साधु, मन्ते, यदेत्थ न कोचि गिही अहोसि ओदातवसनो’ ति ।

25 ७ “साधु साधु भिक्खु । अप्पिच्छो सो भिक्खु कुलपुत्तो । सन्तेयेव अत्तनि कुसलधम्मे” न इच्छति परेहि आयामाने । तेन हि त्व भिक्खु इमिना पि अट्ठमेन अच्चरियेन अम्भुतेन धम्मेन समन्नागतं हत्थक आळवक धारेहि यदिव अप्पिच्छताया ति ।

४. द्वितीयहृत्यकसुत्तं

१ एक समय भगवा आळविय विहरति अग्गाळवे चेतिये ।
अथ खो हृत्यको आळवको पञ्चमत्तेहि उपासकसत्तेहि परिवुतो येन
भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त
निसीदि । एकमन्तं निसिन्न खो हृत्यक आळवक भगवा एतदवोच —

२ “महती खो त्याय, हृत्यक, परिसा । कथ पन त्व, हृत्यक, 5
इमं महतिं परिस सङ्गण्हासी” ति ?

“यानिमानि, भन्ते, भगवता देसितानि चत्तारि सङ्गहवत्थूनि,
तेहाह' इम महतिं परिस सङ्गण्हामि । अह, भन्ते, य जानामि — ‘अय
दानेन सङ्गहेतब्बो’ ति, त दानेन सङ्गण्हामि, य जानामि — ‘अय
पेय्यवज्जेन' सङ्गहेतब्बो’ ति, त पेय्यवज्जेन सङ्गण्हामि, यं जानामि — 10
‘अय अत्थचरियाय सङ्गहेतब्बो’ ति, त अत्थचरियाय सङ्गण्हामि, यं
जानामि — ‘अय समानत्तताय सङ्गहेतब्बो’ ति, त समानत्तताय सङ्ग-
ण्हामि । सविज्जन्ति' खो पन मे, भन्ते, कुले भोगा । दलिद्दस्स खो
नो तथा सोतब्ब मञ्जन्ती” ति ।

३ “साधु साधु, हृत्यक । योनि खो त्याय, हृत्यक, महतिं परिस 15
सङ्गहेतु । ये हि केचि, हृत्यक, अतीतमद्धान महतिं परिस सङ्गहेसु,
सब्बे ते इमेहेव चतूहि सङ्गहवत्थूहि महतिं परिस सङ्गहेसु । ये पि हि
केचि, हृत्यक, अनागतमद्धान महतिं परिस सङ्गण्हिस्सन्ति, सब्बे ते इमे-
हेव चतूहि सङ्गहवत्थूहि महतिं परिस सङ्गण्हिस्सन्ति । ये पि हि केचि,
हृत्यक, एतरहि महतिं परिस सङ्गण्हन्ति, सब्बे ते इमेहेव चतूहि सङ्गह- 20
वत्थूहि महतिं परिस सङ्गण्हन्ती” ति ।

४ अथ खो हृत्यको आळवको भगवता धम्मिया कथाय सन्द-
स्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहसितो उट्ठायासना भगवन्त अभि-
वादेत्वा पदक्खिण कत्वा पक्कामि । अथ खो भगवा अचिरपवकन्ते
हृत्यके आळवके भिक्खू आमन्तेसि — “अट्ठहि, भिक्खवे, अच्छरियेहि 25
अवभुतेहि धम्मेहि समन्नागत हृत्यक आळवक धारेथ । कतमेहि अट्ठहि ?
सद्धो, भिक्खवे, हृत्यको आळवको, सीलवा, भिक्खवे . पे० ..
हिरीमा ओत्तप्पी बहुस्सुतो चागवा पञ्जवा, भिक्खवे,

हृत्पको आळवको, अपिच्छो, भिक्षवे, हृत्पको आळवको । इमहि
 सो भिक्षवे, अट्टहि अच्छरियेहि अट्टमुतेहि धम्मेहि समन्नागत हृत्पको
 आळवको धारेया” ति ।

५ महानामसुत्त

१ एक समय भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मि
 ५ निगोधारामे । अथ सो महानामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
 उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभियादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्तं
 निसिन्नो सो महानामो सक्को भगवन्त एतदवोच —

२ “किंतावता नु सो, भन्ते उपासको होती” ति ?

“यतो सो, महानाम, बुद्धं सरणं गतो होति, धम्मं सरणं गतो
 १० होति, सङ्गं सरणं गतो होति, एतावता सो, महानाम, उपासको
 होती” ति ।

३ “किंतावता पन, भन्ते, उपासको सीलवा होती” ति ?

“यतो सो महानाम, उपासको पाणातिपाता पटिविरतो होति
 अविसादाना पटिविरतो होति कामेसुमिच्छाधारा पटिविरतो होति
 १५ मुसावादा पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्जपमावट्टाना पटिविरतो होति,
 एतावता सो महानाम, उपासको सीलवा होती” ति ।

४ “किंतावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो
 होति नो परहिताय” ति ?

“यतो सो महानाम, उपासको अत्तना व’ सद्धासम्पन्नो होति
 २० नो परं सद्धासम्पदाय समादपेति अत्तना व सीलसम्पन्नो होति, नो परं
 सीलसम्पदाय समादपेति अत्तना व चागसम्पन्नो होति नो परं चाग
 सम्पदाय समादपेति अत्तना व भिक्षूनं दस्सनकामो होति, नो परं
 भिक्षूनं दस्सने समादपेति अत्तना व सद्धम्मं सोत्तुकामो होति नो परं
 सद्धम्मस्सवने समादपेति अत्तना व सुत्तानं धम्मानं धारणजातिको
 २५ होति नो परं धम्मधारणाय समादपेति अत्तना व सुत्तार्थं धम्मानं
 अत्थूपपरिक्खिता” होति नो परं अत्थूपपरिक्खिताय समादपेति अत्तना व

१-१ अत्तना - सी रो अत्तना ५ - स्या । २ सद्धम्मसवने - सी सद्धम्म
 सवने - रो । ३ धारणजातिको - स्या रो । ४ सुत्तार्थं - सी रो सोत्तुर्त्थं
 मत्ति । ५ अत्थूपपरिक्खिता - सी अत्थूपपरिक्खिता - स्या अत्थूपपरिक्खिता - रो ।

अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, नो परं धम्मानुधम्मप्पटिपत्तिया समादपेति । एत्तावता खो, महानाम, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया” ति ।

५ “कित्तावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा” ति ?

“यतो खो, महानाम, उपासको अत्तना च सद्धासम्पन्नो होति, पर च सद्धासम्पदाय समादपेति, अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, परं च सीलसम्पदाय समादपेति, अत्तना च चागसम्पन्नो होति, पर च चागसम्पदाय समादपेति, अत्तना च भिक्खून दस्सनकामो होति, पर च भिक्खून दस्सने समादपेति, अत्तना च सद्धम्म सोतुकामो होति, पर च सद्धम्मस्सवने समादपेति, अत्तना च सुतान धम्मान धारणजातिको होति, पर च धम्मधारणाय समादपेति, अत्तना च सुतान धम्मान अत्थूपपरिक्खिता होति, पर च अत्थूपपरिक्खाय समादपेति, अत्तना च अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, पर च धम्मानुधम्मप्पटिपत्तिया समादपेति । एत्तावता खो, महानाम, उपासको अत्तहिताय च पटिपन्नो होति परहिताय चा” ति ।

६. जीवकसुत्तं

१ एक समय भगवा राजगहे विहरति जीवकम्बवने । अथ खो जीवको कोमारभच्चो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो जीवको कोमारभच्चो भगवन्त एतदवोच —

२ “कित्तावता नु खो, भन्ते, उपासको होती” ति ?

“यतो खो, जीवक, बुद्ध सरण गतो होति, धम्म सरण गतो होति, सद्ध सरण गतो होति, एत्तावता खो जीवक, उपासको होती” ति ।

३ “कित्तावता पन, भन्ते, उपासको सीलवा होती” ति ?

“यतो खो, जीवक, उपासको पाणातिपाता पटिविरतो होति

पे० सुरामेरयमज्जपमाद्वुद्वाना पटिविरतो होति, एत्तावता खो, जीवक, उपासको सीलवा होती” ति ।

४ “कित्तावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया” ति ?

“यतो खो, जीवक, उपासको अत्तना व सद्धासम्पन्नो होति, ना पर सद्धासम्पदाय समादपेति पे० अत्तना व अत्थमञ्ज्जाय धम्म मञ्ज्जाय धम्मानुधम्मपटिपन्नो होति, नो पर धम्मानुधम्मपटित्तिया समादपेति । एत्तायता खो, जीवक, उपासको अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताया” ति ।

५ “कितावता पन, भन्ते, उपासको अत्तहिताय व पटिपन्नो होति परहिताय चा” ति ?

“यतो खो जीवक, उपासको अत्तना व सद्धासम्पन्नो होति, पर च सद्धासम्पदाय समादपेति, अत्तना व सीलसम्पन्नो होति, पर च सीलसम्पदाय समादपेति, अत्तना व चागसम्पन्नो होति पर च चाग सम्पदाय समादपेति अत्तना व भिक्खून दस्सनकामो होति, पर च भिक्खून दस्सने समादपेति, अत्तना व सद्धम्म सोत्तुकामो होति, पर च सद्धम्मस्सवने समादपेति अत्तना व सुतान धम्मान धारणजातिको होति, पर च धम्मधारणाय समादपेति, अत्तना व सुतान धम्मान अत्थूप परिक्षिता होति पर च अत्थूपपरिक्षाय समादपेति अत्तना व अत्थ मञ्ज्जाय धम्ममञ्ज्जाय धम्मानुधम्मपटिपन्नो होति, पर च धम्मानु धम्मपटिपत्तिया समादपेति । एतावता खो, जीवक, उपासको अत्त हिताय व पटिपन्नो होति परहिताय चा” ति ।

७ पठमवलसुत्त

१ “अट्ठिमानि भिक्खवे, वलानि । कतमांन अट्ठ ? रुण्ण यला’ भिक्खवे दारका, कोधवला’ मात्तुगामा’, आवुधवला घोरा, इस्सरियवला राजानो, उज्जत्तियला वाला, निज्जत्तियला पण्डिता, पटिसद्धानवला बहुसुता, तन्तिवला समणब्राह्मणा — इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ वलानो’ ति ।

८ दुत्तियवलसुत्त

१ अय खो आयस्मा साग्गिपुत्तो येन भगवा सेनुपसङ्गमि,
२३ उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभियादेव्या एममन्त मिसीदि । एममन्त निमिधं

ने आयस्मन्तं सारिपुत्त भगवा एतदवोच - “कति नु खो, सारिपुत्त, खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समन्नागतो खीणासवो भिक्खु आसवान खय पटिजानाति - ‘खीणा मे आसवा’” ति ?

“अट्ठ, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बलानि, येहि बलेहि समन्नागतो खीणासवो भिक्खु आसवान खय पटिजानाति - ‘खीणा मे आसवा’ 5 ति । कतमानि अट्ठ ? इध, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अनिच्चतो सब्बे सङ्खारा यथाभूत सम्मप्पञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति । य पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अनिच्चतो सब्बे सङ्खारा यथाभूत सम्मप्पञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति, इद पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बल होति, यं बल आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवान खय पटिजानाति - ‘खीणा मे 10 आसवा’ ति ।

२ “पुन च पर, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा कामा यथाभूत सम्मप्पञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति । य पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो अङ्गारकासूपमा कामा यथाभूत सम्मप्पञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति, इद पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बल होति, य बल आगम्म 15 खीणासवो भिक्खु आसवान खय पटिजानाति - ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

३ “पुन च पर, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो विवेकनिन्न चित्त होति विवेकपोण विवेकपब्भार विवेकट्ठ नेक्खम्माभिरत व्यन्तिभूत सब्बसो आसवट्ठानियेहि धम्महेहि । य पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो विवेकनिन्न चित्त होति विवेकपोण विवेकपब्भार विवेकट्ठ नेक्खम्माभिरतं 20 व्यन्तिभूत सब्बसो आसवट्ठानियेहि धम्महेहि, इद पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बल होति, य बल आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवान खय पटिजानाति - ‘खीणा मे आसवा’ ति ।

४ “पुन च पर, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो सत्तिपट्ठाना भाविता होन्ति सुभाविता । य पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो सत्तिपट्ठाना भाविता होन्ति सुभाविता, इद पि, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो बल होति, य बल आगम्म खीणासवो भिक्खु आसवान खय पटिजानाति - ‘खीणा मे आसवा’ ति । 25

५ “पुन च पर, भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो चत्तारो इद्धिपादा भाविता होन्ति सुभाविता पे० पञ्चिन्द्रियाणि भावितानि होन्ति 3 सुभावितानि ... पे०... सत्त बोज्झङ्गा भाविता होन्ति सुभाविता ... पे०...

अरियो अट्टङ्गिको मग्गो भावितो होति सुभावितो । य पि, भन्ते, स्त्रीणासवस्स भिक्खुनो अरियो अट्टङ्गिको मग्गो भावितो होति सुभावितो, इद पि, भन्ते स्त्रीणासवस्स भिक्खुनो वल होति, य वल आगम्म स्त्रीणासवो भिक्खु आसवान खय पटिजानाति - 'स्त्रीणा मे आसवा' ति ।

५ ६ "इमानि खो, भन्ते, अट्ट स्त्रीणासवस्स भिक्खुनो बसानि, येहि वलेहि समन्नागतो स्त्रीणासवो भिक्खु आसवान खय पटिजानाति - 'स्त्रीणा मे आसवा' ' ति ।

६ अक्खणसुत्त

१ "खणकिच्चो लोको, खणकिच्चो लोको' ति, भिक्खवे, अस्सुतथा पुण्ड्रज्जतो भासति नो च लो लो जानाति खण वा अक्खण
१० वा । अट्टिमे भिक्खवे अक्खणा असमया ब्रह्मचरियवासाय । कतमे अट्ट ? इध भिक्खवे तथागतो च लोके उप्पन्नो होति अरहं सम्मा सम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकयिदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारपि मत्था देवमनुस्सान युद्धो भगवा धम्मो च देसियति आपसमिको परिनिब्बानियो' सम्मोघगामी गुगतप्पवेदितो अय च पुग्गसो निरय
१५ उपपन्ना होति । अय भिन्नये पठमो अक्खणा असमयो ब्रह्मचरिय वासाय ।

२ "पुन च पर भिक्खवे तथागतो च लोके उप्पन्ना होति

५० मत्था दयमनुस्सान युद्धो भगवा धम्मो च देसियति ओप समिपं परिनिब्बानियो सम्मोघगामी गुगतप्पवेदितो, अयं च पुग्गसो
२० तिरच्छानयोनि उपपन्ना हाति ... ५०.. दुत्तियो अक्खणा असमया ब्रह्मचरियवासाय ।

३ "पुन च पर भिक्खवे पे० .. अय च पुग्गसो पत्तिविसय उगग्नो हाति पे० .. तत्तियो अक्खणो अगमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

४ "पुन च पर भिक्खवे पे०.. अय च पुग्गसो अज्जतरे
२५ दीपापुन न्यनिदायं उपपन्नो होति ५० पत्तियो अक्खणो अगमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

५ “पुन च पर, भिक्खवे पे० अय च पुग्गलो पच्चन्तिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो^१ च होति^२ अविज्जातारेसु मिलक्खेमु^३, यत्थ नत्थि गति भिक्खूनं भिक्खुनीन उपासकान उपासिकान पे० . पच्चमो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

६ “पुन च पर, भिक्खवे पे० अय च पुग्गलो मज्झिमेसु 5 जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति मिच्छादिट्ठिको विपरीतदस्सनो— ‘नत्थि दिन्न, नत्थि यिट्ठ, नत्थि हुत, नत्थि सुकतदुक्कटान^३ कम्मानं फल विपाको, नत्थि अय लोको, नत्थि परो लोको, नत्थि माता, नत्थि पिता, नत्थि सत्ता ओपपातिका, नत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मग्गता सम्मापटिपन्ना ये इम च लोक पर च लोक सय अभिज्जा सच्चिक्कत्वा 10 पवेदेन्ती’ ति पे० छट्ठो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

७ “पुन च पर, भिक्खवे पे०. अय च पुग्गलो मज्झिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति दुप्पज्जो जळो एळमूगो अप्पटिबलो^४ सुभासितदुब्भासितस्स अत्यमज्जातु । अय, भिक्खवे, सत्तमो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

८ “पुन च पर, भिक्खवे, तथागतो च लोके अनुप्पन्नो होति 15 अरह सम्मासम्बुद्धो पे० सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा, धम्मो च न देसियति ओपसमिको परिनिब्बानिको सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो, अय च पुग्गलो मज्झिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति पज्जवा अजळो अनेळमूगो पटिबलो सुभासितदुब्भासितस्स अत्यमज्जातु । 20 अय, भिक्खवे, अट्ठमो अक्खणो असमयो ब्रह्मचरियवासाय ।

“इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ अक्खणा असमया ब्रह्मचरियवासाय ।

९ “एको व खो, भिक्खवे, खणो च समयो च ब्रह्मचरियवासाय । कतमो एको ? इध, भिक्खवे, तथागतो च लोके उप्पन्नो होति अरह सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो 2 पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा, धम्मो च देसियति ओपसमिको परिनिब्बानिको सम्बोधगामी सुगतप्पवेदितो, अयं च पुग्गलो मज्झिमेसु जनपदेसु पच्चाजातो होति, सो च होति पज्जवा अजळो अनेळमूगो पटिबलो सुभासितदुब्भासितस्स अत्यमज्जातु । अय, भिक्खवे, एको व खणो च समयो च ब्रह्मचरियवासाया ति ।

१-१ सी०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २ मिलक्खसु - स्या० । ३ सुकटदुक्कटान - सी०, रो० । ४ न पटिबलो - सी०, स्या०, रो० ।

वूपसमा अज्झत्त सम्पसादन चेतसो एकोविभाष अवितक्क अविचार
समाधिज पीतिसुख दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

६ "यतो खो त्व, अनुरुद्ध, इमे अट्ठ महापुरिसवितक्के वितक्के-
स्ससि, ततो त्व, अनुरुद्ध, यावदेव आकङ्खिस्ससि, पीतिया च विराया
५ उपेक्खको च विहरिस्ससि सतो च सम्पजानो सुख च कायेन पटि
सवेदिस्ससि' य स अरिया आचिक्खन्ति - 'उपेक्खको सतिमा सुखविहारी'
ति ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

७ "यतो खो त्व, अनुरुद्ध, इमे अट्ठ महापुरिसवितक्के वित-
क्केस्ससि ततो त्व, अनुरुद्ध, यावदेव आकङ्खिस्ससि, सुखस्स च पहाना
१० वुक्खस्स च पहाना पुब्बेय सोमनस्सदोमनस्सान अत्थङ्गमा अवुक्खमसुख
उपेक्खासत्तिपारिसुद्धि चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरिस्ससि ।

८ "यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के
वितक्केस्ससि, इमेस च चतुप्प ज्ञानान आभिचेतसिकान दिट्ठघम्मसुख
विहारान निकामलामी भविस्ससि अकिच्छलामी अकसिरलामी, ततो
१५ तुय्हं, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा नाना
रत्तान दुस्सान दुस्सकरण्हको पूरो', एवमेव ते पंसुफूलचीवर' खायिस्सति
सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय ओक्कमनाय
निम्बानस्स ।

९ "यतो खो त्व, अनुरुद्ध इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के
२० वितक्केस्ससि इमेस च चतुप्प ज्ञानान आभिचेतसिकानं' दिट्ठघम्मसुख
विहारान निवामलामी भविस्ससि अकिच्छलामी अकसिरलामी, ततो
तुय्हं अनुरुद्ध सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा सालीन
ओदनो विचित्ताल्लको' अनेकसूपो अनेकव्यञ्जनो एवमेव ते पिण्डिया
लोपभोजनं' खायिस्सति सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासु-
२५ विहाराय ओक्कमनाय निम्बानस्स ।

१० "यतो खो त्व, अनुरुद्ध इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के
वितक्केस्समि, इमेस च चतुप्प ज्ञानान आभिचेतसियानं दिट्ठघम्मसुख
विहारान निवामलामी भविस्समि अकिच्छलामी अकसिरलामी, ततो
तुय्हं अनुरुद्ध सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा कूटागार

१ रतिमंवेदोपनि - प्या । २ पूरो घरल - नी । ३ पंसुफूलचीवरल - बी ।

४ अविचरनिचरल - री० । ५ विचित्तवानको - नी । ६ पिण्डियालीन भोजनल - नी ।

उल्लित्तावलित्त निवात फुसितग्गळ पिहितवातपान, एवमेव ते रुक्ख-
मूलसेनासन^१ खायिस्सति सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासु-
विहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

११ “यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के
वितक्केस्ससि, इमेस च चतुन्न ज्ञानान आभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुख- 5
विहारान निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो
तुय्ह, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम, गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा पल्लङ्को
गोनकत्थतो पटिकत्थतो पटलिकत्थतो कदलिमिगपवरपच्चत्थरणो
सउत्तरच्छदो उभतोलोहितकूपधानो, एवमेव ते तिणसन्थारकसयनासन^२
खायिस्सति सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय फासुविहाराय 10
ओक्कमनाय निब्बानस्स ।

१२ “यतो खो त्वं, अनुरुद्ध, इमे च अट्ठ महापुरिसवितक्के
वितक्केस्ससि, इमेस च चतुन्न ज्ञानान आभिचेतसिकान दिट्ठधम्मसुख-
विहारान निकामलाभी भविस्ससि अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, ततो
तुय्ह, अनुरुद्ध, सेय्यथापि नाम गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा नाना- 15
भेसज्जानि, सेय्यथीद – सप्पि नवनीत तेल मधु फाणित, एवमेव ते
पूतिमुत्तभेसज्जं^३ खायिस्सति सन्तुट्ठस्स विहरतो रतिया अपरितस्साय
फासुविहाराय ओक्कमनाय निब्बानस्स । तेन हि त्वं, अनुरुद्ध, आयत्तिक
पि वस्सावास इधेव चेतीसु पाचीनवसदाये विहरेय्यासी” ति । “एव,
भन्ते” ति खो आयस्मा अनुरुद्धो भगवतो पच्चस्सोसि । 20

१३ अथ खो भगवा आयस्मन्त अनुरुद्ध इमिना ओवादेन
ओवदित्वा – सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिज्जित वा बाह पसा-
रेय्य, पसारित वा बाह सम्मिज्जेय्य, एवमेव – चेतीसु पाचीनवसदाये
अन्तरहितो भग्गेसु सुसुमारगिरे भेसकळावने मिगदाये पातुरहोसी
ति । निसीदि भगवा पज्जत्ते आसने । निसज्ज खो भगवा भिक्खू 25
आमन्तेसि – “अट्ठ खो”, भिक्खवे, महापुरिसवितक्के देसेस्सामि, त
सुणाथ पे० कतमे च, भिक्खवे, अट्ठ महापुरिसवितक्का ? अप्पि-
च्छस्साय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो महिच्छस्स, सन्तुट्ठस्साय,
भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो असन्तुट्ठस्स, पविवित्तस्साय, भिक्खवे,

१ रुक्खमूल सेनासनान – सी०, रुक्खमूलसेनासनान – रो० । २ तिणसन्थारको
सयनासनान – सी०, तिणसन्थारक० – स्या०, रो० । ३ पूतिमुत्त भेसज्जान – सी० । ४ वो –
सी०, स्या०, रो० ।

धम्मो नाय धम्मो सङ्गणिकारामस्स, आरद्धविरियस्साय, भिक्खवे,
 धम्मो, नाय धम्मो कुसीतस्स, उपट्ठितस्सतिस्साय, भिक्खवे, धम्मो,
 नाय धम्मो मुट्ठस्सतिस्स समाहितस्साय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो
 असमाहितस्स पञ्चावतो अय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो पुप्प
 5 ठ्ठास्स, निप्पपञ्चारामस्साय, भिक्खवे, धम्मो निप्पपञ्चरतिनो, नाय
 धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो ।

१४ “अपिच्छस्साय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो महिच्छस्सा
 ति, इति सो पनेत्त वुत्त, किञ्चेत्त पटिच्च वुत्त ? इध, भिक्खवे,
 भिक्खु अपिच्छो समानो ‘अपिच्छा ति म जानेय्यु’ ति न इच्छति,
 10 सन्तुट्ठो समानो ‘सन्तुट्ठो ति म जानेय्यु’ ति न इच्छति, पविवित्तो
 समानो ‘पविवित्तो ति म जानेय्यु’ ति न इच्छति, आरद्धविरियो समानो
 ‘आरद्धविरियो ति म जानेय्यु’ ति न इच्छति, उपट्ठितस्सति समानो
 ‘उपट्ठितस्सती ति म जानेय्यु’ ति न इच्छति, समाहितो समानो ‘समाहितो
 ति म जानेय्यु’ ति न इच्छति, पञ्चावा समानो ‘पञ्चावा ति म जानेय्यु’
 15 ति न इच्छति, निप्पपञ्चारामो समानो ‘निप्पपञ्चारामो ति म
 जानेय्यु’ ति न इच्छति । ‘अपिच्छस्साय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो
 महिच्छस्सा’ ति इति यं त वुत्त इदमेत्त पटिच्च वुत्त ।

१५ “सन्तुट्ठस्साय भिक्खवे धम्मो, नाय धम्मो असन्तुट्ठस्सा
 ति इति सो पनेत्त वुत्त किञ्चेत्त पटिच्च वुत्त ? इध, भिक्खवे,
 20 भिक्खु सन्तुट्ठो होति इत्तरीत्तरचीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पञ्चय
 भेसज्जपरिक्खारेण । ‘सन्तुट्ठस्साय भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो असन्तु
 ट्ठस्सा’ ति इति यं त वुत्त इदमेत्त पटिच्च वुत्त ।

१६ “पविवित्तस्साय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो सङ्गणिका
 रामस्स’ ति इति सो पनेत्त वुत्त किञ्चेत्त पटिच्च वुत्त ? इध,
 25 भिक्खवे भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो भवन्ति उपसङ्गमितारो भिक्खू
 भिक्खुनियो उपासका उपासिकायो राजानो राजमहामत्ता तित्थिया
 तित्थियसावका । तत्र भिक्खु विवेकनिग्गेण चित्तेण विवेकपोणेण विवेक-
 पञ्चारेण विवेकट्ठेण’ नेक्खम्मामिरत्तेम अञ्जदत्थु उय्योजनिकपटिसयुत्त
 येव कथं कत्ता होति । ‘पविवित्तस्साय, भिक्खवे, धम्मो नाय धम्मो
 30 सङ्गणिकारामस्सा’ ति, इति यं त वुत्त इदमेत्त पटिच्च वुत्त ।

१७ “आरद्धविरियस्साय, भिक्खवे, धम्मो, नायं धम्मो कुसीतस्सा’ ति, इति खो पनेत वुत्त, किञ्चेत पटिच्च वुत्त ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलान धम्मान पहानाय कुसलान धम्मान उपसम्पदाय थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु । ‘आरद्धविरियस्साय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो 5 कुसीतस्सा’ ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

१८ “उपट्ठितस्सतिस्साय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो मुट्ठस्सतिस्सा’ ति, इति खो पनेत वुत्त, किञ्चेत पटिच्च वुत्त ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सतिमा होति परमेन सतिनेपक्केन समन्नागतो, चिर- 10 क्त पि चिरभासित पि सरिता अनुस्सरिता । ‘उपट्ठितस्सतिस्साय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो, मुट्ठस्सतिस्सा’ ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

१९ “समाहितस्साय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो असमाहितस्सा’ ति, इति खो पनेत वुत्त, किञ्चेत पटिच्च वुत्त ? इध, भिक्खवे, भिक्खु विविच्चेव कामेहि पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज 15 विहरति । ‘समाहितस्साय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो असमाहितस्सा’ ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

२० “पञ्जवतो अय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो दुप्प- 20 ज्जस्सा’ ति, इति खो पनेत वुत्त, किञ्चेत पटिच्च वुत्त ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पञ्जवा होति उदयत्यगामिनिया^१ पञ्जाय समन्ना- गतो अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खक्खयगामिनिया । ‘पञ्जवतो अय, भिक्खवे, धम्मो, नाय धम्मो दुप्पज्जस्सा’ ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

२१ “निप्पपञ्चारामस्साय, भिक्खवे, धम्मो निप्पपञ्च- 2 रतिनो, नाय धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो’ ति, इति खो पनेत वुत्त, किञ्चेत पटिच्च वुत्त ? इध, भिक्खवे, भिक्खुनो पपञ्चनिरोधे चित्त पक्खन्दति पसीदति सन्तिट्ठति विमुच्चति । ‘निप्पपञ्चाराम- स्साय, भिक्खवे, धम्मो, निप्पपञ्चरतिनो, नाय धम्मो पपञ्चारामस्स पपञ्चरतिनो’ ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त” ति ।

२२ अथ स्रो आयस्मा अनुरुद्धो आयतिक पि वस्सावास तत्पव
चेतासु पाष्ठीनयसदाये विहासि । अथ स्रो आयस्मा अनुरुद्धो एको
वूपकट्टो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नचिरस्सेव — मस्सत्ताय
कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारिय पम्बजन्ति, तदनुत्तर — ब्रह्म-
५ चरियपरियोसान दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्चिक्त्वा उपसम्पज्ज
विहासि । “स्त्रीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरिय, क्त करणीय, नापर
इत्थत्ताया” ति अभिञ्जासि । अञ्जातरो च पनायस्मा अनुरुद्धो
अरहत्त अहोसी ति ।

२३ अथ स्रो आयस्मा अनुरुद्धो अरहत्तप्पत्तो ताय वेसाय इमा
१० गाथायो अभसि —

“मम मङ्कुप्पमञ्जाय, सत्था स्रोके अनुत्तरो ।
मनोमयेन कायेन, इदिया उपसङ्कुमि ॥

“यथा मे अहु सङ्कुप्पो, ततो उत्तरि वेसयि ।
निप्पपञ्चरतो बुद्धो, निप्पपञ्च अदेसयि ॥

१५ “तस्साह धम्ममञ्जाय, विहासि सासने रतो ।
तिस्सो विज्जा अनुप्पत्ता’ क्त बुद्धस्स सासन” ति ॥

गहपतिवग्गो ततियो ।

तत्सुदानं

द्वे उग्गा द्वे च हत्थका महानामेन जीवको ।
द्वे बला अवसणा धुत्ता, अनुरुद्धेन ते दसा ति ॥

—०—

४ दानवग्गो

१ पठमदानमुत्त

१ “अट्ठिमानि भिक्खवे दानानि । कत्तमानि धट्ठ ?

२० प्रागज्ज दान दत्ति भया दान दत्ति ‘अदासि म ति दान दत्ति ‘दस्सति
मे ति दान दत्ति ‘गाहु दान ति दान दत्ति ‘अहु पचामि इमे न पचन्ति,
ताग्गामि पचन्तो अपचत्तान दानं अदात्तु ति दानं देत्ति ‘इम मे दानं

ददतो कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छती' ति दान देति, चित्तालङ्कार-
चित्तपरिक्खारत्थ दान देति । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ दानानी' ति ।

२. दुतियदानसुत्तं

१ "सद्धा हिरिय कुसल च दान ,
धम्मा एते सप्पुरिसानुयाता ।
एत हि मग्ग दिविय वदन्ति ,
एतेन हि गच्छति देवलोक" ति ॥

5

३. दानवत्थुसुत्तं

१ "अट्ठमानि, भिक्खवे, दानवत्थूनि । कतमानि अट्ठ ?
छन्दा दान देति, दोसा दान देति, मोहा दान देति, भया दान देति, 'दिन्न-
पुब्ब कतपुब्ब पितुपितामहेहि, नारहामि' पोराण कुलवस हापेतु' ति
दान देति, 'इमाह दान दत्त्वा कायस्स भेदा पर मरणा सुगति सग्ग लोक
उपपज्जिस्सामी' ति दान देति, 'इम मे दान ददतो चित्त पसीदति,
अत्तमनता सोमनस्स उपजायती' ति दान देति, चित्तालङ्कारचित्त-
परिक्खारत्थ दान देति । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ दानवत्थूनी' ति ।

10

४. खेत्तसुत्तं

१ "अट्ठङ्गसमन्नागते, भिक्खवे, खेत्ते बीज वुत्त न महप्फलं
होति न महस्साद न फातिसेय्य^३ । कथ अट्ठङ्गसमन्नागते' ? इध,
भिक्खवे, खेत्त उन्नामनिन्नामि च होति, पासाणसक्खरिक^४ च होति,
ऊसर च होति, न च गम्भीरसित होति, न आयसम्पन्न होति, न अपाय-
सम्पन्न होति, न मातिकासम्पन्न हाति, न मरियादसम्पन्न^५ होति । एव
अट्ठङ्गसमन्नागते, भिक्खवे, खेत्ते बीज वुत्त न महप्फल होति न महस्साद
न फातिसेय्य ।

15

२ "एवमेव खो, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतेसु समणब्राह्मणेसु
दान दिन्न न महप्फल होति न महानिसस न महाजुतिक न महाविप्फारं ।

20

१ नारहामि - स्या० । २ फातिसेय्या ति - सी०, फातिसेय्य ति - म्या० ।

३ अट्ठङ्गसमन्नागत - स्या० । ४ पासाणसक्खरिल्ल - सी०, स्या०, रो० । ५ मरियाद-
सम्पन्न - सी० ।

कथं भट्टङ्गसमन्नागतेषु ? इध, भिक्षवे, समणब्राह्मणा मिच्छादिट्टिका
होन्ति, मिच्छासङ्कप्पा, मिच्छावाचा, मिच्छाकम्मन्ता, मिच्छाभाजीवा,
मिच्छावायामा, मिच्छासतिनो, मिच्छासमाधिना । एव भट्टङ्गसमन्ना-
गतेषु, भिक्षवे, समणब्राह्मणेषु दानं दिन्नं न महप्फलं होति न महानिसं-
५ न महाजुतिकं न महाविष्कारं ।

३ “भट्टङ्गसमन्नागते, भिक्षवे, खेत्ते बीजं युत्तं महप्फलं होति
महस्सादं फात्तिसेम्यं । कथं भट्टङ्गसमन्नागते ? इध, भिक्षवे, खेत्ते
अनुभामानिन्नमि च होति, अपासाणसक्खरिकं च होति, अनूसरे च
होति, गम्भीरसितं होति, आयसम्पन्नं होति, अपायसम्पन्नं होति,
१० मात्तिकासम्पन्नं होति, मरियावसम्पन्नं होति । एव भट्टङ्गसमन्नागते,
भिक्षवे, खेत्ते बीजं युत्तं महप्फलं होति महस्सादं फात्तिसेम्यं ।

४ “एवमेव खो, भिक्षवे, भट्टङ्गसमन्नागतेषु समणब्राह्मणेषु
दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिसं महाजुतिकं महाविष्कारं । कथं
भट्टङ्गसमन्नागतेषु ? इध, भिक्षवे, समणब्राह्मणा सम्मादिट्टिका
१५ होन्ति सम्मासङ्कप्पा, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्ता, सम्माभाजीवा,
सम्मावायामा, सम्मासतिना, सम्मासमाधिना । एव भट्टङ्गसमन्नागतसु,
भिक्षवे समणब्राह्मणेषु दानं दिन्नं महप्फलं होति महानिसं महाजुतिकं
महाविष्कारं ति ।

२० “यथा पि खेत्ते सम्पन्ने पवुत्ता बीजसम्पदा ।
देवे सम्पादयन्तं हि होति धञ्जस्स सम्पदा ॥

“अनीतिसम्पदा होति, विरूद्धी भवति सम्पदा ।
वेपुल्लसम्पदा होति फलं वे होति सम्पदा ॥

“एव सम्पन्नसीलेषु, दिन्ना भोजनसम्पदा ।
सम्पदानं उपनेति सम्पन्नं हिस्सं तं कत्तं ॥

२५ “तस्मा सम्पदमाकङ्क्षी सम्पन्नत्थूपगुगलो ।
सम्पन्नपञ्चे सेवेय एव इज्जन्ति सम्पदा ॥

“विज्जावरणसम्पन्ने लद्धा चित्तस्स सम्पदं ।
करोति कम्मसम्पदं लभति चत्थसम्पदं ॥

१ धञ्जस्स - स्वा । २ वेपुल्लं सम्पदा - स्वा । ३ सम्पन्नत्थूपगुगलो -
स्वा सम्पन्नत्थूपगुगलो - रो । ४ सम्पन्नो - सी स्वा रो । ५ सम्पदा - स्वा ।
६ वेधत्थ - सी ।

“लोकं ज्ञत्वा यथाभूतं, पप्पुय्य दिट्ठिसम्पद ।

मग्गसम्पदमागम्म, याति सम्पन्नमानसो ॥

“ओधुनित्वा मल सव्व, पत्वा निब्बानसम्पदं ।

मुच्चति सव्वदुक्खेहि, सा होति सव्वसम्पदा” ति ॥

५. दानूपपत्तिसुत्तं

१ “अट्ठिमा, भिक्खवे, दानूपपत्तियो । कतमा अट्ठ ? इध, 5

भिक्खवे, एकच्चो दान देति समणस्स वा ब्राह्मणस्स वा अन्न पान वत्थु-
यान मालागन्धविलेपन सेय्यावसथपदीपेय्य^१ । सो य देति त पच्चा-
सीसति^२ । सो पस्सति खत्तियमहासाले वा ब्राह्मणमहासाले वा गहपति-
महासाले वा पञ्चहि कामगुणेहि समप्पिते समङ्गीभूते परिचारयमाने ।
तस्स एवं होति — ‘अहो वताह कायस्स भेदा पर मरणा खत्तियमहा- 10
सालान वा ब्राह्मणमहासालानं वा गहपतिमहासालान वा सहव्यत
उपपज्जेय्य’ ति । सो तं चित्तं दहति^३, तं चित्त अधिट्ठाति, त चित्त
भावेति । तस्स त चित्त हीने विमुत्त^४, उत्तरि^५ अभावित, तत्रूपपत्तिया^६
सवत्तति^७ । कायस्स भेदा पर मरणा खत्तियमहासालान वा ब्राह्मण-
महासालान वा गहपतिमहासालान वा सहव्यत उपपज्जति । त च खो 15
सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स । इज्झति, भिक्खवे, सीलवतो चेतो-
पणिधि विसुद्धत्ता^८ ।

२. “इध पन, भिक्खवे, एकच्चो दान देति समणस्स वा ब्राह्म-
णस्स वा अन्न पानं वत्थु यान मालागन्धविलेपन सेय्यावसथपदीपेय्य ।
सो य देति त पच्चासीसति । तस्स सुत होति — ‘चातुमहाराजिका’ 20
देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एव होति — ‘अहो
वताह कायस्स भेदा पर मरणा चातुमहाराजिकान देवान सहव्यत उप-
पज्जेय्य’ ति । सो त चित्त दहति, त चित्त अधिट्ठाति, त चित्त भावेति ।
तस्स त चित्त हीने विमुत्त, उत्तरि अभावित, तत्रूपपत्तिया सवत्तति ।
कायस्स भेदा पर मरणा चातुमहाराजिकान देवान सहव्यत उपपज्जति । 25

१ सेय्यावसथ पदीपेय्य — स्या० । २ पच्चासीसति — सी०, स्या०, रो० । ३ पदहति
— स्या० । ४ विमुत्त — सी०, स्या०, रो० । ५ उत्तरि — स्या०, रो० । ६-६ स्या०, रो०
पोत्यकेसु नत्थि । ७ सुद्धत्ता — स्या० । ८ चातुम्महाराजिका — सी०, स्या०, रो० ।

त च स्त्री सीलवतो वदामि, नो दुस्सीलस्स । इज्जति, भिक्खवे, सीलवतो
चेतोपनिधि विमुदत्ता ।

३ 'इध पन, भिक्खवे, एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्म
णस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागधविलेपनं सेम्यावसथपदीपेय्यं ।
५ सो यं देति तं पञ्चासीसति । तस्स सुतं होति - तावत्तिसा देवा .. पे०-
यामा देवा तुसिता देवा निम्मानरत्ती देवा परनिम्मितवसवत्ती
देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखवहुला ति । तस्स एव होति - 'अहो
वताहं कायस्स भेदा परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सहय्यतं
उपपज्जेम्य' ति । सो तं चित्तं दहति, तं चित्तं अधिद्वीति, तं चित्तं
१० भावेति । तस्स तं चित्तं हीने विमुत्तं, उत्तरि अभवितं, तन्नूपपत्तिया
सवसति । कायस्स भेदा परं मरणा परनिम्मितवसवत्तीनं देवानं सह
व्यतं उपपज्जति । तं च स्त्री सीलवतो वदामि नो दुस्सीलस्स ।
इज्जति भिक्खव, सीलवतो चेतोपनिधि विमुदत्ता ।

४ 'इध पन, भिक्खवे एकच्चो दानं देति समणस्स वा ब्राह्म
१५ णस्स वा अन्नं पानं वत्थं यानं मालागधविलेपनं सेम्यावसथपदीपेय्यं ।
सो यं देति तं पञ्चासीसति । तस्स सुतं होति - 'ब्रह्मनायिका देवा
दीघायुका वण्णवन्तो सुखवहुला' ति । तस्स एव होति - 'अहो वताहं
पायस्स भेदा परं मरणा ब्रह्मनायिकानं देवानं सहय्यतं उपपज्जेम्य ति ।
सो तं चित्तं दहति तं चित्तं अधिद्वीति तं चित्तं भावेति । तस्स तं चित्तं
२० हीने विमुत्तं उत्तरि अभवितं तन्नूपपत्तिया सवसति । कायस्स भेदा
परं मरणा ब्रह्मनायिकानं देवानं सहय्यतं उपपज्जति । तं च स्त्री सील
वतो वदामि, नो दुस्सीलस्स वीतरागस्स, नो सगरागस्स । इज्जति,
भिक्खव सीलवतो चेतोपनिधि वीतरागता । इमा गो, भिक्खवे अट्ठ
दानुपपत्तिया' ति ।

६ पुञ्ञाभिरियवत्पुसुत्त

१ 'तीणिमानि भिक्खव पुञ्ञाभिरियवत्पुनि । पत्तमानि
तानि ? दानमयं पुञ्ञाभिरियवत्पु, गीतमयं पुञ्ञाभिरियवत्पु भाव
नामयं पुञ्ञाभिरियवत्पु । इयं भिक्खव तमञ्जनं दानमयं पुञ्ञा
भिरियवत्पु परिणं वत्तं होति, गीतमयं पुञ्ञाभिरियवत्पु परिणं वत्तं
१ पुञ्ञाभिरियवत्पु - वी सी पुञ्ञाभिरियवत्पु - वत्तं ।

होति, भावनामय पुञ्जकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा पर मरणा मनुस्सदोभग्य^१ उपपज्जति ।

२ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमयं पुञ्जकिरियवत्थु मत्तसो कत होति, सीलमय पुञ्जकिरियवत्थु मत्तसो कत होति, भावना-
मय पुञ्जकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा पर मरणा ५
मनुस्ससोभग्य उपपज्जति ।

३ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमय पुञ्जकिरियवत्थु
अधिमत्त कत होति, सीलमय पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कत होति,
भावनामय पुञ्जकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं
मरणा चातुमहाराजिकान देवान सहव्यत उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, १०
चत्तारो महाराजानो दानमय पुञ्जकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा,
सीलमय पुञ्जकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, चातुमहाराजिके देवे दसहि
ठानेहि अधिगण्हन्ति — दिब्बेन आयुना, दिब्बेन वण्णेन, दिब्बेन सुखेन,
दिब्बेन यसेन, दिब्बेन आधिपतेय्येन, दिब्बेहि रूपेहि, दिब्बेहि सद्देहि,
दिब्बेहि, गन्धेहि, दिब्बेहि रसेहि, दिब्बेहि फोढुब्बेहि । १५

४ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमय पुञ्जकिरियवत्थु
अधिमत्त कत होति, सीलमय पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्तं कत होति,
भावनामय पुञ्जकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा पर
मरणा तार्वत्तिसान देवान सहव्यत उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सक्को
देवानमिन्दो दानमय पुञ्जकिरियवत्थु अतिरेकं करित्वा सीलमय २०
पुञ्जकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा तार्वत्तिसे देवे दसहि ठानेहि अधि-
गण्हाति^१ — दिब्बेन आयुना पे० . दिब्बेहि फोढुब्बेहि ।

५ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमय पुञ्जकिरियवत्थु
अधिमत्त कत होति, सीलमय पुञ्जकिरियवत्थु अधिमत्त कत होति,
भावनामय पुञ्जकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा परं २५
मरणा यामान देवान सहव्यत उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सुयामो
देवपुत्तो दानमय पुञ्जकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, सीलमय पुञ्ज-
किरियवत्थु अतिरेक करित्वा, यामे देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति —
दिब्बेन आयुना पे० दिब्बेहि फोढुब्बेहि ।

१ मनुस्सदोभग्य — रो० । २ अधिगण्हाति — त्या० ।

६ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त क्त होति, सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त क्त होति, भावनामय पुञ्ञाकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा पर मरणा सुसित्तान देवान सहय्यत उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, सन्तुसितो देवपुत्तो दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, सुसित्ते देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति - दिव्वेन आयुना पे० दिव्वेहि फोढ्व्येहि ।

७ “इध पन, भिक्खवे, एकच्चस्स दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त क्त होति, सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त क्त होति, भावनामय पुञ्ञाकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा पर मरणा निम्मानरतीन देवान सहय्यत उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे मुनिम्मितो देवपुत्तो दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा निम्मानरती देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति - दिव्वेन आयुना पे० दिव्वेहि फोढ्व्येहि ।

८ “इध पन भिक्खवे, एकच्चस्स दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त क्त होति, सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अधिमत्त क्त होति, भावनामय पुञ्ञाकिरियवत्थु नाभिसम्भोति । सो कायस्स भेदा पर मरणा परनिम्मितवसयस्तीनं देवान सहय्यत उपपज्जति । तत्र, भिक्खवे, वगयस्सी देवपुत्तो दानमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा सीलमय पुञ्ञाकिरियवत्थु अतिरेक करित्वा, परनिम्मितवसयस्सी देवे दसहि ठानेहि अधिगण्हाति - दिव्वेन आयुना, दिव्वेन वण्णेन, दिव्वेन गुणेन निव्वेन यसन दिव्वेन अधिपत्तेय्येन दिव्वेहि रूपेहि, दिव्वेहि गरहे, निव्वेहि गण्धेहि निव्वेहि रसेहि दिव्वेहि फोढ्व्येहि । इमानि गो भिक्खवे, सीणि पुञ्ञाकिरियवत्थूनी’ ति ।

७ सप्पुरिसदानमुत्त

१ “अट्ठिमानि भिक्खवे, सप्पुरिसदानानि । कत्तमाणि अट्ठ ? गुणि न्ति पणीन दत्ति वामन दत्ति वप्पिय दत्ति, विणम्य दत्ति अम्मिन् दत्ति न्ति विरा गमात्ति, दया अन्नमना हाति । इमानि गो भिक्खवे अट्ठ सप्पुरिसदानानि नि ।

“सुचि पणीत कालेन, कप्पिय पानभोजन ।
 अभिण्ह ददाति दान^१, सुखेत्तेसु^२ ब्रह्मचारिसु ॥
 “नेव^३ विप्पटिसारिस्स^४, चजित्वा आमिस बहु ।
 एव दिन्नानि दानानि, वण्णयन्ति विपस्सिनो ॥
 “एव यजित्वा मेधावी, सद्धो मुत्तेन चेतसा ।
 अव्यापज्झ^५ सुख लोक, पण्डितो उपपज्जती” ति ॥

5

८. सप्पुरिससुत्तं

१ “सप्पुरिसो, भिक्खवे, कुले जायमानो बहूनो जनस्स
 अत्थाय हिताय सुखाय होति — मातापितून^६ अत्थाय हिताय सुखाय
 होति, पुत्तदारस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति, दासकम्मकरपोरिसस्स
 अत्थाय हिताय सुखाय होति, मित्तामच्चान अत्थाय हिताय सुखाय
 होति, पुब्बपेतान अत्थाय हिताय सुखाय होति, रज्जो अत्थाय हिताय
 सुखाय होति, देवतान अत्थाय हिताय सुखाय होति, समणब्राह्मणान
 अत्थाय हिताय सुखाय होति ।

10

२ “सेय्यथापि, भिक्खवे, महामेघो सब्बसस्सानि सम्पादेन्तो
 बहूनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति, एवमेव खो, भिक्खवे, सप्पु-
 रिसो कुले जायमानो बहूनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति —
 मातापितून अत्थाय हिताय सुखाय होति, पुत्तदारस्स अत्थाय हिताय
 सुखाय होति, दासकम्मकरपोरिसस्स अत्थाय हिताय सुखाय होति,
 मित्तामच्चान अत्थाय हिताय सुखाय होति, पुब्बपेतान अत्थाय हिताय
 सुखाय होति, रज्जो अत्थाय हिताय सुखाय होति, देवतान अत्थाय
 हिताय सुखाय होति, समणब्राह्मणान अत्थाय हिताय सुखाय होती ति ।

15

20

“बहूनं वत अत्थाय, सप्पज्जो घरमावस ।
 मातर पितर पुब्बे, रत्तिन्दिवमतन्दितो ॥
 “पूजेति सहधम्ममेन, पुब्बेकतमनुस्सर ।
 अनागारे पब्बजिते, अपचे^७ ब्रह्मचारयो^८ ॥

2

१ दानानि — स्या०, रो० । २ सुखेत्ते — सी०, रो० । ३ न च — सी०, रो० ।
 ४ विप्पटिसारिय — स्या० । ५ अव्यापज्झ — रो० । ६ मातापितुन् — रो० । ७ बहुन्न
 — सी०, रो० । ८-८ अपापे ब्रह्मचारिनो — स्या० ।

“निविद्वंसदो पूजेति, अत्या धम्मे च पेसलो ।
 रब्भो हितो वेवहितो, आत्तीन सखिन हितो ॥
 “सब्बेस सो’ हितो होति, सद्धम्मो सुप्पतिट्ठितो ।
 विनेय्य मज्जेरमस, स लोक भजते सिव” ति ॥

६ अभिसन्वसुत्त

१ “अट्ठिमे, भिक्खवे, पुब्बाभिसन्दा कुसलाभिसन्दा सुख
 स्साहारो सोवगिगको सुखविपाको सगगसवत्तनिका, इट्ठाय कन्ताय मना
 पाय हिताय सुखाय सवत्तन्ति । कतमे अट्ठ ? इध, भिक्खवे, अरिय-
 सावको बुद्धं सरणं गतो होति । अयं, भिक्खवे, पठमो पुब्बाभिसन्दा
 कुसलाभिसन्तो सुखस्साहारो सोवगिगको सुखविपाको सगगसवत्तनिको,
 १० इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय सवत्तन्ति ।

२ “पुन च परं भिक्खवे, अरियसावको धम्मं सरणं गतो होति ।
 अयं भिक्खवे दुतियो पुब्बाभिसन्तो पे० सवत्तन्ति ।

३ “पुन च परं, भिक्खवे अरियसावको सङ्खं सरणं गतो होति ।
 अयं भिक्खव, ततियो पुब्बाभिसन्दा कुसलाभिसन्तो सुखस्साहारो
 १५ सोवगिगको सुखविपाको सगगसवत्तनिको, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय
 सुखाय सवत्तन्ति ।

४ “पच्छिमानि भिक्खवे, वानानि महादानानि अगगळ्ळानि
 रत्तळ्ळानि वसळ्ळानि पौराणानि असङ्खिण्णानि असङ्खिण्णपुब्बानि,
 न सङ्खियन्ति न सङ्खियिस्सन्ति अप्पटिकुट्ठानि’ समणेहि ब्राह्मणेहि
 २० विळ्ळूहि । कतमानि पच्च ? इध, भिक्खवे, अरियसावको पाणाति-
 पातं पहाय पातातिपात्ता पटिविरतो होति । पाणातिपात्ता पटिविरतो,
 भिक्खवे अरियसावको अपरिमाणानं सत्तानं अभयं देति अवेरं देति,
 अभ्यापज्जतं वति । अपरिमाणानं सत्तानं अभयं दत्त्वा अवेरं दत्त्वा अभ्या-
 पज्जतं दत्त्वा अपरिमाणस्स अभयस्स अवेरस्स अभ्यापज्जतस्स भागी होति ।
 २५ इध भिक्खवे पठमं वानं महादानं अगगळ्ळं रत्तळ्ळं वसळ्ळं पौराणं
 असङ्खिण्णं असङ्खिण्णपुब्बं न सङ्खियति न सङ्खियिस्सति, अप्पटिकुट्ठं
 समणेहि ब्राह्मणेहि विळ्ळूहि । अयं, भिक्खवे, चतुत्थो पुब्बाभिसन्तो

कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसवत्तनिको, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति ।

५ “पुन च पर, भिक्खवे, अरियसावको अदिन्नादान पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति पे० कामेसुमिच्छाचार पहाय कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति .. पे० . मुसावाद पहाय मुसावादा पटिविरता होति पे० . सुरामेरयमज्जपमादट्ठान पहाय सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो, भिक्खवे, अरियसावको अपरिमाणान सत्तान अभय देति अवेर देति अव्यापज्झ देति । अपरिमाणान सत्तान अभय दत्वा अवेर दत्वा अव्यापज्झ दत्वा, अपरिमाणस्स अभयस्स अवेरस्स अव्यापज्झस्स भागी होति । इद, भिक्खवे, पञ्चम दान महादानं अग्गञ्ज रत्तञ्ज वंसञ्जं पोरण असङ्किण्ण असङ्किण्णपुव्व, न सङ्कियति न सङ्कियिस्सति, अप्पटिकुट्ट समणेहि ब्राह्मणेहि विज्जूहि । अय खो, भिक्खवे, अट्ठमो पुञ्जाभिसन्दो कुसलाभिसन्दो सुखस्साहारो सोवग्गिको सुखविपाको सग्गसवत्तनिको, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तति । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ पुञ्जाभिसन्दा कुसलाभिसन्दा सुखस्साहारा सोवग्गिका सुखविपाका सग्गसवत्तनिका, इट्ठाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय संवत्तन्ती” ति ।

१०. दुच्चरितविपाकसुत्तं

१. “पाणातिपातो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो निरयसवत्तनिको तिरच्छानयोनिसवत्तनिको पेत्तिविसयसवत्तनिको^१ । यो सब्बलहुसो पाणातिपातस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स अप्पायुकसंवत्तनिको होति ।

२ “अदिन्नादान, भिक्खवे, आसेवित भावित बहुलीकत निरयसवत्तनिक तिरच्छानयोनिसवत्तनिक पेत्तिविसयसवत्तनिक । यो सब्बलहुसो अदिन्नादानस्स विपाको, मनुस्सभूतस्स भोगव्यसनसवत्तनिको होति ।

३ “कामेसुमिच्छाचारो, भिक्खवे, आसेवितो भावितो बहुलीकतो निरयसवत्तनिको तिरच्छानयोनिसवत्तनिको पेत्तिविसयसवत्त-

तिणसन्धारके वा । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना अट्ठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति । एव उपवुत्थो खो, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो" ति ।

२. वित्थतूपोसथमुत्त

१ "अट्ठङ्गसमन्नागतो, भिक्खवे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो । कथ उपवुत्थो च, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो ? इध, भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिखति — 'यावजीव अरहन्तो पाणातिपात पहाय पाणातिपाता पटिविरता निहित-
दण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना, सब्बपाणभूतहितानुकम्पिनो विह-
रन्ति । अह पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवस पाणातिपात पहाय पाणा-
तिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाण-
भूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपो-
सथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना पठमेन अङ्गेन समन्नागतो
होति पे० । 'यावजीव अरहन्तो उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चा-
सयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्य कप्पेन्ति — मञ्चके वा तिणसन्धा-
रके वा । अह पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवस उच्चासयनमहासयन
पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्य कप्पेमि — मञ्चके
वा तिणसन्धारके वा । इमिनापङ्गेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना अट्ठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति । एव उपवुत्थो खो, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो ।

२ "कीवमहप्फलो होति कीवमहानिससो कीवमहाजुतिको कीवमहाविप्फारो ? सेय्यथापि, भिक्खवे, यो इमेसं सोळसन्न महाजन-
पदानं पट्ठतरत्तरतनान^१ इस्सरियाधिपच्च^२ रज्ज कारेय्य, सेय्यथीद^३ —
अङ्गानं मगधानं कासीनं कोसलानं वज्जीनं मल्लानं चेतीनं वज्जानं^४
कुरुन पञ्चालानं मच्छानं सूरसेनानं अस्सकानं अवन्तीनं गन्धारानं

१ पट्ठतसत्तरतनान — सी०, पट्ठतसत्तरतनान — स्या०, रो० । २ इस्सराधिपच्च — स्या०, रो० । ३ सेय्यथीद — म० । ४ वसान — स्या०, रो० ।

५ 'यावज्जीव अरहन्तो मुसावाद पहाय मुसावादा पटिविरता सच्चवादिनो' सच्चसघो धेता' पञ्चयिका अघिसवादका लोकस्स । अह पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस मुसावाद पहाय मुसावादा पटि विरतो सच्चवादी सच्चसघो धेतो पञ्चयिको अघिसवादको लोकस्स ।
 ५ इमिनापङ्गेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना चतुत्थेन अङ्गेन समप्रागतो होति ।

६ 'यावज्जीव अरहन्तो सुरामेरयमज्जपमादट्ठान पहाय सुरामेरय मज्जपमादट्ठाना पटिविरता । अह पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस सुरामेरयमज्जपमादट्ठान पहाय सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो ।
 १० इमिनापङ्गेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना पञ्चमेन अङ्गेन समप्रागतो होति ।

७ 'यावज्जीव अरहन्तो एकभत्तिका रत्तूपरता विरता विकास भोजना । अह पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस एकभत्तिको रत्तूपरतो विरतो विकासभोजना । इमिनापङ्गेन अरहत अनुकरोमि उपोसथो
 १५ च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना छट्ठेन अङ्गेन समप्रागतो होति ।

८ 'यावज्जीव अरहन्तो नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमाला गन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्ठान' पहाय' नच्चगीतवादितविसूक-
 दस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्ठाना पटिविरता । अह पज्ज
 २० इम च रत्ति इम च दिवस नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्ध विलेपनधारणमण्डनविभूसनट्ठान पहाय नच्चगीतवादितविसूकदस्सन-
 मालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्ठाना पटिविरतो । इमिनापङ्गेन अरहत अनुकरोमि उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना सप्तमेन अङ्गेन समप्रागतो होति

९ 'यावज्जीव अरहन्तो उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चासयन-
 महासयना पटिविरता नीजसेय्य ऋप्पेन्ति - मञ्चके वा तिणसन्धारके'
 २५ या । अह पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीजसेय्य ऋप्पेमि - मञ्चके वा

तिणसन्थारके वा । इमिनापङ्गेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना अट्टमेन अङ्गेन समन्नागतो होति । एव उपवुत्थो खो, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो' ति ।

२. वित्थतूपोसथसुत्तं

१ “अट्ठङ्गसमन्नागतो, भिक्खवे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो 5 होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो । कथ उपवुत्थो च, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो ? इध, भिक्खवे, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति — ‘यावजीव अरहन्तो पाणातिपात पहाय पाणातिपाता पटिविरता निहित- 10 दण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना, सब्बपाणभूतहितानुकम्पिनो विहरन्ति । अह पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस पाणातिपात पहाय पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापङ्गेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना पठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति . पे० । ‘यावजीव अरहन्तो उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चा- 15 सयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्य कप्पेन्ति — मञ्चके वा तिणसन्थारके वा । अह पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्य कप्पेमि — मञ्चके वा तिणसन्थारके वा । इमिनापङ्गेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति । इमिना अट्टमेन अङ्गेन समन्नागतो होति । एव उपवुत्थो खो, भिक्खवे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो ।

२ “कीवमहप्फलो होति कीवमहानिससो कीवमहाजुतिको कीवमहाविप्फारो ? सेय्यथापि, भिक्खवे, यो इमेस सोळसन्न महाजन- 25 पदान पहुतरत्तरतनान^१ इस्सरियाधिपच्च^२ रज्ज कारेय्य, सेय्यथीद^३ — अङ्गान मगधान कासीन कोसलानं वज्जीन मल्लानं चेतीन वज्जान^४

कम्बोजान, भट्टङ्गसमभ्रातस्स उपोसथस्स एस कल नाग्घति सोळ्ळसि ।
त किस्स हेतु ? कपण, भिक्खवे, मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय ।

३ “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि पञ्चासवस्सानि”, चातु
महाराजिकान देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो
मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सबब्धरो । तेन सबब्धरेन दिव्वानि
पञ्च वस्ससत्तानि चातुमहाराजिकान देवान आयुप्पमाण । ठान खो
पनेत्त, भिक्खवे, विज्जति य इधेकच्चो इत्थो वा पुरिसो वा भट्टङ्गसमभ्रा-
गत उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा चातुमहाराजिकान
देवान सहब्बत उपपज्जेम्य । इद खो पनेत्त भिक्खवे, सन्धाय भासित -
‘कपणं मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय’ ।

४ “य”, भिक्खवे मानुसक वस्ससत्त^१ तार्वत्तिसान देवान
एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन
द्वादसमासियो सबब्धरो । तेन सबब्धरेन दिव्व वस्ससहस्स तार्वत्तिसान
देवान आयुप्पमाण । ठान खो पनेत्त, भिक्खवे विज्जति य इधेकच्चो
इत्थो वा पुरिसो वा भट्टङ्गसमभ्रागत उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा
पर मरणा तार्वत्तिसान देवान सहब्बत उपपज्जेम्य । इद खो पनेत्त,
भिक्खव, सन्धाय भासित - ‘कपण मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय’ ।

५ “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि द्वे वस्ससत्तानि, यामान देवान
एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन
द्वादसमासियो सबब्धरो । तेन सबब्धरेन दिव्वानि द्वे वस्ससहस्सानि
यामान देवान आयुप्पमाण । ठान खो पनेत्त, भिक्खवे विज्जति य इधे
कच्चो इत्थो वा पुरिसो वा भट्टङ्गसमभ्रागतं उपोसथ उपवसित्वा कायस्स
भेदा पर मरणा यामान देवान सहब्बत उपपज्जेम्य । इद खो पनेत्त,
भिक्खवे सन्धाय भासित - ‘कपण मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय’ ।

६ “यानि भिक्खवे, मानुसकानि चत्तारि वस्ससत्तानि तुस्सि-
तान देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो ।
तेन मासेन द्वादसमासियो सबब्धरो । तेन सबब्धरेन दिव्वानि चत्तारि
वस्ससहस्सानि तुस्सितान देवान आयुप्पमाण । ठान खो पनेत्त भिक्खवे
विज्जति य इधेकच्चो इत्थो वा पुरिसो वा भट्टङ्गसमभ्रागतं उपोसथं

१ पञ्चास वस्सानि - स्या । २-२ यानि दिवसवे मानुसकानि वस्ससत्तानि -

उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा तुसितान देवान सहव्यत उपपज्जेय्य ।
इद खो पनेत, भिक्खवे, सन्धाय भासित — ‘कपण मानुसक रज्ज दिव्व
सुख उपनिधाय’ ।

७ “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि अट्ठ वस्ससतानि, निम्मान-
रतीन देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । 5
तेन मासेन द्वादसमासियो सवच्छरो । तेन सवच्छरेण दिव्वानि अट्ठ
वस्ससहस्सानि निम्मानरतीन देवान आयुप्पमाण । ठान खो पनेत,
भिक्खवे, विज्जति य इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्ना-
गत उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा निम्मानरतीन देवान
सहव्यतं उपपज्जेय्य । इद खो पनेत, भिक्खवे, सन्धाय भासित — ‘कपण 10
मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय’ ।

८ “यानि, भिक्खवे, मानुसकानि सोळस वस्ससतानि, पर-
निम्मितवसवत्तीन देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिस-
रत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सवच्छरो । तेन सवच्छरेण
दिव्वानि सोळस वस्ससहस्सानि परनिम्मितवसवत्तीन देवान आयुप्प- 15
माण । ठान खो पनेत, भिक्खवे, विज्जति य इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो
वा अट्ठङ्गसमन्नागत उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा
परनिम्मितवसवत्तीन देवान सहव्यत उपपज्जेय्य । इद खो पनेत,
भिक्खवे, सन्धाय भासित — ‘कपण मानुसक रज्ज दिव्व सुख
उपनिधाय’ ति । 20

“पाण न हज्जे^१ न चदिन्नमादिये^२ ,
मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।
अब्रह्मचरिया विरमेय्य मेथुना ,
रत्ति न भुज्जेय्य विकालभोजन ॥

“माल न धारे^१ न च गन्धमाचरे ,
मज्जे छमाय व सयेथ सन्थते ।
एत हि अट्ठङ्गिकमाहुपोसथ ,
बुद्धेन द्रक्खन्तगुणा पकासित ॥ 25

“चन्दो च सुरियो’ च उभो सुवस्सना ,
 ओभासय’ अनुपरियन्ति’ यावता ।
 तमोनुदा से पन अन्तस्मिस्सगा ,
 नमे पमासन्ति दिसाविरोचना ॥

“एतस्मि’ य विज्जति अन्तरे धन ,
 मुत्ता मणि वेळुरियं च भद्दक ।
 सिङ्गी सुवण्ण अय वा पि अञ्चन’ ,
 य जातरूप हटक ति बुच्चति ॥

“अट्ठङ्गुपेतस्स उपोसथस्स ,
 कल पि ते नानुभवन्ति सोळ्ळसि ।
 चन्दप्पभा तारगणा च’ सव्वे ॥

“तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा ,
 अट्ठङ्गुपेत उपवस्सुपोसथ ।
 पुञ्ञानि कत्थान सुसुद्रयानि ,
 अनिन्विता संगमपेन्ति ठान’ ति ॥

३ विसासासुत्त ।

१ एक समय भगवा सावत्थिय विहरति पुब्बारामे मिगार
 मातुपासादे । अथ सो विसासा मिगारमाता येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
 उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीवि । एकमन्त
 निसिन्न सो विसास मिगारमातर भगवा एतववोच — “अट्ठङ्गसमन्नागतो
 २० सो विसासे उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको
 महाविप्फारो । कथ उपवुत्थो च विसासे अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो
 महप्फलो होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो ? इध विसासे,
 अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति — ‘मावजीव अरहन्तो पाणातिपात
 पहाय पाणातिपाता पटिविरता निहितदण्डा निहितसत्था लज्जी दया
 २५ पन्ना सम्बपाणभूतहितानुकम्पिनो विहरन्ति । अह पज्ज इम च रत्ति
 इम च दिवस पाणातिपात पहाय पाणातिपाता पटिविरतो निहितदण्डो

१ सूरौ - स्या । २-२ ओभासयन्ता अनुपमि - स्या । ३ एतस्मि - स्या ।

४ आञ्चन - स्या । ५, ६ - स्या रो ।

निहितसत्यो लज्जी दयापन्नो, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि ।
 इमिनापङ्गेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भवि-
 स्सती' ति । इमिना पठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति पे० ।
 'यावजीव अरहन्तो उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चासयनमहासयना
 पटिविरता नीचसेय्य कप्पेन्ति — मञ्चके वा तिणसन्थारके वा । अह 5
 पज्ज इम च रत्ति इम च दिवस उच्चासयनमहासयन पहाय उच्चासयन-
 महासयना पटिविरतो नीचसेय्य कप्पेमि — मञ्चके वा तिणसन्थारके
 वा । इमिनापङ्गेन अरहत अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भवि-
 स्सती' ति । इमिना अट्ठमेन अङ्गेन समन्नागतो होति । एव उपवुत्थो
 खो, विसाखे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो 10
 महाजुतिको महाविप्फारो ।

२ “कीवमहप्फलो होति कीवमहानिससो कीवमहाजुतिको
 कीवमहाविप्फारो ? सेय्यथापि, विसाखे, यो इमेस सोळसन्न महाजन-
 पदान पहुतरत्तरतनान इस्सरियाधिपच्च रज्ज कारेय्य, सेय्यथीद —
 अङ्गान मगधान कासीन कोसलान वज्जीन मल्लान चेतीन वङ्गान 15
 कुरून पञ्चालान मच्छान सूरसेनान अस्सकान अवन्तीन गन्धारान
 कम्बोजान, अट्ठङ्गसमन्नागतस्स उपोसथस्स एत कल नाग्घति सोळसि ।
 त किस्स हेतु ? कपण, विसाखे, मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय ।

३ “यानि, विसाखे, मानुसकानि पञ्जासवस्सानि, चातुमहा-
 राजिकान देवानं एसो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो 20
 मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सवच्छरो । तेन संवच्छरेन दिव्वानि
 पच्च वस्ससतानि चातुमहाराजिकान देवान आयुप्पमाण । ठान
 खो पनेत, विसाखे, विज्जति य इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्ग-
 समन्नागत उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा चातुमहाराजि-
 कान देवान सहव्यत उपपज्जेय्य । इदं खो पनेतं, विसाखे, सन्धाय 25
 भासित — ‘कपण मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय’ ।

४ “य, विसाखे, मानुसक वस्ससत, तार्वत्तिसान देवान एसो
 एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन
 द्वादसमासियो सवच्छरो । तेन सवच्छरेन वस्ससहस्स' तार्वत्तिसानं

देवान् आयुष्पमाण । ठान स्त्रो पनेत, विसास्त्रे, विज्जति य इषे
कच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागत उपोसथ उपवसित्वा कायस्स
भेदा पर मरणा सावर्त्तिसान देवान सहस्यत उपपज्जेय्य । इद स्त्रो
पनेत, विसास्त्रे, सधाय भासित - 'कपण मानुसक रज्ज दिव्व सुख
5 उपनिधाय' ।

५ "यानि, विसास्त्रे, मानुसकानि द्वे वस्ससतानि .. पे० ..
चत्तारि वस्ससतानि .. पे० अट्ठ वस्ससतानि पे० सोळस वस्स-
सतानि परनिम्मितवसवत्तीन देवान एसो एको रत्तिन्दिधो । ताय
रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सबब्धरो ।
10 तेन सबब्धरेन दिव्वानि सोळस वस्ससहस्तानि परनिम्मितवसवत्तीन
देवान आयुष्पमाण । ठान स्त्रो पनेत, विसास्त्रे, विज्जति य इषेकच्चो
इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागत उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा
पर मरणा परनिम्मितवसवत्तीन देवान सहस्यत उपपज्जेय्य । इद स्त्रो
पनेत, विसास्त्रे, सधाय भासित - 'कपण मानुसक रज्ज दिव्व सुख उप
15 निधाय' ति ।

"पाण न हृच्छे न चदिप्तमाविये ,
मुसा न भासे न च मज्जपी सिया ।
अप्रहाचरिया विरमेय्य मेधुना ,
रत्ति न भुज्जेय्य विकालभाजन ॥

20 "माल न धारे न च गघमाचर ,
मञ्चे छमाय य सयेथ सन्धत्ते ।
एत हि अट्ठङ्गिकमाहुपोसथ ,
बुद्धेन दुक्खन्तगुणा पभासित ॥

25 "चन्दो च सुरियो च उभो सुवस्सना ,
ओभासय अनुपरियन्ति यावता ।
समोनुदा से पन अन्तलिक्खणा ,
नभे पभासन्ति दिसाविरोचना ॥

30 "एतस्मि य विज्जति अन्तरे धन
मुत्ता भणि वेळुरिय च भद्द ।
सिद्धी गुबण्ण धय वा पि मञ्चन
य जातरूप हट्ठ ति पुच्चति ॥

“अट्टङ्गुपेतस्स उपोसथस्स ,
 कल पि ते नानुभवन्ति सोळ्ळिसि ।
 चन्दप्पभा तारगणा च सब्बे ॥
 “तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा ,
 अट्टङ्गुपेत उपवस्सुपोसथ ।
 पुञ्ञानि कत्वान सुखुद्रयानि ,
 अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति ठान” ति ॥

5

४. वासेद्वसुत्तं

१ एक समय भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागार-
 सालाय । अथ खो वासेद्वो उपासको येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उप-
 सङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न 10
 खो वासेद्व उपासक भगवा एतदवोच — “अट्टङ्गसमन्नागतो, वासेद्व,
 उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो होति पे० अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति
 ठान” ति ।

२. एव वुत्ते वासेद्वो उपासको भगवन्त एतदवोच — “पिया
 मे, भन्ते, जातिसालोहिता अट्टङ्गसमन्नागत उपोसथ उपवसेय्यु, पियान 15
 पि मे अस्स जातिसालोहितान दीघरत्त हिताय सुखाय । सब्बे चे पि,
 भन्ते, खत्तिया अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथ उपवसेय्यु, सब्बेस^१ पिस्स^१
 खत्तियान दीघरत्त हिताय सुखाय । सब्बे चे पि, भन्ते, ब्राह्मणा
 पे० वेस्सा . सुद्दा अट्टङ्गसमन्नागत उपोसथ उपवसेय्यु, सब्बेस
 पिस्स सुद्दान दीघरत्त हिताय सुखाया” ति । 20

३ “एवमेत^२, वासेद्व, एवमेत, वासेद्व^३ । सब्बे चे पि, वासेद्व,
 खत्तिया अट्टङ्गसमन्नागत उपोसथ उपवसेय्यु, सब्बेस पिस्स खत्तियानं
 दीघरत्त हिताय सुखाय । सब्बे चे पि, वासेद्व, ब्राह्मणा पे० वेस्सा
 सुद्दा अट्टङ्गसमन्नागतं उपोसथ उपवसेय्यु, सब्बेसं पिस्स सुद्दान दीघ-
 रत्त हिताय सुखाय । सदेवको चे पि, वासेद्व, लोको समारको सब्बहाको 25
 सस्समणब्राह्मणी^४ पजा^५ सदेवमनुस्सा^६ अट्टङ्गसमन्नागत उपोसथं उप-
 वसेय्यु, सदेवकस्स पिस्स^७ लोकस्स^८ समारकस्स सब्बहाकस्स सस्समण-

१-१ सब्बेसम्पस्स - स्या० । २-२ स्या० पोत्यके नत्थि । ३ सस्समणब्राह्मणिया -
 सी०, रो० । ४-४ पजाय सदेवमनुस्साय - रो० । ५-५ लोकस्स - सी०, स्या०, रो० ।

ब्राह्मण्या पञ्चाय सदेवमनुस्साय दीधरत्त हिताय सुखाय । इम चे
पि, वासेट्ठ, महासाला अट्ठङ्गसमन्नागत उपोसथ उपवसेम्यु, इमेस पित्स
महासालान दीधरत्त हिताय सुखाय । सचे जेत्येम्यु, को पन वादा
मनुस्सभूतस्सा' ति ।

५ बोज्झसुत्त

१ एक समय भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनायपिण्डि
कस्स आरामे । अथ सो बोज्झा उपासिका येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
निसिद्ध सो बोज्झ उपासिक भगवा एतदवोच —

२ “अट्ठङ्गसमन्नागतो, बोज्झे, उपोसथो उपवुत्थो महप्फलो
१० होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो । कथं उपवुत्थो च,
बोज्झे, अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो होति महानिससो महा
जुतिको महाविप्फारो ? इध, बोज्झे अरियभावको इति पटिसञ्चि
कस्सति — ‘यावज्जीव अरहन्तो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरत्ता
निहितदण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना सम्मपाणभूतहितानुकम्पितो
२० विहरन्ति । अहं पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं पाणातिपातं पहाय
पाणातिपाता पटिविरत्तो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो,
सम्मपाणभूतहितानुकम्पी विहरामि । इमिनापञ्जेन अरहत्तं अनुकरोमि,
उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना पठमेन अञ्जेन समन्ना-
गतो होति पे०.. । ‘यावज्जीव अरहन्तो उच्चासयनमहासयनं पहाय
३० उच्चासयनमहासयना पटिविरत्ता नीचसेम्यं कप्पेन्ति — मञ्चके वा
तिणसन्धारके वा । अहं पज्ज इमं च रत्तिं इमं च दिवसं उच्चासयनमहा
सयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरत्तो नीचसेम्यं कप्पेमि —
मञ्चके वा तिणसन्धारके वा । इमिनापञ्जेन अरहत्तं अनुकरोमि, उपो-
सथो च मे उपवुत्थो भविस्सती’ ति । इमिना अट्ठमेन अञ्जेन समन्नागतो
३५ होति । एव उपवुत्थो सो, बोज्झे अट्ठङ्गसमन्नागतो उपोसथो महप्फलो
होति महानिससो महाजुतिको महाविप्फारो ।

३ “वीरमहप्फलो होति वीरमहानिससो वीरमहाजुतिको
वीरमहाविप्फारो ? सेम्यथापि, बोज्झे यो इमेस सोळसन्नं महाजन-

पदान पॄतरत्तरतनानं इस्सरियाधिपच्च रज्जं कारेय्य, सेय्यथीदं -
 अज्झान मग्धान कासीन कोसलान वज्जीन मल्लान चेतीन वज्झान
 कुरून पञ्चालान मच्छान सूरसेनान अस्सकान अवन्तीन गन्धारान
 कम्बोजान, अट्ठङ्गसमन्नागतस्स उपोसथस्स एतं कल नाग्घति सोळसि ।
 त किस्स हेतु ? कपणं, बोज्झे, मानुसकं रज्जं दिब्ब सुख उपनिधाय । 5

४ “यानि, बोज्झे, मानुसकानि पञ्जासवस्सानि, चातुमहा-
 राजिकान देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । तां रत्तिया तिसरत्तियो
 मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सवच्छरो । तेन सवच्छरेण दिब्बानि
 पञ्च वस्ससतानि चातुमहाराजिकान देवान आयुप्पमाण । ठान खो
 पनेत, बोज्झे, विज्जति यं इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं 10
 उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा चातुमहाराजिकान देवान
 सहव्यत उपपज्जेय्य । इदं खो पनेत, बोज्झे, सन्धाय भासित - ‘कपण
 मानुसक रज्जं दिब्ब सुख उपनिधाय’ ।

५ “य, बोज्झे, मानुसक वस्ससत पे० यानि^१, बोज्झे,
 मानुसकानि द्वे वस्ससतानि पे० चत्तारि वस्ससतानि पे० . 15
 अट्ठ वस्ससतानि पे० सोळस वस्ससतानि परनिम्मितवसवत्तीन
 देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । तां रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन
 मासेन द्वादसमासियो सवच्छरो । तेन सवच्छरेण दिब्बानि सोळस
 वस्ससहस्सानि परनिम्मितवसवत्तीन देवान आयुप्पमाण । ठान खो
 पनेत, बोज्झे, विज्जति य इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागतं 20
 उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा परनिम्मितवसवत्तीन
 देवान सहव्यत उपपज्जेय्य । इदं खो पनेत, बोज्झे, सन्धाय भासित -
 ‘कपण मानुसक रज्जं दिब्ब सुख उपनिधाय’ ति ।

“पाण न हज्जे न चदिन्नमादिये ,
 मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।
 अब्रह्मचरिया विरमेय्य मेथुना ,
 रत्ति न भुज्जेय्य विकालभोजन ॥

“माल न धारे न च गन्धमाचरे ,
 मज्जे छमाय व सयेथ सन्थते ।

एत हि अट्ठङ्गिकमाहुपोसथ ,
 बुद्धेन दुक्खन्तगुणा पकासितं ॥

“चन्दो च सुरियो च उभो सुदस्तना ,
 भोभासय अनुपरियन्ति यायता ।
 तमोनुदा ते पन अन्तलिम्बखगा ,
 नभे पभासन्ति दिसाविरोचना ॥

“एतस्मि य विज्जति अन्तरे धन ,
 मुत्ता मणि वेळुरिय च भट्ठक ।
 सिङ्गी सुवण्ण अथ वा पि कञ्चन ,
 य जातरूप हट्ठक ति वुच्चति ॥

“अट्ठङ्गुपेतस्स उपासयस्स ,
 कल पि ते नानुभवन्ति सोळ्ळसि ।
 चन्धप्पमा तारगणा च सम्ब्वे ॥

“तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा ,
 अट्ठङ्गुपेत उपवत्सुपोसय ।
 पुञ्चानि कल्लवान सुसुद्रयानि ,
 अनिन्दिता सग्गमुपेन्ति ठान” ति ॥

६. अनुखट्टसुत्त

१ एक समय भगवा कोसम्बिय विहरति घोसितारामे ।
 तेन सो पन समयेन आयस्मा अनुखट्टो दिवाविहार' गतो' होति पटि
 सत्त्लीनो । अथ सो सम्बहुला मनापकायिका देवता येनायस्मा अनु
 खट्टो तनुपसङ्कुमिसु उपसङ्कुमित्वा आयस्मन्त अनुखट्ट अभिवादेत्वा
 २० एकमन्त अट्ठसु । एकमन्त ठिता सो ता देवता आयस्मन्त अनुखट्ट
 एतदवोचु - “मय, भन्ते अनुखट्ट, मनापकायिका नाम देवता तीसु
 ठानेसु इत्सरिय कारेम वस वत्तेम । मय भन्ते अनुखट्ट, माविसक वण्ण
 आकल्लाम ताविसक वण्ण ठानसो पटिलभाम माविसक सर' आकल्लाम
 ताविसक सर ठानसो पटिलभाम माविसक सुख आकल्लाम ताविसक
 २३ सुख ठानसो पटिलभाम । मय भन्ते अनुखट्ट मनापकायिका नाम
 देवता इमेसु तीसु ठानेसु इत्सरिय कारेम वस वत्तेमा ति ।

२ अथ सो आयस्मतो अनुखट्टस्स एतदवोसि - “अहो वृत्तिमा
 देवता सम्भा व नीला अस्सु नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा” ति ।

अथ खो ता देवता आयस्मतो अनुरुद्धस्स चित्तमञ्जाय सब्वा व नीला
प्रहेसु नीलवण्णा नीलवत्था नीलालङ्कारा ।

३. अथ खो आयस्मतो अनुरुद्धस्स एतदहोसि — “अहो वतिमा
देवता सब्वा व पीता अस्सु पे० . सब्वा व लोहितका अस्सु सब्वा
व ओदाता अस्सु ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा” ति । 5
अथ खो ता देवता आयस्मतो अनुरुद्धस्स चित्तमञ्जाय सब्वा व ओदाता
अहेसु ओदातवण्णा ओदातवत्था ओदातालङ्कारा ।

४ अथ खो ता देवता एका च^१ गायि एका च^२ नच्चि एका^३ च
अच्छर^४ वादेसि । सेय्यथापि नाम पञ्चङ्गिकस्स तूरियस्स^५ सुविनी-
तस्स सुप्पटिपताळितस्स^६ कुसलेहि सुसमन्नाहतस्स सद्दो होति वग्गु^७ च 10
रजनीयो^८ च कमनीयो च पेमनीयो च मदनीयो^९ च, एवमेव तास देवतान
अलङ्कारान^{१०} सद्दो^{११} होति वग्गु च रजनीयो च कमनीयो च पेमनीयो च
मदनीयो च । अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो इन्द्रियानि ओक्खिपि ।

५ अथ खो ता देवता “न ख्वय्यो अनुरुद्धो सादियती” ति
तत्थेवन्तरधायिसु । अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो सायन्हसमय पटिसल्लाना 15
वुट्ठितो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा
एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा अनुरुद्धो भगवन्त
एतदवोच —

६ “इधाह, भन्ते, दिवाविहार गतो होमि पटिसल्लीनो ।
अथ खो, भन्ते, सम्बहुला मनापकायिका देवता येनाह तेनुपसङ्गमिसु, 20
उपसङ्गमित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठसु । एकमन्त ठिता खो,
भन्ते, ता देवता म एतदवोचु — ‘मय, भन्ते अनुरुद्ध, मनापकायिका नाम
देवता तीसु ठानेसु इस्सरिय कारेम वस वत्तेम । मय, भन्ते अनुरुद्ध,
यादिसकं वण्ण आकङ्खाम तादिसक वण्ण ठानसो पटिलभाम, यादिसक
सरं आकङ्खाम तादिसक सर ठानसो पटिलभाम, यादिसक सुख आक- 25
ङ्खाम तादिसक सुख ठानसो पटिलभाम । मय, भन्ते अनुरुद्ध, मनाप-
कायिका नाम देवता इमेसु तीसु ठानेसु इस्सरिय कारेम वस वत्तेमा’
ति । तस्स मय्ह, भन्ते, एतदहोसि — ‘अहो वतिमा देवता सब्वा व नीला

१ प — सी०, व — स्या०, रो० । २ पन — सी० । ३-३ एका अच्छरिक् — सी०,
एकाव अच्छरिक् — स्या०, रो० । ४ तूरियस्स — सी०, स्या, रो० । ५ सुप्पटिपताळितस्स —
स्या०, रो० । ६ वग्गू — स्या० । ७ रजनीयो — स्या०, रो० । ८ रमणीयो — स्या० ।

१३. “यो^१ सो^१ भत्तु अव्वन्तरो^२ अन्तोजनो^३ — दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा ति वा — तेस कत च कततो जानाति अकत च अकततो जानाति, गिलानकानं च बलाबल जानाति खादनीय^३ भोजनीय चस्स पच्चसेन^५ सविभजति ।

१४. “य भत्ता^१ आहरति धन वा धञ्ज वा^१ जातरूप वा त 5 आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति, तत्थ च होति अधुत्ती अथेनी असोण्डी अविनासिका ।

१५ “उपासिका खो पन होति बुद्ध सरण गता धम्म सरण गता सङ्घ सरणं गता ।

१६ “सीलवती खो पन होति — पाणातिपाता पटिविरता, 10 अदिन्नादाना पटिविरता, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरता, मुसावादा पटिविरता, सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरता ।

१७ “चागवती खो पन होति । विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगार अज्झावसति मुत्तचागा^१ पयत्तपाणिनी^५ वोस्सग्गरता याचयोगा दानसविभागरता ।

१८ “इमेहि खो, अनुरुद्ध, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो मातु- 15 गामो कायस्स भेदा पर मरणा मनापकायिकान देवान सहव्यत उप- पज्जती ति ।

“यो न भरति सब्बदा, निच्च आतापि उस्सुको ।
त सब्बकामद^१ पोस, भत्तार नातिमञ्जति ॥

“न चा पि सोत्थि भत्तार, इस्सावादेन रोसये ।
भत्तु^{१०} च^{१०} गरुतो सब्बे, पटिपूजेति पण्डिता ॥

“उट्ठाहिका अनलसा, सङ्गहितपरिज्जना ।
भत्तु मनाप चरति, सम्भत अनुरक्खति ॥

“या एव वत्तति नारी, भत्तु छन्दवसानुगा । 25 मनापा^{११} नाम ते देवा^{११}, यत्थ सा उपपज्जती” ति ॥

७ धृतिथविसाक्षासुप्त

१ एक समयं भगवा सावस्थिय विहरति पुञ्जारामे मिगार मातुपासादे । अथ स्रो विसाक्षा मिगारमाता पे० एकमन्त निषिप्त स्रो विसाक्ष' मिगारमातर भगवा एतदबोच —

२ “अट्टहि स्रो, विसाक्षे, धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स भेदा पर मरणा मनापकायिकान देवान सहय्यत उपपज्जति । अन्तमेहि अट्टहि ? इध, विसाक्षे, मातुगामो यस्स मातापितरा भत्तुनो वन्ति अत्थकामा हितेसिनो अनुकम्पका अनुकम्प उपादाय तस्स होति पुब्बुद्धा यिनी पच्छानिपातिनी किङ्काग्पटिस्साविनी मनापचारिनी पियवादिनी पे० ।

३ “आगवती स्रो पन होति । विगतमलमच्छेरेन चेतसा भगार अज्झावसति भुत्तचागा' पयत्तपाणिनी' वोस्समारता यावयोगा दानसविभागरता ।

४ इमेहि स्रो विसाक्षे अट्टहि धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स भेदा पर मरणा मनापकायिकान देवान सहय्यत उप पज्जती ति ।

“यो न भरति सख्खदा निच्च आतापि उस्सुको ।
त सख्खकामद' पोस मत्तार नातिमज्झति ॥

“न चा पि सोत्थि मत्तार, इस्साभावेन रोसये ।
भत्तु च गल्लो सख्खे, पटिपूजेति पण्डिता ॥

“उट्ठाहिका अनलसा सङ्गहितपरिज्जना' ।
भत्तु मनाप वरति सम्भस अनुरक्खति ॥

“या एव वत्तति नारी, भत्तु छन्दवसानुगा ।
मनापा' नाम ते' देवा यत्थ सा उपपज्जती' ति ॥

८ नकुलमातासुप्त

१ एक समय भगवा भग्गेसु विहरति सुसुमारगिरे भस वल्लावने मिगदाय । अथ स्रो नकुलमाता गहपतानी येन भगवा तनुप

१ विसाक्षा — टी । २ भुत्तचागी — स्वा । ३ पयत्तपाणी — सी स्वा
टी । ४ मन्थकामहर् — सी स्वा टी । ५ गङ्गाहितपरिज्जना — सी ।
६-९ मनापकायिक — सी ।

सङ्कमि; उपसङ्कमित्वा .पे० . एकमन्त निसिन्न खो नकुलमातर
गहपतानि भगवा एतदवोच —

२ “अट्ठहि खो, नकुलमाते, धम्ममेहि समन्नागतो मातुगामो
कायस्स भेदा पर मरणा मनापकायिकान देवान सहव्यत उपपज्जति ।
कतमेहि अट्ठहि ? इध, नकुलमाते, मातुगामो यस्स मातापितरो भत्तुनो 5
देन्ति अत्थकामा हितेसिनो अनुकम्पका अनुकम्प उपादाय तस्स होति
पुब्बुट्ठायिनी पच्छानिपातिनी किङ्कारपटिस्साविनी मनापचारिनी पिय-
वादिनी ।

३ “ये ते भत्तु गरुनो होन्ति — माता ति वा पिता ति वा समण-
ब्राह्मणा ति वा — ते सक्करोति गरु करोति मानेति पूजेति, अब्भागते 10
च आसनोदकेन पटिपूजेति ।

४ “ये ते भत्तु अब्भन्तरा कम्मन्ता — उण्णा ति वा कप्पासा ति
वा — तत्थ दक्खा होति अनलसा तत्रुपायाय वीमसाय समन्नागता अल
कातु अलं सविधातु ।

५ “यो सो भत्तु अब्भन्तरो अन्तोजनो — दासा ति वा पेस्सा 15
ति वा कम्मकरा ति वा — तेस कत च कततो जानाति अकत च अकततो
जानाति, गिलानकान च बलावल जानाति खादनीय भोजनीय चस्स
पच्चसेन सविभजति ।

६ “यं भत्ता आहरति धनं वा धञ्जं वा रजत वा जातरूप
वा त आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति, तत्थ च होति अधुत्ती अथेनी असोण्डी 20
अविनासिका ।

७. “उपासिका खो पन होति बुद्ध सरणं गता धम्म सरण गता
सङ्घं सरणं गता ।

८ “सीलवती खो पन होति — पाणातिपाता पटिविरता पे०
सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरता । 25

९ “चागवती खो पन होति । विगतमलमच्छेरेन चेतसा अगारं
अज्झावसति मुत्तचागा पयतपाणिनी वोस्सग्गरता याचयोगा दान-
सविभागरता ।

१० “इमेहि खो, नकुलमाते, अट्ठहि धम्ममेहि समन्नागतो मातु-
गामो कायस्स भेदा पर मरणा मनापकायिकान देवान सहव्यत उप- 30
पज्जती ति ।

“यो न भरति सन्वदा, निष्च आतापि उस्सुको ।
 त सन्वकामद पोस, भत्तार नातिमञ्जति ॥
 “न चा पि सोत्थि भत्तार, इस्सावादेन रोसये ।
 भत्तु च गरुनो सन्वे, पटिपूजेति पण्डिता ॥
 5 “उट्ठाहिका अनलसा, सङ्गहितपरिज्जना ।
 भत्तु मनाप चरति, सम्भत अनुरक्खति ।
 “या एव वत्तति नारी, भत्तु छन्दवसानुगा ।
 मनापा नाम ते देवा, यत्थ सा उपपज्जती” ति ॥

६ पठमइयलोकिकसुत्त

१ एक समय भगवा सावत्थिय विहरति पुब्बारामे मिगारमातु
 10 पासादे । अय खो विसास्सा मिगारमाता येन भगवा तेनुपसङ्गमि ...पे०...
 एकमन्तं निसिन्न खो विसास्स मिगारमातर भगवा एतदवोच —

२ “चतूहि खो विसास्से, घम्मेहि समन्नागतो मातुगामो
 इधसोवविजयाय पटिपप्पो होति अयं सोको भारद्धो होति । क्तमहि
 चतूहि ? इध, विसास्से, मातुगामो सुसविहितकम्मन्तो होति, सङ्गहित
 15 परिजनो, भत्तु मनाप चरति, सम्भत अनुरक्खति ।

३ “वथ च, विसास्से मातुगामो सुसविहितकम्मन्तो होति ?
 इध विसास्से मातुगामो ये ते भत्तु अब्भन्तरा वम्मन्ता — उण्णा ति वा
 बप्पासा ति वा — तत्थ दक्खा होति अनससा सत्तुपायाय वीमसाय
 समन्नागता अस वातुं अस सविघातु । एव खो विसास्से, मातुगामो
 20 सुसविहितकम्मन्तो होति ।

४ “वथ च, विसास्से, मातुगामो सङ्गहितपरिजनो होति ?
 इध विसास्से मातुगामो यो सो भत्तु अब्भन्तरो अन्तोजनो — दासा ति
 या पेस्सा ति या वम्मवरा ति वा — तेम वत्त च वत्ततो जानाति अवत्त
 न अवत्ततो जानाति गिलानवान च बलायस जानाति सादनीयभोजनीय
 25 पम्प पक्कगेन गविभजति । एव गो विसास्से, मातुगामो सङ्गहित
 परिजनो होति ।

५. “कथं च, विसाखे, मातुगामो भत्तु मनाप चरति ? इध, विसाखे, मातुगामो य भत्तु^१ अमनापसङ्घातं त जीवितहेतुं पि न अज्झा-
चरति । एव खो, विसाखे, मातुगामो भत्तु मनाप चरति ।

६ “कथं च, विसाखे, मातुगामो सम्भत अनुरवखति ? इध, विसाखे, मातुगामो य भत्ता आहरति धनं वा धञ्जं वा रजतं वा जातरूपं
वा त आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति, तत्थ च होति अधुत्ती अथेनी असोण्डी
अविनासिका । एव खो, विसाखे, मातुगामो सम्भत अनुरवखति ।
इमेहि खो, विसाखे, चतूहि धम्ममेहि समन्नागतो मातुगामो इधलोक-
विजयाय पटिपन्ना होति, अयं लोको आरद्धो होति ।

७ “चतूहि खो, विसाखे, धम्ममेहि समन्नागतो मातुगामो परलोक-
विजयाय पटिपन्ना होति, परलोको^२ आरद्धो होति । कतमेहि चतूहि ?
इध, विसाखे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति, सीलसम्पन्नो होति, चाग-
सम्पन्नो होति, पञ्जासम्पन्नो होति ।

८. “कथं च, विसाखे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति ? इध,
विसाखे, मातुगामो सद्धो होति, सद्धहति तथागतस्स बोधि — ‘इति पि
सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू
अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा’ ति । एव
खो, विसाखे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति ।

९ “कथं च, विसाखे, मातुगामो सीलसम्पन्नो होति ? इध,
विसाखे, मातुगामो पाणातिपाता पटिविरतो होति पे० सुरामेरय-
मज्जपमादद्धाना पटिविरतो होति । एव खो, विसाखे, मातुगामो
सीलसम्पन्नो होति ।

१० “कथं च, विसाखे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ? इध,
विसाखे, मातुगामो विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगार अज्झावसति मुत्त-
चागा पयत्तपाणिनी वोस्सग्गरता^३ याचयोगा दानसविभागरता । एव
खो, विसाखे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ।

११ “कथं च, विसाखे, मातुगामो पञ्जासम्पन्नो होति ?
इध, विसाखे, मातुगामो पञ्जवा होति .. पे०. एव खो, विसाखे,
मातुगामो पञ्जासम्पन्नो होति । इमेहि खो, विसाखे, चतूहि धम्ममेहि

समन्नागतो मातुगामो परलोकविजयाय पटिपन्नो होति, परलोको आरब्धो
होतीति ।

“सुसविहितकम्मन्तो, सङ्गहितपरिज्जना” ।

भत्तु मनाप चरति, सम्मत अनुरक्खति ॥

“सद्धासीलेन सम्पन्ना”, वदब्भू वीतमच्छरा” ।

निच्च ममा विसोषेति, सोत्थान सम्परायिक ॥

“इच्चवेते अट्ठ धम्मा च, यस्सा विज्जन्ति नारिया ।

त पि सीसवति आट्ठ, धम्मट्ठ सच्चवाधिनि ॥

“सोळसाकारसम्पन्ना, अट्ठङ्गसुसमागता ।

ताविसी” सीसवती उपासिका,

उपपज्जति देवसोक मनाप” ति ॥

१० बुद्धिबललोकिक्खुत्त

१ “चतूहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो मातुगामो इधसोक-
विजयाय पटिपन्नो होति, अय सोको आरब्धो होति । कतमेहि चतूहि ?

इध भिक्खवे मातुगामो सुसविहितकम्मन्तो होति, सङ्गहितपरिज्जना,

१३ भत्तु मनाप चरति सम्मत अनुरक्खति ।

२ “कथं च भिक्खवे मातुगामो सुसविहितकम्मन्तो होति ?

इध, भिक्खव मातुगामो ये ते भत्तु अमन्तरा कम्मन्ता पे०.. एवं
सो भिक्खवे मातुगामो सुसविहितकम्मन्तो होति ।

३ “कथं च भिक्खवे मातुगामो सङ्गहितपरिज्जना होति ?

२० इध, भिक्खवे मातुगामो यो सो भत्तु अमन्तरो अन्तोज्जना पे०.. एवं
सो भिक्खवे मातुगामो सङ्गहितपरिज्जना होति ।

४ “कथं च भिक्खवे मातुगामो भत्तु मनाप चरति ? इध,

भिक्खवे मातुगामो य भत्तु अमनापचद्धात त जीवितहेतु पि न अज्जा-
चरति । एवं सो भिक्खवे मातुगामो भत्तु मनाप चरति ।

२५ ५ “कथं च भिक्खवे मातुगामो सम्मत अनुरक्खति ? इध,

भिक्खवे मातुगामो यं भत्ता आहरति पे०.. एवं सो, भिक्खवे मातु

१ कम्मन्तो - स्या । २ परिज्जना - स्या । ३ सम्पन्ना - स्या ।

४ वीतमच्छरा - स्या । ५ ता वारिती - सी ।

गामो सम्भत अनुरक्खति । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्ममेहि समन्ना-
गतो मातुगामो इधलोकविजयाय पटिपन्नो होति, अय लोको आरद्धो
होति ।

६. “चतूहि, भिक्खवे, धम्ममेहि समन्नागतो मातुगामो परलोक-
विजयाय पटिपन्नो होति, परलोको आरद्धो होति । कतमेहि चतूहि ? 5
इध, भिक्खवे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति, सीलसम्पन्नो होति, चाग-
सम्पन्नो होति, पञ्चासम्पन्नो होति ।

७ “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो सद्धासम्पन्नो होति ? इध,
भिक्खवे, मातुगामो सद्धो होति .. पे० एव खो, भिक्खवे, मातुगामो
सद्धासम्पन्नो होति । 10

८ “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो सीलसम्पन्नो होति ? इध,
भिक्खवे, मातुगामो पाणातिपाता पटिविरतो होति पे० . सुरामेरय-
मज्जपमादट्टाना पटिविरतो होति । एव खो, भिक्खवे, मातुगामो
सीलसम्पन्नो होति ।

९ “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ? इध, 15
भिक्खवे, मातुगामो विगतमलमच्छेरेण चेतसा अगार अज्झावसति
पे० एव खो, भिक्खवे, मातुगामो चागसम्पन्नो होति ।

१० “कथं च, भिक्खवे, मातुगामो पञ्चासम्पन्नो होति ?
इध, भिक्खवे, मातुगामो पञ्चावा होति पे० एव खो, भिक्खवे,
मातुगामो पञ्चासम्पन्नो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्ममेहि 20
समन्नागतो मातुगामो परलोकविजयाय पटिपन्नो होति, परलोको आरद्धो
होती ति ।

“सुसविहितकम्मन्ता, सङ्गहितपरिज्जना ।

भत्तु मनाप चरति, सम्भत अनुरक्खति ॥

“सद्धासीलेन सम्पन्ना, वदञ्जू वीतमच्छरा । 25

निच्च मग्ग विसोधेति, सोत्थान सम्परायिक ॥

“इच्चवेते अट्ठ धम्मा च, यस्सा विज्जन्ति नारिया ।

त पि सीलवति आहु, धम्मट्ठ सच्चवादिनि ॥

“सोळसाकारसम्पन्ना, अट्ठङ्गसुसमागता ।

तादिसी सीलवती उपासिका,

उपपज्जति देवलोक मग्ग” नि ॥ 30

उपोसथवग्गो पञ्चमो ।

तस्सुद्धान'

सङ्घित्ते वित्त्यते विसाखे, वासेट्ठा' वोज्झाय पञ्चम ।

अनुद्वं पुन' विसाखे, नकुला इवल्लोकिका द्वे ति ॥

पठमो पण्णासको समत्तो ।

— ० —

६ गोतमीवग्गो*

१ गोतमीसुत्त

१ एक समय भगवा सब्बकेसु विहरति कपिलवत्थुस्मिं निप्रोधा
रामे । अथ स्रो महापजापती' गोतमी येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
५ उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभियादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं छिता
स्रो महापजापती गोतमी भगवन्त एतदवोच — "साधु, भन्ते, समम्य
मातुगामो तयागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्ज
ति ।

"अल, गोतमि ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तयागतप्पवेदिते
१० धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्जा" ति ।

२ दुतिय पि स्रो महापजापती गोतमी भगवन्त एतदवोच —
"साधु भन्ते सभेस्य मातुगामो तयागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा
अनगारिय पब्बज्ज' ति ।

"अल गोतमि ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तयागतप्पवेदिते
१५ धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्जा" ति ।

३ "तुतिय पि मा महापजापती गोतमी भगवन्त एतदवोच —
"साधु भन्ते सभेस्य मातुगामो तयागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा
अनगारिय पब्बज्ज' ति ।

"अल गोतमि ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तयागतप्पवेदिते
२० धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्जा' ति ।

४ अथ मा महापजापती गोतमी "न भगवा अनुजानाति
मातुगामस्य तयागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्ज"

१ नकुल - नी कुला । २ वासेट्ठा - नी । ३ वज - वत्ता ।

४ नकुल - नी । ५ महापजापती - वत्ता ।

ति दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना भगवन्त अभिवादेत्वा पदविखण
क्त्वा पक्कामि ।

५ अथ खो भगवा कपिलवत्थुस्मि यथाभिरन्त विहरित्वा येन
वेसाली तेन चारिक पक्कामि । अनुपुब्बेन चारिक चरमानो येन
वेसाली तदवसरि । तत्र सुद भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटा- 5
गारसालाय । अथ खो महापजापती गोतमी केसे छेदापेत्वा कासायानि
वत्थानि अच्छादेत्वा सम्बहुलाहि साकियानीहि^१ सद्धि येन वेसाली
तेन पक्कामि । अनुपुब्बेन येन वेसाली महावन^२ कूटागारसाला तेनुप-
सङ्गमि । अथ खो महापजापती गोतमी सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन
गत्तेन दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी रुदमाना वहिद्वारकोट्टुके अट्ठासि । 10

६ अद्दसा खो आयस्मा आनन्दो महापजापति गोतमि सूनेहि
पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खि दुम्मान अस्सुमुखि रुदमान वहिद्वार-
कोट्टुके ठित । दिस्वान^३ महापजापति गोतमि एतदवोच — “कि नु त्व,
गोतमि, सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी
रुदमाना वहिद्वारकोट्टुके ठिता” ति ? 15

“तथा हि पन, भन्ते आनन्द, न भगवा अनुजानाति मातुगामस्स
तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्ज” ति ।

“तेन हि त्व,^४ गोतमि, मुहुत्त^५ इधेव^६ ताव होहि^७, यावाह भग-
वन्त याचामि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अन-
गारिय पब्बज्ज” ति । 20

७ अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उप-
सङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो
खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — “एसा, भन्ते, महापजापती
गोतमी सूनेहि पादेहि रजोकिण्णेन गत्तेन दुक्खी दुम्मना अस्सुमुखी
रुदमाना वहिद्वारकोट्टुके ठिता — ‘न भगवा अनुजानाति मातुगामस्स 25
तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्ज’ ति । साधु,
भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अन-
गारिय पब्बज्ज” ति ।

१ साकियाहि — स्या० । २ महावने — सी० । ३ दिस्वा — रो० । ४ सी०,
स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ५ सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु नत्थि । ६-६ इच्चेव ताव
पत्तन्ति

“अल, आनन्द ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्ज” ति ।

८ दुतिय पि खो पे० ततिय पि खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच - “साधु, भन्ते, लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्ज” ति ।

“अल, आनन्द ! मा ते रुच्चि मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्ज” ति ।

९ अय खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि - “न भगवा अनुजानाति मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्ज । यधूनाह अज्जेन पि परियायेन भगवन्त याजेय्य मातुगामस्स तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्ज” ति । अय खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच - “मब्बो नु खो, भन्ते, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बजित्वा सोतापत्तिफल वा सक्कागामिफल वा अनागामिफल वा अरहत्तफल वा सञ्चिक्कातु” ति ?

“मब्बो आनन्द, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बजित्वा सोतापत्तिफल पि सक्कागामिफल पि अनागामिफल पि अरहत्तफल पि सञ्चिक्कातु” ति ।

१० “सचे भन्ते मब्बो मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बजित्वा सोतापत्तिफल पि पे० - अरहत्तफल पि सञ्चिक्कातु, बहुनारा भन्ते महापजापती गोतमी भगवतो मातुच्चा आपादिका पोसिका^१ सीरस्स^२ वायिका^३, भगवन्त जनेसिमा कालकूताय^४ यज्ज पायेसि । साधु, भन्ते लभेय्य मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पब्बज्ज” ति ।

११ “सचे आनन्द, महापजापती गोतमी अट्ठ गरुधम्मे पटि गण्हाति, सावस्सा होतु उपसम्पदा -

“वस्ससतूपसम्पन्नाय भिक्खुनिया तवहूपसम्पन्नस्स भिक्खुनो अमिवादन पञ्चुट्ठान अज्जसिकम्म सामोचिकम्म कत्तव्व । अय पि धम्मो सक्कत्वा गरु^५ कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं अनतिक्कमनीयो ।

१ पम्बज्ज - ती । २ बहुनारा - ती । ३ पोसिका - स्था । ४-४ ती स्था । ५ पोसकेयु अति । ६ कालकूताय - ती स्था । ७-७ ती स्था । ८-८ ती । ९ वर - ती ।

१२ “न भिक्खुनिया अभिक्खुके आवासे वस्स उपगन्तव्व ।
अय पि धम्मो सक्कत्वा गरं कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीवं
अनतिक्कमनीयो ।

१३. “अन्वड्डमास^१ भिक्खुनिया भिक्खुसङ्घतो द्वे^२ धम्मा पच्चा-
सीसितव्वा^३ — उपोसथपुच्छक च, ओवाढूपसङ्कमन च^४ । अय पि 5
धम्मो सक्कत्वा गर कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीव अनतिक्कमनीयो ।

१४. “वस्सवुट्ठाय भिक्खुनिया उभतोसङ्घे तीहि ठानेहि पवा-
रेतव्व — दिट्ठेन^५ वा सुतेन वा परिसङ्काय वा^६ । अय पि धम्मो सक्कत्वा
गर कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीव अनतिक्कमनीयो ।

१५ “गरुधम्म अज्झापन्नाय भिक्खुनिया उभतोसङ्घे पक्ख- 10
मानत्त चरितव्व । अय पि धम्मो सक्कत्वा गर कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा
यावजीव अनतिक्कमनीयो ।

१६ “द्वे वस्सानि छसु धम्मेसु सिक्खितसिक्खाय सिक्खमानाय
उभतोसङ्घे उपसम्पदा परियेसितव्वा । अय पि धम्मो सक्कत्वा गर
कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीव अनतिक्कमनीयो । 15

१७ “न केनचि परियायेन भिक्खुनिया भिक्खु अवकोसितव्वो
परिभासितव्वो । अय पि धम्मो सक्कत्वा गर कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा
यावजीव अनतिक्कमनीयो ।

१८ “अज्जतग्गे” ओवटो भिक्खुनीन भिक्खूसु वचनपथो, अनो-
वटो भिक्खूनं भिक्खुनीसु वचनपथो । अय पि धम्मो सक्कत्वा गर 20
कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीव अनतिक्कमनीयो ।

१९ “सचे, आनन्द, महापजापती गोतमी इमे अट्ठ गरुधम्मे
पटिगण्हाति^७, सावस्सा होतु उपसम्पदा” ति ।

२० अथ खो आयस्मा आनन्दो भगवतो सन्तिके इमे अट्ठ
गरुधम्मे उगगहेत्वा येन महापजापती गोतमी तेनुपसङ्कमि, उपसङ्क- 25
मित्वा महापजापति गोतमि एतदवोच —

२१ “सचे खो त्व, गोतमि, अट्ठ गरुधम्मे पटिगण्हेय्यासि,
साव ते भविस्सति उपसम्पदा — ‘वस्ससतूपसम्पन्नाय भिक्खुनिया तदहूप-

१ अ वद्धमास — सी० । २-२ परियेसितव्व — सी०, स्या०, रो० पोत्यकेसु
नत्थि । ३ च परियेसितव्व — रो० । ४-४ दिट्ठेन सुतेन परिसङ्काय — सी०, स्या०, रो० ।

सम्पन्नस्त भिक्षुनो अभिवादन' पञ्चद्वान अञ्जलिकम्म' सामीधि
कम्म कत्तव्व' । अयं पि धम्मो सक्कत्वा गरु कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा
यावजीव अनतिक्कमनीयो पे० । अञ्जतमो भोवटो भिक्षुनीन
भिक्षुसु वचनपथो, अनोवटो भिक्षून भिक्षुनीसु वचनपथो । अयं
५ पि धम्मो सक्कत्वा गरु कत्वा मानेत्वा पूजेत्वा यावजीव अनतिक्कमनीयो ।
सथे खो त्व गोतमि, इमे अट्ट गरुधम्मो पटिगण्हेम्म्यासि, साव ते भविस्सति
उपसम्पदा' ति ।

२२ "सेय्ययापि भन्ते आनन्द इत्थी वा पुरिसो वा दहरो
युवा मण्हनकजातिको' सीसन्हातो' उप्पलमाल वा वस्सिकमाल वा
१० अधिमुत्तकमाल' वा लमित्था उभोहि हत्थेहि पटिगण्हेत्वा उत्तमं
सिरस्मि पत्तिट्ठापेय्य एवमेव खो अहं भन्ते आनन्द, इमे अट्ट गरुधम्मो
पटिगण्हेमि' यावजीव अनतिक्कमनीये'" ति ।

२३ अयं खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
१५ निसिञ्चो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच - "पटिगण्हा,
भन्ते महापजापतिया गोतमिया अट्ट गरुधम्मो यावजीव अनतिक्कम
नीया' ति ।

२४ "सथे, आनन्द, नाममिस्स मातुगामो तथागतप्पवेदिते
धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय पञ्चज्ज, चिरट्ठितिक, आनन्द, ब्रह्म
२० चरिय अमविस्स वस्ससहस्समेव सद्धम्मो तिट्ठेय्य । यतो च खो,
आनन्द, मातुगामो तथागतप्पवेदिते धम्मविनये अगारस्मा अनगारिय
पञ्चजितो न दानि आनन्द, ब्रह्मचरिय चिरट्ठितिक भविस्सति । पञ्चेष
दानि आनन्द वस्समत्तानि सद्धम्मो ठस्सति ।

२५ "सेय्ययापि आनन्द यानि कानिचि कुलानि बहुस्यिकानि
२५ अप्पपुरिसकानि तानि सुप्पभसियानि होन्ति चोरेहि कुम्भत्थेनकेहि
एवमेव खो आनन्द यस्मि धम्मविनये सन्नति मातुगामो अगारस्मा
अनगारियं पञ्चज्ज न त ब्रह्मचरिय चिरट्ठितिक होति ।

(-१) अभिवादनपञ्चद्वानपञ्चजलिकम्म - ती । २ पञ्चनकजातिको - ती
री । ३ सीसन्हातो - ती । ४ सीसन्हातो - त्या । ५ अधिमुत्तकमाल - ती ।
६ पत्तिगण्हा - ती । ७ अनतिक्कमनीयो - ती । ८ पटिगण्हेय्य - ती ।
९ बहुरितिवचन - ती । १०

२६ “सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने सालिवखेत्ते सेतट्टिका नाम रोगजाति निपतति, एव त सालिवखेत्त न चिरट्टितिक होति, एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा अनगारिय पब्बज्जं, न त ब्रह्मचरिय चिरट्टितिक होति ।

२७. “सेय्यथापि, आनन्द, सम्पन्ने उच्छुवखेत्ते मज्जिट्टिका^१ 5 नाम रोगजाति निपतति, एव त उच्छुवखेत्त न चिरट्टितिक होति, एवमेव खो, आनन्द, यस्मिं धम्मविनये लभति मातुगामो अगारस्मा अनगारिय पब्बज्जं, न त ब्रह्मचरिय चिरट्टितिक होति ।

२८ “सेय्यथापि, आनन्द, पुरिसो महतो तळाकस्स पटि-
कच्चेव^२ आलि^३ बन्धेय्य यावदेव उदकस्स अनतिक्कमनाये, एवमेव 10
खो, आनन्द, मया पटिकच्चेव भिक्खुनीन अट्ठ गरुधम्मा पञ्जत्ता याव-
जीव अनतिक्कमनीया” ति ।

२. श्रीवादसुत्तं

१ एक समयं भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागार-
सालाय । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्ग-
मित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो 15
खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — “कतिहि नु खो, भन्ते, धम्मेहि
समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मन्नितब्बो” ति ?

२ “अट्ठहि खो, आनन्द, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनो-
वादको सम्मन्नितब्बो । कतमेहि अट्ठहि ? इधानन्द, भिक्खु सीलवा
होति पे० समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु, बहुस्सुतो होति पे० 20
दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, उभयानि खो पनस्स पातिमोक्खानि वित्थारेन
स्वागतानि होन्ति सुविभत्तानि सुप्पवत्तीनि सुविनिच्छित्तानि सुत्तसो
अनुव्यञ्जनसो, कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय
समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय^४ अत्थस्स विञ्जापनिया, पटिबलो
होति भिक्खुनिसङ्घस्स^५ धम्मिया कथाय सन्दस्सेतु समादपेतु समुत्तेजेतु 2
सम्पहसेतु, येभुय्येन भिक्खुनीन पियो होति मनापो, न खो पनेत

१ मज्जेट्टिका — सी०, स्या० । २ पटिकच्चेव — सी०, रो० । ३ पालि —
स्या०, आलि — रो० । ४ अनेलगळाय — सी० । ५ भिक्खुनीसङ्घ — सी०, भिक्खुनी-
सङ्घस्स — स्या०, रो० ।

भगवन्त उद्दिस्स पव्वजिताय कासायवत्थनिवसनाय गरुधम्म अज्जापन्न पुब्बो होति, वीसतिवस्सो वा होति अतिरेकवीसतिवस्सो वा । इमहि स्रो, धानन्द, अट्ठहि धम्महेहि समन्नागतो भिक्खु भिक्खुनोवादको सम्मन्नि तव्वो' ति ।

३ सङ्खित्तसुत्त

१ एक समय भगवा घेसालिय विहरति महाबने कूटानार सालाय । अथ स्रो महापजापती गोतमी येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त ठिठा स्रो' सा महापजापती' गोतमी भगवन्त एतदवोच -

२ "साधु मे, मन्ते भगवा सङ्खित्तेन धम्म देसेतु, यमह भगवतो धम्म सुत्वा एका वूपकट्ठा अप्पमत्ता आतापिनी पहितत्ता विहरेम्य" ति ।

"ये स्रो त्व, गोतमि, धम्मो जानेम्यासि - 'इमे धम्मा सरागाय संवत्तन्ति, नो विरागाय सयोगाय सवत्तन्ति नो विसयोगाय, आचयाय सवत्तन्ति नो अपचयाय महिच्छताय सवत्तन्ति, नो अप्पिच्छताय, असन्तुट्ठिया सवत्तन्ति, नो सन्तुट्ठिया सङ्गणिक्काय सवत्तन्ति नो पक्किवेक्काय कोसज्जाय सवत्तन्ति नो विरियारम्भाय दुग्धरताय सवत्तन्ति, नो सुमरताया' ति एकसेन, गोतमि धारेम्यासि - 'नेसो धम्मो, तसो विनयो, नेत सत्थुसासन' ति ।

३ "ये च स्रो त्व गोतमि, धम्मो जानेम्यासि - 'इमे धम्मा विरागाय सवत्तन्ति नो सरागाय विसयोगाय सवत्तन्ति नो सयोगाय, अपचयाय सवत्तन्ति नो आचयाय अप्पिच्छताय सवत्तन्ति, नो महिच्छताय सन्तुट्ठिया सवत्तन्ति नो असन्तुट्ठिया पक्किवेक्काय सवत्तन्ति नो सङ्गणिक्काय विरियारम्भाय' सवत्तन्ति नो कोसज्जाय सुमरताय सवत्तन्ति नो दुग्धरताया' ति एकसेन गोतमि धारेम्यासि - 'एसो धम्मो एसो विनयो एत सत्थुसासन' ति ।

४. दीघजाणुसुत्तं

१ एक समय भगवा कोळियेसु^१ विहरति कक्करपत्त नाम कोळियान निगमो । अथ^२ खो दीघजाणु कोळियपुत्तो येन भगवा तेनुप-सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो दीघजाणु कोळियपुत्तो भगवन्त एतदवोच — “मय, भन्ते, गिही कामभोगिनो^३ पुत्तसम्बाधसयन अज्झावसाम, कासिकचन्दन 5 पच्चनुभोम, मालागन्धविलेपन धारयाम, जातरूपरजत सादयाम^४ । तेस नो, भन्ते, भगवा अम्हाक तथा धम्म देसेतु ये अम्हाक अस्सु^५ धम्मा दिट्ठधम्महिताय दिट्ठधम्मसुखाय, सम्परायहिताय सम्पराय-सुखाया” ति ।

२ “चत्तारोमे, व्यग्घपज्ज^६, धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय 10 सवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय । कतमे चत्तारो ? उट्ठानसम्पदा, आरक्ख-सम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता^७ । कतमा च, व्यग्घपज्ज, उट्ठान-सम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो येन कम्मट्ठानेन^८ जीविक कप्पेति — यदि कसिया यदि वणिज्जाय यदि गोरक्खेन यदि इस्सत्तेन^९ यदि राज-पोरिसेन यदि सिण्णञ्जतरेन — तत्थ दक्खो होति अनलसो, तत्रुपायाय 15 वीमसाय समन्नागतो, अल कातुं अल सविधातु । अय वुच्चति, व्यग्घपज्ज, उट्ठानसम्पदा ।

३ “कतमा च, व्यग्घपज्ज, आरक्खसम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उट्ठानविरियाधिगता बाहाबलपरिचिता 20 सेदावक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा । ते आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति — ‘किन्ति मे इमे भोगे नेव राजानो हरेय्यु, न चोरा हरेय्यु, न अग्गि डहेय्य, न उदक वहेय्य, न अप्पिया दायादा हरेय्यु’ ति । अय वुच्चति, व्यग्घ-पज्ज, आरक्खसम्पदा ।

४ “कतमा च, व्यग्घपज्ज, कल्याणमित्तता ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो यस्मि गामे वा निगमे वा पटिवसति, तत्थ ये ते होन्ति — गहपती 25 वा गहपतिपुत्ता वा दहरा वा वुद्धसीलिनो^{१०} वुद्धा^{११} वा वुद्धसीलिनो^{१२}

१ कोलियेसु — सी० । २ तत्र — सी० । ३ कामभोगी — सी०, स्या०, रो० । ४ सादियाम — सी०, स्या०, रो० । ५ अस्सु — रो० । ६ व्यग्घपज्ज — सी० । ७ समजी-विक्कता — सी० । ८ कम्मट्ठानेन — स्या० । ९ इस्सत्तेन — सी०, स्या०, रो० । १०-११ वुद्धसीलिनो वुद्धा — स्या० । १२ वुद्धमोला — सी० ।

सद्वासम्पन्ना सीलसम्पन्ना चागसम्पन्ना पञ्चासम्पन्ना - तेहि सद्धि सन्तिद्वृति
सस्तपति साकच्छ समापज्जति यथारूपान सद्वासम्पन्नान सद्वासम्पद
अनुसिक्खति यथारूपान सीलसम्पन्नान सीलसम्पद अनुसिक्खति -
यथारूपान चागसम्पन्नान चागसम्पद अनुसिक्खति यथारूपान
5 पञ्चासम्पन्नान पञ्चासम्पद अनुसिक्खति तेहि सद्धि सन्तिद्वृति सस्तपति
साकच्छ समापज्जति । अयं बुच्चति, व्यग्घपज्ज, कल्याणमित्तता ।

५ "कतमा च, व्यग्घपज्ज, समजीविता ? इध, व्यग्घपज्ज,
कुलपुत्तो आयं च भोगान विदित्वा, वयं च भोगान विदित्वा, सम जीविक
कप्पेति नाञ्चोगान्ह नातिहीन - 'एव मे आयो वयं परियादाय ठस्सति,
10 न च मे वयो' आयं परियादाय ठस्सती' ति । सेय्यथापि, व्यग्घपज्ज
तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा तुल पमाहेत्वा जानाति - 'एसकेन
वा ओनत एसकेन वा उन्नत' ति एवमेव सो व्यग्घपज्ज कुलपुत्तो
आयं च भोगान विदित्वा वयं च भोगान विदित्वा, सम जीविक कप्पेति
नाञ्चोगान्ह नातिहीन - 'एव मे आयो वयं परियादाय ठस्सति, न
15 च मे वयो आयं परियादाय ठस्सती' ति । सचायं व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो
अपायो समानो उळार जीविक कप्पेति तस्स भवन्ति वत्तारो -
'उदुम्बरस्सादीवाय कुलपुत्तो भोगे खादती' ति । सचे पनाय, व्यग्घ
पज्ज कुलपुत्तो महायो समानो कसिर जीविक कप्पेति तस्स भवन्ति
वत्तारो - 'अजेठमरणवाय कुलपुत्तो मरिस्सती' ति । यतो च सोमं
20 व्यग्घपज्ज कुलपुत्तो आयं च भोगान विदित्वा वयं च भोगान विदित्वा,
सम जीविक कप्पेति नाञ्चोगान्ह नातिहीन - 'एव मे आयो वयं परि
यादाय ठस्सति, न च मे वयो आयं परियादाय ठस्सती' ति । अयं बुच्चति,
व्यग्घपज्ज समजीविता ।

६ 'एव समुप्पन्नान, व्यग्घपज्ज भोगान वत्तारि अपायमुत्तानि
25 होन्ति - इत्थिधुत्तो, सुराधुत्तो अन्नसधुत्तो पापमिस्सो पापसहायो
पापसम्पवद्धो । सेय्यथापि व्यग्घपज्ज महतो तळकस्स वत्तारि च
आयमुत्तानि वत्तारि च अपायमुत्तानि । तस्स पुरिस्सो मानि चेव आय-

१-१ वयो वयं - ही । २ वयं - ही । ३-३ तय - स्या । ४ उदुम्बर
मात्रिकवाय - ही रो उदुम्बरस्सादीकवाय - स्या । ५ अजेठमारिकवाय - ही
अजेठमारिकवाय - स्या अजेठमारिक - ही । ६ वयं - ही रो । ७ इत्थिधुत्तो
होति - ही रो । ८ वत्तारि - ही ।

मुखानि तानि पिदहेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि विवरेय्य, देवो च न सम्मा धार अनुप्पवेच्छेय्य । एव हि तस्स, व्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स परिहानियेव^१ पाटिकह्वा, नो वुद्धि, एवमेव, व्यग्घपज्ज, एव समुप्पन्नान भोगानं चत्तारि अपायमुखानि होन्ति - इत्थिधुत्तो, सुराधुत्तो, अक्खधुत्तो, पापमित्तो पापसहायो पापसम्पवङ्को ।

5

७ “एव समुप्पन्नान, व्यग्घपज्ज, भोगान चत्तारि आयमुखानि होन्ति - न इत्थिधुत्तो, न सुराधुत्तो, न अक्खधुत्तो, कल्याणमित्तो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को । सेय्यथापि, व्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स चत्तारि चेव आयमुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिसो यानि चेव आयमुखानि तानि विवरेय्य, यानि च अपायमुखानि तानि पिदहेय्य, देवो च सम्मा धार अनुप्पवेच्छेय्य । एव हि तस्स, व्यग्घपज्ज, महतो तळाकस्स वुद्धियेव पाटिकह्वा, नो परिहानि, एवमेव खो, व्यग्घपज्ज, एव समुप्पन्नान भोगान चत्तारि आयमुखानि होन्ति - न इत्थिधुत्तो, न सुराधुत्तो, न अक्खधुत्तो, कल्याणमित्तो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को । इमे खो, व्यग्घपज्ज, चत्तारो धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय सवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय ।

10

15

८ “चत्तारोमे, व्यग्घपज्ज, धम्मा कुलपुत्तस्स सम्परायहिताय सवत्तन्ति सम्परायसुखाय । कतमे चत्तारो ? सद्धासम्पदा, सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पज्जासम्पदा । कतमा च, व्यग्घपज्ज, सद्धासम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो सद्धो होति, सद्धति तथागतस्स बोधि - ‘इति पि सो भगवा पे० सत्या देवमनुस्सान बुद्धो भगवा’ ति । अय वुच्चति, व्यग्घपज्ज, सद्धासम्पदा ।

20

९ “कतमा च, व्यग्घपज्ज, सीलसम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो पाणातिपाता पटिविरतो होति पे० सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । अय वुच्चति, व्यग्घपज्ज, सीलसम्पदा ।

25

१० “कतमा च, व्यग्घपज्ज, चागसम्पदा ? इध, व्यग्घपज्ज, कुलपुत्तो विगतमलमच्छरेन चेतसा अगार अज्झावसति मुत्तचागो पयतपाणि वोस्सग्गरतो याचयोगो दानसविभागरतो । अयं वुच्चति, व्यग्घपज्ज, चागसम्पदा ।

53

११ “कतमा च, व्यग्वपज्ज, पञ्चासम्पदा ? इध, व्यग्व
पज्ज, कुलपुत्तो पञ्चावा होति उदयत्यगामिनिन्या पञ्चाय समन्नागतो
अरियाय निब्बेधिकाय सम्मा दुक्खसक्खयगामिनिन्या । अयं वुच्चति,
व्यग्वपज्ज, पञ्चासम्पदा । इमे स्तो व्यग्वपज्ज चत्तारो धम्मा कुल-
५ पुत्तस्स सम्परायहिताय सवत्तन्ति सम्परायसुखाया सि ।

“उट्ठाता कम्मधेम्मेषु, अप्पमतो विधानवा ।

सम कप्पेति जीविक’, सम्मत अनुरक्खति ॥

“सद्धो सीलेन सम्पन्नो, वदञ्चू वीतमच्छरो ।

निच्च भग विसोधेति, सोत्थान सम्परायिक ॥

१० “इच्चेते अट्ठ धम्मा च, सद्धस्स धरमेसिनो ।

अक्खता सच्चनामेन, उभयत्थ सुखावहा ॥

“दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।

एवमेत गहट्ठान चागो पुञ्जं पवङ्गुती” सि ॥

५ उज्जयसुख

१ अयं स्तो उज्जयो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि उप
१५ सङ्गमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीयं यच्च सारणीयं वीति
सारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो स्तो उज्जयो ब्राह्मणो
भगवन्त एतदवोच — “मयं भो गोतम, पवासं गन्तुकामा । तेन नो
भव गोतमो अम्हाकं तथा धम्मं देसेतु — ये अम्हाकं अस्सु धम्मा दिट्ठ
धम्महिताय दिट्ठधम्मसुखाय सम्परायहिताय सम्परायसुखाया’ सि ।

२ “चत्तारोमे ब्राह्मण, धम्मा कुलपुत्तस्स दिट्ठधम्महिताय
२० सवत्तन्ति दिट्ठधम्मसुखाय । कतमे चत्तारो ? उट्ठानसम्पदा, आरक्ख
सम्पदा कल्याणमित्तता समजीविता । कतमा च ब्राह्मण उट्ठान
सम्पदा ? इध ब्राह्मण कुलपुत्तो येन धम्मद्वानेन जीविकं कप्पेति —
यदि कसिया यत्ति यणिज्जाय यदि गोरक्खेन यदि इस्ससेन यदि राज
२५ पोरिसेन यदि सिप्पञ्जसरेन — तत्थ दक्खो होति अनलसो, सन्नुपायय
योमसाय समन्नागतो अलं पातुं अलं सविधातु । अयं वुच्चति ब्राह्मण
उट्ठानसम्पदा ।

३. “कतमा च, ब्राह्मण, आरक्खसम्पदा ? इध, ब्राह्मण, कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उट्ठानविरियाधिगता बाहाबलपरिचिता सेदा-
वक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा । ते आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति —
‘किन्ति मे इमे भोगे नेव राजानो हरेय्यु, न चोरा हरेय्यु, न अग्गि डहेय्यं’,
न उदक वहेय्य, न अप्पिया दायादा हरेय्यु’ ति । अय वुच्चति, ब्राह्मण, 5
आरक्खसम्पदा ।

४. “कतमा च, ब्राह्मण, कल्याणमित्तता ? इध, ब्राह्मण, कुल-
पुत्तो यस्मिं गामे वा निगमे वा पटिवसति तत्र^२ ये ते होन्ति — गहपती
वा गहपतिपुत्ता वा दहरा वा बुद्धसीलिनो बुद्धा वा बुद्धसीलिनो सद्धा-
सम्पन्ना सीलसम्पन्ना चागसम्पन्ना पञ्ञासम्पन्ना — तेहि सद्धि सन्तिट्ठति 10
सल्लपति साकच्छ समापज्जति, यथारूपान सद्धासम्पन्नान सद्धासम्पद
अनुसिक्खति यथारूपान सीलसम्पन्नान सीलसम्पद अनुसिक्खति
यथारूपान चागसम्पन्नान चागसम्पद अनुसिक्खति . यथारूपान पञ्ञा-
सम्पन्नान पञ्ञासम्पद अनुसिक्खति, तेहि सद्धि सन्तिट्ठति सल्लपति
साकच्छ समापज्जति । अय वुच्चति, ब्राह्मण, कल्याणमित्तता । 15

५ “कतमा च, ब्राह्मण, समजीविता ? इध, ब्राह्मण, कुल-
पुत्तो आय च भोगान विदित्वा वय च भोगान विदित्वा सम जीविक
कप्पेति नाच्चोगाब्ह नातिहीन — ‘एव मे आयो वय परियादाय ठस्सति,
न च मे वयो आय परियादाय ठस्सती’ ति । सेय्यथापि, ब्राह्मण, तुला-
धारो वा तुलाधारन्तेवासी वा तुल पग्गहेत्वा जानाति — ‘एत्तकेन वा 20
ओनत, एत्तकेन वा उन्नत’ ति, एवमेव खो, ब्राह्मण, कुलपुत्तो आय च
भोगान वय च भोगान विदित्वा सम जीविक कप्पेति नाच्चोगाब्ह नाति-
हीन — ‘एव मे आयो वय परियादाय ठस्सति, न च मे वयो आय परिया-
दाय ठस्सती’ ति । सचाय, ब्राह्मण, कुलपुत्तो अप्पायो समानो उळार
जीविक कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो — ‘उदुम्बरखादीवाय कुलपुत्तो 25
भोगे खादती’ ति । सचे पनाय, ब्राह्मण, कुलपुत्तो महायो समानो कसिर
जीविक कप्पेति, तस्स भवन्ति वत्तारो — ‘अजेट्टमरणवाय कुलपुत्तो
मरिस्सती’ ति । यतो च खोय, ब्राह्मण, कुलपुत्तो आय च भोगान विदित्वा
वयं च भोगान विदित्वा सम जीविक कप्पेति नाच्चोगाब्हं नातिहीन —

‘एव मे आयो यम परियादाय ठस्सति, न च मे यमो आय परियादाय ठस्सती’ ति, अयं बुञ्जति, ब्राह्मण, समजीविता ।

६ “एव समुप्यन्नान, ब्राह्मण, भोगान चत्तारि अपायमुखानि होन्ति - इत्थिमुत्तो, सुराधुत्तो, अक्खधुत्तो, पापमित्ता पापसहायो पाप-
 ५ सम्पवङ्को । सेय्यथापि, ब्राह्मण, महतो तळाक्खस्स चत्तारि चेव आय-
 मुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिस्सो यानि चव आय-
 मुखानि तानि पिदहेय्य, मानि च अपायमुखानि तानि विवरेय्य, वेवो च
 न सम्मा धार अनुप्यवेञ्जेय्य । एव हि तस्स ब्राह्मण, महतो तळाक्खस्स
 परिहानियेव पाटिकङ्का, नो बुद्धि एवमेव सो, ब्राह्मण, एव समु-
 १० प्यन्नान भोगान चत्तारि अपायमुखानि होन्ति - इत्थिमुत्तो, सुराधुत्तो,
 अक्खधुत्तो, पापमित्ता पापसहायो पापसम्पवङ्को ।

७ “एव समुप्यन्नान, ब्राह्मण, भोगान चत्तारि आयमुखानि होन्ति - न इत्थिमुत्तो, न सुराधुत्तो, न अक्खधुत्तो, कल्याणमित्तो कल्याण-
 सहायो कल्याणसम्पवङ्को । सेय्यथापि, ब्राह्मण, महतो तळाक्खस्स
 १५ चत्तारि चेव आयमुखानि चत्तारि च अपायमुखानि । तस्स पुरिस्सो
 यानि चेव आयमुखानि तानि विवरेय्य यानि च अपायमुखानि तानि
 पिदहेय्य वेवो च सम्मा धार अनुप्यवेञ्जेय्य । एव हि तस्स, ब्राह्मण,
 महतो तळाक्खस्स बुद्धियेव पाटिकङ्का, नो परिहानि, एवमेव सो,
 ब्राह्मण एव समुप्यन्नान भोगान चत्तारि आयमुखानि होन्ति - न इत्थि-
 २० मुत्तो वे० कल्याणसम्पवङ्को । इमे सो, ब्राह्मण, चत्तारो भम्मा
 कुलपुत्तस्स दिट्ठभम्महिताय सबत्तन्ति दिट्ठभम्मसुखाय ।

८ “चत्तारोमे ब्राह्मण, कुलपुत्तस्स भम्मा सम्परायहिताय
 संबत्तन्ति सम्परायसुखाय । कतमे चत्तारो ? सद्धासम्पदा, सील-
 सम्पदा, वागसम्पदा, पञ्जासम्पदा । कतमा च ब्राह्मण, सद्धासम्पदा ?
 २५ इव, ब्राह्मण कुसपुत्तो सद्धो होति सद्धति तथ्यावत्तस्स बोधि - ‘इति
 पि सो भगवा वे० सत्था वेवमनुस्सान बुद्धो भगवा’ ति । अयं
 बुञ्जति, ब्राह्मण, सद्धासम्पदा ।

९ “कतमा च ब्राह्मण सीलसम्पदा ? इव, ब्राह्मण, कुसपुत्तो
 पाणातिपाता पटिविरत्तो होति वे० - सुरामेरयमज्जपयावद्दुना पटि-
 ३० विरत्तो होति । अयं बुञ्जति, ब्राह्मण, सीलसम्पदा ।

इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति पे० . समादाय सिक्खति सिक्खा-
 पदेसु, बहुस्सुतो होति . पे० दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा; आरद्धविरियो
 विहरति^१ थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु, आर-
 ज्जिको^२ होति पन्तसेनासनो, अरतिरतिसहो होति, उप्पन्न अरति
 अभिभुय्य अभिभुय्य विहरति, भयभेरवसहो होति, उप्पन्न भयभेरव 5
 अभिभुय्य अभिभुय्य विहरति, चतुन्न ज्ञानान आभिचेतसिकान दिट्ठ-
 धम्मसुखविहारान निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी,
 आसवान खया . पे० सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि
 खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेषु समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो पे०
 अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्सा” ति ।

01

६. पठमपुगलसुत्तं

१ “अट्ठिमे भिक्खवे, पुगला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या
 अञ्जलिकरणीया अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्स ? कतमे अट्ठ ? सोता-
 पन्नो, सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, सकदागामी, सकदा-
 गामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, अनागामी, अनागामिफलसच्छि-
 किरियाय पटिपन्नो, अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो । इमे खो, भिक्खवे, 15
 अट्ठ पुगला आहुनेय्या पे० अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त लोकस्सा ति ।

“चत्तारो च पटिपन्ना, चत्तारो च फले ठिता ।

एस सङ्घो उज्जुभूतो, पुञ्जासीलसमाहितो ॥

“यजमानान मनुस्सान, पुञ्जपेक्खान पाणिन ।

करोत’ ओपधिक पुञ्ज, सङ्घे दिन्न महप्फल” ति ।

20

१०. द्वितीयपुगलसुत्तं

१ “अट्ठिमे, भिक्खवे, पुगला आहुनेय्या . पे० अनुत्तर
 पुञ्जक्खेत्त लोकस्स । कतमे अट्ठ ? सोतापन्नो, सोतापत्तिफलसच्छि-
 किरियाय पटिपन्नो पे० अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो । इमे खो,
 भिक्खवे, अट्ठ पुगला आहुनेय्या पे० अनुत्तर पुञ्जक्खेत्त
 लोकस्सा ति ।

गन्मा न परिमुच्चति, सम्परायिका पि गन्मा न परिमुच्चति, तस्मा
'गन्मो' ति वामानमेत अधिवचन' ।

“भय दुक्ख च रोगो च, गण्डो सत्स च सङ्को च ।

पङ्को गन्मो च उभय, एते कामा पवुच्चन्ति ॥

“यस्य सत्तो पुणुज्जनो, भ्रोतिण्णो सातरूपेन ।

पुन गन्माय गच्छति ॥

“यतो च भिक्खु भ्रातापी, सम्पज्जञ्ज' न रिच्चति' ।

सो इम पलिपय दुग्ग, अतिक्कम्म तथाविधो ।

पज आतिजरूपेत, पन्वमान भवेक्खती” ति ॥

७ पठमभ्राहुनेय्यसुत्त

- 10 १ “अट्ठहि भिक्खवे, धम्महि समन्नागतो भिक्खु भ्राहुनेय्यो
होति पाहुनेय्यो दमिस्सणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तर पुञ्जकसेत्त
लोकस्स । कतमेहि अट्ठहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति
पे० समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु बट्टस्सुतो होति ... पे०...
दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, कल्याणमित्तो होति कल्याणसहायो कल्याण
15 सम्पवक्को सम्माविट्ठिको होति, सम्मादस्सनेन समन्नागतो, वतुप्प
ज्ञानान् भामिषेतसिकान् विट्ठयम्मसुखविहारान् निकामलाभी होति
अकिच्छलाभी अकसिरलाभी अनेकविहित पुब्बेनिवासं अनुस्सरति,
सेय्यधीव — एक पि जातिं द्वे पि जातियो पे०... इति साकार सउद्देश
अनेकविहित पुब्बेनिवासं अनुस्सरति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अति
20 ककन्तमानुसकेन पे०... यथाक्कम्पणे सत्ते पजानाति, आसवान् सम्या
पे० सञ्चिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि सो, भिक्खवे,
अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भ्राहुनेय्यो होति पे०... अनुत्तर
पुञ्जकसेत्त लोकस्सा' ति ।

८ त्रुतियभ्राहुनेय्यसुत्त

- १ “अट्ठहि भिक्खवे धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु भ्राहुनेय्यो
25 होति पे० अनुत्तर पुञ्जकसेत्त लोकस्स । कतमेहि अट्ठहि ?

१ अधिवचनं ति — सो स्या रो । २-२ सम्पज्जञ्जेन रञ्जति — स्वा
रिञ्जति — रो ।

इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति पे० . समादाय सिक्खति सिक्खा-
 पदेसु, बहुस्सुतो होति पे० दिट्ठिया सुप्पटिविद्धा, आरद्धविरियो
 विहरति^१ थामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेषु, आर-
 ज्जिको^२ होति पन्तसेनासनो, अरतिरतिसहो होति, उप्पन्न अरति
 अभिभुय्य अभिभुय्य विहरति, भयभेरवसहो होति, उप्पन्न भयभेरवं 5
 अभिभुय्य अभिभुय्य विहरति, चतुन्न ज्ञानान् अभिचेतसिकान् दिट्ठ-
 धम्मसुखविहारान् निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी;
 आसवान् खया पे०. सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इमेहि
 खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो पे०
 अनुत्तर पुञ्ञक्खेत्त लोकस्सा” ति ।

01

६. पठमपुगलसुत्तं

१ “अट्ठिमे भिक्खवे, पुगला आहुनेय्या पाहुनेय्या दक्खिणेय्या
 अञ्जलिकरणीया अनुत्तर पुञ्ञक्खेत्त लोकस्स ? कतमे अट्ठ ? सोता-
 पन्नो, सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, सकदागामी, सकदा-
 गामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, अनागामी, अनागामिफलसच्छि-
 किरियाय पटिपन्नो, अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो । इमे खो, भिक्खवे, 15
 अट्ठ पुगला आहुनेय्या पे० अनुत्तर पुञ्ञक्खेत्त लोकस्सा ति ।

“चत्तारो च पटिपन्ना, चत्तारो च फले ठिता ।

एस सङ्खो उजुभूतो, पञ्ञासीलसमाहितो ॥

“यजमानान् मनुस्सान्, पुञ्ञापेक्खान् पाणिन ।

करोत' ओपधिक पुञ्ञ, सङ्खे दिन्न महप्फल” ति । 20

१०. द्वितीयपुगलसुत्तं

१ “अट्ठिमे, भिक्खवे, पुगला आहुनेय्या . पे० अनुत्तर
 पुञ्ञक्खेत्तं लोकस्स । कतमे अट्ठ ? सोतापन्नो, सोतापत्तिफलसच्छि-
 किरियाय पटिपन्नो पे० अरहा, अरहत्ताय पटिपन्नो । इमे खो,
 भिक्खवे, अट्ठ पुगला आहुनेय्या पे० अनुत्तर पुञ्ञक्खेत्त
 लोकस्सा ति ।

25

“चत्तारो च पटिपन्ना, चत्तारो च फले विता ।

एस सङ्घो समुक्कट्ठो, सत्तान् अट्ठ पुग्गला ॥

“मज्झमानान् मनुस्सान् पुञ्ञपेक्खान्” पाणिन ।

करोत ओपधिक पुञ्ञं, एत्थ दिस्स महप्फल” ति ॥

गोतमीवम्भो’ छो’ ।

तस्सुद्दाम

गोतमी ओवाद सङ्घित्त, दीघजाणु’ च उज्जयो ।

मया द्वे आहुनेय्या च, द्वे च अट्ठ पुग्गला ति ॥

— ० —

७ भूमिचालवग्गो’

१ इच्छासुत्त

१ “अट्ठिमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकिस्मि ।

कतमे अट्ठ ? इध, भिक्खवे भिक्खुनो पविधित्तस्स विहरतो निरायत्त

वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति साभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति

10 साभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो साभाय लाभो नुप्पज्जति ।

सो तेन सभाभेन सोषति किलमति परिवेवति, उरत्ताळि’ कन्दति, सम्मोह

आपज्जति । अयं बुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति साभाय,

उट्ठहति घटति वायमति साभाय न च लाभो, सोची’ च परिवेवी

च’ वुत्तो च सट्ठम्मा’ ।

15 २ “इध पन, भिक्खवे भिक्खुनो पविधित्तस्स विहरतो निरा

यत्तवुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति साभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति

साभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो साभाय लाभो उप्पज्जति ।

सो तेन सभाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति । अयं बुच्चति,

भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति साभाय उट्ठहति घटति वायमति

20 साभाय लाभो च मदी च पमादी च वुत्तो च सट्ठम्मा’ ।

३ “इध पन भिक्खवे भिक्खुनो पविधित्तस्स विहरतो निरायत्त

१ पुञ्ञपेक्खान् - ली । २-२ तन्वानवम्भो वट्ठो - एषा तन्वानवम्भो
एटी - ली वम्भो - म । ३ दीघजाणु - ली दीघजाणु - एषा दीघजाणु
- ली । ४ आहुनेय्या वुत्तिनो - एषा । ५ उरत्ताळी - एषा । ६-६ सोविच्चरति
वेविच्च - ली ।

वृत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । सो तेन अलाभेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति, सम्मोह आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, न च लाभी, सोची च परिदेवी च, चुतो च सद्धम्मा’ । 5

४ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-वृत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो उप्पज्जति । सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति । अयं वुच्चति, 10 भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, लाभी च मदी च, पमादी च, चुतो च सद्धम्मा’ ।

५ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-वृत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । 15 सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरत्ताळि कन्दति, न सम्मोह आपज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, न च लाभी, न च सोची न च परिदेवी, अच्चुतो च सद्धम्मा’ ।

६ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-वृत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो उप्पज्जति । सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, लाभी च, न च मदी न च पमादी, अच्चुतो च 25 सद्धम्मा’ ।

७ “इध पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरा-यत्तवृत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न 30

उरत्ताळि कन्दति, न सम्मोह आपज्जति । अय वुच्चति, भिक्खवे -
 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न वायमति
 लाभाय, न च लाभो, न च सोची न च परिदेवी, अञ्जुतो च सदम्मा' ।

८ "इष पन, भिक्खवे, भिक्खुनो पयिविसस्स विहरता निरायत
 ५ वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
 लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो उप्प
 ज्जति । सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमादमापज्जति ।
 अय वुच्चति, भिक्खवे - 'भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति
 न घटति न वायमति लाभाय, लाभो च, न च मदी न च पमाशी, अञ्जुतो
 १० च सदम्मा' । इमे सो, भिक्खवे, अट्ठ पुग्गला सन्तो सबिज्जमाना
 लोकस्मि' ति ।

२ असमुत्त

१ "एहि भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अस अत्तनो
 अस परेस । कतमेहि एहि ? इष, भिक्खवे, भिक्खु खिप्पनिसन्ति
 च होति कृसलेसु धम्मेषु, सुत्तान च धम्मान धारणजातिको' होति,
 १५ धातान' च धम्मान अत्यूपपरिक्खिता' होति, अत्यमञ्जाय धम्म
 मञ्जाय धम्मानुधम्मप्यटिपप्पा च होति कल्याणवाचो च होति
 कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेसगळाय
 अत्यस्स विञ्जापनिया, सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको
 सम्पहसको सत्रह्मचारीन । इमेहि सो, भिक्खवे, एहि धम्महि
 २० समन्नागतो भिक्खु अस अत्तनो अस परेस ।

२ "पञ्चहि भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अस अत्तनो
 अस परेस । कतमेहि पञ्चहि ? इष भिक्खवे, भिक्खु न हेव तो
 निप्पनिसन्ति च होति पुससगु धम्मगु सुत्तान च धम्मान धारणजातिको
 होति धातान च धम्मान अत्यूपपरिक्खिता हाति अत्यमञ्जाय
 २५ धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्यटिपप्पो च होति कल्याणवाचा च' होति
 वे० अत्यस्स विञ्जापनिया सन्दस्सको च होति समादपको

समुत्तेजको सम्पहंसको सब्रह्मचारीन । इमेहि खो, भिक्खवे, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो अलं परेस ।

३. “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो नालं^१ परेस । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतान च धम्मान धारणजातिको होति; 5
धातान च धम्मान अत्यूपपरिक्खिता होति, अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, नो च कल्याणवाचो होति कल्याण-
वाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय अत्यस्स विञ्जापनिया, नो च सन्दस्सको होति समादपको समुत्तेजको सम्प-
हंसको सब्रह्मचारीन । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो 10
भिक्खु अलं अत्तनो नाल परेस ।

४ “चतूहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल परेसं नालं अत्तनो । कतमेहि चतूहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतान च धम्मान धारणजातिको होति, 15
नो च धातान धम्मान अत्यूपपरिक्खिता होति, न^२ च अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो . पे० अत्यस्स विञ्जापनिया, सन्दस्सको च होति . पे०. सब्रह्मचारीन । इमेहि खो, भिक्खवे, चतूहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल परेस, नाल अत्तनो ।

५ “तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो 20
नाल परेस । कतमेहि तीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु न हेव खो खिप्प-
निसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतान च धम्मान धारणजातिको^३ होति, धातान च धम्मानं अत्यूपपरिक्खिता होति, अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, नो च कल्याणवाचो होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेल- 25
गळाय अत्यस्स विञ्जापनिया, नो च सन्दस्सको होति समादपको समुत्तेजको सम्पहसको सब्रह्मचारीन । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो, नाल परेस ।

१ नो - स्या०, रो० । २ नो - स्या०, रो० । ३ धारकजातिको - सी०, स्या०, रो० ।

६ “तीहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु भल परेसं, नाल भत्तनो । कतमेहि तीहि ? इध, भिक्षवे, भिक्षु न हेव सो सिप्प निसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुत्तान च धम्मान धारणजातिको होति, नो च घातान धम्मान अत्थूपपरिक्खिता होति, नो च अत्थ
५ मञ्जुआय धम्ममञ्जुआय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, कल्याणवाचो च होति .. पे० अत्थस्स विञ्जापनिया, सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहसको सब्रह्मचारीन । इमेहि सो, भिक्षवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु भल परेसं, नाल भत्तनो ।

७ “द्वीहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु भल भत्तनो,
१० नाल परेसं । कतमेहि द्वीहि ? इध, भिक्षवे, भिक्षु न हेव सो सिप्प निसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु नो च सुत्तान धम्मान धारणजातिको होति घातान च धम्मान अत्थूपपरिक्खिता होति, अत्थमञ्जुआय धम्ममञ्जुआय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, नो च कल्याणवाचो होति पे० अत्थस्स विञ्जापनिया, नो च सन्दस्सको होति पे०—
१५ सब्रह्मचारीन । इमेहि सो, भिक्षवे, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु भल भत्तनो नाल परेसं ।

८ “द्वीहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु भल परेसं, नाल भत्तनो । कतमेहि द्वीहि ? इध भिक्षवे भिक्षु न हेव सो सिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु नो च सुत्तान धम्मान धारण
२० जातिको होति नो च घातान धम्मान अत्थूपपरिक्खिता होति नो च अत्थमञ्जुआय धम्ममञ्जुआय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो पोरिया वाचाय समन्नागतो यिस्सट्ठाय अनेसगळाय अत्थस्स विञ्जापनिया सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहसको सब्रह्मचारीन । इमेहि सो भिक्षवे, द्वीहि धम्महि
२५ समन्नागतो भिक्षु भल परेसं नाल भत्तनो ति ।

३ सट्ठिसमुत्त

१ अथ सो अञ्जितरो भिक्षु येन भगवा तनुपसद्धमि प०..
एवमन्न निगिन्नो गो गो भिक्षु गगयन्ता एतदयोय — “गाधु मे भन्ते
भगवा सट्ठित्ता धम्म दगत्तु यमह भगवता धम्म गुत्था एवो
यूगद्धो अणममो घातापी पत्तिता विहरेय्य

“एवमेव पनिधेकच्चे मोघपुरिसा ममञ्जेव^१ अज्जेसन्ति । धम्मं च भासिते ममञ्जेव अनुबन्धितत्वं मञ्जन्ती” ति ।

“देसेतु मे, भन्ते, भगवा सङ्खित्तेन धम्मं, देसेतु सुगतो सङ्खित्तेन धम्मं । अप्पेव नामाह भगवतो भासितस्स अत्थ आजानेय्य, अप्पेव नामाह भगवतो भासितस्स दायादो अस्स” ति ।

5

“तस्मातिह ते, भिक्खु एवं सिक्खितत्वं — ‘अज्झत्त मे चित्तं ठितं भविस्सति सुसण्ठितं, न च उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा चित्तं परियादाय ठस्सन्ती’ ति । एव हि ते, भिक्खु, सिक्खितत्वं ।

२ “यतो खो ते, भिक्खु, अज्झत्तं चित्तं ठितं होति सुसण्ठितं, न च उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा चित्तं परियादाय तिट्ठन्ति, ततो ते, भिक्खु, एव सिक्खितत्वं — ‘मेत्ता मे चेतोविमुत्ति भाविता भविस्सति बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा’ ति । एवं हि ते, भिक्खु, सिक्खितत्वं ।

10

३ “यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एव भावितो होति बहुलीकतो, ततो त्वं, भिक्खु, इमं समाधिं सवितक्कसविचारं^३ पि^३ भावेय्यासि, अवितक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि ।

15

४ “यतो खो, ते भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति सुभावितो, ततो ते, भिक्खु, एव सिक्खितत्वं — ‘करुणा मे चेतोविमुत्ति मुदिता मे चेतोविमुत्ति उपेक्खा मे चेतोविमुत्ति भाविता भविस्सति बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारद्धा’ ति । एव हि ते, भिक्खु, सिक्खितत्वं ।

20

५. “यतो खो ते, भिक्खु, अयं समाधि एवं भावितो होति सुभावितो^३, ततो त्वं, भिक्खु, इमं समाधिं सवितक्कसविचारं पि भावेय्यासि, अवितक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि ।

25

१ मञ्जेव — स्या० । २-२ सवितक्कमपि सविचार — सी०, स्या०, रो० ।

३ वदनीकतो — सी०, स्या०, रो० ।

६ “यतो ह्यो ते, भिक्षु, अयं समाधि एव भावितो होति सुभावितो, ततो ते, भिक्षु, एव सिक्खितव्यं — ‘काये कायानुपस्सी विहरिस्सामि भ्रातापी सम्पजानो सतिमा, विनय्य लोके अभिज्झादोमनस्स’ ति । एव हि ते, भिक्षु, सिक्खितव्यं ।

७ “यतो ह्यो ते, भिक्षु, अयं समाधि एव भावितो होति बहुलीकृतो, ततो त्व, भिक्षु, इमं समाधिं सवितक्कसविचारं पि भावेय्यासि अवितक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि ।

८ “यतो ह्यो ते, भिक्षु, अयं समाधि एव भावितो होति सुभावितो ततो ते, भिक्षु, एव सिक्खितव्यं — ‘वेदनासु चित्तं — धम्मेषु धम्मानुपस्सी विहरिस्सामि भ्रातापी सम्पजानो सतिमा, विनय्य लोके अभिज्झादोमनस्स’ ति । एव हि ते, भिक्षु, सिक्खितव्यं ।

९ “यतो ह्यो ते, भिक्षु, अयं समाधि एव भावितो होति बहुलीकृतो ततो त्व, भिक्षु, इमं समाधिं सवितक्कसविचारं पि भावेय्यासि, अवितक्कविचारमत्तं पि भावेय्यासि, अवितक्कअविचारं पि भावेय्यासि, सप्पीतिकं पि भावेय्यासि, निप्पीतिकं पि भावेय्यासि, सातसहगतं पि भावेय्यासि, उपेक्खासहगतं पि भावेय्यासि ।

१० “यतो ह्यो ते, भिक्षु, अयं समाधि एव भावितो होति सुभावितो ततो त्व, भिक्षु, येन येनेव गग्घसि^१ फासुयेव^२ गग्घसि, यत्थ यत्थ ठस्ससि फासुयेव ठस्ससि यत्थ यत्थ निसीदिस्ससि फासुयेव निसीदिस्ससि यत्थ यत्थ सेय्यं कप्पेस्ससि^३ फासुयेव सेय्यं कप्पेस्ससि^४ ति ।

११ अथ सो सो भिक्षु भगवता इमिना ओवादन ओषदिहो उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविश्रणं कत्वा पक्कामि । अथ सो सो भिक्षु एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो भ्रातापी पहितत्तो विहरन्तो नखिरस्सेव — यस्सत्याय कुलपुत्ता सम्मदेव^५ अगारस्मा अनगारियं पञ्चजन्ति तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियोसाम दिट्ठेव धम्मं सयं अभिज्झासिक्खित्वा उपमम्पज्जं विहासि । ‘स्त्रीणां जातिं बुद्धिं ब्रह्मचरियं,

१ गग्घसि — सी रो तग्घसि — स्या । २ फासुयेव — सी स्या रो ।

३ कप्पिस्ससि — स्या । ४ धम्मस्से — स्या ।

कत करणीय, नापर इत्थत्ताया” ति अब्भञ्जासि । अब्भतरो च पन सो भिक्खु अरहत अहोसी ति ।

४. गयासीसमुत्तं

१ एक समय भगवा गयाय विहरति गयासीसे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि पे० एतदवोच — “पुब्बाह, भिक्खवे, सम्बोधा अनभिसम्बुद्धो बोधिसत्तो व समानो ओभासञ्जेव^१ खो सञ्जानामि, नो च रूपानि पस्सामि । 5

२. “तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘सचे खो अह ओभासं चेव सञ्जानेय्य रूपानि च पस्सेय्य, एव मे इद जाणदस्सन परिसुद्धतर अस्सा’ ति ।

“सो खो अहं, भिक्खवे, अपरेन समयेन अप्पमत्तो आतापी 10 पहितत्तो विहरन्तो ओभास चेव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि, नो च खो ताहि देवताहि सद्धि सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छ समापज्जामि ।

३ “तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘सचे खो अह ओभास चेव सञ्जानेय्य, रूपानि च पस्सेय्य, ताहि च देवताहि सद्धि सन्तिट्ठेय्य 15 सल्लपेय्य साकच्छ समापज्जेय्य, एव मे इद जाणदस्सन परिसुद्धतर अस्सा’ ति ।

“सो खो अह, भिक्खवे, अपरेन समयेन अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो ओभास चेव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि, ताहि च देवताहि सद्धि सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छ समापज्जामि; 20 नो च खो ता देवता जानामि — इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया ति ।

४. “तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘सचे खो अहं ओभास चेव सञ्जानेय्य, रूपानि च पस्सेय्य, ताहि च देवताहि सद्धि सन्तिट्ठेय्यं 25 सल्लपेय्य साकच्छं समापज्जेय्य, ता च देवता जानेय्यं — इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिकाया’ ति, एवं मे इद जाणदस्सन परिसुद्धतर अस्सा’ ति ।

“सो खो ब्रह्म भिक्षवे, अपरेण समयेण अप्पमत्तो आतापी
 पहित्तो विहरन्तो ओभास चैव सञ्जानामि, रूपानि च पस्सामि, ताहि
 च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छ समापज्जामि, ता
 च देवता जानामि — ‘इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिक्काया’
 ५ ति, नो च खो ता देवता जानामि — ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपा-
 केण इतो चुता तत्थ उपपन्ना’ ति पे० ता च देवता जानामि — ‘इमा
 देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेण इतो चुता तत्थ उपपन्ना’ ति नो च
 खो ता देवता जानामि — ‘इमा देवता इमस्स’ कम्मस्स विपाकेण’
 एवमाहारा एवसुखदुक्खप्पटिसवेदिनियो’ ति पे० ता च देवता
 १० जानामि — ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेण एवमाहारा एवसुख
 दुक्खप्पटिसवेदिनियो’ ति, नो च खो ता देवता जानामि — ‘इमा देवता
 एवदीघायुका एवधिरट्ठितिका ति पे० ता च देवता जानामि —
 ‘इमा देवता एवदीघायुका एवधिरट्ठितिका ति नो च खो ता देवता
 जानामि यदि वा मे इमाहि देवताहि सद्धिं सन्निवुत्थपुब्ब यदि वा न
 १५ सन्निवुत्थपुब्ब ति ।

५ “तस्स मग्ग भिक्षवे, एतवहोसि — ‘सुखे खो ब्रह्म ओभास
 चैव सञ्जानेय्य रूपानि च पस्सेय्य ताहि च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठेय्य
 सल्लपेय्य साकच्छ समापज्जेय ता च देवता जानेय्य — ‘इमा देवता
 अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिक्काया ति, ता च देवता जानेय्य —
 २० ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेण इतो चुता तत्थ उपपन्ना’ ति,
 ता च देवता जानेय्य — ‘इमा देवता एवमाहारा एवसुखदुक्खप्पटि
 संवेदिनियो’ ति ता च देवता जानेय्य — ‘इमा देवता एवदीघायुका एव
 धिरट्ठितिका’ ति ता च देवता जानेय्य यदि वा मे इमाहि देवताहि सद्धिं
 सन्निवुत्थपुब्ब यदि वा न सन्निवुत्थपुब्ब ति एव मे इव आणदस्सन
 २५ परिसुद्धतरं अस्सा’ ति ।

“सो खो ब्रह्म भिक्षवे अपरेण समयेण अप्पमत्तो आतापी
 पहित्तो विहरन्तो ओभास चैव सञ्जानामि रूपानि च पस्सामि ताहि
 च देवताहि सद्धिं सन्तिट्ठामि सल्लपामि साकच्छ समापज्जामि ता
 च देवता जानामि — ‘इमा देवता अमुकम्हा वा अमुकम्हा वा देवनिक्काया
 ३० ति ता च देवता जानामि — ‘इमा देवता इमस्स कम्मस्स विपाकेण इतो

चुता तत्थ उपपन्ना' ति, ता च देवता जानामि — 'इमा देवता एवमाहारा
एवसुखदुक्खप्पटिसंवेदिनियो' ति, ता च देवता जानामि — 'इमा देवता
एवदीघायुका एवचिरट्ठितिका' ति, ता च देवता जानामि यदि वा मे
देवताहि' सद्धि सन्निवृत्थपुव्व यदि वा न सन्निवृत्थपुव्व ति ।

६ "यावकीवञ्च मे, भिक्खवे, एव अट्ठपरिवट्ठ अधिदेवजाण- 5
दस्सन न सुविमुद्धं अहोसि, नेव तावाह, भिक्खवे, 'सदेवके लोके समारके
सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तर सम्मासम्बोधि
अभिसम्बुद्धो' ति' पच्चञ्जासि । यतो च खो मे, भिक्खवे, एव अट्ठ-
परिवट्ठ अधिदेवजाणदस्सन सुविमुद्धं अहोसि, अथाह, भिक्खवे, 'सदेवके
लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तर 10
सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो' ति पच्चञ्जासि, जाण च पन मे दस्सन
उदपादि, प्रकुप्पा मे चेतोविमुत्ति, अयमन्तिमा जाति नत्थि दानि
पुनब्भवो' ति ।

५. अभिभायतनसुत्तं

१ "अट्ठिमानि, भिक्खवे, अभिभायतनानि । कतमानि अट्ठ ?
अज्झत्त रूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्ण- 15
दुव्वण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, एवसञ्जी होति ।
इद पठम अभिभायतन ।

२ "अज्झत्त रूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति अप्प-
माणानि सुवण्णदुव्वण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति,
एवसञ्जी होति । इद दुतिय अभिभायतन । 20

३ "अज्झत्त अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति
परित्तानि सुवण्णदुव्वण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी'
ति, एवसञ्जी होति । इद ततिय अभिभायतन ।

४ "अज्झत्त अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति अप्प-
माणानि सुवण्णदुव्वण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति, 25
एवसञ्जी होति । इदं चतुत्थ अभिभायतन ।

५ "अज्झत्त अरूपसञ्जी एको बहिद्धा रूपानि पस्सति
नीलानि नीलवण्णानि नीलनिदस्सनानि नीलनिभासानि । 'तानि अभि-

भुव्य जानामि पस्सामी' ति, एवसञ्ची होति । इद पञ्चम अभि-
भायतन ।

६ "अज्झत्त अरूपसञ्ची एको बहिद्वा रूपानि पस्सति पीतानि
पीतवण्णानि पीतनिदस्सनानि पीतनिभासानि । 'तानि अभिमुम्य
5 जानामि पस्सामी' ति, एवसञ्ची होति । इद छट्ठ अभिभायतन ।

७ "अज्झत्त अरूपसञ्ची एको बहिद्वा रूपानि पस्सति
लोहितकानि लाहितकवण्णानि लोहितकनिदस्सनानि लोहितकनिभा-
सानि । 'तानि अभिमुम्य जानामि पस्सामी' ति, एवसञ्ची होति ।
इद सत्तम अभिभायतन ।

10 ८ "अज्झत्त अरूपसञ्ची एको बहिद्वा रूपानि पस्सति
ओदातानि ओदातवण्णानि ओदातनिदस्सनानि ओदातनिभासानि ।
'तानि अभिमुम्य जानामि पस्सामी' ति एवसञ्ची होति । इद अट्ठम
अभिभायतन । इमानि खो भिक्खवे, अट्ठ अभिभायतनानी' ति ।

६ विमोक्खसुत्त

१ "अट्ठिमे, भिक्खवे, विमोक्खा । अत्तमे अट्ठ ? रूपी रूपानि
15 पस्सति । अय पठमो विमोक्खो ।

२ "अज्झत्त अरूपसञ्ची बहिद्वा' रूपानि पस्सति । अय
द्वुत्तियो विमोक्खो ।

३ "सुम तेव अधिभुत्तो होति । अय तत्तियो विमोक्खो ।

४ "सव्वसो रूपसञ्ज्ञान समतिक्कमा पटिघमञ्ज्ञान अत्थ
20 द्दमा नानतसञ्ज्ञान अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासा
नञ्चायतन उपसम्पज्ज विहरति । अय चतुत्तयो विमोक्खो ।

५ 'सव्वसो आकासानञ्चायतन समतिक्कम्म 'अनन्त
विञ्ज्ञाण ति विञ्ज्ञाणञ्चायतन उपसम्पज्ज विहरति । अय पञ्चमो
विमोक्खो ।

६ "सव्वसा विञ्ज्ञाणञ्चायतन समतिक्कम्म 'नत्थि विञ्ची'
25 ति आविञ्चञ्चायतन उपसम्पज्ज विहरति । अय छट्ठा विमोक्खो ।

७ "गम्ममो आकिञ्चपञ्चायतन समतिक्कम्म मेयराञ्जा
नागञ्जायतन उपसम्पज्ज विहरति । अय सत्तमो विमोक्खो ।

८ “सब्बसो नेवसज्जानासज्जायतन समतिक्कम्म सज्जा-
वेदयितनिरोध उपसम्पज्ज विहरति । अय अट्ठमो विमोक्खो । इमे
खो, भिक्खवे, अट्ठ विमोक्खा” ति ।

७. अनरियवोहारसुत्तं

१ “अट्ठिमे, भिक्खवे, अनरियवोहारा । कतमे अट्ठ ? अदिट्ठे
दिट्ठवादिता, असुते^१ सुतवादिता, अमुते मुतवादिता, अविज्जाते 5
विज्जातवादिता, दिट्ठे अदिट्ठवादिता, सुते असुतवादिता, मुते अमुत-
वादिता, विज्जाते अविज्जातवादिता । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ
अनरियवोहारा” ति ।

८. अरियवोहारसुत्तं

१ “अट्ठिमे, भिक्खवे, अरियवोहारा । कतमे अट्ठ ? अदिट्ठे
अदिट्ठवादिता, असुते असुतवादिता, अमुते अमुतवादिता, अविज्जाते 10
अविज्जातवादिता, दिट्ठे दिट्ठवादिता, सुते सुतवादिता, मुते मुत-
वादिता, विज्जाते विज्जातवादिता । इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ अरिय-
वोहारा” ति ।

९. परिसासुत्तं

१ “अट्ठिमा, भिक्खवे, परिसा । कतमा अट्ठ ? खत्तियपरिसा,
ब्राह्मणपरिसा, गहपतिपरिसा, समणपरिसा, चातुमहाराजिकपरिसा, 15
तार्वत्तिसपरिसा, मारपरिसा, ब्रह्मपरिसा । अभिजानामि खो पनाहं,
भिक्खवे, अनेकसत्त खत्तियपरिस उपसङ्कमिता^२ । तत्र पि मया
सन्निसिन्नपुब्ब चैव सल्लपितपुब्ब च साकच्छा च समापन्नपुब्बा । तत्थ
यादिसको तेस वण्णो होति तादिसको मय्ह वण्णो होति, यादिसको
तेस सरो होति तादिसको मय्ह सरो होति । धम्मिया च कथाय 20
सन्दस्सेमि समादपेमि समुत्तेजेमि सम्पहसेमि । भासमान च म न
जानन्ति — ‘को नु खो अय भासति देवो वा मनुस्सो वा’ ति । धम्मिया^३
कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहसेत्वा अन्तरधायामि ।

१ अस्सुते — स्या० । २ उपसङ्कमिता — सी०, स्या०, रो० । ३ धम्मिया च —

अन्तरहित च म न जानन्ति - 'को नु खो अय अन्तरहितो देवो वा मनुस्सो वा' ति ।

२ "अभिजानामि खो पनाह, भिक्खवे, अनेकसत्त ब्राह्मणपरिस

पे०.. गृहपतिपरिस समणपरिस चातुमहाराषिकपरिस -

५ तावतिसपरिस मारपरिस ब्रह्मपरिस उपसङ्कमिता । तत्र पि मया सन्निसिन्नपुब्ब षेव सल्लपितपुब्ब च साकञ्छा च समापन्नपुब्बा । तत्थ याविसको तेस वण्णो होति ताविसको मय्ह वण्णो होति । याविसको तेस सरो होति ताविसको मय्ह सरो होति । धम्मिया च क्खाम सन्दस्सेमि समादपेमि समुत्तेजेमि सम्पहसेमि । भासमान च म न जानन्ति - 'को नु खो अय भासति देवो वा मनुस्सो वा' ति । धम्मिया क्खाम सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा समुत्तेजेत्वा सम्पहसेत्वा अन्तरधायामि । अन्तरहित च म न जानन्ति - 'को नु खो अय अन्तरहिता देवो वा मनुस्सो वा' ति । इमा खो भिक्खवे अट्ठ परिसा' ति ।

१० भूमिचालसुत्त

१ एक समय भगवा वेसालिय विहरति महावने कूटागार

१५ सालाय । अथ खो भगवा पुण्यप्पसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय वेसालि पिण्डाय पाविसि । वेसालिय पिण्डाय चरित्वा पञ्चामत्त पिण्डपातपटिक्कन्तो आयस्मन्त आनन्द आमन्तेसि - "गण्हाहि आनन्द, निसीदन । येन आपालं^१ चेति^२ तेनुपसङ्कमिस्साम दिवाविहारया' ति । "एव भन्ते' ति खो आयस्मा आनन्दो भगवतो पटिस्सुत्वा'^३

२० निसीदन आदाय भगवन्त पिट्ठितो पिट्ठितो अनुबन्धि ।

२ अथ खो भगवा येन आपालं चेति^२ तेनुपसङ्कमि उपसङ्क मित्वा पञ्चासो आसने निसीदि । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्त आनन्द आमन्तेसि - "रमणीया, आनन्द वेसाली रमणीय उदेग^४ चेति^५ रमणीयं गोतमकं^६ चेति^७, रमणीयं यट्ठपुत्तकं^८ चेति^९ रमणीयं सत्तम्बं^{१०} चेति^{११} रमणीय सारन्वदं^{१२} चेति^{१३} रमणीयं आपालं^{१४} चेति^{१५} । यस्स

१-१ आपालचेति^२ - रया आपालचेति^३ - रो । २ पटिगुमित्वा - रया ।

३ रमणीया - गी । ४-४ उदेगचेति^५ - गी रया रो । ५-५ वीजकचेति^६ -

रया रो । ६-६ यट्ठपुत्त केति^७ - गी यट्ठपुत्तकेति^८ - रया रो । ७-७ सत्तम्बं

केति^९ - गी सत्तम्बकेति^{१०} - रया रो । ८-८ सत्तम्बं

९-९ आपालकेति^{१०} - रो । १०-१० सारन्वदकेति^{११} - रया रो ।

कस्सच्चि, आनन्द, चत्तारो इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता^१
वत्थुकता अनुद्धिता परिचिता सुसमारद्धा, आकङ्खमानो सो, आनन्द,
कप्प वा तिद्देय्य कप्पावसेस वा । तथागतस्स खो, आनन्द, चत्तारो
इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुद्धिता परिचिता
सुसमारद्धा । आकङ्खमानो, आनन्द, तथागतो कप्प वा तिद्देय्य कप्पाव- 5
सेस वा” ति ।

३ एव पि खो आयस्मा आनन्दो भगवता ओळारिके^२ निमित्ते
कयिरमाने^३ ओळारिके ओभासे कयिरमाने नासक्खि पटिविज्झितु,
न भगवन्त याचि — “तिट्ठतु, भन्ते, भगवा कप्प, तिट्ठतु सुगतो कप्प
बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय 10
देवमनुस्सान” ति, यथा त मारेन परियुद्धितचित्तो ।

४ दुत्तिय पि खो भगवा पे० तत्तिय पि खो भगवा आयस्मन्त
आनन्द आमन्तेसि — “रमणीया, आनन्द, वेसाली, रमणीय उदेन चेत्तिय,
रमणीय गोत्तमक चेत्तिय, रमणीय बहुपुत्तक चेत्तिय, रमणीय सत्तम्बं
चेत्तिय, रमणीय सारन्दद चेत्तिय, रमणीय चापाल चेत्तिय । यस्स 1
कस्सच्चि, आनन्द, चत्तारो इद्धिपादा भाविता बहुलीकता यानीकता
वत्थुकता अनुद्धिता परिचिता सुसमारद्धा, आकङ्खमानो सो, आनन्द,
कप्प वा तिद्देय्य कप्पावसेस वा । तथागतस्स खो, आनन्द, चत्तारो
इद्धिपादा भाविता पे० आकङ्खमानो, आनन्द, तथागतो कप्प वा
तिद्देय्य कप्पावसेस वा” ति ।

५ एव पि खो आयस्मा आनन्दो भगवता ओळारिके निमित्ते
कयिरमाने ओळारिके ओभासे कयिरमाने नासक्खि पटिविज्झितु, न
भगवन्त याचि — “तिट्ठतु, भन्ते, भगवा कप्प, तिट्ठतु सुगतो कप्प
बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय
देवमनुस्सान” ति, यथा त मारेन परियुद्धितचित्तो ।

६ अथ खो भगवा आयस्मन्त आनन्द आमन्तेसि — “गच्छ
त्व, आनन्द, यस्स दानि काल मञ्जसी” ति । “एव, भन्ते” ति खो
आयस्मा आनन्दो भगवतो पटिस्सुत्वा उट्ठायासना भगवन्त अभिवादेत्वा
पदक्खिण कत्वा भगवतो अविदूरे अञ्जतरस्मि रुक्खमूले निसीदि ।
अथ खो मारो पापिमा अचिरपक्वन्ते आयस्मन्ते आनन्दे भगवन्त
एतदवोच —

७ “परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिब्बातु सुगता ।

परिनिब्बानकालो दानि, भन्ते, भगवतो । भासिता खो पनसा, भन्त
भगवता वाचा - ‘न तावाह, पापिम, परिनिब्बायिस्सामि काय म निष्सु
न सावका भविस्सन्ति वियत्ता धिनीता विसारदा पत्तयोगस्समा श

८ स्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपप्पा सामीचिप्पटिपप्पा’ धनुधम्म
धारिणो, सक्काचारियक्क उग्गहेत्वा भाचिपित्तस्सन्ति देसेस्सन्ति पम्प-
पेस्सन्ति पट्टपेस्सन्ति विवरिस्सन्ति विभजिस्सन्ति उत्तमीवरिस्सन्ति
उप्पन्न परप्पवाद सहधम्ममेन सुनिग्गहित निग्गहेत्वा सप्पाटिहारिण धम्म
देसेस्सन्ती’ ति । एतरहि, भन्त, भिन्धू भगवतो सावका विदसा विनीता

१० विसारदा पत्तयोगस्समेमा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपप्पा सामी-
चिप्पटिपप्पा धनुधम्मधारिणो, सक्काचारियक्क उग्गहेत्वा भाचिपित्तान्ति
देसेन्ति पम्पपेन्ति पट्टपेन्ति विवरन्ति विभजन्ति उत्तमीकरोन्ति उप्पन्न
परप्पवाद सहधम्ममेन सुनिग्गहित निग्गहेत्वा सप्पाटिहारिण धम्म दसन्ति ।
परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा परिनिब्बातु सुगता । परिनिब्बान-

१५ पाली दानि, भन्ते, भगवतो । भासिता खो पनसा, भन्त, भगवता
वाचा - ‘न तावाह, पापिम परिनिब्बायिस्सामि काय मे भिषतुनिया न
सावका भविस्सन्ति पे० - माव मे उपासका न सावका भविस्सन्ति
.. पे०.. काय मे उपासिका न माविषा भविस्सन्ति वियत्ता विनीता
विसारदा पत्तयोगस्समेमा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपप्पा

२० सामीचिप्पटिपप्पा धनुधम्मधारिणो सक्काचारियक्क उग्गहेत्वा भाचि-
पित्तान्ति देसेन्ति पम्पपेन्ति पट्टपेन्ति विवरन्ति विभजन्ति उत्तमीकरोन्ति उप्पन्न
परप्पवाद सहधम्ममेन सुनिग्गहित निग्गहेत्वा सप्पाटिहारिण धम्म दसन्ति ।
परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा परिनिब्बातु सुगता । परिनिब्बान-

२५ पाली दानि, भन्ते, भगवतो । भासिता खो पनसा, भन्त, भगवता
वाचा - ‘न तावाह, पापिम परिनिब्बायिस्सामि काय मे भिषतुनिया न
सावका भविस्सन्ति पे० - माव मे उपासका न सावका भविस्सन्ति
.. पे०.. काय मे उपासिका न माविषा भविस्सन्ति वियत्ता विनीता
विसारदा पत्तयोगस्समेमा बहुस्सुता धम्मधरा धम्मानुधम्मप्पटिपप्पा

३० सामीचिप्पटिपप्पा धनुधम्मधारिणो सक्काचारियक्क उग्गहेत्वा भाचि-
पित्तान्ति देसेन्ति पम्पपेन्ति पट्टपेन्ति विवरन्ति विभजन्ति उत्तमीकरोन्ति उप्पन्न
परप्पवाद सहधम्ममेन सुनिग्गहित निग्गहेत्वा सप्पाटिहारिण धम्म दसन्ति ।
परिनिब्बातु दानि, भन्ते, भगवा परिनिब्बातु सुगता । परिनिब्बान-

भगवता वाचा — 'न तावाह, पापिम, परिनिव्वायिस्सामि याव मे इदं
ब्रह्मचरियं न इदं चेव भविस्सति फीतं च वित्थारिकं वाहुजञ्जं
पुथुभूतं, याव देवमनुस्सेहि सुप्पकासितं' ति । एतरहि, भन्ते, भगवतो
ब्रह्मचरियं इदं चेव फीतं च वित्थारिकं वाहुजञ्जं पुथुभूतं, याव
देवमनुस्सेहि सुप्पकासितं ।

5

६ "परिनिव्वातु दानि, भन्ते, भगवा, परिनिव्वातु सुगतो ।

परिनिव्वानकालो दानि, भन्ते, भगवतो" ति ।

"अप्पोस्सुक्को त्वं, पापिम, होहि । नचिरं तथागतस्स परि
निव्वानं भविस्सति । इतो तिण्णं मासानं अच्चयेनं तथागतो परिनिव्वा-
यिस्सती" ति ।

10

१० अथ खो भगवा चापाले^१ चेतिये^१ सतो सम्पजानो आयुसङ्खारं
ओस्सजि । ओस्सट्ठे^२ च^३ भगवता आयुसङ्खारे महाभूमिचालो अहोसि
भिसनको सलोमहसो, देवदुन्दुभियो च फलिसु । अथ खो भगवा एतमत्थं
विदित्वा ताव वेलाय इमं उदानं उदानेसि —

"तुलमतुलं च सम्भवं ,

15

भवसङ्खारमवस्सजि^३ मुनि ।

अज्झत्तरतो समाहितो ,

अभिन्दि कवचमिवत्तसम्भव" ति ॥

११ अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि — "महा वताय
भूमिचालो^४, सुमहा वताय भूमिचालो भिसनको सलोमहसो, देव-
दुन्दुभियो च फलिसु । को नु खो हेतु, को पच्चयो महतो भूमिचालस्स
पातुभावाया" ति ?

20

१२ अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — "महा वताय, भन्ते,
भूमिचालो, सुमहा वताय, भन्ते, भूमिचालो भिसनको सलोमहसो,
देवदुन्दुभियो च फलिसु । को नु खो, भन्ते, हेतु, को पच्चयो महतो
भूमिचालस्स पातुभावाया" ति ?

25

१-१ पावालचेतिये — स्या०, चापालचेतिये — रो० । २-२ ओस्सट्ठे — सी०,
रो०, ओस्सज्जिते — स्या० । ३ भवसङ्खारमोस्सजि — सी०, ० मवस्सज्जि — स्या० ।
४ भूमिचालो अहोसि — सी० ।

सम्पवेधति । अय, आनन्द, सत्तमो हेतु, सत्तमो पच्चयो महतो भूमि-
चालस्स पातुभावाय ।

२० “पुन च पर, आनन्द, यदा तथागतो अनुपादिसेसाय
निब्बानधातुया परिनिब्बायति, तदाय पथवी कम्पति सङ्कम्पति सम्प-
कम्पति सम्पवेधति । अय, आनन्द, अट्ठमो हेतु, अट्ठमो पच्चयो महतो 5
भूमिचालस्स पातुभावाय । इमे खो, आनन्द, अट्ठ हेतू, अट्ठ पच्चया
महतो भूमिचालस्स पातुभावाया” ति ।

भूमिचालवग्गो सत्तमो ।

तस्सुद्धानं

इच्छा अल च सङ्घित्त, गया^१ अभिभुना सह^२ ।

विमोक्खो^३ द्वे च वोहारा, परिसा भूमिचालेना^४ ति ॥

— ० —

८. यमकवग्गो

१. पठमसद्धासुत्तं

१ “सद्धो” च^१, भिक्खवे, भिक्खु होति, नो च सीलवा । एव 10
सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन त अङ्ग परिपूरेतब्ब — “किन्ताह”
सद्धो च अस्स सीलवा चा’ ति । यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च
होति सीलवा च, एव सो तेनङ्गेन परिपूरो होति ।

२ “सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च, नो च बहु-
स्सुतो । एव सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन त अङ्ग परिपूरेतब्ब — 15
“किन्ताह सद्धो च अस्स, सीलवा च, बहुस्सुतो चा’ ति । यतो च खो,
भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा च बहुस्सुतो च, एव सो तेनङ्गेन
परिपूरो होति ।

३ “सद्धो च, भिक्खवे, भिक्खु होति सीलवा च बहुस्सुतो च,
नो च धम्मकथिको पे० धम्मकथिको च, नो च परिसावचरो पे० 20
परिसावचरो च, नो च विसारदो परिसाय धम्म देसेति पे० विसा-
रदो च परिसाय धम्म देसेति, नो च चतुन्न ज्ञानान आभिचेतसिकान”

१ भया — स्या० । २ ते महा — सी०, ते सह — स्या०, रो० । ३ विमोक्खो — सी० ।

४ भूमिचालेन चा — स्या० । ५-५ सद्धो — स्या० । ६ किन्ताह — स्या० । ७ अभिचेत-

दिट्ठधम्मसुखविहारान निकामलामी होति अकिञ्चलामी अकसिरलामी

पे० चतुस्र ज्ञानान् अभिषेतसिकान् दिट्ठधम्मसुखविहारान निकाम
लामी होति अकिञ्चलामी अकसिरलामी, नो च आसवान् सया अनासव
चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्चिक्त्वा
5 उपसम्पज्ज विहरति एव सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन त अङ्गं
परिपूरेतव्य - 'किन्ताह सद्धो च अस्स, सीलवा च, बहुस्सुतो च,
धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्म वेसेम्य,
चतुस्र' च' ज्ञानान् अभिषेतसिकान् दिट्ठधम्मसुखविहारानं निकामलामी
अस्स अकिञ्चलामी अकसिरलामी, आसवान् च सया अनासव चेतो-
10 विमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्चिक्त्वा उप
सम्पज्ज विहरेय्य ति ।

४ "यतो च स्रो भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति सीलवा
च बहुस्सुतो च धम्मकथिको च परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय
धम्म वेसेति, चतुस्र च ज्ञानान् अभिषेतसिकान् दिट्ठधम्मसुखविहारान
15 निकामलामी होति अकिञ्चलामी अकसिरलामी आसवान् च सया
अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्चि-
क्त्वा उपसम्पज्ज विहरति एव सो तेनङ्गेन परिपूरो होति । इमहि
स्रो भिक्खवे अट्ठहि धम्महि समन्नागतो भिक्खु समन्तपासादिको च
होति सव्वाकारपरिपूरो चा' ति ।

२ दुतियसद्धासुत्त

१ 'मद्धो च भिक्खवे भिक्खु होति मो च सीलवा । एव
मो तनङ्गेन अपरिपूरो हाति । तन त अङ्गं परिपूरतव्य - 'किन्ताहं
मद्धो च अस्स गोमया चा ति । यतो च सो भिक्खवे भिक्खु सद्धा च
होति मानया च एवं मो तनङ्गेन परिपूरो हाति ।

२ "मद्धो च भिक्खवे भिक्खु होति सीमया च मो च बहु
25 ण्णुतो पे० बहुण्णुतो च ना च धम्मकथिको .. पे० धम्म
कथिको च ना च पग्गियावपरा पे० .. पग्गियावपरो च मो च विसारदो
पग्गियाय धम्म दमति पे० .. विगारदो च पग्गियाय धम्म वेसति

नो च ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरति . पे० . ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरति, नो च आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति, एवं सो तेनङ्गेन अपरिपूरो होति । तेन त अङ्ग परिपूरे- 5 तब्ब - 'किन्ताह सद्धो च अस्स, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्म देसेय्य, ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरेय्य, आसवान च खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य' ति । 10

३ "यतो च खो, भिक्खवे, भिक्खु सद्धो च होति, सीलवा च, बहुस्सुतो च, धम्मकथिको च, परिसावचरो च, विसारदो च परिसाय धम्म देसेति, ये ते सन्ता विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते' च' कायेन फुसित्वा विहरति, आसवान च खया पे०. सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति, एव सो तेनङ्गेन परिपूरो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि 15 धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु समन्तपासादिको च होति सब्बाकारपरिपूरो चा' ति ।

३. पठममरणस्सतिसुत्तं

१ एकं समयं भगवा नातिके^१ विहरति गिञ्जकावसथे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि - "भिक्खवो" ति । "भदन्ते" ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच - "मरणस्सति, भिक्खवे, 20 भाविता बहुलीकता महप्फला होति महानिसंसा अमतोगघा अमतपरियोसाना । भावेथ नो तुम्हे, भिक्खवे, मरणस्सति" ति ।

२ एवं वुत्ते अञ्जतरो भिक्खु भगवन्त एतदवोच - "अह खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

"यथा कथ पन त्व, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति" ति ?

"इध मय्ह, भन्ते, एव होति - 'अहो वताह रत्तिन्दिव जीवेय्य, भगवतो सासन मनसि करेय्य, वहु^२ वत मे कत अस्सा' ति । एव खो अह, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति । 25

१-१ ते - सी०, स्था०, रो० । २ नादिके - सी०, स्था०, नादिके - रो० ।

३ वट्ठ - सी०. रो० ।

३ अञ्जितरो पि स्त्रो भिक्षु भगवन्त एतदवोच - "अहं पि स्त्रो, भन्ते, भावेमि मरणस्सत्ति" ति ।

"यथा कथ पन त्व, भिक्षु, भावेसि मरणस्सत्ति" ति ?

"इध मय्ह, भन्ते, एव होति - 'अहो वताह दिवस जीवय्य,

५ भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत्तं अस्सा' ति । एव स्त्रो अहं भन्ते भावेमि मरणस्सत्ति" ति ।

४ अञ्जितरो पि स्त्रो भिक्षु भगवन्त एतदवोच - "अहं पि स्त्रो भन्ते, भावेमि मरणस्सत्ति" ति ।

"यथा कथ पन त्व, भिक्षु, भावेसि मरणस्सत्ति" ति ?

१० "इध मय्ह, भन्ते, एव होति - 'अहो वताह उपपुद्गलदिवस जीवय्य, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत्तं अस्सा ति । एव स्त्रो अहं भन्ते, भावेमि मरणस्सत्ति" ति ।

५ अञ्जितरो पि स्त्रो भिक्षु भगवन्त एतदवोच - "अहं पि स्त्रो, भन्ते, भावेमि मरणस्सत्ति" ति ।

१३ "यथा कथ पन त्व, भिक्षु, भावेसि मरणस्सत्ति" ति ?

"इध मय्ह, भन्ते, एव होति - 'अहो वताह सदनतर जीवय्य यदनतर एकपिण्डपातं भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्य, बहु वत मे कत्तं अस्सा ति । एव स्त्रो अहं भन्ते, भावेमि मरणस्सत्ति" ति ।

२० ६ अञ्जितरो पि स्त्रो भिक्षु भगवन्त एतदवोच - "अहं पि स्त्रो भन्ते भावेमि मरणस्सत्ति" ति ।

"यथा कथं पन त्वं भिक्षु भावसि मरणस्सत्ति" ति ?

"इध मय्ह भन्ते एव होति - 'अहो वताह सदनतर जीवय्य यदनतर उपपुद्गलपातं भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्य, बहु वत मे कत्तं अस्सा ति । एव स्त्रो अहं भन्ते भावमि मरणस्सत्ति" ति ।

२३ ७ अञ्जितरो पि स्त्रो भिक्षु भगवन्त एतदवोच - "अहं पि स्त्रो भन्ते भावमि मरणस्सत्ति" ति ।

"यथा कथ पन त्वं भिक्षु भावमि मरणस्सत्ति ति ?

"इध मय्ह भन्ते एव होति - 'अहो वताह सदनतर जीवय्य यदनतर उपपुद्गलपातं भुञ्जामि, भगवतो सासनं मनसि करेय्य, बहु वत मे कत्तं अस्सा ति । एव स्त्रो अहं भन्ते भावमि मरणस्सत्ति" ति ।

सासनं मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा' ति । एव खो अह, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

८ अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच — "अह पि खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

"यथा कथ पन त्व, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति" ति ? 5

"इध मय्ह, भन्ते, एव होति — 'अहो वताह तदन्तर जीवेय्य यदन्तर एक आलोप सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा' ति । एव खो अह, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

९ अञ्जतरो पि खो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — "अह पि 10 खो, भन्ते, भावेमि मरणस्सति" ति ।

"यथा कथ पन त्व, भिक्खु, भावेसि मरणस्सति" ति ?

"इध मय्ह भन्ते, एवं होति — 'अहो वताह तदन्तर जीवेय्य यदन्तर अस्ससित्वा वा पस्ससामि, पस्ससित्वा वा अस्ससामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा' ति । एव खो अह, भन्ते 15 भावेमि मरणस्सति" ति ।

१० एव वुत्ते भगवा ते भिक्खू एतदवोच — "य्वाय^१, भिक्खवे, भिक्खु एवं मरणस्सति भावेति — 'अहो वताह रत्तिन्दिव जीवेय्यं, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा' ति, योपाय^२, भिक्खवे, भिक्खु एव मरणस्सति भावेति — 'अहो वताह दिवस जीवेय्य, भगवतो 20 सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा' ति, योपाय, भिक्खवे, भिक्खु एव मरणस्सति भावेति — 'अहो वताह उपड्ढुदिवस जीवेय्य, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा' ति, योपाय, भिक्खवे, भिक्खु एव मरणस्सति भावेति — 'अहो वताह तदन्तर जीवेय्य यदन्तर एकपिण्डपात भुञ्जामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत 25 मे कत अस्सा' ति, योपाय, भिक्खवे, भिक्खु एव मरणस्सति भावेति — 'अहो वताह तदन्तर जीवेय्य यदन्तर उपड्ढुपिण्डपात भुञ्जामि, भगवतो सासन मनसि करेय्य, बहु वत मे कत अस्सा' ति, योपाय, भिक्खवे, भिक्खु एव मरणस्सति भावेति — 'अहो वताह तदन्तर जीवेय्य यदन्तरं चत्तारो पञ्च आलोपे सङ्खादित्वा अज्झोहरामि, भगवतो सासन मनसि 30

पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति काल करोन्तस्स
अन्तरायाया' ति ।

३ "सच्चे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एव जानाति —
अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति काल करो-
न्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेसयेव पापकान् 5
अकुसलान् धम्मान् पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च
उस्सोब्धी च अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्ज च करणीय ।

४. "सेय्यथापि, भिक्खवे, आदित्तचेलो वा आदित्तसीसो वा
तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निब्बापनाय अधिमत्तं छन्दं च वायामं च
उस्साहं च उस्सोब्धिं च अप्पटिवानिं च सति च सम्पजञ्जं च करेय्य^१, 10
एवमेव खो, भिक्खवे, तेन भिक्खुना तेसयेव पापकान् अकुसलान् धम्मान्
पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोब्धी च
अप्पटिवानी च सति च सम्पजञ्जं च करणीय ।

५ "सच्चे पन, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एव जानाति —
'अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु रत्ति काल करो- 15
न्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्खवे, भिक्खुना तेनेव पीतिपामोज्जेन
विहातब्बं अहोरत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेषु ।

६. "इध पन, भिक्खवे, भिक्खु रत्तिया निक्खन्ताय दिवसे
पतिहिते^२ इति पटिसञ्चिक्खति — 'बहुका खो मे पच्चया मरणस्स —
अहि वा म उसेय्य, विच्छिक्को वा म उसेय्य, सतपदी वा म उसेय्य, तेन 20
मे अस्स कालङ्कुरिया । सो मम अस्स अन्तरायो । उपक्खलित्वा वा
पपतेय्य, भत्तं वा मे भुत्तं व्यापज्जेय्य, पित्तं वा मे कुप्पेय्य, सेम्हं वा मे
कुप्पेय्य, सत्थका वा मे वाता कुप्पेय्युं, मनुस्सा वा म उपक्कमेय्यु, अम-
नुस्सा वा म उपक्कमेय्यु, तेन मे अस्स कालङ्कुरिया । सो मम अस्स
अन्तरायो' ति । तेन भिक्खवे, भिक्खुना इति पटिसञ्चिक्खितब्बं — 25
'अत्थि नु खो मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा काल
करोन्तस्स अन्तरायाया' ति ।

७ "सच्चे, भिक्खवे, भिक्खु पच्चवेक्खमानो एव जानाति —
'अत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा काल

करोन्तस्स अन्तरायाया' ति, तेन, भिक्षवे, भिक्षुना तेसयेव पापकान्
अकुसलान् धम्मान् पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो
च उस्सोन्ही च अप्पटिवानी' च सति च सम्पज्झं च करणीय ।

८ "सेम्ययापि, भिक्षवे आदित्तघेलो वा आदित्तसीसो वा

५ तस्सेव चेलस्स वा सीसस्स वा निव्वापनाय अधिमत्त छन्द च वायाम च
उस्साह च उस्सोन्ही च अप्पटिवानि च सति च सम्पज्झं च करम्य,
एवमेव सो भिक्षवे, तेन भिक्षुना तेसयेव पापकान् अकुसलान् धम्मान्
पहानाय अधिमत्तो छन्दो च वायामो च उस्साहो च उस्सोन्ही च
अप्पटिवानी च सति च सम्पज्झं च करणीय ।

१० ९ "सचे पन, भिक्षवे, भिक्षु पच्चवेक्खमानो एव जानाति -
'नत्थि मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीना ये मे अस्सु दिवा कस
करोन्तस्स अन्तरायाया ति, तेन, भिक्षवे, भिक्षुना तेनेव पीठि-
पामोज्जेन विहातव्य अहोरत्तानुसिक्खिना कुसलेसु धम्मेसु । एव भाविता
सो, भिक्षवे, मरणस्सति एव बहुलीकता महप्फला होति महानिस्सा
१५ अमसोगघा अमतपरियोसाना' ति ।

५ पठमसम्पदासुत्त

१ "अट्ठिमा भिक्षवे सम्पदा । कतमा अट्ठ ? उट्ठान्
सम्पदा आरक्खसम्पदा कल्याणमित्तता समजीविता, सदासम्पदा,
सीलसम्पदा चागसम्पदा पञ्चासम्पदा - इमा सो, भिक्षव, अट्ठ
सम्पदा ति ।

२० "उट्ठाता कम्मवेम्येसु, अप्पमत्तो विधानवा ।
समं कप्पेति जीविक सम्मत अनुरक्खति ॥
"सदो सीसन सम्पन्नो वदब्भू बीतमच्चरो ।
निज्जं ममा विसोधेति सोत्थानं सम्परायिक ॥
"इप्पेते अट्ठ धम्मा च सदास्स घरमसिनो ।
२५ अकवाता सच्चनामेन उभयत्थ सुखावहा ॥
"विट्ठधम्महितत्थाय सम्परायसुखाय च ।
एवमत गहट्ठानं चागो पुब्बं पक्कती' ति ॥

६. द्वितीयसम्पदासुत्तं

१ “अट्टिमा, भिक्खवे, सम्पदा । कतमा अट्ट ? उट्टान-
सम्पदा, आरक्खसम्पदा, कल्याणमित्तता, समजीविता, सद्धासम्पदा,
सीलसम्पदा, चागसम्पदा, पञ्जासम्पदा । कतमा च, भिक्खवे, उट्टान-
सम्पदा ? इध, भिक्खवे, कुलपुत्तो येन कम्मट्टानेन^१ जीविकं^२ कप्पेति —
यदि कसिया यदि वणिज्जाय^३ यदि गोरक्खेन यदि इस्सत्तेन^४ यदि राज- ५
पोरिसेन यदि सिप्पञ्जतरेन — तत्थ दक्खो होति अनलसो, तत्रुपायाय
वीमंसाय समन्नागतो, अल कातु अल सविधातु ति । अयं वुच्चति,
भिक्खवे, उट्टानसम्पदा ।

२ “कतमा च, भिक्खवे, आरक्खसम्पदा ? इध, भिक्खवे,
कुलपुत्तस्स भोगा होन्ति उट्टानविरियाधिगता बाहाबलपरिचिता सेदा- १०
वक्खित्ता धम्मिका धम्मलद्धा ते आरक्खेन गुत्तिया सम्पादेति — ‘किन्ति
मे भोगे नेव राजानो हरेय्यु, न चोरा हरेय्यु, न अग्गि डहेय्य, न उदकं
वहेय्य, न अप्पिया दायादा हरेय्यु’ ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, आरक्ख-
सम्पदा ।

३ “कतमा च, भिक्खवे, कल्याणमित्तता ? इध, भिक्खवे, १५
कुलपुत्तो यस्मिं गामे वा निगमे वा पटिवसति, तत्थ ये ते होन्ति गहपती
वा गहपतिपुत्ता वा दहरा वा बुद्धसीलिनो बुद्धा वा बुद्धसीलिनो सद्धा-
सम्पन्ना सीलसम्पन्ना चागसम्पन्ना पञ्जासम्पन्ना, तेहि सद्धि सन्तिट्ठति
सल्लपति साकच्छ समापज्जति, यथारूपान सद्धासम्पन्नान सद्धासम्पद
अनुसिक्खति यथारूपान सीलसम्पन्नान सीलसम्पद अनुसिक्खति २०
यथारूपान चागसम्पन्नान चागसम्पद अनुसिक्खति यथारूपान पञ्जा-
सम्पन्नान पञ्जासम्पद अनुसिक्खति, तेहि सद्धि सन्तिट्ठति सल्लपति
साकच्छ समापज्जति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कल्याणमित्तता ।

४ “कतमा च, भिक्खवे, समजीविता ? इध, भिक्खवे, कुल-
पुत्तो आयं च भोगान विदित्वा वयं च भोगान विदित्वा सम जीविक
कप्पेति नाच्चोगाब्ह नातिहीन — ‘एव मे आयो वयं परियादाय
ठस्सति, न च मे वयो आयं परियादाय ठस्सती’ ति । सेय्यथापि,
भिक्खवे, तुलाधारो वा तुलाधारन्तेवासी वा तुल पग्गहेत्वा जानाति —

१ वम्मट्टानेन — त्या०, रो० । २ जीवित — म० । ३ वणिज्जाय — सी० ।

४ इस्सत्तेन — सी०, इस्सत्तेन — त्या०, रो० । ५ अयं — सी० ।

“इच्छेते अट्ठ धम्मा च, सद्धस्स घरमेसिनो ।

अक्खाता सच्चनामेन, उभयत्थ सुखावहा ॥

“दिट्ठधम्महितत्थाय, सम्परायसुखाय च ।

एवमेते गहट्ठान, चागो पुञ्ञ पवड्ढती” ति ॥

७. इच्छासुत्तं

१ तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो 5
भिक्खवो” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स
पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच —

२. “अट्ठिमे, आवुसो, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि ।
कतमे अट्ठ ? इधावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्तवुत्तिनो
इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय । 10
तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो नुप्पज्जति । सो तेन अला-
भेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति, सम्मोहं आपज्जति ।
अय वुच्चतावुसो, ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति
वायमति लाभाय, न च लाभी, सोची च परिदेवी च, चुतो च सद्धम्मा’ ।

३. “इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त- 15
वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति
लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो उप्पज्जति ।
सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमादमापज्जति^१ । अयं वुच्चतावुसो,
‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, लाभी
च, मदी च पमादी च, चुतो च सद्धम्मा’ । 20

४. “इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-
वुत्तिनो इच्छा उप्पज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो नुप्प-
ज्जति । सो तेन अलाभेन सोचति किलमति परिदेवति, उरत्ताळि कन्दति,
सम्मोहं आपज्जति । अय वुच्चतावुसो, ‘भिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, 25
न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, न च लाभी, सोची च परिदेवी
च, चुतो च सद्धम्मा’ ।

५ “इध पनावुसो, भिक्खुनो पविवित्तस्स विहरतो निरायत्त-

वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
 लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो उप-
 पज्जति । सो तेन लाभेन मज्जति पमज्जति पमावमापज्जति । अयं
 पुञ्चतावुसो, 'मिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, न उट्ठहति न घटति न

३ वायमति लाभाय, लाभो च, मदी च पमावी च, भुतो च सद्धम्मा' ।

६ "इय पनावुसो, मिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरायत्त
 वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति
 लाभाय । तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय, लाभो नुपपज्जति । सो
 तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न उरस्ताळि कन्वति,

१० न सम्मोह आपज्जति । अयं पुञ्चतावुसो 'मिक्खु इच्छो विहरति
 लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, न च लाभो, न च सोची न च
 परिदेवी अण्वुतो च सद्धम्मा' ।

७ "इय पनावुसो, मिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरायत्त
 वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो उट्ठहति घटति वायमति लाभाय ।

१३ तस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो लाभाय लाभो उपपज्जति । सो तेन
 लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमावमापज्जति । अयं पुञ्चतावुसो
 'मिक्खु इच्छो विहरति लाभाय, उट्ठहति घटति वायमति लाभाय, लाभो
 च न च मदी न च पमावी, अण्वुतो च सद्धम्मा' ।

८ "इय पनावुसो, मिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरायत्त
 वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वाय-
 मति लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय, लाभो
 नुपपज्जति । सो तेन अलाभेन न सोचति न किलमति न परिदेवति, न

उरस्ताळि कन्वति न सम्मोह आपज्जति । अयं पुञ्चतावुसो, 'मिक्खु
 इच्छो विहरति लाभाय न उट्ठहति न घटति न वायमति लाभाय, न च
 २३ लाभो न च सोची न च परिदेवी अण्वुतो च सद्धम्मा' ।

९ "इय पमावुसो मिक्खुनो पविचित्तस्स विहरतो निरायत्त
 वृत्तिनो इच्छा उपपज्जति लाभाय । सो न उट्ठहति न घटति न वायमति
 लाभाय । तस्स अनुट्ठहतो अघटतो अवायमतो लाभाय लाभो उप-
 पज्जति । सो तेन लाभेन न मज्जति न पमज्जति न पमावमापज्जति ।
 ३० अयं पुञ्चतावुसो 'मिक्खु इच्छो विहरति लाभाय न उट्ठहति न
 घटति न वायमति लाभाय लाभो च न च मदी न च पमावी न च सोची न च परिदेवी अण्वुतो च सद्धम्मा' ।

व 'सद्धम्मा' । इमे खो, आवुसो, अट्ठ पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि" ति ।

८. अलंसुत्तं

१ तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि . पे०
छहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो, अलं परेस । कतमेहि
छहि ? इधावुसो, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, 5
सुतान च धम्मान धारणजातिको होति, धातान च धम्मान अत्थूप-
परिक्खिता होति, अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो
च होति, कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय
समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय अत्थस्स विज्जापनिया, सन्दस्सको
च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहसको सब्रह्मचारीनं । इमेहि 10
खो, आवुसो, छहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो, अलं परेस ।

२ "पञ्चहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो,
अल परेस । कतमेहि पञ्चहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्प-
निसन्ति च होति कुसलेसु धम्मेसु, सुतान च धम्मान धारणजातिको
होति, धातान च धम्मान अत्थूपपरिक्खिता होति, अत्थमञ्जाय 15
धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, कल्याणवाचो च होति
पे० -सन्दस्सको च होति पे० सब्रह्मचारीन । इमेहि खो,
आवुसो, पञ्चहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, अल परेस ।

३ "चतूहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल अत्तनो, नाल
परेसं । कतमेहि चतूहि ? इधावुसो, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति 20
कुसलेसु धम्मेसु, सुतानं च धम्मान धारणजातिको होति; धातान च
धम्मान अत्थूपपरिक्खिता होति, अत्थमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानु-
धम्मप्पटिपन्नो च होति, नो च कल्याणवाचो होति पे० नो च
सन्दस्सको होति पे० सब्रह्मचारीन । इमेहि खो, आवुसो, चतूहि
धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अलं अत्तनो, नालं परेस । 25

४ "चतूहावुसो, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल परेसं, नाल
अत्तनो । कतमेहि चतूहि ? इधावुसो, भिक्खु खिप्पनिसन्ति च होति
कुसलेसु धम्मेसु; सुतानं च धम्मान धारणजातिको होति; नो च धातान

धम्मान् अत्युपपरिक्लिता होति, नो च अत्यमञ्ज्जाम धम्ममञ्ज्जाम
धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, कल्याणवाचो च होति .. पे०... सन्दस्सको
च होति पे० सग्रहचारिण । इमेहि खो, धावुसो चतूहि धम्महि
समभागतो भिक्खु भल परेस, नाल अत्तनो ।

५ “तीहावुसो, धम्महि समभागतो भिक्खु भल अत्तनो, नाल
परेस । कत्तमेहि तीहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति
च होति कुसलेसु धम्मेषु सुत्तान च धम्मान धारणजातिको होति,
धात्तानं च धम्मान अत्युपपरिक्लिता होति, अत्यमञ्ज्जाम धम्ममञ्ज्जाम
धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति, नो च कल्याणवाचो होति ... पे०...
१० नो च सन्दस्सको होति पे० सग्रहचारिण । इमेहि खो, धावुसो,
तीहि धम्महि समभागतो भिक्खु भल अत्तनो, नाल परेस ।

६ “तीहावुसो, धम्महि समभागतो भिक्खु भल परेसं, नाल
अत्तनो । कत्तमेहि तीहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति
च होति कुसलेसु धम्मेषु, सुत्तान च धम्मान धारणजातिको होति,
१५ नो च धात्तानं धम्मान अत्युपपरिक्लिता होति, नो च अत्यमञ्ज्जाम
धम्ममञ्ज्जाम धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, कल्याणवाचो च होति
पे० अत्यस्स विञ्जापनिया, सन्दस्सको च होति .. पे०...
सग्रहचारिणं । इमेहि खो, धावुसो, तीहि धम्महि समभागतो भिक्खु
भल परेसं, नाल अत्तनो ।

७ “दीहावुसो, धम्महि समभागतो भिक्खु भल अत्तनो, नाल
परेस । कत्तमेहि दीहि ? इधावुसो, भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति
च हाति कुसलेसु धम्मेषु, नो च सुत्तानं धम्मान धारणजातिको होति,
धात्तान च धम्मान अत्युपपरिक्लिता होति अत्यमञ्ज्जाम धम्ममञ्ज्जाम
धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो च होति नो च कल्याणवाचो होति ... पे०...
२५ ना च सन्दस्सको होति .. पे० .. सग्रहचारिण । इमेहि खो धावुसो
दीहि धम्महि समभागतो भिक्खु भल अत्तनो नाल परेस ।

८ “दीहावुसो धम्महि समभागतो भिक्खु भल परेसं नाल
अत्तनो । कत्तमेहि दीहि ? इधावुसो भिक्खु न हेव खो खिप्पनिसन्ति च
हाति कुसलेसु धम्मेषु ना च सुत्तानं धम्मान धारणजातिको हाति,
३० नो च धात्तानं धम्मान अत्युपपरिक्लिता होति ना च अत्यमञ्ज्जाम

धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति, कल्याणवाचो च होति कल्याणवाक्करणो, पोरिया वाचाय समन्नागतो विस्सट्ठाय अनेलगळाय अत्थस्स विञ्जापनिया, सन्दस्सको च होति समादपको समुत्तेजको सम्पहसको सब्रह्मचारीन । इमेहि खो, आवुसो, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अल परेस, नाल अत्तनो” ति ।

5

६. परिहानमुत्तं

१. “अट्ठिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय सवत्तन्ति । कतमे अट्ठ ? कम्मरामता, भस्सारामता, निद्वारामता, सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारता, भोजने अमत्तञ्जुता, ससग्गारामता, पपञ्चारामता — इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय संवत्तन्ति ।

२ “अट्ठिमे, भिक्खवे, धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ति । कतमे अट्ठ ? न कम्मरामता, न भस्सारामता, न निद्वारामता, न सङ्गणिकारामता, इन्द्रियेसु गुत्तद्वारता, भोजने मत्तञ्जुता, अससग्गारामता, निप्पपञ्चारामता — इमे खो, भिक्खवे, अट्ठ धम्मा सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती” ति ।

10

15

१०. कुसीतारम्भवत्थुमुत्तं

१ “अट्ठिमानि, भिक्खवे, कुसीतवत्थूनि । कतमानि अट्ठ ? इध, भिक्खवे, भिक्खुना कम्म कत्तब्ब होति । तस्स एव होति — ‘कम्म खो मे कत्तब्ब भविस्सति । कम्म खो पन मे करोन्तस्स कायो किलमिस्सति । हन्दाह निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति, न विरिय आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतरस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, पठम कुसीतवत्थु’ ।

20

२ “पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खुना कम्म कत होति । तस्स एव होति — ‘अहं खो कम्म अकासि । कम्म खो पन मे करोन्तस्स कायो किलन्तो । हन्दाह निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति, न विरिय आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिकतरस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, दुतिय कुसीतवत्थु ।

25

३ “पुन च पर, भिक्षवे, भिक्षुना ममो गन्तव्यो होति । तस् एव होति — ‘ममो मे’ गन्तव्यो भविस्सति । ममा सो पन म गच्छन्तस्स कायो किलमिस्सति । हन्दाह निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति न विरिय आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असञ्चिकतस्स सञ्चिकिरियाय । इद, भिक्षवे, ततिय कुसीतवत्पु ।

४ “पुन च पर, भिक्षवे, भिक्षुना ममो गतो होति । तस् एव होति — ‘अह सो ममा अगमासि । ममा सो पन मे गच्छन्तस्स’ कायो किलन्तो । हन्दाह निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति, न विरिय आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असञ्चिकतस्स सञ्चिकिरियाय । इद भिक्षवे, चतुत्थ कुसीतवत्पु ।

५ “पुन च पर, भिक्षवे, भिक्षु गाम वा निगम वा पिण्डाय चरन्तो न लभति सुखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थ पारि पूरि । तस् एव होति — ‘अह सो गाम वा निगम वा पिण्डाय चरन्तो नात्थ सुखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थ पारिपूरि । तस् मे कायो किलन्तो अकम्मञ्चो । हन्दाह निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति, न विरिय आरभति पे० इद भिक्षवे पञ्चमं कुसीतवत्पु ।

६ “पुन च परं भिक्षवे भिक्षु गामं वा निगम वा पिण्डाय चरन्तो लभति सुखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थ पारिपूरि । तस् एव होति — ‘अह सो गाम वा निगम वा पिण्डाय चरन्तो असत्थ सुखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थ पारिपूरि । तस् मे कायो गदन्तो अकम्मञ्चो मासाचित मय्मे । हन्दाह निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति न विरिय आरभति पे० इद भिक्षवे छट्ठ कुसीतवत्पु ।

७ “पुन च पर भिक्षवे भिक्षुनो उप्पन्नो होति अप्पमत्तनो आवापो । तस् एव होति — ‘उप्पन्नो सो मे अय अप्पमत्तनो आवापो अत्थ ममो निपज्जितु । हन्दाह निपज्जामी’ ति । सो निपज्जति, न विरिय आरभति .. पे० .. इद भिक्षवे सप्तमं कुसीतवत्पु ।

८ “पुन च पर भिक्षवे भिक्षु गिम्माना वुट्ठितो होति अप्पि वुट्ठितो गेमज्जा । तस् एव होति — ‘मा’ गो गिम्माना वुट्ठितो अप्पि वुट्ठितो गेमज्जा । तस् म कायो दुप्पसा अकम्मञ्चो । हन्दाह

निपज्जामी' ति । सो निपज्जति, न विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिक्तस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, अट्ठमं कुसीतवत्थु । इमानि खो, भिक्खवे, अट्ठ कुसीतवत्थूनि ।

६ "अट्ठिमानि, भिक्खवे, आरम्भवत्थूनि । कतमानि अट्ठ ? 5
इध, भिक्खवे, भिक्खुना कम्म कत्तव्वं होति । तस्स एवं होति — 'कम्म खो मे कत्तव्वं भविस्सति । कम्म खो मया' करोन्तेन न सुकरं बुद्धान सासन मनसि कातु । हन्दाहं पटिकच्चेव विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिक्तस्स सच्छिकिरियाया' ति । सो विरियं आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय 10
असच्छिक्तस्स सच्छिकिरियाय । इदं, भिक्खवे, पठमं आरम्भवत्थु^१ ।

१०. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना कम्म कतं होति । तस्स एव होति — 'अहं खो कम्म अकासिं । कम्म खो पनाहं करोन्तो नासक्खि बुद्धान सासन मनसि कातु । हन्दाहं विरियं आरभामि अप्पत्तस्स पत्तिया 15
अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिक्तस्स सच्छिकिरियाया' ति । सो विरियं आरभति । इदं, भिक्खवे, दुतियं आरम्भवत्थु ।

११. "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गन्तव्वो होति । तस्स एव होति — मग्गो खो मे गन्तव्वो भविस्सति । मग्गं खो पनं मे गच्छन्तेन न सुकरं बुद्धान सासन मनसि कातु । हन्दाहं विरियं पे० 20
इदं, भिक्खवे, ततियं आरम्भवत्थु ।

१२ "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खुना मग्गो गतो होति । तस्स एव होति — अहं खो मग्गं अगमासिं । मग्गं खो पनाहं गच्छन्तो नासक्खि बुद्धान सासन मनसि कातु । हन्दाहं विरियं आरभामि पे०
इदं, भिक्खवे, चतुत्थं आरम्भवत्थु ।

१३ "पुन च परं, भिक्खवे, भिक्खु गामं वा निगमं वा पिण्डाय 25
चरन्तो न लभति लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्तिं । तस्स एव होति — अहं खो गामं वा निगमं वा पिण्डाय चरन्तो नालत्थं लूखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थं पारिपूर्तिं । तस्स मे कायो

१ पनं मे — सी०, स्या०, रो० । २ आरम्भवत्थु — सी०, आरम्भवत्थु — स्या०, आरम्भवत्थु — रो० ।

तदुक्तो बम्मञ्जो । हन्दाह विरिय आरभामि पे० ॥ इद निस्तप,
पञ्चम आरम्भवत्यु ।

१४ "पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खु गाम वा निगम वा पिण्डा
चरन्तो लभन्ति सुखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थ पारिपूर्ति ।

५ तस्म एव हाति - अह खो गाम वा निगम वा पिण्डाय चरन्तो पनप
सुखस्स वा पणीतस्स वा भोजनस्स यावदत्थ पारिपूर्ति । तस्स म वापा
यलवा' बम्मञ्जो । हन्दाह विरिय आरभामि पे० ॥ इद, भिक्खवे,
छट्ठ आरम्भवत्यु ।

१५ "पुन च पर, भिक्खवे, भिक्खुनो उण्णो हाति अणमत्तहो

१० प्रावापो । तस्म एव हाति - उण्णो गो मे अय अणमत्तहो प्रावापो ।
ठान गो पनेत यिज्जति य म प्रावापो पवत्तुम्य । हन्ता पटिवस्स
विरिय आरभामि पे० ॥ इद, भिक्खवे, सत्तम आरम्भवत्यु ।

१६ "पुन च पर, भिक्खवे भिक्खु गिताना बुद्धिो हाति

अविश्युद्धितो गेमञ्जा । तस्म एव हाति - 'अ' गा गिताना बुद्धिो
१३ अविश्युद्धिता गेमञ्जा । ठान सा पनतं यिज्जति य म प्रावापो
पवत्तुदावत्तम्य । हन्ता पटिवस्स विरिय आरभामि अणमत्तहो पतिता
अनपिगमस्य अपिगमाय अगस्सिदास्य सस्सिदिगियाया नि । हा
विरिय आरभानि अणमत्तहो पतिता अनपिगमस्य अपिगमाय अगस्स
रास्य गस्सिदिगियाय । इद भिक्खवे अट्ठम आरम्भवत्यु । इति
२० गा भिक्खवे अट्ठ आरम्भवत्यु । ति ।

अमरकपो बुद्धि ।

तानुदानं

२ गजा हे गत्तागती हे गत्तागता अवाप ।

इदं अ' गत्तागता बुद्धिगामभवत्युना ॥ १ ॥

- *

३ भिक्खुगाम

१ भिक्खुगामभवत्युना

१ भिक्खुगामभवत्युना भिक्खुगामभवत्युना भिक्खुगामभवत्युना
भिक्खुगामभवत्युना भिक्खुगामभवत्युना भिक्खुगामभवत्युना
भिक्खुगामभवत्युना भिक्खुगामभवत्युना भिक्खुगामभवत्युना
भिक्खुगामभवत्युना भिक्खुगामभवत्युना भिक्खुगामभवत्युना

हतूपनिसो^१ होति इन्द्रियसंवरो । इन्द्रियसंवरे असति इन्द्रियसंवरविपन्नस्स
हतूपनिसं होति सीलं । सीले असति सीलविपन्नस्स हतूपनिसो होति
सम्मासमाधि । सम्मासमाधिम्हि असति सम्मा समाधिविपन्नस्स हतूपनिस
होति यथाभूतज्जाणदस्सन । यथाभूतज्जाणदस्सने असति यथाभूतज्जाण-
दस्सनविपन्नस्स हतूपनिसो होति निब्बिदाविरागो । निब्बिदाविरागे 5
असति निब्बिदाविरागविपन्नस्स हतूपनिसं होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं ।
सेय्यथापि, भिक्खवे, रुक्खो साखापलासविपन्नो । तस्स पपटिका पि
न पारिपूर्तिं गच्छति, तच्चो पि फेगु पि सारो पि न पारिपूर्तिं
गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, सतिसम्पज्ज्जे असति सतिसम्पज्ज्ज-
विपन्नस्स हतूपनिस होति हिरोत्तप्पं, हिरोत्तप्पे असति हिरोत्तप्प- 10
विपन्नस्स हतूपनिसो^१ होति .. पे० विमुत्तिज्जाणदस्सन ।

२. “सतिसम्पज्ज्जे, भिक्खवे, सति सतिसम्पज्ज्जसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्न होति हिरोत्तप्प । हिरोत्तप्पे सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्नो होति इन्द्रियसवरो । इन्द्रियसवरे सति इन्द्रियसंवर-
सम्पन्नस्स उपनिससम्पन्न होति सील । सीले सति सीलसम्पन्नस्स 15
उपनिससम्पन्नो होति सम्मासमाधि । सम्मासमाधिम्हि सति सम्मा-
समाधिसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्न होति यथाभूतज्जाणदस्सन । यथाभूत-
ज्जाणदस्सने सति यथाभूतज्जाणदस्सनसम्पन्नस्स उपनिससम्पन्नो होति
निब्बिदाविरागो । निब्बिदाविरागे सति निब्बिदाविरागसम्पन्नस्स
उपनिससम्पन्न होति विमुत्तिज्जाणदस्सनं । सेय्यथापि, भिक्खवे, 20
रुक्खो साखापलाससम्पन्नो । तस्स पपटिका^१ पि पारिपूर्तिं गच्छति,
तच्चो पि . फेगु पि .. सारो पि पारिपूर्तिं गच्छति । एवमेव
खो, भिक्खवे, सतिसम्पज्ज्जे सति सतिसम्पज्ज्जसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्न होति हिरोत्तप्प, हिरोत्तप्पे सति हिरोत्तप्पसम्पन्नस्स उपनिस-
सम्पन्नो होति पे० विमुत्तिज्जाणदस्सन” ति । 25

२. पुण्णियसुत्तं

१ अथ खो आयस्मा पुण्णियो येन भगवा तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं

१ हतूपनिसो - सी०, स्या०, रो० । २ हतूपनिस - सी०, स्या०, रो० ।

सरणा । साधु, भन्ते, भगवन्तंयेव पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो ।
भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

“तेन हि, भिक्खवे, देसेस्सामि” । त^१ सुणाथ, साधुक मनसि
करोथ, भासिस्सामी” ति ।

“एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा 5
एतदवोच — “सचे, भिक्खवे, अञ्जतित्थिया परिब्बाजका एव पुच्छेय्यु
— ‘किमूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, किसम्भवा सब्बे धम्मा, किसमुदया
सब्बे धम्मा, किसमोसरणा सब्बे धम्मा, किपमुखा सब्बे धम्मा, किअधि-
पतेय्या सब्बे धम्मा, किउत्तरा सब्बे धम्मा, किंसारा सब्बे धम्मा’ ति,
एव पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेस अञ्जतित्थियान परिब्बाजकान एवं 10
व्याकरेय्याथ — ‘छन्दमूलका, आवुसो, सब्बे धम्मा, मनसिकारसम्भवा
सब्बे धम्मा, फस्ससमुदया सब्बे धम्मा, वेदनासमोसरणा सब्बे धम्मा,
समाधिप्पमुखा^१ सब्बे धम्मा, सताधिपतेय्या सब्बे धम्मा, पञ्चुत्तरा
सब्बे धम्मा, विमुत्तिसारा सब्बे धम्मा’ ति, एव पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे,
तेस अञ्जतित्थियान परिब्बाजकान एव व्याकरेय्याथा” ति । 15

४. चोरसुत्तं

१ “अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो महाचोरो खिप्पं
परियापज्जति, न चिरट्ठित्तिको होति । कतमेहि अट्ठहि ? अप्प-
हरन्तस्स पहरति, अनवसेस आदियति, इत्थि हनति, कुमारिं दूसेति,
पव्वजित विलुम्पति, राजकोस विलुम्पति, अच्चासन्ने कम्मं करोति,
न च निधानकुसलो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहङ्गेहि समन्नागतो 20
महाचोरो खिप्पं परियापज्जति, न चिरट्ठित्तिको होति ।

२ “अट्ठहि, भिक्खवे, अङ्गेहि समन्नागतो महाचोरो न खिप्पं
परियापज्जति, चिरट्ठित्तिको होति । कतमेहि अट्ठहि ? न अप्पहरन्तस्स
पहरति, न अनवसेसं आदियति, न इत्थि हनति, न कुमारिं दूसेति, न
पव्वजितं विलुम्पति, न राजकोसं विलुम्पति, न अच्चासन्ने कम्मं करोति, 25
निधानकुसलो च^१ होति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहङ्गेहि समन्नागतो
महाचोरो न खिप्पं परियापज्जति, चिरट्ठित्तिको होती” ति ।

१-२ मी०, न्या०, रो० पाल्यनेनु न दिस्सति । २ समाधिप्पमुत्ता — मी०, रो० ।

३ न्या०, रो० पाल्यनेनु नत्थि ।

५ समणसुत्त

१ “समणो” ति, भिक्षवे, तथागतस्सेत अधिवचन अरुहो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘ब्राह्मणो’ ति, भिक्षवे, तथागतस्सत अधिवचन अरुहो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘वेदगू’ ति, भिक्षवे, तथागतस्सेत अधिवचन अरुहो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘मिसक्को’ ति, भिक्षवे, तथागतस्सत
 5 अधिवचन अरुहो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘निम्मलो’ ति, भिक्षवे, तथागतस्सेत अधिवचन अरुहो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘विमलो’ ति, भिक्षवे, तथागतस्सेत अधिवचन अरुहो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘आणी’ ति, भिक्षवे, तथागतस्सेत अधिवचन अरुहो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘विमुत्तो’ ति, भिक्षवे, तथागतस्सेत अधिवचन अरुहो सम्मासम्बुद्धस्स ति ।

10 “य समणेन पत्तव्व, ब्राह्मणेन वुसीमता ।
 य वेदगुना पत्तव्व, मिसक्केन अनुत्तर ॥
 “य निम्मसेन पत्तव्वं, विमसेन सुचीमता” ।
 य आणिना च^१ पत्तव्व, विमुत्तेन अनुत्तर ॥
 “सोह विजितसङ्गामो, मुत्तो मोचेमि वचना ।
 15 नागोम्हि परमदन्तो, असेखो^२ परिनिब्बुतो” ति ॥

६ यत्तसुत्त

१ एष समय भगवा वोससेसु^३ चारिक चरमानो मरुता भिक्षुमुद्धेन सद्धि येन इच्छानङ्गस नाम वोससान ब्राह्मणगामो तं पसरि । तत्र सुद भगवा इच्छानङ्गसे विहरति इच्छानङ्गसवनगण्डे ।
 20 अस्तोमुं गो दच्छानङ्गसया ब्राह्मणगहपतिवा — “समणो रासु भो गोतमो गणपपुत्तो सवयवुत्ता पम्बजितो दच्छानङ्गसं अनुप्यत्ता इच्छानङ्गसे विहरति इच्छानङ्गसवनगण्डे । तं गो पन भवन्त गोतम एष वत्थाणो नित्तिगहो अम्भुगगा — ‘दति पि सो भगवा अरुह सम्मासम्बुद्धो ... वे०... गाणु गो पन तपारूपामं अरुहं दग्गनं होली’ ति ।

२ अय गा इच्छानङ्गसया ब्राह्मणगहपतिवा उरगा रतिमा
 25 अययन गहण^४ गान्नीयं भोत्रियं पादाय येन इच्छानङ्गसवनगण्डो

१ अरुहो - नी अरुहो - एवा । २ नी री वोससेसु सद्धि ।

३ रासो रति - नी रासो - एवा रासो - री । ४ अययन - एवा ।

५ अययन - एवा । ६ रासो - नी रासो - री ।

तेन उपसङ्गमिसु, उपसङ्गमित्वा वहिद्वारकोट्टके अट्ठंसु उच्चासद्वा महासद्वा ।
तेन खो पन समयेन आयस्मा नागितो भगवतो उपट्ठाको होति । अथ
खो भगवा आयस्मन्त नागितं आमन्तेसि — “के पन ते, नागित, उच्चासद्वा
महासद्वा केवट्ठा मञ्जे मच्छविलोपे”^१ ति^१ ?

“एते, भन्ते, इच्छानङ्गलका ब्राह्मणगहपतिका पहुत खादनीय 5
भोजनीय आदाय वहिद्वारकोट्टके ठिता भगवन्तयेव उद्दिस्स भिक्खु-
सङ्घ चा” ति ।

“माह^२ नागित, यसेन समागम, मा च मया यसो । यो
खो, नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स
सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, 10
यस्साह नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स
निकामलाभी^३ अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो त मीब्बसुख मिद्धसुख
लाभसक्कारसिलोकसुख सादियेय्या” ति ।

“अधिवासेतु दानि, भन्ते, भगवा । अधिवासेतु सुगतो ।
अधिवासनकालो दानि, भन्ते, भगवतो । येन येनेव दानि, भन्ते, भगवा 15
गमिस्सति तन्निन्ना व भविस्सन्ति ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चेव जानपदा
च । सेय्यथापि, भन्ते, थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते यथानिन्न उदकानि
पवत्तन्ति, एवमेव खो, भन्ते, येन येनेव दानि भगवा गमिस्सति
तन्निन्ना व भविस्सन्ति ब्राह्मणगहपतिका नेगमा चेव जानपदा च । त
किस्स हेतु ? तथा हि, भन्ते, भगवतो सीलपञ्जाण” ति । 20

३ “माह, नागित, यसेन समागमं, मा च मया यसो । यो
खो, नागित, नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स
सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अस्स अकिच्छलाभी अकसिरलाभी,
यस्साह नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स 25
निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, सो तं मीब्बसुखं मिद्धसुख
लाभसक्कारसिलोकसुखं सादियेय्य ।

४ “देवता पि खो, नागित, एकच्चा नयिमस्स नेक्खम्मसुखस्स
पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभिनियो अस्सु
अकिच्छलाभिनियो अकसिरलाभिनियो, यस्साह नेक्खम्मसुखस्स पवि-

१-१ मच्छ विलोपे तीति — स्या०, मच्छे विलोपे ति — रो० । २ मा त्व — स्या० ।

वेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिञ्चलाभी
अकसिरलाभी । सुम्हाक पि खो, नागित, सङ्गम्म समागम्म सङ्गणिक-
विहार अनुयुत्तान विहरत्त एव होति - 'न हि' नूनमे आयस्मन्तो इमस्स
नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकाम-
5 लाभिनो अस्तु अकिञ्चलाभिनो अकसिरलाभिनो, यस्साह् नेक्खम्म-
सुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी
अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी । तथा हि पन मे आयस्मन्तो सङ्गम्म
समागम्म सङ्गणिकविहार अनुयुत्ता विहरन्ति ।

५ "इधाह, नागित, भिक्खू पस्सामि अञ्जमञ्ज अङ्गुलि-
10 पतोदकेन' सञ्जग्घन्ते सङ्कीळन्ते । तस्स मय्ह, नागित, एव होति -
'न हि नूनमे आयस्मन्तो इमस्स नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उप-
समसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभिनो अस्तु अकिञ्चनाभिनो
अकसिरलाभिनो यस्साह् नेक्खम्मसुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स
सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिञ्चलाभी अकसिरलाभी । तथा हि
15 पन मे आयस्मन्तो अञ्जमञ्जं अङ्गुलिपतोदकेन सञ्जग्घन्ति
सङ्कीळन्ति ।

६ "इध' पनाह' नागित, भिक्खू पस्सामि यावदत्थ उदराव-
वेहक भुञ्जित्वा सेय्यसुख पस्ससुख' मिदसुख अनुयुत्ते विहरन्ते । तस्स
मय्ह नागित एव होति - 'न हि नूनमे आयस्मन्तो इमस्स नेक्खम्म-
20 सुखस्स पविवेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभिनो
अस्तु अकिञ्चलाभिनो अकसिरलाभिनो यस्साह् नेक्खम्मसुखस्स पवि-
वेकसुखस्स उपसमसुखस्स सम्बोधसुखस्स निकामलाभी अकिञ्चलाभी
अकसिरलाभी । तथा हि पन मे आयस्मन्तो यावदत्थ उदरावदहक
भुञ्जित्वा सेय्यसुख पस्ससुख मिदसुख अनुयुत्ता विहरन्ति ।

७ "इधाह नागित भिक्खू पस्सामि गामन्तविहारि' समाहित
निसिन्न । तस्स मय्ह नागित एव होति - 'इवानि इम आयस्मन्तं
आरामिको वा उपट्ठहिस्सति' समणुदेसो वा । त सम्हा समाभिम्हा

१ इ - धी स्या रो । २ अङ्गुलिपतोदकेहि - धी रो । ३-४ इधाह
- धी रो । ४ पस्ससुखं - धी रो । ५ गामन्तविहारि - स्या । ६ पज्जेत्सवि -
धी सज्जेत्सवि - रो

चावेस्सती” ति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि गामन्तविहारेन ।

८. “इध पनाह, नागित, भिक्खु पस्सामि आरञ्जकं^२ अरञ्जे पचलायमान निसिन्न । तस्स मय्ह, नागित, एव होति — ‘इदानी अयमा-
यस्मा इम निद्वाकिलमथ^३ पटिविनोदेत्वा अरञ्जसञ्जायेव^४ मनसि 5
करिस्सति एकत्तं^५” ति । तेनाह, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्जविहारेन ।

९. “इध पनाह, नागित, भिक्खु पस्सामि आरञ्जकं अरञ्जे असमाहितं निसिन्न । तस्स मय्हं, नागित, एवं होति — ‘इदानी अय-
मायस्मा असमाहित वा चित्तं समादहिस्सति, समाहित वा चित्तं अनु- 10
रक्खिस्सती’ ति । तेनाह, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्जविहारेन ।

१०. “इध पनाहं, नागित, भिक्खुं पस्सामि आरञ्जकं अरञ्जे समाहितं निसिन्न । तस्स मय्ह, नागित, एव होति — ‘इदानी अयमायस्मा
अविमुत्त वा चित्तं विमुच्चिस्सति^६, विमुत्त वा चित्तं’ अनुरक्खिस्सती’ 15
ति । तेनाह, नागित, तस्स भिक्खुनो अत्तमनो होमि अरञ्जविहारेन ।

११ “इध* पनाह, नागित, भिक्खुं पस्सामि गामन्तविहारिं
लाभिं चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारानं । सो तं
लाभसक्कारसिलोकं निकामयमानो रिञ्चति पटिसल्लान, रिञ्चति 20
अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि; गामनिगमराजधानि ओसरित्वा
वासं कप्पेति । तेनाहं, नागित, तस्स भिक्खुनो न अत्तमनो होमि
गामन्तविहारेन ।

१२ “इध पनाह, नागित, भिक्खु पस्सामि आरञ्जकं लाभिं
चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान । सो तं लाभ-
सक्कारसिलोकं पटिपणामेत्वा न रिञ्चति पटिसल्लान, न रिञ्चति 25
अरञ्जवनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि । तेनाह, नागित, तस्स भिक्खुनो
अत्तमनो होमि अरञ्जविहारेन* ।

१ गमिस्सती — स्या०, चाविस्मती — रो० । २ म्या० पोत्यके नत्थि । ३ निद्वाकिलमथ —
सी० । ४ अरञ्जसञ्जायेव — स्या० । ५ एत्तक — स्या० । ६ विमुच्चिस्सति — स्या० ।

— अय पाठो रो० पोत्यके छक्कनिपातेयेव दिस्सति न एत्थ अट्टकनिपाते ।

१३ “यस्माद्, नागित, समये अद्यानममाप्पटिपन्नो न कञ्चि
पस्सामि पुरतो वा पच्छतो वा, फासु मे, नागित, तस्मि समये होति
अन्तमसो उच्चारपस्सावकम्माया” ति ।

७ पत्तनिकुञ्जनसुप्त

१ “अट्ठहि, भिक्खवे, अज्जेहि समन्नागतस्स उपासकस्स
५ आकल्लमानो सङ्खो पत्त निक्कुज्जेय्य” । कतमेहि अट्ठहि ? भिक्खून्
अलाभाय परिसक्कति, भिक्खून् अनत्थाय परिसक्कति, भिक्खून् अवा
साय^१ परिसक्कति, भिक्खू^२ अक्कोसति परिभासति, भिक्खू भिक्खूहि
मेदेति^३, बुद्धस्स अवण्ण भासति, धम्मस्स अवण्ण भासति, सङ्खस्स
अवण्ण भासति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहज्जेहि समन्नागतस्स
१० उपासकस्स आकल्लमानो सङ्खो पत्त निक्कुज्जेय्य ।

२ “अट्ठहि, भिक्खवे, अज्जेहि समन्नागतस्स उपासकस्स
आकल्लमानो सङ्खो पत्त उक्कुज्जेय्य । कतमेहि अट्ठहि ? न भिक्खून्
अलाभाय परिसक्कति, न भिक्खून् अनत्थाय परिसक्कति, न भिक्खून्
अवासाय परिसक्कति, न भिक्खू अक्कोसति परिभासति, न भिक्खू
१५ भिक्खूहि मेदेति बुद्धस्स वण्ण भासति, धम्मस्स वण्ण भासति, सङ्खस्स
वण्ण भासति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहज्जेहि समन्नागतस्स
उपासकस्स आकल्लमानो सङ्खो पत्त उक्कुज्जेय्या” ति ।

८ अप्पसावपवेदनीयसुप्तं

१ “अट्ठहि भिक्खवे धम्मोहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकल्ल-
माना उपासका अप्पसाव पवेदेय्युं । कतमहि अट्ठहि ? गिहीनं असा
२० भाय पत्तिसक्कति गिहीन अनत्थाय परिसक्कति, गिही^४ अक्कोसति
परिभासति गिही गिहीहि मेदेति बुद्धस्स अवण्ण भासति धम्मस्स
अवण्ण भासति सङ्खस्स अवण्ण भासति अगोपरे^५ च^६ नं पस्सन्ति ।

१ विज्जि - ती स्वा रो । २ अज्जमाना - स्वा । ३ निक्कुज्जेय्य -
व । ४ अलाभाय - ती स्वा रो । ५ भिक्खून् - ती रो । ६ भिमेदेति -
ती स्वा रो । ७ गिहीन - ती रो । ८-९ अगोपरे च देवा - स्वा ।

इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमाना
उपासका अप्पसादं पवेदेय्युं ।

२. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्ख-
माना उपासका पसादं पवेदेय्यु । कतमेहि अट्ठहि ? न गिहीन अला-
भाय परिसक्कति, न गिहीन अनत्थाय परिसक्कति, न गिही अव्कोसति 5
परिभासति, न गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स वण्णं भासति, धम्मस्स
वण्णं भासति, सङ्घस्स वण्णं भासति, गोचरे च नं पस्सन्ति । इमेहि
खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमाना
उपासका पसादं पवेदेय्यु” ति ।

६. पटिसारणीयसुत्तं

१. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो 10
आकङ्खमानो सङ्घो पटिसारणीयकम्मं करेय्य । कतमेहि अट्ठहि ?
गिहीनं अलाभाय परिसक्कति, गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, गिही
अव्कोसति परिभासति, गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स अवण्णं
भासति, धम्मस्स अवण्णं भासति, सङ्घस्स अवण्णं भासति, धम्मिकं
च गिहिपटिस्सवं न सच्चापेति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि 15
धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमानो सङ्घो पटिसारणीय'
कम्मं' करेय्य ।

२. “अट्ठहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्ख-
मानो सङ्घो पटिसारणीयकम्म पटिप्पस्सम्भेय्य । कतमेहि अट्ठहि ?
न गिहीन अलाभाय परिसक्कति, न गिहीनं अनत्थाय परिसक्कति, न 20
गिही अव्कोसति परिभासति, न गिही गिहीहि भेदेति, बुद्धस्स वण्णं
भासति, धम्मस्स वण्णं भासति, सङ्घस्स वण्णं भासति, धम्मिकं च
गिहिपटिस्सवं सच्चापेति । इमेहि खो, भिक्खवे, अट्ठहि धम्मेहि
समन्नागतस्स भिक्खुनो आकङ्खमानो सङ्घो पटिसारणीयकम्म पटिप्प-
स्सम्भेय्या” ति ।

१० सम्मावतनसुत्त

१ “तस्सपापियसिकक्कम्मकतेन”, भिक्खवे, भिक्खुना षट्ठसु
 धम्मेषु सम्मा वसितव्वं - न उपसम्पादेतव्वो, न निस्सयो दातव्वो,
 न सामणेरो उपट्ठापेतव्वो, न भिक्खुनोवादकसम्मति सादितव्वा, सम्मत्त
 पि भिक्खुनियो न भोवदितव्वा, न काचिं सङ्गसम्मति सादितव्वा, न
 ५ विस्मिञ्चि पञ्चेकट्टाने ठपेतव्वो, न च तेन मूलेन बुट्ठापेतव्वो । तस्स-
 पापियसिकक्कम्मकतेन, भिक्खवे, भिक्खुना इमेसु षट्ठसु धम्मेषु सम्मा
 वसितव्वं” ति ।

सतिवम्भो नव्वो ।

तत्सुद्धानं

सतिपुण्णियमूलेन, चोरसमणेन पञ्चम ।

यसो पत्तप्पसादेन, पटिसारणीयं च वत्तन” ति ॥

— ० —

१० सामञ्जसवग्गो

१-२६ अयं खो योज्झा उपासिवा, सिरीमा, पटुमा, मुत्तना,
 मनुजा, उत्तरा, मुत्ता, पेमा, रारी, चुन्दी, विम्भी मुमना, भस्सिवा,
 तिस्सा, तिस्समाता, सोणा, सोणाय माता, वाणा, वाणमाता,
 उत्तरा गन्माता, विगाणा विगाणमाता, मुग्गुत्तरा उपासिवा,
 गामायती उपासिवा, मुप्पवासा बोमियपीत्ता, मुप्पिमा उपासिवा
 ५ गट्टममाता गट्टमाती ।

सामञ्जसवग्गो दशमो ।

इतिवो सन्नागवो दशमो ।

— ० —

१. तस्सपापियसिकक्कम्मकतेन - की. तस्स पा. १. २. उपसम्पादेतव्वो - की.
 तस्स पा. १. ३. निस्सयो - की. ४. दातव्वो - तस्स पा. ५. सामणेरो - की.
 तस्स पा. ६. भोवदितव्वो - तस्स पा. ७. सङ्गसम्मति - की. ८. विस्मिञ्चि - की.
 ९. पञ्चेकट्टाने - की. १०. ठपेतव्वो - की. ११. मूलेन - की. १२. बुट्ठापेतव्वो - की.
 १३. तस्सपापियसिकक्कम्मकतेन - की. १४. भिक्खवे - की. १५. भिक्खुना - की.
 १६. इमेसु - की. १७. षट्ठसु - की. १८. धम्मेषु - की. १९. सम्मा - की. २०. वसितव्वं - की.

११. रागपेय्यालं

१. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय अट्ठ धम्मा भावेतब्बा ।
 कतमे अट्ठ ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो,
 सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि - रागस्स,
 भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे अट्ठ धम्मा भावेतब्बा” ति ।

२ “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय अट्ठ धम्मा भावेतब्बा । 5
 कतमे अट्ठ ? अज्झत्त रूपसञ्ञी बहिद्वा रूपानि पस्सति परित्तानि
 सुवण्णदुब्बण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवसञ्ञी
 होति । अज्झत्त रूपसञ्ञी बहिद्वा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि
 सुवण्णदुब्बण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवसञ्ञी
 होति । अज्झत्तं अरूपसञ्ञी बहिद्वा रूपानि पस्सति परित्तानि सुवण्ण- 10
 दुब्बण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवसञ्ञी होति ।
 अज्झत्तं अरूपसञ्ञी बहिद्वा रूपानि पस्सति अप्पमाणानि सुवण्ण-
 दुब्बण्णानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति एवंसञ्ञी होति ।
 अज्झत्तं अरूपसञ्ञी बहिद्वा रूपानि पस्सति नीलानि नीलवण्णानि नील-
 निदस्सनानि नीलनिभासानि . पे० . पीतानि पीतवण्णानि . पे०.. 15
 लोहितकानि लोहितवण्णानि . पे० ओदातानि ओदातवण्णानि
 .. पे०... ओदातनिभासानि, तानि अभिभुय्य ‘जानामि पस्सामी’ ति
 एवंसञ्ञी होति - रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय इमे अट्ठ धम्मा
 भावेतब्बा” ।

३. “रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्ञाय अट्ठ धम्मा भावेतब्बा । 20
 कतमे अट्ठ ? रूपी रूपानि पस्सति, अज्झत्तं अरूपसञ्ञी बहिद्वा
 रूपानि पस्सति, सुभ तेव अधिमुत्तो होति, सब्बसो रूपसञ्ञान समति-
 क्कमा पटिघसञ्ञान अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ञान अमनसिकारा ‘अनन्तो
 आकासो’ ति आकासानञ्ञायतन उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो आका-
 सानञ्ञायतन समतिक्कम्म ‘अनन्त विञ्ञाण’ ति विञ्ञाणञ्ञायतनं 25
 उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो विञ्ञाणञ्ञायतन समतिक्कम्म ‘नत्थि
 किञ्ची’ ति आकिञ्चञ्ञायतन उपसम्पज्ज विहरति, सब्बसो आकि-
 ञ्चञ्ञायतन समतिक्कम्म नेवसञ्ञानासञ्ञायतनं उपसम्पज्ज विह-
 रति, सब्बसो नेवसञ्ञानासञ्ञायतन समतिक्कम्म सञ्ञावेदयित-

निरोधं उपसम्पज्ज विहरति - रागस्स, मिक्खवे, अभिञ्जाय इमं
अट्ठ धम्मा भावेतम्भा" ।

४-३० "रागस्स, मिक्खवे, परिञ्जाय ... पे० .. परिक्खयाय

पहानाय सयाय .. धयाय विरागाय ... निरोधाय ... चाणाय

४ .. पटिनिस्सग्गाय ... पे० इमे अट्ठ धम्मा भावेतम्भा" ।

११-५१० "खोसस्स पे०.. मोहस्स ... कोधस्स ... उप

नाहस्स .. मक्खस्स .. पलासस्स .. इस्साय ... मच्चरिमस्स ... मायाय

.. साठेम्मस्स धम्मस्स .. सारम्मस्स .. मानस्स .. अतिमानस्स ...

मदस्स पमादस्स अभिञ्जाय .. पे०... परिञ्जाय ... परिक्खयाय

१० .. पहानाय .. सयाय धयाय विरागाय निरोधाय ... चाणाय ..

पटिनिस्सग्गाय .. पे० इमे अट्ठ धम्मा भावेतम्भा" ति ।

रागपेय्यासं निट्ठि ।

अनुसरनिकायो निट्ठितो ।

विसेसपदान

अनुवकमणिका

अ		अट्ट, आरम्भवत्थूनि	४१७, ४१८
अक्खणो ब्रह्मचरियवासाय, अट्टमो	३२६	- कुसीतवत्थूनि	४१५, ४१७
- चतुत्थो	३२८	- गरुधम्मो	३७०
- छट्ठो	३२६	- दानवत्थूनि	३३७
- ततियो	३२८	- दानानि	३३६, ३३७
- दुतियो	३२८	- दानूपपत्तियो	३३६
- पञ्चमो	३२६	- धम्मा	४११, ४२६
- षष्ठमो	३२८	- धम्मा, सेखस्स भिक्खुनो अपरिहानाय	४१५
- सत्तमो	३२६	- धम्मा, सेखस्स भिक्खुनो परिहानाय	४१५
अक्खघुत्तो	३७६	- पच्चया	२७१, ४००, ४०१
अग्गी, तयो	१८६	- परिसा	३६५, ३६६
- सत्त	१८४	- पुञ्ञामिसन्दा	३४४
अङ्गान	३४६, ३५३, ३५६	- पुरिसखळुक्का	३०१, ३०२, ३०५
अङ्गीरसस्स	१६६	- पुरिसदोसा	३०१, ३०२, ३०५
अचिरवती, नदी	१०८, ३०७	- पुरिसपुग्गला	८
अचेलकसावका, ओदातवसना	६४	- बलानि	३२६
अच्छरिया अवमुता धम्मा, अट्ट	३०७, ३११, ३१४, ३१५, ३१७, ३२०	- मलानि	३०५
अच्छरियो अवमुतो धम्मो, अट्टमो	३०८, ३१७, ३२०	- महापुरिसवितक्का	३३३
- चतुत्थो	३०७, ३१०, ३१७	- लोकधम्मा	२७५, २७६
- छट्ठो	३०८, ३१०, ३१७, ३२०	- विमोक्खा	३६४, ३६५
- ततियो	३०७, ३१०, ३१६	- सप्पुरिसदानानि	३४२
- दुतियो	३०७, ३०६, ३१६	- सम्पदा	४०८, ४०९
- पञ्चमो	३०८, ३१०, ३१७	- हेतू	२७१
- षष्ठमो	३०७, ३०६, ३१६	अट्टङ्गिकस्स मग्गस्स अरियस्स	११७, २४६
- सत्तमो	३०८, ३११, ३१७	अट्टानिससा, पाटिकक्का	२७०
अजातसत्तु, वेदेहिपुत्तो	१६४, १६५	अतिनिपात	१३२
अञ्जदत्थुदसो	२२१	अतिमान	१३२, १४४
अट्ट, अच्छरिया अवमुता धम्मा	३०७, ३११, ३१४, ३१५, ३१७, ३२०	अतीत, एको अन्तो	१०६
- अनरियवोहारा	३६५	अत्तञ्जू	२४०
- अभिमायतनानि	३६३, ३६४	अत्यञ्जू	२४०
- अस्सखळुक्का	३०१, ३०२	अत्यूपपरिक्खिता, घातान धम्मान	३८६-३८८, ४१४
		अदिट्ठे, अदिट्ठवादिता	३६५
		- दिट्ठवादिता	३६५
		अदिनादान	३४५

प्रविज्ञासयोजन	१५६	आनिससो, पञ्चमो	६३
प्रविज्ञाते, प्रविज्ञातवादिता	३६५	— पठमो	६२
— विज्ञातवादिता	३६५	आवाधा, छल्लेव	२५६
अवेचचप्पमादेन, धम्मे	१४८	आभस्सरूपगो	२२२
— वृद्धे	१४८	आयस्मा, अनुसुद्धो	२०, ३३०—३३३
— सङ्घे	१४८		३३६, ३५६
असङ्खारपरिनिव्वायी	२६६	— आनन्दो २०, ५६, ७४, ६०—६४, १०८,	
असङ्गमा, सत्त	२६५	१०६, ११२, १६५, ३६६—३७१,	
असम्पजज्ज	१३२	३६६, ३६७, ३६६	
असम्मोहाधिमुत्तो	८७	— उत्तरो	२७६, २८०
असाधारणेन जाणेन समन्नागतो	१४१	— उदायी	४०, ६०
असुते, असुतवादिता	३६५	— उपालि	२६३
— सुतवादिता	३६५	— किमिलो	५५, २१७
असुमसज्जा	१८८, १८६	— खेमो	७२
असुरिन्दो, पहारादो	३०६	— घम्मिको	७८—८०
अस्सकान	३४६, ३५३, ३५६	— नागितो	५७, ४२३
अस्सखळुक्का, अट्ठ	३०१, ३०२	— पुण्णियो	४१६
अस्सदोसा, अट्ठ	३०२	— फग्गुनो	६०, ६१, ६३
अस्सदोसो, अट्ठमो	३०२	— महाकज्जानो	२०, ३३, ३६, ५०
— चतुत्थो	३०२	— महाकप्पिनो	२०
— छट्ठो	३०२	— महाकस्सपो	२०
— ततियो	३०२	— महाकोट्टिको	२०, १०१
— दुतियो	३०१	— महाचुन्दो	२०, ६८
— पञ्चमो	३०२	— महामोगल्लानो	२०, ४७, ४८, २००,
— पठमो	३०१	२१०, २१२, २२०, ३१३	
— सत्तमो	३०२	— रेवतो	२०
		— सारिपुत्तो १५, १६, २०, ५५, ७४,	
		१७६—१८०, २००, ४११, ४१३	
आकासानञ्चायतन	३६४	— सुमनो	७२
आकिञ्चञ्जायतन	३६४	— सोणो	८५, ८७
आजीवका, आजीविकिनियो	६४	आरक्ता, अरहा	२६५
आनन्दो, आयस्मा २०, ५६, ७४, ६०—६४,		— अरियो	२६५
१०८, १०६, ११२, १६५,		आरक्खसम्पदा	३७५, ४०८, ४०६
३६६—३७१, ३६६, ३६७, ३६६		आरम्भवत्थु, अट्ठम	४१८
आनिससा, छ	६३	— चतुत्थ	४१७
आनिमसो, चतुत्थो	६२	— छट्ठ	४१८
— छट्ठो	६३	— ततिय	४१७
— ततियो	६२	— दुतिय	४१७
— दुतियो	६२	— पञ्चम	४१८

भारम्भत्पू पठनं	४१७	
- सप्तमं	४१८	
भारम्भत्पूति षष्ठं	४१७ ४१८	
भासोक्तसंज्ञा	४१	
भासवनिरोधो कृतमो	११६	
भासवा अधिवासना पहातम्भा	६७ ६८	
- तयो	११६	
- तिरस्मानयोनिमनीया	११६	
- देवलोक्तगमनीया	११६	
- निरयगमनीया	११६	
- पटिसेवना पहातम्भा	६७ ६८	
- परिचयना पहातम्भा	६७ ६८	
- पेटिबिसयमनीया	११६	
- मावना पहातम्भा	६७ ६८	
- मनुस्वलोक्तगमनीया	११६	
- विवातपटिहाहा	६७ ६८	
- विनोदना पहातम्भा	६७ ६८	
- संवरा पहातम्भा	६७	
भासवानं निदानसम्भो अधिख्या	११६	
- विपाको	११६	
- वेमत्तता	११६	
भाहारे पटिक्लृप्तसंज्ञा	१८८ १८९	
भाहनेम्यमि	१८४ १८७	
भाहवके चेठिये	१२१ १२३	
भाहवकी हृत्पकी	१४६ १२१	
भाहविषं विहृति भवता	१२१ १२३	
५		
हन्धानकुमवतसंज्ञे	४२२	
हन्धानकुलं कोयलानं ब्राह्मणमानो	४६ ४२२	
हन्धानास्मि	११	
हतिवपुतो	१७१	
हतिपादा वल्लारो	१४६ १६७	
हनिप्रानं पञ्चमं	२४६	
हनिप्रयेमु धनुसशरणा	११२	
हतिवतो गह्वरति	१२, ११ १२, १४६	
हतिपठने मित्रवाये	१८ १ १ १ १	
हस्वार्थयोजनं	१२७	
६		
उत्पत्तवतीरो ब्राह्मणो	१८४ १८५, १८६	

उगो गह्वरति विसामिको	१४६, ११३, ११८ १२	
- हृत्पिमाको	१२१	
- राजगह्वरतो	१२३	
उब्बासोष्	२२	
उब्बायो ब्राह्मणो	१७८	
उद्दानसम्भवा	१७८ ४०८, ४ ६	
उनुवतानि तीथि	२१६	
उत्तरा नन्वमाता उपासिका	४२८	
उत्तरिमनुस्वधर्म	११२	
उत्तरो धायस्मा	२७६, २८०	
उत्तकूपमा पुमाना	१२६, ११	
उत्तामी धायस्मा	४ १	
उत्तकूपकुम्भकुम्भ	११	
उत्तसेतो होति धकनिद्रुयामी	११२	
उपहृत्पपरिनिष्ठापी	२११	
उपादानवज्जमाविमृत्तो	८७	
उपासि धायस्मा	२११	
उपासकस्व पराभवा सत	१७१	
- सम्भवा सत	१७१	
उपासका जम्मेयका	१७७ १८८	
उपासको अतर्हिताय पटिपन्नो	१२४ १२५	
- अट्टो	१४६	
- वसेट्टो	१४६	
- उब्बासम्भो	१२३	
- सारम्भो	१४६	
- सीलवा	१२४ १२५	
उपासिका	१११ १११	
- उत्तरा नन्वमाता	४२८	
- काशमाता	४२८	
- कामा	४२८	
- कुम्भुतरा	४२८	
- कामा	४२८	
- कुम्भो	४२	
- तिस्वमाता	४२८	
- तिस्वा	४२८	
- ननुलमाता नह्वतानी	४२८	
- नन्वमाता	२ २ १	
- ननुमा	४२८	
- विष्ठी	४२८	

[illegible]

कामसङ्ख्या	१११	कोस्तान	१४६, १४६, १४६
कामानमेतं अधिवचनं गण्यो	१ १८१	— नियमो ह्यवकल्पकं	१०८
— गण्यो	१ १८१	— बाह्यगामी, ह्यवकल्पकं	१६, ४२१
— कुसुमं	३० १८१	कोसमेतु चारिकं चरमानो गगना	२२, १७, १०८
— पञ्चो	१ १८१		४१६, ४२२
— मयं	१ १८१	कोसियपुतो दीवजायु	१०१
— रोमो	१ १८१	कोसियानं नियमो कमरपतं	१०१
— सङ्गो	१ १८१	कोसियेयु विहरति गगना	१०१
— सस्तं	१ १८१		
कामानं निबामगम्भयो फस्तो	११६		
— विपाको कतमो	११७	कतियपरिषा	२१४ ११४
— वेमस्तता कतमा	११७	कतियमहासामकुतं	११, ११
कामासयो	११६	कारकजातो	२४४
कामेसुमिष्ठाचारो	१४४	विप्यमिसन्ति कुसमेतु बम्मेसु	१८६-१८८
कामञ्चु	२४ २४१	कुम्भुस्तता उपासिका	४२८
काशीनं	१४६ १४३ १४६	कोमा उपासिका	४२८
किमिसामं विहरति गगना	४३, २१७	कनो भावस्या	७२
किमिको भावस्या	४३, २१७		
किमी सङ्किञ्चो	१४		
कुटुमलकवातो	२४४	कम्भराय पोन्कारविद्या तीरे	११७ २४४
कुहामको नाम सत्या	८३ ८४ २४६	मञ्जा	१०७
कुङ्कनं	१४६, १४३ १४६	मन्थारानं	१४६, १४३ १४६
कुटीतबल्लु भट्टनं	४१६	मयायं विहरति मयवा	१११
— चतुर्थं	४१६	मयासीसी मयायं	१११
— षष्ठं	४१६	मयवम्मे भट्ट	१७
— सप्तमं	४१६	महपठमि	१८४ १८७
— अष्टमं	४१६	गहपति अनावपिष्ठीको	२२३
— सप्तमं	४१६	— इतिवतो	१४६
कुटीतबल्लुनि भट्ट	४१६, ४१७	— अम्यतो	१४६
कुहलं	११२	— अम्मी वैसाधिको १४६, ११३, ११८	१२
कुटागारखाना महाजन २११ २१३ ११३, ११३,		— इतिगामको	१२१
११६, १०३ १०४ ११६		— चितो	१४६
कोबमानो अधिवचनी हीति पुम्पलस्त	१४ १४	— लपुस्तो	१४८
कोमारमन्चो बीवको	१४६	— लपकन्मिको	१४६
कोरकवातो	२४४	— वाककन्मिको	११
कोसम्भियं विहरति गगना	१४१	— मनुमणिता	१७ ११, १४६
कोलपस्य पथेनविस्त	१६	— गुरणी	१४६
		— अलिनको	१४६
		— मेषको	१४६

गहपति, विचयो	१४६	चम्पाय विहरति, भगवा	१६७, २८४
- विजयमाहिको	१४६	चम्पेय्यका, उपासका	१६७, १६८
- सन्वानो	१४६	चागवन	१५३, १५५
- सुदत्तो	१४६	चागवती	३६१, ३६३
गहपतिपरिसा	२१४, ३६५	चागसम्पदा	३७७, ३८०, ३८१, ४०८-४१०
गहपतिमहासालकुल	६५, ६६	चागानुस्सति	७, १०
गामगामणिको	२१	चातुमहाराजिकपरिसा	३६५
गिज्झकूटे, पव्वते	५५, ७८, ८५-८७, ६३, १६४, १६८, २०६, २८१	चातुमहाराजिका, देवा	१०, ३५, ४८, ४९, १६६, २४४, ३३६, ३४१, ३५०, ३५३
गिज्झकावसये	२४, २६, ६६, ४०३	चारित्तकिलमथो	३८
गेवो	३३-३५	चित्तो, गहपति मच्छिकासण्डिको	१४६
गेलञ्ज	१६	- हत्थिसारिपुत्तो आयस्मा	१०१, १०५, १०६
गोतमी, महापजापति	३६८, ३७०, ३७१	चित्त, अविमुत्त	५८
गोतमो, अक्रियवादी	२८८, २६३	- असमाहित	५८
- अपगम्भो	२८६	- विमुत्त	५८
- अरसरूपो	२८८	- समाहित	५८
- उच्छेदवादी	२८८	चुन्दी, उपासिका	४२८
- जेगुच्छी	२८६	चेतसा, उद्धच्चकुक्कुच्चपरियुद्धितेन	३७, ३६
- तपस्सी	२८६	- कामरागपरियुद्धितेन	३६, ३६
- निम्भोगो	२८८	- कामरागपरेतेन	३६, ३६
- वेनयिको	२८६	- धीनमिद्धपरियुद्धितेन	३६, ३६
विन्दो	८४	- व्यापादपरियुद्धितेन	३६, ३६
		- विचिकिच्छापरियुद्धितेन	३७, ३६
घ		चेतिय, अग्गाळव	३२३
गोसितारामे, कोसम्बिय	१८१	- उदेन	३६६
च		- गोतमक	३६६
वण्डालकुल	६७	- चापाल	३६६, ३६६
चतस्सो, पटिसम्मिदा	१७८	- बहुपुत्तक	३६६
- परिसा	२८३	- सत्तम्ब	३६६
चतुत्थो, अच्छरियो अम्भुतो वम्मो	३१७, ३१६	- सारन्दद	१६३, ३६६
चतुत्थ, ज्ञान	४२, २०३, २६०, ३३२	चेतीन	३४६, ३५३, ३५६
चत्तारि, अपायमुखानि	३७६	चेतीसु विहरति, अनुषद्धो	३३०
- तयागतस्स आरक्खेय्यानि	२१६, २१७	- आयस्मा महाचुन्दो	६८
- पुरिसयुगानि	८	चोरा, आवुधवला	३२६
- सतिपट्टानानि	६६, २४६	चोरी च अय्या	२२४, २२५
- सम्मप्यधानानि	२४६	चोरीसमा	२२३
चत्तान्ने, आहारा	२३६	चोदना	६६, ६७
- षट्तिपादा	२४६	छ	
		छ अज्जत्तिवानि आयतनानि, एको अन्तो	१०७

ख, अनुचरिग्रामि	७	४२	तन्हा तिसवी	१४४
- अनुचरिग्रामि	७	३३	- सिम्बिली	१०६ १०
- अर्पिग्रामि		१	तठिपी अर्पिग्रामि अर्पिग्रामि	११६ ११६
- अर्पिग्रामि	१३६	१४	तठिपी अर्पि	४० २३ ११२
- अर्पिग्रामि		६३	तठिपी अर्पि	२१६ २१६
- ठानानि		८७	- तठिपी अर्पि	१२१
- तठिपी अर्पि		१२१	तठिपी अर्पि	२१६
- अर्पि ४६, ४७ ५	१२५, १२७	१३१ १३२	- तठिपी अर्पि	२१६
		१४६, १५	- तठिपी अर्पि	२१६
- तिसरानीया भातुनी		१३ १५	- तठिपी अर्पि	२१६
- पुमाला		६३	तठिपी, देवा	१
- बाहिरीनि भातुनी		१ ७	तठिपी गहपति	१४४
- तिसरानीया	५	५१	तठिपी अर्पि	१८१
- तठिपी		८४	- अर्पि	१११
- अर्पि		३६	- अर्पि	२६, १४४ १४१
- अर्पि	११	१२	- अर्पि	२१
छन्दो अर्पिग्रामि अर्पिग्रामि	११७	१२	- अर्पि	१४४
अर्पि पातुनी कुलनी लीकस्मि		१४१	तठिपी अर्पि	१४४
अर्पिग्रामि		६४ ६५	तठिपी अर्पि	४२
अर्पि अर्पि		२५६	तठिपी अर्पि	२६
			तठिपी अर्पि	२६
ज			तठिपी अर्पि	१० १२, ४६, २५
जातुनी	७३, १२४		तठिपी अर्पि	३४ ३५ ३६
जातुनी		२५४	तठिपी अर्पि	२६
जीवकर्मन रागगह		३२५	तठिपी	१०० १११ ११
जीवको कोमरअर्पि		१४६	तठिपी	१ ८ १११ ११
जेतन अर्पिग्रामि	१ २	३१	तठिपी	१ ८ १११ ११
	४६, ७२	१५१ १५२	तठिपी	११
	१७१ २७	१५७ १५८	तठिपी	१२
जेतन	४६, ४७	१२७ १०५ १०५	तठिपी	१२
जीविकानी नाम तापा		४३ ४४ २५६	तठिपी	४२
झ			तठिपी	४२
झानी		४२२	तठिपी	१४
ञ			- अर्पि	२६
ट			- अर्पि	४
टातानि अ		५३	जीविकानी	५
त			- अर्पि	५
तठिपी अर्पि		५३	जीविकानी	२६
			- अर्पि	५

तौणि, पुञ्जत्रिग्वित्त्वा	३४०, ३४२	तुता, तौणि, वृत्ति	६६
तौनु, तिवन्तु	१४३	- देवता निगमिना	११७
तौहि, अनपवज्जो	२१६, २१७	- देवता गामिता	११७
तुसिता, देवा	३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३४०	- नोत्पत्तिरित्युत्तरांमनन्तुपायाना	१२०
तुसित, काय	६२, ६३	तुते अनन्तगज्जा	१२२, १२६
थ		तुता, न्याधि	१२०
थम्म	१३०	तुता, मरण	१२०
थीनमिद्व	१३०	- म पिच्छ न नमति	१२०
द		- नोत्पत्ति, दाविदि	६५
		- नोत्पत्ति, वन्धन	६६
दक्खिजानिर्त्तिम्	२००	तुनियो, अत्तुनियो अत्तुनो धम्मो	३१६, ३१६
दक्खिण्येय्यणि	१२८, १२८	तुनियो अन्तो, अनागन	१०६
दण्डकम्पक, कोमलान निगमो	१०८	- छ राहिरानि आयतनानि	१०७
दम्भानानुत्तग्न्य	७, ४२-४५	- तुम्मा वेदना	१०७
दानवत्थूनि, अट्ट	३३७	- कम्भानमुदयो	१०८
दानानि, अट्ट	३३६, ३३७	- रूप	१०७
नूपपत्तिथो, अट्ट	३३६	- सवकायनमुदयो	१०७
पिकस्म, तौण्डानि	५१	तुतिय ज्ञान	२६०, ३३२
पिका, रुण्यवला	३२६	देवतानुत्तति	७
पिकम्मिको, गहपति	६६	देवदत्तो	१०६, २८१, २८२
पालिद्विय, दुक्ख लोकस्मि	६५	देवपुत्तो, वमवत्ती	३४२
पामी, भरिया	२२५	- सुनिम्मितो	३४२
पामीसमा	२२३	- सुयामो	३४१
पिदुवम्मनुत्तविहाराय	४०	देवलोकगमनीया, आसवा	११६
पिदुनुसयो	१५७	देवलोकवेदनीय, कम्म	१२०
पिद्विसयोजन	१५६, १५७	देवा, चातुमहाराजिका	१०, ३२, ३५, ४८, ४६, २४४, ३३६, ३४१, ३५०, ३५३, ३५७
पिट्ठे, अदिट्ठवादिता	३६५	- तदुत्तरि	१०, ३२
-दिट्ठवादिता	३६५	- तावर्तिमा	३४०, ३५०, ३५३
पिवासञ्ज	४१	- तुसिता	१०, ३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३५०
पौवजाणु, कोळियपुत्तो	३७५	- निम्मानरत्ती	१०, ३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३५१
दुक्खनिरोधो, कतमो	१२१	- परनिम्मितवसवत्ती	१०, ३२, ४६, २४४, ३४०, ३४२, ३५१, ३५४, ३५७
दुक्खस्स, निदानमम्भवो, तण्हा	१२०	- ब्रह्मकायिका	१०, ३२, २१०, २४४, ३४०
- विपाको कतमो	१२१	- भुम्मा	२४४
- वेमत्तता कतमा	१२१	- मत्तापकायिका	३६२
दुक्खा, जरा	१२०	- यामा	३६२
- जाति	१२०		
- पञ्चुपादानक्खन्वा	१२०		
- लोकस्मि, अनुचरिया	६६		
- लोकस्मि, चोदना	६६		

देवानमिन्द्रो सप्तको	२२१	२८०
देविन्द्रो	२२२	
दीनवस्तुता		२६
दोसगिय	१८४	१८६ १८७
द्वयद्वयसमापत्ति		१८६

घ

घनानि सप्त	१४४	१४८
घम्ममारवता		१२०
घम्मज्जू		२४
घम्मपरियायो निब्बोधिकपरियायो	११३, १२१	
- विसंयोयो	१२६	१२८
घम्मा, मट्ट	४६ ४७ १२४ १२७ १३१	
	१३२ १४२ १४ १६७ ४११ ४२२	
- ठित्तमामिया		१३
- ठयो	२२, १४४	१४३
- निब्बोवमागिया		१३
- निब्बापामिया		४
- निसेसमागिया		१३
- सप्त	१७१	२६८
- सम्मत्तपट्टिवाय		३८
- हाणमागिया		१२२
- हेतुसम्मत्ता		१४१
घम्मानुबम्मप्यटिपत्तो	३८६-३८८	
घम्मानुस्सति		७
घम्मिको धायस्मा	७८-८	
- ब्राह्मणो		८१
घम्मो घत्तानुविट्ठि	१४६	
- घबम्मवटिया	१४६	
- घनिष्णसम्भवा	१४२	
- घनिष्णे बुक्कसम्भवा	१४२	
- घनुस्सट्ठानुत्तरियं	१४२	
- घण्णमावगारवता	४६ ४७ १७४-१७६	
- घरति	१४६	
- घमन्नुट्ठिता	१४६	
- घसम्पत्तज्जं	१४६	
- घसंबरो	१४७	
- घस्सावटिठ्ठि	१४६	
- घामिममावटिठ्ठो	१२२, १२६	

घम्मो इन्द्रियसु घमुत्तद्धारता	४६, १४८	१७१
- उट्ठप्पं		१४७
- कम्मारामता	४६, १४८, १७१	
- कामवातु		१४६
- कामवितक्को		१४२
- कामसम्भवा		१४२
- कामपुष्परित्तं		१४२
- वतुत्तो		२२६
- वामानुस्सति		१४२
- वेतसो विनखेपी		१४७
- खट्ठो		२२७
- ठट्ठिमी		२२६
- वस्सानुत्तरियं		१४२
- वुक्कं घनत्तसम्भवा		१४२
- वुत्तिपो		२२६
- वेवतानुस्सति		१४७
- वीनवस्तुता	४६, ४७	
- वम्ममारवता		१४२
- वम्ममानुस्सति		१४२
- निह्वाणमता	४६, १४८	१७१
- निरोधसम्भवा		१४२
- पक्कमी		२२७
- पटिसत्त्वारारवता	४६, ४७ १७४-१७६	
- पठ्ठो		२२६
- पमावो		१४७
- पहाणसम्भवा		१४२
- पापमित्ता		१४७
- पारिचरित्थानुत्तरियं		१४२
- वुट्ठानुस्सति		१४२
- व्यापावधानु		१४६
- व्यापावधितक्को		१४२
- व्यापावधिसम्भवा		१४२
- वस्सारामता	४६, १४८	१७१
- वीजने घमत्तम्भुता	४६, १४८	१७१
- वीणपुष्परित्तं		१४२
- वट्ठिण्णमा		१४६
- विण्णवित्ठि		१४६
- वामानुत्तरियं		१४२
- वणीपुष्परित्तं		१४२

धम्मो, विरागसञ्ज्ञा	१४६	निरयगमनीया, आसवा	११६
- विहिंसाघातु	१४६	निरयवेदनीय, कम्म	१२०
- विहिंसावितक्को	१४५, १४६	निस्सयो	४२८
- विहिंसासञ्ज्ञा	१४५	निस्सारणीया घातुयो, छ	१३, १५
- सङ्घणिकारामता	४६, १४८, १७१	निस्सुत्ता, सोत्तियो	२६४
- सङ्घगारवता	४६, ४७, १७४-१७६	नीवरणानि, पञ्च	६६
- सङ्घानुस्सति	१४६	नेक्खम्माधिमुत्तो	८७
- सत्तमो	२२७	नेवसञ्ज्ञानासञ्ज्ञायतन	३६४, ३६५
- सत्युगारवता	४६, ४७, १७४-१७६	नेसादकुल	६४
- सन्दिट्टिको	७०, ७१	न्हातको, न्हातत्ता	२६४
- ममाधिगारवता	१७४-१७६		
- सवनानुत्तरिय	१४६		
- मिक्खगारवता	४६, ४७, १७४-१७६		
- सिक्खानुत्तरिय	१४६		
- सीलानुस्सति	१४६		
- सेखो	१२५, १२६		
धारणजातिको	३८७, ३८८, ४१४		

न

ननुत्तपिता, गहपति	१७, १६, १४६	पच्चया, अट्टु	२७१, ४००, ४०१
नकुत्तमाता, गहपतानी	१७, १६, ४२८	पच्चयो, अट्टुमो	२७२
नदी, अचिग्वती	१०८	- चतुत्थो	२७२
नन्दमाता, वेळुकण्डकी	५१, २००, २०१	- छट्ठो	२७२
मन्दो, वच्छो	६४, २०२	- ततियो	२७२
नळेरुचिमन्दमूले	२८७, ३०६	- द्रुतियो	२७२
नागिनो, आयम्मा	५७, ४२३	- पच्चमो	२७२
नागो	५६, ६०	- पठमो	२७२
नानिरो विहरति, भगवा	२४, २६, ६६, ४०३	- सत्तमो	२७२
नाम, एरो अन्नो	१०७	पच्चुप्पन्न, मज्झे	१०६
नात्थो, एवत्ताटा	६३	पच्च, अनुस्सतिट्ठानानि	४०, ४२
नात्थो, नाटुत्तो	२६३	- इन्द्रियाणि	२४६
निष्पेपगया, गुणतिट्ठो	८१, ८२	- ओरम्भागियाणि मयोजनानि	६१, १६२, २०३, ३२६
निशेणानमो, अर्पयत्तुम्भि	७, ३२४, ३६८	- कामगुणा	११६
निर्वाणो	२१७	- नीवरणानि	६६
निर्वाणो, अर्पय	४४	- वल्लानि	२४६
निर्वाणमुनि, मय	१६२, १६३	पञ्चमो, अचट्ठरिमो अम्भुतो धम्मो	३१७, ३२०
निर्वाणवता	२२	पञ्चानान	३४६, ३४७, ३४८
निर्वाणो, अर्पयत्तुम्भि	११४, १२३	पञ्चाना, मयानिजाणि	६३
निर्वाणो	४८	- तानाणिजाणि	६३
निर्वाणो, अर्पयत्तुम्भि	११४, १२३	- पञ्चमुत्तराणिजाणि	६३
निर्वाणो, अर्पयत्तुम्भि	११४, १२३	- मयानिजाणि	६३
निर्वाणो, अर्पयत्तुम्भि	११४, १२३	- गुणानिजाणि	६३
निर्वाणो, अर्पयत्तुम्भि	११४, १२३	- अर्पयत्तुम्भि	६३
निर्वाणो, अर्पयत्तुम्भि	११४, १२३		
निर्वाणो, अर्पयत्तुम्भि	११४, १२३		

पञ्चाभासल्लोपलसम्पद्यो	२३८	पुण्यसौ उभयोमानविमुक्तौ	११८
पञ्चाभासम्पदा	१७७ १८ १८१ ४ ८	- उन्मुञ्जिता ठितौ	११९
पटिपत्तयोक्तं	१५६, १५७	- विष्णो	११
पटिषानुसयो	१५७	- निमुञ्जति	१११
पटिष्णातकरणं	२६३	- पठरति	११
पटिष्णातकानं लोपज्ञानि	५१	- पठिमावप्यतो	११
पटिषम्भिरा वतस्सो	१७८	- विपस्वति	११
पटिसारणीयकम्	४२७	- कायसक्ति	११८
पठमो धम्मरित्यो धम्मो धम्मो	११६, ११८	- विट्पिपत्तो	११८
पठमं धानं	२६ १११	- कुतियो	२६१
पठिवा निगसतिवसा	३२६	- धम्मगुसारी	१११
पठुमा उपासिका	४२८	- पञ्चाविमुक्तौ	११८
पठ्थते निगसत्ते	५३, ७८ ११४	- पठवो	२६१
- सङ्गेषके वट्ठानिकायं	२७६, २८	- सकिं निमुम्मी	१११
पठ्ठिभित्तवसवत्तिनो वेवा १ ३२ ४६, २४४		- सङ्गागुसारी	१११
१४ १४२, १४१ ३४३ १४४ १४७		- सङ्गाविमुक्तौ	११८
पठ्ठिवाजको लोपिपसीवको	७	- धोयी	११, १४
परियत्तकयत्तु बुधवं	१४१	पुञ्जाकिरियवत्पूति लीणि	१४ १४२
परिचम्भु	२४१	पुञ्जाभिसन्ता धट्ट	१४४
परित्ता धट्ट	१६३, १६६	पुञ्जाभिसन्तो धट्टमी	१४१
- वतस्सो	२८३	- वट्टवो	१४४
परिहाभिया धम्मा तयो	२६	- धट्टो	१४१
परिवेकाविमुक्तौ	८७	- ठविबी	१४४
पथेनवि कोसलो	१६	- कुतियो	१४४
पट्टारो धमुत्तिवो	१ १	- पञ्चवी	१४१
पाभातिपाठो	१४५	- पठमो	१४४
पापुवाधो बुद्धमी लोकास्मि धनं	१४६	- सततो	१४१
पापमिच्छा	२६	पुण्ययो धायत्ता	४१६
पापधम्मवट्टो	१७३	पुम्मारामे निमाय्यावुपासारे ४६, ११२, ११२, ११२	
पापसहावी	१७३	पुण्यो वट्टवारी	१६, ११
पापयने वेत्तम्पपट्टे	१ १ १ ८	पुत्तिवट्टवुद्ध धट्ट	१ ११ २, ४ १ १
पारिचरियापुत्तरियं	७४२-४४	पुत्तिवत्तिवो सत्ता	२ ४ २ ६
विमुक्ता बावा	१८६	पुत्तिवोसा धट्ट	१ १, १ २, १ १
पुक्कृतपुत्तं	१४	पुत्तिवोवो धट्टमी	१ १
पुम्मावपौण्ड्र	२४१	- वट्टवो	१ १
पुम्मावत्तु लोपमानो धविबलो	१४ ११	- धट्टो	१ ४
पुम्मा उरुवपया	१५६	- वट्टियो	१ १
- व	११	- कुतियो	१ १
- व	१५६, २६१	- पञ्चवी	१ ४
		- वट्टमी	१ ४

भिक्षु, कृतीतो	१३३	भिक्षु भोद्यपिनो	१००
- गभर्यो	१२९	- धम्मविषयसम्बोद्धाङ्गं भावेत्सन्ति	१७
- गगारामत्तं भनुयुत्तो	१२९	- निरोधसङ्गं भावेत्सन्ति	१७१
- गजारातो	१२९	- पञ्चावन्तो	१७०
- गह्वरिबीबरधरो	१	- पस्सदिसम्बोद्धाङ्गं भावेत्सन्ति	१००
- गामन्तविहायी	१	- पहामवङ्गं भावेत्सन्ति	१७१
- गुप्पञ्चो	१३५	- पीठिसम्बोद्धाङ्गं भावेत्सन्ति	१७०
- गुत्तीतो	१३५	- बह्वसुदा	१७०
- धम्मञ्जु	२३६	- विरागसङ्गं भावेत्सन्ति	१७१
- धम्मारातो	१३३	- विरियसम्बोद्धाङ्गं भावेत्सन्ति	१७
- न अपायकुत्तसो	१३३	- सतिमत्तो	१७
- न अपायकुत्तसो	१३३	- सतिसम्बोद्धाङ्गं भावेत्सन्ति	१७
- न अपायकुत्तसो	१३३	- समाधिपम्बोद्धाङ्गं भावेत्सन्ति	१०
- न महिञ्चो	१३५	- हिटीमत्तो	१७०
- निप्पपञ्चारातो	१३३	मिसक्को	४२२
- नेमत्तनिको	१	मुम्मा देवा	२४४
- पञ्चवा	१३५, १३६	मुमिचालस्त पातुभावाय भट्टमो हेतु	४१
- पवित्रेकावमी	१३३	- बतुत्तो हेतु	४
- पहागारातो	१३३	- छटो हेतु	४
- पिच्छपातिको	१	- उठियो हेतु	४
- पंसुकुमिको	१	- कुठियो हेतु	४०
- पावगारातो	१३३	- पञ्चमी हेतु	४
- महिञ्चो	१३५	- पठमी हेतु	४
- मुट्टसत्ति	१३५	- उतामी हेतु	४१
- योगबहुमी	१३४	भैरवकलावने भिमरावे	१७-१८, २१५
- बिलवधरो	२९	मीरने भमतञ्जु	१३२
- वेदबहुमी	१३४	म	
- सङ्गभिरुत्तो	१२९	नववलि नीछाली	६४
- सङ्गभिरातो	१२९	नवधानं	१४८, १३३, १३६
- सतिमा	१३३	मणी भट्टङ्गिको धरियो	११७
- सत्तो	१३३	मण्डपरियसंयोजनं	१३७
- सीतवा	१३६	मण्डानं	१४८, १३३, १३६
- हिरिया	१३५	मनास्कायिका देवा	१६२
भिक्षुनीवाकस्तम्मुति	४२८	मनुवा अपासिका	४२५
भिक्षु धनसत्तञ्जं भावेत्सन्ति	१७१	मनुमतोत्तमनीया धातवा	११६
- धनसत्तञ्जं भावेत्सन्ति	१७	मनुसत्तोज्ज्वेलनीयं कर्म	१२
- धानसत्तञ्जं भावेत्सन्ति	१७१	मनीसत्तं वटमं	१७६
- धात्तविरिया	१७	मरणसत्तञ्जा	१७८, १७८
- उदेसासम्बोद्धाङ्गं भावेत्सन्ति	१७	मरणसत्ति	२४ ४ ४ ४ ४

मलानि, अट्ट	३०५	मिगारो, रोहणेय्यो	१५५
मल्लान	३४६, ३५३, ३५६	मिच्छाआजीवा	३३८
मल्लिका, उपासिका	४२८	मिच्छाकम्मन्ता	३३८
महाकच्चायनो, आयस्मा	२०, ३३, ३६	मिच्छादिट्ठिका	३३८
महाकप्पिनो, आयस्मा	२०	मिच्छावाचा	३३८
महाकस्सपो, आयस्मा	२०	मिच्छावायामा	३३८
महाकोट्टिको, आयस्मा	२०, १०१	मिच्छासङ्कुप्पा	३३८
महाचुन्दो, आयस्मा	२०, ६८	मिच्छासत्तिनो	३३८
महानामी, सक्को	७, १४६	मिच्छासमाधिनो	३३८
महापजापती, गीतमी	३६८, ३७०, ३७३	मुट्टस्सच्च	१३२
महापुरिसवितक्का, अट्ट	३३३	मुते अमुत्तवादिता	३६५
महाब्रह्मा	२२१, २२२	- मुत्तवादिता	३६५
महामोगल्लानो, आयस्मा २०, ४७, ४८, ५०, २०० २१०, २१२, २२०, ३१३		मुत्ता, उपासिका	४२८
महावने, कूटागारसालाय २१३, २६३, ३१५, ३५५, ३६६, ३७३, ३७४, ३६६		मुसावादा	३४६
महिंसवत्युस्मि विहरति, आयस्मा उत्तरो २७६, २८०		मृगपक्खो, सत्या	८३, ८४, २५६
मही	३०७	मेण्डको, गहपत्ति	१४६
मागघमहामत्तो, वस्सरारो ब्राह्मणो	१६५, १६८	मेत्तेय्यपञ्चे, पारायने	१०६, १०८
माता च भरिया	२२४	मोहग्नि	१८४, १८६, १८७
मातासमा	२२३	मोलियसीवको, परिव्वाजको	७०
मातुगामा, कोषवला	३२६		
मातुगामो, चागसम्पन्नो	३६५, ३६७	य	
- पञ्जासम्पन्नो	३६५, ३६७	यथा दिवा तथा रत्ति	४१
- भत्तु मनाप चरति	३६५, ३६६	यथामूतज्जाणदस्सन	२२६, २३०
- सङ्ग्रहितपरिजनो	३६४, ३६५	यथा रत्ति तथा दिवा	४१
- सद्धासम्पन्नो	३६५, ३६७	यमदग्गिनो	१६६
- सम्मत अनुरक्खति	३६६	यमुना	३०७
- सीलसम्पन्नो	३६५, ३६७	यामा, देवा	१०, ३२, २४४, ३३६, ३४४, ३५०
- सुसविहितकम्मन्तो	३६४, ३६५	येमुय्यमिका	२६३
मानसयोजन	१५६, १५७	र	
मानानुसयो	१५७	रट्टिको	२१
मानो	१३२, १४४	रथकारकुलं	६४
मारपरिभा	३६५	रागग्नि	१८४, १८६, १८७
मिगदाये, इमिपत्तने	३८, १०१, १०६	राजगहे विहरति, भगवा ७८, ८५, ९३, १६४, १६८,	२०६, ३२५
- मेसकळावने	२१८	- सारिपुत्तो	५५
मिगसाला, उपामिका	६२, ६५	राजमहामत्तो, उग्गो	१५५
मिगारमाता, विसाखा	३५२	— येव्यो	८१

राजागो इस्तरिबसा	२२६	विष्णुभाषट्टिचि वतुत्वा	१०
राजा मागबो घनावससु	१६४ १६५	- छट्टा	१०
राजि उपासिका	४२८	- तथिया	१०
रूपमबो	१४१	- बुतिया	१०
रूप बुतियो भन्तो	१ ७	- पञ्चमा	१०
रैबतो घायस्मा	२	- पठमा	१०
रोहपयो मियारो	१५५	- सप्तमा	१०
न		विष्णुभाषट्टिचि सप्त	१०
सपन	१६२	विष्णुभाष मज्जे	१०
सामानुत्तरिय	७ ४२-४५	विष्णुभाषे भविष्णुभाषावित्ता	१०
मोकवस्मा भट्ट	२७५ २७६	- विष्णुभाषावित्ता	१०
घ		विमवत्तवा	४२२
वज्जान	२४६, २४७ २४८	विमो	४२२
वजीसत्त बुतिय	१८६	विमोत्ता	४२४
वज्जीन	२४६, २४७ २४८	विमोक्ता भट्ट	४२४
वज्जीसु विहरति मयका	२१८	विमोक्को भट्टमो	४२४
वडि बुवका मोकस्मि	१६ ६७	- वतुत्वा	४२४
वमकसमा	२२१	- छट्टो	४२४
ववा व भरिया	२२४	- तथियो	४२४
वसवती देवा	२२१ २२२ २४२	- बुतियो	४२४
वसुकारी ब्राह्मणो	१६६, १६८	- पञ्चमो	४२४
वसुवावो	२१६	- पठमो	४२४
वामकस्त	१६६	- सप्तमो	४२४
वामदेवग	१६६	विरियवसकायो धरियवसको	२१७
वानेदुस्म	१४६ १६६	विरियवस	१५२
विष्णुभाषकय	२२	विष्णुभाषमूमानि घ	५ ५१
विषयो गहाति	१४६	विष्णुभाषा मियावमाता उपासिका	४२५ ४२८
विषिचिष्णुभाषावो	१५७	विष्णुभाषो वमपरिवायो	१६६ १६७
विषिचिष्णुभाषावो	१५६ १५७	- संवीमो	१६६, १६७
विषिचिष्णु	१५ १५८	विष्णुभाषाविक	१६६
विषयभाषिको वट्टति	१५ १५८	विष्णुभाषाविक	१६६
विष्णुभाषावो वमो धरियवसका	१५६	विष्णु	२६५ ४२२
- धरियवस वट्टति	५	वैवता भट्टवसवमुता	१६७
- वट्टति वट्टति	५	- वट्टति	१६७
- वट्टति वट्टति	५	- वट्टति	१६७
- वट्टति वट्टति	५	वैवतावट्टिचि वट्टति	१६७
- वट्टति वट्टति	५	वैवतावट्टिचि वट्टति	१६७
- वट्टति वट्टति	५	- वट्टति	१६७
- वट्टति वट्टति	५	- वट्टति	१६७

वेदेहिपुत्तो, मागवो अजातसत्तु	१६४, १६५	सतिवल	१५३
वेनकुल	६४	सतिविनयो	२६३
वेरञ्जाय विहरति, भगवा	२८७, ३०६	सत्त, अग्गी	१८४
वेरञ्जो, ब्राह्मणो	२८७, २६२	— अच्छरिया अब्भुता धम्मा	३२१
वेसालिय विहरति, भगवा	१६३, २१३, २३०, २६३, ३१५, ३५५, ३७३, ३७४, ३६६	— अधिकरणसमथा धम्मा	२६३
वेसाली	३६६, ३७६	— अनुसया	१५७
वेस्सवणो, महाराजा	२००, २०२, २८०	— अपरिहानिया धम्मा	१६३, १६४, १६७—१६६
वेस्सामित्तस्स	१६६	— असद्धम्मा	२६५
वेळुकण्डकी, नन्दमाता	५१, २००	— उदकूपमा पुग्गला	१६०
वेळुकण्डको	२०१	— उपासकस्स पराभवा	१७३
वेळुवने	५५	— सम्भवा	१७३
वोहारवेपक्का, सञ्जा	११८	— धनानि	१५४, १५६
		— धम्मा	१७१, २६४, २६८
		— निहसवत्थूनि	१६२
		— पुग्गला	१५६, २६६
		— पुरिसगतियो	२०८, २०६
		— पुरिसस्स भरियायो	२२३
		— वोज्झङ्गा	२४६
		— विञ्जाणट्ठितियो	१८४
		— सञ्जा	१८८, १६४
		— सद्धम्मा	२६५
		— समाधिपरिक्खारा	१८४
		— सयोजनानि	१५६, १५७
		सत्तमो, अच्छरियो अब्भुतो धम्मो	३१७, ३२०
		सत्तहि नगरपरिक्खारेहि सुपरिक्खित	२३६
		सत्था, अरको	२५७, २५६
		— अरनेमि	८३, २५६
		— कुद्दालको	८३, २५६
		— जोतिपालो	८३, २५६
		— मूगपक्खो	८३, २५६
		— सुनेत्तो	८३, २५६
		— हत्थिपालो	८३, २५६
		सत्थारो, छ	८४
		सत्थुगारवता	१२७
		सहे, उभो	४
		सद्धम्मनियतो	१४१
		सद्धम्मा, सत्त	२६५
		मद्धावन	१५३, १५४
		सद्धावल	१५२
सकदागामिपत्तो	६२		
सकदागामी	३११, ३८३		
सर्कि निमुग्गो, पुग्गलो	१५६		
सक्कायदिट्ठि	१३८		
सक्कायनिरोधो	१०७		
सक्कायसमुदयो, दुतियो अन्तो	१०७		
सक्कायो, एको अन्तो	१०७		
सक्केसु विहरति, भगवा	७, २८, ३२४, ३६८		
सक्को, देवानमिन्दो	८२, २२१, २८०		
— महानामो	७, १४६		
सखी च भरिया	२२५		
सखीसमा	२२३		
सङ्खेय्यके, पव्वते वटजालिकाय	२७६, २८०		
सङ्गणिकारामता	२६		
सङ्गहारवता	१२७		
सङ्गानुस्सति	७, ६		
सञ्जानिरोधो, फस्सनिरोधो	११८		
सञ्जान निदानसम्भवो, फस्सो	११८		
— विपाको	११८		
— वेमत्तता	११८		
सञ्जा, सत्त	१८८, १६४		
सत्तिदोवारिको, अरियसावको	२३८		
सत्तिपट्टानानि, चत्तारि	६६, २४६		

सदासम्पदा	३७७ ३८ ४ ८-४१०	सामगामने पोखरनिर्माण	१८
सदसिको प्ररियताको	२३६	सामाजिकी उपासिका	४२८
उत्पागारे	२६३ २६४	सारणी उपासको	१४६
सम्बिद्धिको बम्भो	७ ७१	सारणीया बम्भा	११ १२
सम्बानो महानति	१४६	सारम्बर् केतिर्	१११
सम्पुरित्तानाभि भद्र	३४२	सारिपुस्तो भावस्मा १३, १६, २ ३४ ७४ १०६	
सम्प्रकासिपुस्तो	२४४	१७८-१८ २ ३ ३, ४११ ४११	
सम्बसोके धनभिरुत्तुल्या	१८८ १८६	सारिबिर्भं विहरति भगवा ३ २ ४१ ३६ ७२	
समनीविता	३७६ ३७८ ३७६, ४ ८ ४ ६	१३१ १३२ २७ ३१२ ३४७	
समनपरिसा	२१४ ३६३	३४२ ३४६, ३४२ ३४४	
समग्राज्ञा	३२६, ३३८	सिक्कागारता	१२७
समको बोधनी प्रक्रियबादो	२६३, २६६	सिक्कागुस्तरिर्	७ ८२ ३२
- भपगम्भी	२६ २६३, २६७	सिक्काभु, टीपु	१४३
- भस्सासको	२६४ २६७	सिम्बिनी	१०६
- सम्बन्धबादो	२६३, २६६	सिटीमा उपासिका	४२
- क्रियबादो	२६४ २६६	सैतबनसि	८
- भेगुम्भी	२६३, २६६	सीमबर्	१३३ १३१
- तपस्ती	२६४ २६६	सीमबतपरामार्थ	१३१
- नेनयिको	२६४, २६६	सीमबती	३६१ ३६१
- कसम्भं भम्भार्न समितता	२६४	सीमसम्भवा	३७७ ३७८ ४ ८-४१
समपा	३६	सीमानुस्सति	७ ६
समाधिपरिक्काप सत	१८४	सीहो सेनापति	२१३ २१३, २६३
समाधिबर्	१४३	२६४ २६७ २६६	
सम्पदा भद्र	४ ८ ४ ६	सुक्काभिजातिपौ	६३, ६६
सम्परासहितोय भम्भा	३८	सुक्का बिहना एको धम्ती	१ ७
सम्पत्पसापो	३४६	- निरामिता	११७
सम्पत्पसानाभि कसति	२४६	- सामिता	११७
सम्माध्याजीवो	१८४ ३३८ ४२६	सुजाता परसुक्का	२२३, २२४
सम्माकम्माप्टी	१८४ ३३८ ४२६	सुक्काभद्रपुगो	२३२
सम्मादिद्धि	१८४ ३३८ ४२६	सुत्तपर्न	१३३ १३४
सम्मातदुप्यो	१८४ ३३८ ४२६	सुत्ता उपासिका	४२८
सम्मानति	१८४ ३३८ ४२६	सुत्तामुली परिपत्ताको	२३७
सम्माबाबा	१८४ ३३८ ४२६	सुत्ते धम्भनकारिता	३६३
सम्माबाबानो	१८४ ३३ ४२६	- सुत्तकारिता	३६३
सम्मासमाभि	१८४ ३३८ ४२६	सुत्तो गहर्ति धनाधिपिधिको	१४६
सम्भुनाविमयी	२६३	सुत्तिमिती, केवुत्तो	३४३
सरम्भु	३ ७	सुत्तो, मात्ता	४३ ४४ २३६
सबनामुत्तर्ग्य	७ ४२-४३	सुत्तिने निजीपराका	४
गात्रुनिको	२३	सुत्ताका कीमिदपीमा उपासिता	४२८

सुप्पिया, उपासिका	४२८	सोरतो होति पुगलो	६३, ६४
सुमनो, आयस्मा	७२	सोवचस्सता	१२७
सुयामो, देवपुत्तो	३४१	सयोगो, विसयोगो	१६६, १६७
सुरावुत्तो	३७६	सयोजनानि, पञ्च ओरम्भागियानि	२०३, २०७
सुरामेरयपान	३४६	- सत्त	१५६, १५७
सुसुमारगिरे, भैसकळावने मिगदाये १७-१६, २१८			
	३३०, ३३१, ३३३, ३६२		
सूकरिको	२३	हृत्यको, आळवको	१४६, ३२१, ३२३
सूरसेनान	३४६, ३५३, ३५६	हृत्यपालो, सत्था	८३, ८४, २५६
सूरो, अम्बट्ठो	१४६	हिरीघन	१५३, १५४
सेखस्स, अपरिहानाय अट्ठ घम्मा	४१५	हिरीपरिक्खो, अरियसावको	२३७
- परिहानाय अट्ठ घम्मा	४१५	हिरीवल	१५३
सेतो, नागो	५६	हेतु, अट्ठमो	२७२
सेनापति, सीहो	२१३, २१५, २६३, २६४	- चतुत्थो	२७२
	२६७, २६६	- छट्ठो	२७२
सेय्यावसथपदीपेय्यस्स	६५	- ततियो	२७१
सोणा, उपासिका	४२८	- द्वादियो	२७१
सोणाय माता, उपासिका	४२८	- पञ्चमो	२७२
सोणो, आयस्मा	८५, ८७	- षष्ठमो	२७१
सोतापन्नो	३११, ३८३	- सत्तमो	२७२
सोत्तिथो, निस्सुतत्ता	२६४	- सुदिट्ठो	१४१
		हेतु, अट्ठ	२७१

गाथायो

अकम्मकामा अलसा महग्घसा	२२४	असज्झायमला मन्ता	३०५
अकसु सत्थु वचन	३३०	असन्दिद्ध च भणति	३०६
अक्कुद्धसन्ता वघदण्डतज्जिता	२२५	असिना हन्ति अत्तानं	२२८
अट्ठक्कुपेतस्स उपोसथस्स	३५२, ३५५, ३५८	अहेसु सावका तेस	८४
अत्तूपमा हि ते सत्ता	२२८	इच्चेते अट्ठ घम्मा च	३६६, ३६७, ३७८, ३८१
अत्यस्साय विञ्चापनी	६१	इट्ठा घम्मा अनिट्ठा च	६०
अदण्डेन असत्येन	२२२	इताय कोघरूपेन	२२८
अनत्यजननो कोवो	२२७	इति बुद्धो अभिञ्जाय	२३४
अनीतिसम्पवा होति	३३८	इतो च वहिद्धा अञ्जा	१७२, १७३
अप्पमादगरु होति	१७५	इद्धिमा यसवा होति	२२२
अप्पमादे पमुदिता	४५	उट्ठाता कामवेय्येसु	३७८, ३८१, ४०८, ४११
अप्पसादो च भिक्खूसु	१७२, १७३	उट्ठाहिका अनलसा	३६१, ३६३
अल वायमितु तत्थ	३३०	उपादाने भय दिस्वा	३१
अवीतरागो कामेसु	८५	उपट्ठिता पारिचरिया	४५

उभयत्य कटमाहो	६८	तस्मा हि भ्रतकमेग	२२२
एष पि ने पाणमहुद्विती	२७०	तस्मा हि मारी न मरी न सीलवा	११२, ११३, ११४
एतस्मि र्य विजयति अन्तरे बर्ग	१४२, १४४ १४८	तस्मा सम्मोविमुत्तस्य	१५, २६
एते लो अपरिहृतिने	१७२, १७३	तस्मानुदोवा प्रमवा विरोषा	२७१, २७२
एते लो परिहृतिने	१७२, १७३	तस्माद् वम्ममम्भनाय	१११
एते न मत्वा सविना पुनयो	२७३, २७४	ताविर् भिन्नमुमासन्न	४१
एतहि वक्तवा भिन्न	१४२, १४३	तुममपुर्त न सम्मर्ष	११३
एत लो परम म्भान	१८	ते क्षेमप्यता सुखिनी	११
एत हि वम्भनं कुम्भ	१८	तेषु गुणी ववा सती	११०
एत मत्वा ववागूर्त	६४	वत्सर्ग माविद्यतार्	१७२, १७३
एत मभिन्वा मेवाही	३३ १४३	वाविर्दिमं कुम्भं लोके	१७
एत सम्पन्नवीनेसु	१३८	विदुमम्भहिउत्तवाय	१०८ १४१ ४०८, ४११
एषो लो अपरिहृतिने	१८	कुम्भं ववादि मितो	१७७
एषो हेतु महत्त्वस्य	२२२	कुम्भकुम्भं पदस्थिति	२२८
मोक्षुनित्वा सत् सत्	११३	वम्भेन रज्जं कारेतवा	२०२
कम्पावमिती सुवयो	१७३	न ह्यो वद्विद्या वम्भेन	१७२, १७३
कायकुम्भार्थं कम्पा	६७	न चापि सीरिय मत्तार्	११६, ११७
कारणवर्ग मित्रमव	२८७	न क्षामुम्भं वासीदे	४३
कुम्भो मत्तं न वानाति	२२७	नाम लो कितयिस्तामि	११
कुम्भो हि पितरं हृदि	२२८	मिद्वमित्वाय पापिण्ये	२४७
कोवनी कुम्भो ह्योति	२२७	मिरामयत्वा कम्भेविमता	४४
लोचसम्भसम्भतो	२२७	मिदिदुत्तरी पुनेति	४४
ववावीरा हि लोचमि	३३	मेववम्भं मभिमुत्त	१४३
पुम्भं न तस्य वक्तवाति	१७७	मेव विप्यदिधारित	१४३
वक्तव्यतो महुं राजा	२२२	पम्भ लोचरने हिरवा	१४
ववाटी न पठित्वा	१४३ १८४	पहुद्विस्ता धष्टितानुम्भी	२२४
वम्भी न कुपितो न लमी सुवस्तवा	१४२, १४४ १४८	पत्त पुम्भार्ग विपार्ग	२२२
वाविमरज्जुत्तार्	३३	पवाही वत्स मिन्नमु	१७२, १७३
वोतिपातो न वीविम्भी	४४	पार्थन वम्भे न वविममादिदे	१४३ १४४ १४५
वष्ठाकसपाविमुत्त	४६	विपो मव मावनीवी	१७७
वती वपुवर्ति न	१७ १८	वुम्भेन वाना पुम्भी	३३
वती वामेन वापाय	२२७	वुम्भेति वहुवम्भेन	१४३
वनेन पविमिनी	१७ १८	वहुन वव मत्वाय	१४३
वनेन लोके वम्भीतो	६६	वहु हि पत्तयता मुता	३३
वपनीयानि कम्पाति	२२४	मव कुम्भं न रोषो न	१४३
वती न वहुवर्ति	१३	मव कुम्भं रोषो पयो	३०
वविर् वम्भीमून	३३	मुम्भेति वक्तव्यमानि	६६
ववा वत्तं न लोचं न	१४४-१४५	मुम्भेति वक्तव्यमानि	२४४
वस्मा ववाववाही	१३४	मुम्भेति वक्तव्यमानि	१

मनुस्सलाभ लद्धान	३३०	य समणेन पत्तव्व	४२२
मम सङ्कप्पमञ्जाय	३३६	लाभो अलाभो च यसायसो च	२७५, २७८
मलित्थिया दुच्चरित	३०५	लोक जत्वा यथाभूत	३३६
महागिनी व जलितो	६१	वाणिजो व अतीतत्यो	३३०
माल न धारे न च गन्धमाचरे	३५१, ३५४, ३५७	विज्जाचरणसम्पन्ने	३३८
मेत्तस्स चित्तस्स सुभावितस्स	२७१	वीतकोवा अनायासा	२२८
यजमानान मनुस्सान	३८३, ३८४	वीतरागा वीतदोसा	५२
यतो च भिक्खु आतापी	३८२	वीतरागो वीतदोसो	६२
यत्य सत्तो पुयुज्जनो	३८२	सङ्कप्परागो पुरिसस्स कामो	११६
यथापि उदके जात	६१	सति गीवा सिरो पञ्जा	६१
यथापि खेत्ते सम्पन्ने	३३८	सत्तक्खत्तु महाब्रह्मा	२२२
यथापि जेद्वा भगिनी	२२४	सत्युगरु धम्मगरु	४७, १७५
यथा मे अहु सङ्कप्पो	३३६	सद्वाघन सीलघन	१५४, १५६
यथा मेत्त अकुसल	२२८	सद्वावल विरिय च	१५२, १५३
यम्हि एतानि ठानानि	१७७, १७८	सद्वासीलेन सम्पन्ना	३६६, ३६७
यस्स एते घना अत्थि	१५४, १५६	सद्वा हिरिय कुसल च दान	३३७
या एव वत्तति नारी	३६१, ३६३	सद्दो सीलेन सम्पन्नो	३७८, ३८१, ४०८, ४१०
या चीघ दिस्वान पत्ति पमोदति	२२५	सन्तवाचो जनवति	२८६
या चीघ भरिया वधका ति वुच्चति	२२५	सब्बकामेहि सम्पन्ने	२२२
या चीघ माता भगिनी सखी ति च	२२५	सब्बेस सो हितो होति	३४४
याय मातु भतो पोसी	२२८	सय आचमयित्वान	५२
या सब्बदा होति हितानुकम्पिनी	२२४	सब्बसयोजनातीत	६०
ये ते इसी बाहिरका	८४	सब्बे अच्चरुची नागो	६१
ये दस्सनानुत्तर लद्धा	४५	सील समाधि पञ्जा च	३२४
ये मग्ग पटिपर्ज्जसु	३३०	सुचि पणीत कालेन	३४३
ये सत्तदण्ड पर्यावि विजेत्वा	२७०	सुनेत्तो मूगपक्खो व	८४
यो उमोन्ते विदित्वा	१०६, १०८	सुसविहितकम्मन्ता	३६६, ३६७
यो च पपञ्च हित्वान	१६, १७	सेय्य समाहितो नागो	६१
यो च मेत्त भावयति	२७०	सेलो यथा एकग्घनो	८६
यो च रक्खति अत्तान	८५	सो ज्ञायी अस्सासरतो	६१
यो चेक दिट्ठिसम्पन्न	८४	सो पापकम्मो दुम्मेधो	६७, ६८
यो न हन्ति न घातेति	२७१	सो ससप्पति कायेन	६७
यो न भरति सब्बदा	३६१, ३६३	सोह विजितसङ्गामो	४२१
यो पपञ्चमनुयुत्तो	१६, १७	सोळसाकारसम्पन्ना	३६६, ३६७
यो वे न व्ययति पत्वा	३०६	सयोजन अणु थूल	६१
य इत्थिया विन्दति सामिको धन	२२४	सवट्टमाने लोकम्हि	२२२
य कुद्धो उपरोधेति	२२८	सवासाय विजानाथ	२८६
य निम्मलेन पत्तव्व	४२१	ससप्पी च मुसावादी	२८७
य मनस्सा नमस्सन्ति	६०	हिरि अतीतप्पसम्पन्नो	१७५

पटाचार	२५	परिचेषता द्वे	८५
पटिमाहा द्वे	५८	परिवारसम्पदा	३८
पटिषणिमित्तं	८ १८५	परिता भयम्बती	१७ २२५
पटिष्णुमानि तीणि	२६३	— भयम्बवादिनी	७
पटिपवा प्रागान्धा	२७५, २७६	— भयम्बिका	७
— तिष्ठो	२७५, २७६	— भयम्बती	१७ २२५
— प्रासवनिरोधगामिनी	१५२	— भयारिया	१७
— कुक्कुनिरोधगामिनी	१५२	— भरिया	१८
— निष्ठाया	२७५, २७६	— भामिसयह	१६
— मञ्जिमा	२७५, २७६	— उक्काचितबिनीता	२६९
पटिष्णुगवसं	५	— उताना	१६
पटिष्णुवार द्वे	८५	— उक्काचितबिनीता	१६
पठमं क्षातं	१५	— गम्भीरा	१६
पण्डितकुमारको निष्कृषि	२ ४ २ ५	— तिस्ती	२२५
पण्डितपञ्चनानि तीणि	१६६	— द्वे	१६, १७
पण्डिता द्वे	५७ ५८	— धम्मवादिनी	७ ७१
पण्डितो भकपिये भकपियसञ्जी	७८	— पटिपुष्पाविनीता	१६, २६९
— धम्मो धम्मसञ्जी	७८	— यावताविनीता	२६९
— धनापत्तिया धनापत्तिसञ्जी	७८	— बम्बा	१६, २२५
— ध्वनिने ध्वनियसञ्जी	७८	— बिसमा	७
— धापत्तिया धापत्तिसञ्जी	७८	— सङ्गम्बह	१६
— कपिये कपियसञ्जी	७८	— समन्वा	१७ २२५
— बम्मे बम्मसञ्जी	७८	— समा	७
— बिनये बिनयसञ्जी	७८	परिसाकसुटो	१८
पण्डितेकूपमो पुमासो	२६३ २६४	परिसामञ्जी	४६
पण्डीकसिधं	४१	पत्तालपीठकं	४६
पण्डीबापु	१६२	पत्तिवपरिवसिकं	४६
पणानानि द्वे	४७	पत्तसङ्गिसम्बोम्बज्जं	४ २७७
पण्डी मिम्बकूटो	१७१ २२	पाटिहारियानि तीणि	१५७
पमासो	११ १५, १७	पापमिक्खु, पाहमनिसिद्धो	१४२
परतो बीसो	८	— बलबनिसिद्धो	१४२
परतिम्मिठवसवसिनी देवा	१६४ २११	— बिसमनिसिद्धो	१४२
परिष्वाया द्वे	८४	पापमित्तता	१३ १६ ७७
परिष्वायकारमे मीरुनिवापे	२७१	पापयने पणकपम्भे	१२४
— तिप्पिनिका तीरे	१७१ १७३	— पुणाकपम्भे	१२१
परिष्वायको छट्ठी	१६६, २	पापिपम्भिको	१४८
— बम्भुपोसो	१४८	पापाननेतुपमो	२६३ २६४
— सरमो	१७१ १७२	पिण्डपानपविदेकं	
परिपट्टियो द्वे	५	पिण्डपातिवत्तं	

पिण्डोलभारद्वाजो	२३	षण्णो, मन्ताणिपुत्तो	२४
पिलिन्दवच्छो	२४	पुथुपञ्जो, पुगलो	११६-१२१
पीतकसिण	४१	पुप्फभाणी, पुगलो	११७
पीतिसम्बोज्झञ्ज	४०, २७७	पुब्बाराम, मिगारमातुपासादे	६०, ६२, १७६
पुगला, तयो	६६, २४६	पुब्बेकतहेतु	१६०
- दुत्तप्पया	८०	पुब्बेनिवासानुस्सत्तिञ्जाण	१५१, १५३
- द्वे	७१	पुरिसखळुक्का	२६८
- सुतप्पया	८०	पुरिसगन्वो	४
पुगलो, अकच्छो	१८३	पुरिसपरस्सा, तयो	२६६
- अन्वो	११८	पुरिसफोट्ठवो	४
- अप्पमेय्यो	२४७	पुरिसरसो	४
- अरूक्कूपमचित्तो	११३, ११४	पुरिसरूप	३
- अवकुज्जपञ्जो	११६, १२०	पुरिससट्ठो	४
- आससो	६६, १००	पुळवकसञ्जा	४१
- उच्छङ्गपञ्जो	११६, १२०	पूजा, द्वे	८५
- उदकलेखूपमो	२६३	पसुकूलिकत्त	३८
- एकचक्खु	११८		
- कच्छो	१८३		
- कल्याणमित्तो	११७		
- कायसक्खि	१०६		
- गूथभाणी	११७		
- तथागतो सम्मासम्बुद्धो	७२		
- दिट्ठिप्पत्तो	१०६		
- दुप्पमेय्यो	२४७		
- द्विचक्खु	११८		
- निरासो	६६, १००		
- पथविलेखूपमो	२६३, २६४		
- पासाणलेखूपमो	२६३, २६४		
- पुथुपञ्जो	११६, १२१		
- पुप्फभाणी	११७		
- मघुभाणी	११८		
- राजा चक्कवत्ती	७२		
- वजिरूपमचित्तो	११३, ११४		
- विगतागो	६६, १००		
- विज्जूपमचित्तो	११३, ११४		
- सदाविमुत्तो	१०६		
- नुप्पमेय्यो	२४७		
पुञ्जणत्पिदा, अनेरसारीरिया	१५५		
		फ	
		फस्सायतनानि, छ	१६३
		ब	
		बकुला	२६
		बलवनिस्सितो, पापमिक्खु	१४२
		-महाचोरो	१४१
		बलानि, द्वे	५०
		बलिहरणे, वनसण्डे	२५५
		बहिद्दासयोजनो, पुगलो	६१
		बाराणसिय विहरति, भगवा	१०२, २६०
		वाला, द्वे	५७, ५८
		वानो, अकप्पिये कप्पियसञ्जो	७८
		- अवम्मे घम्ममञ्जो	७८
		- अनापत्तिवा आपत्तिमञ्जो	७८
		- अविनये विनयमञ्जो	७८
		- आपत्तिवा अनापत्तिमञ्जो	७८
		- कप्पिये अकप्पियसञ्जो	७८
		- घम्मे अघम्ममञ्जो	७८
		- विनये अविनयमञ्जो	७८
		बाहुत्त	३८
		बुद्धा, द्वे	७७
			४

[illegible]

योनिषो मनसिकारो	६, १३, १४, १६, १८६	विगतासो, पुगलो	६६, १००
योव्वनमदो	१३५	विविकिच्छा	२२५
		विच्छिद्दकसञ्जा	४१
र		विजम्हिता	४
रट्टपालो	२४	विज्जा	७७
रतनानि, द्वे	८६	— ततिया	१५३, १५४
राजगहे विहरति, भगवा	१७०, २१६, २७१	— दुतिया	१५२, १५४
राजा, चक्कवत्ती	७२	— पठमा	१५१, १५४
— सचेतनो	१०२	विज्जाभागिया घम्मा, द्वे	५८
रूपभवो	२०७	विज्जूपमचित्तो, पुगलो	११३, ११४
रूप	७७	विज्जाणकसिण	४१
रेवतो, खदिरवनियो	२४	विज्जाणञ्चायतन	४१
		विज्जाणघातु	१६२
ल		विधुरो, पापणिको	१०७
लकुण्डकमद्दियो	२३	विनयघरत्त	३८
लहुका, आपत्ति	२१, ८१	विनयवादी, पुगलो	१८६
लाभासा	८०	विनीलकसञ्जा	४१
लीनत्त	४	विपत्तियो, तिस्सो	२४६-२५१
लोकाधिपतेय्य	१३६	विमवदिट्ठि	७७
लोके दक्खिण्य्या, द्वे	६०	विमुत्ति	७७
लोमो, निदान कम्मान समुदयाय	२४४	विरियवल	४०, ४२, २७७
लोहितकसिण	४१	विरियसम्बोज्झङ्ग	४०, २७७
व		विरियारम्भो	१२, १५, १७
वक्कलि	२४	विरियिन्द्रिय	३६, ४१, २७७
वज्जन्तपुत्तो	२४	विलङ्गथालिक	४६
वज्जान	१६७	विबटानि, तीणि	२६३
वज्जीसो	२४	विसमनिस्सितो, पापभिक्षु	१४२
वचीसोचेय्य	२५२-२५४	— महाचोरो	१४१
वच्छगीत्तो, परिव्वाजको	१४८	विसाखा, मिगारमाता	२७
वजिरूपमचित्तो, पुगलो	११३, ११४	विहिंसावितक्को	२५६, २५७
वज्जिपुत्तको, भिक्षु	२१३	बुद्धियो, तिस्सो	२६७
वज्जीन	१६७	बुद्धियो, द्वे	८६
वण्णपोक्खरता	३८	वेनागपुर, कोसलान ब्राह्मणगामो	१६७
वनसण्डे, बलिहरणे	२५५	वेपुल्लानि	८६
वन्दना, तिस्सो	२७४	वेसालिय विहरति, श्रानन्दो	२०४, २१३
वरणाय विहरति, भइसारितीरे	६२	— भगवा	२५७
वस्सूपनायिका, द्वे	५०	वेळुकण्ठकिया, उपासिका	८१
वायोकसिण	४१		
वायोघातु	१६२	स	
		सकदागामी	२१६, २१८

सकपायदिष्टि	२२५	सम्माविष्टि	४ १९४ २७७
सक्केमु बिहुरति मयवा	२ ३	सम्मावावा	४० १९४ २७७
सक्को महानामो	२३७ २३८	सम्मावायामो	४ १९४ २७७
सकुवा कोसतान निगमो	२१६	सम्मासकुप्पो	४० १९४ २७७
सह्वससक्खानि तीणि	१३६	सम्मासति	४ १९४ २७७
सह्वमुक्कं	४९	सम्मासमाधि	४ १९४ २७७
सङ्गहा इ	८५	सम्मुबीभावा तिण्णं	१३८
सङ्गारवो ब्राह्मणो	१३९	सरमो, परिम्मात्रको	१७१ १७२
सङ्गातुसति	४१	सवह्वारपटिम्भावी	२१९ २१७
सच्चित्तबोदानं	८३	सह्वम्मिको सतिपो	१९२
सचेतनो राजा	१ २	— दुत्तियो	१९१
सतिन्नियं	२७७	— पठमो	१९१
सतिवसं	४ ४२, २७७	सागळो	२५
सतिसम्भोग्गसङ्गं	४ २७७	सामावली	२७
सत्तकपत्तुपरमो	२१८	सारिपुत्तमोग्गस्साना	८१
मदावसं	६० ४२ २७७	सारिपुत्तो धायस्मा	९ - ६२, १ ८ ११
मदाविमुत्तो पुग्गलो	१ ६		१२३ २९२
सदावुद्धि	२९७	सावको धम्मिमु, सिधिसस	९१
सदामग्गवा	२९७	सावसि मयरे	९३
सदिन्नियं	३६, ४१ २७७	सावसियं बिहुरति मन्वको	१७६
सन्नुत्ति	१२ १९	— जगवा	३ ४९, ९
मन्वारा इ	८३		६१ १ ८ १६० १६६, २५६
मन्विषया इ	८९	साव्हो मिगारलता	१७६-१८१
मन्गुरिगमूमि	३६	मिक्का मित्ठी	२१५, २१८
मन्वजोरा धम्मपटिगग्गवा	४१	मिप्पिनिरादीदे, परिम्मात्रवायमो	१७१ १७३
मन्वजवत्तीयानि तीणि	२१२	मीतम्भवायमो	२२३
मन्वाधि धम्मपटिगग्गवा	२८	मीगविजति	२४६ २३
— मन्विषयविजचारो	२८	मीतवुद्धि	२९७
मन्वाधिग्रियं	३६ ४१ २७७	मीतानुगत	४१
मन्वाविजयं	४ ४२ २७७	मीतमग्गवा	२५ १२१ २९७
मन्वाविजयमग्गवा	४ २७७	मीतो मियरावा	७३
मन्वाविजयमग्गवा मन्वावि तीणि	१९४ १९५	मुक्का वग्गवा इ	४६
मन्विजो धायग्गवा	१ ८ ११	मुत्तादि इ	७४
मन्वावग्गवा	१३ १९	मुत्तं धम्मपटि	७३
मन्वावि तीणि	७३ ७३१ ७९७	— धम्मपटि	७३
मन्वाविजयं वग्गवा	४९ ४७	— धम्मपटि	७३
मन्वाविजयं इ	८४	— धम्मपटि	७३
मन्वाविजयं तीणि	४ १९४ १७७	मन्वावि	७३
मन्वाविजयं तीणि	४ १९४ १७७	— मन्वावि	७३

सुख, उपेक्खारम्मण

- काम
- कायिक
- चेतसिक
- निप्पीतिकारम्मण
- निरामिस
- निरासव
- निरुपधि
- नेक्खम्म
- समाधि
- सामिस
- रूपारम्मण
- सप्पीतिकारम्मण
- सातारम्मण
- सात
- सासव

सुजाता, सेनियवीता

सुञ्जातो, समाधि

सुतप्पयो, पुगलो

सुप्पमेय्यो, पुगलो

सुप्पवासा, कोळियधीता

सुप्पिया, उपासिका

सुमनिमित्त

सुमूति

सुरवन्धो

७५	सुरामेरयपानस्स पटिसेवनाय नत्थि तित्ति	२४२
७४	सूरसेनान	१६७
७५	सेखा, पञ्जा	२०४
७५	सेखो, समाधि	२०४
७५	सेख, सील	२०३
७५	सेतुघातो, गीते	२४१
७४	- नच्चे	२४१
७४	सेनासनपविवेक	२२३
७४	सोचेय्यानि, तीणि	२५२ - २५४
७५	सोणा	२६
७५	सोणो, कुटिकणो	२४
७५	- कोळिविसो	२४
७५	- सेखुनियनत्ता	१७६
७५	सोप्पस्स पटिसेवनाय नत्थि तित्ति	२४१
७५	सोवचस्सता	७७
७४	सयोजनानि, तीणि	२१५, २१६, २१८
२६	सविभागा, द्वे	८४
२७६	स्वाक्खातत्ता, धम्मस्स	३४

ह

२७	हत्थको, देवपुत्तो	२५६
२७	- आळवको	२६, ८१
४, ८०, १८५	हत्थपज्जोत्तिक	४६
२४	हत्थाजानीयो	७२
२६	हिरी	४६, ७७

गाथायो

अगुत्त चक्खुसोतस्मि	२६१	आदित्तिस्मि अगारस्मि	१४४
अञ्जातत्थ पसादत्थ	१८४	आदि कथाय मज्झ च	१२१
अट्ठङ्गपेतस्स उपोसथस्स	१६६	इति कण्हासु सेतासु	१४६
अथापराय अक्खातो	११६	इध धम्म चरित्वान	१४०
अधिसील अधिचित्त	२१६	उच्छङ्गपञ्चो पुरिसो	१२१
अधिसील सिक्खमानो	२६०	उपनीयति जीवितमप्पमायु	१४३
अनुच्चावचसीलस्स	१५२	उपादाने भय दिम्वा	१३१
अनुसूयायमानो सो	१८४	उपारम्म न सिक्खेय्य	१८४
अन्ध च एकचक्खु च	११६	उपेक्खासतिसमुद्ध	१२४
अवकुज्जपञ्चो पुरिसो	१२१	एतस्मि य विज्जति अन्तरे धन	१६६
अह चेत जिगुच्छेय्य	१३५	एताहि तीहि विज्जाहि	१४५, १५४

व्याधिमय	१६६	मञ्जुहार	१६७
व्यापावितकको	२३६	मञ्जिमा पटिपवा	२७५, २७६
बहुकायिका देवा	१२४ १६५	मवा ठयी	१३५
बहुपरिपवादी	२३	ममुभाभी पुम्यनी	११८
बाह्यनपरिपवाको	१४५	मबुराम बिहारी महाकम्पानी	६४
बाह्यो घातमबन्धी	६३	मनसिकारकुसमता	७७
- कम्पयनी	६४ ६५	मनोपविषाण घट्टारस	१९२
- ज्ञानस्वोधि	५४ १४६, १५३	मनोसोचेम्य	२५२-२५४
- सिद्धन्तो	१३	मरजमय	१६६
- तद्विज्जी	१५	मरजसम्पन्ना	४१
- सङ्गारजी	१३३	मरजस्वति	४१
म		महाकम्पानी धायस्मा	१२, १४
		महाकपिनो धायस्मा	२३
		महाकस्तपो धायस्मा	२३
		महाकोट्टिपो धायस्मा	२५, १ ८ ११
		महाकोटी महानिस्सिपो	१४१
		- बसवनिस्सिपो	१४१
		- विसमनिस्सिपो	१४१
		महानामो छक्को	२६, २ ३ २३७ २३८
		महापद्मपदी मोतमी	२३
		महापद्मकी	२४
मत्तसम्पन्नो	४	महापरिपार्या	३८
मत्तकम्पाना	२६	महानीमास्थानी धायस्मा	२३
महसारिणीरे	६२	महाने बूढागारुणार्थ	२ ४ २१३
महा कापिनामी	२६	महिष्मता	१२, १५
महियो कासिनीधाय पुतो	२३	मिगबन्धे इक्षिपत्ने	१ २
महा प्रस्थाजानीया ठयी	२७	मिषारमाकुणसावे	१ ६२, १७३
मरम्बु, काकामी	२५८ २६२	मिष्ठाभिष्टि	६४
मबबिष्टि	७७	मिष्टाभेदीविमुक्ति	५, १८६
मबासवा	१३२	मेबुनसमापत्तिया पटिपेवताय मत्ति चित्ति	२४२
मबताबल	५	मीबराजा	२३
मिक्कु, मरजयवेदी	२६३	मीरतिवापे परिप्याजकार्त्तमे	२७१
- बबसम्पन्नो	२६६	मीहो निबान कम्मानं समुदयाय	२७४
- बूरे पाटी	२६५	प	
- महवी कायस्स पबामेठा	२६३	मघोपरिप्राप्ति	१५
- बन्धसम्पन्नी	२२६	मघोमुष्टि	१५
मूतवादी पुण्णो	१८२	मावा डे	८४
मोक्कपरिप्राप्ति	१४	माया देवा	१६४ २११
मोक्कमुष्टि	१३	मावताविनीता परिप्रा	--
मोपा डे	८४		
मोक्कने मत्तम्बु विक्कु	१ ४		
मोक्कनं कणाज्जकं	१३४		
- बिलङ्गमुष्टिमं	१३४		
- साभिर्मसीरलो	१३४		
म			
मत्तमत्ति मोक्कपुरिखो	१४ १६७		
मयपानं	१२७		

योनिसो मनसिकारो	६, १३, १४, १६, १८६	विगतासो, पुगलो	६६, १००
योव्वनमदो	१३५	विचिकिच्छा	२२५
र		विच्छिद्दकसञ्जा	४१
रट्टपालो	२४	विजम्हिता	४
रतनानि, द्वे	८६	विज्जा	७७
राजगहे विहरति, भगवा	१७०, २१६, २७१	— ततिया	१५३, १५४
राजा, चक्कवत्ती	७२	— दुतिया	१५२, १५४
— सचेतनो	१०२	— पठमा	१५१, १५४
रूपभवो	२०७	विज्जाभागिया धम्मा, द्वे	५८
रूप	७७	विज्जूपमचित्तो, पुगलो	११३, ११४
रेवतो, खदिरवनियो	२४	विज्ज्जाणकसिण	४१
ल		विज्ज्जाणञ्चायतन	४१
लकुण्डकमहियो	२३	विज्ज्जाणघातु	१६२
लहुका, आपत्ति	२१, ८१	विघुरो, पापणिक्को	१०७
लाभासा	८०	विनयघरत्त	३८
लीनत्त	४	विनयवादी, पुगलो	१८६
लोकाधिपतेय्य	१३६	विनीलकसञ्जा	४१
लोके दक्खिणेय्या, द्वे	६०	विपत्तियो, तिस्सो	२४६-२५१
लोभो, निदान कम्मान समुदयाय	२४४	विभवदिट्ठि	७७
लोहितकसिण	४१	विमुत्ति	७७
व		विरियवल	४०, ४२, २७७
वक्कलि	२४	विरियसम्बोज्झ	४०, २७७
वङ्गन्तपुत्तो	२४	विरियारम्भो	१२, १५, १७
वङ्गान	१६७	विरियिन्द्रिय	३६, ४१, २७७
वङ्गीसो	२४	विलङ्गयालिक	४६
वचीसोचेय्य	२५२-२५४	विवटानि, तीणि	२६३
वच्छगोत्तो, परिव्वाजको	१४८	विसमनिस्सितो, पापभिक्षु	१४२
वजिरूपमचित्तो, पुगलो	११३, ११४	— महाचोरो	१४१
वज्जिपुत्तको, भिक्षु	२१३	विसाखा, मिगारमाता	२७
वज्जीन	१६७	विहिमावित्तको	२५६, २५७
वण्णपोववरता	३८	वुद्धियो, तिस्सो	२६७
वनसण्ढे, बलिहरणे	२५५	वुद्धियो, द्वे	८६
वन्दना, तिस्सो	२७४	वेनागपुर, फोसलान ब्राह्मणगामो	१६७
वरणाय विहरति, भद्दमारितीरे	६२	वेपुल्लानि	८६
वन्मूपनायिका, द्वे	५०	वेसानिय विहरति, आनन्दो	२०४, २१३
वायोऽरनिण	४१	— भगवा	२५७
वायोपातु	१६२	वेळुक्कण्डविया, उपासिका	८१
न		स	
नरदागामी		२१६, २१८	

सकामविद्धि	२२५	सम्माविद्धि	४	१६४	२७७
सकयेसु बिहरति भगवा	२ ३	सम्मावावा	४	१६४	२७७
सकको महानामो	२३७ २३८	सम्मावायामो	४	१६४	२७७
सकुवा कौससान् निगमो	२१६	सम्मासकुप्पो	४	१६४	२७७
सत्त्वतलकत्तयानि तीजि	१३६	सम्मासति	४	१६४	२७७
सत्त्वमुष्कलं	४६	सम्मासमाधि	४	१६४	२७७
सत्तहा हे	८५	सम्मुक्तीभावा तिष्णं			१३८
सत्तारखो बाहामो	१५९	सरतो परिम्बावको		१७१	१७२
सत्तानुससि	४१	ससत्तारपदिनिम्बायी		२१९	२१७
सत्तित्तोयानं	८३	सहस्रम्विको तटिपो			१६२
सत्तेतमो राजा	१ २	— बुद्धिपो			१६१
सत्तिनिर्वयं	२७७	— पठमो			१६१
सत्तिवसं	४ ४२, २७७	सागतो			२३
सत्तिसम्मीगसत्तं	४ २७७	सामावती			२७
सत्तस्सत्तुपरमो	११८	सारिपुत्तमोग्गस्सामा			८१
सत्तावसं	४ ४२ २७७	सारिपुत्तो आयस्सा	६०-६२, १ ८ ११		
सत्ताविमुत्तो पुम्पसो	१ ६			१२३	२६२
सत्ताबुद्धि	२६७	सावको अभिमु, विविस्स			२१०
सत्तासम्पदा	२६७	सत्तापि मगरं			६३
सत्तिनिर्वयं	१६, ४१ २७७	सावविचयं बिहरति बन्धको			१७६
सत्तुद्धि	१२ १९	— भववा	१ ४६, १		
सत्तारा हे	८५		६३ १०८ १६ १६६, २५६		
सत्तिचया हे	८६	सत्तद्धो मिगारत्ता		१७६-१८१	
सत्तुरिमनूनि	३६	सिक्खा तिस्सो		२१६, २१८	
सत्तलोते धनमिदित्तस्समा	४१	सिन्धिनिकादीये, परिम्बावकायमो		१७१ १७३	
सत्तलकत्तयानि तीजि	२१२	सीसम्पत्तपयामो		२२५	
सत्ताधि धत्तिवत्ताधत्तिचारो	२८	सीसविपति		२४६, २५	
— धत्तिवत्तधत्तिचारो	२८	सीसबुद्धि		२६७	
सत्ताधिनिर्वयं	१६ ४१ २७७	सीसानुससि		४१	
सत्तापिबसं	४ ४२, २७७	सीससम्पदा	२५	२५१ २६७	
सत्ताधिनम्मीगसत्तं	४ २७७	सीहो मिगारत्ता		७२	
सत्तागत्तुत्तिवत्ति भयानि तीजि	१६४ १६५	मुक्खा भग्मा हे		४६	
सत्तिदो आयस्सा	१ ८ ११	मुत्तानि इ		७४	
सत्तात्रज्जो	१३ १६	मुत्तं धनरियं		७५	
सत्तदा निगमो	२३ २३१ २६७	— धरियं		७५	
सत्तासविद्धं बन्धं	४६ ४७	— धक्कात्तमसं		७५	
सत्तलोगा हे	८६	— धयमाधि		७५	
सत्ताधायीनी	४ १६४ २७७	मुत्तं जगि		७५	
सत्ताधम्मजी	४ १६४ २७७	— धीयत्ता		७५	

सुख, उपेक्खारम्मण

- काम

- कायिक

- चेतसिक

- निष्पीतिकारम्मण

- निरामिस

- निरासव

- निरुपधि

- नेक्खम्म

- समाधि

- सामिस

- रूपारम्मण

- सप्पीतिकारम्मण

- सातारम्मण

- सात

- सासव

सुजाता, सेनियधीता

सुञ्जातो, समाधि

सुतप्पयो, पुग्गलो

सुप्पमेय्यो, पुग्गलो

सुप्पवासा, कोळियधीता

सुप्पिया, उपासिका

सुभनिमित्त

सुभूति

सुरवन्धो

७५

७४

७५

७५

७५

७५

७४

७४

७४

७५

७५

७५

७५

७५

७५

७४

२६

२७६

५०

२४७

२७

२७

४, ८०, १८५

२४

२६

सुरामेरयपानस्स पटिसेवनाय नत्थि तित्ति

सूरसेनान

सेखा, पञ्जा

सेखो, समाधि

सेख, सील

सेतुधातो, गीते

- नच्चे

सेनासनपविवेक

सोचेय्यानि, तीणि

सोणा

सोणो, कुटिकण्णो

- कोळिविसो

- सेखुनियनत्ता

सोप्पस्स पटिसेवनाय नत्थि तित्ति

सोवचस्सता

सयोजनानि, तीणि

सविभागा, द्वे

स्वाक्खातत्ता, धम्मस्स

२४२

१६७

२०४

२०४

२०३

२४१

२४१

२२३

२५२ - २५४

२६

२४

१७६

२४१

७७

२१५, २१६, २१८

८४

३४

ह

हत्थको, देवपुत्तो

- आळवको

हत्थपज्जोतिक

हत्थाजानीयो

हिरी

२५६

२६, ८१

४६

७२

४६, ७७

गाथायो

अगुत्त चक्खुसोतस्मि

अञ्जातत्थ पसादत्थ

अट्टङ्गुपेतस्स उपोसथस्स

अथापराय अक्खातो

अधिसील अधिचित्त

अधिसील सिक्खमानो

अनुच्चावचसीलस्स

अनुसूयायमानो सो

अन्व च एकचक्खु च

अवकुज्जपञ्जो पुरिसो

अद्व चेत जिगच्छेय्य

२६१

१८४

१६६

११६

२१६

२६०

१५२

१८४

११६

१२१

१३५

आदित्थस्मि अगारस्मि

आदि कथाय मज्झ च

इति कण्हासु सेतासु

इध धम्म चरित्तवान

उच्छङ्गपञ्जो पुरिसो

उपनीयति जीवितमप्पमायु

उपादाने भय दिस्वा

उपारम्म न सिक्खेय्य

उपेक्खासतिसमुद्ध

एतस्मि य विज्जति अन्तरे धन

एतस्मि तीहि विज्जाहि

१४४

१२१

१४६

१४०

१२१

१४३

१३१

१८४

१२४

१६६

१४५, १५४

एवमेव मनुस्तेषु	१४६	माहं मन्मो एतरहि	११४
एवं प्राविष्टो लो लोको	१४७	निहीयति पुरितो निहीनसवी	११५, ११७
कटुविषयतो भिक्षु	२६१	पञ्चस्मिन् कायकर्म	२७४
कल्पार्थं वत मो सन्निव	११७	पस्सन्ति वेवा न तपायता न	११७
कायमुनि वधीमुनि	२३५	पहानं कामसञ्जानं	१२४
कायसुनि वधीसुनि	२५४	पहीनवातिमरयो	१४६
मामे वा यच्च बारब्बे	२६१	पार्थं न ह्ज्जे न चरित्तमायिमे	१६८
अतुकम्भो अतुद्धारो	१११	पारगू सम्भजम्मनं	१४६
अन्मो च सुरियो च उमो सुवत्समा	१६६	पुण्णपम्भो अपु रिखो	१२१
आतुहंसि पम्भवसि	११३	पुम्भेनिवासं यो वेधी	१४५, १५४
बोदिता वेवहूतेहि	१११	बासा च धविजानस्ता	१४६
ततो धम्मज्जाविमुत्तस्त	२१४	व्याभिजम्मा जराधम्मा	११३
तमेव सीसवम्पधं	१४	ब्रह्मा ति मातापितरो	१२२
तमाहु सेखं पटिपणं	२१६	मार्त्तं न चारे न च गन्धमाचरे	१६६
तस्मा लीमं च बोधं च	१२६	मया विवा तथा रथं	२१६
तस्मा हि तारी च मरी च सीलवा	१६६	यथा पि पम्भतो सेवी	१४
तस्मा हि न ममस्तेस्य	१२२	यथा पुरे तथा पम्भ्या	२१६
तस्त धयोमया भूमि	१११	यासु कायुणि एतासु	१४६
ताय मं पारिषत्तियाय	१२२	ये च लो वेवहूतेहि	१११
तीहि बिग्गहाहि सम्पमं	१५२	ये च सत्ते उपासन्ति	१५
ते धत्तलद्धा सुसिता	२७३	ये च सीसेन सम्पभा	२६१
ते धप्पमत्ता सुसितो	१११	ये बिग्गहा सस्तपन्ति	१८४
ते उग्गमुत्ता कायेन	६	पीड कायेन संयमो	१४१, १४४
तं कयं कयमे धीरो	१८४	यो सीलज्जतउम्भो	१५४
तं वे समीनुवं धीरं	१५२	सोमजं बोसजं वेव	१२९
स्वास्त सीलवतो धीरं	१४	बिज्जजानस्त निरीजेन	२१६
अय्येन कटवम्भेन	११६	तद्वाय सोकस्मि परोपपत्ति	१२१
बराति वेदुमद्दुण्णी	११६	सचे जल कवाकामो	१८४
वत्सनकामो सीलवतं	११८	सत् एताणि ठागणि	११६
कुम्माणिनं बिगगनिनं	१८४	लम्भदा वे सुयं केति	१२८
देवरोहं च ते पन्ति	१५	मज्जा प्रागतिपो छथा	१२८
टिक्कणु वन धम्मतातो	११६	गच्छे मरे धम्मिजीवि	११३
वम्मजिरो प धनुवम्मजारी	११६	गमि वानं उज्जगतं	११६
पारेनि वेदुमद्दुण्णी	१११	गुणसत्तां गुमज्जनं	२७४
न वेव बीगा तवाक्का	११६	मेवमन् भिक्षुमावग	२१४
नन्वि लो० यही नाम	११७	मिलो धर्मो च इज्जिन् लोटे	६
न पुण्डगम्भी पन्नागवेदि	१६६	लोहं एवं बिरोधं	११३
माहं भगवती वम्मवग	२६		

उपमायो

सेय्यथापि अञ्जेसं भिक्खून्	२१२
सेय्यथापि आकासे	१५७, २३५
सेय्यथापि, आवुसो सरभ, अम्बुकसञ्चरी 'पुरिसकरवित रविस्सामी' ति	१७३
सेय्यथापि, आवुसो सरभ, उसभो सुञ्जाय गोसालाय गम्भीर नदितव्व मञ्जाति	१७३
सेय्यथापि, आवुसो सरभ, वोहारञ्जे जरसिङ्गालो 'सीहनाद नदिस्सामी' ति	१७३
सेय्यथापि उदके	१५७, २३५
सेय्यथापि, गहपति, कूटागारे दुच्छन्ने कूटं पि अरक्खित होति	२४२
सेय्यथापि, गहपति, कूटागारे दुच्छन्ने कूटं पि व्यापन्न होति	२४३
सेय्यथापि, गहपति, कूटागारे सुच्छन्ने कूटं पि अव्यापन्न होति	२४४
सेय्यथापि, गहपति, कूटागारे सुच्छन्ने कूटं पि रक्खित होति	२४३
सेय्यथापि गुह्ये	२१२
सेय्यथापि त चक्क छहि दिवसेहि निद्रित	१०३, १०४
सेय्यथापि त, भिक्खवे, कासिक वत्थ महघ तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गलं वदामि	२३०
सेय्यथापि त, भिक्खवे, कासिक वत्थ वण्णवन्त तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गलं वदामि	२२६
सेय्यथापि त, भिक्खवे, कासिक वत्थ सुखसम्पत्तं तथूपमाह, भिक्खवे, इमं पुग्गलं वदामि	२२६
सेय्यथापि देवा सुभकिण्हा	११२
सेय्यथापि नाम वलवा पुरिसो सम्मिञ्जित वा वाह पसारेय्य	६२
सेय्यथापि नाम सप्पि वा तेल वा वालुकाय आसित्त ओसीदतिमेव ससीदतिमेव	२५६
सेय्यथापि पक्खी सकुणो	१५७, २३६
सेय्यथापि पथविद्यं	१५७, २३६
सेय्यथापि, भन्ते, निक्कुञ्जित वा उक्कुञ्जेय्य	२०३
सेय्यथापि, भन्ते, भगवा एतरहि आकिण्णो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि	२६०
सेय्यथापि भव गोतमो भव चानन्दो	१५६
सेय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तको पि खेळो दुग्गन्धो होति	३५
सेय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तको पि गूथो दुग्गन्धो होति	३५
सेय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तको पि पुव्वो दुग्गन्धो होति	३५
सेय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तकं इमस्मि जम्बुदीपे आरामरामणेय्यक	३५, ३७
सेय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तकं पि मुत्त दुग्गन्धो होति	३५
सेय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तकं पि लोहित दुग्गन्धो होति	३५
सेय्यथापि, भिक्खवे, अहि गूथगतो किञ्चापि न दसति	११६
सेय्यथापि, भिक्खवे, उच्छुवीज वा सालीवीज वा मुद्दिकावीज वा अल्लाय पयविया निक्खित्त	३३
सेय्यथापि, भिक्खवे, उदकरहदो अच्छो विप्पसन्नो अनाविलो	६
सेय्यथापि, भिक्खवे, उदकरहदो आविलो लुळितो कललीमूतो	६
सेय्यथापि, भिक्खवे, उदके लेखा खिप्पयेव पटिविगच्छति	२६४
सेय्यथापि, भिक्खवे, उपरिपव्वते थुल्लेफुसितके देवे वस्सन्ते त उदक यथानिन्न	२२५
सेय्यथापि, भिक्खवे, कुम्भो उक्कुञ्जो तत्र उदक आसित्त सण्ठाति	१२१

उपमायो

सेय्यथापि अञ्जेलं भिक्खून्	२१२
सेय्यथापि आकासे	१५७, २३५
सेय्यथापि, आवुसो सरभ, अम्बुकसञ्चरी 'पुरिसकरवित रविस्सामी' ति	१७३
सेय्यथापि, आवुसो सरभ, उस्समो सुञ्जाय गोसालाय गम्भीर नदितब्ब मञ्जति	१७३
सेय्यथापि, आवुसो सरभ, वोहारञ्जे जरसिङ्गालो 'सीहनाद नदिस्सामी' ति	१७३
सेय्यथापि उदके	१५७, २३५
सेय्यथापि, गहपति, कूटागारे दुच्छन्ने कूट पि अरक्खित होति	२४२
सेय्यथापि, गहपति, कूटागारे दुच्छन्ने कूट पि व्यापन्न होति	२४३
सेय्यथापि, गहपति, कूटागारे सुच्छन्ने कूट पि अब्यापन्न होति	२४४
सेय्यथापि, गहपति, कूटागारे सुच्छन्ने कूट पि रक्खित होति	२४३
सेय्यथापि गुत्त	२१२
सेय्यथापि त चक्क छहि दिवसेहि निट्ठित	१०३, १०४
सेय्यथापि त, भिक्खवे, कासिकं वत्थ महग्घ तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गल वदामि	२३०
सेय्यथापि त, भिक्खवे, कासिक वत्थ वण्णवन्त तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गल वदामि	२२६
सेय्यथापि त, भिक्खवे, कासिक वत्थ सुखसम्फस्सं तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गलं वदामि	२२६
सेय्यथापि देवा सुमकिण्हा	११२
सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जित वा बाह पसारेय्य	६२
सेय्यथापि नाम सप्पि वा तेल वा बालुकाय आसित्त ओसीदतिमेव ससीदतिमेव	२५६
सेय्यथापि पक्खी सकुणो	१५७, २३६
सेय्यथापि पथविय	१५७, २३६
सेय्यथापि, भन्ते, निक्कुज्जित वा उक्कुज्जेय्य	२०३
सेय्यथापि, भन्ते, भगवा एतरहि आकिण्णो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि	२६०
सेय्यथापि भव गोतमो भव चानन्दो	१५६
सेय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तको पि खेळो दुग्गन्वो होति	३५
सेय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तको पि गूथो दुग्गन्वो होति	३५
सेय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तको पि पुब्बो दुग्गन्वो होति	३५
सेय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तक इमस्मि जम्बुदीपे आरामरामण्येयक	३५, ३७
सेय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तक पि मुत्त दुग्गन्व होति	३५
सेय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तक पि लोहित दुग्गन्व होति	३५
सेय्यथापि, भिक्खवे, अहि गूथगतो किञ्चापि न दसति	११६
सेय्यथापि, भिक्खवे, उच्छुदीज वा सालिबीज वा मुद्दिकाबीज वा अल्लाय पथविया निक्खित्त	३३
सेय्यथापि, भिक्खवे, उदकरहदो अच्चो विप्पसन्नो अनाविलो	६
सेय्यथापि, भिक्खवे, उदकरहदो आविलो लुळितो कललीमूतो .	६
सेय्यथापि, भिक्खवे, उदके लेखा लिप्पयेव पटिविगच्छति	२६४
सेय्यथापि, भिक्खवे, उपरिपन्वते थुल्लेफुत्तित्ते देवे वस्सन्ते त उदक ययानिन्न .	२२५
सेय्यथापि, भिक्खवे, कुम्भो उक्कुज्जो तत्र उदकं आसित्तं सञ्जाति .	१२१

एवमेव मनुस्त्रेभु	१४६	नाहं मन्मो एतच्छु	११३
एवं धावितो सो सोको	१४७	निहीयति पुरितो निहीनसेवी	११४, ११७
कन्वियकतो भिम्बु	२६१	पदविश्वं कायकर्म	२७४
कस्यानं बत भो सवित्र	११७	पस्सन्ति वेवा न उपपाठा न	११७
कायमुनि बधीमुनि	२४३	पहानं कामसञ्जानं	१२४
कायमुनि बधीमुनि	२४४	पहीनवातिमरणो	१४६
गामे वा यवि बारञ्जे	२६१	पार्थ न हृञ्जे न चरिषमादिये	१२८
चतुष्कण्ठो चतुष्पादो	१३१	पारणु सम्बन्धम्मानं	१४६
चन्वो न सुरियो न जमी सुवस्सना	१६६	पुष्पपञ्चो चपु रिखो	१२१
चातुर्दश पञ्चदशति	१३३	पुञ्जेनिवासं यो वेदी	१४४, १४४
चोरिता देवदूतेहि	१३१	बासा न धविजानन्ता	१४६
छो घञ्जाविमुत्तस	२१४	ध्याविधम्मा चराधम्मा	१३३
छेव छीससम्पन्नं	१४	ब्रह्मा ति माटापितरो	१२२
तमाहु सेव पटिपणं	२१६	मार्त्त न बारे न च पन्धमाचरे	१६६
तस्मा सोमं न होतं च	१२९	यवा विवा ठवा रति	२१६
तस्मा हि नापी न नरो न छीलवा	१६६	यया पि पञ्चटी सेली	१४
तस्मा हि न नमस्सेय्य	१२२	यया पुरे तथा पञ्चा	२१६
तस्स भयीमया भूमि	१३१	यामु कामुचि एतामु	१४६
ताम न पारिषरियाय	१२२	ये न लो देवदूतेहि	१३१
तीहि बिज्जाहि सम्पन्नं	१३२	ये न सन्ते उपासन्ति	१३
ते भत्तसद्धा सुसिता	२७३	ये न सीसेन सम्पन्ना	२९१
ते धम्ममत्ता सुसितो	१३१	ये बिबद्धा सम्पन्नति	१८४
ते उज्जुभूता कामन	६	योन कायेन संयमी	१४३, १४४
तं कयं कयय धीरो	१८४	यो सीसम्पत्तसम्पत्तो	१४४
तं वे समोनुहं धीरं	१३२	सीमन्नं होसन्नं चेव	१२६
स्यास्स छीसवतो सीव	१४	बिज्जाणसस निरोधेन	२१६
अप्येन कूटकम्मम	११६	सङ्गाय लोकास्मि परोपपत्ति	१२३
बवाति सैद्धमद्वयो	११६	सने चस्स कजाकामो	१८४
बल्लनङ्गामो सीमवत्तं	१३८	सत्तं एगानि ठानानि	१३३
बुद्धमिनि विवागमिने	१८४	सम्पदा वे मुत्तं सति	१२८
देवलीकं च ते यानि	१३	सम्पा धामतिपी क्षेपा	१२८
द्विचरणं पत्तं घसाली	११६	सम्भ मरे धमिनीरिम	१३३
धम्मपिनी न धनुषमवापी	१३८	सन्नि वानं उपञ्जारा	१३६
धारेति मेट्टमद्वयो	१२१	मुनस्सत्तं मुमज्जनं	१७४
न येन बीया तवास्ता	११६	मेगम्भ गिक्कामावत्त	२१४
नत्ति लो- एहो नाय	१३७	मेतो घनेतो न इत्तायि लोके	६
न बुद्धमयो पवित्रावहेति	१६६	मीहं एवं बिहारेयं	११३
नाहं धयवती दग्गजग	२६		

उपमायो

सेय्यथापि अञ्जेस भिक्खून्	२१२
सेय्यथापि आकासे	१५७, २३५
सेय्यथापि, आवुसो सरभ, अम्बुकसञ्चरी 'पुरिसकरवित रविस्सामी' ति	१७३
सेय्यथापि, आवुसो सरभ, उसभो सुञ्जाय गोसालाय गम्भीर नदितव्व मञ्जाति	१७३
सेय्यथापि, आवुसो सरभ, वोहारञ्जे जरसिङ्गालो 'सीहनाद नदिस्सामी' ति	१७३
सेय्यथापि उदके	१५७, २३५
सेय्यथापि, गहपति, कूटागारे दुच्छन्ने कूट पि अरक्खित होति	२४२
सेय्यथापि, गहपति, कूटागारे दुच्छन्ने कूट पि व्यापन्न होति	२४३
सेय्यथापि, गहपति, कूटागारे सुच्छन्ने कूट पि अब्यापन्न होति	२४४
सेय्यथापि, गहपति, कूटागारे सुच्छन्ने कूट पि रक्खित होति	२४३
सेय्यथापि गुह्य	२१२
सेय्यथापि त चक्क छहि दिवसेहि निद्रित	१०३, १०४
सेय्यथापि त, भिक्खवे, कासिक वत्थ महगघ तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गलं वदामि	२३०
सेय्यथापि त, भिक्खवे, कासिक वत्थं वण्णवन्त तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गल वदामि	२२६
सेय्यथापि तं, भिक्खवे, कासिक वत्थं सुखसम्फस्सं तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुग्गल वदामि	२२६
सेय्यथापि देवा सुभकिण्हा	११२
सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिञ्जित वा वाह पसारेय्य	६२
सेय्यथापि नाम सप्पि वा तेल वा वालुकाय आसित्त ओसीदतिमेव ससीदतिमेव	२५६
सेय्यथापि पक्खी सकुणो	१५७, २३६
सेय्यथापि पयविय	१५७, २३६
सेय्यथापि, भन्ते, निकुञ्जित वा उक्कुञ्जेय्य	२०३
सेय्यथापि, भन्ते, भगवा एतरहि आकिण्णो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि	२६०
सेय्यथापि भव गोतमो भवं चानन्दो	१५६
सेय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तको पि खेळो दुग्गन्वो होति	३५
सेय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तको पि गूथो दुग्गन्वो होति	३५
सेय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तको पि पुव्वो दुग्गन्वो होति	३५
सेय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तक इमस्मि जम्बुदीपे आरामरामण्य्यक	३५, ३७
सेय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तक पि मुत्त दुग्गन्व होति	३५
सेय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तक पि लोहित दुग्गन्व होति	३५
सेय्यथापि, भिक्खवे, अहि गूयगतो किञ्चापि न दसति	११६
सेय्यथापि, भिक्खवे, उच्छुवीज वा सालिवीजं वा मुट्ठिकावीज वा अल्लाय पयविया निक्खित्त	३३
सेय्यथापि, भिक्खवे, उदकरहदो अच्चो विप्पसन्नो अनाविलो	६
सेय्यथापि, भिक्खवे, उदकरहदो आविलो लुळितो कललीमूतो	६
सेय्यथापि, भिक्खवे, उदके लेत्वा त्तिप्पवेय पटिविगच्छति	२६४
सेय्यथापि, भिक्खवे, उपरिपव्वते पुल्लफुमितके देवे वन्सन्ते त उदकं ययानिन्न	२२५
सेय्यथापि, भिक्खवे, कुन्तो उक्कुञ्जो तत्र उदक आगितं सञ्जाति	१२१

सेव्यवापि भिक्षवे कस्तकस्त गृहपतित्स सम्पत्तं सात्मिकवत्	२२४
सेव्यवापि भिक्षवे गृहयो योमयं पिष्टिदो पिष्टिदो अनुबन्धो होति	२२३
सेव्यवापि भिक्षवे मूषकृपो कट्टेन वा कठनाय वा पट्टिदो भिम्बोत्तोमताय दुष्कम्बो होति	११९
सेव्यवापि भिक्षवे बकबुमा पुरिदो रत्नचकारुतिभिसम्पत्	११८
सेव्यवापि भिक्षवे बुद्धाकरो कट्टेन वा कठनाय वा बट्टिदो भिम्बोत्तोमताय घासवं वेति	११४ ११५
सेव्यवापि भिक्षवे मदीमुत्ते क्षिप्तं उद्भूय बहून् मच्छान् ग्रहिताय	१४ ११७
सेव्यवापि भिक्षवे मळापाय न तिवागारा वा धम्मिमुत्तो कूटापायनि पि बहुति	१३
सेव्यवापि भिक्षवे निम्बबीजं वा कोसातकिबीजं वा तितकसाबुबीजं वा धत्ताय पचयिष्या निमिज्जत्तं	१२
सेव्यवापि भिक्षवे पयविमा मृत्ता क्षिप्तं सुग्गति वातेन वा उरक्केन वा	२४४
सेव्यवापि भिक्षवे पासाणे सेव्वा न क्षिप्तं सुग्गति वातेन वा उरक्केन वा	२४३
सेव्यवापि भिक्षवे पुरिदस्त उच्छङ्गे नानासग्गकानि धाकिन्नाणि	१२
सेव्यवापि भिक्षवे पुरिदो लोचकपत्तकं गङ्गाय नरिया पक्षिपेय्य	२४१
सेव्यवापि भिक्षवे पुरिदो लोचकपत्तं परिते उदकपत्तके पक्षिपेय्य	२४१
सेव्यवापि भिक्षवे बीजानि धत्तायानि धपुवीणि धत्तासातपट्टानि धाप्पवानि	१२४ १२५
सेव्यवापि भिक्षवे यानि कानिचि घत्तावृत्तानं वत्तानं केसकम्बोरो ठेसं पट्टिकिदो धत्तायानि	२४५
सेव्यवापि भिक्षवे यानि कानिचि खक्कजातानं कम्पनी ठेसं धम्मामक्कायपि	१
सेव्यवापि भिक्षवे बहिरम्भ नरिय किञ्चि धनेज्जं मणि वा	११४
सेव्यवापि भिक्षवे घररसमय भिक्षे विगतबसाहूके देवे धादिक्को गधं धम्मस्तकम्पानो	२२४
सेव्यवापि भिक्षवे सात्मिमुत्तं वा यवमुत्तं वा मिग्ग्यामिहितं हत्तेन वा पापेन वा धक्कत्तं	४
सेव्यवापि भिक्षवे सात्मिमुत्तं वा धक्कत्तं वा सम्मापमिहितं हत्तेन वा पापेन वा धक्कत्तं	४
सेव्यवापि भिक्षवे सातो वा बरो वा कम्पनी वा तीहि मानुवासाहाहि उज्जस्तो	१४८ १४९
सेव्यवापि भिक्षवे सुवग्गकम्पटी वा सुवग्गकारलेवासी वा उरक्कं कम्पेय्य	२३८
सेव्यवापि भो गोमम भिक्षुपिञ्जितं वा उरक्कुरेय्य पट्टिधत्तं वा विवरयेय्य.	४४ ४४ १४५ १४६ १४७
सेव्यवापि भो गोमम नेक्कं जम्भीनं बक्ककम्मारपुत्तमुपतिलम्भकत्तं उरक्कामुत्ते	१४८
सेव्यवापि भो गोमम छाट्ठं बरपण्णं पारिमुत्तं होति परिधीवात्	१४७
सेव्यवापि मनुत्ता एकम्भे च देवा एकम्भे च विनिपातिका.	११३
सेव्यवापि विनासे उपकिन्निदुत्त घातासम्प उरक्कमेव परिधीरपता होति	१४४
सेव्यवापि विनासे उपकिन्निदुत्त कायसत् उरक्कमेव परिधीरपता होति	१४५
सेव्यवापि विनासे उपकिन्निदुत्त पाटक्कपत्त उरक्कमेव परिधीरपता होति	१४५
सेव्यवापि विनासे उपकिन्निदुत्त बरत्तम् छाट्ठमेव परिधीरपता होति	१४३
सेव्यवापि विनासे उपकिन्निदुत्त मीमत्त उरक्कमेव परिधीरपता होति	१४३
सेव्यवापि विनासे मीमत्तको सापट्टनमय धामिधानं दावो निम्मात्ता	१६
सेव्यवापि विनासे यो इमेन लोद्धमं महाजमनानं पट्टवरत्तलमनं इत्तरिवाधितम्पं रज्जं करिय्य.	१४७
सेव्यवापि मत्ता मेरविना.	११५
सेव्यवापि मत्तो वरिष्वाजको	१७३
सेव्यवापि भो, भिक्षवे बीजको धत्तायो तपुवाभां धिगमे इत्तं दुष्कम्पं वराणि	२२६
सेव्यवापि भो भिक्षवे बीजको दुष्कम्पो तपुवाभां, भिक्षवे इत्तं दुष्कम्पं वराणि	२२६ २२६

सुद्धिपण्णं

पिट्ठे	पत्तिय	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो	पिट्ठे	पत्तिय	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो
१५	६	पतिकिलिट्ठ	पतिकिट्ठ	१५५	२६	इच्चाय	इच्चाय
२१	२०	त	ते	१६३	१४	दिस्व	दिस्वा
२४	(अघो)	०कुसलान	० कुसलान	१७२	१२	पथ	अथ
३६	८	चेतो	चेतो-	१८१	१८	सा हा	साळ्हा
४१	१०	तेजो०	तेजो०	१८८	१८	प्रलोभ०	अलोभ०
४३	३	भावित	भाविते	१९१	२२	ते	ते
४६	२	जतवने	जेतवने	२६०	२२	गता	गतो
४९	१८	अनोत्तप्प	अनोत्तप्प	२६१	२५	सीलन	सीलेन
७२	१४	द्व	द्वे	२६१	२५	पञ्जायूपसमेरता	०समे रता
८६	(सिरो)	समापात्तगो	समापत्तिवग्गो	२६१	२६	तनुप०	तेनुप०
९५	१२	वेदितव्वो	वेदितव्वो	२६२	४	कतिहि	कतीहि
१०८	२२	कतम	कतमे	२६४	२३	राजभोगो	राजभोगो
१२२	११	दस्सतारो	दस्सेतारो	२७७	१४	उपेक्खा सम्बोज्झङ्ग	उपेक्खासम्बोज्झङ्ग
१४९	१७	गारय्हो	धोरय्हो	२७८	२०	वरमणिया	वेरमणिया

प्रकाशक—मिस्त्रु बयरीश्वर काश्यप, मालवी याति प्रकाशन मण्डल
बिहार, गालिया (पटना)
पुस्तक—सीद्धन्तचन्द्र बेरी विज्ञानमन्दिर प्रेस (प्राइवेट) लिमिटेड,
डी० १२।५४, पालमन्दिर, बाघवती-१

